วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2567)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.8 No.11 (November 2024)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.
อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.
ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปุญญาดา จงละเอียด
ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมฺมสโร, ดร.
โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ ฟื้น ดอกบัว
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร. อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ
วัดสนธิ์ (นาสน)
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี
วัดศาลามีชัย
นายศักดิ์ดา หารเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอนุชิต ปราบพาล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอภินันท์ คำหารพล

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมฺมสโร
วัดสนธิ์ (นาสน)
พระบุญญฤทธิ์ ภทฺทจารี
วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ **11** ประจำปีพุทธศักราช **2567** บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 30 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ **8** ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 1

POLITICAL CONFLICTS IN THE BUDDHIST SCRIPTURES

ทวีศักดิ์ ใครบุตร, อาทิตย์ แสงเฉวกสุข และพัฒน์ อนนท์จารย์

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 13

DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT TRAINING CURRICULUM FOR TEACHERS UNDER NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

วราภรณ์ แก้วสีขาว

การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส 25

DEVELOPMENT OF DATA WORK AND HOUSEHOLD INFORMATION MANAGEMENT SYSTEMS TO SUPPORT SPATIAL DEVELOPMENT INITIATIVES FOR POOR AND DISADVANTAGED HOUSEHOLDS

ซูลฟีกอร์ มาโซ, ยุทธนา กาเด็ม, เชียนทิพย์ รัตนทอง และสุพัตรา รุ่งรัตน์

การศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่องสถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 36

A STUDY OF MATHEMATICS TEACHING AND LEARNING CONDITIONS FOR SOLVING REAL-SITUATION STATISTICS PROBLEMS AT THE HIGH SCHOOL LEVEL

สิรภพ สินธุประเสริฐ, ญานิน กองทิพย์ และรุ่งฟ้า จันท์จารุภรณ์

การพัฒนาทฤษฎี C-K เพื่อสร้างอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรมมอญ: กรณีศึกษา สไบมอญ จังหวัดปทุมธานี 49

DEVELOPING THE C-K THEORY CONCEPT TO CREATE THE IDENTITY OF FASHION GOODS FROM MON CULTURAL CAPITAL: A CASE STUDY OF SABAI MON IN PATHUM THANI PROVINCE

พรนารี ชัยดิเรก

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 62

DEVELOPING ADMINISTRATIVE PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL OF TEACHERS IN MAKUDMUANG RAJCHAVITTHAYALAI SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

มณฑาทิพย์ เสาวคนธ์ และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์

สารบัญ (ต่อ)

ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย 75
OUTCOMES OF CO-CURRICULUM ACTIVITIES WITH SCIENCE EXPERIMENTS ON “FOOD AND NUTRIENT” TO IMPROVE BASIC SCIENTIFIC SKILLS OF EARLY CHIHOOD CHILDREN
กัญญาณี พิทักษ์, จุไรศิริ ชูรักษ์ และมนตรี เด่นดวง

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 86
MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF MORAL INTELLIGENTAMONG YOUNG PEOPLE SOCIAL PROBLEMS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์), สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร และกันตภณ หนูทองแก้ว

การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา 98
THE DEVELOPMENT OF FLOATING MARKETS FOR PROMOTING COMMUNITY-BASED TOURISM UNDER THE NEW NORMAL IN SONGKHLA PROVINCE
ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ดิเรก นุ่นกลำ, ไพรัตน์ ฉิมหาด และพระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)

อัตลักษณ์ชุมชนประมงท้องถิ่นสู่การออกแบบภาพกราฟิกเพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม 110
LOCAL FISHING COMMUNITY IDENTITY TO GRAPHIC DESIGN FOR ARCHITECTURAL MANAGEMENT OF BANG SARAY BEACH PARK AREA
วชรินทร์ สุปัญโญ

การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ 122
MANAGEMENT OF HEALTH BUSINESS BASED ON THAI SOFT POWER IDENTITY: COMPETENCY DEVELOPMENT FOR SERVICE PERSONNEL
ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, เกียรติชัย วีระญาณนนท์ และสานิต ศิริวิศิษฐ์กุล

การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 136
THE DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO ENHANCE VOCATIONAL SKILL LEARNING MANAGEMENT FOR STUDENTS AT BAN SAKO COMMUNITY SCHOOL, NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
ลาตีฮ๊ะ นิเดร์หะ

การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล 150
COMMUNICATION OF THE LOCAL GOVERNMENT LEADERS TO CREATE A DIGITAL ORGANIZATION
ปวีร์รวี อินนุพัฒน์, หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล, ปิยฉัตร ล้อมชวการ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา 163
THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THAI MEDICALE PLANTS TO ADD THE LOCAL ECONOMY COMMUNITY IN KHLONG HOI KHONG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
พระปลัดชีพ รกฺขิตธมฺโม (แก้วนิล)

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 174
A MODEL FOR DEVELOPING COMPETENCY OF DEPUTY DIRECTORS IN THE NEW NORMAL ERA UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE IN THE NORTHEAST
รินนา ราชชารี, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์ และไชยา ภาวะบุตร

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ใบหูกวาง 184
GUIDELINES FOR PROMOTING LOCAL WISDOM IN TREATING DISEASES OF ORNAMENTAL FIGHTING FISH BY USING TERMINALIA CATAPPA LEAVES
เปรมณีย์ อริยะสันติชัย, ทยภณ อริยะสันติชัย, ศุภิชฌา อัศวนิเวศน์ และธันยวนันฐ์ ปุญญาธนรัตนะ

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา 194
THE DEVELOPMENT OF A PROACTIVE LEARNING MANAGEMENT MODEL THROUGH PARTICIPATORY ACTION RESEARCH AT BAN KHUN KAMLANG SCHOOL IN PONG DISTRICT, PHAYAO PROVINCE
วิชิต กลิ่นหอม

แนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) 206
MESSAGE DESIGN GUIDELINES IN HEALTH COMMUNICATION TO PROMOTE POSITIVE ATTITUDE AND REINFORCE WELL-BEING BEHAVIORS OF SOOK ENTERPRISE, THAI HEALTH PROMOTION FOUNDATION
ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา และกุลทิพย์ ศาสตระรุจิ

การพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 217
DEVELOPING PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO ENHANCE ACTIVE LEARNING OF MAKUDMUANG RAJCHAVITTHAYALAI SCHOOL TEACHER'S UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG
อรชุมา วงศ์ช่าง และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์

ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ 231
MEDIA CREATION ARTS: MEDIA TO REVITALIZE THE IMAGE OF THE KOH TAO AREA IN SURAT THANI PROVINCE FROM THE CRIME OF FOREIGN TOURISTS
วันวิสาข์ พรมจีน และพสชนันท์ บุญช่วย

ประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม 244
THE EXPERIENCES OF COPING WITH ILLNESS AND THE ESSENCE OF BUDDHIST PRINCIPLES APPLIED DURING ILLNESS BY PATIENTS WITH ADVANCED-STAGE COLORECTAL CANCER
อารยา เจรนุกุล, แสงเดือน พรมแก้วงาม, กฤษณา รักษาโฉม และนงลักษณ์ อนันตอาจ

สารบัญ (ต่อ)

การจัดการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา 261
PUBLIC RELATIONS MANAGEMENT OF KHAO RUP CHANG MUNICIPALITY, SONGKHLA PROVINCE
มณี ศรีสมุทร, วิทยาธร ท่อแก้ว และสุรสิทธิ์ ศรีสมุทร

จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน: กรณีศึกษา ผู้ปฏิบัติงานชาวไทย-เมียนมาในธุรกิจค้าปลีก จังหวัดสงขลา 272
CROSS-CULTURAL PSYCHOLOGY IN THE WORKPLACE: A CASE STUDY OF THAI-MYANMAR LABOR IN RETAIL BUSINESS SONGKHLA PROVINCE
ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง และเจษฎา นกน้อย

การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา 284
ECO-FRIENDLY COMMUNITY WASTE MANAGEMENT IN SONGKHLA PROVINCE
พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 293
STRATEGIES FOR DRIVING BUDDHISM PROPAGATION IN THE CHANGING CONTEXT OF INNOVATION AND MODERN INFORMATION TECHNOLOGY FOR REACHING DIVERSE TARGET GROUPS SURAT THANI PROVINCE
ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และวีรนุช พรมจักร์

การวิเคราะห์อภิมานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน 303
META ANALYSIS OF STRATEGIC RELATIONSHIPS IN FROZEN SEAFOOD BUSINESS MANAGEMENT FOR COMPETITIVE ADVANTAGE UNDER THE CONCEPT OF BLUE ECONOMY
ถิรวุฒิ แสงมณีเดช, อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ, ปิรันธ์ ชิณโชติ, อภิเชษฐ์ ขำเลิศ, นงลักษณ์ เพิ่มชาติ และกุลยา อนุโลก

สถานการณ์ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน 317
THE SITUATION AND ATTITUDES TOWARDS EMPLOYMENT AND VOCATIONAL TRAINING FOR PEOPLE WITH HEARING DISABILITIES
ณัฐชานันท์ ไตรวัฒนวงษ์

ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี 328
FACTORS AFFECTING THE ELECTION VOTES OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES 2023 IN PATHUM THANI PROVINCE, THAILAND
นันท์ สุวรรณวิจิตร

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 340
THE STRENGTHENING THE RELIGIOUS DEVELOPMENT NETWORK TO SUPPORT THE PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA OF SURAT THANI PROVINCE
พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพเพชร), ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และพระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 353
A STUDY OF MEDIA INFORMATION AND DIGITAL TECHNOLOGY LITERACY FACTORS FOR TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL ON SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK AREA 1
อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ, ณัฏฐเมธร์ ดุลคนิต, ปราศรัย เจตสันต์, พรพรรษ อัมพรพฤกษ์ และกนิษฐา มุ่งประสิทธิชัย
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 367

บทความวิจัย

ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*

POLITICAL CONFLICTS IN THE BUDDHIST SCRIPTURES

ทวีศักดิ์ ใครบุตร*, อาทิตย์ แสงเฉวก, สุขพัฒน์ อนนท์จารย์
Taweesak Khraiboot*, Artit Saengchawek, Sukhapat Anonjarn
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom, Thailand
*Corresponding author E-mail: tawee8582@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง วิเคราะห์ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สังเคราะห์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยตามหลักทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 28 ท่าน ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และ 2) นักวิชาการด้านพุทธศาสนา เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เกิดจากผู้มีอำนาจรัฐ นักการเมืองและประชาชนมีแนวคิดต่างกัน ไม่มีความเท่าเทียมผลประโยชน์ ความต้องการ และความต่างกันด้านค่านิยม ผลการวิเคราะห์ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ อปริหานิยธรรม พรหมวิหารและสาราณียธรรม เพื่อลดความโกรธ ความเกลียดชัง พัฒนาจิตใจให้มีความเข้าใจและมีความปรารถนาดี เช่น เมตตา ทำให้เกิดการยอมรับและเข้าใจ กรุณา เข้าใจความทุกข์ผู้อื่น พยายามช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ช่วยให้ตัดสินใจอย่างเป็นธรรม สังเคราะห์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยตามหลักทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักทฤษฎี โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย สังเคราะห์หลักสาราณียธรรม มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สังเคราะห์หลักพรหมวิหารในการแก้ไขความขัดแย้งเกิดความยุติธรรมและโปร่งใส ผสมผสานแนวคิดที่ช่วยในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความเข้าใจ มีความร่วมมือและความยุติธรรมในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง, การเมือง, คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

The research objectives were to study the political conflicts, analyze the political conflicts and conflict solving in the Buddhist scriptures, and synthesize and integrate the solutions of Thai political and social conflicts, based upon the Buddhist principles. The study was conducted through the qualitative research from the documents and interviews. The key informants were twenty-eight experts; 1) Politics scholars and 2) Buddhism scholars. The research instruments used for data collection from documents and interviews consisted of the structured in-depth interviews. The data were analyzed through the descriptive explanation. The

* Received 23 September 2024; Revised 23 October 2024; Accepted 3 November 2024

research findings revealed that the political conflicts were originated from the differences of opinions among the rulers, politicians and people, including the absence of social equality, interests, needs, and the differentiation of values. The results of the conflict analysis and the political conflict solution in the Buddhist scriptures disclosed that three Buddhist teachings were Aparihaniya-dhamma, Brahmavihara-dhamma, and Saraniya-dhamma, all of which were targeted to alleviate anger and hatred, to develop human minds and to have them understand each other. The new conflict-resolving way in the Buddhist scriptures was referred to good-will. For example, loving-kindness (Metta in Pali) had people accept and understand each other, compassion (Karuna in Pali) had people understand others' suffering, attempt to make others free from suffering, and have good relationship with others, and equanimity assisted people to make a fair decision. The synthesis and integration of Buddhism-based political and social conflict solution through the principle of Aparihaniya-dhamma was aimed to response the needs of all sides. The Saraniya-dhamma-based synthesis led to human good relationship, and the Brahmavihara-dhamma-based synthesis to the conflict resolving gave rise to justice and transparency. These three Buddhist principles assisted to accumulate people's ideas to generate the environment, in which people could sustainably understand, coordinate and justify to resolve the conflicts.

Keywords: Conflict, Politics, Buddhist Scripture

บทนำ

สังคมมนุษย์มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคต้นแล้ว คือ เมื่อมนุษย์เริ่มเกิดขึ้นบนโลกใบนี้ ความขัดแย้งก็เริ่มเกิดขึ้น เพราะมนุษย์มีกาม คือ ความใคร่ ความอยาก ความต้องการ ความพึงพอใจ ความประสงค์ จงใจครอบครองเป็นเจ้าของ เพราะมนุษย์ต้องกินเพื่อความอยู่รอดและเพื่อความสมบูรณ์พูนสุข และเพื่อความหรูหรา เพราะมนุษย์ต้องการมีเกียรติยศเหนือกว่ามนุษย์ด้วยกัน และที่เป็นรากฐานแรกสุด คือ มนุษย์มีความกลัวในทุก ๆ อย่าง รวมไปถึงกลัวผู้อื่นจะเหนือกว่าตน จึงต้องพยายามทำอะไรก็ได้ที่ให้ตนเหนือกว่าคนอื่นเพื่อความปลอดภัยของตนมนุษย์เราเริ่มขัดแย้งกันเรื่องชีวิต การดำรงอยู่ แล้วเพิ่มเรื่องทรัพย์สิน เรื่องคู่ครอง ถ้าจะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ คือ การแก้ที่เริ่มจากมนุษย์ ถ้าเกี่ยวกับการเมืองก็ต้องแก้ที่การเมือง ผู้นำทางการเมือง นักการเมือง และประชาชน อำนาจ ผลประโยชน์ เป็นต้น สิ่งสำคัญ คือ การที่มนุษย์ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการเมืองแบบเปิดความขัดแย้งเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือการที่ต้องทำงานเป็นกลุ่ม (ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2557) นอกจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลแล้วยังจะมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มด้วย หากสมาชิกกลุ่มมีความแตกต่างกันมากในหลาย ๆ ด้าน ความขัดแย้งก็จะเกิดมากขึ้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการยากที่คนเราจะทำงานร่วมกันในหน่วยงานโดยปราศจากความขัดแย้ง จนมีคำกล่าวว่า "ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีในชีวิตแต่ปัญหาไม่จำเป็นต้องมี" (สมิต สัชฌุกร, 2553) ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเฉพาะเมื่อต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ในการทำงานเป็นทีมอาจเห็นว่าสมาชิกของทีมขัดแย้งกันด้วยการใช้วาจาหรือท่าทางจนคนอื่น ๆ สังเกตเห็นได้ สมาชิกของทีมจะขัดแย้งกันได้ง่ายเมื่อได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เพราะในระหว่างนั้นความคิด ความสนใจ ความรู้สึกและผลประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งอาจไม่สอดคล้องกับอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้ต่างฝ่ายต่างต่อต้านกันและเกิดสภาพการณ์ซึ่งทำให้ไม่สามารถหาข้อยุติได้ สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง อาจมาจากการตกอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน (กุญชรี ค้าขาย, 2550) รัฐควรมีอยู่เพื่อบุคคล หรือว่าบุคคลมีอยู่เพื่อรัฐ รัฐที่ดี

ที่สุดระบอบการปกครองที่ดีที่สุด ควรจะเป็นอย่างไร อำนาจนิยมกับเสรีนิยมประชาธิปไตยนิยม จะไม่มีวันตายไปจากโลก ตราบที่ความต้องการในอำนาจ และเสรีภาพ คือ ความต้องการของธรรมชาติของมนุษย์ของสังคม (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, 2545)

ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จ เพราะตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายจะพึงเผชิญ ไม่มีมนุษย์ที่ไหนที่เกิดมาแล้วจะไม่ประสบความทุกข์ ทุกข์ระดับพื้นฐาน ก็คือ ความขัดแย้งต่าง ๆ ในชีวิต ความเดือดร้อน ลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความประจวบกับสิ่งที่เราไม่รัก ไม่ปรารถนา เช่น พบหน้าคนที่เราเกลียดก็เป็นทุกข์ รวมไปถึงทุกข์ระดับสุดยอดแห่งชีวิต คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นตัวมนุษย์เองเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อพิจารณาเรื่อง ความขัดแย้ง พระพุทธศาสนาจะเน้นที่ตัวมนุษย์ และจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุที่สำคัญ คือ ตัวมนุษย์เอง ซึ่งเริ่มต้นจากสาเหตุภายใน คือ กิเลสของมนุษย์ ความขัดแย้งจึงเริ่มต้นเกิดขึ้นภายในตัวมนุษย์เอง ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คำว่า ความขัดแย้ง มีความหมายหลายประการ เช่น ความบาดหมาง (ภณฑน) การทะเลาะ (กลห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การมุ่งร้ายกัน (เมธคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) ในทางวินัยบัญญัติ หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่า อธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอ เรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และต้องสิ่งสำหรับเอามาเสพเสวยเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน และความต้องการคุณภาพชีวิต เรียกว่า ฉันทะ (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532) แนวคิดทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา มาจากกรอบความคิดที่ต้องการศึกษาแนวคิดทางการปกครองในพระไตรปิฎก นั้นเอง คำว่า แนวคิด หรือ ทฤษฎี คือ ความเห็นอย่างหนึ่ง ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า ทิฏฐิ คำว่า ทฤษฎี หรือ ทิฏฐิ เป็นคำกลาง ๆ กล่าวคือ เป็นคำที่อธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ตามความรู้ความเข้าใจของผู้แสดงความคิดเห็นที่แสดงออกมาโดยสอดคล้องกับกฎแห่งความจริง ซึ่งสามารถนำไปพิสูจน์ทดลองเพื่อหาคุณค่าแห่งความจริงและความเชื่อมั่น พระพุทธศาสนาเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ หรือ สัมมาทฤษฎี ในทางตรงข้ามความคิดเห็นหรือความรู้ใด ๆ ก็ตามที่ไม่สอดคล้องกับกฎแห่งความจริงซึ่งเมื่อนำไปพิสูจน์หรือไปทดลองปฏิบัติแล้ว จะไม่บังเกิดผลให้เป็นคุณค่าที่ดี และไม่ส่งเสริมการพัฒนาหรือความก้าวหน้า พระพุทธศาสนาเรียกว่า มิจฉาทิฏฐิ หรือ มิจฉาทฤษฎี (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532) (ปัจจุบัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) กล่าวว่า สังคมที่ดีต้องมีกติกา และคนในสังคมต้องรักษากติกานั้น มีความเสมอภาค คือ เท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมายได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายเสมอหน้ากัน เพราะฉะนั้น ความมีศีลและรักษาระเบียบวินัยเสมอกันจึงถือเป็นหลักสำคัญ ตัวอย่างเช่น หลักทิฐิสามัญญตา คือ มีทิฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์และอุดมคติที่ร่วมกันหรือสอดคล้องไปกันได้ คนในสังคมประชาธิปไตยนี้อย่างน้อยต้องมีความเห็นความเข้าใจและความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เริ่มแต่ยอมรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งเรื่องชนชั้น ความขัดแย้งในฐานะเครื่องมือขัดเกลาทางสังคม หรือแม้แต่ความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์หรือสิทธิอำนาจ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบที่แตกต่างกัน จึงนับว่ามีความน่าสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการความขัดแย้งโดยเฉพาะทางสังคมการเมืองในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏมีมาในคัมภีร์พระไตรปิฎก การแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเอื้อ กับวัฒนธรรมไทย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี และคำสั่งสอนที่สำคัญ ๆ ของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดี หรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางในแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไปสู่การนำไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) อปริหานิยธรรม 7 2) พรหมวิหารธรรม 4 สาราณียธรรม 6 (มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมการเมืองไทยได้ พระพุทธศาสนายอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นในระดับโลกิยวิสัย เพราะความขัดแย้งจัดได้ว่าเป็นทุกข์ของบุคคลและสังคมประการหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติหรือธรรมดาของสังคมทั่วไปจนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นของสังคม เพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนั้น จึงทำให้เกิดบรรยากาศของทุกข์หรือความขัดแย้ง ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในแงของโลกียวิสัยนั้นไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือบุคคลใด กล่าวคือ ไม่มีสิ่งใดหรือบุคคลใดบังคับให้มันไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ให้ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ความขัดแย้งที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีอยู่ 5 รูปแบบ กล่าวคือ ความขัดแย้งภายในตน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งด้านประโยชน์ความขัดแย้งเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งด้านทิฐิ และความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ การแสวงหาทางออกหรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปจัดการความขัดแย้งให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลตนประมาณ กาล บุคคล และชุมชน ตามรูปแบบความขัดแย้งทั้ง 5 รูปแบบ ได้อย่างไรจึงจะทำให้มนุษย์และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีความขัดแย้งทางการเมืองในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สุขต่อสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อสังเคราะห์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยตามหลักทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสาร (Document Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งเป็นข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก และข้อมูลจากอรรถกถาพระไตรปิฎก และเอกสาร บทความวิชาการและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ประชาการและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และ 2) นักวิชาการด้านพุทธศาสนา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนา เลือกแบบเจาะจง รวม จำนวน 28 รูป/คน ประกอบทั้งการจัดกลุ่มประเภทตามแนวหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการอธิบายในประเด็นที่วิจัย ได้นำเสนอหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ได้แก่ คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง คือ 1) อปริหานิยธรรม 7 2) พรหมวิหาร 4 และ 3) สาราณียธรรม 6 แสดงให้เห็นว่า เป็นหลักธรรมสำคัญสำหรับสร้างความสมานสามัคคีของคนในทุกกลุ่มสังคม รวมทั้งได้นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่เป็นรูปแบบเฉพาะโดยการสืบค้นแก่นสาระและความหมาย และความสัมพันธ์ในปรากฏการณ์ ผ่านการสัมภาษณ์และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอันประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและด้านรัฐศาสตร์

ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประสบการณ์ตรงซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภาพของปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริงและชัดเจน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนิน ดังนี้ กำหนดวิธีรวบรวมข้อมูล มีลักษณะของข้อมูลที่ใช้เพื่อตอบคำถามวิจัยหลายลักษณะ จึงกำหนดแยกเป็น 3 ส่วน คือ 1) เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 จะรวบรวมข้อมูลโดยการอ่านลักษณะวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยมีขอบเขตหัวข้อที่กำหนดในกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นแนวในเบื้องต้นเพื่อวิเคราะห์สร้างข้อสรุปย่อยและเตรียมเพื่อการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปรวมต่อไป โดยแหล่งข้อมูลส่วนนี้มีเน้นที่เอกสารทางวิชาการทางรัฐศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลมีลำดับขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1.1) กำหนดหัวเรื่องตามเนื้อหาในกรอบแนวคิดในการวิจัย 1.2) อ่านวิเคราะห์ และลงบันทึกข้อมูลย่อยพร้อมแหล่งอ้างอิงในเอกสาร และ 1.3) รวบรวมจัดหมวดหมู่ข้อมูลย่อย เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามวิธีวิเคราะห์เป็นลำดับไปทั้งในแต่ละช่วงและโดยภาพรวม 2) วิเคราะห์ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยใช้เรื่องราวและสถานการณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยกำหนดหัวข้อหลักธรรมเพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 แหล่งข้อมูลที่จะเน้นรวบรวม คือ พระไตรปิฎก และอรรถกถา รวบรวมโดยการอ่านตามลำดับของข้อมูล การอ่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จะเป็นลักษณะการอ่านเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป และ 3) การสังเคราะห์และบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 จะเป็นลักษณะการนำเนื้อหาที่ผ่านการอ่านวิเคราะห์แล้วนำมาสังเคราะห์และบูรณาการเพื่อสร้างข้อสรุปและแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทย และได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 3.1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผ่านระบบ Google Form (เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ออนไลน์) เพื่อให้การเก็บรวบรวมได้ข้อมูลตรงกับประเด็นคำถามการวิจัย และเพื่อวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแนวคิดของ Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. และ Mcmillan, J. et al. เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ 3.2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และศึกษาจากบทความวารสารวิชาการ บทความวิจัย สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง และ 3.3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และผู้ให้ข้อมูลเพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้ 3.3.1) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลเพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูลหลัก และการบันทึกเสียง และ 3.3.2) ได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลเพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็นอีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Bogdan, R. C. & Biklen, S. K., 2003); (Mcmillan, J. et al., 1997)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ได้จำกัดขอบเขตการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ตรงกับประเด็นคำถามและประเภท การวิจัย โดยได้ย้ำเตือนตนเองอยู่เสมอและทุกครั้งที่ทำการสัมภาษณ์ ให้สัมภาษณ์เจาะจงตรงกับประเด็นคำถามการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบ และตรงกับรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 2) ได้ใช้ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาสำหรับเตรียมการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไป หากพบว่า มีประเด็นใดที่ยังตกหล่นและต้องการเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะได้ทำการเก็บรวบรวมเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลหลังเก็บข้อมูลภาคสนาม หลังเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดตามแนวคิดของ Mcmillan, J. et al. เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้ 1) ได้ทำการจัดเตรียมข้อมูล (Data Preparation) โดย

การเตรียมและตรวจสอบบันทึกข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดจากเทปบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ 2) ได้ทำการจำแนกแยกแยะข้อมูล (Data Identification) โดยอ่านข้อมูลของแต่ละคนที่ถูกจัดเตรียมไว้หลายรอบ เพื่อจับใจความที่อยู่ในข้อมูลว่าเกี่ยวข้องกับหัวข้อคำถามการวิจัยได้บ้าง จากนั้นจึงทำการแยกแยะข้อมูล โดยการแบ่งแยกข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) จนได้หน่วยของข้อมูลที่มีความหมายหรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) 3) ได้ทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Categorizing) โดยการนำสรุปแนวคิดที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทุกคน มาทำการเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องกันตามความหมาย ผ่านทางรหัสที่กำหนดไว้ และสร้างเป็นกลุ่มของหัวข้อสรุปแนวคิด (Conceptual Categories) ที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน และ 4) ทำการสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern Forming) โดยการหาความเชื่อมโยงของความหมายสรุปแนวคิดต่าง ๆ เพื่อสร้างข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern) (Mcmillan, J. et al., 1997) จากนั้น นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ โดยการหาความเชื่อมโยงระหว่างกันของกลุ่มของข้อมูล ในแต่ละประเด็นเพื่อสร้างข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์เครือข่ายเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และยืนยันข้อสรุปที่ค้นพบดังกล่าวโดยการนำข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ที่ค้นพบไปตรวจสอบ และยืนยันกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ว่ามีความสอดคล้องตรงกับข้อมูลจริง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย สาเหตุเกิดจากผู้มีอำนาจรัฐ นักการเมืองและประชาชนที่มีแนวคิดแตกต่างกัน การไม่มีความเท่าเทียมในสังคม ผลประโยชน์และความต้องการของคนในสังคมไทย ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและความแตกต่างกันของคนในสังคมในด้านค่านิยม ความสนใจ แนวคิด เป้าหมายทางการเมือง

ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามหลักพุทธศาสนา ได้แก่ อปริหานิยธรรม พรหมวิหารธรรม และสาราณียธรรม เป็นไปเพื่อลดทอนความโกรธ ความเกลียด พัฒนาจิตใจและความเข้าใจร่วมกัน ในคัมภีร์พุทธศาสนาจะพบแนวทางการแก้ไข เช่น การมีความปรารถนาดีต่อกัน มีความเมตตาต่อกันทำให้เกิดการยอมรับและเข้าใจกัน กรุณา คือ เข้าใจความทุกข์ผู้อื่น พยายามช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีอุเบกขา คือ มองเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยไม่เอนเอียง ช่วยให้ตัดสินใจอย่างเป็นธรรมและลดความขัดแย้ง

การสังเคราะห์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยตามหลักทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดจากผู้มีอำนาจรัฐ นักการเมืองและประชาชนที่มีแนวคิดแตกต่างกัน ไม่มีความเท่าเทียมในสังคม ผลประโยชน์และความต้องการของคน ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและความแตกต่างกันด้านค่านิยม ความสนใจ แนวคิด เป้าหมายทางการเมือง และการสังเคราะห์หลักธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาด้วยหลักทฤษฎีความขัดแย้ง ใช้หลักอปริหานิยธรรมขจัดความขัดแย้ง เช่น การเจรจา ทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งเพื่อสร้างระบบที่ยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย สังเคราะห์หลักสาราณียธรรม รักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สังเคราะห์หลักพรหมวิหารธรรมในการแก้ไขความขัดแย้งที่มีความยุติธรรมและโปร่งใส การสังเคราะห์หลักธรรมเข้ากับทฤษฎีความขัดแย้งจึงเป็นการผสมผสานแนวคิดที่ช่วยในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความร่วมมือและความยุติธรรมเพื่อแก้ไขความขัดแย้งทุกด้าน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยนำมาซึ่งความวุ่นวายการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จนทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา และนำไปสู่การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น เพื่อเป็นการปรับแนวคิดและสร้างทางเลือกให้กับสังคมในการเผชิญหน้ากับความรุนแรงทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การสร้างนวัตกรรมแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง จำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบและแนวทางที่แท้จริง ความขัดแย้งทางการเมืองมีสาเหตุมาจากความมีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน การแสวงอำนาจทางการเมือง มีอคติต่อกัน การแข่งขันเข้าสู่อำนาจและผลประโยชน์ ความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกัน นโยบายพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน และโครงสร้างอำนาจทางการเมือง สอดคล้องกับ สัณฐาน ชยนนท์ ได้กล่าวว่า ความไม่สงบทางการเมืองไทยเกิดจากสาเหตุ คือ มีอุดมคติทางการเมืองต่างกัน อำนาจทางการเมือง อำนาจทางการต่อรอง อุดมการณ์ขัดแย้งกัน และผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวกัน ส่วนความขัดแย้งทางการเมืองไทยด้านอุดมการณ์ทางการเมืองก่อให้เกิดความเห็นต่างทางการเมือง ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นจาก อุดมการณ์ทางการเมืองความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ค่านิยม (สัณฐาน ชยนนท์, 2565) สอดคล้องกับ อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์ ได้กล่าวถึงประเภทความขัดแย้งไว้ว่า ผู้คนแตกต่างกันในการจัดการสถานการณ์ความขัดแย้ง สมาชิกก้าวร้าวมากก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งขนาดเล็กที่จะขยายไปสู่การขัดแย้งขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่มีการเปรียบเทียบกับสุนัขจิ้งจอก และจะปรากฏขึ้นเมื่อบุคคลมีความสนใจเป้าหมาย และความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายเท่า ๆ กัน (อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์, 2564) สอดคล้องกับ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้กล่าวถึงความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งมี 2 นัย คือ ความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ พัฒนา ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง องค์กร สังคมทั้งในแง่ของทัศนคติและพฤติกรรมในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์ และความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสียและบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตนเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณ์ของความขัดแย้งออกมาในมิติของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน ทะเลาะวิวาท ทำร้ายกัน และทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีผลเนื่องมาจากความขัดแย้งอันมาจากภายในโดยเฉพาะความคิดที่ประกอบด้วยอกุศล ซึ่งวิธีการจะแก้ไขนี้จึงเป็นการสร้างกุศลขึ้นมาภายใต้พื้นฐานจากแนวคิดมุมมองหลักการด้านสันติภาพของพระพุทธศาสนา พุทธวิธีที่ปรากฏชัดที่สุดศึกษาได้จากบริบทของสังคมสงฆ์พระพุทธองค์ทรงมองเห็นปัญหานี้จึงทรงวางหลักอธิกรณ์ไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันของสังคมได้ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์เป็นแนวทางให้การอยู่ร่วมกันเกิดสันติสุขขึ้นได้เมื่อเกิดความขัดแย้ง ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองมีมายาวนานคู่กับการเกิดขึ้นของสังคมมนุษย์ ความขัดแย้งเกิดจากมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้ทำให้เกิดความขัดแย้งและมนุษย์ก็เป็นผู้หาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างนี้อยู่ล่ำไป ความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นในท่ามกลางของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน รวมถึงด้านการเมืองก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสมัยพุทธกาล สภาพทางการเมืองในสมัยพุทธกาลนั้น แคว้นต่าง ๆ กำลังขยายดินแดนสู้รบกันเพื่อที่จะให้ประเทศของตนเป็นประเทศที่มีอาณาเขตที่กว้างใหญ่และเป็นมหาอำนาจเหนือรัฐอื่น ๆ แคว้นไหนมีอำนาจมากก็จะรวบเอาแคว้นอื่น ๆ ที่มีกำลังน้อยกว่าเข้ามาอยู่ในอาณาเขตของตน โดยเฉพาะแคว้นที่มีการปกครองต่างระบบกัน คือ ระบบสามัคคีธรรมกับระบบราชาธิปไตย ซึ่งมักจะต่อสู้แย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่กันเสมอ ๆ ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่พระองค์ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นครู เข้าไปในฐานะช่วยขจัดทุกข์ พระองค์ทรงเป็นกลางทางการเมืองหรืออยู่เหนือการเมือง เพราะฉะนั้น พระองค์จึงสามารถประกาศพระศาสนา

ไปได้ทุกประเทศ ทุกแว่นแคว้น ไม่เลือกว่าแคว้นนั้น ๆ จะมีการปกครองในรูปแบบใด สอดคล้องกับ พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สญฺญโต) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่สำคัญหลายเหตุการณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองในสมัยพุทธกาล รวมถึงวิธีการในการระงับความขัดแย้งและส่งเสริมสันติภาพในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความขัดแย้งของพระพุทธศาสนาในการจัดการและระงับความขัดแย้ง รวมถึงแนวทางในการสร้างสันติสุขและความเป็นธรรมในสังคม เหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏในอรรถกถา เช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งของกลุ่มวัชชีที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ในสมัยของพระพุทธเจ้า พวกวัชชีชนบทมีความขัดแย้งภายในเรื่องการปกครอง ในการจัดการความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าได้ให้คำแนะนำให้รักษาความเป็นเอกภาพและความสามัคคี โดยทรงแนะนำให้รักษา “อปริหานิยธรรม” ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขและความสามัคคี เช่น การประชุมอย่างสม่ำเสมอ การเคารพต่อผู้อาวุโส การเคารพต่อกฎเกณฑ์ และการสนับสนุนศาสนา หากปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ พวกวัชชีจะสามารถรักษาความเป็นหนึ่งเดียวและป้องกันการรุกรานจากศัตรูได้ เหตุการณ์ความขัดแย้งในกรณีของพระเทวทัต แต่มีความทะเยอทะยานทางการเมืองและพยายามที่จะยึดอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ โดยเสนอให้พระพุทธเจ้ามอบอำนาจให้กับตน และเมื่อพระพุทธเจ้าปฏิเสธ พระเทวทัตได้แยกตัวออกไปก่อตั้งคณะสงฆ์ใหม่และพยายามทำลายพระพุทธเจ้าหลายครั้ง พระพุทธองค์ทรงใช้ความเมตตาและปัญญาในการรับมือความขัดแย้ง ทรงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการปฏิบัติธรรมและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ และเหตุการณ์สงครามกาลิงคะ ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แม้สงครามกาลิงคะไม่ได้ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทำสงครามเพื่อพิชิตแคว้นกาลิงคะ ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก พระองค์ทรงสำนึกบาปในสิ่งที่ได้กระทำไปหลังจากเห็นความเสียหายที่เกิดขึ้น และหันมานับถือพระพุทธศาสนา (พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สญฺญโต), 2561)

เหตุการณ์ความขัดแย้งที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลเกิดจากการแก่งแย่งและนำไปสู่การสู้รบกันแต่ในที่สุดก็สงบระงับได้ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สนับสนุนความขัดแย้งหรือการใช้ความรุนแรง แต่เน้นไปที่การใช้หลักธรรมและปัญญาในการจัดการความขัดแย้ง เพื่อสร้างความสงบสุขและความเข้าใจร่วมกันในสังคม หลักการเหล่านี้ยังคงเป็นที่ประยุกต์ใช้ได้ในยุคปัจจุบันสำหรับการจัดการความขัดแย้งในสังคมและการเมืองความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลและการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แนวทางที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบันด้วยการส่งเสริมสันติภาพ ความสามัคคี และความยุติธรรมในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาบุญเลิศ อนฺทปญฺโญ ได้กล่าวว่า โครงสร้างการปกครองที่ถูกครอบด้วยอุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นการปฏิสัมพันธ์แบบไม่เท่าเทียมระหว่างชนชั้นนำ ที่ทำหน้าที่ในการใช้อำนาจกับประชาชน การควบคุมระบบการเคลื่อนตัวของอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบ 6 ระบบด้วยกัน คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ ระบบราชการ ทหาร และองค์กรอิสระต่าง ๆ ที่ใช้อำนาจร่วมกันและถ่วงดุลกันและกันอยู่ บางครั้งการใช้อำนาจก็เป็นในทิศทางเดียวกัน ประเทศก็สงบร่มเย็น ผู้คนก็เกิดความสุข ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งในประเทศ แต่บางครั้งการใช้อำนาจไม่สัมพันธ์กัน เกิดปรากฏการณ์อำนาจสัมพันธ์แบบผูกผัน เช่น รัฐบาลคิดอย่าง ทหารต้องการอีกอย่าง ทำให้เกิดการรัฐประหารขึ้นในประเทศ อุดมการณ์ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็น “เสาเดี่ยวของอำนาจ” (พระมหาบุญเลิศ อนฺทปญฺโญ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปริยัติสาทร และคณะ ได้กล่าวถึงแนวความคิดประชาธิปไตยในพระไตรปิฎก ว่า “พระวินัยปิฎก” พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ แต่การบัญญัติวินัยนั้นก็ทรงบัญญัติโดยกระบวนการท่ามกลางสงฆ์ มิได้บัญญัติตามลำพัง ซึ่งต้องให้เกิดเรื่องก่อน แล้วประชุมสอบสวนแล้วจึงทรงบัญญัติพระวินัย ด้วยความเห็นชอบของพระสงฆ์ ต่างพร้อมใจกันนำไปปฏิบัติ “พระสุตตันตปิฎก” นั้นปรากฏ ดังนี้ 1) หลักเสรีภาพ ทางความคิด พระพุทธเจ้าได้ให้โอกาสแก่ประชาชนชาวกาลามะในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ คำสอนของนักบวช ที่มาเผยแผ่คำสอน

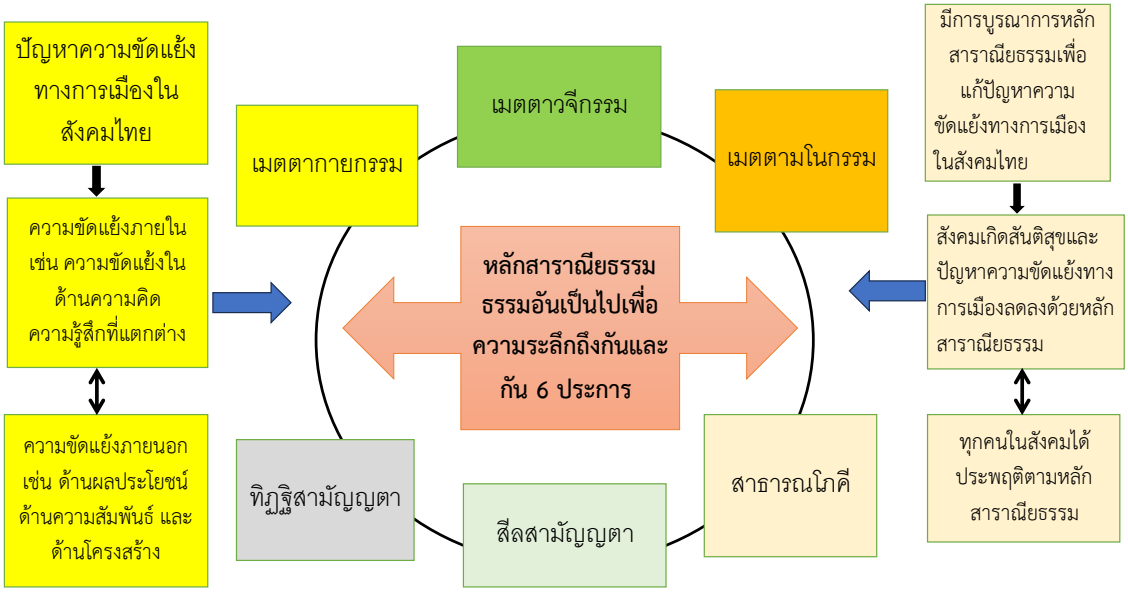
ด้วยข้อความ กาลามสูตร 2) หลักความเสมอภาคในพระธรรมวินัย 3) หลักความเป็นพี่น้องกัน หรือ ภราดรภาพ คือ สหธรรมิก ผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน และ 4) หลักการใช้อธิปไตย พระพุทธเจ้าทรงนิยม ธรรมาธิปไตย คือ เอาหลักการเป็นใหญ่ มิใช่อัตตาธิปไตย เอาตนเป็นใหญ่ หรือ โลกาธิปไตย เอาโลกหรือเอาพวกพ้องเป็นใหญ่ นอกจากนี้ ยังปรากฏมีหลักประชาธิปไตยที่พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ ในกิจการทั้งปวงโดยเฉพาะในการทำ สังฆกรรม ซึ่งมีลักษณะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญหรือ กฎหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ยึดหลักความเสมอภาคภายใต้พระธรรมวินัย ยึดหลักทาง สายกลาง และยึดหลักประชาธิปไตยในการมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ (พระครูปริยัติสาทร และคณะ, 2565) พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักคำสอน ในแง่ของการเสนอหลักการ หรือ รูปแบบการปกครองที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในรัฐนั้น ๆ โดยการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนธรรมะให้เหมาะสมกับรูปแบบการปกครองของรัฐ โดยไม่ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารหรือการปกครองภายในของรัฐแต่อย่างใด การที่พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะผู้ชี้แนวทาง ทำให้บทบาทของพระองค์เป็นเพียงผู้บอกแนวทางการปกครองแก่ผู้ปกครอง พระองค์มิได้เข้าไปจัดการเงื่อนไขทางสังคม พระองค์อยู่ในฐานะผู้ชี้ทางเท่านั้น (อกฺขาตาโร ตถาคตา) มิได้ทรงกำหนดผลว่าจะสำเร็จเพียงใด เพียงแต่พระองค์เสนอรูปแบบที่ทรงเห็นว่าจะทำให้ประชาชนในรัฐสามารถมีความสุขได้

องค์ความรู้ใหม่

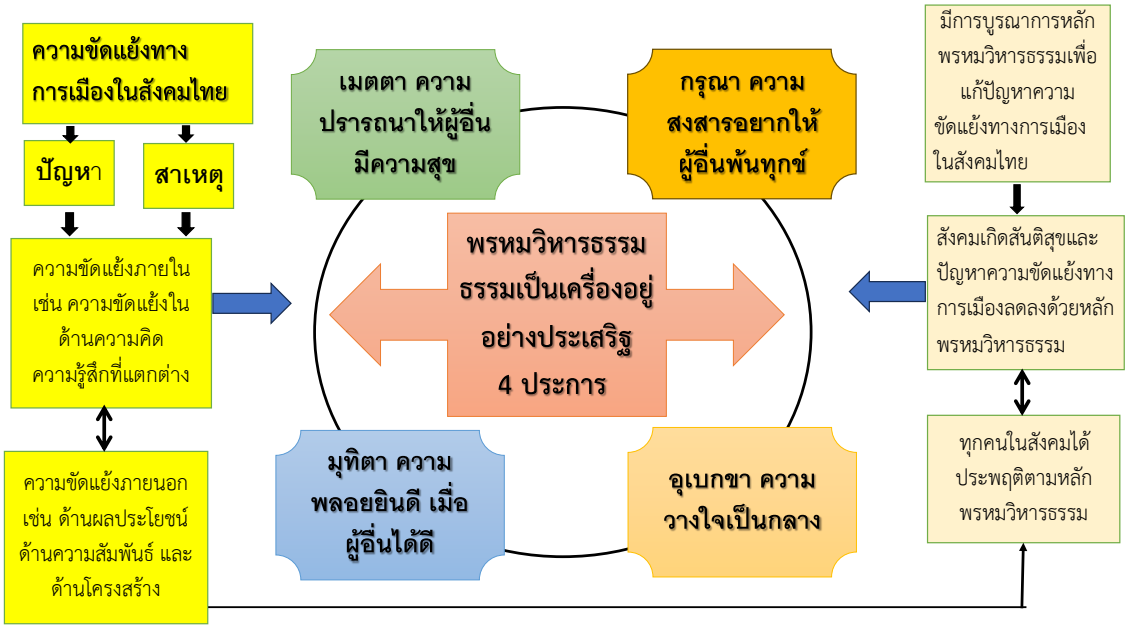
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ระบุหลักธรรม 3 หัวข้อ มาเป็นหลักเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม มาใช้ในบริบทของการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย และสร้างสันติภาพทางการเมือง การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองจะเป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เสริมสร้างความขัดแย้งของประชาชนในการปกครอง และลดโอกาสของความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมไทย ตามภาพที่แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักอปริหานิยธรรมแสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 หลักสาราณียธรรมแสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 3 หลักพรหมวิหารธรรม แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบองค์ความรู้ใหม่ ที่ได้ระบุว่า การใช้หลักธรรม 3 หัวข้อ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม มาใช้ในบริบทของการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย และสร้างสันติภาพทางการเมือง การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองจะเป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เสริมสร้างในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในการเมือง และลดโอกาสของความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมไทย ดังภาพที่ 1 - 3

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย เกิดจากการไม่เท่าเทียมของคนในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางสถานะและการแบ่งแยกของคนในสังคม การกล่าวถึงคนที่เห็นต่างในทางเสียหายก็เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง และความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจสังคมและการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ และการก้าวล่วงสถาบันที่สำคัญ ความแตกต่างกันทางความคิดของผู้มีอำนาจรัฐ นักการเมืองทุกระดับ และประชาชน ความยุติธรรม ผลประโยชน์และความต้องการของคนในสังคมที่ไม่ได้รับการสนองตอบจากผู้มีอำนาจ เป็นต้น ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทำให้เกิดสถานการณ์ทางการเมืองที่รุนแรง การที่คนในสังคมมีความแตกต่างกันในด้านค่านิยม ความสนใจ แนวคิดวิธีการ เป้าหมาย โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกัน หรือไปด้วยกันไม่ได้ ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แนวทางในการจัดการความขัดแย้งที่ใช้หลักธรรมและปัญญายังคงมีความสำคัญในปัจจุบัน โดยเน้นการสร้างความสงบสุขและความเข้าใจร่วมกัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งควรเริ่มจากมนุษย์และการเมือง เพื่อให้เกิดความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นและการตัดสินใจที่เป็นกลาง แนวทางในการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบันรวมถึงการใช้หลักธรรมและปัญญาเพื่อสร้างความสงบสุขและความเข้าใจร่วมกัน การใช้หลักการอปริหานิยธรรม 7 ประการและสาราณียธรรมในการปกครองช่วยให้การจัดการความขัดแย้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังเน้นการรักษาศีลและการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือ แนวทางในการจัดการความขัดแย้งมีความสำคัญ เพราะช่วยลดความรุนแรงและสร้างความสงบสุขในสังคม โดยการใช้หลักธรรมและปัญญาในการแก้ไขปัญหาช่วยส่งเสริมความเข้าใจร่วมกัน นอกจากนี้ ยังช่วยให้การตัดสินใจและการจัดการความขัดแย้งเป็นไปอย่างเป็นกลางและยุติธรรม และการสังเคราะห์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยตามหลักทางพระพุทธศาสนา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักธรรมหลักการสำคัญ คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 สาราณียธรรม 6 พรหมวิหารธรรม 4 การใช้เมตตาการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการสร้างความเห็นร่วมกันช่วยลดความขัดแย้ง แนวทางเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบันเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้อย่างยั่นยืน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทยได้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาทางสังคมการเมืองโดยการนำหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ ในสังคมไทยมาประยุกต์ใช้ เช่น หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ทุกคนมีความตระหนักเรื่องการเมืองและในด้านบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง 2) ควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองไม่ใช่เรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนในสังคมที่จะต้องเข้าใจโดยเฉพาะเรื่องศาสนากับการเมือง

เอกสารอ้างอิง

กุญชรี ค้าขาย. (2550). การบริหารความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ประสิทธิ์ กุลบุญญา. (2557). ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 18-40.

พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย. (2545). หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ประชาชน.

พระครูปริยัติสาทร และคณะ. (2565). แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยในพระไตรปิฎก. วารสารมานุษยวิทยาพุทธศาสนา, 7(7), 197-207.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต). (2532). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สญฺญโต). (2561). พุทธวิธีบริหารความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระมหาบุญเลิศ อนฺทปญฺโญ. (2563). แนวคิดรัฐศาสตร์เชิงวัฒนธรรม. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). พุทธสันติวิธีการบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมิต สัชฌุกร. (2553). เทคนิคการประสานงาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สัณฐาน ชยนนท์. (2565). รูปแบบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2564). กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (2003). Qualitative Research of Education: An Introductive to Theories and Methods. (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Mcmillan, J. et al. (1997). Research in Education. The United Statesof America: Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2*

DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT TRAINING CURRICULUM FOR TEACHERS UNDER NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

วราภรณ์ แก้วสีขาว
Waraporn Kaewseekhao
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, Thailand
Corresponding author E-mail: waraporn.ka@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึก อบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำนวน 117 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ ได้แก่ แบบบันทึก แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน แบบทดสอบ แบบวัดเจตคติ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรเน้นความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการวัดประเมินผล โดยมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 8 องค์ประกอบ คือ 2.1) หลักการของหลักสูตร 2.2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2.3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม 2.4) เป้าหมายของหลักสูตรฝึกอบรม 2.5) กิจกรรมการฝึกอบรม 2.6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 2.7) การวัดและประเมินผล และ 2.8) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ผลการวัดเจตคติของครูต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ครูผู้สอน

Abstract

This research article aims to 1) Study the necessary basic information for developing an active learning management training curriculum, 2) Develop the active learning management training curriculum, 3) Pilot the training curriculum, and 4) Evaluate the active learning

* Received 27 September 2024; Revised 1 November 2024; Accepted 4 November 2024

management training curriculum for teachers under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2. The samples were 117 teachers from Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2. The research tools included records, interviews, evaluation forms, tests, and attitude scales. The statistics used to analyze the data were percentage, mean (M), standard deviation (S.D.), and content analysis. The findings were: 1) The necessary basic information for developing the active learning management training curriculum indicated that the curriculum should focus on knowledge, understanding, and skills in designing active learning management and assessment, incorporating both theoretical and practical components to enable trainees to effectively implement active learning management. 2) The developed training curriculum consisted of 8 components: 2.1) Curriculum principles, 2.2) Curriculum objectives, 2.3) Curriculum content structure, 2.4) Training goals, 2.5) Training activities, 2.6) Media and learning resources, 2.7) Assessment and evaluation, and 2.8) Training duration. 3) The pilot test results showed that post-training scores were significantly higher than the set criteria at a statistical level of .05. The overall evaluation of active learning management skills was rated as excellent, and the teachers' attitudes towards active learning management were rated at the highest level. 4) The overall evaluation of the training curriculum in terms of appropriateness, feasibility, and benefits was rated at the highest level.

Keywords: Training Curriculum, Active Learning Management, Teachers

บทนำ

การปฏิรูปการเรียนรู้ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่ทุกฝ่ายเชื่อมั่นว่าหากได้ดำเนินการอย่างจริงจังแล้วผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาจะเกิดขึ้น และการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งทั้งนี้ต้องอาศัยหลักการ รูปแบบการเรียนการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอนที่หลากหลายของครูเข้าไปช่วย โดยครูผู้สอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในการทำกิจกรรมและการทำงาน อันจะนำต่อไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน ทั้งทางกาย ทางจิตหรืออารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้สูงขึ้น สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือโลกไร้พรมแดน เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประชาคมอาเซียน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเป็นไทย อัตลักษณ์ไทย และหลักการ “สุ จิ ปุ ลิ” เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น ในการจัดการศึกษาจึงเป็นต้องปรับการเรียนการสอนให้สามารถพัฒนาผู้เรียนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม เพราะองค์ความรู้ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนรู้และจากช่องทางที่หลากหลายได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 117 โรงเรียน การบริหารจัดการศึกษาท่ามกลางปัญหาหลายประการ เช่น ครูที่สอนไม่ครบชั้นและไม่ตรงวิชาเอก ขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน

(O-NET) ระหว่างปีการศึกษา 2561 - 2562 พบว่า มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติทั้ง 4 วิชาหลัก คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ของโรงเรียนในสังกัด ไม่ถึงร้อยละ 50 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2, 2561) ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบ และจากการนิเทศติดตามสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีการใช้ภาษายาวี เป็นภาษาหลักสำหรับการสื่อสารในชีวิตประจำวันส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของภาษาไทยได้น้อย ปัจจัยด้านผู้บริหาร พบว่า กระบวนการบริหารและการจัดการ มีการดำเนินงานไม่ชัดเจน ขาดการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และปัจจัยด้านครูผู้สอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูยังยึดติดอยู่กับการสอนแบบเดิม ๆ และยึดติดตำราเรียนเป็นหลัก เน้นการสอนแบบบรรยาย ตลอดจนบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนจะเห็นได้ว่าครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้น้อย และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่ามีน้อยมาก รวมทั้งการใช้สื่อการเรียนรู้ไม่หลากหลาย ขาดทักษะหรือเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ และการใช้วิธีการวัดประเมินที่ไม่หลากหลาย ไม่เน้นการวัดและประเมินตามสภาพจริง เป็นต้น นอกจากนี้จากการนิเทศ ติดตามโดยการตรวจสอบการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน พบว่า ครูยังขาดทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมไม่ท้าทายและใช้วิธีการสอนที่ไม่หลากหลาย จากสภาพการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวของครู จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และคณะศึกษานิเทศก์ ได้ประชุมปรึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สูงขึ้น โดยให้ความสำคัญอันดับแรก คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจากการร่วมปรึกษาหาแนวทางในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู คือ วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา ในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการที่จะส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สถาพร พฤฑฒิกุล, 2558) ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ขึ้น เพื่อพัฒนา ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำครูในเรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยเห็นว่าหากครูได้รับการพัฒนาทักษะการสอนที่ดีแล้วก็จะส่งผลให้ครูมีความรู้ มีทักษะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้เหมาะสมกับผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2
4. เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) ทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสังเคราะห์ และมีการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน การสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนนำร่องจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 6 คน

2. ขั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยได้ยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 คน และดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึก อบรมเบื้องต้นกับครู จำนวน 6 คน และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมก่อนการนำไปใช้จริงเพื่อให้ได้หลักสูตร ฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์ที่สุด

3. ขั้นการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับครูที่สมัครใจเข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 117 คน และนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูที่ผ่านการอบรมเพื่อนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

4. ขั้นการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยดำเนินการให้ทีมนิเทศจิตอาสาระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 23 คน ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นและนำไปใช้มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลักสูตรควรเน้นความรู้ความเข้าใจและทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการวัดและประเมินผล โดยมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ได้จริง

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมี 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม 4) เป้าหมายของ หลักสูตรฝึกอบรม 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล และ 8) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในภาพรวมมีคุณภาพ

อยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.50) และผลการวัดเจตคติของครูต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.52) รายละเอียดดังตารางที่ 1 - 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จำนวน	คะแนนหลังการฝึกอบรม (30 คะแนน)			t	เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75
	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ		
117	25.53	1.28	85.10	25.53*	

*P<0.05

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	4.56	0.49	ดีเยี่ยม
ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.54	0.50	ดีเยี่ยม
โดยรวม	**4.55**	**0.50**	**ดีเยี่ยม**

4. ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.50) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการนิเทศจิตอาสาที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านความเหมาะสม	4.46	0.50	**มาก**
ด้านความเป็นไปได้	4.54	0.50	**มากที่สุด**
ด้านความเป็นประโยชน์	4.56	0.50	**มากที่สุด**
โดยรวม	**4.52**	**0.50**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลักสูตรควรเน้นความรู้ความเข้าใจ และทักษะการออกแบบการจัดการ เรียนรู้เชิงรุก และการวัดและประเมินผล โดยมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยการจัดการเรียนรู้ของ เชิดศักดิ์ ภักดีวิโรจน์, กรรณิการ์ ปัญญาดี, อารีย์ ธรรมโคร่ง ที่พบว่า การเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงรุกช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจชัดเจน เชื่อมโยงสู่ความเข้าใจในสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นเชิงบวก มีทักษะการคิด และกระบวนการคิดในการสร้างองค์ความรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนเชิงรุกสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เชิดศักดิ์ ภักดีวิโรจน์, 2556); (กรรณิการ์ ปัญญาดี, 2558); (อารีย์ ธรรมโคร่ง, 2559) อีกทั้งผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิง

รุกของครู ควรเน้นการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย เน้นคุณลักษณะโดยคลอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของรายวิชาที่สอน ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และสรุปองค์ความรู้ด้วยตัวเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนคิดเกี่ยวกับผลงานร่วมกัน ใช้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง และสะท้อนผลทันทีเพื่อให้ผู้เรียนนำไปปรับปรุงและพัฒนา และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ครูที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 6 คน ที่เสนอแนะแนวทางการพัฒนาว่า ครูควรกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และดำเนินการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามที่วางแผนไว้ ออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง วางแผนเกี่ยวกับเวลาในจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจน ยอมรับในความคิดของผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาเชิงบวกกับผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกใช้ตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม 4) เป้าหมายของหลักสูตรฝึกอบรม 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล และ 8) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม โดยมีขอบข่ายเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม จำนวน 5 หน่วย ดังนี้ หน่วยที่ 1 เรื่อง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หน่วยที่ 2 เรื่อง รูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หน่วยที่ 3 เรื่อง การใช้ผังกราฟิกในการออกแบบจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 4 เรื่อง การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และหน่วยที่ 5 เรื่อง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดของ Ornstein, A. G. & Hunkins, F. P., สำนักบริหารระบบบริการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, พิจิตรา ธงพานิช ทำให้ได้สาระสำคัญของหลักสูตร จำนวน 8 องค์ประกอบ และจัดทำหลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งหลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งมีขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรหน่วยที่ 1 เรื่อง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรหน่วยที่ 2 เรื่อง รูปแบบและเทคนิคการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรหน่วยที่ 3 เรื่อง การใช้ผังกราฟิกในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรหน่วยที่ 4 เรื่อง การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรหน่วยที่ 5 เรื่อง การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เป้าหมายของหลักสูตร ฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม (Ornstein, A. G. & Hunkins, F. P. , 2004); (สำนักบริหารระบบบริการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2560); (พิจิตรา ธงพานิช, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ Posner, G. J. ที่กล่าวว่า หลักสูตร คือ เนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ในการจัด การเรียนการสอนที่ผู้สอนวางแผนไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการจัดโอกาสการเรียนรู้และประสบการณ์ ให้กับผู้เรียน (Posner, G. J., 2004) และ Glatthorn, A. A. et al ที่กล่าวว่า หลักสูตร คือ ชุดของแผนที่ใช้เป็นแนวทางการเรียนรู้ในโรงเรียน แผนในห้องเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม (Glatthorn, A. A. et al., 2019)

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า

3.1 ผลการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า คะแนน ทดสอบของครูหลังการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า t เท่ากับ 25.53* ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าหลักสูตรการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของครูที่ต้องการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้

เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนขอบข่ายเนื้อหาในการจัดอบรมมีความน่าสนใจ เน้นความรู้ความเข้าใจและทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้อบรมสามารถนำไปปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ได้จริง บรรยากาศ การฝึกอบรมมีความยืดหยุ่น สนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่วิทยากรถ่ายทอดและกระตุ้นให้อยากรู้ ซึ่งหลักสูตรผ่านการทดลองนำร่องใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับครูผู้สอน และมีการนำผลมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ นงนุช วงษ์สุวรรณ ที่กล่าวว่า การเลือกเทคนิคการฝึกอบรมเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (นงนุช วงษ์สุวรรณ, 2553) และในการฝึกอบรมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการบรรยาย (Lecture) โดยผู้บรรยายมีความรู้ความสามารถสูง ใช้การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย ตั้งแต่ 6 - 20 คน ใช้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ ใช้การระดมความคิด (Brain Storming) โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) เป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้าอบรมเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และนอกจากนี้ในการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยได้แต่งตั้งคณะนิเทศจิตอาสาประจำเขตพื้นที่การศึกษามาเป็นพี่เลี้ยงระหว่างการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยตรง อีกทั้งผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยมีกระบวนการฝึกอบรมแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการอบรม เป็นการชี้แจงบทบาทผู้ชี้แนะและพี่เลี้ยง ขั้นตอนการฝึกอบรมและแนวทางการอบรม 2) ระยะการอบรม เป็นการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติกิจกรรม 3) ระยะการฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) ระยะการสรุปผล เป็นการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ซึ่งสอดคล้องกับ Blanchard, P. N. & Thacker, J. W., Knight, J. ที่กล่าวว่า การชี้แนะเป็นกระบวนการแนะนำ ช่วยเหลือ กระตุ้นให้พัฒนาการทำงาน ซึ่งเป็นการสอนงานแบบรายบุคคลเพื่อพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานและเป็นการเสริมพลังการเรียนรู้ให้กับครูให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ (Blanchard, P. N. & Thacker, J. W., 2004); (Knight, J., 2007) อีกทั้งงานวิจัยของ ธนาธุ ศรีวรรณ ที่ได้การพัฒนารูปแบบการชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา พบว่า 1) หลังการใช้รูปแบบการชี้แนะครูมีทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบการชี้แนะทุกคน 2) นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการชี้แนะทุกคน และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้รูปแบบการชี้แนะ สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ธนาธุ ศรีวรรณ, 2562) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ali, Z. B. M. et al ที่ได้ศึกษากระบวนชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครู โดยศึกษาแนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางกระบวนชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงของครู พบว่า กระบวนชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงของครูเหมาะสมกับวิชาชีพครู เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับการเรียนรู้ของครู การปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการพัฒนาวิชาชีพครู (Ali, Z. B. M. et al., 2018)

3.2 ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และรายด้านทั้ง 2 ด้าน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม คือ ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งนี้เกิดจากหลังกระบวนการฝึกอบรมตามเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้จัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศจิตอาสาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความช่วยเหลือครูให้สามารถถ่ายโยงสิ่งที่เรียนรู้จากการอบรมไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

ให้การอบรมผู้ชี้แนะ และพี่เลี้ยงในการไปนิเทศการสอน ประชุมพูดคุย วิธีการที่ผู้ชี้แนะและพี่เลี้ยงใช้ เช่น การวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติในชั้นเรียน การช่วยเหลือครูเป็นรายบุคคล และการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โดยมีแนวคิดว่า หากครูได้รับการพัฒนาความรู้ที่ได้จากการอบรมแล้ว การนำความรู้ ความเข้าใจดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงจะทำให้ครูเกิดทักษะในการจัดการเรียนรู้ได้คงทนและยั่งยืน และนอกจากนี้ สิ่งสำคัญเพื่อต้องการให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ สามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง รู้จักแสวงหาความรู้ และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทีมคณะกรรมการนิเทศจิตอาสาที่ออกไปนิเทศติดตามนี้จะใช้กระบวนการนิเทศแบบชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง และทำการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และนิเทศ ติดตามด้วยการสังเกตการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นก่อนสังเกตการสอน 2) ขั้นสังเกตการสอนและ 3) ขั้นหลังสังเกตการสอน จึงส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธนู ศรีไสย์ ที่กล่าวว่า การนิเทศช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง ครูสามารถมองเห็นด้วยตนเองว่าตนเองประสบผลสำเร็จในการสอนได้มากน้อยเพียงใด (สุทธนู ศรีไสย์, 2555) และ อัญชลี ธรรมะวิธีกุล กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็จะต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง (อัญชลี ธรรมะวิธีกุล, 2552) นอกจากนี้ในงานวิจัยของ สมเกียรติ ทานอก และคณะ ที่ได้ศึกษาการใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring กับการพัฒนาครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ หลังการพัฒนามีความ สามารถในการสอนงานและให้คำแนะนำอยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่งผลให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับดี (สมเกียรติ ทานอก และคณะ, 2556) ส่วน สมศักดิ์ จี้เพ็ชร์ ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพครูโดยการนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนมหาสวัสดิ์ (ราษฎรบำรุง) พบว่า การนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง ด้านกระบวนการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงมีการปฏิบัติมากที่สุด ซึ่งจากการสังเกตติดตามผลการนิเทศ ด้านปัจจัย ผู้รับการนิเทศมีการพัฒนาตนเองทั้งความรู้ทักษะการสอน และบุคลิกภาพ มีแผนการจัดการเรียนรู้ มีสื่อการสอน ด้านกระบวนการเรียนการสอนมีการดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ด้านการประเมินผลผู้เรียน มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ด้านผลที่เกิดขึ้น ผู้รับการนิเทศทุกคนได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนานวัตกรรม และมีรายงานการวิจัยในชั้นเรียน นักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้นในระดับมาก ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง นำความรู้ และปัญหามาร่วมกันวิเคราะห์ และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาได้ ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนจนบรรลุเป้าหมาย (สมศักดิ์ จี้เพ็ชร์, 2562)

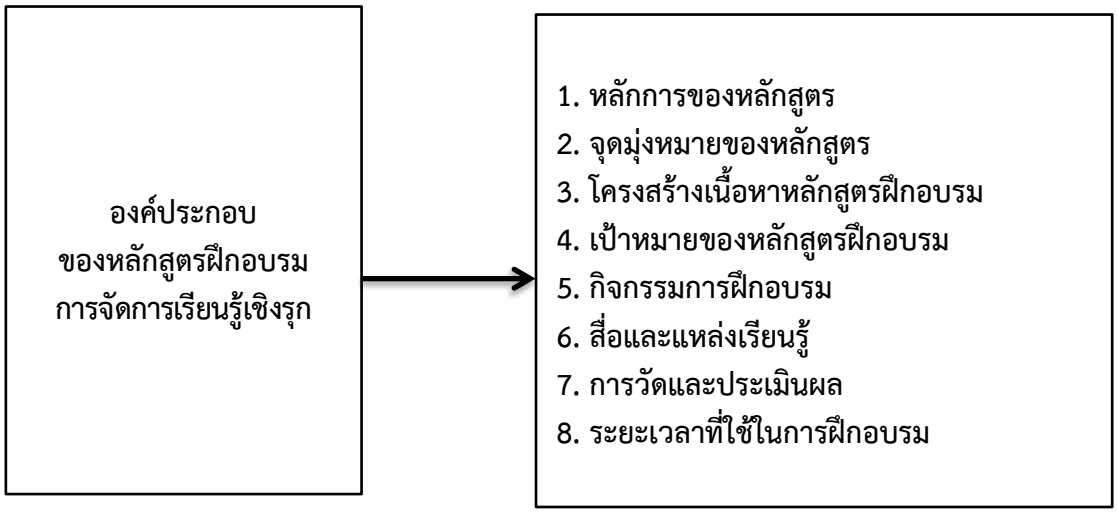
3.3 ผลการวัดเจตคติของครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า ครูมีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าหลังจากกระบวนการฝึกอบรมตามเนื้อหาของหลักสูตร ฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สิ้นสุดแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการนิเทศ ติดตามโดยใช้กระบวนการชี้แนะ และการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ในการช่วยให้ครูให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้ดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการ นิเทศจิตอาสาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ระดับเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ตรงตามความต้องการของครู ส่งผลให้ครูเกิดเจตคติที่ดีสอดคล้องกับ ลัดดา กิติวิภาต, Oskamp, S., Rosenberg, M. J. & Hovland, C. I. ที่กล่าวว่า การมีเจตคติที่ดีต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ ด้านความรู้สึก (Affective Emotional Component) ด้านความคิด (Cognitive Component) และด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) (ลัดดา กิติวิภาต, 2554);

(Oskamp, S. , 1991); (Rosenberg, M. J. & Hovland, C. I. , 1960) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ จี้เพ็ชร์ ที่ได้พัฒนาคุณภาพครูโดยการนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง โรงเรียนมหาสวัสดิ์ (ราษฎรบำรุง) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศต่อการนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง อยู่ระดับมากที่สุด (สมศักดิ์ จี้เพ็ชร์, 2562)

4. ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า คณะกรรมการนิเทศจิตอาสา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านความเป็นได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ส่วนด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมครูที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้น เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ และครูผู้สอนในโรงเรียนนำร่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นระดับผู้ปฏิบัติจริง จึงทำให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของครู ตลอดจนหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ และมีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ก่อนที่นำไปใช้จริง ทำให้หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ฝึกอบรมให้กับครูได้อย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ที่เสนอหลักการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ คือ การพัฒนาหลักสูตร ต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความ สามารถในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี ต้องได้รับความช่วยเหลือและประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมาย การดำเนินงาน ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดหลักสูตร ครูผู้สอน หรือนักวิชาการทางด้านการศึกษาและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบและดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนทีละขั้นตอน และ การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักสูตรใหม่ การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจและทัศนคติของครู อีกทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่ผู้วิจัยใช้การฝึกอบรม ทำให้มีความเป็นไปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมสามารถนำไปใช้การจัดการ เรียนรู้ของครูได้จริง และสามารถช่วยให้ครูมีทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556) สอดคล้องกับ ศิลป์ปวิชญ์ จันทร์พุธ ที่กล่าวว่า กระบวนการฝึกอบรม คือ การนำวิธีการระบบที่มีขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การดำเนินการ และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (ศิลป์ปวิชญ์ จันทร์พุธ, 2560) และ Dessler, G. ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมมีกระบวนการหลักที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินความจำเป็น (Assessment) 2) กำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม (Set Training Objective) 3) การฝึกอบรม (Training) ประกอบด้วย เทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมและมีโปรแกรมการดำเนินงานประกอบ 4) ประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินปฏิกิริยาการเรียนรู้พฤติกรรมหรือผลที่เกิดขึ้น (Dessler, G., 1999)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 8 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรเน้นความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการวัดประเมินผล โดยมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 8 องค์ประกอบ 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ผลการวัดเจตคติของครูต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จากการศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะนำหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ ดังนี้ 1) การนำหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตรและแผนการใช้หลักสูตรให้ครบทุกหน่วย เพื่อให้ครูสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และมีเจตคติหรือทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ และ 2) หลังจากนำหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้พัฒนากับครูแล้ว ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูที่ผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียนและครูผู้สอนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ปัญญาดี. (2558). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกออนไลน์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: วีพรินท์.

เชิดศักดิ์ ภักดีวิโรจน์. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมกรรศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธนาธุ ศรีวรรณ. (2562). การพัฒนารูปแบบการชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิรน, 16(2), 535-547.

นงนุช วงษ์สุวรรณ. (2553). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). จันทบุรี: ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ สถานบันราชภัฏรำไพพรรณี.

พิจิตรา ธงพานิช. (2556). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ทิศทาง แนวโน้ม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

ลัดดา กิติวิภาต. (2554). เจตคติและความคิดเห็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิลป์ปวิชญ์ จันทร์พุธ. (2560). ผลการฝึกอบรมแบบผสมผสานร่วมกับการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบกลุ่มเมฆที่มีต่อความสามารถในการออกแบบอินโฟกราฟิกของนักศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีกาศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาพร พฤฑฒิกุล. (2558). เอกสารประกอบการฝึกอบรม “คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการ เรียนรู้”. สระแก้ว: คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว.

สมเกียรติ ทานอก และคณะ. (2556). การพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring. นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สมศักดิ์ จี้เพ็ชร์. (2562). การพัฒนาคุณภาพครูโดยการนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) โรงเรียนมหาสวัสดิ์ (ราษฎรบำรุง). วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 15(2), 165-184.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2. (2561). รายงานผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ระหว่างปีการศึกษา 2561 - 2562. นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักบริหารระบบบริการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. (2560). คู่มือการจัดทำหลักสูตรการเสริมสร้างไอคิวและอีคิวสำหรับเด็กวัยแรกเกิด-5 ปี. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สุทธนู ศรีไสย์. (2555). หลักการนิเทศการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. (2552). กระบวนการนิเทศภายใน. กรุงเทพมหานคร: อักษรบริการ.

อารีย์ ธรรมโคร่ง. (2559). ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยการบูรณาการเชิงเนื้อหาผ่านสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12(1), 123-146.

Ali, Z. B. M. et al. (2018). A review of teacher coaching and mentoring approach. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 8(8), 504-524.

Blanchard, P. N. & Thacker, J. W. (2004). Effective training: System, strategies and practices. Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall.

Dessler, G. (1999). Management: Fundamental modern principle & practices. (4th ed.). Reston, VA: Reston.

Glatthorn, A. A. et al. (2019). Curriculum Leadership: strategies for development and implementation. (2 ed.). California, USA: SAGE publications.

Knight, J. (2007). Instructional Coaching: A Partnership Approach to Improving Instruction. CA: Corwin Press.

Ornstein, A. G. & Hunkins, F. P. (2004). Curriculum foundation, principles and issuses. New York: Pearson Education.

Oskamp, S. (1991). Attitude and opinions. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Posner, G. J. (2004). Analyzing curriculum. (3rd ed). New York: McGraw-Hill.

Rosenberg, M. J. & Hovland, C. I. (1960). ATTITUDE ORGANIZATION AND CHANGE. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส*

DEVELOPMENT OF DATA WORK AND HOUSEHOLD INFORMATION MANAGEMENT SYSTEMS TO SUPPORT SPATIAL DEVELOPMENT INITIATIVES FOR POOR AND DISADVANTAGED HOUSEHOLDS

ซูลฟีกอร์ มาโซ, ยุทธนา กาเด็ม*, เชียนทิพย์ รัตนทอง, สุพัตรา รุ่งรัตน์
Sulfikor Maso, Yutthana Kadem*, Sianthip Rattanatong, Supattra Rungrut
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand
*Corresponding author E-mail: yutthana.k@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน และ 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เครื่องมือเป็นการจัดเสวนาและสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านงานข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หัวหน้าโครงการภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และตัวแทนบัณฑิตอาสาในพื้นที่ดำเนินโครงการ จำนวน 46 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ประกอบด้วย ข้อมูลสมาชิกครัวเรือน ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง และความต้องการของครัวเรือนในการแก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวล นอกจากนี้ ขั้นตอนการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผนงานข้อมูลต้องมีการซักซ้อมความเข้าใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบพื้นที่โดยตรง และแจ้งให้หน่วยงานความมั่นคงพื้นที่รับทราบเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความระมัดระวังในการให้ข้อมูล 2) ขั้นดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ผู้เก็บข้อมูลต้องเป็นคนในพื้นที่ มีความคุ้นชินกับครัวเรือนยากจน มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อซักถามข้อมูลโดยเฉพาะการใช้ภาษาถิ่น 3) ขั้นประมวลผล โดยการสร้างความเข้าใจในบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การแยกแยะข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และการประเมินผลข้อมูล และ 4) ขั้นนำไปใช้ประโยชน์ ต้องมีทักษะในการใช้แปรผลหรือแปลความหมายชุดข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรม และสามารถสื่อสารชุดข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, ระบบข้อมูลสารสนเทศ, การขับเคลื่อนเชิงพื้นที่, ครัวเรือนยากจน, ผู้ด้อยโอกาส

Abstract

This research aims to: 1) Develop tools for collecting household information, and 2) Study the procedures involved in managing this information to support the promotion of spatial development initiatives targeting poor households and disadvantaged group. The study employs

* Received 4 October 2024; Revised 5 November 2024; Accepted 15 November 2024

a research and development model utilizing action research methods. The tools employed include group discussions and brainstorming forums, with a focus on purposive selection criteria. Key informants for this study included academics specializing in household information from the three southern border provinces, project leaders involved in the Rajabhat University for Local Development Project, and 46 volunteer graduate representatives from the project area. Content data were analyzed, and an overview was summarized. The results of the study revealed that the tools used for collecting household information encompassed data on household members, health, economic status, environmental conditions, political and administrative aspects, and household needs for addressing life challenges. Notably, this data collection approach was designed to alleviate anxiety among participants. Besides, the household information management process consists of 4 essential steps. 1) Data planning, involves collaborating with relevant agencies directly responsible for the area and notifying the local security agency, as this process requires caution in providing sensitive information. 2) Data collection, necessitates that the data collector be a local individual who is familiar with impoverished households and possesses effective communication skills, particularly in using local dialects to inquire about information. 3) Processing, entails fostering understanding within the context of the target group by organizing, comparing, and evaluating the collected information. Finally, and 4) Utilization, requires proficiency in interpreting the dataset to draw concrete conclusions and effectively communicate the findings

Keywords: Development, Information System, Spatial Development, Poor Households, Disadvantaged Group

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นระหว่างคนรวยกับคนจน เป็นปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางสังคม เช่น พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัญหานี้เกิดจากหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน รายได้และทรัพย์สินของกลุ่มคนที่ร่ำรวยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการลงทุนในธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ และการถือครองทรัพยากรสำคัญ (หยาดฝน ทับทิมหิน, 2565) ขณะที่กลุ่มคนจนมีรายได้คงที่หรือเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้ช่องว่างระหว่างกลุ่มเหล่านี้ยิ่งกว้างขึ้น ประกอบกับการเข้าถึงการศึกษาและโอกาสทางเศรษฐกิจ คนที่มีรายได้สูงมีโอกาสในการศึกษาที่ดีกว่า ซึ่งนำไปสู่โอกาสในการทำงานที่ดีและรายได้ที่สูงกว่า ขณะที่คนที่ยากจนมักประสบปัญหาในการเข้าถึงการศึกษาและโอกาสในการพัฒนาทักษะ ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานที่ต้องการทักษะสูงได้ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมและบริการสาธารณะ กลุ่มคนยากจนมักเผชิญกับความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ ระบบการเงิน หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอรัตภูมิ, 2561) ซึ่งจะส่งผลกระทบของความเหลื่อมล้ำที่สูงขึ้นความยากจนที่ถาวรและความไม่มั่นคงทางสังคม รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากรสาธารณะการพัฒนาบริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐาน กลับถูกกระจุกตัวอยู่ในมือของกลุ่มคนรวย ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาโครงการเพื่อกลุ่มครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ขาดประสิทธิภาพทำให้การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุด (โชคลาภ มั่นคง, 2564) อย่างไรก็ตาม หากมองถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นหนึ่งใน

ประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความท้าทายซับซ้อน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความยากจนในพื้นที่ดังกล่าวเชื่อมโยงกับปัจจัยหลายประการ เช่น การเข้าถึงทรัพยากรที่จำกัด การขาดโอกาสทางการศึกษา การว่างงาน และความไม่มั่นคงทางด้านการเมือง เกิดความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นระหว่างคนรวยกับคนจนเป็นปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางสังคม เช่น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัญหาสภาวะความยากจนส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น ความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ด้วยสภาพขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้ง ต้นทุนชีวิตที่ขาดโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐาน และขาดโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยี รวมทั้งสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลง แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การสร้างการเรียนรู้เพื่อให้ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสมีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (เดชาวัต คงคาน้อย, 2563)

ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน โดยหลักการพัฒนาที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Based Development) (ณัฐวุฒิ ทะนันไธสง และคณะ, 2565) หน่วยการพัฒนาในระดับพื้นที่ คือ หมู่บ้านและตำบล มีหลากหลายรูปแบบวิธีการของการพัฒนา แต่ฐานสำคัญ (Platform) ที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเข้มแข็ง คือ การจัดการความรู้เกี่ยวกับ “ชุดข้อมูลในพื้นที่” ซึ่งอาจเป็นชุดข้อมูลที่มีอยู่แล้วภายใต้การดำเนินการจัดทำโดยชุมชนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หรือข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เกษตรตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จากเวทีประชุมต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิที่หน่วยงานต่าง ๆ อีกทั้งการเชื่อมโยงงานวิจัยเพื่อบูรณาการฐานข้อมูล (PPP Connext) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการข้อมูลของครัวเรือนรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยมีการนำข้อมูลแบบ (Feedback Loop) มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน ประกอบกับการวิเคราะห์ทุนฐานดำรงชีพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส แนวทางนี้จะช่วยให้สามารถเข้าใจศักยภาพของชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาและจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของท้องถิ่น นำไปสู่การแนวทางการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในบริบทของชุมชนท้องถิ่น (สุระ วรรณแสง และคณะ, 2565) กระบวนการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่สำหรับกลุ่มครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ควรเน้นที่การพัฒนาแบบบูรณาการและการใช้งานข้อมูลและการจัดการข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพ โดยข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนที่ถูกต้องจะช่วยให้สามารถระบุและติดตามความก้าวหน้าของครัวเรือนยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งฐานข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนจนและผู้ด้อยโอกาส ผ่านนโยบายและสวัสดิการจากรัฐบาลที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และครัวเรือนยากจน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มักมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชีวิต รัฐบาลจึงได้ดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างระบบสวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน (ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และภักดี โพธิ์สิงห์, 2564)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 20 ปี ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนา

ท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน (สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2563) เพื่อตอบโจทย์แผนพลิกโฉมสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น กลุ่มที่ 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น ซึ่งมีการบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งสนองวิสัยทัศน์ “มหาวิทยาลัยคลังปัญญาแห่งชายแดนใต้ เป็นเลิศในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสู่สากล” และนำศาสตร์ องค์ความรู้ นวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น สู่การยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้กับครัวเรือนยากจน ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ในการขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนที่ผ่านมา ยังไม่มีการวางระบบงานด้านข้อมูลและการจัดการข้อมูลของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นระบบ อย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถนำเสนอผลสำเร็จในการขับเคลื่อนงานในเชิงประจักษ์ได้ และยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการดำเนินงานดังกล่าวด้วย จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า ไม่มีการวางระบบงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ไม่มีการวางแผนที่เป็นระบบ การประเมินผล การกำกับติดตามทุกระยะ โดยเฉพาะโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นก็ยังไม่มีการวางระบบงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลที่เป็นระบบเช่นขณะเดียวกัน การใช้ข้อมูลสารสนเทศที่แม่นยำโดยข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ควรครอบคลุมทุกด้านของชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ การเข้าถึงทรัพยากร และความมั่นคงทางสังคม ข้อมูลนี้สามารถนำไปใช้ในการประเมินสถานะครัวเรือนที่แท้จริงและถูกนำกลับไปปรับปรุงโครงการ เพื่อวางแผนกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสม นำไปสู่การวางแผนที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ข้อมูลที่เก็บได้ให้เหมาะสมต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน มุ่งเน้นเป้าหมายระยะยาวของการแก้ปัญหาความยากจน คือ การสร้างความยั่งยืนในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งหมายถึงการเสริมสร้างความสามารถของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เกิดการพัฒนาศักยภาพในการดูแลตนเองในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนในศึกษาแนวทางการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนางานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีรูปแบบเป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมในการรวมรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน และเพื่อพัฒนาแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ที่สามารถทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เป็นการศึกษาออกแบบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนที่เหมาะสมและออกแบบพัฒนาแนวทาง กระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจน

และผู้ด้อยโอกาสเป็นต้นแบบเครื่องมือ และช่วงที่ 2 เป็นการศึกษาการนำต้นแบบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนและกระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนที่ได้จากการศึกษาในช่วงแรกมาทดลองใช้จริง เพื่อค้นหาประสิทธิภาพในการใช้เครื่องมือ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงตามข้อค้นพบ แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือต้นแบบ (Model) และกระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดที่สามารถเป็นผลการวิจัยได้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเลือกด้วยการเจาะจงตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นักวิชาการด้านงานข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเชิงพื้นที่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 5 คน หัวหน้าโครงการภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2567 จำนวน 10 คน ตัวแทนบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิในพื้นที่ดำเนินการโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2567 จำนวน 31 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ 1) การเสวนาหรือประชุมกลุ่มย่อย เป็นการรวบรวมแนวคิด รูปแบบองค์ประกอบของเครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนและแนวทาง กระบวนการขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส โดยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดเสวนา จำนวน 3 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมครั้งละ 15 คน และมีการบันทึกรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ จากเวที และ 2) การจัดเวทีระดมความคิดเห็น เป็นการประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนและขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง อีกทั้งยังเป็นการยืนยันประสิทธิภาพของผลการวิจัยด้วย โดยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ มีผู้เข้าร่วม จำนวน 46 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนและแนวทางกระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน โดยใช้การจัดเสวนาและการสนทนากลุ่มกับนักวิชาการด้านงานข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเชิงพื้นที่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หัวหน้าโครงการภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2567 และตัวแทนบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิในพื้นที่ดำเนินการโครงการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2567 โดยจัดเสวนากลุ่มจำนวน 3 ครั้ง แยกเป็นจังหวัดละ 1 ครั้ง (ยะลา ปัตตานีและนราธิวาส) ในแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วม จำนวน 15 คน ดำเนินการโดยนักวิจัยและมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเพื่อนำมาสังเคราะห์ประเด็นในภายหลัง หลังจากนั้นนำข้อสรุปที่เป็นเครื่องมือและแนวทาง กระบวนการที่ได้จากขั้นตอนแรก มาทดลองใช้จริงในการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ ในขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยได้เวทีระดมความคิดเห็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน จำนวน 46 คน เพื่อถอดบทเรียนการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนและแนวทางกระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสโดยจัด จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งดำเนินการโดยนักวิจัย และมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเพื่อนำมาสังเคราะห์ประเด็นจากเวทีในภายหลัง และสรุปผลการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถแบ่งได้ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การประชุมกลุ่มย่อย ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการจัดกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการสร้างเครื่องมือ และส่วนที่ 2 การจัดเวทีระดมความคิดเห็น ได้ใช้เทคนิคการสรุปความ เพื่อสรุปประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา

ผลการวิจัย

การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า การพัฒนาเครื่องมือและขั้นตอนในการรวบรวม ต้องมีถูกต้องและความเหมาะสมกับการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

1. เครื่องมือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

จากการศึกษา พบว่า เครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย ดังนี้

1.1 ข้อมูลสมาชิกครัวเรือน ประกอบด้วย เลขบัตรประจำตัวประชาชน คำนำหน้า ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ ความสามารถเฉพาะ ภาษาพูด สถานภาพสมรส การศึกษา ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณเบื้องต้นได้ ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน สถานะการอยู่อาศัยในครัวเรือน อาชีพหลัก พื้นที่การทำงานของอาชีพหลัก อาชีพเสริม

1.2 ข้อมูลด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 1) พฤติกรรมเสี่ยงของสมาชิกครัวเรือน ได้แก่ การดื่มสุราหรือของมึนเมาเป็นประจำ ดื่มสุราแล้วขับขี่ยานพาหนะ ขับรถที่ผิดกฎจราจร สูบบุหรี่เป็นประจำ ไม่ได้ออกกำลังกาย ไม่ได้ตรวจสุขภาพประจำปี มีความเครียด ทำงานหนัก พักผ่อนน้อย กินอาหารรสจัด กินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ การใช้ยาชุด ยาแก้ปวด ยาลูกกลอน และการใช้สารเสพติด เป็นต้น 2) ข้อมูลภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพของสมาชิกครัวเรือน ได้แก่ การใช้สารเคมีในการเกษตรโดยป้องกันตนเองไม่เหมาะสม ทำงานในบริเวณที่มีการสูดดมสารเคมี สารระเหยที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำงานในบริเวณที่มีเสียงดัง ทำงานในบริเวณที่มีฝุ่นละออง ควัน ขาดความรู้ หรือไม่ตระหนักในเรื่องความปลอดภัย การใช้เครื่องมือ เครื่องจักรโดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันอันตราย ทำงานในลักษณะยืน หรือนั่งในท่าเดิมนาน ๆ หรือในท่าที่ไม่เหมาะสม ทำงานในบริเวณที่มีอากาศร้อนอบอ้าวหรืออากาศเย็นมากเกินปกติ และทำงานในที่สูง 3) ข้อมูลผู้ที่ต้องการได้รับการช่วยเหลือดูแลในครัวเรือน ได้แก่ มาตรฐานเด็กแรกเกิด เด็กอายุน้อยกว่า 12 ปี ที่ได้รับวัคซีนป้อนกันโรคไม่ครบ ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีภาวะขาดสารอาหาร ผู้พิการทางกาย การเคลื่อนไหว ผู้พิการทางการมองเห็น ผู้พิการทางการได้ยิน สื่อความหมาย ผู้พิการทางจิตพฤติกรรม ผู้ติดยาเสพติด ผู้ป่วยเอดส์ ผู้ติดเชื้อ HIV ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ผู้ป่วยเรื้อรัง หญิงตั้งครรภ์ ผู้ติดเชื้อวัณโรค ผู้ด้อยโอกาส และผู้ป่วยระยะสุดท้าย 4) ข้อมูลภาวะฉุกเฉินที่ต้องได้รับการรักษา ได้แก่ ไข้สูงและมีอาการชัก หอบเหนื่อย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง หมดสติ บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจร บาดเจ็บจากการทำงาน เช่น ตกจากที่สูง ของหล่นทับ บาดเจ็บจากการถูกสัตว์ทำร้าย เช่น สุนัขกัด งูกัด บาดเจ็บจากเหตุอื่น ๆ เช่น หกล้ม ถูกของมีคมบาด ถูกของหนักหล่นทับ ถูกทำร้ายร่างกาย เป็นต้น 5) ข้อมูลการเจ็บป่วยเรื้อรัง การดูแลรักษาเมื่อมีภาวการณ์เจ็บป่วย ปัญหาและความต้องการในการดูแลรักษาสุขภาพ และสภาวะการเจ็บป่วยในปัจจุบัน ได้แก่ ภาวการณ์เป็นโรคต่าง ๆ ผู้ให้การดูแล และแนวทางการดูแลรักษาเมื่อมีภาวะเจ็บป่วย 6) ข้อมูลปัญหาและสภาวะจากการเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการดูแลสุขภาพจากการเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบัน และสภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบัน และ 7) ข้อมูลสิทธิและสวัสดิการในการรักษาพยาบาล ได้แก่ สิทธิและสวัสดิการในการรักษาพยาบาล และการใช้สิทธิในการรักษาพยาบาล

1.3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1) รายได้ ได้แก่ อาชีพเกี่ยวกับรับจ้างทั่วไป เกษตร ปศุสัตว์ ประมง และอื่น ๆ เงินได้จากลูกหลาน และจากสวัสดิการรัฐ และรายจ่ายของครัวเรือน ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าอุปโภค (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าอินเตอร์เน็ต) ค่าการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ค่าประกันภัยต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายด้านสังคม บันเทิง ท่องเที่ยว เสี่ยงโชค เหล้า บุหรี่ ยาสูบ หนี้สิน และอื่น ๆ 2) ทรัพย์และสิ่งอำนวยความสะดวกของครัวเรือน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน สถานที่ตั้งของบ้านและที่ดินทำกิน ยานพาหนะ สัตว์เลี้ยง เครื่องมือ เครื่องจักร ในการประกอบอาชีพ และอุปกรณ์สื่อสาร และ 3) ภาระหนี้สิน การออม และปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน ได้แก่ ภาวะหนี้สินของครัวเรือนแหล่งเงินกู้ของครัวเรือน การออมของครัวเรือน ปัญหาด้านเศรษฐกิจในครัวเรือน

1.4 ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การถ่ายเทอากาศ แสงสว่างภายในบ้าน ความสะอาดภายในบ้าน ความปลอดภัย มั่นคงของบ้านเรือน การจัดการขยะ การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ การจัดการน้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในครัวเรือนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดการพลังงานและอนุรักษ์พลังงาน ปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบกับครัวเรือน การจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบกับครัวเรือน

1.5 ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ร่วมเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ร่วมเสนอกฎหมายระดับชาติ ร่วมเป็นกรรมการการเลือกตั้ง ร่วมทำประชาพิจารณ์หรือร่วมประชามติ ร่วมทำประชาคมหรือประชามติ ร่วมทำแผนชุมชน ร่วมพัฒนานโยบายสาธารณะ และร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน

1.6 ความต้องการของครัวเรือนในการแก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วย ด้านอาชีพและรายได้ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ

2. ขั้นตอนการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

การพัฒนางานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน พบว่า สามารถแบ่งได้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

2.1 ขั้นวางแผนเตรียมการงานข้อมูล ขั้นวางแผนเตรียมการงานข้อมูลนั้น จะเห็นได้ว่า ในการจัดการงานข้อมูลนั้นมีผู้เกี่ยวข้องในหลายส่วน โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างที่หลากหลาย ทั้งยังมีความอ่อนไหวในความเชื่อมั่นต่อกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี โดยเฉพาะในโครงการที่มีการบูรณาการการทำงานหลายหน่วยงาน จากการศึกษา พบว่า ในขั้นต้นต้องมีการซักซ้อม ทำความเข้าใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำงาน และหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวข้องแต่รับผิดชอบพื้นที่โดยตรง ทั้งยังต้องแจ้งให้หน่วยงานความมั่นคงระดับพื้นที่รับทราบ เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด นอกจากนี้ในส่วนพื้นที่เป้าหมายก็ยังต้องแจ้งให้ผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาทราบ และอาจจะต้องใช้กลไกการสื่อสารประจำหมู่บ้าน เช่น หอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน หรือการเทศนาธรรม (คุตบะห์ยุมอัต) ประจำวันศุกร์ในชุมชนมุสลิม ในการกระจายข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันการเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบการจัดการข้อมูลทั้งระบบนั้น บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการบูรณาการงานข้อมูลเชิงพื้นที่ และยังต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการจัดการข้อมูลที่เป็นระบบและสอดคล้องกับการใช้งานจริง

นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องเตรียมเครือข่ายระดับหน่วยงาน และระดับพื้นที่ในการทำงานด้านการจัดเก็บ การกำกับติดตาม และการประเมินผลกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากงานข้อมูลไม่สามารถดำเนินการในครั้งเดียว

จำเป็นต้องมีการปรับปรุงข้อมูลเป็นระยะ ๆ เป็นข้อมูลที่พร้อมใช้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกเมื่อที่ต้องการ

2.2 ขั้นดำเนินการจัดเก็บ ในการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนเพื่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ถือได้ว่าเป็นหัวใจของงานข้อมูล โดยข้อมูลที่จัดเก็บต้องสะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งกระบวนการจัดเก็บมีลักษณะการเผชิญหน้าระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้เก็บข้อมูล ในจุดนี้มีความอ่อนไหวเป็นอย่างมาก เนื่องจากครัวเรือนยากจนมักจะระมัดระวังในการให้ข้อมูลหวาดกลัวผลกระทบหรือทำให้ตนเองเสียโอกาส ดังนั้น ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูล สิ่งสำคัญผู้เก็บข้อมูลต้องเป็นคนในพื้นที่ มีความคุ้นชินกับครัวเรือนยากจน มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อซักถามข้อมูล โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิในทุกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ มีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ นอกจากนี้ในบางพื้นที่ยังสามารถใช้อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้จัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนได้

ขณะเดียวกัน หลังจากดำเนินการจัดเก็บข้อมูลแล้ว การบันทึกจัดเก็บข้อมูลเข้าสู่ระบบ เป็นอีกส่วนงานที่สำคัญโดยผู้บันทึกนั้น จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ทักษาในการใช้เทคโนโลยี พบว่า เจ้าหน้าที่บัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิ มีความเหมาะสมเป็นผู้บันทึกข้อมูล เนื่องจากมีลักษณะงานเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับภารกิจจากหน่วยงานต่าง ๆ มีประสบการณ์และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเนื่องจากบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาตรี จึงมีความเหมาะสมมากกว่าอาสาสมัครสาธารณะสุขหมู่บ้าน (อสม.) ที่ลักษณะงานไม่ได้เน้นงานข้อมูลและวุฒิการศึกษา

2.3 ขั้นประมวลผลข้อมูล ในขั้นประมวลผลข้อมูล เป็นอีกส่วนที่สำคัญในอันที่จัดระบบข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ในเชิงพัฒนานั้น อาจจะแตกต่างกันกับการใช้ข้อมูลในเชิงธุรกิจหรืออื่น ๆ เนื่องจาก ในด้านการพัฒนานั้น เป็นการใช้ประโยชน์ในลักษณะเฉพาะ โดยผลการศึกษา พบว่า การประมวลผลข้อมูลเพื่อการพัฒนา เป็นไปในลักษณะข้อมูลเพื่อการสร้างความเข้าใจในบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การแยกแยะข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและโอกาส การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อค้นหาความเหมือนและความแตกต่าง และการประเมินผลข้อมูลเพื่อค้นหาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการประมวลผลข้อมูลนั้น จำเป็นจะต้องทำงานร่วมกันระหว่างผู้ออกแบบงานข้อมูลกับนักเทคนิคด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทั้งสองส่วนนี้ไม่มาสามารถแยกการทำงานได้ ต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้กระบวนการใช้ข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสนับสนุนการทำงานพัฒนาเชิงพื้นที่ได้

2.4 ขั้นนำไปใช้ประโยชน์ การนำไปใช้ประโยชน์ของงานข้อมูลในเชิงการพัฒนานั้น พบว่า ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานข้อมูลเช่นเดียวกัน ทั้งยังต้องมีทักษะในการใช้แปรผลหรือแปลความหมายชุดข้อมูลจากตัวเลขหรือข้อความที่ผ่านการประมวลผลเพื่อสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรม และสามารถสื่อสารชุดข้อมูลเหล่านั้นให้กับคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์งานข้อมูลได้ในมิติการเตรียมการ การประเมินผลผลิต การประเมินผลลัพธ์ และการประเมินผลกระทบ ซึ่งทั้ง 4 ส่วนนี้ ถือเป็นส่วนหลักในกระบวนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สามารถในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

อย่างไรก็ตาม จากการนำผลการศึกษาไปทดลองใช้กับการพัฒนางานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า เครื่องมือในการรวมรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน และแนวทาง กระบวนการ ขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีทั้งจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนา ดังนี้

จุดเด่น เครื่องมือและกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย สามารถรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากผ่านระบบการคัดกรองจากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินการ กำกับติดตาม และการประเมินผล ที่สามารถสะท้อนความเป็นจริงได้มากที่สุด

จุดที่ต้องพัฒนา เนื่องจากเครื่องมือและกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล ดำเนินกับกลุ่มเปราะบางมีความอ่อนไหว ดังนั้น การใช้จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ตลอดจนตัวข้อมูลมีความเสี่ยงต่อการรั่วไหลสู่ภายนอก ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือผลกระทบกับครัวเรือนเหล่านั้น

อภิปรายผล

เครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นข้อมูลที่สะท้อนพื้นฐานทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และโอกาส และสามารถประเมินแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือสนับสนุนครัวเรือนให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งควรประกอบด้วย ข้อมูลสมาชิกครัวเรือน ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง และความต้องการของครัวเรือนในการแก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งที่อาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลกับครับเรือนที่มีความเปราะบางและมีความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนนั้น ประเด็นของข้อมูลนั้นควรเป็นข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงที่ไม่ตอกย้ำความรู้สึกต่ำต้อย แปลกแยก แต่ต้องให้เห็นโอกาสและแรงผลักดันในการพัฒนาที่สามารถทำให้ครัวเรือนหลุดพ้นจากความยากจน สอดคล้องกับ วุฒิชัย อินทร์แก้ว และคณะ ได้ศึกษาการจัดการข้อมูลครัวเรือนระดับตำบลอัจฉริยะ จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดสระแก้ว พบว่า ข้อมูลจะต้องสะท้อนพื้นฐานทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และโอกาส และบ่งชี้ถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา (วุฒิชัย อินทร์แก้ว และคณะ, 2567) เป็นข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนยากจนที่สามารถสะท้อนสถานภาพของครัวเรือนและไม่ทำให้เกิดความรู้สึกด้านลบแก่ครัวเรือนที่เก็บข้อมูล

นอกจากนี้ กระบวนการและขั้นตอนงานข้อมูลและการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า สามารถแบ่งได้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นวางแผนเตรียมการงานข้อมูลต้องมีการซักซ้อมความเข้าใจ และแจ้งให้หน่วยงานความมั่นคงระดับพื้นที่รับทราบ 2) ขั้นดำเนินการจัดเก็บ ผู้เก็บข้อมูลต้องเป็นคนในพื้นที่ สามารถในการสื่อสารภาษาถิ่นผู้เก็บข้อมูลและบันทึกข้อมูลเป็นบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิ 3) ขั้นประมวลผลข้อมูล พบว่า การประมวลผลข้อมูลเป็นไปในลักษณะข้อมูลเพื่อการสร้างความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย การแยกแยะข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและโอกาส การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อค้นหาความเหมือนและแตกความต่าง ค้นหาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และ 4) ขั้นนำไปใช้ประโยชน์ ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องมีความรู้พื้นฐาน มีทักษะในการใช้แปรผลหรือแปลความหมาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดการงานข้อมูลที่ดำเนินการกับครัวเรือนยากจนนั้นมีความแตกต่างจากงานข้อมูลทั่วไป ค่อนข้างมีความอ่อนไหว เป็นกลุ่มคนเปราะบาง จึงจำเป็นต้องจัดระบบงานข้อมูลที่ดำเนินการได้อย่างกระชับ และใช้บุคคลภายในที่มีความคุ้นชินกับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เป็นหลัก สอดคล้องกับ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษาความเปราะบางในครัวเรือนไทยและความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษาของเด็ก: หลักฐานเชิงประจักษ์จากข้อมูลครัวเรือนและผลทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา พบว่า การเก็บข้อมูลครัวเรือนเปราะบาง ควรมีการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้คนที่มีความคุ้นเคยในการเก็บข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้อย่างระมัดระวัง (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2566) ซึ่งมีความสอดคล้องในการเตรียมการและการดำเนินการจัดเก็บที่ต้องอาศัยคนในพื้นที่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การออกแบบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลนั้น ควรเป็นข้อมูลที่สะท้อนพื้นฐานทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และโอกาส และสามารถประเมินแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือสนับสนุนครัวเรือนให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งควรประกอบด้วย ข้อมูลสมาชิกครัวเรือน ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง และความต้องการของครัวเรือนในการแก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนี้ ขั้นตอนการจัดการข้อมูลสารสนเทศครัวเรือน สามารถแบ่งได้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นวางแผนเตรียมการงานข้อมูลต้องมีการซักซ้อมความเข้าใจ ทั้งยังต้องแจ้งให้หน่วยงานความมั่นคงระดับพื้นที่ทราบ 2) ขั้นดำเนินการจัดเก็บ ผู้เก็บข้อมูลต้องเป็นคนในพื้นที่ มีความสามารถในการสื่อสาร โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีผู้เก็บข้อมูลและบันทึกข้อมูลเป็นบัณฑิตอาสารักษามาตุภูมิ เนื่องจากมีมีความเชี่ยวชาญในลักษณะงานเกี่ยวกับข้อมูล และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นประมวลผลข้อมูล พบว่า การประมวลผลข้อมูลเพื่อการพัฒนา เป็นไปในลักษณะข้อมูลเพื่อการสร้างความเข้าใจในบริบท การแยกแยะข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและโอกาส การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อค้นหาความเหมือนและแตกความต่าง และการประเมินผลข้อมูลเพื่อค้นหาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และ 4) ขั้นนำไปใช้ประโยชน์ ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานข้อมูล มีทักษะในการใช้แปรผลหรือแปลความหมายชุดข้อมูล เพื่อสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรม และสามารถสื่อสารชุดข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในการวิจัย มีข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลกลุ่มเปราะบาง ควรให้การชดเชยในการเสียเวลาในรูปแบบใดก็ได้ไม่เฉพาะตัวเงินอย่างเดียว ทั้งยังเป็นการจูงใจในการให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความจริง และ 2) ในการเก็บข้อมูล ต้องทำความเข้าใจให้กับผู้เก็บข้อมูลเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการสื่อสาร โดยเฉพาะประเด็นจุดมุ่งหมายหลักและประเด็นที่ละเอียดอ่อนต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

โชคลาภ มั่นคง. (2564). มิติความยากจน และรากเหง้าของความเหลื่อมล้ำ กับความยั่งยืนในการพัฒนา. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 12(24), 18-48.

ณัฐวุฒิ ทะนันไธสง และคณะ. (2565). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศออนไลน์เพื่อการบริหารจัดการน้ำเขตพื้นที่ภัยแล้งในจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 14(20), 69-81.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2566). ความเปราะบางในครัวเรือนไทยและความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษาของเด็ก: หลักฐานเชิงประจักษ์จากข้อมูลครัวเรือนและผลทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 14(28), 33-49.

เดชาวัต คงคาน้อย. (2563). การจัดสรรงบประมาณสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส. วารสาร มจร. เลย ปริทัศน, 1(3), 96-107.

ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2564). นโยบายสวัสดิการและมาตรการช่วยเหลือของรัฐผ่านระบบแอปพลิเคชันต่อผู้ได้รับผลกระทบจาก Covid19. Journal of Modern Learning Development, 6(6), 324-327.

วุฒิชัย อินทร์แก้ว และคณะ. (2567). การจัดการข้อมูลครัวเรือนระดับตำบลอัจฉริยะ จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดสระแก้ว. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 6(3), 50-61.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอรัตภูมิ. (2561). หมู่บ้านสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2563). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สุระ วรรณแสง และคณะ. (2565). การพัฒนาระบบสารสนเทศสมุดพกสำหรับครัวเรือนของจังหวัดนครราชสีมา. Journal of Modern Learning Development, 7(7), 341-356.

หยาดฝน ทับทิมหิน. (2565). การจัดการฐานข้อมูลสุขภาพด้วยการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของศูนย์วิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการกีฬา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บทความวิจัย

การศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*

A STUDY OF MATHEMATICS TEACHING AND LEARNING CONDITIONS FOR SOLVING REAL-SITUATION STATISTICS PROBLEMS AT THE HIGH SCHOOL LEVEL

สิรภพ สินธุประเสริฐ*, ญานิน กองทิพย์, รุ่งฟ้า จันท์จารุภรณ์
Sirapop Sintuprasard*, Yanin Kongthip, Rungfa Janjaruporn
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Science, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: Sirapopsintu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครู 2) ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน และ 3) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 36 คน และครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 4 คน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม) และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม) โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ และ 3) แบบสัมภาษณ์สภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเชื่อที่เกี่ยวกับการปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.78, S = 0.98) 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน พฤติกรรมที่แสดงออก คือ นักเรียนเน้นที่สถานการณ์จริงต้องการอะไร แต่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่กำหนด ไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่าทางสถิติ ไม่วางแผนการแก้ปัญหาทำให้แสดงวิธีการหาคำตอบและวางแผนไปพร้อม ๆ กัน และไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบ อาจเนื่องมาจากการคำนวณสามารถใช้เครื่องคำนวณได้ จึงทำให้นักเรียนมีเวลามากพอที่จะทบทวนการคำนวณได้ และ 3) ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถานการณ์จริงทางสถิติ แต่ภาระงานอื่น ๆ ทำให้ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: สภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์, ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริง, แก้ปัญหาสถานการณ์จริงทางสถิติ

Abstract

The objectives of this research are 1) Study the beliefs related to solving real situations on statistics of students and teachers, 2) Study the ability of students to solve real situations on statistics, and 3) Study the management conditions of mathematics teaching and learning through solving real situations on statistics of teachers. The target group was 36 grade 11 students

* Received 2 October 2024; Revised 24 October 2024; Accepted 1 November 2024

and 4 mathematics teachers of Ramkhamhaeng University Demonstration School (Secondary Division) and Srinakharinwirot University Demonstration School (Secondary Division). The research instruments were 1) A questionnaire on beliefs about solving real situations in statistics, 2) A test to measure the ability to solve real situations in statistics, and 3) An interview form on the teaching and learning of mathematics through solving real situations in statistics. We analyzed the data by determining the arithmetic mean and standard deviation. The results showed that 1) The belief related to the real-life situation problem of statistics of students and teachers is very high ($\bar{X}$ = 2.78, S = 0.98), 2) The behavior expressed is that students focus on what the real situation wants but do not pay attention to what is determined the actual situation is not modified in the form of a variable whose value is not statistically known. It does not plan the solution, shows how to find the answer and plan at the same time, and does not pay attention to considering the answer, and 3) Teachers have knowledge and understanding of activities related to statistical real-world situations, but other workloads make teachers not have enough time for activities that fully promote problem-solving skills.

Keywords: Mathematics Teaching Conditions, Beliefs Related to Solving Real Situations, Solving Real Statistical Situations

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วนช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ความรู้ทางคณิตศาสตร์เป็นความรู้ที่อยู่กับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่ตื่นจนถึงเข้านอน มนุษย์ใช้คณิตศาสตร์กับสถานการณ์จริงตลอดเวลา เช่น การเดินทางที่มนุษย์พยายามหาเส้นทางที่สั้นที่สุด หรือการหาเส้นทางที่ไปธุระหลาย ๆ แห่งแล้วใช้เวลาและค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด หรือไม่ต้องย้อนไปย้อนมา ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมีประโยชน์อย่างมากต่อชีวิตมนุษย์ (อัมพร ม้าคนอง, 2559) เป้าหมายที่สำคัญของการเรียนรู้คณิตศาสตร์นั้น คือ ต้องการให้นักเรียนมีความเข้าใจ มีทักษะการคิดคำนวณ สามารถนำ กฎ สูตรมาใช้และสามารถแก้ปัญหาได้ (สิริพร ทิพย์คง, 2558) อีกทั้งความรู้เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็น จะมีความหมายเมื่อสามารถนำไปใช้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง การสอนเรื่องนี้ควรเน้นที่การใช้ความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นและสถิติมาประกอบการคิดวิเคราะห์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานการณ์ในชีวิตจริงที่นักเรียนเผชิญ หรือเน้นประเด็นสังคมให้ความสนใจ (อัมพร ม้าคนอง, 2558) นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คณิตศาสตร์จึงมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) อีกทั้งสิ่งที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้คณิตศาสตร์ คือ การเรียนรู้การแก้ปัญหาซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียนเป็นการใช้กฎเกณฑ์ขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้ ซึ่งจะพบว่า ขั้นตอนและกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการแก้ปัญหา (ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี, 2561) จากความสำคัญของการแก้ปัญหาดังกล่าวยัง พบว่า ปัญหาของการแก้ปัญหาของนักเรียนเกิดจากนักเรียนไม่ชอบคิดไม่ชอบแก้ปัญหา ขาดการฝึกฝน และทบทวนด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งวิธีสอนของครูไม่น่าสนใจ ขาดความ

มั่นใจตนเอง ครูบางท่านอาจจะไม่จบสาขาวิชาคณิตศาสตร์โดยตรง ไม่เปิดกว้างให้นักเรียนตอบอย่างอิสระ ครูสอนโดยไม่เน้นการคิดแก้ปัญหาและไม่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง (สมวงษ์ แปลงประสพโชค และจรรยา ภูอุดม, 2557) และ วิทยากร เชียงกูล ยังได้กล่าวถึงสาเหตุที่นักเรียนไทยสอบระดับชาติได้คะแนนต่ำกว่า 50% ในทุกรายวิชาว่า 1) ครู และผู้ปกครองมีทัศนคติผิด ๆ ว่าการเรียนได้ดีหรือไม่เป็นผลมาจากความฉลาดมาแต่เกิด 2) ปัญหาส่วนตัวของนักเรียน 3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้านสังคม และอารมณ์ของนักเรียน และ 4) ปัญหาสภาพแวดล้อมด้านทัศนคติของชุมชนและสังคม ทัศนคติของครู ชุมชน และสังคมต่อโรงเรียน (วิทยากร เชียงกูล, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghinis, D. et al. ที่กล่าวว่า ความยากลำบากที่นักเรียนต้องเจอในการเรียนสถิติ และความยากลำบากที่ครูต้องเผชิญในการสอนเรื่อง สถิติ คือ ความยากลำบากในการนำวิธีการทางสถิติที่ทราบไปใช้ในการแก้สถานการณ์และปัญหาในชีวิตจริง (Ghinis, D. et al., 2007)

จากการวิเคราะห์เชิงเอกสารข้างต้น พบว่า สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นในการศึกษาสภาพการเรียนการสอนเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกนักเรียนห้องปกติ ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ในระดับปานกลาง และคาดว่าจะแสดงพฤติกรรมการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครู
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 36 คน และครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 4 คน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม) และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม) โดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาที่ดัดแปลงมาจาก Janjaruporn, R. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ โดยแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียน และครู (Janjaruporn, R., 2005) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.1) ความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ 1.2) ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ และ 1.3) ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ โดยที่แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 30 ข้อ แบ่งเป็นด้านละ 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ซึ่งแต่ละข้อสามารถเลือกแสดงความเชื่อได้ 4 ลักษณะ คือ มากที่สุด มาก น้อย และไม่เชื่อเลย 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ โดยแบบทดสอบนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนเขียนอธิบายวิธีทำ และนำเสนอแนวคิดในการได้มาซึ่งคำตอบ และศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบอัตนัย และ 3) แบบสัมภาษณ์สภาพ

การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยนำเอาแนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านการแก้ปัญหามาเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นหรือข้อมูลของคำถามในแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการจัดการเรียนการสอนผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์นั้นเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงแนวคิดในการให้คำตอบอย่างอิสระ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective หรือ IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบสัมภาษณ์ ตามที่กำหนด ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน (ค่าเฉลี่ยรายข้อ 0.72 - 1.00)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน โดยนำแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย และ 2) นำแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับครูไปเก็บข้อมูลกับครูกลุ่มเป้าหมาย และสัมภาษณ์ครูกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ซึ่งในการสัมภาษณ์จะบันทึกการสนทนาโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและจดบันทึก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครูมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 3) นำผลการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับครูมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ

ผลการศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 3 ด้าน แสดงดังตารางที่ 1 - 3 ดังนี้

ด้านที่ 1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์จากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนและครู โดยมีผลการวิเคราะห์ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์

ความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์	นักเรียน			ครู		
	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน
1. ผลลัพธ์ในวิชาคณิตศาสตร์อาจยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามยุทธวิธี	2.81	0.98	มาก	3.75	0.50	มากที่สุด
2. ผลลัพธ์ในวิชาคณิตศาสตร์มีความเที่ยงตรงแม่นยำและตายตัวเสมอ	1.67	0.63	น้อย	2.00	0.82	น้อย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ (ต่อ)

ความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์	นักเรียน			ครู		
	$\bar{x}$	s	ระดับคะแนน	$\bar{x}$	s	ระดับคะแนน
3. คณิตศาสตร์เป็นวิชาเชิงสร้างสรรค์ที่ว่าด้วยเหตุผล ความจริง กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา	3.31	0.71	มาก	3.25	0.96	มาก
4. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการท่องจำสูตร การทำตามขั้นตอน การคิดคำนวณ	1.78	0.68	น้อย	2.25	0.96	น้อย
5. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีเหตุผล มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ	3.31	0.67	มาก	3.75	0.50	มากที่สุด
6. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนคิดคำนวณได้อย่างรวดเร็วเท่านั้น	2.56	1.13	มาก	3.00	1.41	มาก
7. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาประกอบการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน	3.06	0.71	มาก	2.75	0.50	มาก
8. การท่องจำสูตร การทำตามขั้นตอน และการคิดคำนวณ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในวิชาคณิตศาสตร์	2.14	0.99	น้อย	1.75	1.50	น้อย
9. คณิตศาสตร์มีการดำเนินการที่หลากหลาย	3.69	0.62	มากที่สุด	3.75	0.50	มากที่สุด
10. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการดำเนินการเลขคณิต ประกอบด้วย บวก ลบ คูณ หาร	2.03	0.81	น้อย	2.00	0.82	น้อย
รวม	**2.63**	**0.79**	**มาก**	**2.83**	**1.11**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ของนักเรียนน้อยที่สุดเท่ากับ 1.67 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ในวิชาคณิตศาสตร์มีความเที่ยงตรงแม่นยำ และตายตัวเสมอ อีกทั้งค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ของครูน้อยที่สุดเท่ากับ 1.75 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับการท่องจำสูตร การทำตามขั้นตอน และการคิดคำนวณ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในวิชาคณิตศาสตร์สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูที่เชื่อว่าคณิตศาสตร์จำเป็นต้องท่องจำสูตร ทำตามขั้นตอนกระบวนการซึ่งนำไปสู่การคำนวณที่ถูก และผลลัพธ์ของคำตอบมีความเที่ยงตรง แม่นยำและตายตัวเสมอ

ด้านที่ 2 ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ จากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนและครู มีผลการวิเคราะห์ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่องสถิติ

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ	นักเรียน			ครู		
	$\bar{x}$	s	ระดับคะแนน	$\bar{x}$	s	ระดับคะแนน
1. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สามารถแก้ได้มากกว่าหนึ่งยุทธวิธี	3.14	0.64	มาก	3.00	0.00	มาก
2. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ที่ดีที่สุดควรมีวิธีเดียวเท่านั้น	2.67	0.86	มาก	2.75	0.50	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ (ต่อ)

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริง เรื่อง สถิติ	นักเรียน			ครู		
	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน
3. ในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ควรใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะเข้ามาช่วยเพื่อหาข้อมูลที่ เหมาะสมกับการแก้ปัญหานั้น ๆ	3.31	0.58	มาก	3.25	0.50	มาก
4. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนแน่นอน ตายตัวและมียุทธวิธีที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหานั้น ๆ เพียงยุทธวิธีเดียว	2.56	0.69	มาก	2.50	0.58	มาก
5. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นกระบวนการที่สามารถฝึกฝน และพัฒนาได้	3.36	0.68	มาก	3.00	0.00	มาก
6. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ไม่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาได้	3.39	0.77	มาก	3.50	0.58	มากที่สุด
7. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ช่วยให้เกิดนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่	3.06	0.71	มาก	3.25	0.96	มาก
8. การแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นกระบวนการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรม หรือสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่	2.78	0.80	มาก	3.00	0.82	มาก
9. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น/การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และอภิปรายแนวคิดเหล่านั้นเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ	3.47	0.70	มาก	3.50	0.58	มากที่สุด
10. การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องของสถานการณ์/ปัญหาทางคณิตศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ	1.72	0.61	น้อย	1.50	0.58	น้อย
รวม	**2.94**	**0.70**	**มาก**	**2.96**	**0.76**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติของนักเรียนน้อยที่สุดเท่ากับ 1.72 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องของสถานการณ์/ปัญหาทางคณิตศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ อีกทั้งค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครูน้อยที่สุดเท่ากับ 1.50 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องของสถานการณ์/ปัญหาทางคณิตศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูที่เชื่อว่าการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ที่ดีที่สุดควรมีวิธีเดียวเท่านั้น และการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องของสถานการณ์/ปัญหาทางคณิตศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่องสถิติ

ด้านที่ 3 ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ จากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนและครู โดยมีผลการวิเคราะห์ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ	นักเรียน			ครู		
	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน	$\bar{x}$	S	ระดับคะแนน
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้สถานการณ์ปัญหาที่แก้ได้มากกว่าหนึ่งยุทธวิธี	3.36	0.64	มาก	3.75	0.50	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้สถานการณ์ปัญหาที่นักเรียนคุ้นเคย	2.86	0.87	มาก	2.50	1.29	มาก
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นรายกลุ่มช่วยให้นักเรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้	3.61	0.49	มากที่สุด	4.00	0.00	มากที่สุด
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเฉพาะรายบุคคลและให้ค้นหาคำตอบเพียงอย่างเดียวจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้	1.75	0.77	น้อย	2.25	1.26	น้อย
5. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ควรมีข้อคำถามเฉพาะ และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ	3.36	0.64	มาก	3.25	0.96	มาก
6. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ	2.17	0.77	น้อย	2.50	1.00	มาก
7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะจะช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาได้	1.78	0.68	น้อย	1.75	0.96	น้อย
8. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนแสวงหาคำตอบจะช่วยให้นักเรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ได้	3.28	0.57	มาก	3.50	0.58	มากที่สุด
9. ในการให้คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ครูควรแบ่งคะแนนแยกย่อยเป็นลำดับขั้น และเน้นการวัดประเมินที่หลากหลาย	3.31	0.71	มาก	3.50	0.58	มากที่สุด
10. การวัด และประเมินผลความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ควรเน้นการประเมินผลในช่วงสุดท้ายของกิจกรรม	2.00	0.89	น้อย	2.00	1.41	น้อย
รวม	**2.78**	**0.98**	**มาก**	**2.88**	**1.01**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนน้อยที่สุดเท่ากับ 1.75 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเฉพาะรายบุคคลและให้ค้นหาคำตอบเพียงอย่างเดียวจะช่วย

ให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ อีกทั้งค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครูน้อยที่สุดเท่ากับ 1.75 ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะจะช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูที่เชื่อว่า การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเฉพาะรายบุคคล และให้ค้นหาคำตอบเพียงอย่างเดียวจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครูทั้ง 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเลขคณิตเท่ากับ 2.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.98

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียน จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และร่องรอยของการขีดเขียนต่าง ๆ จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การทำความเข้าใจปัญหา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะเน้นสถานการณ์จริงต้องการหาอะไรโดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่สถานการณ์จริงกำหนด อาจเนื่องมาจากสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติเป็นสถานการณ์ที่ต้องอาศัยการบรรยายพร้อมทั้งเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตีความหมายทางสถิติได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ของนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า โดยปกติเรื่อง สถิติ ที่เคยเรียนมาก่อนหน้านี้จะเป็นการถามเกี่ยวกับค่ากลางของข้อมูล ซึ่งทำให้เข้าใจว่าต้องคำนวณหาค่ากลางที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่ทราบเกี่ยวกับการใช้ให้ตรงกับลักษณะของข้อมูลที่กำหนด

2.2 การวางแผนการแก้ปัญหา พบว่า ส่วนใหญ่พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมามี 2 ลักษณะ ได้แก่

2.2.1 นักเรียนไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่าตัวแปรทางสถิติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ อีกทั้งไม่พบการเขียนสูตรหรือแนวทางในการหาค่าทางสถิติที่สถานการณ์จริงกำหนด โดยที่นักเรียนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่การคำนวนเพื่อหาคำตอบในทันที ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนจะคุ้นเคยกับการแสดงวิธีทำที่เป็นโจทย์ปัญหาทางสถิติโดยตรง และจะวางแผนการแก้ปัญหาในขณะที่เขียนแสดงวิธีทำพร้อมกัน เมื่อไม่ถูกต้องจึงจะย้อนกลับมาคิดใหม่

2.2.2 นักเรียนไม่วิเคราะห์ข้อมูลที่สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ กำหนดว่าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า สถานการณ์เรื่อง สถิติ ที่นักเรียนเคยเจอนั้นมีเพียงการคำนวณเพื่อหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต มัธยฐาน หรือฐานนิยม เท่านั้น ไม่พบการวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่กำหนดเป็นข้อมูลประเภทใด อีกทั้งยัง พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งเมื่อกำหนดให้หาค่ากลางของข้อมูลแล้วนักเรียนคิดว่า คือ ให้หามัธยฐานอย่างเดียว

2.3 การดำเนินการแก้ปัญหา พบว่า เมื่อนักเรียนไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหามาก่อนทำให้นักเรียนต้องวางแผน และแสดงวิธีการหาคำตอบไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังเขียนอธิบายไม่ชัดเจน ไม่พบการใช้สูตร หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณ ซึ่งส่งผลทำให้คำตอบที่ได้คลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้อง

2.4 การตรวจสอบคำตอบ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบของสถานการณ์ อาจเนื่องมาจากการคำนวณสามารถใช้เครื่องคำนวณได้ จึงทำให้นักเรียนมีเวลามากพอที่จะทบทวนการคำนวณได้มากกว่า 1 ครั้ง อีกทั้งนักเรียนยังคิดว่าส่วนใหญ่จะใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการตอบ หรืออธิบายข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า เมื่อได้คำตอบค่าสถิติแล้วไม่ทราบว่า

จะต้องวิเคราะห์ข้อมูล หรือพิจารณาการเป็นตัวแทนที่ดีของข้อมูลอย่างไร จึงทำให้ไม่สามารถให้เหตุผลเกี่ยวกับค่าสถิตินั้นได้ถูกต้อง

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และร่องรอยของการขีดเขียนต่าง ๆ จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ทั้ง 4 ด้าน สรุปได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะเน้นสถานการณ์จริงต้องการหาอะไร โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่สถานการณ์จริงกำหนด ไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่าตัวแปรทางสถิติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหามาก่อนทำให้นักเรียนต้องวางแผน และแสดงวิธีการหาคำตอบในคราวเดียวกัน และไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบของสถานการณ์

3. สภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณา 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ด้านหลักสูตร

หลักสูตรแกนแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้สอนนักเรียนเป็นหลักสูตรที่เน้นชีวิตจริง แต่ยังพบการคำนวณเพื่อหาเพียงคำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว และการจัดเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับสถิติในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความซ้ำซ้อนกัน อีกทั้งไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาทั้งหมด

3.2 ด้านผู้สอน

การสอนของครูส่วนใหญ่จะสอนตามเนื้อหา หลักสูตรที่กำหนด และครูมักจะอธิบายแนวคิดทางคณิตศาสตร์หรือยกตัวอย่างประกอบโดยไม่มีสถานการณ์จริง ซึ่งมีเพียงการยกตัวอย่างโดยใช้จำนวนต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถคำนวณค่าสถิติอย่างถูกต้อง อีกทั้งการสอนผ่านการแก้สถานการณ์ปัญหาจริงต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมากจึงทำให้ไม่สะดวกในการสอนในทุก ๆ ครั้ง

3.3 ด้านนักเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักการในการหาค่าทางสถิติต่าง ๆ เช่น ค่ากลางของข้อมูลต้องพิจารณาถึงประเภทของข้อมูลโดยแบ่งเป็นเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ซึ่งนักเรียนจะไม่คำนึงถึงส่วนนี้ หรือการวัดตำแหน่งที่ของข้อมูล ต้องพิจารณาตำแหน่งของข้อมูลที่ถูกเรียงลำดับมาแล้ว แต่ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่จะไม่พิจารณาในส่วนนี้ อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำความรู้ทางสถิติไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์หรือชีวิตจริงได้

3.4 ด้านอื่น ๆ

ในการสอนที่ผ่านมาของครู พบว่า การใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้เรื่อง สถิติ ค่อนข้างน้อย อาจเนื่องมาจากเนื้อหาของสถิติมีมาก และสถานการณ์ปัญหาในหนังสือเรียนมีเพียงพอสำหรับการเรียนการสอนในแต่ละครั้งแล้ว อีกทั้งเวลาในการเรียนตลอดหลักสูตรเมื่อเทียบกับเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ในทุก ๆ เรื่องของแต่ละปีการศึกษาค่อนข้างน้อยอาจทำให้การเรียนการสอนไม่ครบตามกำหนดของหลักสูตร

อย่างไรก็ตามวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณา 4 ด้าน โดยภาพรวมสรุปได้ว่า หลักสูตรที่ใช้สอนนักเรียนเป็นหลักสูตรที่เน้นชีวิตจริง แต่ยังพบการคำนวณเพื่อหาเพียงคำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว อีกทั้งครูมักจะอธิบายแนวคิดทางคณิตศาสตร์หรือยกตัวอย่างประกอบโดยไม่มีสถานการณ์จริง และนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักการในการหาค่าทางสถิติต่าง ๆ

อภิปรายผล

การศึกษาสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครู

1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน

ความเชื่อที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตน้อยที่สุด ได้แก่ “ผลลัพธ์ในวิชาคณิตศาสตร์มีความเที่ยงตรง แม่นยำ และตายตัวเสมอ” ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อเชิงลบ สาเหตุอาจเนื่องมาจากนักเรียนคิดว่าการคำนวณทางคณิตศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นการคำนวณเพื่อหาคำตอบโดยเฉพาะ และเป็นคำตอบที่แม่นยำ และตายตัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการว่า “นักเรียนคิดว่าการหาคำตอบทางคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่แน่นอน ปรับเปลี่ยนไม่ได้ดังเช่น การแก้สมการที่เมื่อหาค่าได้แล้วจะต้องตรวจคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับสมการที่กำหนด” ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ของครูว่า “การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในปัจจุบันรวมทั้งการสอบแข่งขันในระดับต่าง ๆ ต่างก็ต้องวางแผนการคำนวณเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน ตามสถานการณ์ปัญหาที่กำหนด” จึงทำให้นักเรียนมีความเชื่อว่าคำตอบของคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ ตายตัวเสมอ โดยที่ไม่ทราบว่าที่มาของวิชาคณิตศาสตร์เกิดจากปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Caprioara, D. ที่กล่าวว่า คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่สอนให้นักเรียนรู้จักคิดและรู้จักแก้ปัญหา ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้ในโรงเรียนและมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาตนเอง คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีประสิทธิผลมากที่สุดในการนำแนวคิดมาปรับใช้ในสถานการณ์ และนำแนวคิดมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ (Caprioara, D., 2015)

1.2 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู

ความเชื่อที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตน้อยที่สุด ได้แก่ “การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องของสถานการณ์/ปัญหาทางคณิตศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ” ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อเชิงลบ สาเหตุอาจเนื่องมาจากครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนดำเนินการเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องจากสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ของครูว่า “การมุ่งเน้นเพื่อหาคำตอบทางคณิตศาสตร์จากสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่มาจากหนังสือเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง” จึงส่งผลให้ครูมีความเชื่อเช่นนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghinis, D. et al. ที่กล่าวว่า ความยากลำบากที่นักเรียนต้องเจอในการเรียนสถิติ และความยากลำบากที่ครูต้องเผชิญในการสอนเรื่อง สถิติ คือ ความยากลำบากในการนำวิธีการทางสถิติที่ทราบไปใช้ในการแก้สถานการณ์และปัญหาในชีวิตจริง (Ghinis, D. et al., 2007)

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน

2.1 การทำความเข้าใจปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่จะเน้นที่สถานการณ์จริงต้องการหาอะไร โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่กำหนด อาจเนื่องมาจากสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นสถานการณ์ต้องอาศัยการบรรยายพร้อมทั้งเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตีความหมายทางสถิติได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้เสนอว่าการสอนการแก้แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์นักเรียนจำนวนไม่น้อยที่บกพร่องในการอ่านและทำความเข้าใจปัญหา ไม่สามารถแปลความหมายของโจทย์ปัญหาได้ ระบุสิ่งที่ต้องการทราบไม่ได้ และสิ่งที่โจทย์กำหนดไม่ถูกต้อง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555)

2.2 การวางแผนการแก้ปัญหา นักเรียนไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่า ตัวแปรทางสถิติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ อีกทั้งไม่พบการเขียนสูตรหรือแนวทางในการหาค่าทางสถิติที่สถานการณ์จริงกำหนด จะมุ่งเน้นที่การคำนวนเพื่อหาคำตอบในทันที นักเรียนไม่วิเคราะห์ข้อมูลที่สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ กำหนดว่าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือข้อมูลเชิงคุณภาพ สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้เสนอว่านักเรียนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการ วิธีการแก้สถานการณ์ปัญหา ได้แก่ การเขียนประโยคสัญลักษณ์ การเขียนตอนกระบวนการแก้ปัญหาไม่ครบถ้วน ทำให้ไม่สามารถค้นหาคำตอบผ่านกระบวนการได้ ซึ่งคำตอบส่วนใหญ่มาจากการเดาสุ่ม และนักเรียนยังขาดความสนใจในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ขาดการฝึกฝนในการทำสถานการณ์ปัญหา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555)

2.3 การดำเนินการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหาทำให้นักเรียนต้องวางแผนและแสดงวิธีการหาคำตอบในคราวเดียวกัน และยังเขียนอธิบายไม่ชัดเจน ไม่พบการใช้สูตรหรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณ ซึ่งส่งผลทำให้คำตอบที่ได้คลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เสนอว่านักเรียนยังขาดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ บทนิยาม ทฤษฎีบท และสมบัติต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้สถานการณ์ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555)

2.4 การตรวจสอบคำตอบ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบของสถานการณ์ อาจเนื่องมาจากการคำนวณสามารถใช้เครื่องคิดเลขได้ จึงทำให้นักเรียนมีเวลามากพอที่จะทบทวนการคำนวณได้มากกว่า 1 ครั้ง อีกทั้งนักเรียนยังคิดว่าส่วนใหญ่จะใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการตอบ หรืออธิบายค่ากลางของข้อมูลเป็นหลัก สอดคล้องกับ อัมพร ม้าคะนอง ที่ได้กล่าวถึงมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของการใช้ค่ากลางไม่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล เช่น ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิตกับการหาค่ากลางของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยตัวเลข ความสับสนระหว่างตำแหน่งของข้อมูลกับค่ากลางของข้อมูลเป็นต้น (อัมพร ม้าคนอง, 2559)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน โดยพฤติกรรมที่แสดงออกทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่จะเน้นที่สถานการณ์จริงต้องการหาอะไร โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่กำหนด ด้านที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา นักเรียนไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่า ตัวแปรทางสถิติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ด้านที่ 3 การดำเนินการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหาทำให้นักเรียนต้องวางแผน และแสดงวิธีการหาคำตอบในคราวเดียวกัน และยังเขียนอธิบายไม่ชัดเจน และด้านที่ 4 การตรวจสอบคำตอบ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบของสถานการณ์

3. สภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู

3.1 หลักสูตรแกนแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นหลักสูตรที่ไม่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ อาจเนื่องมาจากเนื้อหา และเวลาที่ไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งสถานการณ์ส่วนใหญ่ใช้การคำนวณที่ค่อนข้างลำบากเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง

3.2 ครูส่วนใหญ่มีภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนคณิตศาสตร์ที่มาก ทำให้ครูอาจมีเวลาไม่เพียงพอที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ อีกทั้งเมื่อมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ครู อาจจะจัดให้นักเรียนได้ไม่ครบทั้ง 5 ทักษะที่ระบุในหลักสูตร โดยส่วนใหญ่ครูจะให้ความสำคัญกับทักษะการแก้ปัญหามากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับจิรัชญา ชัยชุมชน ที่ได้กล่าวว่า ภาระของครูมีมากเกินไป ต้องแบ่งไปทำหลายหน้าที่ งานเอกสารงานวิชาการ ทำให้มีเวลาไม่เพียงพอที่จะเตรียมการสอนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเมื่อมีการสอนจึงใช้วิธีแบบบรรยาย และยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย (จิรัชญา ชัยชุมชน, 2562)

3.3 ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์เป็นทักษะที่มีความสำคัญ เป็นทักษะที่นักเรียนควรจะเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตัวนักเรียน สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เสนอว่า การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางการคิดที่หลากหลาย มีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อ และมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนการ

แก้ปัญหาเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถนำติดตัวไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริง เรื่อง สถิติ ของครู ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์จริงทางสถิติ แต่ภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนคณิตศาสตร์มีมาก ซึ่งทำให้ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสภาพการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ซึ่งเป็นการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนและครู 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน และ 3) สภาพการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของครู พบว่า 1) ความเชื่อของนักเรียนและครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.78, S = 0.98) ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความเชื่อที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ และความเชื่อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียนน้อยที่สุดเท่ากับ 1.67 1.72 และ 1.75 ตามลำดับ 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ของนักเรียน โดยพฤติกรรมที่แสดงออกในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่จะเน้นที่สถานการณ์จริงต้องการหาอะไร โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่กำหนด อาจเนื่องมาจากสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ เป็นสถานการณ์ต้องอาศัยการบรรยายพร้อมทั้งเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตีความหมายทางสถิติได้อย่างถูกต้อง ด้านที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา นักเรียนไม่ปรับเปลี่ยนสถานการณ์จริงให้อยู่ในรูปของตัวแปรที่ไม่ทราบค่า ตัวแปรทางสถิติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ด้านที่ 3 การดำเนินการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหาทำให้นักเรียนต้องวางแผน และแสดงวิธีการหาคำตอบในคราวเดียวกัน และยังเขียนอธิบายไม่ชัดเจน ไม่พบการใช้สูตรหรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณ และด้านที่ 4 การตรวจสอบคำตอบ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคำตอบของสถานการณ์ อาจเนื่องมาจากการคำนวณสามารถใช้เครื่องคิดเลขได้ จึงทำให้นักเรียนมีเวลามากพอที่จะทบทวนการคำนวณได้มากกว่า 1 ครั้ง และ 3) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์จริงทางสถิติ แต่ภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนคณิตศาสตร์มีมาก ซึ่งทำให้ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผ่านกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง สืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติได้อย่างถูกต้อง และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงเรื่อง สถิติ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. เรียกใช้เมื่อ 16 กันยายน 2565 จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1580786328_d_1.pdf

จิรัชญา ชัยชุมชน. (2562). อะไร ๆ ก็ครู คุยเรื่องภาระงานครู และความเหลื่อมล้ำของโรงเรียนกับอรรถพล ประภาสโนบล. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2565 จาก https://thematter.co/social/burden-on-teachers/87255

ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี. (2561). การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ = Mathematics Instruction. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิทยากร เชียงกูล. (2563). จะแก้ปัญหาเด็กไทยเรียนอ่อนได้อย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2565 จาก https://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=621

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). ครูคณิตศาสตร์มืออาชีพ เส้นทางสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 3 - คิว มีเดีย จำกัด.

สมวงษ์ แปลงประสพโชค และจรรยา ภูอุดม. (2557). ผลสำรวจสาเหตุเด็กไทยอ่อนคณิตศาสตร์และแนวทางแก้ไข. เรียกใช้เมื่อ 5 กันยายน 2565 จาก http://suppawethwilair.blogspot.com/2014/11/blog-post_83.html

สิริพร ทิพย์คง. (2558). มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ความรู้คณิตศาสตร์ที่ถูกต้อง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิต.

อัมพร ม้าคนอง. (2558). คณิตศาสตร์สำหรับครูมัธยม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัมพร ม้าคนอง. (2559). ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Caprioara, D. (2015). Problem Solving-Purpose and Means of Learning Mathematics in School. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 191, 1859-1864. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.332.

Ghinis, D. et al. (2007). Difficulties Greek Senior High School Students Identify in Learning and the Teaching of Statistics: The Case of Experimental and Private High Schools. Journal of Statistics Education, 17(3). https://doi.org/10.1080/10691898.2009.11889531.

Janjaruporn, R. (2005). The Development of a Problem-Solving Instructional Program to Develop Preservice Teachers' Competence in Solving Mathematical Problems and Their Beliefs Related to Problem Solving. Dissertation, Doctor of Education Program in Mathematics Education. Bangkok: Srinakharinwirot University.

บทความวิจัย

การพัฒนาทฤษฎี C-K เพื่อสร้างอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรมมอญ: กรณีศึกษา สไบมอญ จังหวัดปทุมธานี*

DEVELOPING THE C-K THEORY CONCEPT TO CREATE THE IDENTITY OF FASHION GOODS FROM MON CULTURAL CAPITAL: A CASE STUDY OF SABAI MON IN PATHUM THANI PROVINCE

พรนารี ชัยดิเรก
Pornnaree Chaidirek
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: pornnaree@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาทฤษฎี C-K และแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัย และ 2) เพื่อค้นหาและนำเสนอคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่แสดงถึงอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยประเภทผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กับการสร้างสรรค์ผลงาน เน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคสตรี จำนวน 400 คน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินผลความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าชมงานนิทรรศการ โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทฤษฎี C-K และแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมนำไปสู่ข้อกำหนดในการออกแบบสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยจากผ้าสไบมอญจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ โครงร่างเงา สีสัน ลวดลาย รายละเอียดการตกแต่ง ลักษณะจำเพาะด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต และ 2) ผู้วิจัยพัฒนาคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่ประกอบด้วย 1) ผลงานการออกแบบลวดลายสไบมอญประยุกต์ และ 2) ผลงานการออกแบบคอลเลกชั่นสินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลงานต้นแบบลวดลายสไบมอญอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.80 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 และผลการประเมินความพึงพอใจต่อคอลเลกชั่นผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 งานวิจัยนี้ช่วยต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างภาพลักษณ์ของสินค้า และสร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตสไบมอญในท้องถิ่นได้มากขึ้น

คำสำคัญ: ทฤษฎี C-K, อัตลักษณ์, สินค้าแฟชั่น, ทุนวัฒนธรรมมอญ, สไบมอญปทุมธานี

Abstract

The main objectives of this research are 1) To study C-K theory and product design concepts from cultural capital that are used in the design and creation of contemporary cultural capital fashion products, and 2) To find and present a collection of prototype products that

* Received 6 October 2024; Revised 23 October 2024; Accepted 1 November 2024

demonstrate the identity of contemporary cultural capital fashion products in the category of Sabai Mon of Pathum Thani Province. This research is a combination of both quantitative and qualitative along with creative work, emphasis is placed on participatory research between researchers, communities and experts. There was a sample of 400 female consumers. The research instruments consisted of a questionnaire, interview forms and satisfaction evaluation forms from experts, target group and exhibition visitors. The statistics used to analyze the research results are frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation. The results of the research found that 1) C-K theory and product design concepts from cultural capital lead to specifications for designing contemporary cultural capital fashion products from Sabai Mon, Pathum Thani province, including silhouettes, colors, patterns, decorative details, material specifications and production methods, and 2) The researcher developed a collection of prototype products consisting of 1) Design of applied Sabai Mon patterns and 2) Design of fashion product collections made from Sabai Mon fabric. The results of the evaluation of satisfaction with the Sabai Mon pattern prototype work was at a good level, the average score was 4.80 with a standard deviation of 0.32 and the satisfaction assessment results for product prototype collection was at a good level, the average score was 4.67 with a standard deviation of 0.30. This research helps expand local wisdom, create a product image and generate more income for local Sabai Mon producers.

Keywords: C-K Theory, Identity, Fashion Goods, Mon Cultural Capital, Pathum Thani Sabai Mon

บทนำ

จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยมอญแหล่งใหญ่ของประเทศไทย (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2557) บันทึกทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวมอญจากเมืองเมาะตะมะได้หนีภัยจากศึกพม่ามาอยู่ที่บ้านสามโคก และมีการอพยพต่อมาอีกหลายครั้งทั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี สอดคล้องกับคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “ถิ่นบัวหลวง เมืองรวงข้าว เชื้อชาวมอญ นครธรรมะ พระตำหนักรวมใจ สดใสเจ้าพระยา ก้าวหน้าอุตสาหกรรม” (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2567) ชาวไทยเชื้อสายมอญมีเอกลักษณ์การแต่งกายด้วยการใช้สไบมอญเป็นผ้าพาดบ่าสำหรับผู้หญิงและผู้ชายเมื่อออกงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานบุญ และงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ (กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการพัฒนาสังคม สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 จังหวัดปทุมธานี, 2559) ดังนั้น สไบมอญถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและถือเป็นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สำคัญ ซึ่งรูปแบบและเอกลักษณ์ของของสไบมอญ คือ ผ้าสี่เหลี่ยมแถบยาว มีสีสันฉูดฉาด ขอบสไบจะเป็นลายหยักเน้นลวดลายปักเป็นลายดอกไม้ ที่งดงาม (The Reporters, 2563) ภูมิปัญญาการผลิตผ้าสไบมอญมีมาแต่โบราณ โดยผลิตเพื่อไว้ใช้เองหรือขายภายในชุมชนและยังจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ปัจจุบันผู้ผลิตส่วนมากเป็นผู้สูงอายุและมีจำนวนน้อย การผลิตต้องใช้ฝีมือความประณีตและเวลาค่อนข้างมาก ทำให้แต่ละผืนมีราคาจำหน่ายสูง ประกอบกับผ้าสไบมอญมีข้อจำกัดที่เมื่อซื้อไปแล้วไม่สามารถนำไปใช้งานอื่นได้ทำให้ขาดโอกาสในการขายสินค้า รวมถึงการขาดอัตลักษณ์ที่โดดเด่นสะท้อนเรื่องราวทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับ ข่าวสดออนไลน์ อ้างว่า ปัจจุบันสไบมอญมีลวดลายแบบใหม่น้อยมาก ลวดลายสไบมอญแบบใหม่จะช่วยเพิ่มมูลค่าและสามารถนำไปต่อยอดในงานผลิตภัณฑ์อื่นได้มากขึ้น (ข่าวสดออนไลน์, 2564)

ดังนั้น ปัญหาของงานวิจัยนี้ คือ การออกแบบพัฒนาสไบมอญที่มีลวดลายประยุกต์แบบใหม่และนำไปออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นต้นแบบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสการขายสินค้าและรายได้ให้มากขึ้น โดยรูปแบบของผลงานวิจัยนี้แสดงถึงความร่วมสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของสไบมอญจังหวัดปทุมธานีให้มีรูปแบบที่โดดเด่นแตกต่างจากรูปแบบเดิม เพื่อค้นหาแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำทฤษฎี C-K รวมถึงแนวคิดการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรม ด้วยการนำทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานีมาออกแบบและผลิตสินค้าแฟชั่นต้นแบบที่มีนัยทางวัฒนธรรม (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2546) ร่วมกับการใช้ทฤษฎีการออกแบบสินค้าแฟชั่น ทำให้เกิดผลงานต้นแบบลวดลายสไบมอญและผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นที่แสดงถึงภาพลักษณ์ของสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยของจังหวัดปทุมธานี

ทฤษฎี C-K คิดค้นโดยอาร์มานด์ ฮัทชูเอล Hatchuel, A. เพื่อใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและใช้ในการสร้างตราสินค้าใหม่ ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์และวิธีคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (Hatchuel, A., 1996) ทฤษฎีนี้ช่วยสร้างความคิดใหม่ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เกิดขึ้นและเป็นไปได้จริง ด้วยการคิดนอกกรอบในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ให้เป็นไปได้และช่วยสร้างสิ่งแปลกใหม่ให้เป็นที่ยอมรับภายใต้ความเป็นไปได้จริง (มยุรี เสือคำราม และคณะ, 2562) ทฤษฎี C-K นี้มาจากการแบ่งความคิดออกเป็นสองพื้นที่ใหญ่ ได้แก่ 1) พื้นที่แนวคิด (Concept-C) คือ พื้นที่ของความคิดที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการออกแบบสิ่งใหม่ที่ไม่มีตรรกะไม่จำเป็นต้องอ้างเหตุผลใด ๆ หรืออาจไม่ใช่เรื่องจริงก็ได้ โดยมีเงื่อนไขว่าความคิดสร้างสรรค์นี้เป็นความคิดใหม่ที่ส่งผลทางบวกไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น 2) พื้นที่ความรู้ (Knowledge-K) คือ พื้นที่ขององค์ความรู้ที่มีมาแต่เดิม การใช้ความคิดในฝั่งนี้เน้นการหาข้อมูลความรู้ตามประเด็นสำคัญ (Keyword) ที่กำหนดเป็นโจทย์ การใช้ทฤษฎีนี้เริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหา ร่างแนวทางการแก้ปัญหา (Solution) และใช้วิธีการตรวจสอบ โดยเน้นการแตกความคิดทั้งในฝั่งพื้นที่ C และ K โดยส่วนมากเริ่มจากพื้นที่ K และขยายความคิดอย่างอิสระแตกออกไปยังบนพื้นที่ฝั่ง C อย่างไม่จำกัด ใช้การวิเคราะห์คัดเลือกคำตอบที่สมเหตุผลและส่งกลับไปยังพื้นที่ K และพัฒนาให้มีความเป็นไปได้จริงมากขึ้น ผลลัพธ์ของทฤษฎี C-K คือ การสร้างงานออกแบบใหม่ได้ด้วยการเปลี่ยนคุณสมบัติจากพื้นที่ฝั่ง C ที่ดูเป็นไปไม่ได้ให้ไปสู่พื้นที่ฝั่ง K ด้วยการหาข้อมูลเพิ่มเติมและพัฒนาไอเดียให้มีความเป็นไปได้จริงมากขึ้น จุดมุ่งหมายของการนำทฤษฎี C-K ไปใช้ เพื่อทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่และการคิดได้อิสระไม่ยึดติดกับความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ทฤษฎี C-K สามารถเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นต้นแบบจากสไบมอญจังหวัดปทุมธานีได้ เน้นการหาคำตอบด้านองค์ประกอบในการออกแบบสไบมอญจังหวัดปทุมธานี และนำไปสู่ข้อกำหนดในการออกแบบ (Design Criteria) และสร้างผลงานต้นแบบผ้าสไบมอญประยุกต์และคอลเลกชั่นสินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญ

งานวิจัยนี้นำเสนอการสร้างอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญจากทุนวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ด้วยการใช้แนวคิดทฤษฎี C-K เพื่อแก้ไขปัญหาสไบมอญดั้งเดิมและพัฒนาให้เกิดสไบมอญประยุกต์ใหม่ และนำเสนอคอลเลกชั่นต้นแบบสินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญที่ประกอบด้วย เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และเครื่องประกอบการแต่งกาย ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นนี้สามารถสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าทุนวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีให้โดดเด่น เพิ่มศักยภาพโอกาสในการขายสินค้า สร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตภายในชุมชนได้มากขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดอนุรักษ์ต่อยอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าสไบมอญจังหวัดปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎี C-K และแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัย

2. เพื่อค้นหาและนำเสนอคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่แสดงถึงอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยประเภทผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่กับการสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ โดยในช่วงต้นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม สำรวจ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อมูลด้านสินค้าผ้าสไบมอญและทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี และแนวคิดทฤษฎี C-K หลังจากนั้นจึงเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินผลหาค่าเฉลี่ย สถิติ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำไปสู่การหาข้อสรุป ด้านแนวทางและองค์ประกอบเพื่อการออกแบบและนำไปสู่ข้อกำหนดในการออกแบบในการสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบผ้าสไบมอญประยุกต์และคอลเลกชั่นสินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสไบมอญและทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่น จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญตามความรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับแต่ละด้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้บริโภคสตรี อายุ 25 - 55 ปี จำนวน 400 คน อ้างอิงจากประชากรที่มาเที่ยวจังหวัดปทุมธานี ในปี พ.ศ. 2565 จำนวน 483,759 คน (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี, 2565) โดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามแนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่มีความคลาดเคลื่อน ±5% และระดับความเชื่อมั่นอยู่ที่ 95 ซึ่งถือว่าเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอสำหรับการวิจัยที่มีกลุ่มเป้าหมายขนาดประชากรระดับประเทศ และมีการกระจายอายุและลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับประชากรจริง นำไปสู่การประมาณค่าหรือการคาดคะเนลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีความแม่นยำสูง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research-EDFR) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตเชิงปทัสถาน (Normative Forecasting) (ณิชชา เบญจพรวัฒนา, 2558) เป็นการสำรวจเพื่อศึกษาแนวโน้มคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ ในการสัมภาษณ์รอบแรกนั้นผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางของคำตอบในทุกเรื่อง ภายหลังจากการสัมภาษณ์รอบแรกผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วทำการสัมภาษณ์รอบที่ 2 และ 3 ด้วยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามปลายปิดด้วยการใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 โดยมีคำตอบให้ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเลือกคำตอบที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากที่สุดและเป็นข้อมูลที่ซ้ำกันเพื่อนำข้อสรุปที่ได้เป็นคำตอบที่เชื่อมโยงกับองค์ประกอบด้านการออกแบบและใช้ในขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจกลุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรมจากภาพถ่ายของสื่อออนไลน์ทั้งในและต่างประเทศ โดยพื้นที่หลักในการสำรวจ ได้แก่ แฟนเพจเฟซบุ๊ค (Facebook Fan Page) และอินสตาแกรม (Instagram) ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลภาพถ่ายจากแต่ละแหล่งข้อมูล ประกอบด้วย 5 แบรนด์สินค้า ได้แก่ สไบมอญบ้านแพ้ว ร้านผ้าสไบมอญ กศน. กันติยาสินค้าผ้าฝ้ายผ้าสาลูงานปักมือ Happyhippyofficial nnazliseyler และ tdandelion. dolley. embroidery

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามทางออนไลน์ ด้วยการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านรสนิยมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรม ข้อมูลด้านปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรม ข้อมูลด้านรูปแบบภาพลักษณ์ ประเภทสินค้าแฟชั่น และแนวโน้มเทรนด์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมที่ต้องการ ผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือของแบบสอบถามด้วยการนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความตรงกับเนื้อหาและครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ความถูกต้องสมบูรณ์ในการใช้ภาษา และหาค่าดัชนี ความเที่ยงของแบบสอบถาม (IOC: Index of item Objective Congruence) ผลการตรวจสอบ พบว่า ได้ 2.5 คะแนน = ค่าความเที่ยงตรง 0.83 จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและไปทดลอง (Try Out) กับกลุ่มเป้าหมายผู้บริโภค จำนวน 20 คน เพื่อวัดคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งจากการวัดเครื่องมือแบบสอบถามงานวิจัยนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าค่าความเชื่อมั่นที่ ระดับ 0.95 ซึ่งเป็นค่าที่มากกว่าเกณฑ์ยอมรับแสดงว่า สามารถยอมรับได้ ผู้วิจัยจึงนำเอาแบบสอบถามนี้ทำเป็นแบบสอบถามออนไลน์และไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 400 คน ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดข้อมูลสำหรับงานวิจัยไว้ 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้วยการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงอนาคต โดยกำหนดการสัมภาษณ์ไว้ 2 - 3 รอบ โดยรอบแรกใช้วิธีการสัมภาษณ์ ด้วยการใช้แบบสอบถามปลายเปิด และไม่ชี้นำเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางของข้อมูลต่าง ๆ หลังจากการสัมภาษณ์รอบแรกผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วสร้างเครื่องมือแบบสอบถามปลายปิดและการสัมภาษณ์รอบที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกคำตอบที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งหัวข้อในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ด้านใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านสไบมอญและทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี 2) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยการบันทึกเสียง เพื่อหาข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบของการออกแบบ โดยใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization Technique) ข้อสรุปที่ได้สอดคล้องกับด้านองค์ประกอบการออกแบบในเรื่อง รูปร่าง รูปทรง โครงสร้าง สีสัน รายละเอียด วัสดุ และด้านนามธรรมในเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกในงานออกแบบ ข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามออนไลน์เพื่อเก็บข้อมูลด้านการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยต้องการผลคำตอบด้านรูปแบบของสินค้ารวมถึงแนวโน้มกระแสเทรนด์แฟชั่นจากกลุ่มเป้าหมายประชากรผู้บริโภคสตรี อายุ 25 - 55 ปี มีความนิยมซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรม และเป็นกลุ่มวัยทำงานหรือศึกษาอยู่ที่อาศัยในเมืองหลวง จำนวน 400 คน และข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรมจากภาพถ่ายของสื่อออนไลน์ทั้งในและต่างประเทศทางแฟนเพจเฟซบุ๊คและอินสตาแกรม ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลภาพถ่ายจาก 5 ตราสินค้า เพื่อค้นหารูปแบบประเภทของสินค้าและองค์ประกอบในการออกแบบสินค้าแฟชั่นจากทุนวัฒนธรรมที่ตรงกับความต้องการของตลาด ได้แก่ สี เนื้อผ้าวัสดุ พื้นผิว รายละเอียดการตกแต่ง โครงร่างเงา ลวดลาย หรือลักษณะจำเพาะทางแฟชั่น

2. ข้อมูลทุติยภูมิด้วยการศึกษาทบทวนจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) ข้อมูลด้านสินค้าผ้าสไบมอญและทุนวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ บริบททางธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี 2) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่น หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่น ทฤษฎี C-K ด้านแนวคิดและขั้นตอนการนำทฤษฎี C-K มาใช้ ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด และนำมาวิเคราะห์แบบผสมผสานทั้งด้านคุณภาพและปริมาณต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบผสมผสานทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ และหาข้อสรุปแนวทางด้านองค์ประกอบเพื่อการออกแบบ เพื่อนำผลการวิจัยไปสังเคราะห์และออกแบบผลงาน ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) ช่วยในการวิเคราะห์ด้วยการประมาณค่า การคำนวณหาค่าสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยการนำเสนอเป็นแผนภูมิ แผนผัง และตาราง โดยมีหลักเกณฑ์การวิเคราะห์และการแปลผลที่ใช้ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์คะแนนคำตอบในแต่ละข้อ เป็นการคิดค่าคะแนนโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบแต่ละข้อ คือ มากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนน มากเท่ากับ 4 คะแนน ปานกลางเท่ากับ 3 คะแนน

น้อยเท่ากับ 2 คะแนน น้อยที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน และ 2) การวิเคราะห์ค่าร้อยละคำตอบในแต่ละข้อ เป็นการคิดค่าร้อยละโดยมีเกณฑ์การให้ค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อ คือ มากที่สุดร้อยละ 80 - 100 มากร้อยละ 70 - 79 ปานกลางร้อยละ 60 - 69 น้อยร้อยละ 50 - 59 และน้อยที่สุด คือ ร้อยละน้อยกว่า 50 หลังจากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลและนำมาเป็นข้อกำหนดในการออกแบบ (Design Criteria) เพื่อกำหนดโจทย์การออกแบบ (Design Brief) และสร้างคอลเลกชั่นผลงานต้นแบบ งานวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์ทั้งเชิงคุณลักษณะและเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) เป็นการสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบโดยใช้วิธีการบรรยายบทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยตามสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่อง และ 2) การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) ด้วยการใช้ระเบียบวิธีทางสถิติ ตัวเลข และอธิบายด้วยเทคนิคการวิเคราะห์อภิมาน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำมาพัฒนาปรับปรุง ออกแบบและนำเสนอเป็นผลงานต้นแบบ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

1. ผลการวิเคราะห์ด้านทฤษฎี C-K ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบให้เกิดสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยจากผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสินค้าแฟชั่น โดยผู้วิจัยเริ่มจากการตั้งโจทย์ว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี” และวิเคราะห์ทฤษฎี C-K ผ่านองค์ประกอบในการออกแบบสินค้าแฟชั่นและวิเคราะห์พื้นที่ K: สิ่งที่เรารู้อยู่แล้วเป็นข้อมูลชุดความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับสไบมอญจังหวัดปทุมธานีที่ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมไว้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ผ่านองค์ประกอบในการออกแบบสินค้าแฟชั่น ผู้วิจัย พบว่าจากพื้นที่ K สามารถต่อยอดไอเดียไปฝั่งด้านพื้นที่ C ได้ ด้วยการสร้างคำถามในรูปแบบของ 2 คำถามในแต่ละองค์ประกอบในการออกแบบสินค้าแฟชั่น ซึ่งผู้วิจัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ตอบคำถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านสไบมอญ จังหวัดปทุมธานีตอบคำถามที่ 1 และ 2 ที่เชื่อมโยงกับ องค์ประกอบในการออกแบบแฟชั่น

คำถามที่ 1 – “.....” ของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี จำเป็นต้องเป็น.....เท่านั้น
คำถามที่ 2 – “.....” ของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี สามารถมี.....รูปแบบเป็นลักษณะอื่น ๆ ได้อีก

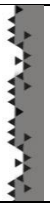
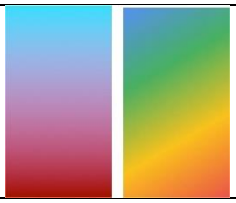
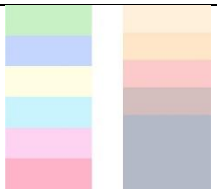
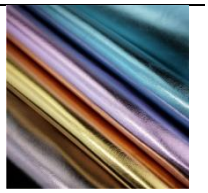
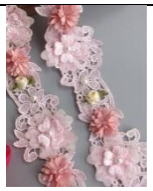
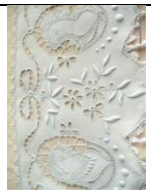
คำถามที่	โครงร่างเงา		สีสัน		ลวดลาย		รายละเอียดการตกแต่ง		ลักษณะจำเพาะ	
ผู้เชี่ยวชาญ	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
1. นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
2. ชมรมเรารักษ์วัฒนธรรมวัดโบสถ์	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
3. ผู้นำชุมชนบ้านกลาง จังหวัดปทุมธานี	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
4. กลุ่มสัมมาชีพตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
5. วิสาหกิจชุมชนเทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓
รวมคะแนน	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ด้านทฤษฎี C-K ได้ ดังนี้ จากคำถามที่ 1 - “.....” ของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี จำเป็นต้องเป็น.....เท่านั้น แสดงถึงองค์ประกอบในการออกแบบแฟชั่นที่เหมาะสมกับสไบ

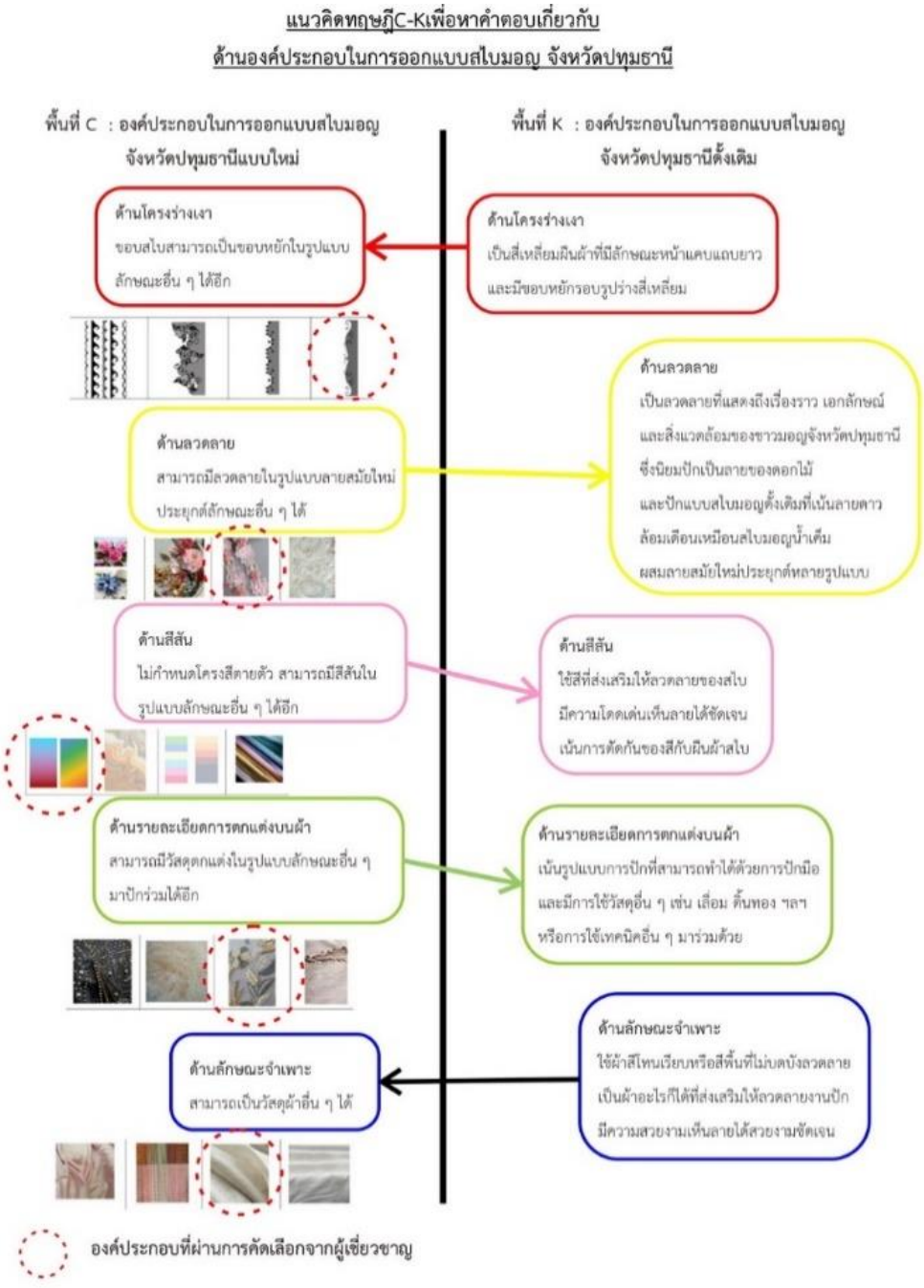
มอญจังหวัดปทุมธานีที่มีอยู่แล้วดั้งเดิมไม่ควรเปลี่ยนแปลงใหม่ (พื้นที่ K) ได้แก่ ด้านโครงร่างเงาของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากเห็นสมควรว่าควรเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีลักษณะหน้าแคบแถบยาว และมีขอบหยักล้อตามกรอบสี่เหลี่ยม จากคำถามที่ 2 - “.....” ของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี สามารถมี.....รูปแบบลักษณะอื่น ๆ ได้อีก ซึ่งแสดงว่า ในด้านนี้สามารถเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบใหม่ได้ (พื้นที่ C) ได้แก่ เส้นปักที่เป็นขอบหยัก สีสัน ลวดลาย วัสดุตกแต่งร่วมกับการปักและวัสดุที่นำมาผลิตผ้าสไบ

ผลการวิเคราะห์ด้านทฤษฎี C-K สะท้อนถึงพื้นที่ทั้ง C และ K โดยพื้นที่ฝั่ง C สามารถทำให้เกิดผลงานประยุกต์อย่างอิสระไม่จำกัดนำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์ผลงานใหม่ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำคำตอบของพื้นที่ฝั่ง C มาแตกออกได้อีกหลายรูปแบบ และนำรูปแบบเหล่านี้มาให้ผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกแนวคิดที่สามารถผสมผสานกับคำตอบของพื้นที่ฝั่ง K ด้วยการคัดเลือกและให้คะแนนของพื้นที่ฝั่ง C เพื่อนำไปสู่การออกแบบสร้างผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญจังหวัดปทุมธานีได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบต่าง ๆ ตามองค์ประกอบในการออกแบบแฟชั่นตามคำตอบของพื้นที่ฝั่ง C

พื้นที่ C - รูปแบบ **พื้นที่ K - อปก.การออกแบบ**	A	B	C	D
1. เส้นขอบหยัก K - ขอบตามแบบสไบมอญน้ำเค็ม - ขอบแบบสะพานโค้ง 100 ปี				
คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ	23	22	20	24
2. สีสัน K - สีสด ความเข้มจัด - ใช้สีตัดกันระหว่างลายกับผืนผ้า				
คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ	23	20	22	16
3. ลวดลาย K - แบบ 2 มิติ - ดอกไม้ 6 สายพันธุ์				
คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ	23	23	24	22
4. วัสดุตกแต่งร่วมกับการปัก K - ไหมดิ้นทอง เลื่อม ลูกปัด				
คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ	16	22	24	18
5. วัสดุที่นำมาผลิตผ้าสไบ K - ผ้าไหมอิตาลีสีพื้น - ผ้าโทเรสีพื้น				
คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ	20	16	22	22

จากผลการวิเคราะห์ด้านทฤษฎี C-K ผู้วิจัยได้คำตอบด้านองค์ประกอบเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญจังหวัดปทุมธานี และนำไปสู่ข้อกำหนดในการออกแบบ (Design Criteria)

ภาพที่ 1 ภาพแสดงการสรุปผลการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี C-K เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี C-K เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญจังหวัดปทุมธานี ดังนี้ พื้นที่ฝั่ง C ที่สามารถออกแบบให้มีรูปแบบอื่น ๆ ได้ไม่จำกัด ได้แก่ 1) ขอบหยักรอบผ้าสไบมอญ 2) สีสัน 3) ลวดลาย 4) รายละเอียดการตกแต่ง และ 5) ลักษณะจำเพาะของผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่น พื้นที่ฝั่ง K เป็นฝั่งที่คงรูปแบบดั้งเดิม ได้แก่ 1) โครงร่างเงาของสไบมอญจังหวัดปทุมธานีต้องเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีลักษณะหน้าแคบแถบยาว และด้านลักษณะจำเพาะของสไบมอญที่ไม่ว่าใช้ผ้าอะไร

จะต้องเห็นลายปักบนสไบที่โดดเด่นชัดเจนสะดุดตา โดยที่พื้นที่ฝั่ง C ถึงแม้จะสามารถนำเสนอรูปแบบใหม่ได้แต่ยังคงอยู่ภายใต้ความเชื่อมโยงในแต่ละด้านกับพื้นที่ฝั่ง K

2. การนำเสนอคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่แสดงถึงอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี ในการวิเคราะห์ด้านนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนด้านองค์ประกอบในการออกแบบแฟชั่นของสไบมอญจังหวัดปทุมธานี และด้านทุนวัฒนธรรม 8 ด้าน ของจังหวัดปทุมธานี ดังตารางต่อไปนี้

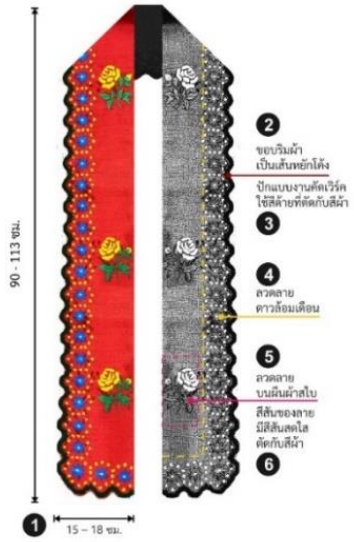
ตารางที่ 3 การให้คะแนนองค์ประกอบในการออกแบบแฟชั่นสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี

ลำดับที่	องค์ประกอบในการออกแบบ	คะแนน (ร้อยละ)
1	โครงร่างเงา	24
2	ลวดลาย	23
3	สีสัน	17
4	รายละเอียดการตกแต่ง เช่น ฝีมือการปัก	17
5	วัสดุ	13
6	อื่น ๆ	6
รวม		**100**

ตารางที่ 4 การให้คะแนนด้านทุนวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี

ลำดับที่	ทุนวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี	คะแนน (ร้อยละ)
1	ด้านอาหาร - ข้าวหอมปทุมธานี	23 (11)
2	ด้านการแต่งกาย - สไบมอญ	25 (12)
3	ด้านที่อยู่อาศัย/สถานที่ - เจดีย์มอญ	24 (11.4)
4	ด้านประเพณี - ประเพณีแห่หางหงส์ธงตะขาบ	25 (12)
5	ด้านประเพณี - ประเพณีตักบาตรพระร้อย	25 (12)
6	ด้านภาษา - ภาษามอญ	13 (6.2)
7	ด้านอาชีพ - ทำสไบมอญ	24 (11.4)
8	ด้านความเชื่อ - ธงตะขาบ	25 (12)
9	ด้านศิลปะพื้นถิ่น - สไบมอญ	25 (12)
รวม		**(100)**

จากการสรุปผลการวิเคราะห์ทุกด้าน ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบคอลเลกชั่นสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมสไบมอญจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมสไบมอญจังหวัดปทุมธานีและได้ทำการออกแบบผลงานและจัดนิทรรศการแสดงผลงานต้นแบบ

ภาพที่ 2 ภาพแสดงลักษณะลวดลายและรูปแบบของสไบมอญ จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ภาพผลงานออกแบบสไบมอญและคอลเลกชั่นต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญ จังหวัดปทุมธานี

ภาพผลงานออกแบบสไบมอญและคอลเลกชั่นต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นสไบมอญจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 1) ชุดเดรสยาวมีระบาย 2) ชุดเดรสสั้น 3) เสื้อเอวลอย 4) เสื้อแขนกุด 5) กางเกงขาสั้น 6) กระเป๋าทรงถุงขนาดใหญ่ 7) กระเป๋าสะพายไหล่ที่ปรับเปลี่ยนเป็นกระเป๋าคล้องข้อมือได้ 8) ที่คาดผม และ 9) แว่นตา และสไบมอญประยุกต์ที่มีลวดลายแบบใหม่

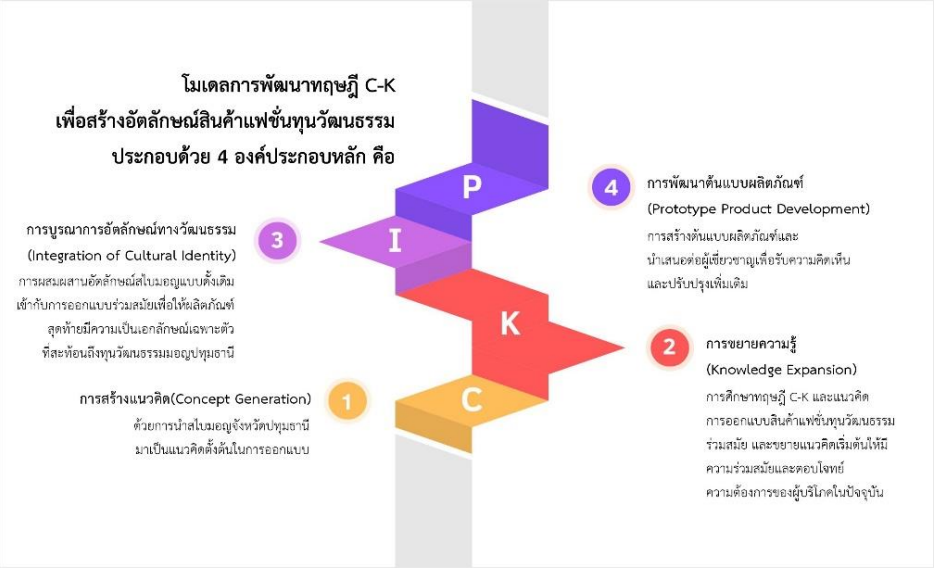
งานวิจัยนี้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลงานต้นแบบสไบมอญจากผู้ประเมินทุกกลุ่มอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.80 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 และ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคอลเลกชั่นผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญจังหวัดปทุมธานีจากผู้ประเมินทุกกลุ่มอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย พบว่า 1) ทฤษฎี C-K และแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยได้ โดยทฤษฎี C-K

สามารถนำมาใช้เพื่อหาคำตอบและนำไปสู่ข้อกำหนดในการออกแบบในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้ ด้วยการวิเคราะห์หาเหตุผลจากพื้นที่ 2 ส่วน คือ พื้นที่ K ที่เป็นข้อจำกัดเปลี่ยนแปลงไม่ได้และพื้นที่ C ที่สามารถประยุกต์ต่อยอดและสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นได้ การนำแนวคิดนี้มาใช้ในงานวิจัยทำให้เกิดสไบมอญจังหวัดปทุมธานีรูปแบบใหม่สอดคล้องกับที่ มยุรี เสือคำราม และอุรพงศ์ แพทย์คชา ได้อ้างถึงแนวคิดทฤษฎี C-K ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่เกิดจากการแยกพื้นที่ระหว่างแนวคิดดั้งเดิมกับความรู้ใหม่ ซึ่งการนำความรู้ใหม่มาขยายความคิดทำให้เกิดจินตนาการและความแปลกใหม่ได้มากขึ้น แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีนี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาให้เกิดสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยและทำให้งานมีรูปแบบแปลกใหม่ (มยุรี เสือคำราม และอุรพงศ์ แพทย์คชา, 2561) และ 2) เพื่อค้นหาและนำเสนอคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่แสดงถึงอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยประเภทผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี ผลงานต้นแบบจากงานวิจัยนี้เป็นผลจากการสังเคราะห์อัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี สอดคล้องกับ กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค ได้กล่าวว่า การนำทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญามาใช้ในการออกแบบควรทำความเข้าใจวัฒนธรรม ความเชื่อ แนวความคิดและทัศนคติของชุมชนในช่วงเวลาที่ผลิตวัตถุชิ้นนั้นก่อนที่จะนำไปต่อยอดและพัฒนาเป็นผลงานใหม่ (กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 การพัฒนาทฤษฎี C-K เพื่อสร้างอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรม สไบมอญ จังหวัดปทุมธานี

งานวิจัยนี้ทำให้เกิดโมเดลการพัฒนาทฤษฎี C-K เพื่อสร้างอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การสร้างแนวคิด (Concept Generation) ด้วยการนำสไบมอญจังหวัดปทุมธานีมาเป็นแนวคิดตั้งต้นในการออกแบบ 2) การขยายความรู้ (Knowledge Expansion)การศึกษาทฤษฎี C-K และแนวคิดการออกแบบสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัย และขยายแนวคิดเริ่มต้นให้มีความร่วมสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน 3) การบูรณาการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Integration of Cultural Identity) ขั้นตอนนี้เน้นการผสมผสานอัตลักษณ์สไบมอญแบบดั้งเดิมเข้ากับการออกแบบร่วมสมัยเพื่อให้ผลิตภัณฑ์สุดท้ายมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนถึงทุนวัฒนธรรมมอญปทุมธานี และ 4) การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์

(Prototype Product Development) การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับความคิดเห็นและปรับปรุงเพิ่มเติม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เพื่อศึกษาทฤษฎี C-K ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์ให้เกิดสินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยจากผ้าสไบมอญของจังหวัดปทุมธานี และ 2) เพื่อค้นหาและนำเสนอคอลเลกชั่นผลิตภัณฑ์สินค้าต้นแบบที่แสดงถึงอัตลักษณ์สินค้าแฟชั่นทุนวัฒนธรรมสไบมอญร่วมสมัย ทำให้ได้ผลลัพธ์ของงานวิจัย คือ ต้นแบบสไบมอญประยุกต์และคอลเลกชั่นสินค้าแฟชั่นจากผ้าสไบมอญ ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ ควรเพิ่มเติมการวิจัยด้านการตลาด (Marketing Research) ที่เกี่ยวกับสินค้าสไบมอญ ซึ่งจะช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าทุนวัฒนธรรมให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านสังคม ชุมชนและพื้นที่ ควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปถ่ายทอดสู่ชุมชนและพื้นที่ เพื่อให้ผู้ผลิตสไบมอญท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและสร้างรายได้สู่ท้องถิ่น และ 3) ด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันผู้ผลิตสไบมอญส่วนมากขาดพื้นที่การจำหน่ายสินค้า หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดหาพื้นที่จำหน่ายสินค้าหรือร้านค้าออนไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสการขายสินค้าสไบมอญให้มากขึ้นและเพิ่มการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมถึงควรจัดอบรมวิธีการจำหน่ายทางช่องทางออนไลน์ให้แก่ผู้ผลิต อย่างไรก็ตามข้อจำกัดของการวิจัยนี้ในด้านการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยในบริบทอื่น จำเป็นต้องพิจารณาเพิ่มเติมในหลายด้าน เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม จริยธรรมหรือสังคมอาจทำให้มีผลต่อรูปแบบภาพลักษณ์ของผลงานแตกต่างออกไป ซึ่งผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะสามารถนำไปศึกษาเพื่อต่อยอดได้ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณรายได้คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการพัฒนาสังคม สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 จังหวัดปทุมธานี. (2559). ชุดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำผ้าสไบมอญ. ปทุมธานี: แชมป์บัณฑิต.

กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. (2563). แนวคิดการนำมิติทางวัฒนธรรมสู่การออกแบบสร้างสรรค์ที่สับสน. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(2), 20-41.

ข่าวสดออนไลน์. (2564). ผสานลวดลาย สืบสไบมอญ. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2564 จาก https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-inside-pages/news_6541604

ณิชชา เบญจพรวัฒนา. (2558). แนวโน้มการวิจัยเชิงอนาคตในประเทศไทย. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 2(2), 59-72.

มยุรี เสือคำราม และคณะ. (2562). ผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนโดยใช้ C-K Theory ในรายวิชาการจัดการตราสินค้า: กรณีศึกษา นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 39(4), 115-133.

มยุรี เสือคำราม และอุรพงศ์ แพทย์คชา. (2561). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วย C-K Theory:มุมมองจากผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาปริญญาตรี. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2546). ทุนวัฒนธรรม: วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2557 - 2560. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2564 จาก http://www2.pathumthani.go.th/551017.pdf

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี. (2565). แถลงข่าวกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี One Day Trip. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2564 จาก http://www2.pathumthani.go.th/index.php/2013-01-02-07-22-18/1563-200665

องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. (2567). จังหวัดปทุมธานี. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2564 จาก http://www.pathumthani.go.th/new_web/about1pathum/index.htm

The Reporters. (2563). “ถัก ปัก ร้อย” กู้วิกฤตเศรษฐกิจ ลดความรุนแรงในครอบครัว. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2564 จาก https://www.thereporters.co/culture/sabaimorn-pathumthani/

Hatchuel, A. (1996). Théories et modèles de la conception, Cours d'ingénierie de la conception. Paris: École des Mines de Paris.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*

DEVELOPING ADMINISTRATIVE PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL OF TEACHERS IN MAKUDMUANG RAJCHAVITTHAYALAI SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

มณฑาทิพย์ เสาวคนธ์[1], เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์[2*]
Monthatip Saowakhon[1], Chaowarit Jongkatkorn[2*]
[1]**สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ชลบุรี ประเทศไทย**
[1]Under The Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong, Chonburi, Thailand
[2]**คณะครุศาสตร์ มหาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ นครสวรรค์ ประเทศไทย**
[2]Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Sawan Campus, Nakhon Sawan, Thailand
*Corresponding author E-mail: jachaowarit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู 2) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู 3) ใช้รูปแบบฯ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู ใช้การวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ จำนวน 30 คน 2) การสร้างรูปแบบฯ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน 3) การใช้รูปแบบฯ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู จำนวน 77 คน และ 4) การประเมินรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 341 คน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 เครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและแนวทางของรูปแบบการฯ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู 2) ผลการสร้างรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ครูมีทักษะในการพัฒนานวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, รูปแบบการบริหาร, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, นวัตกรรมการเรียนรู้

* Received 6 September 2024; Revised 1 November 2024; Accepted 5 November 2024

Abstract

The objectives of this research were to 1) Study the components and approaches of Professional Learning Community for development of an innovative educational of Teachers, 2) Create a model of Professional Learning Community for development of an innovative educational of Teachers at Makudmuang Rajchavitthayalai School, 3) Apply the learning community management model for development of an innovative educational of Teachers, and 4) Evaluate the Professional Learning Community management model to develop learning innovation for teachers at Makudmuang Rajchavitthayalai School. This research was a mixed methods and conducted in 4 phases. Phase 1, to study the components and approaches of Professional Learning Community for development of an innovative educational of Teachers, the target groups were 30 administrators and teachers of schools with excellent practices in professional learning communities and learning innovation, Phase 2, create a model, the target groups consisted of 13 experts, Phase 3, apply the model, the target groups consisted of 77 teachers, Phase 4, consisted of 341 administrators, teachers, students, and parents was done by Taro Yamane calculating formula in basis, of which 95% of confidence was applied. The instruments were questionnaires and assessment forms. Data was analyzed using content analysis, means, percentages, and standard deviations. The research results found that 1) The components of the model consisted of 4 components: management according to the quality management PDCA cycle, the professional learning community management model, the learning innovation development process, and teachers' learning innovation development skills. 2) The results of the model was suitability and feasibility of the model are at the highest level. 3) The results of using the model show that, overall, teachers have the highest level of skills in innovation development. 4) Teachers and those involved are satisfied with the model at the highest level.

Keywords: Development, Administration Model, Professional Learning Community, Innovative Educational

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560 - 2579 ได้กำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยพัฒนาระบบการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาด้วยการส่งเสริมให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อให้ครูเกิดสังคมการเรียนรู้ในการพัฒนาและช่วยเหลือผู้เรียนในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างสังคมครูที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองและนักเรียนให้เต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้มีการดำเนินงานการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เป็นการผสมผสานแนวคิด 2 ประการ ได้แก่ ความเป็นมืออาชีพ (Professional) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) เป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพและคุณภาพของผู้เรียนร่วมกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมมือร่วมใจ (Collaborative Learning) และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้ครูมีความรู้ในเนื้อหา และเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิผล เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2559)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาของการพัฒนาครูสู่การเป็นครูนวัตกร โดยการเสริมสร้างให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2559) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ที่ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้รับการยอมรับและเป็นต้นแบบด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พิจารณาเห็นความสำคัญของการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอันจะนำไปสู่การเป็นนวัตกรการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย
3. เพื่อใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู

1.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 10 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู แบบสังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และแบบสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

1.3 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1.3.1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อนำมาร่างเป็นรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู

1.3.2 นำแบบสอบถาม เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ .50 ขึ้นไป ปรากฏว่า ผลการหาค่า IOC ของแบบสอบถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00 และดำเนินการปรับแก้ข้อคำถามในแบบสอบถามตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ

1.3.3 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารการศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .84

1.4 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และระดับความคิดเห็น สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

2.1.1 ผู้บริหารและครูโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 10 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

2.1.2 ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของรูปแบบ จำนวน 13 คน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ความเชี่ยวชาญด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ด้านการบริหารสถานศึกษา 2 คน กลุ่มที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานวัตกรรม จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย การวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน กำหนดคุณสมบัติโดยมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอกหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน อย่างน้อย 10 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ และแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

2.3 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสรุปได้เป็นร่างรูปแบบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู 2) องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ 3) องค์ประกอบของทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

2.3.2 ดำเนินการระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินรูปแบบ และดำเนินการปรับปรุงรูปแบบและจัดทำคู่มือจากคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.3.3 ปรับปรุงพัฒนาคู่มือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนมีคุณภาพ แล้วนำไปใช้ในการพัฒนาครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัยต่อไป

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผ่านระบบการประชุมทางไกล ZOOM Meeting และรวบรวมผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.5 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และระดับความคิดเห็น และวิเคราะห์ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ตอนที่ 3 การใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายในการใช้รูปแบบ ได้แก่ ครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จำนวน 77 คน

3.1.2 กลุ่มผู้ประเมิน จำนวน 5 คน ผู้บริหาร (Administrator) พี่เลี้ยง/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ (Mentor) ผู้เชี่ยวชาญหรือศึกษานิเทศก์ (Expert) ครูผู้พัฒนานวัตกรรม (Model teacher) และเพื่อนครู (Buddy)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

3.3 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู โดยดัดแปลงแนวคิดของสถานฝึกอบรมแห่งชาติออสเตรเลีย (Australian National Training Authority (ANTA), 2001) และสร้างแบบประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

3.3.2 หาคุณภาพของแบบประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำมาปรับปรุง จากนั้นนำแบบประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย และประเมินทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

3.5 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร จำนวน 2,326 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ครู จำนวน 77 คน นักเรียน จำนวน 1,122 คน และผู้ปกครอง จำนวน 1,122 คน

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 341 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 10 คน นักเรียน จำนวน 165 คน และผู้ปกครอง จำนวน 165 คน (Yamane, T., 1973)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

4.3 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

4.3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสร้างเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ

4.3.2 หาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

4.3.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการสอบถามกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ด้วยตนเอง และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.5 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 3) การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ 4) การแบ่งปันวิธีปฏิบัติ 5) การสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และ 6) การแสดงผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop Meeting) ตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การระบุความต้องการพัฒนาที่แท้จริง (Empathize ขั้นที่ 2 การระดมความคิด (Ideate) ขั้นที่ 3 การสร้างต้นแบบนวัตกรรม (Prototype) ขั้นที่ 4 การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement) และขั้นที่ 5 การประเมินผล (Assessment) องค์ประกอบที่ 4 ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วยความสามารถ 6 ประการ ได้แก่ สามารถตีความบริบท สามารถสร้างแนวคิด สามารถร่วมมือกับผู้อื่น สามารถสะท้อนแนวคิด สามารถนำเสนอแนวคิด และสามารถประเมินความสำเร็จ

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีดังนี้

2.1 รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

2.2 ผลการสร้างรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยภาพรวมครูมีทักษะในการพัฒนานวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตาราง

ตารางที่ 1 ผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

ที่	รายการประเมิน	ระดับทักษะการพัฒนานวัตกรรม		ความหมาย
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ความสามารถในการตีความบริบท	4.70	.73	มากที่สุด
2	ความสามารถในสร้างแนวคิด	4.75	.77	มากที่สุด
3	ความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่น	4.84	.77	มากที่สุด
4	ความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่น	4.78	.79	มากที่สุด
5	ความสามารถในการนำเสนอแนวคิด	4.78	.81	มากที่สุด
6	ความสามารถในการประเมินความสำเร็จ	4.68	.82	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.76**	**.78**	**มากที่สุด**

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีดังนี้

4.1 ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตาราง

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		ความหมาย
		$\bar{x}$	S.D.	
1	องค์ประกอบที่ 1 การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA)	4.76	.73	มากที่สุด
2	องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	4.79	.77	มากที่สุด
3	องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้	4.78	.71	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.78**	**.74**	**มากที่สุด**

4.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมือง ราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตาราง

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		ความหมาย
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.83	.77	มากที่สุด
2	ด้านสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้	4.80	.75	มากที่สุด
3	ด้านการวัดและประเมินผล	4.75	.75	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.79**	**.76**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องมาจากในการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางมาสร้างเป็นรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุรีวรรณ จันพลา ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่ามี 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม 2) การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) การสร้างเครือข่ายและการจัดการความรู้ 4) การกำหนดโครงสร้างการทำงานแบบทีม 5) การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในเป้าหมายด้านนวัตกรรม และ 6) การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (จุรีวรรณ จันพลา, 2559) นอกจากนี้ยัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปองทิพย์ เทพอารีย์ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 การคิดองค์ประกอบที่ 3 แบบปฏิบัติที่ดี และองค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาเชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (ปองทิพย์ เทพอารีย์, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยปรากฏว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูประถมศึกษามีสององค์ประกอบหลัก คือ (ก) แนวคิดและหลักการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ความร่วมมือของทีมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ การแบ่งปันวิธีปฏิบัติ ความมุ่งมั่นในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเงื่อนไขการสนับสนุนและการสร้างความสัมพันธ์ และ (ข) กระบวนการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นปรับปรุงแก้ไข (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559)

2. รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู และผลประเมินด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องมาจากในการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางมาสร้างเป็นรูปแบบ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูสร้างขึ้นภายใต้ 2 องค์ประกอบหลัก ดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ พบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ อำนาท เหลือน้อย ที่ได้วิจัยรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำ เรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร การทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์ร่วม และโครงสร้างการพัฒนาชุมชน 2) การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สามารถสรุปได้ ดังนี้ 2.1) ผลการสร้างรูปแบบรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล และวัตถุประสงค์ของ

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนที่ 2 เนื้อหาประกอบด้วย ภาวะผู้นำ เรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร การทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์ร่วม และโครงสร้างการพัฒนาชุมชนส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ 2.2) ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สรุปได้ว่า การยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมนั้น รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความเหมาะสม (อำนาท เหลือน้อย, 2561)

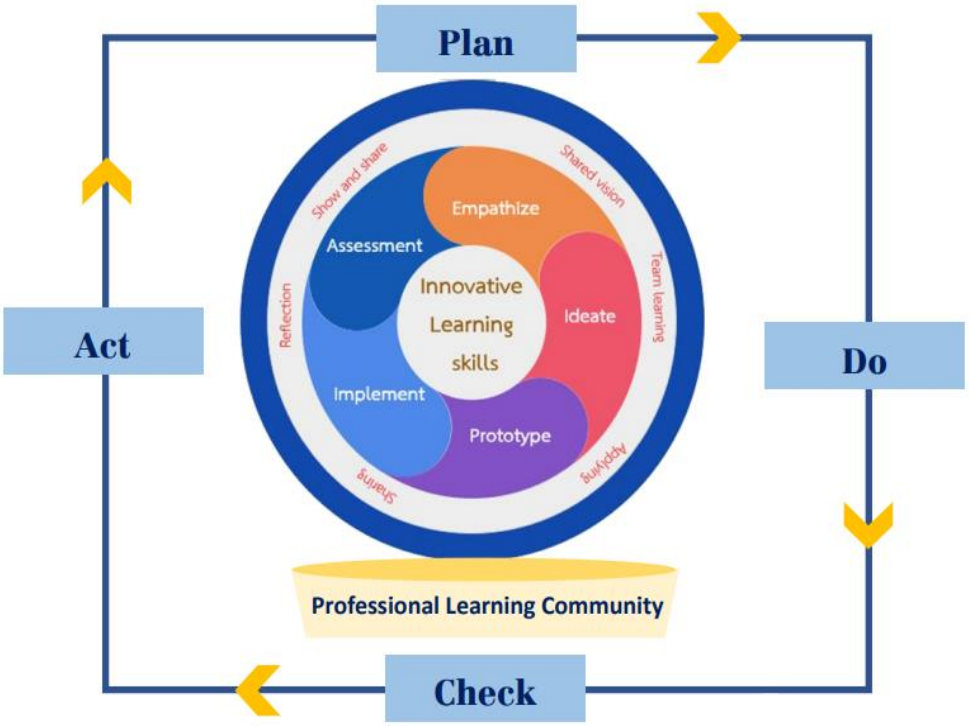
3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมครูมีทักษะในการพัฒนานวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากครูได้รับการพัฒนาตามรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่เน้นกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ใน 5 ขั้นที่ครูได้ร่วมกันความต้องการพัฒนาที่แท้จริง (Empathize) มีการระดมความคิด (Ideate) ในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน และครูได้สร้างต้นแบบนวัตกรรม (Prototype) และนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement) ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีการประเมินผล (Assessment) ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ทั้ง 6 ขั้นตอน ซึ่งผู้บริหารและครูได้สร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team learning) การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ (Applying) มีการแบ่งปันวิธีปฏิบัติร่วมกัน (Sharing) รวมทั้งได้สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ (Reflection) ตลอดจนมีการแสดงผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (Show and Share) ซึ่งตลอดระยะเวลาการพัฒนามีการโค้ชและการดูแลให้คำปรึกษา (Coaching and Mentoring) จากเพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชยา ประจำ ที่ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน พบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (วรัชยา ประจำ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปองทิพย์ เทพอารีย์ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะเชิงวิชาชีพของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รวมทั้งทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้นผลการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ปองทิพย์ เทพอารีย์, 2557)

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่าครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการพัฒนาครูที่เป็นระบบและมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ครูร่วมมือรวมพลังกันเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและตลอดระยะเวลาการพัฒนามีการโค้ชและการดูแล ให้คำปรึกษา (Coaching and Mentoring) จากเพื่อนครู ผู้บริหาร

สถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังตระหนักถึงการมีภาวะผู้นำร่วมกัน ด้วยการกระจายอำนาจ เพื่อให้ครูมีภาวะผู้นำเพิ่มมากขึ้น จนเกิดเป็นผู้นำร่วมของครูในการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูทุกคนในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้มีความคล่องตัวในการพัฒนาการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรีวรรณ จันพลา ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่าผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหารมีค่าความพึงพอใจในการฝึกอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก (จุรีวรรณ จันพลา, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ที่ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูในระดับมาก (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชยา ประจำ ที่ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อกระบวนการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (วรัชยา ประจำ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีองค์ความรู้ใหม่ สรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

1. การบริหารตามวงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ขั้นวางแผน (Plan) หมายถึง ผู้บริหารและครู ร่วมกันศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ สร้างภาพความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนของของครู และคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กำหนดแนวปฏิบัติในการพัฒนาครูเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

1.2 ขั้นดำเนินการตามแผน (Do) หมายถึง ผู้บริหารและครูร่วมกันพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูแต่ละคน พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการปฏิบัติของเพื่อนครูที่ประสบความสำเร็จในการนวัตกรรมการเรียนรู้ แล้วนำมาปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตนเองให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

1.3 ขั้นตรวจสอบ (Check) หมายถึง ผู้บริหารและครูร่วมกันนิเทศ กำกับ และติดตามแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันกำหนด เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของครู ให้ข้อมูลสะท้อนกลับซึ่งกันและกัน และสรุปวิธีการที่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้

1.4 ขั้นปรับปรุงแก้ไข (Act) หมายถึง ผู้บริหารและครูนำผลจากการนิเทศที่สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของครู มาร่วมกันวางแผน หาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูต่อไป

2. การพัฒนาครูโดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 3) การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ 4) การแบ่งปันวิธีปฏิบัติ 5) การสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และ 6) การแสดงผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop Meeting)

3. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 ขั้นที่ 1 การระบุความต้องการพัฒนาที่แท้จริง (Empathize) ขั้นนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนานวัตกรรมโดยเป็นขั้นตอนแรกที่จะต้องให้ครูทำความเข้าใจกับปัญหาการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรม (Observation) การเรียนรู้ของผู้เรียน และการบันทึกข้อมูลท้ายแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนำประเด็นปัญหามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนต่อไป

3.2 ขั้นที่ 2 การระดมความคิด (Ideate) ขั้นนี้เป็นการจัดกิจกรรมให้ครูได้ร่วมกันเพื่อระบุปัญหาการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อร่วมกันคิดหาวิธีการหรือนวัตกรรมให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ โดยร่วมกันกำหนดนวัตกรรมการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาผู้เรียน ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการออกแบบซึ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่หลากหลายมีความแปลกใหม่ จากนั้นร่วมกัน วิเคราะห์วิจารณ์แนวคิดที่เสนอแล้วเลือกหรือหลอมรวมแนวคิดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับนำไปสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ คือ สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ เทคนิค/วิธีการสอน แผนการจัดการเรียนรู้

3.3 ขั้นที่ 3 การสร้างต้นแบบนวัตกรรม (Prototype) ขั้นนี้เป็นการจัดกิจกรรมให้ครูสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จตามแนวคิดที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 2 ได้แก่ สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ เทคนิค/วิธีการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ โดยครูจะร่วมกันคิดและต่อยอดแนวคิด กำหนดบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือกันในการสร้างนวัตกรรม หลังจากสร้างนวัตกรรมสำเร็จจะรับฟังการสะท้อนนวัตกรรมจากบุคคลอื่น แล้วเอาผลการสะท้อนไปปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น

3.4 ขั้นที่ 4 การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement) ขั้นนี้เป็นการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติการสอนกับนักเรียน โดยมีเพื่อนครู (Buddy) พี่เลี้ยง (Mentor) ผู้บริหาร (Administrator) ผู้เชี่ยวชาญ

หรือศึกษานิเทศก์ (Expert) คอยสังเกตการใช้นวัตกรรมขณะปฏิบัติการสอน ในขั้นนี้ครูอาจจะใช้กล้องดิจิตอลบันทึกภาพ และบันทึกวีดีโอขณะจัดการเรียนการรู้ เพื่อนำผลที่เกิดจากการสอนสู่ขั้นตอนของการประเมินผล

3.5 ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Assessment) ขั้นนี้เป็นการจัดกิจกรรมให้ครูร่วมกันประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ หลังจากปฏิบัติการสอน โดยผู้ประเมิน ได้แก่ นักเรียน เพื่อนครู (Buddy) พี่เลี้ยง (Mentor) ผู้บริหาร (Administrator) ผู้เชี่ยวชาญหรือศึกษานิเทศก์ (Expert) และครูทำการประเมินตนเอง ประเด็นในการประเมิน คือ การประเมินการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในประเด็นที่สำเร็จ ประเด็นที่ไม่สำเร็จ พร้อมข้อเสนอแนะ แล้วสรุปภาพรวมการประเมินผลลัพธ์ของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

4. ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู หมายถึง ความสามารถของครูในการพัฒนานวัตกรรมในชั้นเรียน ซึ่งนวัตกรรมในที่นี้หมายถึงการสร้างและการใช้สื่อการสอนที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 6 ประการ ได้แก่ สามารถตีความบริบทสามารถสร้างแนวคิด สามารถร่วมมือกับผู้อื่น สามารถสะท้อนแนวคิด สามารถนำเสนอแนวคิด และสามารถประเมินความสำเร็จ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1.1) การบริหารตามวงจร PDCA 1.2) รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 1.3) กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ 1.4) ทักษะการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู 2) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้รูปแบบ ครูมีทักษะในการพัฒนานวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินรูปแบบครูและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการในระดับมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาความต้องการของครู และบริบทของสถานศึกษา ควรดำเนินการให้ครอบคลุมกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 5 ขั้น ผ่านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ทั้ง 6 ขั้น และดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับครูที่เข้าร่วมการพัฒนาวิชาชีพ การกำกับติดตามด้วยความเป็นกัลยาณมิตรจะทำให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างแท้จริงจะช่วยให้ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร รวมทั้งการจัดตารางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก และ 2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรนำรูปแบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปประยุกต์ใช้ใน การพัฒนาสมรรถนะครูด้านอื่น ๆ เช่น การวิจัยในชั้นเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นต้น และควรมีการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้านทักษะและความสามารถของผู้เรียนด้านการเป็นนวัตกร เป็นต้น และ 2.2) ควรมีการวิจัยโดยนำการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองไปขยายผลและเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

จุรีวรรณ จันพลา. (2559). การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหาร. วารสารระบบเทคโนโลยีและภาคใต้, 9(1), 53-57.

ปองทิพย์ เทพอารีย์. (2557). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรัชยา ประจำ. (2563). การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม. สพฐ. โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน โดยใช้ CIPPA Model. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15(3), 102-123.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2559). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. ใน สารานุกรมการศึกษาร่วมสมัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558, (หน้า 334-338). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน กราฟฟิค.

สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). คู่มือประกอบการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” สู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สุธิภรณ์ ขนอม. (2559). รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อำนาท เหลือน้อย. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Australian National Training Authority (ANTA). (2001). Innovation: Ideas That Work for Trainers of Innovation at Work Skills. Brisbane: Australian National Training Authority.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.

บทความวิจัย

ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย*

OUTCOMES OF CO-CURRICULUM ACTIVITIES WITH SCIENCE EXPERIMENTS ON "FOOD AND NUTRIENT" TO IMPROVE BASIC SCIENTIFIC SKILLS OF EARLY CHIHOOD CHILDREN

กัญญาณี พิทักษ์*, จุไรศิริ ชูรักษ์, มนตรี เด่นดวง
Kanyanee Pitak*, Juraisiri Choorak, Montree Denduang
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: juraisiri.choo@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนวัดเขาลำปะ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลอง วิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน แบบทดสอบวัดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสถิติด้วยวิลคอกซัน (Wilcoxon) และการทดสอบค่า Binomial test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมมีแนวโน้มสูงขึ้น 2) ผลการศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ผลการศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมเสริมหลักสูตร, การทดลองวิทยาศาสตร์, ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the basic scientific skills of early childhood children during organizing co-curriculum activities with science experiments on "Food and Nutrient", 2) To compare the basic scientific skills of early childhood children before and after

* Received 8 September 2024; Revised 29 October 2024; Accepted 3 November 2024

organizing co-curriculum activities with science experiments, 3) To compare the basic scientific skills of early childhood children after organizing co-curriculum activities with science experiments with the criteria of 70%, and 4) To study the satisfaction of early childhood children towards the science experiment activities. The research sample were 20 kindergarten 3 students in Chumchonwatkhaolampa School in 2023 academic year. The research tools consisted of co-curriculum activity plans with science experiments on "Food and Nutrient", a basic scientific skill test, an early childhood children's a satisfaction assessment form. The statistics used in the research were: Percentage, Mean, Standard deviation, Wicoxon test and Binomial test. The research results found that: 1) This study the basic scientific skills of early children during organizing co-curriculum activities with science experiments in overall tended to increase, 2) This study the basic scientific skills of early childhood children were higher than before organizing co-curriculum activities with the statistically significant at .05 level, 3) This study the basic scientific skills of early childhood children after organizing co-curriculum activities were higher than the criteria of 70% with the statistically significant at .01 level, and 4) This study the satisfaction of early childhood children towards the organization of science experiment activities in overall wasl at a high level.
Keywords: Co-Curriculum Activity, Science Experiment, Basic Scientific Skill, Early Childhood Children

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญในการค้นคว้าความรู้ มีความสามารถในการแก้ ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประจักษ์พยานตรวจสอบได้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมถึงการนำความรู้ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ มีเหตุผล มีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนั้นยังช่วยให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเอง การใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาตลอดจนการพัฒนา สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นทักษะสำคัญที่แสดงถึงการมีกระบวนการคิด อย่างมีเหตุ มีผล ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปสู่กระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2548)

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะต้องวางพื้นฐานตั้งแต่ช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นวัยทองของการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว (ชุลีพร สงวนศรี, 2550) สอดคล้องกับ พรพิไล เลิศวิชา กล่าวไว้ว่า เด็กในวัยอายุ 3 - 5 ปี เป็นวัยทองของชีวิตเด็กวัยนี้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของสมองและระบบประสาทสมองของเด็กอนุบาลกำลังเติบโตเมื่ออายุ 3 ปี สมองของเด็กเท่ากับ 3 ใน 4 ของสมองผู้ใหญ่ภายใน 5 ปี สมองเด็กโตเป็น 9 ใน 10 ของขนาดสมองผู้ใหญ่ (พรพิไล เลิศวิชา, 2550) ซึ่งธรรมชาติของเด็กปฐมวัยจะมีความอยากรู้ อยากเห็น อยากสำรวจ ค้นคว้าทดลอง จำแนก สังเกตและเปรียบเทียบด้วยตนเองโดยผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าซึ่งการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551) ดังนั้น การกระตุ้นให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นั้นควรจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเองซึ่งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการหรือทักษะเบื้องต้นที่ควรส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาเพื่อปลูกฝังให้เด็กใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ค้นหาเหตุและผลในสิ่งที่สนใจกระตุ้นความคิดจินตนาการและความกล้าแสดงออกคิดอย่างเป็นระบบ

มีเหตุผลและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันและพัฒนาให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2553)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์เป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ลงมือทำได้ เพื่อค้นหาคำตอบ จากเรื่องที่ต้องการศึกษาซึ่งไม่ได้จัดประสบการณ์ให้เด็กในหลักสูตรปกติ เพื่อยืนยันในสิ่งที่เป็นความจริงให้กับเด็ก การค้นคว้าทดลองและสื่อสารทางความคิดจาก ประสบการณ์ตรงเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ทำความเข้าใจในข้อเท็จจริง กฎ หลักการ หรือทฤษฎีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนเน้นการลงมือทำได้กิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้สร้างแรงจูงใจให้เด็กเกิดความสนใจและคอยกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กโดยการใช้คำถามในขณะที่เด็กทำกิจกรรมและร่วมกันสรุปความรู้ที่ต้องการศึกษาในขณะที่เด็กลงมือทำได้กิจกรรม เด็กจะใช้ทักษะทางความคิดตลอดเวลา ทั้งการทำงาน นับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่เด็กได้สร้างองค์ความรู้จากงานที่ทำรวมทั้งลักษณะงานสร้างสรรค์จะกระตุ้น ให้เด็กต้องการเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ที่อยู่รอบตัวมากขึ้นทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในการมีความคิดสร้างสรรค์งานด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกายอารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ จากความเป็นมาและความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองจะช่วยให้เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักแสวงหาความรู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีระบบ รู้จักการแก้ไขปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551) ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ประหยัด การยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น ความมีเหตุผล การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมเสริมทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยหวังว่า การพัฒนากิจกรรมเสริมทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ผ่านการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ ซึ่งนอกจากเด็กจะได้รับประสบการณ์ความรู้และความสนุกสนานแล้วยังช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเด็กเองและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน กับเกณฑ์ร้อยละ 70
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนอนุบาลปีที่ 3 ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายชะอวด 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 13 โรงเรียน ทั้งหมด 26 ห้องเรียน จำนวน 426 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนวัดเขาลำปะ (กลุ่มเครือข่ายชะอวด 3) อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) มีการทดสอบวัดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ วัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-posttest Design)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์จำนวน 16 แผน มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48)

3.2 แบบทดสอบวัดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.85 มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.37 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.70

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ 1 ฉบับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.80

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ

4.2 ดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ตามแผนการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 4 กิจกรรม รวม 16 แผน แผนละ 40 นาที

4.3 ทดสอบหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Post-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกินจำนวน 20 ข้อ

4.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม จำนวน 1 ฉบับ โดยครูเป็นผู้อ่านแบบประเมินความพึงพอใจให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องรูปหน้าที่ตนเองรู้สึกพอใจ

4.5 ผู้วิจัยนำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

5.1 การสร้างและหาคุณภาพแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

5.2 การวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทาวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

5.3 การเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบสถิติด้วยวิธีวิลคอกซัน (Wilcoxon)

5.4 การเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 70 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่า Binomial test (ค่า Extract P)

5.5 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

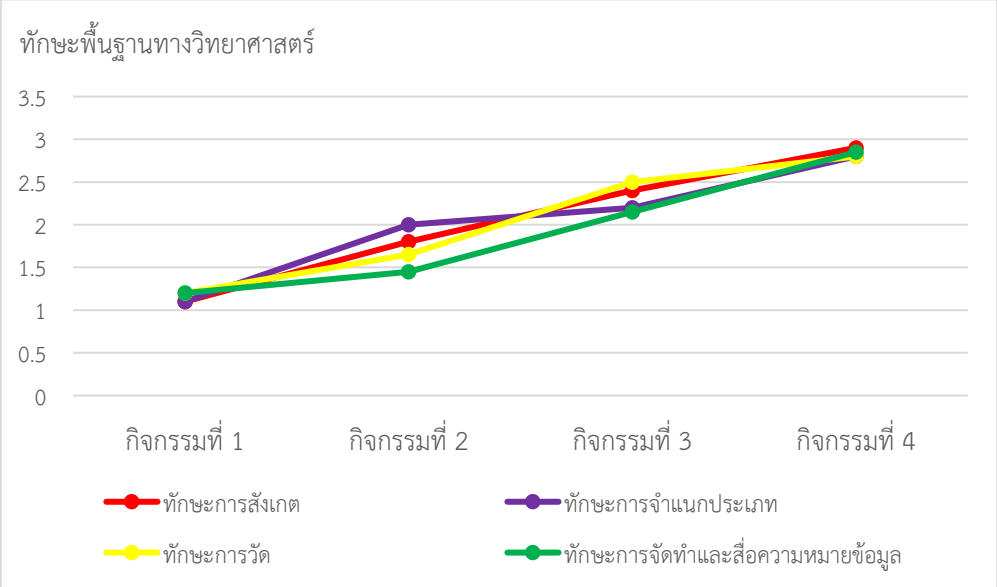
ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ จำนวน 4 กิจกรรม

ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์	คะแนนเต็ม	กิจกรรมที่ 1 ข้าวแปลงร่าง		กิจกรรมที่ 2 น้ำมหัศจรรย์		กิจกรรมที่ 3 ความลับของผลไม้		กิจกรรมที่ 4 อาหารดีมีพลัง	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
ทักษะการสังเกต	3	1.10	0.30	1.80	0.40	2.40	0.50	2.90	0.40
ทักษะการจำแนกประเภท	3	1.10	0.30	2.00	1.00	2.20	0.40	2.80	0.40
ทักษะการวัด	3	1.20	0.40	1.65	0.49	2.50	0.50	2.80	0.40
ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูล	3	1.20	0.40	1.45	0.51	2.15	0.37	2.85	0.37
เฉลี่ยรวม	**12**	**4.60**	**0.34**	**6.85**	**0.49**	**9.25**	**0.45**	**11.35**	**0.40**

จากตารางที่ 1 พบว่าทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์มีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ นำเสนอเป็นกราฟได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์

จากภาพที่ 1 พบว่า ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ที่ 1 - 4 แนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์

ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์	คะแนนเต็ม	ก่อนการจัดกิจกรรม		หลังการจัดกิจกรรม		Z
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ทักษะการสังเกต	5	3.65	1.04	4.15	0.75	3.68*
ทักษะการจำแนกประเภท	5	2.65	1.42	3.60	1.27	5.59*
ทักษะการวัด	5	3.50	1.05	4.15	0.75	4.33*
ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูล	5	3.50	0.83	4.05	0.76	4.06*
ภาพรวม	**20**	**13.33**	**0.47**	**15.95**	**0.40**	**3.28***

* แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.95 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายทักษะ พบว่า เด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ มีพัฒนาการทักษะด้านการจำแนกประเภท สูงเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ทักษะด้านการวัด ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูลและทักษะการสังเกต ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์	คะแนนเต็ม	หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร			Z
		ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	SD	
ทักษะการสังเกต	5	4.15	83	0.75	3.57**
ทักษะการจำแนกประเภท	5	3.60	72	1.27	0.44**
ทักษะการวัด	5	4.15	83	0.75	3.75**
ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูล	5	4.05	81	0.76	3.08**
ภาพรวม	**20**	**15.95**	**80**	**0.92**	**2.52****

** แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายทักษะ พบว่า เด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ มีพัฒนาการทักษะด้านการจำแนกประเภท สูงเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ทักษะด้านการวัด ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูลและทักษะการสังเกต ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์

กิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ข้าวจอมพลัง	2.90	0.30	มาก
2. ข้าวหลากสี	3.00	0	มาก
3. แป้งมาจากไหน	2.85	0.36	มาก
4. ข้าวแปลงร่าง	2.95	0.22	มาก
รวมกิจกรรม ข้าวแปลงร่าง	**2.92**	**0.22**	**มาก**
5. น้ำเปลี่ยนสี	2.90	0.30	มาก
6. น้ำแปลงกาย	2.95	0.30	มาก
7. ขาดน้ำไม่ได้	2.95	0.22	มาก
8. น้ำมหัศจรรย์	2.90	0.30	มาก
รวมกิจกรรม น้ำมหัศจรรย์	**2.92**	**0.28**	**มาก**
9. มากมายหลายผล	2.95	0.22	มาก
10. จับฉันขึ้นมา	2.90	0.30	มาก
11. เนื้อในต่างกัน	2.95	0.22	มาก
12. ความลับของผลไม้	3.00	0	มาก
รวมกิจกรรม ความลับของผลไม้	**2.95**	**0.18**	**มาก**
13. กิจกรรม 5 หมู่น่ารู้	2.90	0.30	มาก
14. ใครยาวกว่า	2.95	0.22	มาก
15. ตั้งชื่อฉันหน่อย	2.85	0.36	มาก
16. อาหารดีมีพลัง	2.85	0.36	มาก
รวมกิจกรรม อาหารดีมีพลัง	**2.88**	**0.31**	**มาก**
รวม	**2.91**	**0.24**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 เมื่อพิจารณารายกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ พบว่า กิจกรรมความลับของผลไม้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95 รองลงมา คือ กิจกรรมข้าวแปลงร่าง กิจกรรมน้ำมหัศจรรย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 และกิจกรรมอาหารดีมีพลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายกิจกรรมย่อย พบว่า กิจกรรมข้าวหลากสีและกิจกรรมความลับของผลไม้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 และกิจกรรมแป้งมาจากไหน กิจกรรมตั้งชื่อฉันหน่อยและกิจกรรมอาหารดีมีพลังมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85

อภิปรายผล

จากผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลอง เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ของนักเรียนชั้นอนุบาล 3 อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกินโดยภาพรวม พบว่า มีแนวโน้มสูงขึ้น 01 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัด

กิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์เปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสด้วยประสบการณ์ตรงและลงมือปฏิบัติ จากกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ในแต่ละกิจกรรม โดยมุ่งที่ความสนใจของเด็กเป็นหลักเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสศึกษา มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการวางแผนร่วมกัน ได้ฝึกสังเกต ค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติ จากวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อคิดค้นหาคำตอบเรื่องที่สงสัย สอดคล้องกับกระบวนการทางสติปัญญาของ เพียเจท์ ที่กล่าวว่า เด็กจะค่อย ๆ ซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์หรือเรื่องราวและข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ เมื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ สมองจะเริ่มปรับและจัดระบบ เพื่อปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดโครงสร้างทางปัญญาที่มีความสมดุลขึ้น (ทิศนา แขมมณี, 2553)

2. เปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน โดยทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์เป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ลงมือทำได้เพื่อค้นหาคำตอบ จากเรื่องที่ต้องการศึกษาซึ่งไม่ได้จัดประสบการณ์ให้เด็กในหลักสูตรปกติ เพื่อยืนยันในสิ่งที่เป็นความจริงให้กับเด็ก การค้นคว้าทดลองและสื่อสารทางความคิดจาก ประสบการณ์ตรงเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ทำความเข้าใจในข้อเท็จจริง กฎ หลักการ หรือทฤษฎีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนเน้นการลงมือทำได้กิจกรรม สอดคล้องกับ ปิยนุช แข็งกสิการ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทของเด็กปฐมวัยเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ผลการวิจัยเด็กปฐมวัยมีคะแนนทักษะการสังเกตคิดเป็นร้อยละ 91.81 ของคะแนนเต็มเด็กปฐมวัยมีคะแนนทักษะการจำแนกประเภทคิดเป็นร้อยละ 88.57 ของคะแนนเต็มและเด็กปฐมวัยได้รับผลการจัดประสบการณ์แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อทักษะการสังเกตคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ปิยนุช แข็งกสิการ และคณะ, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันย์ธนัทชนม์ ธนะหมอก ศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตและทักษะการสื่อความหมายของเด็ก ปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและทักษะการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ พบว่า ค่าเฉลี่ย รวมทักษะสังเกตและทักษะการสื่อความหมายหลังการจัดกิจกรรมด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ (ค่าเฉลี่ย 2.69) สูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 1.65) อย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .01 (ธันย์ธนัทชนม์ ธนะหมอก, 2553)

3. เปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยสูงกว่ากับเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ซึ่งสัมพันธ์สอดคล้องกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ครูมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความ สะดวก ในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และร่วมปฏิบัติการสังเกต ทดลอง คอยใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กตั้งคำถาม ตอบคำถามจากการทดลอง สรุปผลการทดลอง และนำเสนอผลการทดลอง เน้นให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วม อีกทั้งการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างรอบด้านก็จะส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและมีพัฒนาการในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ และในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน ทักษะด้านการสังเกต ด้านการจำแนก ด้านการวัดและด้านการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูล คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซุรีญานี เจ๊ะแม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.05/82.63 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดหลังการใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ซุรีญานี เจ๊ะแม, 2562)

4. ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ เท่ากับ 2.91) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์เกิดจากการทดลอง การค้นคว้า การลงมือปฏิบัติ และการสรุปเป็นความรู้โดยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้วางแผน จัดการ ชี้แนะ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการทดลองวิทยาศาสตร์ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนจะมีความสุข ความสนุกกับการทดลองไม่เหมือนการเรียนในห้องเรียนปกติทั่วไปและเป็นผลที่ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์มากซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ปุ้งโพธิ์ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะพื้นฐานทาง วิทยาศาสตร์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขวา (ราษฎร์พัฒนา) โดยใช้ชุดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขวา (ราษฎร์พัฒนา) อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ที่มีต่อการจัดประสบการณ์ โดยใช้ชุดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์โดยใช้ชุด กิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทาง วิทยาศาสตร์อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก (กาญจนา ปุ้งโพธิ์, 2556) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมปอง ราศี ได้ศึกษา การพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็ก ปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านวังกวางการวิจัยใน ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่มีต่อการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยดำเนินการตามขั้นตอน ของการวิจัยและพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มี ความสุขอยู่ในระดับมาก (สมปอง ราศี, 2558) นอกจากนี้การที่ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจ เอาใจใส่และกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ บรรยากาศในการทำกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์เป็นไปได้อย่างสนุกสนาน สบาย ๆ เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ตึงเครียดหรือมีความกังวลใด ๆ เนื่องจากนักเรียนได้มีการลงมือปฏิบัติการทดลองด้วยตนเอง เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรมที่เป็นอิสระ มีความภาคภูมิใจในผลการทดลอง ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการคิดเป็นกระบวนการ สามารถแก้ไขปัญหา จนเกิดความสำเร็จในการทดลองในแต่ละกิจกรรม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุดในการทำกิจกรรม การคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา การทำกิจกรรมด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรึกษาและช่วยเหลือ ทำให้นักเรียนตื่นตัวในการทำกิจกรรมตลอดเวลา และมีความตื่นเต้นอยากรู้ในผลของการทดลองเกิดผลดีต่อการทำกิจกรรมอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยการจัดกิจกรรมเสริมหละกสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์มีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ

2) ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.95 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป จึงนำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน ให้มีประสิทธิภาพและได้ผลดี ครูผู้สอนต้องศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการทดลอง สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลอย่างละเอียด ก่อนนำมาใช้จริง ซึ่งในแต่ละทักษะของงานวิจัยจัดทำเพื่อให้มีความเหมาะสมของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัย หากมีการนำไปใช้ต่อสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมของนักเรียนและบริบทของผู้ที่นำไปใช้ เนื่องจากบริบทหรือกลุ่มนักเรียนที่มีความแตกต่างกันอาจทำให้ผลการวิจัยไม่ได้เป็นอย่างที่ผู้นำไปใช้คาดหวัง และ 2) กระบวนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการทดลองวิทยาศาสตร์ เรื่อง อาหารการกิน การทดลองวิทยาศาสตร์ คุณครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรึกษาและช่วยเหลือ ครูจะต้องควบคุมการทดลองกิจกรรมวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในแต่ละขั้นตอนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากอาจมีบางการทดลองมีอุปกรณ์ในการทดลองที่เด็กปฐมวัยไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง และจะทำให้การทดลองวิทยาศาสตร์มีผลการทดลองที่สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป จึงนำเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของนักเรียน เช่น ทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ ทักษะด้านภาษา ทักษะด้านสังคม ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น 2) การจัดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ ควรสอดแทรกความสนุกสนานโดยกระตุ้นด้วยการใช้เกมหรือคำคล้องจองที่เกี่ยวข้องกับการทดลองนั้น ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการทดลองให้มีความสุขและสนุกมากยิ่งขึ้น 3) ควรทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ และความคงทนของความรู้ในทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์จากการทดลองวิทยาศาสตร์ กับรูปแบบการสอนปกติ หรือรูปแบบการสอนอื่น ๆ ได้แก่ รูปแบบการสอนแบบโครงการ (Project Approach) รูปแบบการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) เป็นต้น และ 4) ควรทำการศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ด้านการหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปสกับสเปส ด้านการคำนวณหรือใช้ตัวเลข ด้านการลงความเห็นจากข้อมูลและด้านการพยากรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ปุ้งโพธิ์. (2556). การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขวา (ราษฎร์พัฒนา) โดยใช้ชุดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์. ศรีสะเกษ: โรงเรียนบ้านเขวา (ราษฎร์พัฒนา).

ชุลีพร สงวนศรี. (2550). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาเด็กปฐมวัยกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์คณะครุศาสตร์. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ซุรีญานี เจ๊ะแม. (2562). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 3(8), 41-54.

ทิศนา แขมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธันย์ธนัทชนม์ ธนะหมอก. (2553). รายงานผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตและทักษะการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2. เชียงราย: โรงเรียนบ้านเกี๋ยง “คุรุราษฎร์วิทยา”.

ปิยนุช แข็งกสิการ และคณะ. (2561). ผลการจัดประสบการณ์แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อทักษะการสังเกตและทักษะจำแนกประเภทของเด็กปฐมวัย. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(1), 155-135.

พรพิไล เลิศวิชา. (2550). สมองวัยเริ่มเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการเรียนรู้.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2548). วิธีวิทยาการสอนวิทยาศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

สมปอง ราศี. (2558). การพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านวังกวาง. วารสารวิชาการ เครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 5(ฉบับพิเศษ) 53-68.

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2553). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลับราชภัฏสวนดุสิต.

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช*

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF MORAL INTELLIGENT AMONG YOUNG PEOPLE SOCIAL PROBLEMS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)*, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, กันตภณ หนูทองแก้ว
Phrakhrupalad Siwaritt Suddhimano (Danprasit)*, Supreecha Chamnanphuttiphon, Kantaphon Nuthongkaew
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokraj Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: siwarit.da@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไป 2) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และ 3) สร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชน พบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชน มีการทะเลาะเบาะแว้ง ยาเสพติดและชู้สาว ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจสามารถพัฒนาตนเองไม่ให้ไปสู่ปัญหาเหล่านั้น สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมช่วยในการดำรงชีวิต 2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม พบว่า บุคคลต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ ในปริมาณที่เหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิต 5 ประการ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม นอกจากนั้น บุคคลมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี คนเก่ง และ 3) รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เรียกว่า KCTA Model ดังนี้ K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้ ความฉลาดทางจริยธรรม C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด T = Traning หมายถึง การฝึกอบรม A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าในด้านความฉลาดทางจริยธรรม การให้ความรู้จะต้องทำให้ตรงจุดตรงเป้าหมายผ่านกิจกรรมที่ทำได้จริง ใช้ปัญญาในการวิเคราะห์และปลูกฝังให้มีความคิดที่ดี ให้มีการอบรมหลักธรรมมาใช้ให้เรียนรู้แก้ปัญหาจากเหตุการณ์จริง จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม, เยาวชน, ปัญหาทางสังคม

Abstract

This research aims to 1) Analyze general problems, 2) Analyze concepts, theories, and 3) Create a knowledge model on the development of moral intelligence in youth to reduce social problems in Nakhon Si Thammarat Province. It is a qualitative research, in-depth interviews with 17 key informants. The research instrument is an interview form and descriptive data

* Received 3 October 2024; Revised 7 November 2024; Accepted 14 November 2024

analysis. The research results found that 1) The general problems of youth found that currently, children and youth are involved in quarrels, drugs, and adultery. They should be urgently solved in order to gain knowledge and understanding to develop themselves to prevent these problems and to be able to use the principles of moral intelligence to help in life. 2) The concept and theory on the development of moral intelligence found that a person must have 3 basic mental characteristics in an amount appropriate for their age in order to be ready to develop 5 mental characteristics in an appropriate environment. In addition, a person is ready to receive the development of some of these 5 mental characteristics. The 5 basic mental characteristics are the cause of good and capable behavior. 3) The knowledge model on the development of moral intelligence in youth is called the KCTA Model as follows: K = Knowledge, meaning providing knowledge Ethical intelligence C = Concept means creating summary ideas. T = Traning means training. A = Assessment means evaluating progress in ethical intelligence. The provision of knowledge must be to the point, to the target through activities that can actually be done, using intelligence in analyzing and instilling good thoughts. There must be training in the principles of Dharma to be used to learn to solve problems from real events so that the real problems will be known.

Keywords: Development of Ethical Intelligence, Youth, Social Problems

บทนำ

ความฉลาดทางจริยธรรมเป็นการศึกษาความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้และปฏิบัติตนด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ดีงามของศาสนา วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติที่ดีงามด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบวางเฉยไม่ยินดี ไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ดีงาม รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ด้วยการปฏิบัติทางจิตให้สงบเป็นสมาธิสำหรับตนเองและชักชวนบุคคลอื่นให้ร่วมปฏิบัติ (อริยะ สุพรรณเภษัช, 2545) โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา (พระมหาอนันต์ องฺกุรสิริ, 2561) ผลที่เกิดจากการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) เกิดเจตคติ (Attitude) เกิดทักษะ (Skill) (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2544)

ความฉลาดทางจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียน การงาน ครอบครัว การดำเนินชีวิตส่วนตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม แต่ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนของยุคโลกาภิวัตน์เกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้า จึงทำให้ความฉลาดทางจริยธรรมของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะต่อเยาวชนในวัยเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราชปัญหาที่สำคัญที่พบมาก คือ 1) การใช้สารเสพติด ส่วนใหญ่เยาวชนใช้สารเสพติดที่พบมากสุด คือ ยาสูบ ยาบ้า กัญชา แอมเฟตามีน และสาระเหยและมากกว่า 90% ใช้มากกว่า 1 ประเภท 2) การใช้ความรุนแรงและก้าวร้าว พบว่า มักใช้ความรุนแรงในลักษณะการทำร้าย หรือพยายามทำร้าย การพกพาอาวุธและวัตถุระเบิด ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นโดยใช้กำลังและใช้อาวุธ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565) 3) เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 15 ปี มากที่สุด และตั้งครรภ์ที่อายุน้อยที่สุด คือ 12 ปี โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด และ 4) การสูบบุหรี่ พบว่า เยาวชนอายุ 15 ปีขึ้นไปเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 17.4 อายุเฉลี่ยที่ติดบุหรี่ คือ 18 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,

2564) จะเป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่น โดยเฉพาะปัญหาด้านความฉลาดทางจริยธรรมถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน รวมไปถึงระดับชาติ และต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมามักมุ่งพัฒนาแต่ความรู้ เมื่อออกไปสู่สังคมก็นำเอาความรู้ที่ตนเองมีอยู่ไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หรือกระทำความชั่ว จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องที่จะต้องตระหนักและพัฒนาให้เยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนให้มากที่สุด โดยมุ่งหวังให้เยาวชนออกไปสู่สังคมด้วยคุณภาพและมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม คือ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่ง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2543) ทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, L., 1976) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura, A. ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาการหยั่งลึกทางสังคม อธิบายแนวคิดที่สำคัญในการเรียนรู้ทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ (Bandura, A., 1972) แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ Krathwohl, D. R. โดยเน้นการจัดสิ่งเร้าประสบการณ์หรือสถานการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และสนใจในคุณธรรมจริยธรรม มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Krathwohl, D. R., 1964) โดยมีรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามหลักการ KCTA MODEL คือ การสร้างเสริมปัญญาและเสริมสร้างศรัทธา ปัญญา คือ ความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ศรัทธา คือ เชื่อมั่นที่จะกระทำในสิ่งที่พึงกระทำ และเชื่อมั่นที่จะละเว้นในสิ่งพึงละเว้น ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนาใน 4 ขั้นตอน คือ 1) การให้ความรู้แก่เยาวชน (Knowledge) 2) การสร้างความคิดรวบยอดแก่เยาวชนที่จะเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม (Concept) 3) การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่เยาวชน (Teaching) ขั้นนี้เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการพัฒนา และ 4) การประเมินความก้าวหน้าพฤติกรรมความความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน (Assessment) และเชื่อว่ารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนได้รับการฝึกฝนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจริยธรรมควบคู่ไปด้วย จะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัว มีพัฒนาการที่ดีเป็นการวางรากฐานในการเรียนรู้ที่ดีของเยาวชนต่อไปในอนาคต

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรอบควบคุมความประพฤติภายนอกไว้ให้ประพฤติดี ไม่ทำลายผู้อื่นทั้งความคิดการกระทำและคำพูด ไม่ต้องการสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน และจะช่วยให้เกิดพลังความรัก ความเมตตาแก่ตัวเองและผู้อื่น การให้ความรู้จะต้องทำให้ตรงจุด ตรงเป้าหมาย ผ่านกิจกรรมที่ทำได้จริง ใช้ปัญญาในการวิเคราะห์และปลูกฝังให้มีความคิดที่ดี ให้มีการอบรมหลักธรรมมาใช้ให้เรียนรู้แก้ปัญหาจากเหตุการณ์จริง จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง จึงทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักจริยธรรมต่าง ๆ ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ส่งเสริมความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามแนวคิดที่ว่า ศีลธรรมของยุวชน คือ สันติภาพของโลก มุ่งเน้นให้เยาวชนเติบโตใน 4 มิติ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้ และด้านทักษะความสามารถ และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างคุณภาพเยาวชนไทยและสังคมที่ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลด ปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.เพื่อสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงตามประเด็นการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับงานวิจัย

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ จำนวน 2 รูป กลุ่มคณาจารย์ จำนวน 3 คน กลุ่มนักวิชาการด้านสังคม จำนวน 3 คน กลุ่มตัวแทนเด็กและเยาวชน 1 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ จำนวน 3 รูป กลุ่มคณาจารย์ จำนวน 3 คน กลุ่มนักวิชาการด้านสังคม จำนวน 2 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้รอบรู้ มีประสบการณ์เป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คือ เป็น Key Informants เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อสนับสนุนข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ ทั้งในประเด็นที่สัมภาษณ์ และการทำการสนทนากลุ่ม รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Qualitative Research) ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ จากหลักฐานสำคัญที่ปรากฏ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับงานวิจัย ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจ สถานีตำรวจ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ website เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด โดยแบ่งเนื้อหา เป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามการสัมภาษณ์รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ศึกษาปัญหาข้อมูลในพื้นที่ด้วยวิธีสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ศึกษาจากสถิติข้อมูลจากศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจ สถานีตำรวจ เป็นต้น ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช และรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นกรอบของแบบสัมภาษณ์ สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เรียนเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหา และวัตถุประสงค์ นำแบบ

สัมภาษณ์ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มาปรับปรุงแก้ไข พร้อมด้วยแนบงานวิจัยในบทที่ 1 - 3 เข้าสู่กระบวนการสอบ 3 บท และขอรับพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มารวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูล ตามวัตถุประสงค์เพื่อเข้าสู่กระบวนการเสวนากลุ่ม (Focus Group) กำหนดวัตถุประสงค์และประเด็นคำถามการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษา แนวคิดและทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช คัดเลือกและกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการศึกษาการใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม จัดกลุ่มย่อยตามสภาพปัญหาของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่ม รวบรวมเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ จัดทำสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดเวทีโดยใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม รวบรวม วิเคราะห์และสรุปผลที่ได้รับจากการใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการเสวนากลุ่ม มาถอดเสียง และบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์ การจดบันทึกและการเสวนากลุ่ม มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเสวนากลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยในรูปแบบของ (Model) และนำเสนอในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ล้วนต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ไม่ให้นำตัวเองไปสู่ปัญหาเหล่านี้ แต่หากเผชิญกับปัญหาอยู่ก็สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการในการแก้ปัญหา

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้น บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ คือ สิ่งที่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถรับมือได้ทั้งสิ่งที่คาดหวัง และสิ่งที่ไม่คาดคิด ซึ่งถ้าปราศจากจิต 5 ประการนี้แล้ว บุคคลจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของพลังที่ตนเองก็ไม่เข้าใจ และไม่สามารถควบคุมอะไรได้ มีดังนี้ คือ 1) จิตชำนาญการเป็นวิธีคิดเกี่ยวกับสาขาวิชาหลัก ๆ และ

สายวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นความสามารถในการประยุกต์ความขยันหมั่นเพียรของตน พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งที่เล่าเรียนมาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) จิตสังเคราะห์ เป็นการเลือกข้อมูลที่สำคัญจากข้อมูลมากมาย ที่ได้รับจากหลาย ๆ แหล่ง และจัดการกับข้อมูลได้อย่างสมเหตุสมผล 3) จิตสร้างสรรค์ เป็นยิ่งกว่าจิตชำนาญการและจิตสังเคราะห์ โดยเป็นการผลิตความคิดใหม่ ๆ พร้อมตั้งคำถามที่แตกต่างไปจากเดิม และกำเนิดเป็นวิธีคิดที่สดใหม่ 4) จิตเคารพ เป็นการตอบสนองต่อคนและกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างเห็นอกเห็นใจ และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ 5) จิตจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่เป็นนามธรรมค่อนข้างมาก แต่มีความสำคัญในเชิงบทบาทในหน้าที่การงาน และบทบาทในการเป็นพลเมือง เป็นการไตร่ตรองถึงธรรมชาติของงาน รวมทั้งความต้องการและความปรารถนาของสังคมที่เราดำรงอยู่ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเองนอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ คือ รากของต้นไม้ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วย 1) สติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต ที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการ ที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย 3 รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยจะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เราจะต้องรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยการเรียนผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยผ่านคำพูดที่ไม่ใช้ความรุนแรง คอยให้การอบรมสั่งสอนว่าเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยโดยผ่านการสอดแทรกเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เกมส์คอมพิวเตอร์ การ์ตูน ให้เหมาะสมกับวัย รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย เพราะศีล 5 ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยการฝึกอบรมจะต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเยาวชน ในวาระสำคัญ เช่น วันพระ วันสำคัญของชาติ ก็ควรพาเด็กไปร่วมกิจกรรมเพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ และวิทยากรผู้มีความรู้ในการให้ข้อมูล และมีหลักจิตวิทยาในการแทรกซึมในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กต่อไป เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็หาทางออกไม่ได้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจในทางที่ผิด โดยให้พวกเขาเห็นว่าที่ปรึกษาที่ดีที่สุด คือ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ 2) การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกาย การไม่ปล่อยร่างกายให้หลงใหลไปในอบายมุข จะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจคอยเตือนตัวเองว่า สิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือ จะต้องให้เด็กมีภูมคุ้มกันกับเรื่องเหล่านี้ก่อน และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี โดยทางโรงเรียนจะต้องสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ลงไปในการเรียนการสอนและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร เช่น โครงการเชิญพระ และวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้ ให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ ในบางครั้งก็สอนจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเขาจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก ส่วนการพัฒนาด้านปัญญาใช้หลักของสุตมยปัญญา คือ การฟัง จินตมยปัญญา คือ การคิดพิจารณา ภาวนามยปัญญา คือ การปฏิบัติ การพัฒนาด้านจิตใจใช้หลักสมถกรรมฐาน ทำจิตใจให้สงบด้วยหลักของการทำสมาธิพื้นฐาน และการพัฒนาพฤติกรรม โดยใช้ศีล 5 มาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเริ่มจากสถานบันครอบครัว ควรปลูกฝังว่าเมื่อมีความคิดแล้วอย่าให้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยการสร้างพลังคิดบวก และจะต้องไม่ตามใจหรือกดดันเด็กมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การต้อต้านได้ 3) การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ โดยการกำหนดให้เด็กที่มีการเข้าเรียนใหม่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรม โดยเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ มา เช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ

นักจิตวิทยา มาบรรยายให้ความรู้ รวมถึงจัดให้มีกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น การทำความดีเพื่อสังคม ได้รู้จักการเสียสละ การจัดให้มีการเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมในเรื่องความสามัคคี การทำงานเป็นหมู่คณะ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน อย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้ได้รับความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และได้น้อมนำหลักธรรมไปใช้หลังจากที่ได้ลาสิกขาไปแล้ว และทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับวัด ได้ไปเรียนรู้ในสถานที่จริง เช่น พาไปสวนโมกขพลาราม พาไปดูสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการจัดโครงการหิ้วปิ่นโตไปวัดในวันพระ การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีการตักบาตรเวียนเทียน รวมถึงวันสำคัญของชาติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันกษัตริย์ และในส่วนของเยาวชนควรมีการจัดโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก เพื่อให้เขาได้รู้ว่าเมื่อเรากระทำผิด เราจะต้องได้รับโทษคือ ติดคุก การเสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ก็ต้องถูกคุมขัง การขาดเสรีภาพเป็นอย่างไร ทำให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าทำผิด และ 4) การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะให้วิธีไหนในการประเมิน ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทำการประเมินจากสถานการณ์จริง เมื่อประเมินแล้วไม่มีความก้าวหน้าแสดงว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว ส่วนในโรงเรียนควรมีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียนแบบรายงานโครงการต่าง ๆ ให้ทุกคนจดบันทึก แล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร เพราะแบบประเมินถือเป็นตัวชี้วัดว่ามีการพัฒนาอย่างไร โดยสังเกตผ่านพฤติกรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ในบางครั้งอาจมีการทดสอบ เช่น การสอบวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และใช้การประเมินแฝงเพราะเราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และนำผลการประเมินเพื่อไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหาสังคมในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาะแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ล้วนต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ไม่ให้นำตัวเองไปสู่ปัญหาเหล่านี้ แต่หากเผชิญกับปัญหาอยู่ก็สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการในการแก้ปัญหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ อีดยี พบว่า ปัญหาที่นักเรียนหลายคนได้รับทำให้ความพร้อม ความตั้งใจที่จะพัฒนาศักยภาพของความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคลดลง ได้แก่ ความไม่พร้อมของครอบครัว ไม่มีคนดูแลเอาใจใส่ที่ดีพอ และบางคนต้องขาดเรียนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากต้องช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายจากทางครอบครัว ทั้งนี้ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียน มีความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (อุษณีย์ อีดยี, 2563) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการให้ความรู้/จริยธรรม หมายถึง การแบ่งปันความรู้ โดยการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ 2) ด้านการสร้างความคิดรวบยอด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสรุปความคิดรวบยอดด้วยตนเอง 3) ด้านการจัดกิจกรรม หมายถึง การกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ หรือผู้เรียนหรือผู้สอน เป็นผู้ร่วมกันกระทำ และ 4) ด้านการประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสิน หรือพิจารณาตีคุณค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล

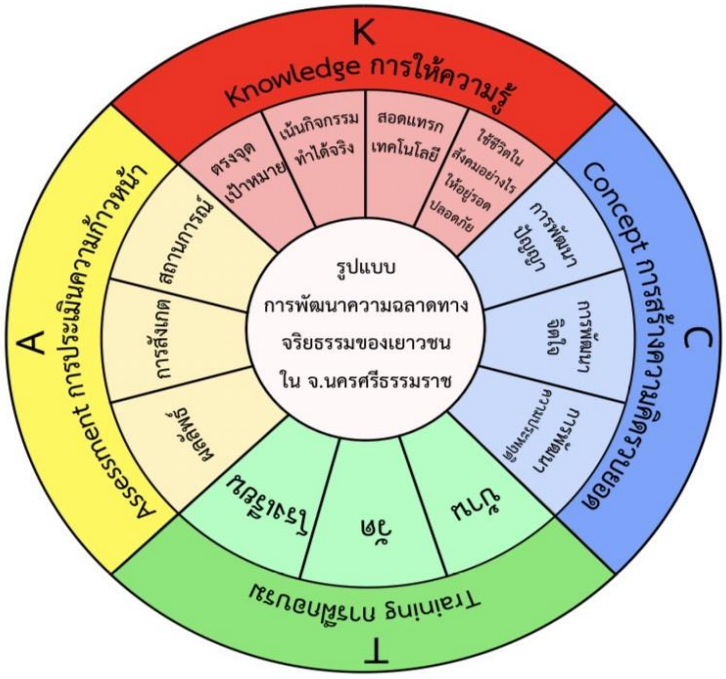
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้น บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ ที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการ ที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน พบว่า จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้และขยันหมั่นเพียร 2) เป็นผู้ที่ทรงคุณธรรม และ 3) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม กลุ่มที่ 2 ได้คัดเลือกนายอานันท์ ปันยารชุน โดยให้เหตุผลว่าเป็นอดีตนายกรัฐมนตรี ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แต่ก็สามารถบริหารประเทศด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ สมกับคำกล่าวที่เรียกกันว่า “รัฐบาลโปร่งใส” และได้จำแนกหลักคุณธรรมจริยธรรมของ นายอานันท์ ปันยารชุน ไว้ 9 ข้อ ได้แก่ 1) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 2) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 3) ความเมตตา และความกรุณา 4) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 5) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 6) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 7) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะอ่อนหวาน 8) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ และ 9) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ความเสมอภาค 5) ภาวะผู้นำ และ 6) โปร่งใส (วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน, 2562) ซึ่งการนำหลักธรรมข้างต้นมาใช้ทำให้ประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนและบุคคลทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของความฉลาดทางจริยธรรม คือ ระดับความสามารถในการรับรู้ เข้าใจแนวทางการประพฤติให้สอดคล้องกับความถูกต้องด้วยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงามในทุกสถานการณ์ โดยการอบรมสั่งสอนการฟังธรรม

3. รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มี 4 ด้าน 1) การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยจะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เราจะต้องรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยการเรียนผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยผ่านคำพูดที่ไม่ใช้ความรุนแรง คอยให้การอบรมสั่งสอนว่าเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยโดยผ่านการสอดแทรกเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เกมส์คอมพิวเตอร์ การ์ตูน ให้เหมาะสมกับวัย รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย 2) การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกายการไม่ปล่อยร่างกายให้หลงไหลไปในอบายมุข จะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจคอยเตือนตัวเองว่า สิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือจะต้องให้เด็กมีภูมคุ้มกันกับเรื่องเหล่านี้ก่อน และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี โดยทางโรงเรียนจะต้องสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ลงไปในการเรียนการสอนและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร เช่น โครงการเชิญพระ และวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้ ให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ ในบางครั้งก็สอนจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเขาจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก 3) การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลัก

พระพุทธศาสนา เช่น การจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ โดยการกำหนดให้เด็กที่มีการเข้าเรียนใหม่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรม โดยเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ มา เช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ นักจิตวิทยา มาบรรยายให้ความรู้ รวมถึงจัดให้มีกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น การทำความดีเพื่อสังคม ได้รู้จักการเสียสละ เพื่อให้ได้รับความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และได้น้อมนำหลักธรรมไปใช้หลังจากที่ได้ลาสิกขาไปแล้ว และทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับวัด ได้ไปเรียนรู้ในสถานที่จริง เช่น พาไปสวนโมกขพลาราม พาไปดูสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม และ 4) การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะให้วิธีไหนในการประเมิน ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทำการประเมินจากสถานการณ์จริง เมื่อประเมินแล้วไม่มีความก้าวหน้าแสดงว่า สิ่งที่เราทำมาล้มเหลว ส่วนในโรงเรียนควรมีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่าง ๆ ให้ทุกคนจดบันทึก แล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร เพราะแบบประเมินถือเป็นตัวชี้วัดว่ามีการพัฒนาอย่างไร โดยสังเกตผ่านพฤติกรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ในบางครั้งอาจมีการทดสอบ เช่น การสอบวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และใช้การประเมินแฝง เพราะเราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และนำผลการประเมินเพื่อไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา แสงดารารัตน์ พบว่า องค์ประกอบด้านความฉลาดทางจริยธรรมมี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความมีเมตตา การให้ จากผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยค่าสถิติต่าง ๆ พบว่า โมเดลความฉลาดทางจริยธรรมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า แนวคิดทางคุณธรรม จริยธรรม ที่ได้จากบุคคลสำคัญ จำนวน 23 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต 4) เป็นผู้ใฝ่ธรรม 5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 6) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 7) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 8) ความเมตตา และความกรุณา 9) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 10) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 11) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 12) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน 13) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ 14) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น 15) ความซอบธรรม 16) ความเหมาะสม 17) ความรอบรู้ 18) ความเป็นผู้น่าเชื่อถือ 19) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 20) การรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติพนักงานทุกคน 21) การมองโลกตามความเป็นจริง 22) การมองโลกในแง่ดี และ 23) อหิงสา การต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรง (ชุติมา แสงดารารัตน์, 2560) และผู้วิจัยได้สรุปจำแนกหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ภาวะผู้นำ 5) โปร่งใส 6) การให้อภัย 7) การให้ 8) ความเคารพ 10) ความกตัญญู 11) การรู้จักปล่อยวาง 12) ความมีน้ำใจ 13) ความมีวินัย 14) ความสามัคคี 15) การรู้จักเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม 16) ความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ 17) ความรักชาติ โดยทุกกลุ่มได้สรุปความคิดเห็นไว้ว่า แนวคิดทางคุณธรรมจริยธรรมจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลก็ตาม แต่คุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ในการแสดงออกทั้งกาย วาจาใจ ของแต่ละบุคคล ที่ยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในชีวิต และสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและต่อการพัฒนาประเทศชาติ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุข ซึ่งหากบุคคลในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองละเว้นความประพฤติชั่วมีเหตุผลถูกต้องตามกาลเทศะ ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับบุคคลในสังคมทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ ดังเห็นได้ว่า บุคคลสำคัญที่ยกมาทั้งหมดนี้ล้วนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจในการแก้ปัญหาจนสามารถพัฒนาเป็นความรู้ และสร้างสรรค์สังคมและประเทศให้เกิดความสุขสันติที่ถูกต้องได้

องค์ความรู้ใหม่

มีองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์จากการวิจัย ที่ได้สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดลองค์ความรู้ มีการอธิบายรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เรียกว่า KCTA Model ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองหรือโมเดล (Model) ขององค์ความรู้ KCTA Model

K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้

C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด

T = Teaching หมายถึง การจัดกิจกรรม

A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้า

การนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้เรียกว่า “KCTA Model” โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้ ดังนี้

K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้ ความฉลาดทางจริยธรรมโดยจะต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ตรงจุดตรงเป้าหมาย โดยในการให้ความรู้จะต้องทำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) เน้นผ่านกิจกรรมที่สามารถทำได้จริง โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการจิตอาสา การอบรมคุณธรรมจริยธรรมโครงการเข้าวัดทุกวันพระ 3) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาสอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน และ 4) การใช้ชีวิตในสังคมอย่างไรให้อยู่รอดปลอดภัย โดยผู้ปกครอง ครู อาจารย์ จะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีในทุกเรื่องในยามที่มีปัญหาจะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด เป็นการประเมินองค์ความรู้โดยผ่านกระบวนการ 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาทางปัญญา โดยจะต้องใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ว่า

สิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ เพื่อส่งต่อไปกระบวนการต่อไป 2) การพัฒนาทางจิตใจ เพราะจิตใจถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีจิตใจดี มีการปลูกฝัง อบรม และได้อยู่ในสังคมที่ดี โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนที่และ 3) การพัฒนาทางพฤติกรรม จากสองกระบวนการข้างต้นจะนำมาสู่การแสดงออกทางด้านพฤติกรรม เพราะถ้ามีปัญญาในการแยกแยะ มีจิตใจที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมก็จะส่งผลมาทางด้านพฤติกรรม คือ จะแสดงออกมาในทางที่ดี เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

T = Teaching หมายถึง การจัดกิจกรรม ในการจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมควรได้รับความร่วมมือกับ 3 ภาคส่วนเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและความสามัคคีในชุมชนโดยผ่าน 1) บ้าน เป็นขั้นพื้นฐานของสังคม เพราะถือได้ว่าใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด พ่อ แม่ ผู้ปกครองจะต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน และพยายามให้ความรู้ ความเข้าใจ ใส่สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กกำลังทำ เพื่อปัญหาจะได้ไม่บานปลาย 2) วัด ถือเป็นสถานที่ให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรมโดยนำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เช่น การจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม จัดให้มีการสอนธรรมะตามสถานศึกษา และ 3) โรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะถ้ามีการปลูกฝังหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและเป็นประโยชน์ ก็จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อไป ซึ่งหลัก บวร บ้าน วัด โรงเรียน ถือเป็นองค์กรที่สำคัญในการขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้เดินไปในทางที่ถูกต่อไป

A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าในด้านความฉลาดทางจริยธรรม แบ่งได้ ดังนี้ 1) ผลลัพธ์ ที่ได้จะเป็นตัวประเมินว่าในการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ 2) การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนองหลังจากที่ได้มีการจัดกิจกรรมว่า ผู้เข้าร่วมมีการตอบสนองเป็นอย่างไรบ้าง หลังจากการฝึกอบรมก็ติดตามผลว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร และ 3) สถานการณ์ ในการประเมินความก้าวหน้าจะต้องสร้างสถานการณ์ให้เหมือนจริง โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหาทางสังคมในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาะแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งสามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม 2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคม จะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง และ 3) รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มี 4 ด้าน 1) การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย 2) การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ให้เด็กมีภูมคุ้มกันที่ดี และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ เพื่อจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก 3) การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา และ 4) การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรม ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดย

สังเกตสิ่งที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองละเว้นความประพฤติชั่วมีเหตุผลถูกต้องตามกาลเทศะ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ ผู้นำชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันกำหนดนโยบายระดมความคิดเห็นร่วมกันจัดกิจกรรม ร่วมกันวิเคราะห์ผลจากการจัดกิจกรรม ร่วมกันประเมินผลจากการจัดกิจกรรม ในการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). รายงานสถิติคดีประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ.

ชุติมา แสงดารารัตน์. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมของผู้เรียนระดับปริญญาตรีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภาคกลาง. สุทธิปริทัศน์, 31(98), 60-72.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระมหาอนันต์ องกุรสิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและวิจัย, 2(2), 81-90.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2544). ความรู้คู่คุณธรรม: รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน. (2562). แนวคิดเชิงคุณธรรม จริยธรรมจากบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนของนักศึกษาวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. วารสารบัณฑิตศึกษา, 16(72), 119-130.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อริยะ สุพรรณเภษัช. (2545). พัฒนา I. Q. E. Q. M. Q. และสมาธิด้วยพลังคลื่นเสียง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

อุษณีย์ อีดยี. (2563). ปัญหา และความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โรงเรียนบำรุงวิทยา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 11 - 17 กรกฎาคม 2563 (หน้า 578 -589). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Bandura, A. (1972). “Modeling theory: Some traditions, trends, and disputes”. In Parke, R. D. (ed.). Recent trends in Social Learning Theory. New York: Academic Press.

Kohlberg, L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive Developmental ApproachIn Lickona (ed) and Moral Development and Behavior: Theory Research and Social Issues. New York: Holt Rinehart & Winston.

Krathwohl, D. R. (1964). Taxonomy of educational objectives Handbook II The affective domain. New York: McKay.

บทความวิจัย

การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา*

THE DEVELOPMENT OF FLOATING MARKETS FOR PROMOTING COMMUNITY-BASED TOURISM UNDER THE NEW NORMAL IN SONGKHLA PROVINCE

ประสิทธิ์ รักนุ้ย*, ดิเรก นุ่นกล่ำ, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)
Prasit Raknuiy*, Direk Noonklam, Pairat Chimahad, Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: papasaro2158@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ 2) เพื่อพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารตลาดน้ำ 4 คน ผู้นำท้องถิ่น 5 คน นักท่องเที่ยว 4 คน ผู้บริโภค 5 คน พ่อค้า-แม่ค้า 5 คน และนักวิชาการด้านการตลาด 2 คน กลุ่มเป้าหมายในการปฏิบัติการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารตลาดน้ำ 3 คน นักท่องเที่ยว 5 คน พ่อค้า-แม่ค้า 10 คน ผู้บริโภค 10 คน และประชาชนทั่วไป 2 คน รวมทั้งหมด 30 คน วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำและการท่องเที่ยวชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตลาดน้ำคลองแห่งในจังหวัดสงขลา เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนหลังการระบาดของโควิด-19 โดยการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขยายถนน การจัดการที่จอดรถ การพัฒนาคลองให้สะอาด และเพิ่มความปลอดภัยในตลาด นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวยังช่วยเพิ่มจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาตลาดน้ำอย่างยั่งยืน เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ในการดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างการรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตลาดน้ำ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: ตลาดน้ำ, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, ชุมชน, ชีวิตวิถีใหม่

Abstract

This research article is a qualitative study with three main objectives 1) To analyze the knowledge related to the development of floating markets for promoting community-based tourism under the new normal, 2) To develop floating markets for promoting community-based tourism under the new normal in Songkhla province, and 3) To establish a network of partnerships for the development of floating markets to promote community-based tourism under the new

* Received 18 September 2024; Revised 23 October 2024; Accepted 4 November 2024

normal in Songkhla province. The researcher conducted in- depth interviews with 25 key informants, consisting of 4 floating market managers, 5 local leaders, 4 tourists, 5 consumers, 5 vendors, and 2 marketing scholars. The target group for action research included 3 floating market managers, 5 tourists, 10 vendors, 10 consumers, and 2 general citizens, making a total of 30 participants. The sample group was selected using purposive sampling, focusing on individuals related to floating markets and community- based tourism. The findings revealed that the development of the Khlong Hae Floating Market in Songkhla province significantly boosted the local economy after the COVID- 19 pandemic by preserving cultural heritage, promoting tourism, and enhancing the economic value of the community. Key improvements included infrastructure upgrades such as road expansion, parking management, waterway cleaning, and increased market safety. Additionally, organizing tourism promotion activities helped enhance the market's appeal to tourists. Establishing a network of collaboration between government, private sectors, and the community was crucial for the sustainable development of the floating markets. This involved using mass media and social media for effective promotion, attracting tourist interest, and raising awareness and understanding about the floating markets, with a focus on community participation.
Keywords: Floating Market, Tourism Promotion, Community, New Way of Life

บทนำ

ตลาดน้ำมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างรายได้และการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ตลาดน้ำคลองแหในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ตลาดน้ำนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่แหล่งจำหน่ายสินค้าและอาหารพื้นเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้โดยตรง นอกจากนี้ การฟื้นฟูและพัฒนาตลาดน้ำในยุคหลังการระบาดของโควิด-19 ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาตลาดน้ำ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนกลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารสุข, 2563) โดยความสำคัญของการพัฒนาตลาดน้ำ เกิดจากความต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤตโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั่วประเทศ การพัฒนาตลาดน้ำให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น ไม่เพียงแค่ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน แต่ยังสามารถตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ปัจจุบันได้ อีกทั้งเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน (ทวีศักดิ์ ตรีเลิศ, 2566)

การพัฒนาตลาดน้ำสามารถทำได้หลายด้าน เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การขยายถนนการจัดการที่จอดรถ และการทำความสะอาดคลองเพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการท่องเที่ยว นอกจากนี้มีการปรับปรุงด้านความปลอดภัย ได้แก่ การจัดโซนขายสินค้าให้เป็นระเบียบ การเพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และการพัฒนาแผนการรับมือเหตุการณ์ฉุกเฉิน ส่วนในด้านการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การส่งเสริมการขายสินค้าออนไลน์ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น เฟซบุ๊คหรือแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์อื่น ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงนักท่องเที่ยว (คะนองเขียวรัตนา, 2566) รวมถึงการสร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนาตลาดน้ำเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาไม่สามารถทำได้โดยภาคส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น การมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนจะช่วยให้การพัฒนาตลาดน้ำมีความยั่งยืนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ภาครัฐสามารถสนับสนุนด้านงบประมาณและนโยบาย ส่วนภาคเอกชนอาจช่วยส่งเสริมการตลาดและการจัดการเทคโนโลยี ขณะที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมใน

กระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดการปรับปรุงตลาดน้ำที่สอดคล้องกับความต้องการจริงของผู้ใช้บริการและผู้ค้าขายในท้องถิ่น (สมโพช นันทวงศ์, 2567)

ผลที่ได้รับจากการพัฒนาตลาดน้ำภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจะนำมาซึ่งประโยชน์อย่างมากมาย ทำให้ชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสินค้าพื้นเมืองของท้องถิ่นได้รับการนำเสนอมากขึ้น นอกจากนี้ การที่ชุมชนมีรายได้มากขึ้นจากการท่องเที่ยว จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและเศรษฐกิจท้องถิ่นโดยรวม ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการทำงานต่างถิ่น (อักษร บุตรโคตร, 2567) ดังนั้น การพัฒนาตลาดน้ำจึงเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวภายหลังการระบาดของโควิด-19 การพัฒนาในหลายมิติ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการขายออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายภาคีที่เข้มแข็ง จะทำให้ตลาดน้ำมีศักยภาพในการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต (ระรื่น สาสุธรรม, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา เป็นการวิเคราะห์ พัฒนา และสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา โดยมีเป้าหมาย คือ การวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตลาดน้ำในการสร้างรายได้และดึงดูดนักท่องเที่ยว การพัฒนาตลาดน้ำทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัย และการเพิ่มช่องทางการขายออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการพรรณนา และวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปนัย (Inductive) เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็น การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกมีจำนวนทั้งหมด 25 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารตลาดน้ำ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน กลุ่มตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน กลุ่มผู้บริโภค จำนวน 5 คน และกลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า จำนวน 5 คน

นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย จำนวน 30 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารตลาดน้ำ จำนวน 3 คน กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า จำนวน 10 คน กลุ่มผู้บริโภค จำนวน 10 คน และกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 2 คน โดยกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ถูกเลือกมาเพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาตลาดน้ำในชุมชน

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับตลาดน้ำและการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และ

ประสบการณ์เกี่ยวกับตลาดน้ำ ซึ่งจะช่วยสะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 3 ชนิด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์นี้ไม่ได้จำกัดคำถามที่ตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์และบริบทของการสนทนา เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระและมีความลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้ ใช้ในการศึกษามุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายที่ถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารตลาดน้ำ ผู้นำท้องถิ่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า-แม่ค้า และผู้บริโภค ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 แนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำตามชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา พร้อมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) และความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยจะให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.2 แบบสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรมและปฏิบัติการวิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ลงในแบบบันทึกที่เตรียมไว้ โดยสังเกตพฤติกรรมและปฏิกิริยาของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตลาดน้ำ ซึ่งรวมถึงการอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการอบรม โดยไม่ให้กลุ่มเป้าหมายทราบว่ากำลังถูกสังเกต ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตการณ์โดยอ้างอิงจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดน้ำและการท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาตลาดน้ำ การส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และการส่งเสริมความปลอดภัยและกฎระเบียบของชุมชน พร้อมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม โดยพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้แบบสังเกตการณ์ที่มีประสิทธิภาพ

2.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการสนทนากับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดน้ำ โดยมุ่งเน้นการรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาตลาดน้ำใน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตลาดน้ำ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และด้านการส่งเสริมความปลอดภัยและกฎระเบียบของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาจะช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาตลาดน้ำ ผู้วิจัยเตรียมการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสร้างแนวทางการถามที่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ เช่น การพัฒนาตลาดน้ำ การสร้างเครือข่าย และการส่งเสริมการท่องเที่ยว คำถามเหล่านี้ถูกออกแบบให้สามารถนำมาสรุปและวิเคราะห์ได้ในภายหลัง และถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปใช้จริงในการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา มีดังนี้

3.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ดำเนินการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ ทั้งกลุ่มผู้บริหารตลาด ผู้นำท้องถิ่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า-แม่ค้า และนักวิชาการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ถูกบันทึกและนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เข้าใจมุมมองและประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำ

3.2 สังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Observation) ได้แก่ จัดทำเป็นแบบบันทึกการสังเกตการณ์การเข้าร่วมอบรมของกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน การสังเกตนี้ดำเนินการใน 3 ขั้นตอน คือ ก่อนระหว่าง และหลังการอบรม เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตถูกใช้ในการประเมินผลและสรุปบทเรียน

3.3 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนามาวิเคราะห์เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาตลาดน้ำ การสนทนากลุ่มเฉพาะนี้ ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและหลากหลาย ทำให้การวิเคราะห์และสรุปผลมีความครอบคลุมมากขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ พบว่า 1) การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลาดน้ำเป็นแหล่งสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยการรักษาลักษณะเฉพาะของตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น ตลาดน้ำคลองแห ซึ่งเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะการค้าขายทั้งทางน้ำและบนบก สะท้อนถึงวิถีชีวิตและการใช้ชีวิตของคนในชุมชน การรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำจึงมีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชน การพัฒนาตลาดน้ำช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เนื่องจากตลาดน้ำเป็นแหล่งที่สามารถนำสินค้าพื้นบ้านและสินค้าท้องถิ่นมาจำหน่ายได้ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ แต่ยังช่วยกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ภายในชุมชน การจัดการตลาดน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจึงส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาตลาดน้ำในยุคชีวิตวิถีใหม่ต้องคำนึงถึงความยั่งยืน โดยการเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การปรับปรุงคลองให้สะอาดและรักษาความเป็นระเบียบของตลาด นอกจากนี้ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำมีความยั่งยืนและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในระยะยาว และ 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำสามารถเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงมโนราห์ หนังตะลุง และการสาธิตการทำสินค้าพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างเสน่ห์และจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด

2. ผลการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่จังหวัดสงขลา พบว่า 1) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของตลาดน้ำ เช่น การปรับปรุงถนนและทางเดินให้สะดวกต่อการสัญจรทั้งสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ค้า นอกจากนี้ ยังมีการขยายพื้นที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ทำให้การเข้าถึงตลาดน้ำง่ายและปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้งยังมีการปรับปรุงคลองที่ใช้เป็น

เส้นทางการค้าขายให้สะอาดและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับการท่องเที่ยวทางน้ำ 2) การพัฒนาด้านความปลอดภัย มีการจัดระบบการจัดการในตลาดให้เป็นระเบียบ มีการแยกโซนขายสินค้าอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวและซื้อสินค้าได้อย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้ ยังมีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในตลาดเพื่อดูแลความปลอดภัยของทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ค้าขาย ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชม 3) การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและส่งเสริมการขาย โดยมีการสนับสนุนให้ผู้ค้าใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊คหรือช่องทางโซเชียลมีเดียอื่น ๆ ในการขายสินค้า ซึ่งช่วยเพิ่มช่องทางการขายและการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่อยู่ไกลจากตลาดน้ำ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาระบบการชำระเงินออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายในยุคที่เน้นการลดการสัมผัส 4) การพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตัวอย่างของกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การแสดงมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง และการสาธิตการทำสินค้าพื้นบ้าน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความสนใจของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย 5) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะและการใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ให้ผู้ค้าหลีกเลี่ยงการใช้พลาสติกและเปลี่ยนมาใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตองหรือถุงกระดาษ นอกจากนี้ ยังมีการจัดโครงการทำความสะอาดคลองและพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำเป็นประจำ เพื่อรักษาความสะอาดและความสวยงามของตลาดน้ำ และ 6) การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการวางแผนและจัดการตลาดน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากชุมชนมีความเข้าใจในปัญหาและโอกาสของตลาดน้ำได้ดีกว่าผู้พัฒนาภายนอก การพัฒนานี้ยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนและทำให้ชุมชนมีรายได้มากขึ้น

3. ผลการสร้างภาคีเครือข่ายตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่จังหวัดสงขลา พบว่า การสร้างภาคีเครือข่ายตลาดน้ำคลองแหเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่าง 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตลาดน้ำและส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ภาครัฐ จัดสรรงบประมาณและนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนา 2) ภาคเอกชน สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การจัดการด้านเทคโนโลยี และกิจกรรมส่งเสริมการตลาด และ 3) ชุมชนท้องถิ่น ดูแลการดำเนินงานของตลาด รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนความร่วมมือในการพัฒนา ประกอบด้วย 3.1) โครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 3.2) การประชาสัมพันธ์ ใช้สื่อดิจิทัลและการจัดกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว 3.3) การอนุรักษ์วัฒนธรรม รักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นด้วยการแสดงวัฒนธรรมและการใช้สินค้าพื้นเมือง และ 3.4) เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว นำระบบดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายและรองรับวิถีชีวิตใหม่

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. องค์ความรู้การพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ พบว่า 1) การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลาดน้ำเป็นแหล่งที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม โดยเฉพาะตลาดน้ำคลองแหที่ถือเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ลักษณะเฉพาะของตลาดน้ำนี้ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ความเป็นเอกลักษณ์ในการค้าขายทางน้ำและบนบก และการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น การแสดงมโนราห์และหนังตะลุง ทำให้ตลาดน้ำคลองแหมีความพิเศษที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว 2) การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชน ตลาดน้ำมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้และ

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยชุมชนสามารถนำสินค้าท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจำหน่ายในตลาดน้ำ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยกระจายรายได้ภายในชุมชน แต่ยังเสริมสร้างความสามารถทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาตลาดน้ำในยุคชีวิตวิถีใหม่มุ่งเน้นไปที่การรักษาความยั่งยืน โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการรักษาความสะอาดของคลอง ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าหลักของตลาดน้ำ สิ่งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวระยะยาวและรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงทางวัฒนธรรมและการสาธิตการทำสินค้าพื้นบ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่ยังช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน สอดคล้องกับ อเนก ณ เชียงใหม่ การวิจัยเรื่อง กลไกการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำห้วยสุครีพแบบมีส่วนร่วมตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่มุ่งเน้นการจัดการตลาดน้ำโดยมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมและค้าขายสินค้าพื้นบ้านในตลาดน้ำที่มาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการพื้นที่ตลาดน้ำให้มีระเบียบและปลอดภัย ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน (อเนก ณ เชียงใหม่, 2567) สอดคล้องกับ นวันวัจน์ แข่งขัน การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน Otop นวัตวิถี บ้านสระยายชี ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาตลาดน้ำในชีวิตวิถีใหม่ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษาความสะอาดของคลองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวระยะยาว (นวันวัจน์ แข่งขัน, 2567) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเรื่องนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การระบายน้ำและการจัดการมลภาวะ ซึ่งไม่ปรากฏชัดในผลการวิจัยของตลาดน้ำชีวิตวิถีใหม่ เนื่องจากผลการวิจัยทั้งหมด แม้จะกล่าวถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน แต่ในส่วนของการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและปัญหาการบริหารจัดการน้ำในชุมชนที่วิจัยโดย นวันวัจน์ แข่งขัน กลับไม่ปรากฏในผลการวิจัยนี้ ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อแตกต่างในการพัฒนาตลาดน้ำและพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่มีบริบทและปัญหาที่แตกต่างกัน

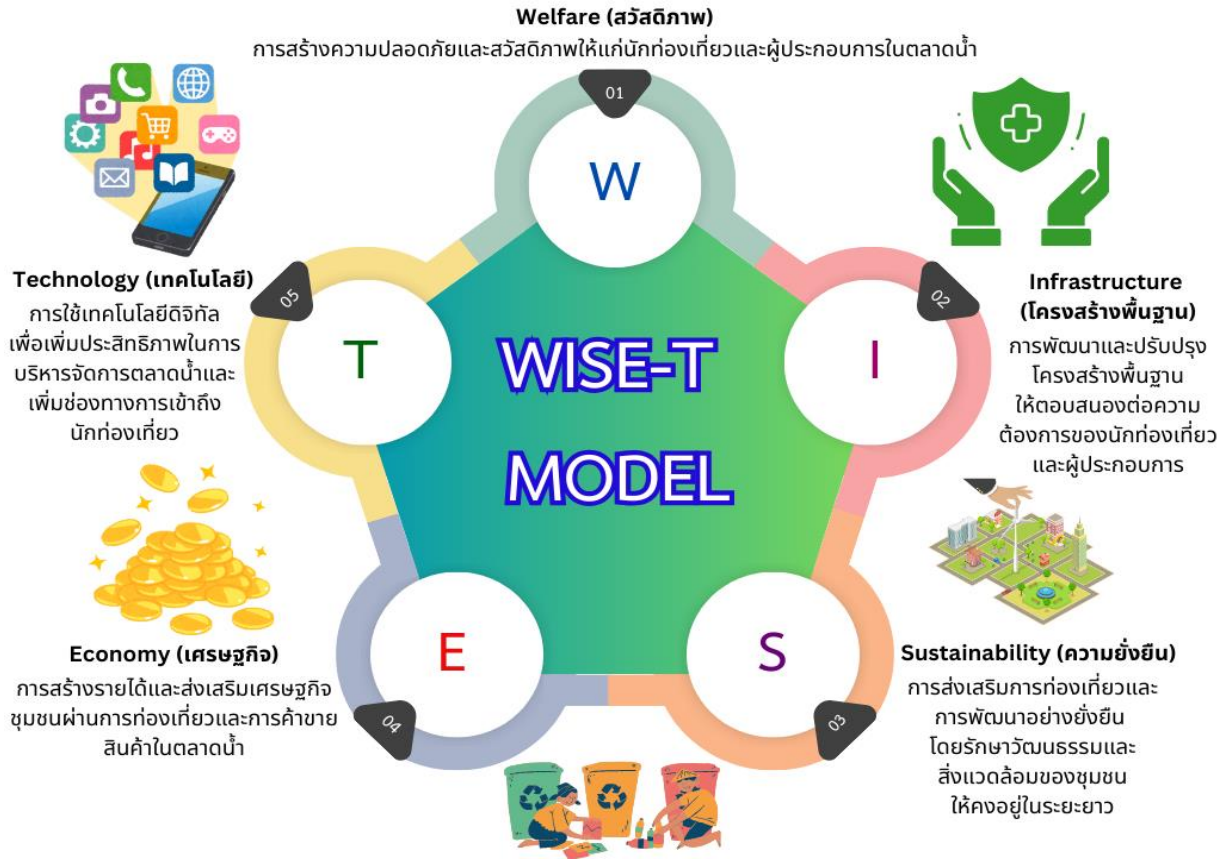
2. การพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่จังหวัดสงขลา พบว่า 1) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ค้า การพัฒนาถนนและทางเดินทำให้การสัญจรในตลาดน้ำสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การขยายพื้นที่จอดรถช่วยให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้ ทำให้การเข้าถึงตลาดน้ำเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความปลอดภัยมากขึ้น การปรับปรุงคลองให้สะอาดและเหมาะสมสำหรับการค้าขายยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการท่องเที่ยวทางน้ำ ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญของตลาดน้ำ 2) ตลาดน้ำมีการจัดระบบการจัดการที่เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีการแยกโซนขายสินค้าอย่างชัดเจน ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อสินค้าได้สะดวกและไม่สับสน อีกทั้งยังมีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพื่อดูแลทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ค้า ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในตลาดน้ำ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือน 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการตลาดน้ำและส่งเสริมการขายช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว โดยมีการสนับสนุนให้ผู้ค้าใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก หรือช่องทางโซเชียลมีเดียอื่น ๆ เพื่อขยายฐานลูกค้า โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่อยู่ไกลจากพื้นที่ตลาด นอกจากนี้ การพัฒนาระบบชำระเงินออนไลน์ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ค้า โดยเฉพาะในยุคที่เน้นการลดการสัมผัสในการทำธุรกรรม 4) การเพิ่มกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำเพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ตัวอย่างกิจกรรมที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การแสดงมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง และการสาธิตการทำสินค้าพื้นบ้าน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ตลาดน้ำกลายเป็น

ศูนย์กลางในการเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน 5) ตลาดน้ำให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมีการรณรงค์ให้ผู้ค้าลดการใช้พลาสติกและหันมาใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตองหรือถุงกระดาษ ซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีโครงการทำความสะอาดคลองและพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำเป็นประจำ เพื่อรักษาความสะอาดและความสวยงามของพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อความน่าสนใจและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว และ 6) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและจัดการตลาดน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรที่มีอยู่ การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ตรงกับปัญหาและโอกาสที่ชุมชนเผชิญ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การพัฒนาดังกล่าวยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวและการค้าขายในตลาดน้ำ สอดคล้องกับ อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และคณะ การวิจัยเรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และคณะ, 2567) ซึ่งครอบคลุมทั้งคุณภาพชีวิตของชุมชน คุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จึงสอดคล้องกับผลการพัฒนาตลาดน้ำในชีวิตวิถีใหม่ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดระบบการจัดการให้เป็นระเบียบ การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำ ทั้งหมดนี้ล้วนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นและความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ พิมภัสสร เด็ดขาด และคณะ การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบตลาดวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกลไกรัฐและประชาสังคมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยลักษณะของตลาดมีทั้งแบบโรงเรือน กึ่งโรงเรือน และแผงลอย โดยขนาดและเวลาทำการของตลาดแตกต่างกันไปตามพื้นที่และประชากร จุดประสงค์หลักของผู้มาใช้บริการ คือ การซื้อสินค้า รองลงมา คือ การท่องเที่ยว การบริหารจัดการตลาดเน้นการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนและสะท้อนศักยภาพของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาเน้นการส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการสร้างเครือข่ายตลาดเชิงการท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในตลาดน้ำชีวิตวิถีใหม่ โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการขายและเข้าถึงลูกค้าในวงกว้าง ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาเชิงเทคโนโลยีที่ใช้งานออนไลน์ยังตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันที่เน้นการทำธุรกรรมออนไลน์และการลดการสัมผัส (พิมภัสสร เด็ดขาด และคณะ, 2567) ดังนั้น การพัฒนาตลาดน้ำชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่อ้างอิง โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการตลาดอย่างมีระเบียบ การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการขาย

3. การสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาตลาดน้ำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา พบว่า การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตลาดน้ำคลองแห โดยทั้งสามฝ่ายร่วมมือกันในหลายมิติ ซึ่งทำให้การพัฒนาตลาดน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการขยายพื้นที่จอดรถ การปรับปรุงเส้นทางเดิน และการพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ ตลาดน้ำให้สะอาดและสวยงาม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงตลาดน้ำได้ง่ายขึ้นและรู้สึกปลอดภัยขณะเยี่ยมชม 2) การประชาสัมพันธ์และการตลาด ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำคลองแหผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งในและนอกประเทศ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายร่วมกับชุมชน เช่น การจัดแคมเปญลดราคาและการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ยังช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการจัดการแสดงมโนราห์ หนังตะลุง และการสาธิตการทำสินค้าพื้นเมือง ซึ่งสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้ตลาดน้ำ

คลองแห การรักษาประเพณีท้องถิ่น เช่น การแต่งกายด้วยชุดไทยโบราณและการใช้ภาชนะธรรมชาติยังเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างมาก และ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว ภาคเอกชนและชุมชนร่วมมือกันในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการตลาดน้ำ เช่น การจองที่พักและการขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยวและตอบสนองต่อวิถีชีวิตใหม่ที่เน้นการลดการสัมผัส สอดคล้องกับ อภิเดช ช่างชัย และคณะ การวิจัยเรื่อง การยืนหยัดตั้งรับและปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน พบว่า การที่ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนยังคงรักษาวัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานกับท้องถิ่นและสถาปัตยกรรมดั้งเดิม สอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมในงานวิจัยอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งช่วยรักษาเอกลักษณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้โดยไม่สูญเสียรากเหง้าทางวัฒนธรรม ซึ่งการแบ่งช่วงการปรับตัวของชุมชนออกเป็นยุคเมืองท่าและยุคเมืองเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การเปลี่ยนจากศูนย์กลางการค้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสะท้อนถึงความสามารถในการยืนหยัดและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน และผู้นำที่มีความสามารถและการมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยการจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (อภิเดช ช่างชัย และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 WISE-T Model ในการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว
โดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

1. W ได้แก่ Welfare (สวัสดิภาพ) หมายถึง การสร้างความปลอดภัยและสวัสดิภาพให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในตลาดน้ำ ประกอบด้วย การจัดการระบบความปลอดภัยในตลาดน้ำ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่สำคัญ และการกำหนดมาตรการควบคุมดูแลเพื่อให้ทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ค้าได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสม การจัดการสิ่งแวดล้อมในตลาดน้ำให้สะอาดและน่าเที่ยว เช่น การแยกขยะ การรักษาความสะอาดในคลองที่เป็นเส้นทางสัญจร และการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบถ้วน เช่น การจัดห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ การสร้างจุดให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว จุดจอดรถที่สะดวกและปลอดภัย รวมถึงพื้นที่สำหรับการพักผ่อนและจัดกิจกรรมกลางแจ้ง มุ่งเน้นการให้บริการที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้บริการในตลาดน้ำได้อย่างสะดวกสบาย

2. I ได้แก่ Infrastructure (โครงสร้างพื้นฐาน) หมายถึง การพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ค้า ประกอบด้วย การปรับปรุงถนนและทางเดินในตลาดน้ำให้กว้างขวางและสะดวกสำหรับการสัญจร ทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ค้า เช่น ทางเดินที่เป็นระเบียบ ทางเดินริมคลองที่เชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ ของตลาดน้ำได้อย่างสะดวก ขยายพื้นที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้การเดินทางเข้าถึงตลาดน้ำง่ายขึ้น โดยเน้นการสร้างพื้นที่จอดที่ปลอดภัยและมีความสะดวก ปรับปรุงคลองหรือทางน้ำที่ใช้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวให้มีความสะอาดและเหมาะสมต่อการเดินทางทางเรือ โดยลดมลภาวะและขยะในแหล่งน้ำ เพื่อให้ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะอาดและดึงดูดนักท่องเที่ยว การแบ่งโซนพื้นที่ขายสินค้าที่เป็นระเบียบ เช่น โซนขายอาหาร โซนขายของฝาก หรือโซนจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง เพื่อความสะดวกในการเลือกซื้อและเพื่อป้องกันความสับสนในตลาด

3. S ได้แก่ Sustainability (ความยั่งยืน) หมายถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้คงอยู่ในระยะยาว ประกอบด้วย การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมเอกลักษณ์ของตลาดน้ำ เช่น การจัดแสดงการแสดงมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง และการสาธิตการทำสินค้าพื้นเมือง การรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยสร้างเอกลักษณ์และเสน่ห์เฉพาะตัวให้กับตลาดน้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในตลาดน้ำ เช่น การรณรงค์ให้ลดการใช้พลาสติกและเปลี่ยนมาใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตองหรือถุงกระดาษ ซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดโครงการทำความสะอาดคลองและพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำเป็นประจำ เพื่อรักษาความสะอาดและความสวยงามของพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาตลาดน้ำ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

4. E ได้แก่ Economy (เศรษฐกิจ) หมายถึง การสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวและการค้าขายสินค้าในตลาดน้ำ ประกอบด้วย การเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถนำสินค้าพื้นบ้านและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมาขาย เช่น อาหารพื้นเมือง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และสินค้าทางการเกษตร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น แคมเปญลดราคา การจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมพิเศษ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในตลาดน้ำ การจัดงานแสดงสินค้าท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อส่งเสริมสินค้าและเพิ่มยอดขาย การสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม การพานักท่องเที่ยวล่องเรือในคลองน้ำ และการให้บริการนำเที่ยวตลาดน้ำ

5. T ได้แก่ Technology (เทคโนโลยี) หมายถึง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตลาดน้ำและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และเว็บไซต์ เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งใน

และต่างประเทศ การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการจองที่พัก การซื้อขายสินค้า หรือการจองกิจกรรมต่าง ๆ ในตลาดน้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล การใช้ระบบชำระเงินออนไลน์ เช่น QR Code และการโอนเงินผ่านมือถือ เพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการทำธุรกรรม การพัฒนาระบบติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยว เช่น การเก็บข้อมูลการเข้าชมและความต้องการของนักท่องเที่ยวผ่านระบบออนไลน์ เพื่อใช้ในการวางแผนการตลาดและการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

จากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าว เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาตลาดน้ำที่ครอบคลุมทุกด้าน ตั้งแต่การสร้างสวัสดิภาพและโครงสร้างพื้นฐานที่ดี การรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ตลาดน้ำสามารถเติบโตและพัฒนาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพในยุคชีวิตวิถีใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ในจังหวัดสงขลา” มุ่งเน้นการวิเคราะห์และพัฒนาตลาดน้ำคลองแหให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน โดยเน้น 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การอนุรักษ์วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน ตลาดน้ำคลองแหเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงมโนราห์และหนังตะลุง ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยยังคงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงถนน ทางเดิน และพื้นที่จอดรถ รวมถึงการดูแลความสะอาดของคลอง ช่วยเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การประชาสัมพันธ์และการขายสินค้าออนไลน์ ช่วยขยายฐานลูกค้าและทำให้ตลาดน้ำปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การสร้างภาคีเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตลาดน้ำ โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ ภาคเอกชนช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ และชุมชนเป็นผู้จัดการในระดับปฏิบัติการ และ 5) ความยั่งยืน การพัฒนาตลาดน้ำเน้นความยั่งยืน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและการสร้างบทบาทให้กับชุมชนในการพัฒนา การลดการใช้พลาสติกและการรักษาความสะอาดเป็นตัวอย่างสำคัญของการดำเนินการที่ยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ด้านคมนาคมคมนามคมผลการวิจัย ถนนไม่ได้มาตรฐานต้องปรับปรุงให้เป็นไปตามมาตรฐานตามหลักสากลเพื่อสร้างความปลอดภัยแก่ผู้ขับขี่รถที่วิ่งผ่านไปมา 2) ด้านความปลอดภัย ผลการวิจัยพบว่า การรักษาความปลอดภัยยังให้ความปลอดภัยแก่ผู้ซื้อ/นักท่องเที่ยวไม่ปลอดภัยเพียงพอและไม่ไว้วางใจในเรื่อง ความปลอดภัย ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหให้เกิดระสิทธิภาพ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า มิติทางกายภาพ คูคลองน้ำมีกลิ่นเหม็นสีเขียวควรป้องกันแก้ไขปัญหาในระยะยาว และควรจัดตั้งประมาณไว้เป็นส่วนสำคัญกับการบริหารจัดการปัญหา 4) ด้านงานประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า การประชาสัมพันธ์ยังมีจุดอ่อน ยังไม่เข้าถึงและเข้าใจในการประชาสัมพันธ์ และ 5) ด้านอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องอุปโภค บริโภค ผลการวิจัยพบว่า ยังมีจุดอ่อนในบางร้านบางผู้ประกอบการ ต้องจัดให้มีการศึกษาอบรมบ่อย ๆ เพื่อสร้างเข้มแข็งและมีมาตรฐาน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารสุข. (2563). โควิด-19: COVID-Free Setting มาตรการเชิงบังคับรับคลายล็อก 1 ต.ค. กับแผนกระตุ้นให้ฉีดวัคซีน. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2565 จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-58719544

คะนอง เขียวรัตนา. (2566). การพัฒนาชุมชนในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิทยาการ.

ทวีศักดิ์ ตรีเลิศ. (2 พ.ย. 2566). ผู้ซื้อสินค้าในพัฒนาตลาดน้ำ. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)

นวันวัจน์ แข่งขัน. (2567). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน Otop นวัตวิถี บ้านสระยายชี ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. วารสารมจรเพชรบุรีปริทรรศน์, 7(2), 97-109.

พิมภัสสร เด็ดขาด และคณะ. (2567). การพัฒนารูปแบบตลาดวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกลไกรัฐและประชาสังคมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารพุทธจิตวิทยา, 9(1), 86-98.

ระรื่น สาสุธรรม. (2567). นวัตกรรมแห่งการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษาไทย.

สมโพช นันทวงศ์. (2567). การบริหารงานองค์กรหน่วยงาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นวัตกรรมการจัดการ.

อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และคณะ. (2567). แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. Journal of Modern Learning Development, 9(7), 629-643.

อเนก ณ เชียงใหม่. (2567). กลไกการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำห้วยสุครีพแบบมีส่วนร่วมตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 7(5), 58-72.

อภิเดช ช่างชัย และคณะ. (2567). การยืนหยัดตั้งรับและปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน. วารสาร มจรเพชรบุรีปริทรรศน์, 7(2), 97-109.

อักษร บุตรโคตร. (2567). มนุษย์ในยุคใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บัณฑิตวิทยาลัย.

บทความวิจัย

อัตลักษณ์ชุมชนประมงท้องถิ่นสู่การออกแบบภาพกราฟิกเพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม*

LOCAL FISHING COMMUNITY IDENTITY TO GRAPHIC DESIGN FOR ARCHITECTURAL MANAGEMENT OF BANG SARAY BEACH PARK AREA

วชรินทร์ สุปัญโญ
Vacharin Supanyo
คณะคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย
Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, Chonburi, Thailand
Corresponding author E-mail: vacharin1961@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่ ในบริบทของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และแนวทางการพัฒนาชุมชนบางเสร่ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มชาวประมง กลุ่มประชาชนในและนอกตำบลบางเสร่ ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน ที่ได้เลือกนี้เป็นวัฒนธรรมในภาพรวมของชุมชนประมงบางเสร่ และวิเคราะห์อัตลักษณ์ ดังนี้ 1) วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน คือ วิถีประมง อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นวิถีประมง 2) วัฒนธรรมด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่สักการะ คือ วัดหลวงพ่อทองอยู่ อัตลักษณ์โดยใช้ภาพแทนเป็นวัดหลวงพ่อทองอยู่ 3) วัฒนธรรมด้านภูมิศาสตร์ทางทะเลคือ วิวทะเล อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นวิวทะเล และ 4) วัฒนธรรมด้านภูมิทัศน์ คือ ค่ายลูกเสือและต้นยางนา (สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่) อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นต้นยางนา (สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่) โดยการวิเคราะห์และบูรณาการภาพกราฟิกแทนอัตลักษณ์ชุมชนร่วมกับแนวคิดหลัก (Main Conceptual Design) เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ด้วยแกนความคิด (Theme Design) เชิงสัญลักษณ์ของตัวแทนอัตลักษณ์ในรูปแบบของปลาประสานกับรูปทรงของผลยางนาและลายเส้นของปีกผล เพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับแนวทางการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ชุมชน, การออกแบบ, บางเสร่, ประมงพื้นบ้าน, การจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดเชิงสถาปัตยกรรม

Abstract

This article aims to study the identity of Bang Saray fishing community in the context of cultural landscape conservation of the community and the development approach of Bang Saray community by using qualitative research combined with quantitative research and using semi-structured interview tools in focus group interview with key informants and having experts check

* Received 4 September 2024; Revised 22 October 2024; Accepted 24 October 2024

and evaluate the interview forms. Data were collected from sample groups, including fishermen, people in and out of Bang Saray sub - district, community leaders, tourists and local government officials. The results of the study found that the selected 4 cultures are the overall culture of Bang Saray fishing community and the identity analysis is as follows: 1) Culture of folk literature: fishing way of life, Bang Saray fishing community identity using fishing way of life as an image 2) Culture of sacred objects and places of worship: Wat Luang Pho Thong Yu, identity using Wat Luang Pho Thong Yu as an image 3) Culture of marine geography: sea view, Bang Saray fishing community identity using sea view as an image and 4) Culture of landscape: Scout camp and rubber tree (Bang Saray Beach Public Park) , the identity of Bang Saray fishing community using rubber tree (Bang Saray Beach Public Park) as the image representative by analyzing and integrating graphic images representing the community identity together with the main concept (Main conceptual design) to lead to the management guidelines of Bang Saray Beach Public Park area with the symbolic core idea (Theme design) of the identity representative in the form of a fish combined with the shape of rubber fruit and the lines of the fruit's wings to be the criteria for the management guidelines of Bang Saray Beach Public Park area.

Keywords: Community Identity, Design, Bang Saray, Local Fisheries, Architectural Beach Park Management

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวหน้าควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งอนุรักษ์ ฟื้นฟู สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังคนรุ่นต่อไป (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกได้กำหนดแผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) หรือ EEC ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกรวมถึงพื้นที่หมู่บ้านชาวประมง ตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี และจากการมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของแผนดังกล่าวทำให้เกิดธุรกิจหลากหลายที่หวังผลกำไรในพื้นที่ชุมชนบางเสร่ตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยมีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือการสื่อสารข้อมูลสู่สังคมในวงกว้างอย่างรวดเร็ว และเกิดการย้ายถิ่นของภาคธุรกิจ,แรงงานในประเทศและต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) รวมถึงการแสวงหาพื้นที่ดินในทำเลที่สามารถประกอบธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในชุมชนบางเสร่ทั้ง 3 บริบท คือ วิถีชีวิตชุมชน (Way of Life) สัญลักษณ์ (Symbol) ของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ของชุมชน (กนกวรรณ คชสีห์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน, 2562) ในขณะที่บริบทของชุมชนบางเสร่ดำเนินไปตามปกติย่อมได้รับผลกระทบและอาจถูกลบเลือนด้วยกระแสพลวัตของการพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ ประกอบกับองค์การสหประชาชาติโดยความเห็นพ้องระหว่างประเทศสมาชิกทั่วโลกได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs: Sustainable Development Goals) แบ่งเป็น 17 เป้าหมาย โดยในเป้าหมายที่ 11 เป็นการทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยทั่วถึงพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน (Make Cities and Human Settlements Inclusive, Safe, Resilient and Sustainable) ดังนั้นการศึกษาถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของชุมชนเป็นประเด็นที่สมควรอย่างยิ่งในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อการศึกษาและวิจัย

ผลจากการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐที่พัฒนาชุมชนบางเสร่ ในบริบทของสัญลักษณ์ชุมชนในด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ที่เกิดจากนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายในหลากหลายมิตินั้นทั้งในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชน (เทศบาลตำบาลบางเสร่, 2566) โดยในอดีตตำบลบางเสร่เป็นหมู่บ้านที่ขึ้นกับตำบลนาจอมเทียน ต่อมาหมู่บ้านบางเสร่ถูกตั้งขึ้นเป็นตำบลในปี พ.ศ. 2523 มีพื้นที่ด้านทิศตะวันตกเป็นชายหาดติดฝั่งทะเลชื่อว่า หาดบางเสร่ ส่วนหนึ่งของพื้นที่นี้เป็นสวนต้นยางนาอยู่ริมชายหาดของตำบลบางเสร่ จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนมีความว่าสวนยางนาแห่งนี้ยืนต้นอยู่เป็นตำนานของชุมชนท้องถิ่นสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่าสวนยางนาแห่งนี้ คือ สัญลักษณ์ (Symbol) ของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติหรืออีกนัยหนึ่งเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่สาธารณะทางกายภาพของชุมชนในทุกเทศกาลงานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญและจัดขึ้นทุกปีของชาวบางเสร่จะใช้สถานที่ของ วัดบางเสร่คงคาราม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2561) ผู้นำชุมชนมีนโยบายในใช้พื้นที่บริเวณชายหาดเป็นลานประเพณีรวมถึงการจัดงานทางวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยประชาชนในชุมชนจะใช้พื้นที่ถนนเลียบชายหาดและสวนยางนาเป็นพื้นที่จัดงานมาโดยสม่ำเสมอ จึงเปรียบเสมือนว่าสวนยางนานี้เป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนตั้งแต่อดีต ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่แนบแน่น ระหว่างภูมิทัศน์ธรรมชาติและ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนประมงในท้องถิ่น นับเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่มีบทบาทร้อยรัดกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนประมงบางเสร่มาอย่างยาวนาน ต่อมาเทศบาลตำบลบางเสร่ได้กำหนดให้ชายหาดบางเสร่และสวนยางนาแห่งนี้เป็นสวนสาธารณะสำหรับชุมชน ในการทำกิจกรรมนันทนาการและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น จึงเห็นได้ว่าบทบาทของพื้นที่สวนสาธารณะแห่งนี้นอกจากเป็นภูมิทัศน์ธรรมชาติของชุมชนแล้ว ยังใช้ประโยชน์เพื่อสืบสานประเพณีเพื่อดำรงวัฒนธรรมของไทยในลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) และยังถูกใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่นันทนาการสำหรับการพักผ่อน เล่นกีฬา สนทนาแลกเปลี่ยนจุดร่วมหรือจุดต่างทางความคิดซึ่งเป็นพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นอย่างหนึ่ง รวมถึงเป็นพื้นที่ให้ประชาชนในและนอกชุมชนรวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ศึกษาทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งกันและกันในลักษณะพหุสังคมอีกด้วย บ่งบอกถึงความเป็นพื้นที่ที่แสดงอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนอย่างชัดเจน

แผนพัฒนาระดับท้องถิ่นฉบับทบทวน พ.ศ. 2566 - 2570 ของเทศบาลตำบลบางเสร่ ที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าและบริการในการสร้างรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับประชาชน (กองยุทธศาสตร์และงบประมาณเทศบาลตำบลบางเสร่, 2566) จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งภาคประชาชนและภาครัฐต่างก็ยังคำนึงถึงผลกระทบกับวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม (Way of Life) ภาพสัญลักษณ์ (Symbol) ของภูมิทัศน์ (Landscape) ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ของชุมชนสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs : Sustainable Development Goals) ที่ 11.4 คือ การเสริมความพยายามที่จะปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลกที่มุ่งให้ทุกชาติสมาชิกในโลกคำนึงถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแต่ละชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ (องค์การสหประชาชาติ, 2566)

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า แม้การพัฒนาชุมชนจะมาจากหลายภาคส่วนแต่มีแนวคิดเดียวกันในการจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในชุมชนบางเสร่ ให้มีศักยภาพที่เพียงพอต่อการบริการภาคประชาชนและนักท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการสื่อความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรมวิถีชุมชน ด้วยการเสริมสร้างคุณค่าของอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Community Development) จึงสมควรศึกษาวิจัยถึง การออกแบบภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์และวิถีวัฒนธรรมของชุมชนประมงบางเสร่ รวมถึงการอาศัยพื้นที่สาธารณะแห่งนี้เป็นเครื่องมือสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับภาคสังคมในวงกว้างให้เข้าใจคุณค่าของอัตลักษณ์ชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่ นำสู่การออกแบบภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ ในบริบทของการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่ นำสู่การออกแบบสร้างสรรค์ภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ในบริบทของการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจเชิงลึก (In-depth Understanding) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากร คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางเสร่ เจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ประชาชนนอกเขตเทศบาลตำบลบางเสร่และและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการสวนสาธารณะ

- กลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวทางของ Nastasi, B. K. & Schensul, S. L. (Nastasi, B. K. & Schensul, S. L., 2005) คือ กลุ่มบุคคล ที่มีภูมิลำเนาอยู่ภายในชุมชนประมงบางเสร่โดยไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดสถานภาพ ไม่จำกัดอาชีพ ไม่จำกัดระดับการศึกษาและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและร่วมในการวิจัย แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มประมงพาณิชย์ จำนวน 5 ท่าน กลุ่มประมงพื้นบ้าน จำนวน 5 ท่าน กลุ่มผู้ปกครองท้องถิ่นชุมชนบางเสร่ จำนวน 5 ท่าน กลุ่มชาวชุมชนบางเสร่ จำนวน 5 ท่าน และปราชญ์ชาวบ้านด้านประมงชุมชนบางเสร่ จำนวน 1 ท่าน

- กลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ตามแนวทางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 41 คน ได้แก่ ประชาชนนอกเขตเทศบาลตำบลบางเสร่และและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการสวนสาธารณะ

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพจากการทบทวนวรรณกรรมด้วยแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษา (Document Search) และจากการสำรวจภาคสนามด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ด้วยกล้องถ่ายภาพ แบบจดบันทึกและการบันทึกภาพนิ่ง นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ตามที่ Merriam, S. B. ระบุถึงแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามโดยประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนประมงบางเสร่จากมุมมองของบุคคลภายนอกร่วมกับแนวคิดทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชุมชน และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม นำมาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Merriam, S. B., 1998)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลโดยตรง จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการสำรวจภาคสนาม การสำรวจทางกายภาพ และการถ่ายภาพพื้นที่ รวมถึงการใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งกับผู้ให้ข้อมูลหลักและการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการสวนสาธารณะ ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ-การเก็บรวบรวม และจัดระเบียบข้อมูลที่ได้รับจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษาและจากการสำรวจภาคสนาม ด้วยการจำแนกชนิดของข้อมูลโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบเหตุการณ์ (Event Analysis) ด้วยข้อมูลจากเครื่องมือการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าทางสถิติเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้แสดงผลสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่ นำสู่การออกแบบภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ ในบริบทของการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เพื่อการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาด้านศิลปะผสมผสานกับการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชุมชนเชิงสถาปัตยกรรม บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนกับอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนเป็นการเก็บข้อมูลระดับปฐมภูมิถึงมโนทัศน์ของบุคคลภายในชุมชนประมงบางเสร่ที่ในมุมมองถึงวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนประมงอื่น โดยกำหนดหมวดหมู่วัฒนธรรมของชุมชนประมงบางเสร่จากการศึกษา ที่ได้จำแนกไว้ 7 ด้าน เป็นฐานมโนทัศน์ในการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักและร่วมในการวิจัย ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้านโดยใช้ภาพแทนเป็นวิถีประมง
2. วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงโดยใช้ภาพแทนเป็นหางเครื่อง
3. วัฒนธรรมด้านประเพณี พิธีกรรม และงานเทศกาลโดยใช้ภาพแทนเป็นประเพณีสงกรานต์
4. วัฒนธรรมด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่สักการะโดยใช้ภาพแทนเป็นวัดหลวงพ่อทองอยู่
5. วัฒนธรรมด้านภูมิศาสตร์ทางทะเลโดยใช้ภาพแทนเป็นวิวทะเล
6. วัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาทางอาหารโดยใช้ภาพแทนเป็นปิ้งงบและหมึกน้ำดำ
7. วัฒนธรรมด้านภูมิทัศน์โดยใช้ภาพแทนเป็นสวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ (ค่ายลูกเสือและต้นยางนา)

การเลือกค่าอันดับของวัฒนธรรมแต่ละด้านและมีมโนทัศน์ถึงอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนประมงบางเสร่ผ่านวัฒนธรรมทั้ง 7 ด้าน พบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม 4 ด้าน ดังนี้ ด้านวิถีประมง วัฒนธรรมด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อทองอยู่และวัฒนธรรมด้านวิวทะเล คิดเป็นร้อยละ 19 รองลงมา และวัฒนธรรมด้านภูมิทัศน์สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่คิดเป็นร้อยละ 14 และชาวชุมชนให้ความเห็นว่าวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้านนี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมเคียงคู่กับชุมชนอย่างยาวนานและไม่มีแนวโน้มในทิศทางที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนผสมผสานกับวิถีชีวิตหมู่บ้านประมง คือ วิถีชาวประมงกับกับความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ปกป้องคุ้มครองภัยในช่วงทำการประมงในทะเลและจัดงานเทศกาลประเพณีบริเวณสวนสาธารณะในช่วงหยุดทำการประมง ส่วนวัฒนธรรมด้านอาหาร ศิลปการแสดงและงานเทศกาลประเพณี นั้นชาวชุมชนให้ความสำคัญในลำดับรองลงมาเพราะชาวชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนประมงในพื้นที่อื่น ๆ ก็มีวัฒนธรรมที่รื่นเริงและสร้างความสามัคคีในชุมชน

จากมโนทัศน์ถึงอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนประมงบางเสร่ผ่านวัฒนธรรมทั้ง 7 ด้านแล้ว พบว่า วิธีการวิเคราะห์อัตลักษณ์โดยการจัดกรอบ/ช่วงชั้นของอัตลักษณ์ในกรอบของ อัตลักษณ์ร่วมทางสังคม (Communal Frame) ที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมของบุคคลภายในชุมชนประมงบางเสร่ที่มีร่วมกับคนอื่นในกลุ่มชาวชุมชนเดียวกันและอัตลักษณ์เชิงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมต่อสังคม (Relational Frame) เป็นอัตลักษณ์ที่อยู่ในความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เป็นบุคคลภายนอกชุมชนประมงบางเสร่และมีมุมมองถึงอัตลักษณ์ชุมชนนี้เมื่อผ่านความสัมพันธ์กับคนภายในชุมชน โดยแนวทางการวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ค่าอันดับของการเลือกวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชน

ประมงบางเสร่ของทุกกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมในการวิจัย ทั้งกลุ่มบุคคลทั้งบุคคลภายในชุมชนและภายนอกชุมชนมีมโนทัศน์สอดคล้องตรงกันว่าวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน ที่ได้เลือกนี้เป็นวัฒนธรรมในภาพรวมของชุมชนประมงบางเสร่ คือ

1. วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน คือ วิถีประมง
2. วัฒนธรรมด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่สักการะ คือ วัดหลวงพ่อทองอยู่
3. วัฒนธรรมด้านภูมิศาสตร์ทางทะเล คือ วิวทะเล
4. วัฒนธรรมด้านภูมิทัศน์ คือ ค่ายลูกเสือและต้นยางนา (สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่)

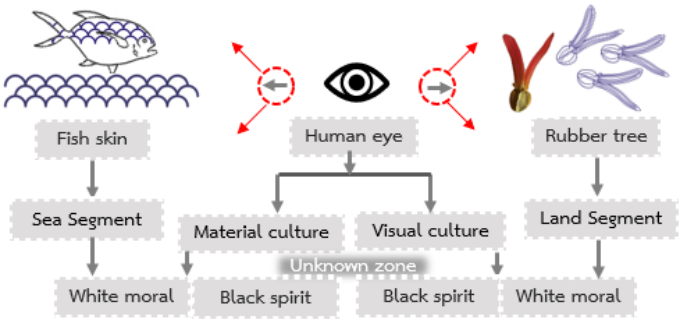
จากการวิเคราะห์จากกรอบอัตลักษณ์ร่วมของสังคมชุมชน และกรอบอัตลักษณ์เชิงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมต่อสังคมทั้ง 2 กรอบ ร่วมกันนำสู่อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่ตามความสอดล้อง ดังนี้

1. อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นวิถีประมง
2. อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นวิวทะเล
3. อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นวัดหลวงพ่อทองอยู่
4. อัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่โดยใช้ภาพแทนเป็นต้นยางนา (สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่)

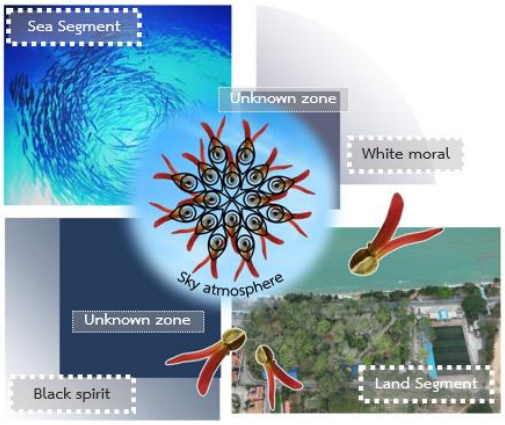
ภาพที่ 1 อัตลักษณ์ของชุมชนประมงบางเสร่

การวิเคราะห์องค์ประกอบตามอัตลักษณ์ชุมชนด้านวิวทะเลในภาคของท้องทะเล (Sea Segment) โดยใช้วัตถุธรรมจากรูปแบบ (Pattern) ของเกล็ดปลาบนตัวปลาแทนอัตลักษณ์ชุมชนด้านวิถีประมงสื่อความหมายเชิงอนุรักษ์ และวิเคราะห์องค์ประกอบตามอัตลักษณ์ชุมชนด้านสวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ในภาคของผืนดิน (Land Segment) โดยใช้วัตถุธรรมด้วยลายเส้นจากรูปทรงและสี (Outline Figure and Color) ของผลต้นยางนาแทนอัตลักษณ์ชุมชนด้านสวนสาธารณะสื่อความหมายเชิงอนุรักษ์ ทั้งสองส่วนถูกเชื่อมต่อกันด้วยชั้นบรรยากาศของท้องฟ้า ส่วนการวิเคราะห์เชิงทัศนธรรมในอัตลักษณ์ชุมชนด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งสักการะจากสัจธรรมในคำสอนของหลวงพ่อทองอยู่ โดยใช้ภาพแทนด้วยรูปดวงตามนุษย์แสดงความหมายถึงประสาทสัมผัสและจิตใจของมนุษย์ที่ได้กระทบกับสิ่งเร้าในสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยเริ่มมุมมองจากสภาวะความไม่รู้ (Unknown Zone) จนมีประสบการณ์เรียนรู้,รับรู้และเข้าใจสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งวัตถุธาตุและศีลธรรมที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปในวัฏจักรชีวิตของมนุษย์แต่ละปัจเจกในแต่ละด้าน ดังภาพที่ 2

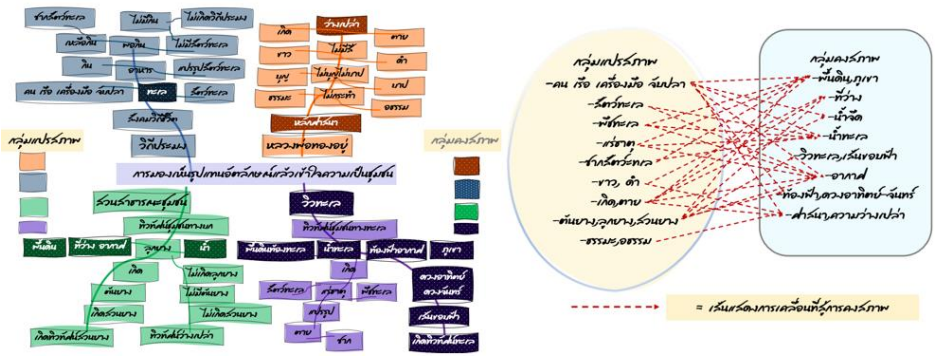
ภาพที่ 2 การพิจารณาระบบสัญลักษณ์ในกรอบของ ทัศนธรรมและวัตถุธรรม

ในการพิจารณาสัญศาสตร์อย่างสัมพันธ์กับภาพ (Visual Images) การใช้ภาพแทนด้วยรูปดวงตามนุษย์ที่สามารถเรียนรู้ รับรู้และสัมผัสภาพของสิ่งเร้าที่แทนด้วย เกล็ดบนตัวปลาและผลต้นยางนา ในหลายมุมมองโดยเป็นลักษณะศูนย์รวมความคิดในจิตใจของแต่ละปัจเจกที่สามารถสะท้อนและแสดงพฤติกรรมต่อสัญลักษณ์ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การพิจารณาสัญศาสตร์อย่างสัมพันธ์กับภาพ

แนวคิดทางการออกแบบภาพกราฟิกในระบบสัญลักษณ์ (Graphic Design Thinking) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบตามอัตลักษณ์ชุมชนทั้ง 4 ด้าน โดยใช้ ด้วยการสร้างแผนผังความคิด (Mind Mapping) และแผนผังความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์แต่ละด้านตามเกณฑ์ของสิ่งคงสภาพสู่สิ่งแปรเปลี่ยนในวิถีธรรมชาติ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แผนผังความคิดและแผนผังความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์

การวางแผนผังความคิดแทนอัตลักษณ์เพื่อการแยกกลุ่มคงรูปและกลุ่มแปรรูปในกิ่งอัตลักษณ์แต่ละด้าน เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์แผนผังความสัมพันธ์ในการเคลื่อนที่จากสิ่งแปรเปลี่ยนรูปสู่สิ่งคงรูป พบว่า สัญรูปที่ใช้แทนความหมายแสดงอัตลักษณ์ชุมชนทั้ง 4 ด้าน จำแนกได้ ดังนี้

1. วิถีประมง แทนความหมายด้วยภาพของ ปลาโฉมงามซึ่งเป็นปลาพื้นถิ่น

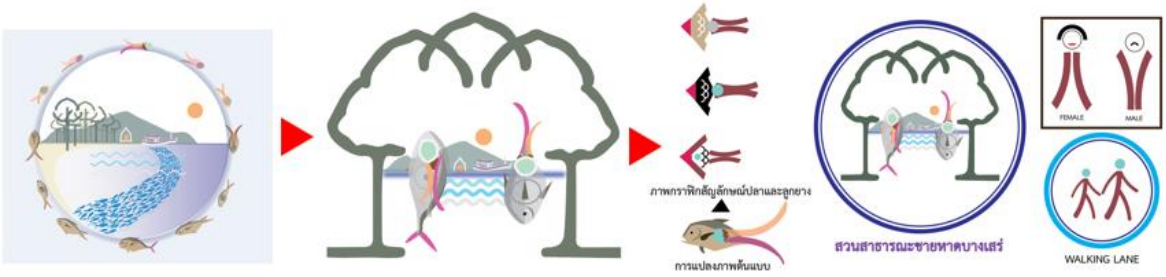
2. วิวทะเล แทนความหมายด้วยภาพที่เกิดจากองค์ประกอบของการประสานกันของเส้นขอบฟ้าในทิศทางระนาบของผิวน้ำทะเลและทิศทางอิสระของสันเขาผนวกกับเส้นขอบวงกลมของดวงอาทิตย์ โดยมีภาพเรือประมงล่องบนเกลี่ยวคลื่นอยู่ในระยะใกล้สายตา

3. หลวงพ่อทองอยู่ แทนความหมายด้วยพื้นที่เว้นว่างแสดงความว่างเปล่าตามหลักพุทธศาสนา

4. สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ แทนความหมายด้วยภาพของ ลูกยาง

กระบวนการออกแบบภาพกราฟิกบนพื้นฐานสำคัญ คือ ความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนบางเสร่ เป็นการออกแบบสร้างสรรค์ฉากหลังให้เปรียบเสมือนเป็นสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ว่างด้วยความฟุ้งกระจายของเม็ดสีแทนความว่างเปล่าตามหลักพุทธศาสนาในอัตลักษณ์ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งสักการะ และวางองค์ประกอบของสัญรูปแทนอัตลักษณ์วิวทะเลเป็นภาพภูมิทัศน์ชุมชนที่ประกอบด้วย เส้นขอบฟ้าของผิวน้ำทะเล เรือประมงบนเกลียวคลื่น สันเขา โบสถ์ของวัดบางเสร่คงคารามและดวงอาทิตย์ยามตกดิน ด้วยเส้นโครงร่าง รูปทรงทางเรขาคณิต ที่ถูกลดสัดส่วนด้วยระยะไกลจากสายตา และลงสีด้วยโทนสีเสมือนจริงอันเป็นภาพที่คุ้นชินของคนทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวไว้ตรงกลางพื้นที่ว่างของฉากหลัง

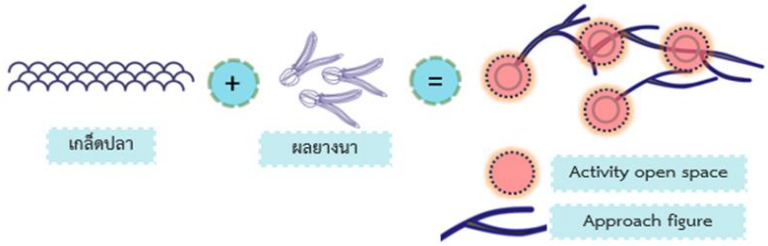
การออกแบบฉากหน้าของภาพกราฟิกเป็นการออกแบบภาพแทนความเป็นอยู่ของชาวบางเสร่ภายในชุมชน โดยการวางองค์ประกอบสัญรูปของต้นยางด้วยลายเส้นที่มีความเด่นชัดแทนอัตลักษณ์ด้านสวนสาธารณะชุมชนไว้เหนือเส้นขอบฟ้าบริเวณริมซ้ายถึงกึ่งกลางของพื้นที่ฉากหน้า และใช้เทคนิคการแปลงภาพ (Morphing) จากสัญรูปของลูกยาง เปลี่ยนไปเป็นสัญรูปของปลาแทนอัตลักษณ์ด้านวิถีประมง ที่ตำแหน่งทิศ 3 นาฬิกา และ 9 นาฬิกา ของเส้นขอบฟ้า แสดงการแปรรูปของสิ่งมีชีวิตในอัตลักษณ์ของทั้งสองด้านตามธรรมชาติที่ยังคงดำรงอยู่คู่กับพื้นที่ของชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยมีวงจรของการเปลี่ยนรูปบนขอบเขตของเส้นรอบวงกลม เปรียบเสมือนการเกิดขึ้นคงอยู่และดับไปตามวิถีวัฏสงสารในหลักพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาวชุมชนบางเสร่ นำสู่การสร้างสรรค์รูปแทนสัญลักษณ์ชุมชน (Logo) เพื่อระบุถึงการใช้ประโยชน์ของอาคารในสวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพกราฟิกแทนอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่เพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ

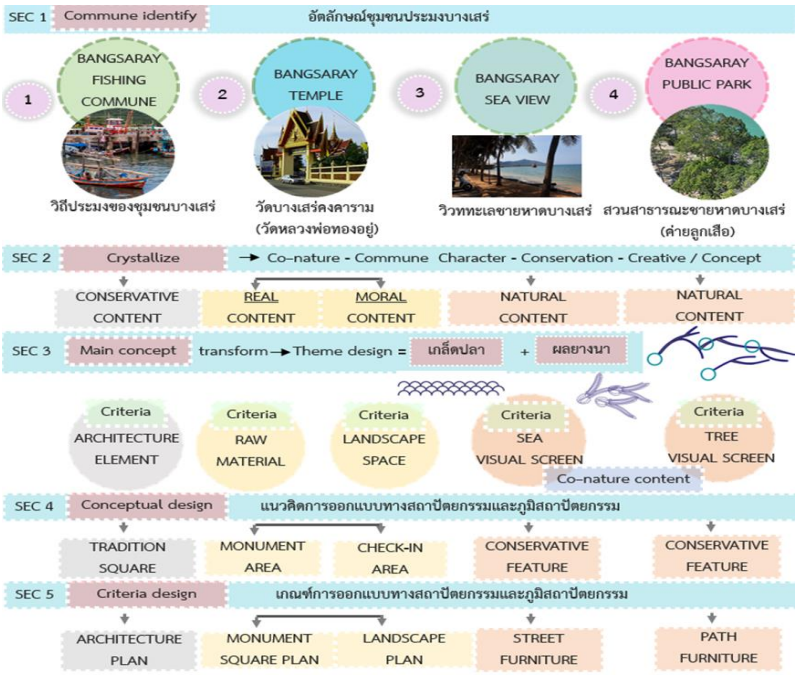
การผสมผสานองค์ประกอบจากการเปลี่ยนรูปของสิ่งเร้าจากการประสานกันของตัวปลาและผลต้นยางนา เป็นระบบสัญลักษณ์แทนอัตลักษณ์ชุมชนบางเสร่ในเชิงอนุรักษ์ เป็นการกระตุ้นพฤติกรรมของมนุษย์ในการเรียนรู้ รับรู้ สัมผัสภาพหรือรูปแบบที่จับต้องได้จากงานเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะด้วยการสร้างแนวรูปแบบ (Pattern) ในลักษณะสามมิติ ให้สอดคล้องกันกับระบบสัญลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น การสร้างสรรค์ลานกิจกรรม

สาธารณะ (Activity Open Space) ที่เหมาะสม มีมุมมองแบบเปิดกว้างและโอบล้อมด้วยพืชพรรณไม้ที่มีความร่มรื่น สร้างสรรค์อารมณ์ผ่อนคลาย (Approach Figure) พร้อมต้อนรับบุคคลทั่วไปที่มีโอกาสเดินทางมาท่องเที่ยวและเยี่ยมชมชุมชนบางเสร่ จึงสะท้อนถึงสภาพสังคมชุมชนบางเสร่ รวมทั้งระลึกถึงความเป็นชุมชนประมงท้องถิ่น ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การประสานกันของเกล็ดปลาและผลต้นยางนาในระบบสัญลักษณ์ของชุมชน

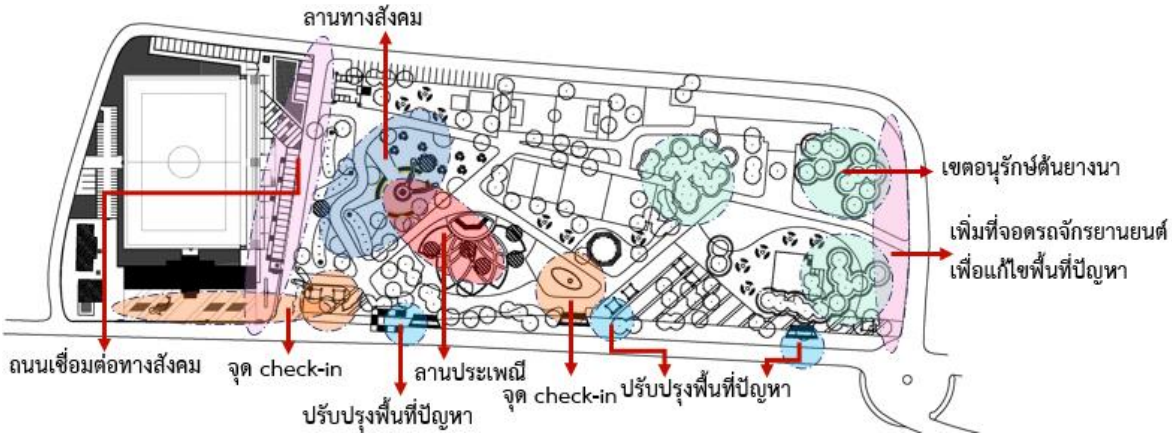
การจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรมเป็นกระบวนการตกผลึกทางความคิด (Crystallized Thinking) โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสำรวจบริบทของพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ทั้งภายในพื้นที่และสภาพแวดล้อม จากการสัมภาษณ์และสอบถามถึงมโนทัศน์ในบริบทของอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่และพฤติกรรมในการเข้าใช้พื้นที่สวนสาธารณะจากผู้เข้าร่วมในการวิจัย นำมากลั่นกรองสู่การบูรณาการองค์ประกอบระหว่างบริบทของอัตลักษณ์ชุมชนและบริบทของพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ในการกำหนดความหมายของ 4C (1. Co-nature, 2. Conservation, 3. Commune Character, 4. Creative) นำสู่แนวคิดหลัก (Main Conceptual Design) ในการออกแบบจัดการพื้นที่และได้แกนความคิด (Theme Design) ในรูปแบบของเกล็ดปลาประสานกับรูปทรงของผลยางนาและลายเส้นของปีกผลในการสร้างสรรค์แนวคิดและเกณฑ์แนวทางเชิงสถาปัตยกรรมแสดงอัตลักษณ์ชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลนำสู่แนวความคิดหลักในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม

จากแนวคิดหลักในการออกแบบดังกล่าวนำสู่การสังเคราะห์บริเวณพื้นที่ที่มีความเหมาะสม (Zoning) จากความต้องการกลุ่มพื้นที่ใช้สอยของชาวชุมชนและกลุ่มบุคคลภายนอกชุมชน นักท่องเที่ยวรวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขพื้นที่ปัญหาในพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ แสดงอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม

การสังเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมภายในสวนสาธารณะบูรณาการร่วมกับแนวคิดหลัก (Main Conceptual Design) ของการออกแบบจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่และแกนความคิด (Theme Design) ในรูปแบบของเกล็ดปลาประสานกับรูปทรงของผลยางนาและลายเส้นของปีกผล นำสู่แนวคิดและเกณฑ์แนวทางในงานทางสถาปัตยกรรม เป็นกระบวนการการออกแบบเชิงรูปธรรมแสดงอัตลักษณ์ชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การสังเคราะห์พื้นที่นำสู่การออกแบบในการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่

อภิปรายผล

ผลการวิจัยอัตลักษณ์ชุมชนประมงท้องถิ่นสู่การออกแบบภาพกราฟิกเพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เชิงสถาปัตยกรรม พบว่า การออกแบบภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ ในบริบทของการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ กระบวนการออกแบบภาพกราฟิกบนพื้นฐานสำคัญคือความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนบางเสร่ เป็นการออกแบบสร้างสรรค์ฉากหน้าด้วยกลุ่มต้นยางที่เป็นพืชพื้นถิ่นและการแปลงภาพจากสัญรูปของลูกยางเป็นสัญรูปของปลาโฉมงามที่เป็นปลาท้องถิ่น ฉากหลังให้เปรียบเสมือนเป็นสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ว่างด้วยความฟุ้งกระจายของเม็ดสีแทนความว่างเปล่าตามหลักพุทธศาสนาในอัตลักษณ์ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งสักการะ และวางองค์ประกอบของสัญรูปแทนอัตลักษณ์วิวทะเลเป็นภาพภูมิทัศน์ชุมชนที่ประกอบด้วย เส้นขอบฟ้าของผิวน้ำทะเล เรือประมงบนเกลียวคลื่น สันเขา โบสถ์ของวัดบางเสร่คงคารามและดวงอาทิตย์ยามตกดิน ด้วยเส้นโครงร่าง รูปทรงทางเรขาคณิต นำสู่การสร้างสรรค์รูปแทนสัญลักษณ์ชุมชน (Logo) เพื่อระบุถึงการใช้ประโยชน์ของอาคารในสวนสาธารณะชายหาดบางเสร่เพื่อการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะตามหลักอัตลักษณ์ ได้แก่ 1) วิถีประมง 2) หางเครื่อง 3) ประเพณีสงกรานต์ 9 วัน 4) วัดหลวงพ่อทองอยู่ 5) ทางทะเล 6) อาหาร ได้แก่ อาหารทะเล และ 7) ค่ายลูกเสือและต้นยางนา (สวนสาธารณะ) (ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์, 2564) และแนวทางการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมบนพื้นที่ด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดจากการถอดอัตลักษณ์ชุมชน (สาทินี วัฒนกิจ และณัฐนีภรณ์ น้อยเสงี่ยม, 2561) รวมทั้งการออกแบบสถาปัตยกรรมการตอบสนองและการแก้ปัญหา (Direct responses And Problem Solving) เป็นการค้นคว้าทางการออกแบบในวิถีของการสืบสวน และประมวลองค์ความรู้ใหม่ (ณรงพน ไล่ประกอบทรัพย์, 2556)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนประมงบางเสร่แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) วิถีประมง แทนความหมายด้วยภาพของ ปลาโฉมงามซึ่งเป็นปลาพื้นถิ่น 2) วิวทะเล แทนความหมายด้วยภาพที่เกิดจากองค์ประกอบของการประสานกันของเส้นขอบฟ้าในทิศทางระนาบของผิวน้ำทะเล 3) หลวงพ่อทองอยู่ แทนความหมายด้วยพื้นที่เว้นว่างแสดงความว่างเปล่าตามหลักพุทธศาสนา และ 4) สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ แทนความหมายด้วยภาพของลูกยาง นำองค์ประกอบต่าง ๆ สู่การออกแบบภาพกราฟิกแสดงอัตลักษณ์ ในบริบทของการจัดการพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ ภาพกราฟิกที่สู่ถึงการออกแบบที่แทนความเป็นอยู่ของชาวบางเสร่ภายในชุมชน โดยมีองค์ประกอบตามอัตลักษณ์ชุมชนด้านวิวทะเลในภาคของท้องทะเล (Sea Segment) และรูปแบบ (Pattern) ของปลาโฉมงามและเกล็ดปลาแทนอัตลักษณ์ชุมชน องค์ประกอบตามอัตลักษณ์ชุมชนด้านสวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ในภาคของผืนดิน (Land Segment) โดยใช้รูปทรงและสี (Outline Figure and Color) ของผลต้นยางนาแทนอัตลักษณ์ชุมชนด้านสวนสาธารณะสื่อความหมายเชิงอนุรักษ์ เชื่อมด้วยชั้นบรรยากาศของท้องฟ้า ส่วนการวิเคราะห์เชิงทัศนธรรมในอัตลักษณชุมชนใช้ภาพแทนด้วยการเปลี่ยนรูปของปลาโฉมงามและลูกยางเปรียบเสมือนวิถีวัฏสงสารของสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่สามารถคงรูปอยู่ได้ในหลักพุทธศาสนาและนำมิติของการแปรเปลี่ยนรูประหว่างลูกยางกับปลาโฉมงามสู่แนวทางการออกแบบแผนผังในแนวระนาบ 2 มิติ แปรเปลี่ยนเป็นรูปทรง 3 มิติ เชิงสถาปัตยกรรมบนพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ การปรับพื้นที่สวนสาธารณะชายหาดบางเสร่ของชาวชุมชนจะยึดถือหลักการสืบสานประเพณีและงานเทศกาลเป็นหลักสำคัญของการใช้พื้นที่ ควรสร้างลานประเพณีในตำแหน่งที่สะดวกในการเข้าถึงและเป็นพื้นที่ติดชายหาดและทะเล เพื่อสร้างการเชื่อมโยงวิถีประมงของชุมชนกับพื้นที่สวนสาธารณะ ควรเน้นการสร้างสรรค์โครงสร้างที่ความปลอดภัยและประโยชน์จากการเข้าใช้อาคารมีการออกแบบเพื่อผู้พิการในการเข้าใช้พื้นที่ เช่น การลดความต่างระดับด้วยระดับขั้นและชานพักบันไดร่วมกับองศาความลาดของทางเดินผู้พิการเพื่อแก้ปัญหาการเข้าถึงจากปัญหาบันไดทางเข้าด้านหน้าของสวนสาธารณะติดชายหาดที่มีความสูงจากระดับถนน การวางผังเพิ่มพื้นที่จอดรถยนต์และรถจักรยานยนต์ และการสร้างลานทางสังคมสำหรับการนัดพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับอาชีพประมงเสมือนหนึ่งเป็นลานเพื่อการอนุรักษ์อาชีพประมงของชุมชน ลานทางสังคมประเพณีและลานกิจกรรมภายในพื้นที่สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ คชสีห์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน. (2562). มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 20(1), 1-14.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). ประเพณีชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2567 จาก https://www.m-culture.go.th/th

กองยุทธศาสตร์และงบประมาณเทศบาลตำบลบางเสร่. (2566). แผนพัฒนาระดับท้องถิ่นฉบับทบทวน พ.ศ. 2566-2570. ชลบุรี: เทศบาลตำบลบางเสร่.

ณรงพน ไล่ประกอบทรัพย์. (2556). บูรณาการการค้นคว้าวิจัยกับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม: การพัฒนาร่วมกันระหว่างโจทย์และผลลัพธ์. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง, 15(30), 30-45.

เทศบาลตำบาลบางเสร่. (2566). แผนดำเนินงาน 2566. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567 จาก https://www.bangsaray.go.th/images/sub_1510281980/แผนดำเนินงาน2566.pdf

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์. (2564). การพัฒนางานพิมพ์ผ้าเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.

สาทินี วัฒนกิจ และณัฐนีภรณ์ น้อยเสงี่ยม. (2561). การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรมและผังภูมิทัศน์ชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำปะเหลียน จังหวัดตรัง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2567 จาก https://eeco.or.th/th

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=index

องค์การสหประชาชาติ. (2566). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs : Sustainable Development Goals). เรียกใช้เมื่อ 7 มีนาคม 2567 จาก https://thailand.un.org/th/sdgs

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Merriam, S. B. (1998). Qualitative Research and Case Study Applications in Education. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Nastasi, B. K. & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. Journal of School Psychology, 43(3), 177-195.

บทความวิจัย

การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ*

MANAGEMENT OF HEALTH BUSINESS BASED ON THAI SOFT POWER IDENTITY: COMPETENCY DEVELOPMENT FOR SERVICE PERSONNEL

ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย[1*], เกียรติชัย วีระญาณนนท์[1], สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล[2]
Supajaree Wongratanachokechai[1*], Kietchai Veerayannon[1], Sanit Sirivisitkul[2]
[1]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย
[1]Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Pathum Thani, Thailand
[2]คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย
[2]Faculty of Political Science, North Bangkok University, Pathum Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: ajpook.supajareew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย 2) สมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการธุรกิจสุขภาพ และ 3) เสนอแนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 21 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับซอฟต์พาวเวอร์และธุรกิจสุขภาพ และผู้ประกอบการในสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย ได้แก่ โรงแรมที่พัก สปาเพื่อสุขภาพ นวดไทยเพื่อสุขภาพ ภัตตาคารหรือร้านอาหาร และสถานพยาบาล ผลการศึกษาสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย มีกิจกรรมหลักในการจัดการได้แก่ การนำองค์กร การวางแผน การจัดการองค์กร การควบคุม การจัดการความรู้ และการจัดการบริการ 2) สมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการในธุรกิจสุขภาพ ได้แก่ ความอ่อนโยน ความเห็นอกเห็นใจ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย แรงบันดาลใจในการให้บริการด้วยสุนทรียศาสตร์ และ 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพประกอบด้วย 3.1) สมรรถนะหลักที่สำคัญของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ได้แก่ ความสามารถในการโน้มน้าวและดึงดูด การสื่อสารถ่ายทอดเชิงวัฒนธรรม การนำเสนออัตลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาไทย และ 3.2) สมรรรถนะเฉพาะของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพที่สอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่สำคัญและเหมาะสมตามสายอาชีพในธุรกิจแต่ละประเภท

คำสำคัญ: ซอฟต์พาวเวอร์, อัตลักษณ์ไทย, ธุรกิจสุขภาพ, สมรรถนะ, บุคลากรผู้ให้บริการ

Abstract

This qualitative research aimed to explore 1) The management of health business based on the concept of Thai Soft Power identity, 2) The competencies of service personnel in utilizing Soft Power to persuade and attract clients in the health business, and 3) Management guidelines

* Received 6 September 2024; Revised 3 November 2024; Accepted 5 November 2024

for developing the competencies of service personnel in the health business according to the concept of Thai Soft Power identity. The study employed semi-structured interviews as a tool to interview 21 purposively selected key informants, who were experts in Soft Power and health business, as well as entrepreneurs from establishments certified as Thai identity wellness centers "Thainess Wellness Destination: TWD" across 5 categories: hotel and accommodation, health spas, Thai massage for health, restaurants, and medical facilities. The results of the study can be summarized into three key points: 1) The management of health business based on the concept of Thai Soft Power identity includes core management activities such as leading, planning, organizing, controlling, knowledge management, and service management. 2) Competencies of service personnel in utilizing Soft Power to persuade and attract clients in the health business encompass traits such as gentleness, empathy, pride in Thai identity, and inspiration to provide aesthetically pleasing services. 3) The guidelines for developing competencies of service personnel in the health business include 3.1) Essential core competencies of service personnel in the health business, which involve the ability to persuade and attract, cultural communication, and the presentation of Thai identity and wisdom. 3.2) Specific competencies of service personnel in the health business, which align with the essential core competencies and are suitable for the professions in each business.

Keywords: Soft Power, Thai Identity, Health Business, Competency, Service Personnel

บทนำ

ธุรกิจสุขภาพ (Health Business) เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยและมีแนวโน้มการขยายตัวของอุตสาหกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง จากรายงานผลการศึกษาของสถาบันโกลบอลเวลเนส (Global Wellness Institutes: GWI) วิเคราะห์แนวโน้มการเติบโตของธุรกิจสุขภาพจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด จากการจัดอันดับในปี ค.ศ. 2020 ประเทศไทยมีมูลค่าตลาดในกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นอันดับ 15 ของโลก และมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้อยู่ 1 ใน 5 อันดับแรก ภายในปี 2027 (Global Wellness Institute, 2023) เมื่อพิจารณาการเจริญเติบโตทางผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ประเทศไทยมีความโดดเด่นและคาดการณ์ว่าธุรกิจสุขภาพของไทยจะเติบโตอย่างต่อเนื่องสูงถึง 7.6 แสนล้านบาทในปี พ.ศ. 2570 (กรุงเทพธุรกิจ, 2566) จากการสำรวจเพื่อจัดอันดับจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก พบว่า ประเทศไทยได้รับความสนใจและเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่นิยมของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศมากเป็นอันดับที่ 15 ของโลก มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาประเทศไทยประมาณปีละ 6,500,000 ครั้ง และมีการจ้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 530,000 คน เมื่อธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการบริการทางการแพทย์มีการเติบโตมากยิ่งขึ้น กระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบายสนับสนุนการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก สมุนไพร ภูมิปัญญาไทย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ผสมผสานอัตลักษณ์ความเป็นไทย ทำให้โปรแกรมการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศและมุ่งขับเคลื่อนศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย (Thainess Wellness Destination: TWD) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย และช่วยกระตุ้นภาคเศรษฐกิจตามแผนขับเคลื่อนระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) ศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทยจึงให้ความสำคัญ

ในการสร้างสรรค์แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย (Thainess) หรืออัตลักษณ์ไทย (Thai Identity) ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะของตนเอง รายงานดัชนีซอฟต์พาวเวอร์โลก Global Soft Power index 2023 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 41 ของโลก และเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 Brand Finance ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำการสำรวจและจัดทำรายงานดัชนีวัดซอฟต์พาวเวอร์โลก ได้ให้คำนิยาม ซอฟต์พาวเวอร์ หมายถึง ความสามารถของประเทศที่มีอิทธิพลต่อความชอบ และพฤติกรรมของผู้มีบทบาทต่าง ๆ ในเวทีระหว่างประเทศ ผ่านการดึงดูดและโน้มน้าวจูงใจมากกว่าการถูกบีบบังคับ โดยแต่ละประเทศจะได้รับคะแนนจากตัวชี้วัดหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ชื่อเสียง 2) ความคุ้นเคย และ 3) การมีอิทธิพลที่มีต่อประเทศอื่น เมื่อพิจารณามุมมองด้านธุรกิจสุขภาพ ประเทศไทยได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงด้านการดูแลสุขภาพที่ดีหรือมีความมั่นคงทางสุขภาพจาก Global Health Security (GHS) Index 2021 รายงานว่าระบบการดูแลสุขภาพของประเทศไทยอยู่ในอันดับ 5 ของโลก และเป็นอันดับ 1 ของเอเชีย ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ประเทศไทยแสดงศักยภาพความพร้อมในการรับมือการแพร่ระบาดรวมทั้งระบบสาธารณสุขและการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลในภาพรวมอยู่ในระดับดี ส่วนค่ารักษาพยาบาล พบว่า ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ต่อประชากรต่ำที่สุดใน 10 ประเทศ โดยเฉลี่ยรายละ 296 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี, 2566) ธุรกิจสุขภาพที่มีอัตลักษณ์ไทย มีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ การบริการที่มีลักษณะเด่นเฉพาะของตนเอง (Farrelly, N., 2016) โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวจะพบเห็นลักษณะเด่นของความเป็นไทย ได้แก่ อุปนิสัยคนไทย ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มารยาทไทยที่นุ่มนวลอ่อนโยน การให้บริการแบบไทย อาหารไทย วัฒนธรรมประเพณี การละเล่น เทศกาล และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในบริบทของประเทศไทยการสร้างสรรค์พลังซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยในธุรกิจสุขภาพ จะช่วยให้เข้าถึงผู้คนทั่วโลก สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนพื้นที่และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของซอฟต์พาวเวอร์ไทย และใช้จุดเด่นความเป็นไทยด้วยกลยุทธ์ “เร็วกว่า สร้างสรรค์กว่า มีข้อมูลมากกว่า” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) จากการสืบสภาพ พบว่า ธุรกิจสุขภาพที่ผ่านการประเมินและได้รับการรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย ครั้งที่ 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 นั้น มีเพียง 36 กิจการ และอยู่ในเขตพื้นที่นำร่องของโครงการในบางจังหวัดเท่านั้น ดังนั้นการประเมินและให้การรับรองสถานประกอบการธุรกิจสุขภาพทั้ง 5 กลุ่มนี้ จึงเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับธุรกิจสุขภาพส่วนใหญ่ในประเทศไทย และเมื่อศึกษาเกณฑ์การประเมินเพื่อให้การรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย พบว่า ยังไม่มีแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการด้านการจัดการองค์กรเพื่อความยั่งยืน และไม่มีการกำหนดและประเมินสมรรถนะเพื่อพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมคิดสร้างสรรค์ซอฟต์พาวเวอร์ กลไกการพัฒนาการบริหารจัดการธุรกิจสุขภาพโดยการนำหลักการต่าง ๆ มาบูรณาการให้เกิดจุดแข็งและโอกาสทางธุรกิจ เพื่อยกระดับแรงงานฝีมือ สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อนำเสนอสินค้าและบริการที่มีอัตลักษณ์ไทยและสร้างประสบการณ์การส่งมอบที่ประทับใจให้กับผู้ใช้บริการ ผู้ประกอบการควรมีการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ดีในเรื่องความเป็นไทยควบคู่ไปกับการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นด้านอื่น ๆ (ยุพวรรณ นังคลาภิวัฒน์, 2560) ดังนั้น ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ แบ่งปันประสบการณ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยโมเดลต้นแบบการพัฒนา หรือแบบอย่างการปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เพิ่มการเข้าถึงของผู้ประกอบการในกลุ่มธุรกิจสุขภาพต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและแรงจูงใจในการดำเนินการ เพื่อยกระดับสถานประกอบการให้มีความพร้อมด้านคุณภาพมาตรฐาน และมีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ไทยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ดังนั้นหากมีการบูรณาการและพัฒนาต่อยอด เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการองค์กรให้ผ่านเกณฑ์การประเมิน และได้รับการรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย จะช่วยสร้างพลังดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในอันที่จะช่วยกระตุ้นภาคเศรษฐกิจตามแผนขับเคลื่อนระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาการจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการในองค์กรที่ได้รับการรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย ซึ่งประกอบด้วย 1) กลุ่มธุรกิจโรงแรมที่พัก 2) กลุ่มธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ 3) กลุ่มธุรกิจนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ 4) กลุ่มธุรกิจภัตตาคารหรือร้านอาหาร และ 5) กลุ่มธุรกิจสถานพยาบาล เพื่อศึกษาการจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ศึกษาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการธุรกิจสุขภาพ และเสนอแนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้ในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์ อัตลักษณ์ไทยเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ เสนอแนะผู้ประกอบการธุรกิจสุขภาพ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณาตามบริบทที่เหมาะสม และนำไปประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาต่อยอดเพื่อขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยและส่งเสริมธุรกิจสุขภาพ สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการธุรกิจสุขภาพ
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธุรกิจสุขภาพและซอฟต์พาวเวอร์ และผู้ประกอบการในสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย ครั้งที่ 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดตัวอย่างในการวิจัยเพื่อให้ผลการศึกษามีน้ำหนักในการอธิบาย จึงมุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่เกิน 30 คน (ชาย โพธิสิตา, 2559) การวิจัยนี้ได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน 21 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสุขภาพและซอฟต์พาวเวอร์ จำนวน 11 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการ หรือตัวแทนจากสถานประกอบการในกลุ่มธุรกิจสุขภาพ ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารหรือร้านอาหาร สปาเพื่อสุขภาพ นวดไทยเพื่อสุขภาพ สถานพยาบาลที่มีอัต ลักษณ์ไทยและได้รับการรับรองมาตรฐานเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย (Thainess Wellness Destination: TWD) ครั้งที่ 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการด้านโรงแรมที่พัก 2 คน ร้านอาหาร 2 คน นวดไทย 2 คน สปาเพื่อเพื่อสุขภาพ 2 คน และคลินิกแพทย์แผนไทย 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทย และซอฟต์พาวเวอร์ยังค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ ที่ต้องใช้การพูดคุย สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อการสรุปความ ตีความให้เกิด

ความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังมีขั้นตอนการดำเนินงานต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.2 แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบ แก้ไข และคำแนะนำปรับปรุงจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในสัมภาษณ์ให้มีความสอดคล้อง ชัดเจนตรงประเด็นที่ทำการศึกษาแล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ดังนี้ 1) การระบุคำถามให้มีความชัดเจน เนื้อหาครบถ้วนถูกต้องเหมาะสม 2) การจัดเรียงลำดับคำถามให้มีความต่อเนื่อง 3) ข้อคำถาม ภาษาที่ถูกต้องและเข้าใจง่าย 4) เป็นคำถามปลายเปิด ไม่มีการถามนำหรือชี้นำคำตอบ และ 5) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่มีคำถามปลายเปิด ข้อคำถามอยู่ในขอบเขตประเด็นที่ทำการศึกษาและมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความหรือสนทนาพูดคุยเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจจุดประสงค์และให้ข้อเสนอแนะ

ตัวอย่างคำถาม 1) *“องค์กรของท่านมีการกำหนดนโยบายการบริการที่สอดคล้องตามวิถีไทยหรือไม่อย่างไร”* 2) *“ท่านมีแนวคิดหรือข้อเสนอแนะอย่างไรในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยเพื่อสร้างสรรค์การบริการตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย”*

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อ ประสานงาน นัดหมาย วันและเวลาที่ผู้เข้าร่วมวิจัยสะดวกเพื่อขอสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง และส่งเอกสารแนะนำตัวและโครงการวิจัยให้ล่วงหน้าก่อนนัดหมาย การดำเนินการสัมภาษณ์เริ่มจากการแนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและการนำไปใช้ และสอบถามความสะดวกและความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อขออนุญาตบันทึกเสียง หรือภาพระหว่างการสัมภาษณ์ หากไม่ได้รับอนุญาตจะใช้วิธีการจดบันทึกเท่านั้น ระยะเวลาการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้เวลาประมาณคนละ 45 - 60 นาที โดยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่ 8 เมษายน 2567 ถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2567

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความหมาย คำสำคัญของกลุ่มคำ หาความสัมพันธ์ของเรื่องราว และพิจารณาสร้างข้อสรุปของข้อมูลนั้น ๆ ตามแนวทางของ Cohen, M. Z. et al. (Cohen, M. Z. et al., 2000) ตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และตรวจสอบข้อมูลหลายมุมมอง (Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านซอฟต์พาวเวอร์และเวลเนสอัตลักษณ์ไทย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย สามารถนำเสนอเป็นประเด็นหลักได้ 6 ประการ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การนำองค์กร การกำหนดนโยบาย การดำเนินธุรกิจที่เน้นวิถีไทย การปลูกฝังค่านิยมคนในองค์กรให้มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย สร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมในการทำงานวิถีไทยที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ผู้นำองค์กรต้องมีความมุ่งมั่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการถ่ายทอดองค์ความรู้และขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 1 มีความคิดเห็น ดังนี้

“เจ้าของกิจการ ผู้นำองค์กร มีความสำคัญมากในการถ่ายทอดและขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์ การจัดการองค์กรให้มีเอกลักษณ์ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการตามวิถีไทยและซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย การนำเสนอผลิตภัณฑ์ การบริการ การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรม การตกแต่งภายใน ภายนอกอาคาร อุปกรณ์ของใช้ รวมถึงการแต่งกาย ทรงผม เครื่องประดับของพนักงานผู้ให้บริการ จึงเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความเป็นไทยที่สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างการจดจำของผู้ใช้บริการ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 1, 2567)

1.2 การวางแผนเพื่อพัฒนาปรับปรุงสินค้าและบริการที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นและอัตลักษณ์ไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 12 กล่าวไว้ว่า

“ผู้ประกอบการ ต้องมีการวางแผนการจัดการ พัฒนาปรับปรุงสินค้าและบริการ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ หรือแผนการตลาด และใช้เครื่องมือการตลาดสมัยใหม่ในการนำเสนอเล่าเรื่องให้น่าสนใจ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 12, 2567)

1.3 การจัดการองค์กร จัดการคนในองค์กรและเครือข่ายชุมชน ประกอบด้วย 1) การบริหารกำลังคน 2) การสรรหา 3) การพัฒนาคน 4) การรักษาการคงอยู่ของคน 5) การปกครองให้มีระเบียบวินัย 6) การชื่นชม ให้รางวัล 7) การสื่อสารพูดคุยทำความเข้าใจกันภายในองค์กร และ 8) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมรอบข้าง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 8 ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“ผู้ประกอบการ ต้องมีการวางแผนการจัดการด้านกำลังคน เพราะคนเป็นกลไกสำคัญของธุรกิจบริการ มีการสร้างเครือข่าย สร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชน มีการอบรม สอนงานบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริการตามมาตรฐานวิชาชีพ และต้องการดูแลคุณภาพชีวิต สร้างความผูกพัน เพื่อรักษาคนให้อยู่กับองค์กรนาน ๆ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 8, 2567)

1.4 การควบคุมกำกับดูแลสินค้าและการบริการให้มีมาตรฐาน ไม่เกิดข้อผิดพลาด หรือมีลูกค้าร้องเรียน ประกอบด้วย 1) การปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนด และ 2) การทำงานตามกฎแห่งความปลอดภัย มีการประเมินและควบคุมความเสี่ยงและอันตรายในการทำงานและการบริการลูกค้า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 1 และผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 3 ได้แสดงความคิดเห็น ตามลำดับ ดังนี้

“มาตรฐานธุรกิจสุขภาพในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การใช้บริการแพทย์ทางเลือกศาสตร์ภูมิปัญญาไทย สมุนไพรไทย กำลังอยู่ในกระแสนิยมสำหรับคนรักสุขภาพ ทั้งเชิงป้องกันและการบำบัดรักษา”

“ผู้ประกอบการและเครือข่าย ควรร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการพัฒนาผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติและการกำกับดูแล” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 3, 2567)

1.5 การจัดการความรู้ในองค์กรและชุมชน ประกอบด้วย 1) ความรู้ในการทำงาน 2) ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อบริการ 3) ความรู้เกี่ยวกับซอฟต์พาวเวอร์ 4) ความรู้เกี่ยวกับสินค้า ผลิตภัณฑ์ โปรแกรมการให้บริการ 5) ความรู้เกี่ยวกับโรคระบาด 6) ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือแปลภาษา 7) ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น 8) ความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ 9) ความรู้เกี่ยวกับประเพณี การละเล่นพื้นเมือง และ 10) ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นเมือง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 20 กล่าวไว้ว่า

“องค์กรและผู้นำองค์กรควรมีส่วนร่วมกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันจัดการความรู้และกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นพื้นเมือง ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปพัฒนาต่อยอด สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โปรแกรมการท่องเที่ยว บริการสุขภาพ และเมนูอาหารพื้นถิ่น เพื่อสร้างอัตลักษณ์ไทยให้เป็นที่น่าสนใจ น่าจดจำ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 20, 2567)

1.6 การจัดการบริการเพื่อรักษามาตรฐานการให้บริการและความปลอดภัย และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย 1) การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedure: SOP) 2) การไม่ละเมิดกฎ ข้อห้าม 3) การปฏิบัติตามมาตรฐานต่าง ๆ ที่กฎหมาย และ พ.ร.บ. ที่กำหนด และ 4) การบริการหรือนำเสนอสินค้าผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ไทย ภูมิปัญญาไทยผ่านอายตนะทั้งหก ด้วยการสัมผัสด้วย ตา (เห็นเป็นภาพ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว) หู (ได้ยินเสียงในสภาพแวดล้อม บรรยากาศ) จมูก (ได้รับกลิ่น) ลิ้น (รับรส) ผิวหนัง (การสัมผัส) และจิตใจ (ความคิด) จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 17 และผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 21 ทั้งสองท่านได้แสดงความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

“ผู้ประกอบการ ต้องมีการอบรม ประชุมชี้แจง จัดทำประกาศ ระเบียบปฏิบัติ หรือคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อแนะนำ กำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ ความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ความปลอดภัย และบริหารจัดการความเสี่ยง อันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการบริการ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 17, 2567)

“ผู้ประกอบการ ควรร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โปรแกรมการบริการที่มีอัตลักษณ์ไทย มีการบูรณาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งมอบประสบการณ์ที่น่าประทับใจ สร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว ผู้ใช้บริการได้สัมผัสผ่านอายตนะทั้งหก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 21, 2567)

2. สมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการธุรกิจสุขภาพ มีแนวโน้มสอดคล้องและสรุปเป็นสมรรถนะที่คาดหวังและต้องการให้นำไปใช้โน้มน้าวจูงใจ 4 ประการ ดังนี้ 1) ความอ่อนโยน ที่แสดงออกถึงน้ำเสียง ภาษาพูด ภาษากาย 2) ความเห็นอก เห็นใจ ที่แสดงออกทางสายตา น้ำเสียง คำพูด และการสัมผัส 3) ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย ที่แสดงออกทางบุคลิกภาพ การแต่งกาย การเล่าเรื่องราว การนำเสนอสินค้า บริการ การสาธิต การยกตัวอย่าง การแนะนำ ให้ข้อมูล และ 4) แรงบันดาลใจในการให้บริการด้วยสุนทรียศาสตร์ที่แสดงออกถึงคุณค่า ความงดงาม และเกิดจากการรังสรรค์ การคิดค้น พัฒนา วิจัย สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ความตั้งใจในการให้บริการ การนำเสนอสินค้าที่แสดงถึงความมั่นใจในความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในการการปฏิบัติหน้าที่ มีความสุข ความภาคภูมิใจในสินค้า และการบริการ ที่ส่งมอบและสร้างความพึงพอใจ ความประทับใจให้ลูกค้า การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำหรือบอกต่อ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 9, 10, 5, 16 และ 18 ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพไว้ ดังนี้

“การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยพัฒนาสมรรถนะแรงงานในท้องถิ่น และปลูกฝังทัศนคติการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย มีใจบริการที่มาจากจิตใจข้างใน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 9, 2567)

“การจัดการความรู้ ถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน ควรทำอย่างครบวงจร ตามโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน หรือ ที่ใช้คำย่อว่า “บวร” นั่นเอง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 10, 2567)

“ผู้นำต้องปลูกฝังค่านิยม วัฒนธรรมองค์กรให้คนในองค์กร มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การบริการที่เป็นเอกลักษณ์แบบไทย มีแรงบันดาลใจที่จะบริการด้วยความภาคภูมิใจ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 5, 2567)

“การนำเสนอโปรแกรมการนวด โดยให้ข้อมูลและสาธิตให้นักท่องเที่ยวหรือลูกค้าผู้ใช้บริการได้ความรู้และตัดสินใจเลือกได้ด้วยตนเอง การนวดด้วยนาฏลีลาบนเรือนกายจากภูมิปัญญาอัตลักษณ์พื้นถิ่น ที่มีเทคนิคการลงน้ำหนักและความอ่อนช้อย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 16, 2567)

“การนำเสนอเมนูอาหารพื้นถิ่น อัตลักษณ์พื้นเมือง การตกแต่งสถานที่ การแต่งกาย เสื้อผ้า ทรงผม การใช้ภาษากาย ภาษาพูด เสียงธรรมชาติ เพลงประกอบแบบล้านนา การใช้ภูมิปัญญาไทย สมุนไพร ของใช้ ของที่ระลึก เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจและน่าจดจำสำหรับนักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการและเกิดการกลับมาใช้ซ้ำหรือบอกต่อ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 18, 2567)

3. จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยนั้น สรุปสมรรถนะหลักที่สำคัญของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยที่เป็นพื้นฐานสำหรับผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ 1) การสื่อสารถ่ายทอดเชิงวัฒนธรรม 2) การนำเสนออัตลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาไทย และ 3) ความสามารถในการโน้มน้าวและดึงดูด และจากการข้อสรุปความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจสุขภาพแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพทุกประเภท ควรมีคุณลักษณะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย และควรมีการวางแผน จัดทำโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะตามสายอาชีพในธุรกิจแต่ละประเภท จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 9, 2 และ 5 ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ตามลำดับ ดังนี้

“คุณลักษณะของผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยและชาวต่างชาติประทับใจ และหาที่ไหนไม่ได้ คือ การเป็น “เจ้าบ้านที่ดี” มีการบริการที่อ่อนโยน เอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีศาสตร์และศิลป์ในการให้บริการ มีฝีมือ มีความปราณีต มีสุนทรีย์ในการบริการ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 9, 2567)

“หัวใจสำคัญของธุรกิจสุขภาพ คือ บุคลากร ผู้ให้บริการ ที่ต้องมีความรู้ในงาน มีความเข้าใจความต้องการของลูกค้าผู้ใช้บริการและมีทักษะความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่ให้ บริการ มีความสุขในการทำงาน มีใจรักงานบริการและมีภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 2, 2567)

“บุคลากรผู้ให้บริการ ต้องพยายามสื่อสาร เพื่อทราบปัญหา และความต้องการของลูกค้า นักท่องเที่ยวผู้ที่ต้องการใช้บริการ ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในแต่ละชาติจะมีความชอบที่แตกต่างกัน ดังนั้นบุคลากรผู้ให้บริการต้องพยายามสื่อสารด้วยภาษากาย และการพูดภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเบื้องต้น หากไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ ต้องฝึกฝนทักษะการใช้เครื่องมือ เทคโนโลยีดิจิทัลหรือโปรแกรมการแปลภาษาเพื่อช่วยในการสื่อสาร” (ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 5, 2567)

อภิปรายผล

การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ผู้วิจัยนำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ประกอบด้วย 1) กิจกรรมหลักในการจัดการ ที่ให้ความสำคัญกับการนำองค์กร การวางแผน การจัดการองค์กร การควบคุม การจัดการความรู้ และการจัดการบริการให้สอดคล้องตามวิถีไทย ส่งเสริมค่านิยมและเจตคติให้บุคลากรผู้ให้บริการมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย สามารถสื่อสาร เล่าเรื่องราว เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่มีอัตลักษณ์ไทยผ่านอายตนะทั้งหก เพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจและเป็นที่น่าจดจำให้แก่ผู้ใช้บริการ สร้างความร่วมมือเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย พัฒนาระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร วิชัยดิษฐ์ ศึกษาการเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาผ้าทอท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์วิถีชีวิตและพัฒนาการ ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและเศรษฐกิจ (สุภาพร วิชัยดิษฐ์ และคณะ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับเบญจภัคค์ เจริญมหาวิทย์ ที่กล่าวว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มเศรษฐกิจ (เบญจภัคค์ เจริญมหาวิทย์, 2567) การสร้างประสบการณ์การรับรู้ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ด้วยการเชื่อมความสัมพันธ์ของเรื่องราวของผลิตภัณฑ์และการบริการ สร้างความสนใจ ความเข้าใจ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในช่องทางต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ในแต่ละประเภทธุรกิจ (นวรัตน์ ลัคนากุล, 2563) สร้างสรรค์ความเป็นไทยให้มีความแปลกใหม่ร่วมสมัยและผลักดันซอฟต์พาวเวอร์ในระดับท้องถิ่นด้วยการผ่านรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (วิมลรักษ์ ศานติธรรม, 2565)

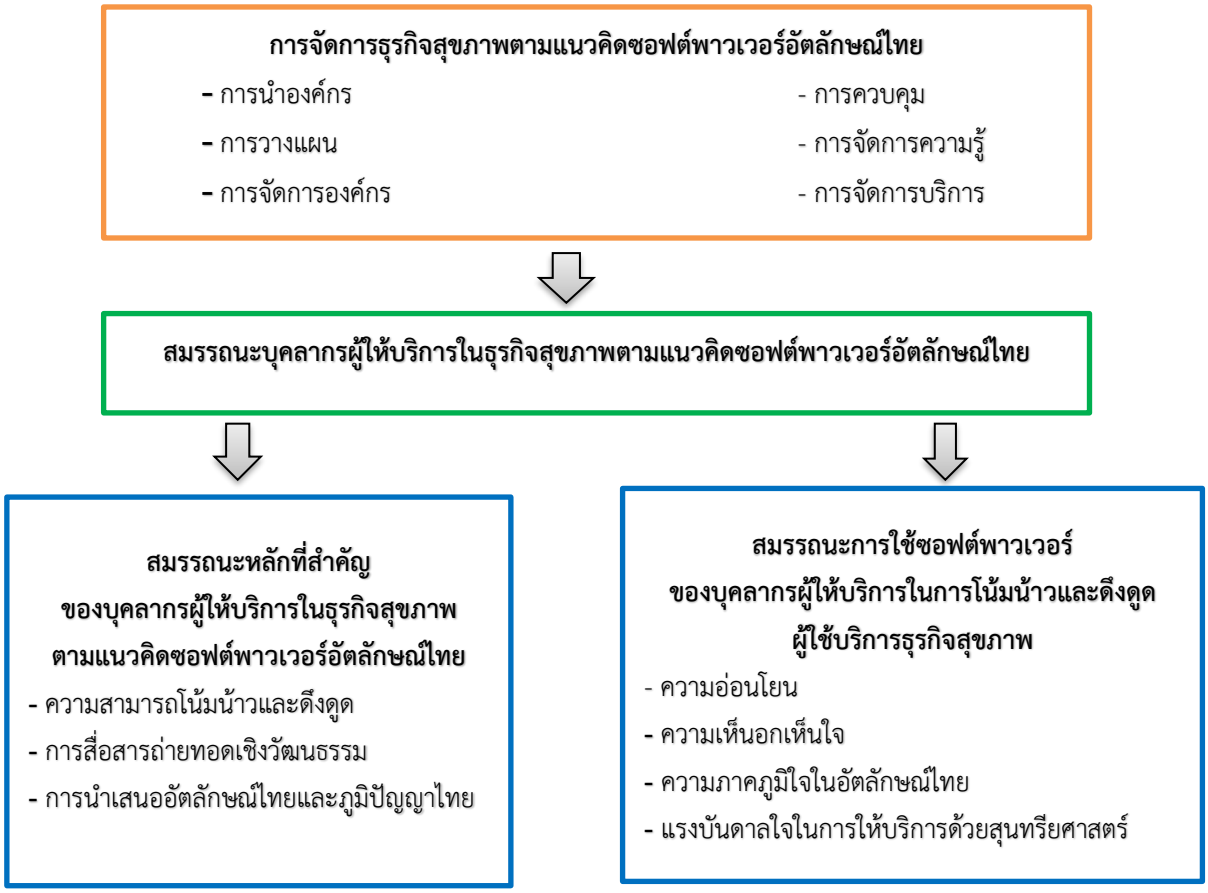
2. สมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์ของบุคลากรผู้ให้บริการในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการธุรกิจสุขภาพ ควรเริ่มจากรับรู้ ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับซอฟต์พาวเวอร์และมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย มีกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์เชิงบูรณาการ ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ ด้วยเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน หรือที่ใช้คำย่อว่า “บวร” เริ่มจากการเป็น “เจ้าบ้านที่ดี” (กรมการท่องเที่ยว, 2562) เพื่อโน้มน้าวดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการ ด้วยความสุภาพ อ่อนโยน มีความเห็นอก เห็นใจ มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทย มีแรงบันดาลใจในการบริการด้วยสุนทรียศาสตร์ มีทักษะความชำนาญในวิชาชีพ มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการบริการที่มีอัตลักษณ์ไทยและใช้ภูมิปัญญาไทย ความเข้าใจในคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น สามารถสื่อสาร เล่าเรื่องราว (Storytelling) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีช่วยแปลภาษาและสื่อต่าง ๆ ที่ทางผู้ประกอบการเป็นผู้จัดทำหรือเกิดจากเครือข่าย หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ผลิตหรือสนับสนุน การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลผลิตสื่อที่มีเนื้อหาการเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจเพื่อช่วยโน้มน้าว ดึงดูดให้เกิดการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการด้วยการนำเสนอดำเนินเรื่องราวผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน เห็นด้วย คล้อยตาม สนับสนุน และสามารถยืนยันแหล่งข้อมูลจากประวัติศาสตร์อ้างอิงได้ (อิริยาพร อุดทา และอริชัย อรรคอุดม, 2560)

3. ภาพรวมของผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ควรมีการบูรณาการจัดการองค์กรและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ดังนั้นผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญในการนำและขับเคลื่อนแนวคิดในการสร้างสรรค์ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องตามวิถีไทย สร้างการรับรู้อัตลักษณ์ไทย สร้างค่านิยมและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทยและอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการตลาด จัดโครงสร้างองค์กรและกำลังคนให้เหมาะสม จัดการความรู้ด้วยการสื่อสาร ถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างการมีส่วนร่วมและกลไกสนับสนุนร่วมกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐ เพื่อสร้างสรรค์ สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ซอฟต์พาวเวอร์

อัตลักษณ์ไทยสู่สากล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ความรู้ใหม่จากวิจัยของดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง ที่มีการนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้วยการสร้างการรับรู้อัตลักษณ์ สร้างความเข้าใจและภาคภูมิใจ และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม (ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง, 2566) เมื่อพิจารณาด้านการจัดการการให้บริการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจสุขภาพด้วยการควบคุมมาตรฐานและความปลอดภัย ส่งผ่านอายตนะทั้งหกสอดคล้องกับแนวทางการสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ควรเชื่อมโยงกับการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์ (ณนนท์ แดงสังวาลย์ และคณะ, 2566) และการมีคุณสมบัติการเป็น “เจ้าบ้านที่ดี” มีสมรรถนะใช้ซอฟต์พาวเวอร์โน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่น่าจดจำ ทำให้ธุรกิจสุขภาพในประเทศไทยได้รับความสนใจและมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องแนวคิดของ Nye, J. S. Jr. ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่าประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก ๆ ในเอเชีย แต่มีอำนาจการดึงดูดชาติอื่น ๆ ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (Nye, J. S. Jr., 2004) ซอฟต์พาวเวอร์จึงเป็นความสามารถในการดึงดูดนำไปสู่การยอมรับเชิงบวก ดังนั้นบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ จึงควรมีสมรรถนะหลักที่สำคัญด้านการโน้มน้าวจูงใจที่เกิดจากความอ่อนโยน ความเห็นอก เห็นใจ แสดงออกถึงความภาคภูมิใจใน อัตลักษณ์ไทย และมีแรงบันดาลใจในการให้บริการด้วยสุนทรียศาสตร์ (กันตลักษณ์, 2555) การสื่อสารถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การนำเสนออัตลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาไทย สอดคล้องกับแนวคิดของแสงจันทร์ มาน้อย ที่สรุปว่า การส่งออกทางวัฒนธรรมเสริมความเป็นไทย คือ ซอฟต์พาวเวอร์ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (แสงจันทร์ มาน้อย, 2564) และควรมีกระบวนการผลักดันซอฟต์พาวเวอร์ของไทย เพื่อนำซอฟต์พาวเวอร์ไทยสู่เวทีระดับโลกโดยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน (วรกมล วงษ์สถาปนาเลิศ และคณะ, 2567) สู่เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยคุณค่า

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านการจัดการด้วยกิจกรรมหลัก 6 ประการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินเพื่อให้การรับรองเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณ์ไทยและแนวทางการสร้างความประทับใจในการบริการด้วยสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ความสามารถในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย และองค์ประกอบสมรรถนะหลักที่สำคัญของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพทั้ง 5 ประเภทที่ควรกำหนดเป็นสมรรถนะจำเป็นพื้นฐาน และจัดทำแผนหรือโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการธุรกิจสุขภาพและสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย

การนำองค์ความรู้จากวิจัยมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพแต่ละประเภท ส่วนที่มีความสอดคล้องกัน คือ บุคลากรผู้ให้บริการควรมีคุณลักษณะการเป็น “เจ้าบ้านที่ดี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย และควรมีการวางแผน จัดทำโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะตามสายอาชีพในธุรกิจแต่ละประเภทตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยที่สอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่สำคัญและเหมาะสมตามสายอาชีพในธุรกิจแต่ละประเภท

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการธุรกิจสุขภาพและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยในเวทีโลกและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจในระดับนานาชาติ การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยให้มีความเข้มแข็งและเติบโตมากขึ้นในทุกภูมิภาคและมีการขยายสู่ชุมชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม จะช่วยการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจตามนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เกิดการสั่งสมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี และนำนวัตกรรมมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริการในรูปแบบใหม่ สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนการขยายฐานซอฟต์พาวเวอร์ ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้นแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ควรวางแผนบูรณาการการพัฒนาให้เหมาะสม ดังนี้ 1) การพัฒนาสมรรถนะการใช้ซอฟต์พาวเวอร์

ของบุคลากรผู้ให้บริการในธุรกิจสุขภาพ ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาทั้งในระดับองค์กรธุรกิจ เครือข่ายชุมชน และองค์กรระดับชาติ เพื่อพัฒนาความสามารถในการโน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการ ด้วยการตระหนักถึง“การเป็นเจ้าบ้านที่ดี” 2) ระดับองค์กรธุรกิจ ควรมีการจัดทำแผนหรือโปรแกรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญให้แก่บุคลากรผู้ให้บริการ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนซอฟพาวเวอร์อัตลักษณไทยและเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ซอฟต์พาวเวอร์โน้มน้าวและดึงดูดผู้ใช้บริการ และ 3) ระดับเครือข่ายไตรภาคีของธุรกิจสุขภาพแต่ละประเภท ควรมีการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะที่จำเป็นตามสายอาชีพในธุรกิจสุขภาพแต่ละประเภท เพื่อพัฒนา ความรู้ ทักษะ ยกระดับฝีมือแรงงาน และมีกระบวนการประเมิน ทดสอบคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อพัฒนาสมรรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ เสริมสร้างทักษะความชำนาญเชี่ยวชาญในการให้บริการตามสายอาชีพ ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวควรมีกลไก สร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มคุณค่าสินค้า ผลิตภัณฑ์และบริการ สร้างสรรค์ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย ส่งเสริมการท่องเที่ยว และฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศและสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการขับเคลื่อนธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยทั้งในระดับองค์กร กลุ่มธุรกิจและชุมชน รายงานผลการวิจัยนี้อาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการธุรกิจสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมองค์กรและพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ให้บริการ เพื่อยกระดับขีดความสามารถทางธุรกิจและขอการรับรองมาตรฐานเป็นศูนย์เวลเนสอัตลักษณไทย เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์องค์กรสร้างสรรค์ซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทยสู่สากลและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2562). การต้อนรับและเป็นเจ้าบ้านที่ดี. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566 จาก https://shorturl.asia/ApUs4

กรมประชาสัมพันธ์. (2566). กระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนการแพทย์แผนไทย: ดึงจุดแข็งสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะ สร้างความมั่นคงในระบบสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก https://www.prd.go.th/th/content/ category/detail/id/39/iid/185848

กรุงเทพธุรกิจ. (2566). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโตทั่วโลก ปี 70 ไทยแตะระดับ 7.6 แสนล้านบาท. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566 จาก https://www.bangkokbiznews.com/health/well-being/1089118

กันตลักษณ์. (2555). Soft Power ตามแนวคิดของ Joseph Nye. นาวิกาธิปัตย์สาร, 84(2555), 32-47.

ชาย โพธิสิตา. (2559). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งฯ.

ณนนท์ แดงสังวาลย์ และคณะ. (2566). การจัดการกลุ่มนักท่องเที่ยวตามคุณค่าเชิงประสบการณ์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 25(1), 13-27.

ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง. (2566). การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(5), 1922-1935.

นวรัตน์ ลัคนากุล. (2563). ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อการสื่อสารทางการตลาดของธุรกิจผ่านแอปพลิเคชั่น TikTok. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เบญจภัคค์ เจริญมหาวิทย์. (2567). ซอฟต์พาวเวอร์ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา, 16(1), 84-101.

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 1. (9 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 10. (14 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 12. (13 มิ.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 16. (6 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 17. (4 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 18. (19 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 2. (27 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 20. (29 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 21. (20 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 3. (16 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 5. (22 เม.ย. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 8. (20 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านที่ 9. (14 พ.ค. 2567). การจัดการธุรกิจสุขภาพตามแนวคิดซอฟต์พาวเวอร์อัตลักษณ์ไทย: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ. (ศุภจรี วงศ์รัตนโชคชัย, ผู้สัมภาษณ์)

ยุพวรรณ นังคลาภิวัฒน์. (2560). การให้บริการด้วยความเป็นไทยในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 7(1), 52-59.

วรกมล วงษ์สถาปนาเลิศ และคณะ. (2567). อำนาจละมุน (Soft Power) กับจุดขายทางวัฒนธรรมไทย. วารสารศิลปการจัดการ, 8(1), 382-400.

วิมลรักษ์ ศานติธรรม. (2565). Soft Power พลังแห่งการสร้างสรรค์. วิจัยปริทัศน์, 3(27), 1-17.

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี. (2566). ttb analytics คาดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทยฟื้นตัวเร็ว โตเฉียด 2.5 หมื่นล้านบาทในปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2566 จาก https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/medical-tourism-2566

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2566 จาก http://surl.li/nudppd

สุภาพร วิชัยดิษฐ์ และคณะ. (2565). การเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาผ้าทอท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. Journal of Modern Learning Development, 7(3), 347-364.

แสงจันทร์ มาน้อย. (2564). Soft Power มรดกทางวัฒนธรรมกับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2567 จาก https://shorturl.asia/Z81G0

อิริยาพร อุดทา และอริชัย อรรคอุดม. (2560). กลยุทธ์การสื่อสารสุขภาพออนไลน์ผ่านสื่อเฟซบุ๊กของโรงพยาบาลพญาไท. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 5(2), 145-56.

Cohen, M. Z. et al. (2000). Hermeneutic Phenomenological Research: A practical guide for nurse researchers. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Farrelly, N. (2016). Being Thai: A narrow identity in a wide world. Southeast Asian Affairs, 1(2016), 331-343.

Global Wellness Institute. (2023). Global Wellness Economy Monitor 2023. Retrieved March 1, 2024, from https://shorturl.asia/xBqOa

Nye, J. S. Jr. (2004). Soft Power: The mean to success in world politics. New York: Public Affairs.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1*

THE DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO ENHANCE VOCATIONAL SKILL LEARNING MANAGEMENT FOR STUDENTS AT BAN SAKO COMMUNITY SCHOOL, NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ลาตีภ๊ะ นิเดร์หะ
Lateepah Nidayha
โรงเรียนชุมชนบ้านซากอ นราธิวาส ประเทศไทย
Sako School, Narathiwat, Thailand
Corresponding author E-mail: lateepah93@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฯ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฯ และ 4) ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี 1) การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด 2) รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล 3) ผลการใช้รูปแบบของครูที่เข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ฯ มีผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฯ พบว่า มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ

Abstract

This research aims to: 1) Examine the current state and needs of a professional learning community to enhance the teaching of vocational skills to students, 2) Develop and validate a

* Received 6 October 2024; Revised 3 November 2024; Accepted 6 November 2024

model and manual for using the model, 3) Study the effects of implementing the model and manual, and 4) Evaluate the accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness of the model and manual for practical application. This research was a mixed methods. 1) Qualitative research using in-depth Interview with 56 samples were conducted. and 2) Quantitative research was conducted with 40 samples by using purposive sampling. The research tools used included questionnaires and evaluation forms. The statistical methods were frequency, percentage, and standard deviation. The research findings revealed that: 1) The current state of the professional learning community and the enhancement of vocational skills teaching for students were at a moderate level, while the need for a professional learning community and enhancement of vocational skills teaching was at the highest level. 2) The model of the professional learning community for enhancing the teaching of vocational skills consisted of principles, objectives, content, processes, and assessment and evaluation 3) The post-training evaluation results of teachers participating in the professional learning community showed the highest level of performance and satisfaction. and 4) The model and manual, when applied in practice, were found to be accurate, feasible, and useful at a high level, and appropriate at the highest level.

Keywords: Model Development, Professional Learning Community, Vocational Skills Learning Management

บทนำ

ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้าง “ชุมชนแห่งวิชาชีพ” (Professional Community) ภายในสถานศึกษา ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาผลการเรียนของนักเรียนและงานทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งนี้ ครูในหลายประเทศมักรู้สึกโดดเดี่ยวในการปฏิบัติงาน ดังนั้น การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อยกระดับความสามารถและคุณภาพของครู รวมถึงการพัฒนาในด้านคุณธรรมและวิธีการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผู้เรียนแนวทางการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจในปัจจุบัน คือ “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู” (Professional Learning Community) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาครูให้เต็มศักยภาพผ่านการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยบทบาทของครูจะเปลี่ยนจากการเป็นผู้สอน (Teacher) มาเป็นครูฝึก (Coach) หรือผู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Learning Facilitator) นอกจากครูแล้ว ผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาร่วมกัน รวมถึงกำหนดบทบาทในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน (วิจารณ์ พานิช, 2556) กิจกรรมของชุมชนวิชาชีพในสถานศึกษาควรประกอบด้วย 1) การสนทนาและไตร่ตรองร่วมกัน (Reflective Dialogue) 2) การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในงานสอน (Detribalization) 3) การร่วมกลุ่มเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพการศึกษา และ 5) การแลกเปลี่ยนค่านิยมและมาตรฐานร่วมกัน (Shared Values and Norms) (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2556)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา หรือการพัฒนาคนไทยในยุคใหม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับครูและศิษย์ หรือที่เรียกว่า Professional Learning Community (PLC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Stoll, L. ที่ระบุว่า Professional Learning Community: PLC ได้รับการยอมรับและพูดถึงอย่างกว้างขวางในหลายประเทศ เนื่องจากเป็นการส่งเสริมการร่วมมือ การสนับสนุนซึ่งกันและกัน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ผ่านการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การพัฒนาทางวิชาชีพ และส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Stoll, L., 2010) เป้าหมายสำคัญของสถานศึกษา คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่องและในระดับมืออาชีพจะเป็นไปได้เมื่อมีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน ประกอบกับ ปองทิพย์ เทพอารีย์ และมารุต พัฒผล ได้มีการพัฒนารูปแบบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูในระดับประถมศึกษา ซึ่งพบว่ารูปแบบนี้ช่วยเพิ่มสมรรถนะทางวิชาชีพของกลุ่มตัวอย่างให้ดียิ่งขึ้นกว่าก่อนที่จะเข้าร่วมการทดลอง นอกจากนี้ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนก็เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน และผลการเรียนของนักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์หลังการทดลองมีความก้าวหน้ามากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า การนำชุมชนแห่งการเรียนรู้นี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา ทำให้คุณภาพการศึกษาโดยรวมยกระดับขึ้น (ปองทิพย์ เทพอารีย์ และมารุต พัฒนผล, 2557)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องมีการพัฒนาคนให้เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 มีคุณภาพ ชีวิตที่ดี มีอาชีพมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนในการดำรงชีวิต เป็นการเตรียมนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม สอดคล้องของพระราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ที่กล่าวว่า “การศึกษาต้องสร้างให้คนไทยมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง 3) มีงานทำ-มีอาชีพ และ 4) เป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย” ประกอบกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีงบประมาณ 2562 ยังได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นพัฒนาประชากรในวัยเรียนทุกคนและ ทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีหลักคิดที่ถูกต้อง รักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นพลเมืองดีของชาติและพลเมืองโลกที่ดี มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีทักษะอาชีพ ตามความต้องการและมีทักษะในการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

จากการศึกษาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้คำว่า “ทักษะชีวิต” เป็น “ทักษะชีวิตและอาชีพ” ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องการให้ประชากรมีคุณภาพและศักยภาพในสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและเป็นทักษะชีวิตรวมกับการทำงานในการประกอบอาชีพ ซึ่งสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. 2558 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายไปที่ผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะ ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนจะใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสั่งสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ และตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาในด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรมีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมทักษะ 3R8C และพัฒนาผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถจัดการสุขภาวะของตนเองให้มีสุขภาพที่ดีสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น โดยทางโรงเรียนจะต้องปรับหลักสูตรสถานศึกษา แผนงานวิชาการของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางอาชีพของนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้าง การจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

4. เพื่อประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนของโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำนวน 48 คน ตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้ปกครองในแต่ละระดับชั้น จำนวน 5 คน ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบของโรงเรียน จำนวน 1 คน นักเรียนในระดับ ม.1 - ม.3 จำนวน 60 คน รวมทั้งหมด 129 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนของโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำนวน 40 คน ตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้ปกครองในแต่ละระดับชั้น 3 คน และศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบของโรงเรียน จำนวน 1 คน การวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ได้มาโดยใช้การเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (หทัยชนก พรรคเจริญ และคณะ, 2561) โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะอาชีพของโรงเรียนอย่างน้อย 2 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน นักเรียนในระดับ ม.1 - ม.3 ห้องละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 56 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

2. แบบประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

3. แบบประเมินคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัด การเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

4. คู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

5. แบบสอบถามการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (ก่อนและหลังการอบรม)

6. แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำ ไปปฏิบัติของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (สำหรับครูผู้สอน)

7. ประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เกี่ยวกับทักษะอาชีพ (สำหรับนักเรียน ผู้ปกครอง)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน

2. ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถาม แบบประเมิน คู่มือ เพื่อนำมาเป็นแนวทาง

3. นำแบบสอบถาม แบบประเมิน คู่มือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากสูตร (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1997)

4. นำผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ (Wording) แล้วนำไปหาค่าความสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) เป็นรายข้อ จะพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถาม แบบประเมิน คู่มือ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง ในแต่ละระดับ ชั้นละ 3 คน และศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบของโรงเรียน ตัวแทนนักเรียนในระดับ ม.1 - ม.3 ห้องละ 3 คน ของโรงเรียนบ้านคอลอกาเว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

6. จัดทำแบบสอบถาม/แบบประเมิน/คู่มือ ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 1 - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 จำนวน 56 ฉบับ ได้ตอบกลับมา จำนวน 56 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน/คู่มือ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์คะแนนคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน/คู่มือ ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รายข้อและภาพรวม

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมการจัด การเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

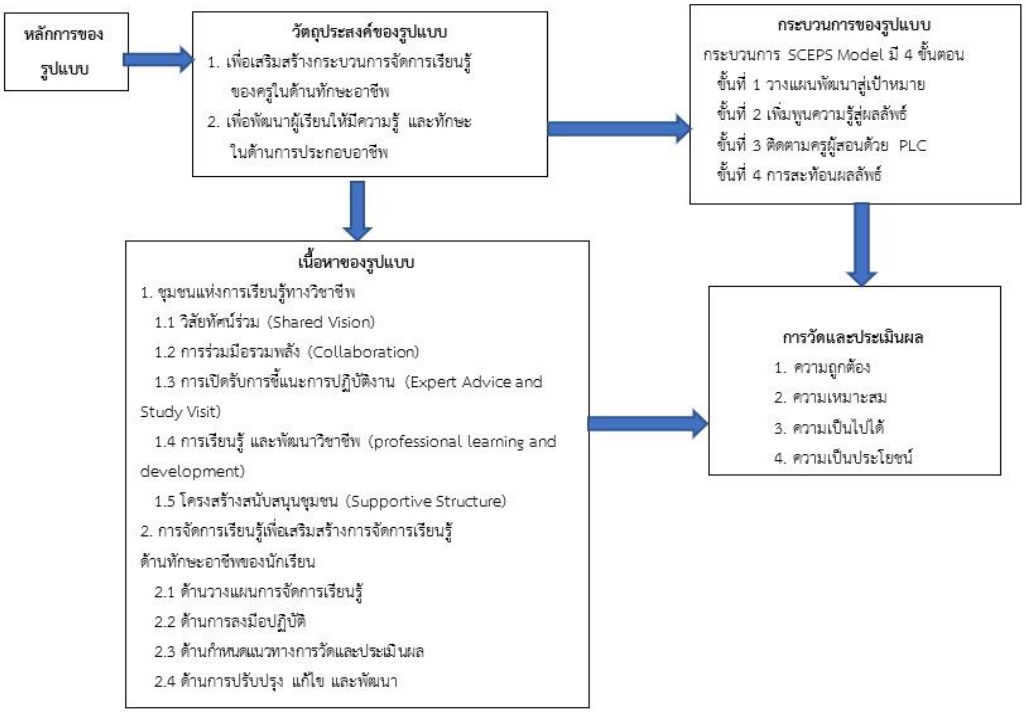
ตารางที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นสภาพปัจจุบัน			ระดับความคิดเห็นความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
1	วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision)	3.33	.27	ปานกลาง	4.63	.41	มากที่สุด
2	การร่วมมือรวมพลัง (Collaboration)	3.47	.26	ปานกลาง	4.48	.40	มาก
3	การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน (Expert Advice and Study Visit)	3.52	.64	มาก	4.64	.41	มากที่สุด
4	การเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ (professional learning and development)	3.36	.27	ปานกลาง	4.63	.38	มากที่สุด
5	โครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive Structure)	3.42	.31	ปานกลาง	4.55	.40	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**3.42**	**.17**	**ปานกลาง**	**4.59**	**.26**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า สภาพปัจจุบันชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = .17) และความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = .26)

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และการวัดและประเมินผล และการตรวจสอบรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนชุมชนบ้านซากอ

3. ครูที่เข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน หลังการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของครูผู้สอน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
1	กระบวนการวางแผนของผู้บริหารมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน	4.54	.36	มากที่สุด
2	การเตรียมตนเองให้พร้อมของครูสำหรับบทบาทของผู้บริการ	4.50	.57	มาก
3	การจัดการเรียนการสอนของครูมีการเตรียมการสอน	4.60	.50	มากที่สุด
4	การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู	4.47	.51	มาก
5	การดำเนินการของครูในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์	4.53	.51	มากที่สุด
6	การกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ ประสานร่วมมือกับภาคีเครือข่าย	4.55	.37	มากที่สุด
7	การจัดการสอนให้ผู้เรียนตื่นตัวในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง	4.43	.50	มาก
8	การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นลงมือปฏิบัติจริง	4.53	.51	มากที่สุด
9	การจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	4.60	.50	มากที่สุด
10	การสร้างคุณลักษณะที่จำเป็นเพื่อสร้างประสบการณ์ด้านทักษะอาชีพ	4.50	.51	มาก
11	การรวบรวมข้อมูลเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้	4.67	.61	มากที่สุด
12	ข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการปัญหาและอุปสรรค	4.53	.51	มากที่สุด
13	การสนับสนุนให้มีระบบการติดตามและประเมินผลขึ้นในโรงเรียน	4.41	.56	มาก
14	การสร้างรูปแบบการพัฒนาครูในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.87	.34	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของครูผู้สอน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ
15	การนำผลจากการดำเนินงานมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา	4.57	.50	มากที่สุด
16	การพัฒนาชิ้นงาน ผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและนำไปต่อยอดได้	4.40	.67	มาก
17	การนำ SK Business Model มาจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ	4.50	.57	มาก
18	การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน	4.40	.56	มาก
รวมเฉลี่ย		**4.53**	**.51**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 ผลการสอบถามความพึงพอใจของครูผู้สอน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = .51) และพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด ได้แก่ การสร้างรูปแบบการพัฒนาครูในเรื่องความละเอียดและการนำเสนอเนื้อหาที่ประกอบด้วย ความหมาย แนวคิด หลักการ แนวปฏิบัติ บทบาทของครูผู้สอน บทบาทของผู้เรียน ($\bar{x}$ = 4.87, S.D. = .34) รองลงมา ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับผลของการดำเนินงานเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = .61) และลำดับต่ำสุด ได้แก่ การพัฒนาชิ้นงานผลิตภัณฑ์และสินค้าให้สามารถเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางเพื่อนำไปต่อยอดจำหน่ายหารายได้พิเศษ สร้างธุรกิจของตนเองได้ในอนาคต ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = .56)

4. รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนจากการนำไปปฏิบัติ พบว่า ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองนำร่องการอบรมเชิงปฏิบัติการ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน”

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น											
	ความถูกต้อง (accuracy)			ความเหมาะสม (Propriety)			ความเป็นไปได้ (Feasibility)			ความเป็นประโยชน์ (Utility)		
	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ
1. หลักการของรูปแบบ	4.43	.68	มาก	4.53	.51	มากที่สุด	4.43	.68	มาก	4.43	.68	มาก
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.42	.60	มาก	4.55	.50	มากที่สุด	4.42	.60	มาก	4.42	.59	มาก
3. เนื้อหาของรูปแบบ	4.46	.62	มาก	4.56	.51	มากที่สุด	4.50	.65	มาก	4.46	.62	มาก

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองนำร่องการอบรมเชิงปฏิบัติการ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน” (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น											
	ความถูกต้อง (accuracy)			ความเหมาะสม (Propriety)			ความเป็นไปได้ (Feasibility)			ความเป็นประโยชน์ (Utility)		
	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ
4. กระบวนการของรูปแบบ	4.54	.64	มากที่สุด	4.52	.51	มากที่สุด	4.59	.63	มาก	4.54	.64	มากที่สุด
5. การวัดและประเมินผล	4.56	.62	มากที่สุด	4.66	.54	มากที่สุด	4.46	.64	มาก	4.54	.67	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.48**	**.63**	**มาก**	**4.56**	**.51**	**มากที่สุด**	**4.48**	**.64**	**มาก**	**4.48**	**.64**	**มาก**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองนำร่องการอบรมเชิงปฏิบัติการ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน” พบว่า ความถูกต้อง (Accuracy) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = .63) ความเหมาะสม (Propriety) ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = .51) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = .64) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = .64)

อภิปรายผล

1. ผลศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 มีสภาพปัจจุบันชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรอรดี ชาวคำเขตต์ ได้ทำการศึกษาสภาพการจัดการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาพื้นที่ท้องถิ่นเชียงรายโซนเหนือ (พรอรดี ชาวคำเขตต์, 2561) และพิชิต ขำดี ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานที่เป็นจริงของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนขนาดเล็ก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพของโรงเรียนขนาดเล็ก ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (พิชิต ขำดี, 2561) ด้านความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประคอง รัศมีแก้ว ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นสำหรับครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประคอง รัศมีแก้ว, 2562)

2. ผลจากการสร้างและประเมินรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการประเมินผล โดยผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแต่ละองค์ประกอบ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันของครู ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับที่ 2 ปี 2545 และฉบับที่ 3 ปี 2553 ที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังได้มีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนที่โรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว ภูทองเงิน ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูตามแนวคิดของชุมชนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในนักเรียนระดับประถมศึกษา (กิ่งแก้ว ภูทองเงิน, 2561) และอำนาท เหลือน้อย รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล (อำนาท เหลือน้อย, 2561) และประคอง รัศมีแก้ว การวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นสำหรับครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการสร้างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบกระบวนการของรูปแบบ และการวัดและประเมินผล (ประคอง รัศมีแก้ว, 2562) ผลการตรวจสอบรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน ผ่านการตรวจสอบและหาคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทุมพร จามรมาน กล่าวว่า การตรวจสอบรูปแบบ มีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ (อุทุมพร จามรมาน, 2549) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner, E. ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบ โดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ (Eisner, E., 1976) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาท เหลือน้อย เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนมาตรฐานสากลได้รับการยืนยันอย่างชัดเจน (อำนาท เหลือน้อย, 2561)

3. ผลการใช้รูปแบบของครูที่เข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนมีผลการประเมินหลังการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเช่นนี้เพราะว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนได้ผ่านการตรวจสอบและการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว ภูทองเงิน ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่เข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ครูมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก นักเรียนมีพฤติกรรมจิต

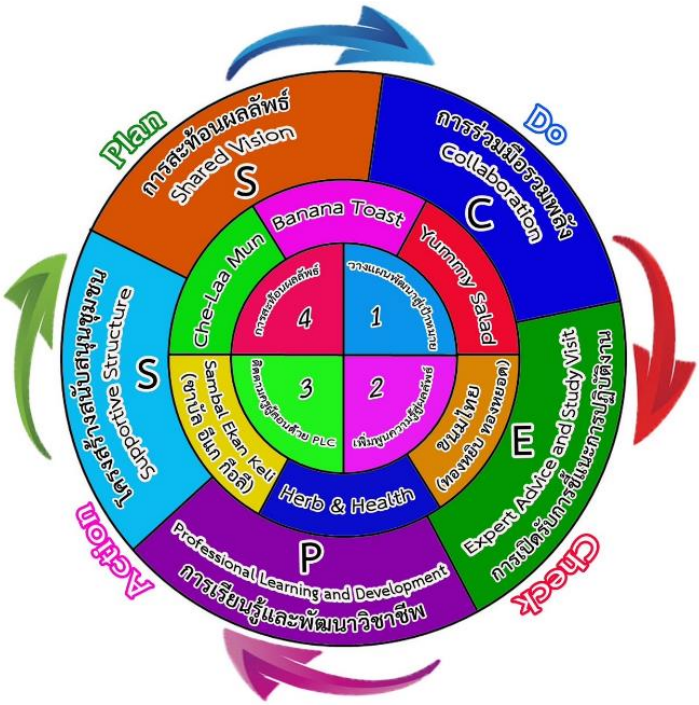
สาธารณะต่อครอบครัว โรงเรียน และสังคมก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รูปแบบการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสม เป็นประโยชน์ และเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (กิ่งแก้ว ภูทองเงิน, 2561) และมัสนะห์ สารี ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนเอกชนนำร่องพื้นที่นวัตกรรม จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนเอกชนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดปัตตานี พบว่า ก่อนการอบรมภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลังการอบรมภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (มัสนะห์ สารี, 2564) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะอาชีพของนักเรียน ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่ดี มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบตามหลักการ แนวคิดทฤษฎี มีองค์ประกอบของรูปแบบสามารถนาไปใช้ปฏิบัติได้จริง มีกระบวนการปฏิบัติที่สะดวกและมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบและตัวแปรของรูปแบบที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการตรวจสอบและประเมินรูปแบบบริหารการส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนให้มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปทดลองใช้จริง (เยาวลักษณ์ เกษรเกศรา, 2565) นอกจากนั้นรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบกับผู้วิจัยยังได้จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะอาชีพของนักเรียนที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดทำให้ครูผู้สอนในโรงเรียนมีแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการส่งเสริมทักษะอาชีพไปในทิศทางเดียวกัน มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและทำงานเต็มกำลังความสามารถ นอกจากนั้นโรงเรียน ได้มีการกำหนดกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะอาชีพด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเป็นรูปธรรมตรงตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน ประกอบกับในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2563 ทางโรงเรียนได้จัดทาโครงการตามแผนปฏิบัติการ โดยได้ร่วมกันหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้นักเรียนได้มีทักษะอาชีพผ่านการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่จะดูแลตนเองให้ปลอดภัยท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคม อุบัติเหตุ และอุบัติภัยที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่นักเรียนและครอบครัว (Keeves, P. J., 1988)

4. รูปแบบและคู่มือการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนจากการนำไปปฏิบัติ พบว่า มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สิ่งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการประเมินทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง และ Stufflebeam, D. L. กล่าวว่า มาตรฐานการประเมินอภิมานไว้ 4 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) (Stufflebeam, D. L., 2008) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว ภูทองเงิน ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา (กิ่งแก้ว ภูทองเงิน, 2561) และอำนาท เหลือน้อย ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (อำนาท เหลือน้อย, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ผู้วิจัยเสนอองค์ความรู้ใหม่ โดยมีกระบวนการส่งเสริมทักษะอาชีพ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 วางแผนพัฒนาสู่เป้าหมาย (Plan) ขั้นตอนที่ 2 เพิ่มพูนความรู้สู่ผลลัพธ์ (Do) ขั้นตอนที่ 3 ติดตามครูด้วย PLC (Check) และขั้นตอนที่ 4

สะท้อนผลลัพธ์ (Reflect) เป็นตัวขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยการอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) 2) การร่วมมือรวมพลัง (Collaboration) 3) การเปิดรับการชี้แนะการปฏิบัติงาน (Expert Advice and Study Visit) 4) การเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ (Professional Learning and Development) และ 5) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive Structure) หรือ “SCEPS” Model ผู้วิจัยนำเสนอสรุป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการส่งเสริมทักษะอาชีพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และการวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะอาชีพของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่ทสุด ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาการงานอาชีพของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลสัมฤทธิ์การประเมินทักษะอาชีพของนักเรียน รายวิชาการงานอาชีพ ระดับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในะดับดีมาก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาการงานอาชีพ ระดับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ระดับดีเยี่ยม และรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านซากอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เกี่ยวกับทักษะอาชีพ โดยครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจนำรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนที่ได้จากการวิจัยมาประยุกต์ใช้และไปขยายผลให้โรงเรียนในสังกัดนำไปเป็นแบบอย่างใช้ในการจัดการเรียนการสอน 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานควร

ประยุกต์ใช้รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนให้เข้ากับบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลสูงสุด 1.2) โรงเรียนควรนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ พร้อมกับมีการติดตามและดูแล เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้รูปแบบดังกล่าว และ 1.3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรขยายผลการใช้รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ ให้โรงเรียนในสังกัดนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต 2.1) ควรนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น การออกแบบกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ 2.2) ควรพิจารณานำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอื่น ๆ มาใช้ร่วมกัน เพื่อสร้างความหลากหลายในการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน และ 2.3) ควรมีการศึกษาผลกระทบของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียนจากครูผู้สอนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองอบรมเชิงปฏิบัติการ “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของนักเรียน” ว่ามีผลต่อประสิทธิภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว ภูทองเงิน. (2561). รูปแบบการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ประคอง รัศมีแก้ว. (2562). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สุพรรณบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.

ปองทิพย์ เทพอารีย์ และมารุต พัฒนผล. (2557). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ สำหรับครูประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรอรดี ซาวคำเขตต์. (2561). ศึกษาสภาพการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของบุคลากร ทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชียงรายโซนเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

พิชิต ขำดี. (2561). ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียน ขนาดเล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.

มัสนะห์ สารี. (2564). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนเอกชนนำร่องพื้นที่นวัตกรรม จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี: สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี.

เยาวลักษณ์ เกษรเกศรา. (2565). การพัฒนารูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากหัววัง. ลำปาง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1.

วิจารณ์ พานิช. (2556). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). คู่มือประกอบการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.

_____. (2563). การกาหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2556). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและปฏิบัติ: ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.

หทัยชนก พรรคเจริญ และคณะ. (2561). เทคนิคการสุ่มตัวอย่างและการประมาณค่า. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มระเบียบวิธีสถิติ สำนักนโยบายและวิชาสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อำนาท เหลือน้อย. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อุทุมพร จามรมาน. (2549). “โมเดล”. วารสารวิชาการ, 1(2), 22-26.

Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Function in Education Evaluation. Journal of Aesthetic Education, 10(3), 135-150.

Keeves, P. J. (1988). Model and Model Building Education Research, Methodology and Measure ment; An International Handbook. Oxford: Pargamon Press.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1997). On the use of content specialists in the assessment of criterion referenced test item validity. Dutch Journal of Education Research, 2(2), 49-60.

Stoll, L. (2010). Professional learning community. New York: Open university Press.

Stufflebeam, D. L. (2008). Evaluation: Theory, models and applications. San Francisco: Jossey-Bass.

บทความวิจัย

การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล*

COMMUNICATION OF THE LOCAL GOVERNMENT LEADERS TO CREATE A DIGITAL ORGANIZATION

ปวีร์รวี อินนุพัฒน์*, หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล, ปิยฉัตร ล้อมชวการ, จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์
Paverave Innupat*, Hareuthai Panyarvuttrakul, Piyachat Lomchavakarn, Jitraporn Sudhivoraseth
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย
School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand
*Corresponding author E-mail: paverave.i@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาวิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) แนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกจากผู้นำองค์กรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจากองค์กรที่ได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ปี 2564 จำนวน 4 แห่ง คือ เทศบาลเมืองแสนสุข องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู เทศบาลเมืองป่าตอง และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยซุ้มขี้เหล็ก จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารที่หลากหลาย โดยเฉพาะการสื่อสารแบบสองทางและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัลได้สำเร็จ นอกจากนี้ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีของผู้นำมีส่วนสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในองค์กร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่น และทำให้องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และสร้างความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของภาครัฐ สรุปได้ว่า การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัล ซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งองค์กรและประชาชน อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ยังจำกัดอยู่ที่องค์กรที่ได้รับรางวัล อาจมีความจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มองค์กรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล เพื่อหาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ: การสื่อสาร, ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, องค์กรดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the communication skills of local administrative organization leaders, 2) To study their communication methods, and 3) To analyze how successful local administrative organization leaders built up a digital organization. This research used the qualitative research method of in-depth interviews. The 40 key informants were selected through purposive sampling from 4 local administrative organizations that won awards for digital localities in 2021, namely, Saensuk City Municipality, Bang Mu Sub-district Administrative Organization, Patong City Municipality, and Ban Noi Sum Khilek Sub - district Administrative

* Received 30 September 2024; Revised 23 October 2024; Accepted 1 November 2024

Organization. The results showed that a diverse range of communication skills, especially in two-way communication and building of shared understanding, were important factors that enabled local administrative organization leaders to successfully drive the transformation of their organizations to be fully digital organizations. In addition, acting as good role models in their own use of technology was an important way that the leaders could inspire people in the organization to follow their example. The research findings indicate that efficient communication methods facilitate the smooth transformation into a digital organization and make it possible for the organization to provide public services and meet the needs of the local residents more quickly. Efficient communication also promotes more public participation in decision making and builds trust in the transparency of government agencies. We can conclude that the communication of local administrative organization leaders plays a critical role in driving the transformation into digital organizations, and this transformation is beneficial for both the organization and the people it serves. Nevertheless, this research only studied award-winning local administrative organizations, so additional research should be done to understand the reasons why some other local administrative organizations were not as successful in the transformation into a digital organization, and to find solutions to their difficulties.

Keywords: Communication, Local Government Leaders, Digital Organization

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตมนุษย์ในทุกมิติ ทำให้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นทั้งโอกาส และความท้าทายของประเทศในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) และแนวคิดประเทศไทย 4.0: โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้นวัตกรรมการปฏิรูปกระบวนการทางธุรกิจ รวมถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีความทันสมัยตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชน ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมที่ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565); (ภวัต พัฒนนิภากร และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2562)

นอกจากนี้ แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2570 มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาบริการที่สะดวกและเข้าถึงง่าย มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วในการใช้บริการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างครบถ้วน ณ จุดเดียว (One-stop Service) มีตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย ดังนี้ 1) ภายในปี 2570 ระดับความสำเร็จในการพัฒนาแพลตฟอร์มบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จในด้านสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 100 2) ภายในปี 2570 สัดส่วนบริการของรัฐสำหรับประชาชนสามารถให้บริการแบบออนไลน์คิดเป็นร้อยละ 90 และ 3) ภายในปี 2570 ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการใช้บริการออนไลน์ภาครัฐในด้านที่สำคัญไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565) จะเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้มีความทันสมัยเพื่อตอบสนองปัญหา

ความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเนื่องจากมีหน้าที่ดูแลและจัดทำบริการและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันมีการปกครอง 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท เทศบาลนคร (ทน.) เทศบาลเมือง (ทม.) และเทศบาลตำบล (ทต.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 2) รูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา จากการดำเนินโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี พ.ศ. 2564 ภายใต้แนวคิด “ท้องถิ่นดิจิทัล เปลี่ยนแนวคิดพลิกรูปแบบการทำงาน” สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประกวดนวัตกรรม “ท้องถิ่นดิจิทัล” เป็นเวทีที่เปิดโอกาสในการนำเสนอผลงานดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการก้าวสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล ทั้งนี้ อปท. ถือเป็นด่านหน้าที่สำคัญที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนกว่า 50 ล้านคนทั่วประเทศ การนำเสนอโครงการนวัตกรรมด้านดิจิทัลของแต่ละ อปท. แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และศักยภาพของผู้นำองค์กรในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ในการให้บริการต่าง ๆ ตลอดจนนำเสนอแผนงานพัฒนาในอนาคตที่จะต่อยอดการบริการให้ดียิ่งขึ้นไปเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2564)

จึงกล่าวได้ว่า การสร้างองค์กรดิจิทัลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จนั้น สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ การสื่อสารของผู้นำ เนื่องจากผู้นำเป็นกลไกสำคัญในขับเคลื่อนองค์กร เป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลางนำมากำหนดเป็นนโยบายขององค์กร และถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติของคนในองค์กรให้เห็นผลในเชิงการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งวิธีการสื่อสารของผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดการยอมรับเพื่อนำไปปฏิบัติตามได้ โดยคุณลักษณะของผู้นำจะต้องมีมิติตั้งแต่การปรับกระบวนคิดของคนในองค์กร การปรับกระบวนการทำงาน การปรับทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การปรับวัฒนธรรมองค์กรสู่ดิจิทัล สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารของผู้นำก็เป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งไม่แพ้กันในการที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร ผลักดันให้เกิดการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล การวางแผนออกแบบการบริหารจัดการ และการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในองค์กรในท้ายที่สุด ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาในประเด็น การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล เกี่ยวกับทักษะและวิธีการสื่อสารว่าจะดำเนินการอย่างไรในการขับเคลื่อนและผลักดันตามนโยบายรัฐบาลดิจิทัล และแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศ ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในกระบวนการทำงานและการบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว และมั่นคงปลอดภัย นับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร คือ “บุคลากร” บุคลากรส่วนใหญ่มีความคุ้นชินยึดติดกับวิธีการทำงานแบบเดิม มีความกลัวต่อการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดิจิทัล มีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง หรืออาจมีความคิดว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานอาจส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ประกอบกับโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงพอหรือขาดการสนับสนุนซึ่งมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านงบประมาณของหน่วยงานทำให้การปรับตัวไปใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นเรื่องใหม่และต้องใช้เวลาในการเรียนรู้

จากปัญหาข้างต้น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีทักษะและวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้บุคลากรมีความเข้าใจ เกิดความเชื่อมั่น และตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในขณะที่เป้าหมายสำคัญในการปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การพัฒนาและยกระดับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการการบริการสาธารณะในประเภทและรูปแบบที่หลากหลาย เป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐกับการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลเพื่อยกระดับสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาบริการอัจฉริยะสำหรับ

ประชาชน อย่างไรก็ดี ยังไม่มีการศึกษามิติด้านการสื่อสาร ในประเด็นที่ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีวิธีสื่อสารอย่างไรในการปรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นองค์กรดิจิทัลเพื่อรองรับภารกิจตามนโยบายรัฐบาลดิจิทัล และแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2570 ที่กำหนดไว้ว่า ภายในปี 2570 ระดับความสำเร็จในการพัฒนาแพลตฟอร์มบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จในด้านสำคัญ ร้อยละ 100 (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2564) จึงจะทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล วิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล และเสนอแนวทางสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัลเสนอกระทรวงมหาดไทยเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นเลิศในการพัฒนาองค์กรรองรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์กรดิจิทัลที่มีความทันสมัย เกิดความคล่องตัวและมีความรวดเร็วในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นแรงขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล
3. เพื่อเสนอแนวทางการการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสาร วิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสนอแนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่องค์กรดิจิทัล มีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี 2564 จำนวน 4 แห่ง รวม จำนวน 40 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มที่ใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเป็นทางการ คือ 1.1) ประเภทดีเยี่ยม 2 แห่ง ได้แก่ 1.1.1) เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี 4 คน และ 1.1.2) องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 คน 1.2) ประเภทดีเด่น 2 แห่ง ได้แก่ 1.2.1) เทศบาลเมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต 4 คน และ 1.2.2) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยซุ้มขี้เหล็ก จังหวัดพิษณุโลก 4 คน 1.3) ผู้นำองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณารางวัลท้องถิ่นดิจิทัล 2 คน 1.3.1) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) และ 1.3.2) เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และ 1.4) ผู้รับผิดชอบนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม 2 คน 1.4.1) ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ 1.4.2) เลขาธิการคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ 2) กลุ่มที่ใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (สนทนากลุ่ม) คือ พนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี 2564 ได้แก่ 2.1) เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี 5 คน 2.2) องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน 5 คน 2.3) เทศบาลเมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต 5 คน และ 2.4) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยซุ้มขี้เหล็ก จังหวัดพิษณุโลก 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และสนทนากลุ่ม 2 ชุด กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่องค์กรดิจิทัล มีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ภายใต้แนวคิด “ท้องถิ่นดิจิทัล เปลี่ยนแนวคิดพลิกรูปแบบการทำงาน” โดยการดำเนินการของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ประจำปี 2564 โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มที่ใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเป็นทางการ (ชุดที่ 1) และ 2) กลุ่มที่ใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (สนทนากลุ่ม) (ชุดที่ 2)

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้การสร้างเครื่องมือเริ่มต้นจากการนำเอาวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่ การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็น และแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามตามระเบียบวิธีวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากเครื่องมือสัมภาษณ์ และผลสรุปของการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญผ่านตามเกณฑ์ความเชื่อมั่น หลังจากนั้นจึงส่งเอกสารขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อเครื่องมือวิจัยผ่านการรับรองเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ด้วยการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งผู้วิจัยดำเนินการการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มประชากรตามเกณฑ์คุณภาพของงานวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ตีความ แปลความหมาย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างจากการลงพื้นมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปตามประเด็นที่ศึกษาจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาเป็นกรอบแนวคิดตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยง เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทักษะการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล จากการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 1) การสร้างการมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการสื่อสารการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมาย รวมทั้งการวางแผนงานขององค์กรให้ชัดเจน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากร 2) การผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นการสนับสนุนแนวคิด ความเชื่อและทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ว่าสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน 3) การวางแผนบริหารจัดการ เป็นการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนขององค์กรในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น งบประมาณ บุคลากร เวลา และ 4) การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เป็นการสร้างบุคคลต้นแบบ ระเบียบ ข้อบังคับที่เอื้ออำนวยต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานและเพิ่มคุณภาพการบริการประชาชนได้

สรุป ทักษะการสื่อสารที่ดีและหลากหลายจะช่วยให้ผู้นำองค์กรสามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่ดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น การทำงานในรูปแบบที่ยืดหยุ่น Work from Anywhere การยืนยันตัวตนผ่าน Digital ID (ThaiD) ในการเข้าร่วมประชุม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล จากการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 1) การปรับเปลี่ยนกระบวนคิดของคนในองค์กร เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ได้แก่ การทำให้บุคลากรเห็นคุณค่าตนเอง ขจัดความกลัว กระตุ้นความก้าวหน้าจากการเปลี่ยนแปลง และสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น 2) การปรับกระบวนการทำงาน โดยการสร้างคู่มือเพื่ออธิบายวิธีการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ การจัดทำฐานข้อมูล และระบบอัตโนมัติ เป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ทั้งนี้ ควรพิจารณาจัดทำระบบสำหรับงานที่เหมาะสม บุคลากรได้รับการฝึกอบรมระบบต่าง ๆ มีการติดตามผลและปรับปรุงตามความ

จำเป็น 3) การปรับทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ทันสมัยรูปแบบใหม่ ช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งนี้ ควรส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในแต่ละระดับและจัดหาเครื่องมือดิจิทัลที่สนับสนุนการเรียนรู้ในองค์กร 4) การปรับวัฒนธรรมองค์กรสู่ดิจิทัล เป็นการทำความเข้าใจกับบุคลากร และการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ผู้นำองค์กร ควรสร้างความเชื่อมั่น และประโยชน์ในการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อองค์กร 5) การสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรมดิจิทัล ควรมีความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถถ่ายทอดและนำเสนอวิสัยทัศน์ของการเปลี่ยนแปลงให้กับบุคลากร ข่าวสารที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่อย่างสม่ำเสมอ และ 6) การสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญทำให้บุคลากรรู้สึกว่าเป็นคนสำคัญในองค์กร เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการจัดการองค์กร มีช่องทางการสื่อสารโดยตรงกับบุคลากร มีการให้รางวัลและการยกย่องเชิดชูเกียรติเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรดิจิทัลต่อไป

สรุป ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในองค์กร หากมีการสื่อสารที่ดีวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดการใช้เทคโนลีดิจิทัลในกระบวนการทำงานต่าง ๆ ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมการใช้งานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในระบบ e-office ภายใต้บริการคลาวด์กลางภาครัฐ (Government Data Center and Cloud Service: GDCC) ตามแนวทางการขับเคลื่อนภาครัฐผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลแบบไร้กระดาษ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัลประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล จากการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 1) การสื่อสาร วิสัยทัศน์และเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์กรดิจิทัลอย่างชัดเจนในทุกระดับ 2) ส่งเสริมบุคลากรให้มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาองค์กร จัดสรรเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) มีการสื่อสารที่โปร่งใสและต่อเนื่องโดย มีช่องทางสื่อสารกับผู้นำในองค์กรโดยตรงเพื่อสร้างความเชื่อมั่น 4) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความยืดหยุ่นพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และ 5) มีการประเมินผลการสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงทักษะและวิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่องค์กรดิจิทัล ยังมีปัญหาอุปสรรค เช่น มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินติดตามผล ช่องทางการสื่อสารไม่เหมาะสม และมีงบประมาณไม่เพียงพอ วิธีการแก้ไขและข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) การสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความเหมาะสม 2) รับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากรในองค์กรและประชาชน 3) ผลักดัน/ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในองค์กรโดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย 4) ประเมินผล ติดตามผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 5) ขอรับการจัดสรรงบประมาณ และเครื่องมือให้เพียงพอจากผู้ที่เกี่ยวข้องและรัฐบาล เพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบาย และเกิดการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล

สรุป เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับตัวสู่องค์กรดิจิทัล ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงบริการ/ข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ได้มากขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสและพึงพอใจในบริการจากภาครัฐที่ตรงกับความต้องการ เช่น การให้บริการออนไลน์ (ชำระภาษี การขอใบอนุญาตต่าง ๆ) เป็นต้น

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทักษะการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล พบว่า ทักษะการสื่อสารที่ดีและหลากหลายจะช่วยให้ผู้นำองค์กรสามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่ดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น การทำงานในรูปแบบที่ยืดหยุ่น Work from Anywhere การยืนยันตัวตนผ่าน Digital ID (ThaiD) ในการเข้าร่วมประชุม เป็นต้น

1. การสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ออระญา ปะภาวะเต และบุญชม ศรีสะอาด ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2” ว่ามีแนวทางการพัฒนาตามองค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัล 5 องค์ประกอบ 29 แนวทาง (ออระญา ปะภาวะเต และบุญชม ศรีสะอาด, 2564) และลักษณะภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารองค์กร คือ มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน มีคุณธรรมจริยธรรม มีหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการสื่อสาร มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และรู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากภาวะผู้นำแล้ว ผู้นำต้องบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ, 2555); (Bachtiar, A. et al., 2023) 2) การผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์จิรา เหลาราช, ธีระ กุลสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ต้นแบบของการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัล” พบว่า ความพยายามในการปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรดิจิทัลขององค์กรต่าง ๆ ถูกนำเข้าไปอยู่ในวาระการประชุมเกือบร้อยละ 90 ขององค์กรทั่วโลก ซึ่งการได้รับแรงผลักดันให้ปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัลโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาใช้ในกระบวนการดำเนินงาน องค์กรจึงต้องเปลี่ยนตนเองไปสู่องค์กรดิจิทัลอย่างเร่งด่วนเพื่อความอยู่รอด (จันทร์จิรา เหลาราช, 2565); (ธีระ กุลสวัสดิ์, 2553) ทั้งนี้ การผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะเกิดจากการยอมรับเทคโนโลยีที่ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีเหตุผลของการกระทำตามแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีที่บอกถึงการเสริมการรับรู้ถึงประโยชน์ และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานที่เป็นปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูล และด้านทัศนคติที่นำไปสู่การใช้งานของแต่ละบุคคล และนำไปสู่พฤติกรรมการใช้งานจริง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานให้กับบุคลากรเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ปัจจัยการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้ จะส่งผลต่อระดับการรับรู้ของแต่ละบุคคลถึงการใช้งานที่ไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรดิจิทัล (Davis, F. D., 1989) 3) การวางแผนบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schermerhorn, J. R. ได้กล่าวถึงการบริหารการเปลี่ยนแปลงจะมุ่งที่เป้าหมายหลัก 5 ประการ คือ 1) เปลี่ยนแปลงลักษณะการทำงานของบุคลากร 2) บุคลากร ทัศนคติ และความสามารถของระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่สนับสนุนการทำงาน 3) วัฒนธรรมองค์กร ค่านิยม แนวปฏิบัติที่นำไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ของบุคลากรแต่ละคน และการทำงานเป็นทีม 4) เทคโนโลยี ระบบการทำงาน และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนระบบการทำงานในองค์กร และ 5) โครงสร้างองค์กรสายการบังคับบัญชา และการสื่อสารในองค์กร (Schermerhorn, J. R., 2005) 4) การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ Bochel, H. & Bochel, C. ที่ศึกษาความเป็นผู้นำทางการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นแบบอย่างของรัฐบาลท้องถิ่น โดยเน้นการเป็นผู้นำต้นแบบที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ บทบาทและความเป็นผู้นำในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงานท้องถิ่น (Bochel, H. & Bochel, C., 2010) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณิชชา ทศตา และคณะ, Mihu, C. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา” ว่าประชาชนต้องการผู้บริหาร ที่บริหารและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้า ทันเหตุการณ์บ้านเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สามารถช่วยเหลือประชาชนที่มีความเดือดร้อนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ทัศนคติของผู้นำองค์กรที่มีหลักการคล่องตัวจึงจะประสบความสำเร็จ ต้องมีกลยุทธ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน มีโครงสร้างที่

ส่งเสริมด้านนวัตกรรมร่วมกับการแข่งขันภายในอุตสาหกรรมดิจิทัลจะสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จได้ และผลักดันความสำเร็จในระยะยาวได้ (อรณิชชา ทศตา และคณะ, 2558); (Mihu, C. et al., 2023)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิธีการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล พบว่า ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในองค์กร หากมีการสื่อสารที่ดีวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดการใช้เทคโนลีดิจิทัลในกระบวนการทำงานต่าง ๆ ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมการใช้งานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในระบบ e-office ภายใต้บริการคลาวด์กลางภาครัฐ (Government Data Center and Cloud Service: GDCC) ตามแนวทางการขับเคลื่อนภาครัฐผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลแบบไร้กระดาษ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัลประสบความสำเร็จ

1. การปรับเปลี่ยนกระบวนคิดของคนในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายพิณ ปั้นทอง, นันทะ บุตรน้อย และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการรูปแบบการทำงานเพื่อการพัฒนาสู่องค์กรยุคใหม่” พบว่า ทักษะด้านการบริหารอารมณ์ และความคิด (Soft Skill) มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กรในยุคดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล โครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น มีความคล่องตัว เป็นโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล ด้านการสื่อสารในยุคดิจิทัลมีความรวดเร็วสูง และจำเป็นต้องมีความโปร่งใสไม่แอบแฝงวาระซ่อนเร้นที่สร้างความสับสน บุคลากรในองค์กรต้องเห็นภาพเดียวกัน ด้านภาวะผู้นำโดยมุมมองของผู้นำต้องมีความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรอย่างแท้จริง กลยุทธ์การในการบริหารองค์กรยุคใหม่ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงขององค์ประกอบทุกด้านอย่างชัดเจน (สายพิณ ปั้นทอง, 2563); (นันทะ บุตรน้อย และคณะ, 2563) และ Oktaysoy, O. et al. กล่าวถึง การปรับกระบวนคิดของคนในองค์กรร่วมกับการฝึกฝนการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างแข็งขัน การปรับวิธีการทำงานที่เข้ากับความต้องการในชีวิตประจำวัน และกระบวนการทำงานอย่างเป็นองค์รวม จะส่งผลก่อให้เกิดแนวคิดของผู้นำองค์กรดิจิทัลที่มุ่งเน้นไปที่พลวัตพื้นฐานของโลกในปัจจุบัน ย่อมสามารถทำให้เกิดการบรรลุการเปลี่ยนแปลงทางองค์กรดิจิทัล วัฒนธรรมการเรียนรู้ และโครงสร้างขององค์กรเทียบเท่ากับมาตรฐานดิจิทัลได้ (Oktaysoy, O. et al., 2022) 1) การปรับกระบวนการทำงาน สอดคล้องกับ จำลักษณ์ ขุนพลแก้ว ได้อธิบายไว้ว่า การปรับกระบวนการทำงานไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล มี 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) ความคิดดิจิทัล เป็นชุดความคิดของคนในองค์กรในทุกระดับชั้น 2) กระบวนการดิจิทัล ระบบงานภายในจะต้องลื่นไหลแบบไร้รอยต่อข้อมูลต่าง ๆ อยู่ในระบบฐานข้อมูลกลาง เพื่อลดความซ้ำซ้อน 3) ความรู้และทักษะดิจิทัล เป็นความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ ในการประมวลข้อมูล และคำสั่งได้อย่างรวดเร็ว และ 4) วัฒนธรรมดิจิทัล การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องในเชิงนวัตกรรม ช่วยลดปัญหาอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัดเดิม ๆ ไปได้อย่างสิ้นเชิง (จำลักษณ์ ขุนพลแก้ว, 2561) 2) การปรับทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ นุฤทธิ์มนตรี และคณะ พบว่า ทักษะภาวะผู้นำดิจิทัลที่จำเป็นของข้าราชการ และบุคลากรเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรดิจิทัล ซึ่งมีตัวชี้วัด 5 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถ 2) ด้านความรู้ 3) ด้านประสบการณ์ 4) ด้านคุณลักษณะ และ 5) ด้านสมรรถนะ ทั้งนี้ ผู้บริหารองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถนำแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารในองค์กรนี้ไปพัฒนาตนเอง และหน่วยงานองค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้าตามเป้าหมายที่กำหนด (ยงยุทธ นุฤทธิ์มนตรี และคณะ, 2565) 3) การปรับวัฒนธรรมองค์กรสู่ดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์ จันตะนี และประพันธ์ แสงทองดี, สราวุธ นาแรมงาม พบว่า การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานขององค์กรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานในการให้บริการ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเพื่อบูรณาการร่วมกับการดำเนินงานทั้งระบบ

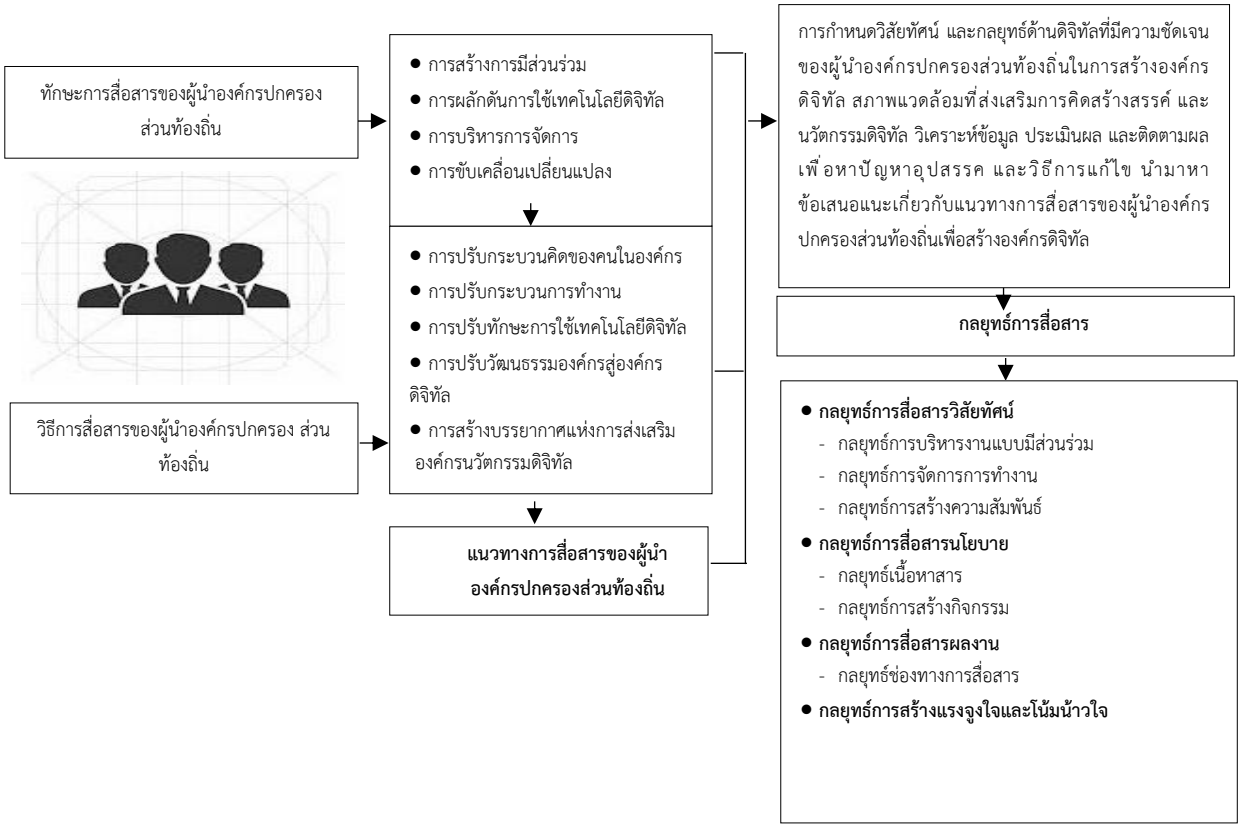
ผู้บริหารองค์กร ต้องปรับแผนกลยุทธ์ดิจิทัล เพื่อบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน (อภินันท์ จันตะนี และประพันธ์ แสงทองดี, 2565); (สราวุธ นาแรมงาม, 2561) 4) การสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรมดิจิทัล สอดคล้องกับ ชูชาติ พุทธลา และกนกอร สมปราชญ์, Goldsmith, M. & Larsen, H. พบว่า องค์ประกอบของสภาวะผู้นำทางดิจิทัล 10 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี 3) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 4) ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล 5) การสร้างแบรนด์ (ตราสินค้า) 6) การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 7) การพัฒนาวิชาชีพ 8) การสำรวจและการคัดเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย 9) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของข้อมูลทางดิจิทัล และ 10) การวัดและประเมินผล (ชูชาติ พุทธลา และกนกอร สมปราชญ์, 2561); (Goldsmith, M. & Larsen, H., 2004) 5) การสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และคณะ พบว่า แรงจูงใจที่ทำให้องค์กรมีการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ได้แก่ ความต้องการเพิ่มความรวดเร็วในทุกกระบวนการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง การตรวจสอบข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การขาดความร่วมมือระหว่างฝ่าย การต่อต้าน และการขาดทักษะที่จำเป็นของบุคลากร ดังนั้น องค์กรจึงควรมีการสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และคณะ, 2563)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล พบว่า เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับตัวสู่องค์กรดิจิทัล ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงบริการข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและ สะดวกรวดเร็ว มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ได้มากขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสและพึงพอใจในบริการจากภาครัฐที่ตรงกับความต้องการ เช่น การให้บริการออนไลน์ (ชำระภาษี การขอใบอนุญาตต่าง ๆ) เป็นต้น

แต่ยังมีปัญหาอุปสรรค เช่น มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินติดตามผล ช่องทางการสื่อสารไม่เหมาะสม และมีงบประมาณไม่เพียงพอ วิธีการแก้ไขและข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) การสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความเหมาะสม 2) รับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากรในองค์กรและประชาชน 3) ผลักดันส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในองค์กรโดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย 4) ประเมินผล ติดตามผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 5) ขอรับการจัดสรรงบประมาณ และเครื่องมือให้เพียงพอจากผู้ที่เกี่ยวข้องและรัฐบาล เพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบาย และเกิดการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่นวัตกรรม หรือข่าวสารที่อธิบายวิธีการที่นวัตกรรมถูกนำเสนอ และพัฒนาโดยการสื่อสารที่หลากหลายผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ จนกระทั่งบรรลุไปสู่เป้าหมายของการสื่อสาร (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2559); (Rogers, E. M., 1995) นอกจากนี้ ประพันธ์ คชแก้ว และนัยนา เกิดวิชัย พบว่า การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรในยุคดิจิทัลทำให้องค์กรมีความพร้อม และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กรได้มากยิ่งขึ้นซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดในการสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์กร คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากบุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดการคิดค้นการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กรได้ (ประพันธ์ คชแก้ว และนัยนา เกิดวิชัย, 2562) และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปรับตัวไปสู่ระบบองค์กรดิจิทัล สามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นองค์กรดิจิทัล ดังนี้ 1) การใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ลักษณะกระบวนการทำงานและการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ 3) ลักษณะงาน

บางอย่างยังไม่มีกฎหมายรองรับ 4) ขนาดขององค์กรมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล 5) ทักษะความรู้บุคลากรขององค์กร และ 6) โครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กร ทั้งนี้ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ควรเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการของแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล (สุภาภรณ์ สีสุพรรณ์ และอจิรภาส์ เพียรขุนทด, 2565); (Philippart, M. H., 2022)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าแนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล จำเป็นต้องอาศัยทักษะและวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้นำองค์กร เนื่องจากจะช่วยให้บุคลากรเข้าใจถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและร่วมมือกันขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเพื่อให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การสื่อสารวิสัยทัศน์ การสื่อสารวิสัยทัศน์ของผู้นำเป็นขั้นตอนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน 1.1) กลยุทธ์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติงาน จะทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นเจ้าของงาน มีความผูกพันกับองค์กร และพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ 1.2) กลยุทธ์การจัดการการทำงาน โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน มอบหมายงานอย่างเหมาะสมตามความสามารถ มีการพัฒนาทักษะของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี และมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม และ 1.3) กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ เสริมสร้าง

วัฒนธรรมภายในองค์กร 2) กลยุทธ์การสื่อสารนโยบาย เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้บุคคลทั่วไปเข้าใจวัตถุประสงค์ เหตุผล และผลกระทบของนโยบายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่น ลดความขัดแย้ง เพิ่มการมีส่วนร่วม และสร้างความชอบธรรมได้ 2.1) กลยุทธ์เนื้อหาสาร เป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองตามที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างการรับรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ 2.2) กลยุทธ์การสร้างกิจกรรม ให้ทุกคนเข้ามามีบทบาทในการเสนอแนวคิด และกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร 3) กลยุทธ์การสื่อสารผลงาน มีขั้นตอนการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว 3.1) กลยุทธ์ช่องทางการสื่อสาร กำหนดการสื่อสารที่มีความหลากหลาย เช่น สื่อออนไลน์ หรือ เว็บไซต์เข้ามาผสมผสานในการพัฒนาองค์กรดิจิทัล และ 4) กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจและโน้มน้าวใจ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ ผลักดันการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในองค์กร นอกจากนี้ ควรมีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของทุกคนในองค์กร แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข เพื่อหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสื่อสารของผู้นำองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่องค์กรดิจิทัล เนื่องจากการสร้างองค์กรดิจิทัลมีความจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุน และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนขององค์กร ซึ่งการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุตามเป้าหมาย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรมีการสื่อสารกลยุทธ์เชิงนโยบายที่มีความชัดเจนโดยกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัล การสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กร รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 2) ควรสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลให้ครอบคลุมและเพียงพอ จัดหาทรัพยากรและเทคโนโลยีที่จำเป็นเพื่อให้บุคลากร ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนมีการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาด้านทักษะใหม่ ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง 3) ควรมีการสร้างความตระหนักรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และ 4) ควรนำงานวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรดิจิทัลที่มีความทันสมัย ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) ควรมีการจัดทำแผนการสื่อสารด้านดิจิทัลที่กำหนดเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน 2) ควรมีการใช้เครื่องมือสื่อสารดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างแพลตฟอร์มสื่อสารภายในองค์กร และระบบการจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และ 3) ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการรับฟังความคิดเห็นโดยการสร้างช่องทางสื่อออนไลน์ ติดตามประเมินผล และปรับปรุงการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัล ข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป 1) ควรขยายขอบเขตการวิจัยโดยการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) บล็อกเชน และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) 2) ควรมีการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างในการสื่อสารระหว่างผู้นำแบบต่าง ๆ เช่น ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย หรือ ผู้นำแบบเสรีนิยม 3) ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสานที่รวมการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์มากขึ้น และ 4) ควรมีการวิจัยระยะยาวเพื่อศึกษาผลกระทบของการสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่องค์กรดิจิทัลในระยะเวลาที่นานขึ้น เพื่อช่วยให้เห็นภาพรวมที่เกิดขึ้นจริงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

จันทร์จิรา เหลาราช. (2565). ต้นแบบของการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัล. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 32(2), 172-185.

จำลักษณ์ ขุนพลแก้ว. (2561). 4 หัวใจสำคัญเพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรดิจิทัล (Digital Organization). เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2565 จาก https://www.oknation.net/post/detail/634f9a78eb999a566a7ade0e

ชูชาติ พุทธลา และกนกอร สมปราชญ์. (2561). องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางดิจิทัลสำหรับบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีระ กุลสวัสดิ์. (2553). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เวิล์ดเทรดประเทศไทย.

นันทะ บุตรน้อย และคณะ. (2563). ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลต่อการพัฒนาการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2565 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/246201/168826

ประพันธ์ คชแก้ว และนัยนา เกิดวิชัย. (2562). นวัตกรรมการบริหารองค์การในยุคดิจิทัล. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 131-142.

ภวัต พัฒนนิภากร และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2562). บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ไทยแลนด์ 4.0. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 4(1), 1-20.

ยงยุทธ นุฤทธิ์มนตรี และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารในองค์กร. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 12(4), 186-206.

วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และคณะ. (2563). การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันองค์กร กรณีศึกษาธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์, 14(20), 25-44.

สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ. (2555). ลักษณะภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 29(2), 97-112.

สราวุธ นาแรมงาม. (2561). ผู้นำกับการขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ.

สายพิณ ปั้นทอง. (2563). กลยุทธ์การจัดการรูปแบบการทำสงานเพื่อการพัฒนาสู่องค์กรยุคใหม่ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12 (หน้า 1401 - 1407). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2564). โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล 2564 ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ ด้วยผลงานสุดยอดนวัตกรรมจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมนำเสนอจากทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 21 กันยายน 2564 จาก https://www.dga.or.th/document-sharing/dga-news/67222/

_____. (2565). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2565 จาก https://www.dga.or.th/policy-standard/policy-regulation/dga-019/dga-027/dg-plan-2566-2570/

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุภาภรณ์ สีสุพรรณ์ และอจิรภาส์ เพียรขุนทด. (2565). การปรับตัวเพื่อเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กรดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(8), 246-264.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2559). ทฤษฎีการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ระเบียงทอง.

อภินันท์ จันตะนี และประพันธ์ แสงทองดี. (2565). วัฒนธรรมองค์กรในยุคดิจิทัล. วารสาร มจร ภาษาและวัฒนธรรม, 2(1), 52-62.

อรณิชชา ทศตา และคณะ. (2558). การศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา. ใน การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2 (หน้า 539 - 545). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

ออระญา ปะภาวะเต และบุญชม ศรีสะอาด. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. Journal of Modern Learning Development, 6(4), 191-200.

Bachtiar, A. et al. (2023). The role of leadership in digital transformation management in organisations. Jurnal Minfo Polgan, 12(1), 1306-1314.

Bochel, H. & Bochel, C. (2010). Local political leadership and the modernization of local government. Local Government Studies, 36(5), 723-737.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319-340.

Goldsmith, M. & Larsen, H. (2004). Local political leadership: Nordic style. International Journal of Urban and Regional Research, 28(1), 121-133.

Mihu, C. et al. (2023). Drivers of digital transformation and their impact on organizational management. Studies in Business & Economics, 18(1), 149-170.

Oktaysoy, O. et al. (2022). A study on digital leadership scale adaptation. International Journal of Organizational Leadership, 11(4), 407-425.

Philippart, M. H. (2022). Success Factors to Deliver Organizational Digital Transformation: A Framework for Transformation Leadership. Journal of Global Information Management (JGIM), 30(8), 1-17.

Rogers, E. M. (1995). Diffusion of innovations. (4th ed.). New York: Free Press.

Schermerhorn, J. R. (2005). Management. (8th ed.). New York: John Wiley & Sons.

บทความวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา*

THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THAI MEDICALE PLANTS TO ADD THE LOCAL ECONOMY COMMUNITY IN KHLONG HOI KHONG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระปลัดชีพ รกฺขิตธมฺโม (แก้วนิล)
Prapalad Chief Rakkitathammo (Kaewnil)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding author E-mail: ninsarolux@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ในเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนฐานราก 2) การพัฒนาพืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา 3) สร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้เศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการกำหนดแบบเจาะจง จำนวน 25 ราย ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ปฏิบัติการวิจัย เป็นแบบบันทึกการสังเกตการณ์เข้าอบรม จำนวน 30 ราย และผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 ราย พบว่า 1) การนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ของชุมชนแต่ละชนิดต่างกันออกไป ตามลักษณะอาการของโรคทำให้เกิดตำรับยารักษาโรคชนิดเดียวกันหลายตำรับยา องค์ประกอบของสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์มี 4 ด้าน คือ เก็บเกี่ยวตามฤดูกาล ตามทิศ เตามวันเวลาและเก็บเกี่ยวตามยาม ซึ่งคุณค่าของสมุนไพรและตำรับยาแต่ละชนิดเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชุมชน 2) นวัตกรรมที่ปรับเปลี่ยนนำมาใช้ในกระบวนต่าง ๆ การแปรรูปสมุนไพรดิบเป็นแบบแห้ง การใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน ใช้ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ สมุนไพรที่ได้มีคุณค่าและมีมาตรฐาน บรรจุภัณฑ์กะทัดรัดสวยงาม วิธีการใช้และสรรพคุณใช้สองภาษา 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานราก โดยการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งคุณค่าของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต คุณค่าน่าเชื่อถือ การตลาดครบวงจร ด้านคุณค่าทางสังคม โดยการฟื้นฟูภูมิปัญญาของชุมชนให้ยั่งยืน และด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติให้อยู่คู่กับสังคมตลอดไป

คำสำคัญ: นวัตกรรมพืชสมุนไพรไทย, เพิ่มมูลค่า, เศรษฐกิจชุมชนฐานราก

Abstract

The innovative development of thai medicale plants to add the local economy community in khlong hoi khong District, songkhla province qualitatively together with operational with the objective of 1) Analyze the use of Thai medicinal plants in adding economic value to grassroots communities. 2) Development of Thai medicinal plants in adding economic value to grassroots

* Received 8 October 2024; Revised 4 November 2024; Accepted 7 November 2024

communities. in Khlong Hoi Khong District, Songkhla Province 3) Create added value of Thai medicinal plants for the grassroots community economy in Khlong Hoi Khong District, Songkhla Province The key informants in the in-depth interviews were 25 specific individuals, the target population used for the research. It is a form for recording observations of 30 participants attending the training and 8 experts for focus group discussions. It was found that 1) The use of herbs for each type of community is different. According to the symptoms of the disease, there are many recipes for treating the same type of disease. The components of medicinal herbs are used in four ways: harvesting according to the season, according to the direction, according to the day and time, and harvesting according to the time of day. The value of each type of herb and medicine recipe comes from the wisdom of the community. 2) Innovations that can be used in various processes, transforming raw herbs into dry forms. Using machines instead of human labor Use a solar powered oven The herbs obtained are valuable and have standards. Beautiful compact packaging. How to use and properties in two languages 3) Creating added value of Thai medicinal plants for the grassroots community economy. By increasing the economic value of the product Production process Trustworthy value Comprehensive marketing Social value by restoring community wisdom to make it sustainable And the environmental aspect is to conserve nature to live with society forever.

Keywords: Thai Medicinal Plant Innovation, Value Added, Grassroots Community Economy

บทนำ

ประเทศไทยกับคุณภาพชีวิตของประชากรในด้านเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ผกผัน “รวยกระจุก จนกระจาย” เกิดความเหลื่อมล้ำในประเทศสูง ครัวเรือนส่วนใหญ่ในชนบทมีรายได้ต่อคนในครัวเรือนน้อย รายได้ของกลุ่มคนจำนวนน้อยกลับมีมากติดอันดับโลก รัฐบาลจึงนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ชาติ การสร้างโอกาสและความเสมอภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ถ่ายทอดมาเป็นแผนแม่บทที่ 16 เศรษฐกิจฐานรากและในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม (กรมพัฒนาชุมชน, 2566) การพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากในประเทศไทยถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs) ขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การมุ่งขจัดความยากจนทุกรูปแบบ (ภุชงค์ เสนานุช และคณะ, 2566) ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์ ในแผนแม่บทที่ 3 ด้านการเกษตร มีการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญานวัตกรรมและเทคโนโลยีการพัฒนากระบวนการผลิตและบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้มีสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่นออกสู่ตลาดสม่ำเสมอ ส่งเสริมการแปรรูปโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพในการแปรรูปสร้างความแตกต่างและเพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตร รวมทั้งการผลักดันเทคโนโลยีและนวัตกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นสูงที่มีคุณค่าเฉพาะ และผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ (กระทรวงพาณิชย์, 2564) พืชสมุนไพรไทยเป็นพืชพื้นถิ่นที่ควรส่งเสริมทั้งการปลูกและการผลิตเพื่อให้สอดรับกับเศรษฐกิจระดับฐานรากของชุมชนในประเทศไทย ซึ่งสนั่น ธัญรัตน์ศรีสกุลและสืบพงศ์ สุขสม ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรไทยด้วยระบบเศรษฐกิจชีวภาพในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย จะพบว่าการบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรจะมีจุดอ่อนในการผลิตที่ไม่มีคุณภาพที่แน่นอน เนื่องจากผู้ปลูกสมุนไพรยังขาดองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ขาดเทคโนโลยีที่จะช่วยในการผลิตสมุนไพรให้ได้มาตรฐานโอกาสมีช่องทางการ

ขยายตลาดธุรกิจสมุนไพรได้เพิ่มขึ้น และอุปสรรคด้านการตลาด เนื่องจากสมุนไพรมีล้นตลาดทำให้ราคาที่ได้ต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ ส่วนแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรไทย ควรมีการพัฒนาให้มีการส่งเสริมพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยให้มีการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมศักยภาพให้ผู้ปลูกสมุนไพรทั้งช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (สนั่น ธัญรัตน์ศรีสกุล และสืบพงศ์ สุขสม, 2567)

แม้สมุนไพรไทยจะถูกใช้ประโยชน์มาเป็นเวลานาน แต่ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคทั้งด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ปัญหาด้านกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณประโยชน์ในการรักษาเกินจริง การส่งเสริมให้นำการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านมาใช้ในระบบสุขภาพ รวมทั้งการพัฒนาสายพันธุ์สมุนไพรและการสกัดสารสำคัญยังมีการดำเนินการน้อย และการวิจัยทางการเกษตรและการแพทย์ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าเพื่อให้การพัฒนาสมุนไพรไทยเป็นไปอย่างยั่งยืน การส่งเสริมพืชสมุนไพรไทยจะต้องอาศัยการวิจัยและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตซึ่งต้องมีการวิจัยและนวัตกรรม ทั้งต้นน้ำ ได้แก่ การปลูกที่ได้มาตรฐาน การเก็บเกี่ยวและการขนส่งที่ดี กลางน้ำ ได้แก่ โรงงานแปรรูปขั้นต้นหรือขั้นสูงที่ได้มาตรฐาน และปลายน้ำ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ (คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการพลิกโฉมพืชสมุนไพรไทยด้วยการวิจัยและนวัตกรรม วุฒิสภา, 2566) ซึ่งในประเด็นของปัญหาและอุปสรรคในการผลิตพืชสมุนไพร สุชีลา ตาลอำไพ และคณะได้วิจัยเรื่อง การเพิ่มศักยภาพพัฒนานวัตกรรมและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดของชุมชนโดยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนตำบลศรีวิลัย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประชาชนทั่วไป มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพพัฒนานวัตกรรมและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดของชุมชนโดยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนโดยรวม ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการจัดการองค์ความรู้ ด้านปรับปรุงและพัฒนา และด้านแก้ไขปัญหาการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในชุมชนโดยอาศัยเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาในการพัฒนา การคิดต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดการแปรรูปอย่างยั่งยืน ส่วนการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ โดยมีการจัดทำแผนการดำเนินธุรกิจการผลิตโดยการใช้กรอบแนวคิดกระบวนการ Design Thinking และการวิเคราะห์รูปแบบของแผนธุรกิจและความยั่งยืนในเชิงธุรกิจ Business Model Canvas (BMC) และการยกระดับเศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ชุมชน โดยการส่งเสริมพัฒนากระบวนการผลิตให้ตรงตามมาตรฐานการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และพัฒนารูปแบบการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุชีลา ตาลอำไพ และคณะ, 2567)

เศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีมีการสร้างรายได้ลดรายจ่ายสอดคล้องกับคำสอนรัชกาลที่ 9 โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ จากงานวิจัยของอัสฉรา นามไธสง และคณะ ในเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการแปลงสมุนไพรและการสร้างมูลค่าเพิ่มสมุนไพรสู่การลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรพื้นที่ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร ซึ่งพบว่า รูปแบบการจัดการแปลงปลูกสมุนไพรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ 1) ระบบบริหารจัดการแปลงสมุนไพรมาตรฐานแบบเกื้อกูลที่สามารถเพิ่มปริมาณการเพาะปลูก 2,321 ต้น/ไร่ คิดเป็น 4.00 เท่า 2) ระบบการจัดการกลุ่มบนฐานการผลิตและผลิตภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วม และ 3) การจัดการข้อมูลชุมชนสู่คู่มือองค์ความรู้ที่กระตุ้นการเรียนรู้สู่การสร้างรายได้ของชุมชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มสมุนไพรด้วยเทคโนโลยีการสกัดน้ำมันหอมระเหย ก่อเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ น้ำมันนวดสมุนไพร ถ่านหอมสมุนไพร และน้ำมันหอมระเหยสมุนไพร จากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบนฐานข้อมูล ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อใช้ประโยชน์ในการดูแลเกื้อกูลชุมชนและลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ก่อเกิดรายได้เฉลี่ย

หลังมีโครงการ 53,785บาท/ปี/ครัวเรือน ส่งผลให้จำนวนผู้มีรายได้น้อยกว่าเส้นความยากจนลดลง 0.14 เท่า ชี้ให้เห็นว่า การวิจัยในครั้งนี้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจ (อัสฉรา นามไธสง และคณะ, 2567)

สำนักงานเกษตรและสหกรณจังหวัดสงขลาได้ดำเนินการตามแนวทางที่สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนแม่บทแหงชาติวาด้วยสมุนไพรไทย ในการสงเสริมการปลูกสมันไพรที่ได้มาตรฐานและคุณภาพ รวมทั้งอำนวยการกำกับติดตามการขับเคลื่อนการสงเสริมผลิตผลของสมุนไพรที่มีศักยภาพและจัดทำแผนการขับเคลื่อนและแผนปฏิบัติการสมุนไพรจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการสงเสริมและพัฒนากลุมเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกสมุนไพรที่ต่องการพัฒนาการปลูกพืชสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน โดยจัดทำโครงการสงเสริมและพัฒนาสินคาเกษตรชีวภาพ (สมุนไพร) จังหวัดสงขลา เพื่อขับเคลื่อนและยกระดับการผลิตพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพ การพัฒนาพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเชิงเศรษฐกิจโดยเกษตรกรผู้ปลูก พืชสมุนไพรที่รวมกันเป็นกลุมสามารถปลูกพืชสมุนไพรที่ได้มาตรฐาน GAP หรือเกษตรอินทรียและนำไปแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรเบื้อง ตนเพื่อสงขายหรือนำไปทำยาที่มีสาระสำคัญที่ตรงตามความต่องการของแหล่งจำหน่ายหรือในโรงพยาบาล (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสงขลา, 2566) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปฏิบัติการในเรื่องการพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า อำเภอคลองหอยโข่งเป็นพื้นที่ราบมีความอุดมสมบูรณ์มีการปลูกยางพาราเป็นอาชีพหลักและสามารถปลูกพืชสมุนไพรไทยเป็นอาชีพเสริม ทุกครัวเรือนจะมีการปลูกพืชผักสวนครัว พริก ตะไคร้ โหรพา มะกรูด เป็นต้น มีวัดปรางแก้วเป็นศูนย์กลางที่มีการผลิตยาสมุนไพรพรหมประสิทธิ์มานับเกือบ 100 ปี และเป็นสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคได้หลายชนิด ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ สมุนไพรถูกทำลายไปเพราะใช้พื้นที่ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่งผลให้สมุนไพรยิ่งหายากขึ้นทุก ๆ ปี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้มีการปลูกสมุนไพรทดแทนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยโดยการยกระดับการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนฐานราก
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจชุมชนฐานราก ในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการวิจัยนี้ โดยใช้วิธีการกำหนดแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย กลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กลุ่มชำนาญการด้านสมุนไพร กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร กลุ่มนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์และหรือกลุ่มผู้บริโภค จำนวน 25 ราย การสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ผู้ชำนาญการด้านสมุนไพร/ ปราชญ์ชาวบ้าน อดีตแพทย์ประจำตำบลและผู้ปลูกสมุนไพร จำนวน 8 ราย ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร จำนวน 22 ราย กลุ่มพระสงฆ์และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 8 ราย รวมจำนวน 30 ราย

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย กลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กลุ่มชำนาญการด้านสมุนไพร กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร กลุ่มผู้นำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์และหรือกลุ่มผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา

การพัฒนาสังคม ผู้ชำนาญการด้านสมุนไพร/ ปราชญ์ชาวบ้าน อดีตแพทย์ประจำตำบลและผู้ปลูกสมุนไพร ได้ผ่านการตรวจประเมินหาความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย

กระบวนการเก็บข้อมูล 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มกลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กลุ่มชำนาญการด้านสมุนไพร กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร กลุ่มนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์และหรือกลุ่มผู้บริโภค 2) การสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรไทย การการนำนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตพืชสมุนไพรและการสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้กับเศรษฐกิจฐานราก 3) การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจชุมชนฐานราก ในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา รวมถึงเพื่อยืนยันข้อมูลการตกผลึกองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมที่ได้สรรสร้างการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา รวมถึงข้อสรุปในประเด็นทฤษฎีจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสังเกตการณ์ ซึ่งถือเป็นการยืนยันข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation Method) ให้การรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์และหนักแน่นยิ่งขึ้น และผู้วิจัยได้นำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดในรูปแบบเชิงพรรณนาตามบริบท วัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. เมื่อศึกษาผลการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พบว่า การนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ของแต่ละชุมชนอาจใช้ประโยชน์จากสมุนไพรแต่ละชนิดต่างกันออกไปตามลักษณะของอาการของโรคและพื้นที่ เป็นเหตุผลทำให้เกิดตำรับยารักษาโรคชนิดเดียวกันหลายตำรับยา องค์ประกอบของสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ โดยรวม 1) ด้านโภชนาการหรือทางอาหาร ได้แก่ ขิง ข่า ขมิ้นขัน ขมิ้นขาว กระชาย ตำลึง กระเพราแดง กระเพราขาว เตยหอม ย่านาง ผักหวาน (บ้าน) ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชในครัวเรือนทั้งสิ้น 2) ด้านการแพทย์แผนไทย เป็นองค์ประกอบของยาสมุนไพรหลายขนิด เช่น อังกาบ มีสมบัติเด่นแก้อักเสบแก้ปวดแก้ไอ ฯลฯ คว่ำตายหงายเป็น ใบต้มน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง นำมาตำพอก ทา แก้ปวดกระดูกกระดูกหัก แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก ฯลฯ ยอบ้าน ลดอาการปวดอาการอักเสบที่เกิดขึ้นทั่วร่างกาย ดีปลี (ดีปลีเชือก) ขับลมแก้จุกเสียด ทองพันชั่ง เป็นยาเย็น ดับพิษไข้ ผักบุ้งทะเล แก้พิษลมเพลมพัด มะแว้งต้น แก้เสมหะ ฯลฯ 3) ใช้สมุนไพรเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ให้แข็งแรงเป็นยาอายุวัฒนะในรูปของสมุนไพรเดี่ยว ตำรับยาดองเหล้า 4) เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสามารถมาศึกษาด้วยตนเองเกี่ยวกับสมุนไพร สรรพคุณทางยาและส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ชุมชนวัดปรางแก้วจะติดป้ายชื่อ สรรพคุณที่นำมาใช้ไว้ให้ศึกษา 5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสุขภาพอนามัยตามเป้าหมาย BCG Model 6) เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ อากาศ และความยั่งยืนของสมุนไพรให้คงอยู่ตลอดไป 7) ช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทั้งไม้ดอกไม้ประดับไม้ยืนต้น และ 8) ประดับตกแต่งเพื่อความสวยงามและเป็นไม้มงคล เช่น พะยอม ขนุน กระดังงา กันเกรา เสม็ดแดง ทองหลางบ้าน ว่านชนิดต่าง ๆ เศรษฐีเรือนนอก เศรษฐีเรือนใน เป็นต้น

2. การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจชุมชนฐานราก ในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา นวัตตกรรมที่ปรับเปลี่ยนนำมาใช้ในกระบวนต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สมุนไพร ได้แก่ 1) กระบวนการแปรรูปสมุนไพรในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้ระบบกลไกเปลี่ยนแปลงกลไกไปจากเดิม โดยการปรับเปลี่ยนการแปรรูปสมุนไพรดิบเป็นสมุนไพรแห้ง สมุนไพรผงนำมาปรุงยาตามตำรับยา 2) นำสมุนไพรแห้งที่แปรูปแล้วจำหน่ายเป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือมาปรุงตามตำรับยาเป็นยาดองเหล้าหรือยาต้ม เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ให้กับสมุนไพร 3) นำสมุนไพรแห้งจัดบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม 4) สมุนไพรผง นำมาบรรจุเป็นบรรจุภัณฑ์ใหม่พร้อมมีรายละเอียดการใช้อย่างครบถ้วน 5) สร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่เพื่อพัฒนาความหลากหลายการใช้สมุนไพรในการนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ และ 6) การปรับเปลี่ยนในเชิงพัฒนา ทั้งกระบวนการการผลิตการแปรรูปที่ส่งผลให้ได้ผลงานมีประสิทธิภาพประสิทธิผลของงานที่ดีขึ้น มีระบบการทำงานรวดเร็วขึ้นจัดเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง เช่น การปรับเปลี่ยนเครื่องตัดวัชพืชที่ใช้ทำปุ๋ยมาเปลี่ยนมอเตอร์ให้มีกำลังสูงขึ้น เพื่อให้สามารถตัดสมุนไพรที่เป็นเนื้อไม้แข็งได้ ส่งผลให้ทำงานได้รวดเร็วมากกว่าเดิมหลายเท่า ใช้แรงงานคนตากสมุนไพรกลางแจ้งปรับเปลี่ยนมาใช้ตู้อบสมุนไพรแสงอาทิตย์ ปลอดภัยจากการการปนเปื้อนของฝุ่นละอองและได้ผลิตภัณฑ์ที่แห้งเร็วกว่า 2 - 3 เท่า หรือการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ใหม่ให้สวยงาม สามารถป้องกันความชื้นได้โดยการซีลด้วยฟรอยด์ส่งผลให้มูลค่าของสมุนไพรเพิ่มขึ้น ในประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนานวัตกรรม คือภาครัฐควรให้ความสำคัญของการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนพืชสมุนไพร เช่น การยกระดับมาตรฐานการผลิตให้ทันสมัย และให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้ประกอบการในท้องถิ่นในระยะเริ่มต้น เพื่อให้การพัฒนาสมุนไพรเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ส่วนการพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรจะผลกระทบต่อสังคมชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมในระยะยาวจะมีทิศทางในด้านบวก เพราะคนในชุมชนจะสามารถรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษส่งต่อสู่ลูกหลาน เพิ่มรายได้ในครอบครัวเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและคนรุ่นใหม่จะเกิดความภาคภูมิใจ

3. ผลการสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่งจังหวัดสงขลา เป็นการยกระดับของสินค้าด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมเศรษฐกิจของชุมชนหรือเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งคุณค่าของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่น่าเชื่อถือ ปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภค รวมทั้งจัดระบบการตลาดอย่างครบวงจร การสร้างคุณค่าทางสังคม โดยการฟื้นฟูและรักษาภูมิปัญญาของชุมชนให้ยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ส่งเสริมการใช้สมุนไพรให้คงอยู่เท่ากับเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่คู่กับสังคม การสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยทำได้ดังนี้ 1) การสร้างมาตรฐานสินค้าสมุนไพร โดยการแปรรูปสมุนไพรจากสมุนดิบเป็นสมุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมุนไพรอบแห้ง สมุนผง แล้วนำมาจัดใส่บรรจุภัณฑ์ 2) การจัดกระบวนการผลิตที่น่าเชื่อถือเพิ่มคุณค่าให้แก่สินค้าในทุกภาพลักษณ์ 3) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีสีสันสวยงาม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริโภค มีป้ายสลากบอกคุณสมบัติของสินค้า วิธีใช้อย่างชัดเจน 4) การวางระบบการตลาดประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและใช้วิธีการจัดการตลาดอย่างหลากหลาย รวมทั้งมีการขายออนไลน์เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค และ 5) ส่งเสริมการปลูกให้มากขึ้นทั้งกลุ่มพืชสมุนไพรเพื่อประกอบอาหารหรือเป็นองค์ประกอบทางยา เพื่อให้มีมากพอสำหรับการบริการแก่ผู้บริโภคและความต้องการของตลาด

อภิปรายผล

จากการศึกษา “การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา” มีการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนฐานราก การกำหนดนโยบายแห่งรัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ภายใต้การส่งเสริมและควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานที่สมดุลและสอดคล้องกับสถานการณ์จัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกิจการสมุนไพรไทย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเห็นผลสัมฤทธิ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ปรับปรุงยุทธศาสตร์ด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้สอดคล้องกับวาระแห่งชาติและนโยบายแห่งรัฐ ตลอดจนการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและประเมินผลสัมฤทธิ์ได้อย่างชัดเจน โดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ (คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการพลิกโฉมพืชสมุนไพรไทยด้วยการวิจัยและนวัตกรรม วุฒิสภา, 2566) สมุนไพรไทยแม้ว่าจะถูกใช้ประโยชน์มาเป็นเวลานาน แต่ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคทั้งด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ปัญหาด้านกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณประโยชน์

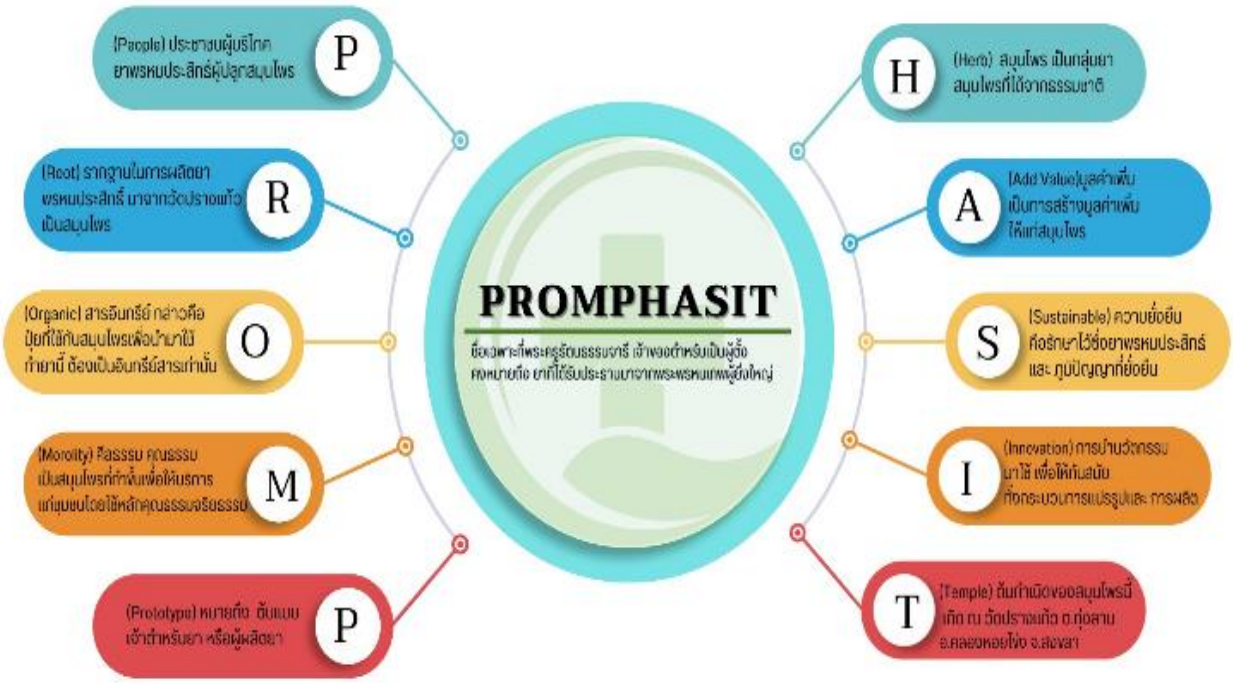
ในการรักษาเกินจริงล้านบาท จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนุช เหลืองาม และอิศรารัตน์ มาขันพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งพบว่า มีจำนวนพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่น 32 วงศ์ 49 สกุล 50 ชนิด การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นมีการนำส่วนต่าง ๆ ของสมุนไพรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือส่วนช่วงใบ จำนวน 27 ชนิด และแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่น โดยการการสืบทอดจากบรรพบุรุษ การขยายพันธุ์พืชสมุนไพรท้องถิ่น การพัฒนาตนเองการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการจำหน่ายยาจากพืชสมุนไพรท้องถิ่นและการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ (ปิยะนุช เหลืองาม และอิศรารัตน์ มาขันพันธ์, 2566) จะเห็นได้ว่า ยังมีการใช้ประโยชน์จากพืชพืชสมุนไพรจึงต้องมีการอนุรักษ์และต่อยอด ดังที่ฉัตรชัย รุ่งจิรารัตน์ และคณะได้วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหยียบฉ่า วัดเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์บนฐานการมีส่วนร่วม พบว่า ในด้านเศรษฐกิจ มีผู้ประกอบการวิสาหกิจในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านคนส่วนใหญ่มักจะคิดถึงองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ปรับตัวผ่านประสบการณ์ที่สั่งสม พัฒนาและสืบทอดกันต่อ ๆ มาเพื่อสร้างรายได้ทั้งในรูปแบบรายได้หลักหรือรายได้เสริมในบางครอบครัว และในด้านสิ่งแวดล้อม คนในท้องถิ่นให้ความสนใจในการประยุกต์ใช้พืชสมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา ถือว่าเป็นการดำรงชีวิตด้วยความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำสมุนไพรที่เพาะปลูกในครัวเรือนมาใช้ในการทำยารักษาโรคและยังสามารถสร้างรายได้ ส่งผลให้หลายครอบครัวในชุมชนมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชสมุนไพร (ฉัตรชัย รุ่งจิรารัตน์ และคณะ, 2566) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสฉรา นามไธสง และคณะ เรื่อง การเพิ่มการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านหนองบัว ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร ที่ชุมชนพื้นที่เกิดชุดข้อมูลสถานการณ์พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ซึ่งชุมชนสามารถเข้าถึงได้และง่ายต่อใช้ประโยชน์ ทั้งยังมีรูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชสมุนไพรหมุนเวียนและผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาดที่สอดคล้องกับศักยภาพชุมชน ทำให้ชุมชนมีการเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกพืชสมุนไพร 8 ชนิด (ไพล ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ตะไคร้หอม ว่านหางจระเข้ ฟ้าทะลายโจร กระเจี๊ยบและมะกรูด) คิดเป็นร้อยละ 58.53 ของการใช้ประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังมีการเพิ่มชนิดพันธุ์ใหม่และกำลังการผลิตในพื้นที่จากเดิม จำนวน 30 ชนิด ปริมาณการเพาะปลูกรวมกัน 754 ต้น เพิ่มเป็น 32 ชนิด (ตะไคร้หอมและขมิ้นชัน) ปริมาณการเพาะปลูกหลังมีการดำเนินงานโครงการวิจัย 4,154 ต้น คิดเป็นร้อยละ 77.82 ของการใช้ประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นในชุมชน (อัสฉรา นามไธสง และคณะ, 2566)

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจชุมชนฐานราก ในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลามีเป้าหมายในการพัฒนาสมุนไพรไทยให้เป็นรูปธรรมในระดับจังหวัด ซึ่งทางจังหวัดสงขลาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) จังหวัดสงขลา แต่ประเด็นเรื่อง สารเคมีตกค้างในดินเป็นเรื่องที่สำคัญ จึงต้องหาแหล่งปลูกที่เหมาะกับพืชสมุนไพร รวมทั้งเรื่องทิศทางการทำงานให้เกษตรกรสามารถปลูกสมุนไพรแล้วจำหน่ายได้ จึงต้องพิจารณารอบด้านทั้งเรื่องต้นทุนรวมทั้งการวางกรอบการท่องเที่ยวและการจัดชุมชนต้นแบบ จึงไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐนนท์ จิรกิจนิมิต และคณะได้วิจัยเรื่องสัมมาชีพ: องค์ความรู้พืชสมุนไพรพื้นถิ่นและการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ดอยลังกา ซึ่งพบว่า 1) พืชสมุนไพรที่ค้นพบมีด้วยกัน 24 ชนิด และสมุนไพรที่ได้นำไปทำสารสกัดแล้วนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์ในเชิงธุรกิจในชุมชนได้ในครั้งนี้มีด้วยกัน ทั้งหมด 3 ชนิด ขมิ้นชัน มะขามป้อม กัญชาแดงลังกา และสมุนไพรทั้ง 3 ชนิดนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้ทั้งหมด 12 ผลิตภัณฑ์ 2) สำหรับการพัฒนาสัมมาชีพการแปรรูปพืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ดอยลังกา ผู้วิจัยและคนในชมชนตลอดจนหน่วยงานราชการและผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนร่วมกันหาแนวร่วมสร้างศูนย์การเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรดอยลังกา (ณัฐนนท์ จิรกิจนิมิต และคณะ, 2566) การทำงานร่วมกัน

ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนจะหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ ไต่เต้า และอดิลล่า พงศ์ยี่หล้า ได้วิจัยเรื่อง ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ พบว่า 1) ความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากความเป็นผู้ประกอบการ ร้อยละ 56.7 2) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์งานและด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ร้อยละ 66.0 และ 3) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด ด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 56.7 (น้ำทิพย์ ไต่เต้า และอดิลล่า พงศ์ยี่หล้า, 2565) นับว่าเป็นการพืชสมุนไพรที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาเพิ่มมูลค่า เป็นการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชนอย่างแท้จริง ในส่วนของประเทศไทยได้ประกาศวิสัยทัศน์ IGNITE THAILAND เป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์และสุขภาพ Medical and Wellness Hub ที่มุ่งยกระดับการให้บริการทางการแพทย์ทั่วไป การแพทย์แผนไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีศักยภาพ ในการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจสุขภาพในระดับประเทศและระดับนานาชาติ โดยปัจจุบันสมุนไพรเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศไทย มีมูลค่าค้าปลีกสูงที่สุดเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคอาเซียน อันดับที่ 4 ของเอเชียและอันดับ 8 ของโลก มีโรงงานภาคเอกชนที่ผลิตยาสมุนไพร 1,000 แห่ง มีโรงงานสกัด 11 แห่ง และมีโรงพยาบาลที่สามารถผลิตสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐาน GMP 46 แห่งทั่วประเทศ ส่งผลให้มูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในหน่วยบริการสุขภาพทั่วประเทศ มีมูลค่าเติบโตขึ้นเฉลี่ยปีละกว่า 1.5 พันล้านบาท และสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายในประเทศ รวมกว่า 56,944 ล้านบาท ในปี 2566 (ไทยรัฐ, 2567) วิสัยทัศน์ของประเทศไทยกับการเป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์และสุขภาพ จะเป็นการสนับสนุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ยั่งยืนและการยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์

3. ผลการสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรไทยให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา การสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรด้วยการพัฒนากับงานวิจัยของ เพ็ญศรี ฉิรินัง และคณะ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ความเป็นโอท็อปพรีเมี่ยมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจังหวัดนครปฐมมีศักยภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจังหวัดนครปฐมยังมีปัญหาในด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านการเงินและบัญชี ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านการตลาดและด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่ม และ 3) แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ความเป็นโอท็อปพรีเมี่ยมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจังหวัดนครปฐม คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ความเป็นโอท็อปพรีเมี่ยม (เพ็ญศรี ฉิรินัง และคณะ, 2566) ณธร มหาธรรมนุชโชค ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์กันแดดทานาคาเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของสมุนไพรบางแสนเฮิร์บ ตำบลท่ายาง อำเภอเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมกันแดดทานาคามีเนื้อครีมสีเหลืองอ่อน ผิวนุ่ม อ่อนโยน ไม่เหนียวเหนอะหนะกำลังดี ยึดเกาะผิว เนื้อครีมบางเบาซึมเข้าสู่ผิวได้ดี ลดการระคายเคืองต่อผิว ครีมกันแดดทานาคา บรรจุในหลอดบีบพลาสติก ขนาด 30 - 50 มล. นอกจากนี้ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อครีมกันแดดทานาคาพบว่าข้อมูลประชากรมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า เช่น ความสามารถของผลิตภัณฑ์ในการปกป้องผิวจากแสงแดดในระดับสูง ต่อไปเนื้อครีมจะมีความนุ่ม อ่อนโยนต่อผิวและไม่เหนียวเหนอะหนะ กลิ่นหอม บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและความน่าดึงดูด ส่วนผสมและรายละเอียดบนฉลากชัดเจนที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (ณธร มหาธรรมนุชโชค, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลยาพรมประสิทธิ์ ตำหรับพระครูรัตนธรรมจารี

PROMPHASIT ชื่อเฉพาะที่พระครูรัตนธรรมจารีเจ้าของตำหรับเป็นผู้ตั้ง คงหมายถึง ยาที่ได้รับการประธานมาจากพระพรหมเทพผู้ยิ่งใหญ่

P (People) หมายถึง ประโยชน์และคุณค่าที่มีต่อประชาชนผู้บริโภคยาพรหมประสิทธิ์ ผู้ปลูกสมุนไพร ตลอดถึงผู้มีส่วนร่วมเสีย

R (Root) รากฐานในการผลิตยาพรหมประสิทธิ์ มาจากวัดปรางแก้ว เป็นสมุนไพร

O (Organic) หมายถึง สารอินทรีย์ กล่าวคือ ปุ๋ยที่ใช้กับสมุนเพื่อนำมาใช้ทำยานี้ ต้องเป็นอินทรีย์สารเท่านั้น

M (Morality) ศีลธรรม, คุณธรรม เป็นสมุนไพรที่ผลิตขึ้นเพื่อให้บริการแก่ชุมชน โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรม

P (Prototype) ต้นแบบ คือ เจ้าตำหรับยา หรือผู้ผลิตยา

H (herb) สมุนไพร เป็นกลุ่มยาสมุนไพร ที่ได้จากธรรมชาติ เกิดขึ้นจากชุมชน

A (Addd Value) มูลค่าเพิ่ม เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สมุนไพร

S (Sustainable) หมายถึง ความยั่งยืน คือ รักษาไว้ซึ่งยาพรหมประสิทธิ์ ทุน และภูมิปัญญาที่ยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

I (Innovation) หมายถึง การนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อให้ทันสมัย ทั้งหลักการ วิธีการกระบวนการแปรรูป และการผลิต

T (Temple) ต้นกำเหนดของสมุนไพรนี้เกิด ณ วัดปรางแก้ว ต.ทุ่งลาน อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา เป็นศูนย์กลางของการพัฒนานวัตตกรรมสมุนไพร

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมพืชสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา” พบว่า จังหวัดสงขลาเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสมุนไพรเป็นต้นแบบ เพื่อสร้างศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เมื่อสมุนไพรเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงควรส่งเสริม อนุรักษ์และสืบสานให้คงไว้ เป็นมิติของความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในชุมชนอย่างเหนียวแน่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐควรให้ความสำคัญของการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนพืชสมุนไพร เช่น การยกระดับมาตรฐานการผลิต และสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้ประกอบการในท้องถิ่น 2) ภาครัฐต้องสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น การค้าออนไลน์และการทำตลาดผ่านช่องทางดิจิทัล รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการภาครัฐและเอกชน 3) รัฐบาลควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านมาจัดไว้ในหลักสูตรการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนรู้วิชาการพัฒนาชีวิต 4) รัฐบาลควรส่งเสริมชุมชนปลูกพืชสมุนไพรเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เพื่อรองรับการขาดแคลนสมุนไพรในอนาคต 5) สามารถพัฒนาและจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในชุมชนได้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) ชุมชนสามารถนำรูปแบบมาสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเพื่อสร้างความเข้มแข็ง 2) ควรเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชสมุนไพรและมีวิธีการปลูกให้มีคุณภาพตรงตามที่ตลาดต้องการ มีการจัดการการตลาดเพื่อรองรับสินค้าและมีราคากลาง 3) ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในครัวเรือนและชุมชน โดยการเข้าถึงแหล่งทุนได้ง่าย ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรควรพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงการค้า ทั้งนี้สมุนไพรพื้นบ้านหลายชนิดมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ได้ แต่ยังขาดกระบวนการและข้อมูลเชิงวิชาการที่เหมาะสม 2) พัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาชุมชน. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2567 จาก https://www.thailandplus.tv/archives/704490

กระทรวงพาณิชย์. (2564). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์ (ฉบับทบทวน). เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2567 จาก https://www.ops.moc.go.th/th/file/get/file/202107191a18da63cbbfb49cb9616e6bfd35f662154519.pdf

คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการพลิกโฉมพืชสมุนไพรไทยด้วยการวิจัยและนวัตกรรม วุฒิสภา. (2566). แนวทางการพลิกโฉมพืชสมุนไพรไทยด้วยการวิจัยและนวัตกรรม. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2567 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/185/fileups/485/files/รายงานคณะกรรมาธิการ/75.แนวทางการพลิกโฉมพืชสมุนไพรไทยด้วยการวิจัยและนวัตกรรม.pdf

ฉัตรชัย รุ่งจิรารัตน์ และคณะ. (2566). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหยียบฉ่า วัดเกาะหงษ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์บนฐานการมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยและวิชาการบวรพัฒน์, 1(1), 3-4.

ณธร มหาธรรมนุชโชค. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์กันแดดทานาคาเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของสมุนไพรบางแสนเฮิร์บ ตำบลท่ายาง อำเภอเพชรบุรี. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(1), 60-68.

ณัฐนนท์ จิรกิจนิมิต และคณะ. (2566). สัมมาชีพ: องค์ความรู้พืชสมุนไพรพื้นถิ่นและการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ดอยลังกา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(4), 1549-1561.

ไทยรัฐ. (2567). ยาไทยฟ้าทะลายโจร ภูมิปัญญาสู้ยานอก. เรียกใช้เมื่อ 2 สิงหาคม 2567 จาก https://www.thairath.co.th/news/local/2804216

น้ำทิพย์ ไต่เต้า และอดิลล่า พงศ์ยี่หล้า. (2565). ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(6), 2411-2422.

ปิยะนุช เหลืองาม และอิศรารัตน์ มาขันพันธ์. (2566). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 7(3), 73-87.

เพ็ญศรี ฉิรินัง และคณะ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ความเป็นโอท็อปพรีเมี่ยมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจังหวัดนครปฐม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี, 17(1), 96-107.

ภุชงค์ เสนานุช และคณะ. (2566). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://www.sdgmove.com/2023/01/24/opinions-on-sustainable-grassroot-economic-development-policy/

สนั่น ธัญรัตน์ศรีสกุล และสืบพงศ์ สุขสม. (2567). การบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรไทยด้วยระบบเศรษฐกิจชีวภาพในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 13(5), 112-124.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสงขลา. (2566). โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพ (สมุนไพร) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 21 กันยายน 2567 จาก https://www.opsmoac.go.th/songkhla-performance-files-451691791835

สุชีลา ตาลอำไพ และคณะ. (2567). การเพิ่มศักยภาพพัฒนานวัตกรรมและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดของชุมชนโดยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนตำบลศรีวิลัย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 8(2), 395-409.

อัสฉรา นามไธสง และคณะ. (2566). การเพิ่มการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านหนองบัว ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 18(65), 83-94.

_____. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการแปลงสมุนไพรและการสร้างมูลค่าเพิ่มสมุนไพรสู่การลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรพื้นที่ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร. วารสารจันทรเกษมสารมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 30(1), R96-R111.

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A MODEL FOR DEVELOPING COMPETENCY OF DEPUTY DIRECTORS IN THE NEW NORMAL ERA UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE IN THE NORTHEAST

รินนา ราชชารี*, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์, ไชยา ภาวะบุตร
Rinna Ratcharee*, Sikan Pienthunyakorn, Chaiya Pawabutra
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand
*Corresponding author E-mail: rinna.ratcharee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ศึกษาความจำเป็นในการพัฒนา สร้างและพัฒนารูปแบบ และศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างในการทดลองเป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 30 คน การวิจัยมี 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะ ศึกษาโรงเรียนต้นแบบ สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียน และใช้การวิจัยเชิงสำรวจในการศึกษาความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบ ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบสมรรถนะ มี 3 องค์ประกอบหลัก และ 14 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1.1) สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริการที่ดี 1.2) สมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ การบริหารเชิงรุก การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสื่อสารและจูงใจ และ 1.3) สมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย การฉลาดรอบรู้และรู้เท่าทัน ความสามารถในการปรับตัว การตัดสินใจที่รวดเร็ว การมีมนุษยสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดี ความสามารถด้านดิจิทัล การมีคุณธรรมจริยธรรม 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็น (PNIModified) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 2.1) สมรรถนะส่วนบุคคล 2.2) สมรรถนะหลัก และ 2.3) สมรรถนะประจำสายงาน และ 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3.1) หลักการของรูปแบบ 3.2) วัตถุประสงค์ 3.3) เนื้อหาของรูปแบบ 3.4) กระบวนการพัฒนา และ 3.5) แนวทางการประเมิน โดยองค์ประกอบรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า รองผู้อำนวยการโรงเรียนมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นโดยมีความก้าวหน้าโดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 83.33

คำสำคัญ: สมรรถนะ, รองผู้อำนวยการ, ยุคปกติใหม่

Abstract

The purpose of this research was to study the components, necessary needs, and the creation, development, and effectiveness of a model for developing the competency of deputy

* Received 29 September 2024; Revised 15 October 2024; Accepted 20 October 2024

directors in the new normal era under the Office of Primary Educational Service Area in the Northeast that using the research and development for this method. The sample group in the experiment were thirty the deputy directors of the school Under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office. The research was conducted in three phases: Phase 1: Studied the competency components by researching model schools, interviewing deputy directors, and performing a survey to analyze development needs. Phase 2: Created and developed the model and examined its appropriateness. Phase 3: Try out of the Model. The results were 1) The component's competency of the Deputy Director of the Primary School in the new normal era. There are three main components and 14 sub-components which were 1.1) Core competencies combined of teamwork, achievement orientation, and good service; 1.2) Functional competencies combined of vision, systems thinking, proactive management, personnel development, communication, and motivation; and 1.3) Personal competencies combined of knowledge and awareness, adaptability, quick decision-making, interpersonal skills, coordination, digital literacy, and ethical behavior. 2) The Need to develop the Competency of the Deputy Director of the Primary School in the new normal era that is arranged from the highest to the lowest (PNIModified): 2.1) Personal competencies, 2.2) Core competencies, and 2.3) Functional competencies, 3) Creation and Competency Model Development of Deputy Director of the Primary School in the new normal era will find Model components consisted of 3.1) Principles; 3.2) Objectives; 3.3) Model content; 3.4) Development processes; and 3.5) Evaluation guidelines. The overall and individual elements of the model are considered the highest, and 4) The study effectiveness Competency Model Development of Deputy Director of the Primary School in the new normal era finds that competency is continuous development with an average overall progress rate of 83.33%

Keywords: Competency, Deputy Directors, New Normal Era

บทนำ

โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาถือว่าเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต และความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ รับผิดชอบต่อหน้าที่ และครองชีวิตอย่างสงบสุข โดยมุ่งให้ผู้เรียนรักการแสวงหาความรู้ พัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การที่จะทำให้สิ่งดังกล่าวประสบผลสำเร็จต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและศักยภาพในการบริหารงานโดยทั่วไป ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารโรงเรียนจะมีตำแหน่งที่เรียกว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งโดยปกติจะมีโรงเรียนละ 1 คน และถ้าโรงเรียนใดมีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คนขึ้นไป จะมีการแต่งตั้งรองผู้อำนวยการโรงเรียนอย่างน้อย 1 ตำแหน่ง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2563) รองผู้อำนวยการโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งบทบาทหน้าที่ของรองผู้อำนวยการนั้นจะเป็นผู้ช่วยในด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์นวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การปฏิบัติการสอนด้วย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติการสอน

ไม่ต่ำกว่า 10 ชั่วโมง/สัปดาห์ ทั้งนี้ การปฏิบัติการสอนเป็นการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564)

เมื่อมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 มีผลกระทบทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ต้องหยุดการเรียนการสอนในโรงเรียนและมีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเป็นการสอนทางไกล เรียนที่บ้าน ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับตัวเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพทัดเทียมกับการสอนในโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีส่วนร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนในการใช้ระบบการศึกษาทางไกลต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น ระบบ DLTV การเรียนการสอนผ่านทีวี ใช้ระบบออนไลน์ ผ่าน Internet เปลี่ยนการเรียนการสอนแบบการผสมตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน โดยมีการเตรียมการ และทดลอง เพื่อให้เกิดการปรับตัวก่อนเปิดภาคเรียน การบริหารงานดังกล่าวถือว่าเป็นการบริหารงานตามวิถีชีวิตแบบใหม่นี้ (New Normal) น่าจะปรับเปลี่ยนอยู่ต่อไป (ยง ภู่วรวรรณ, 2565)

เมื่อมีการบรรจุและแต่งตั้งรองผู้อำนวยการโรงเรียนในยุคหลังโควิด หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงจำเป็นต้องหารูปแบบในการพัฒนารองผู้อำนวยการโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถและสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นในการมีส่วนร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และจากการพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ของรองผู้อำนวยการ ซึ่งส่งผลกระทบกับการดำเนินงานในโรงเรียน จากการศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน และได้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการให้สามารถเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้ และได้รับการยอมรับเกี่ยวกับคุณภาพของโรงเรียนจาก บิดา มารดา ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ยังได้องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ เป็นประโยชน์กับผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียน สามารถนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้เป็นรูปแบบทางเลือกในการพัฒนาสมรรถนะรองผู้อำนวยการโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับใด
4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ 8 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาโรงเรียนที่เป็นต้นแบบด้านการบริหารจัดการ จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าวิชาการ และครูผู้สอน ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 3 คน และขั้นตอนที่ 4 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 393 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หลังจากวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสำรวจเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบอีกครั้ง

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 5 สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนนี้เป็นการยกร่างรูปแบบโดยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 และผลจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการสร้างรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาของรูปแบบ 4) กระบวนดำเนินการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน และขั้นตอนที่ 6 พัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญระดับโรงเรียน ที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 3 คน

ระยะที่ 3 ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 7 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างรองผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นรองผู้อำนวยการที่ได้รับแต่งตั้งใหม่ ยังไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานต้นสังกัด และยินดีเข้าร่วมการพัฒนา และขั้นตอนที่ 8 สรุปผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ โดยการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์พร้อมเผยแพร่ผลงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก และ 14 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) สมรรถนะหลัก องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี 2) สมรรถนะประจำสายงาน องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ การบริหารเชิงรุก การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสื่อสารและจูงใจ และ 3) สมรรถนะส่วนบุคคล องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย

การฉลาดรอบรู้และรู้เท่าทัน ความสามารถในการปรับตัว การตัดสินใจที่รวดเร็ว การมีมนุษยสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดี ความสามารถด้านดิจิทัล การมีคุณธรรม จริยธรรม เห็นได้จากบทสัมภาณ์ของผู้อำนวยการ ดังนี้

“สำหรับสมรรถนะที่คาดหวังที่อยากให้รักษาการมี คือ สมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นสมรรถที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ยิ่งถ้าเราเก่งเรื่องเทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนการสอนก็จะยิ่งทำให้เข้าใจและสามารถนำพาคุณครูใช้เทคโนโลยีได้ ถือเป็นข้อได้เปรียบของโรงเรียนเราเลยก็ว่าได้ และสมรรถนะด้านการสื่อสาร สมรรถนะด้านการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพื่อการพัฒนาตนเอง” (ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเมืองศรีสมเด็จ (พิมพ์คุรุราษฎร์บำรุง), 2566)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ จากการวิจัยเชิงสำรวจ สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมรรถนะ	สภาพที่พึงประสงค์ (I)	สภาพที่เป็นจริง (D)	ความต้องการจำเป็น (PNI)	จัดอันดับ
สมรรถนะหลัก	4.80	4.44	0.081	2
สมรรถนะประจำสายงาน	4.76	4.41	0.079	3
สมรรถนะส่วนบุคคล	4.77	4.41	0.082	1

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) สูงสุด คือ สมรรถนะส่วนบุคคล รองลงมา คือ สมรรถนะหลัก และต่ำสุด คือ สมรรถนะประจำสายงาน

3. การสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาของรูปแบบ 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน และจากการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า โดยภาพรวม ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ที่พัฒนาขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า ผลการประเมินสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ระหว่างรองผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียนในระยะการปฏิบัติในสถานที่จริง มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีความก้าวหน้าโดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 83.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายสมรรถนะ พบว่า สมรรถนะส่วนบุคคล มีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 85.42 รองลงมา คือ สมรรถนะประจำสายงาน โดยมีความก้าวหน้า ร้อยละ 83.27 และสมรรถนะหลัก มีความก้าวหน้าน้อยที่สุด มีความก้าวหน้าร้อยละ 79.28

อภิปรายผล

การการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบด้านการบริหารจัดการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก

คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน และสมรรถนะส่วนบุคคล ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก มี 14 องค์ประกอบย่อย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ สมรรถนะ คือ ความสามารถสำคัญของบุคคลที่ต้องมีหรือต้องทำเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ผู้ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะรองผู้อำนวยการโรงเรียนต้องปฏิบัติงานสำเร็จตามที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมอบหมายและทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียนตลอดจนครูผู้สอนเกิดความพึงพอใจ ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริวดี ชูเชิด ได้สรุปสมรรถนะออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สมรรถนะตามหน้าที่ (สมรรถนะประจำสายงาน) คือ ความสามารถของบุคลากรใน การปฏิบัติหน้าที่หรือตำแหน่งงานของตนเอง 2) สมรรถนะหลัก คือ ความสามารถของบุคคลากรที่สำคัญที่ควรมี ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ส่งผลต่อตำแหน่งงานที่ปฏิบัติอยู่ และ 3) สมรรถนะบุคคลหรือเรียกอีกอย่างว่าสมรรถนะทั่วไป คือ ความสามารถ ของบุคลากรที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดที่มีความชำนาญ โดยสมรรถนะด้านนี้ไม่สามารถเรียนแบบกันได้ (สิริวดี ชูเชิด, 2565)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ในภาพรวม สมรรถนะส่วนบุคคลมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด รองลงมา คือ สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงานตามลำดับ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 สมรรถนะส่วนบุคคล ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด (PNI = 0.082) ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 6 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบย่อยที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ความสามารถด้านดิจิทัล ซึ่งเป็นความสามารถในการพึงพาเทคโนโลยีในการทำงาน ในยุคที่เทคโนโลยีมีการเจริญเติมโต และเข้ามามีบทบาทในการทำงานและวิถีชีวิตของผู้บริหารทุกคนโดยเฉพาะรองผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ต้องมีสามารถค้นหาข้อมูลและใช้งานการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน แต่ในสภาพที่เป็นจริงรองผู้อำนวยการโรงเรียนยังไม่สามารถดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้ดีเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาเรื่องดังกล่าว

2.2 สมรรถนะหลัก ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 2 (PNI = 0.081) ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสุงที่สุด คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือความมุ่งมั่นของรองผู้อำนวยการโรงเรียนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง สมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการพัฒนาผลงานตนเองและโรงเรียน ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพงานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำนวัตกรรม ทางเลือกใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และมุ่งมั่นในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความเป็นจริงแล้วในขณะที่ปฏิบัติงานจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมด้านบุคลากร ข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นทำให้มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการพัฒนา ส่วนองค์ประกอบการทำงานเป็นทีม ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับต่ำที่สุด เพราะในสภาวการณ์ของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ พนักงานราชการ หรืออัตราจ้าง ก็จะเป็นบุคลากรที่ยินดีให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน และเสริมกำลังใจให้กับเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนแสดงบทบาทความเป็นผู้นำและผู้ตามได้อย่างถูกต้อง จึงทำให้องค์ประกอบด้านนี้มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับต่ำที่สุด

2.3 สมรรถนะประจำสายงาน ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับต่ำที่สุด (PNI = 0.079) ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 5 องค์ประกอบ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์ เพราะวิสัยทัศน์เป็นการกำหนดทิศทางหรือนโยบายการพัฒนาองค์กรต้องเป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพื่อพัฒนางานการบริหารสถานศึกษาภายใต้สภาวการณ์ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้เข้ากับยุคปกติใหม่ ทำให้อาจจะต้องปรับวิสัยทัศน์ในการบริหารงานเพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ในภาพรวม สมรรถนะส่วนบุคคลมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด จึงสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ ได้กล่าวถึง สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Attributes) ว่าเป็นกลุ่มสมรรถนะที่เป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ในบุคคลแต่ละคน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อทัศนคติในการทำงาน และเป็นความสำเร็จในงานของบุคคลนั้น ๆ (สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ, 2550) และศักดิ์ไทย สุรกิจบวร ยังได้กล่าวถึงสมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competencies) ว่าเป็นบุคลิกลักษณะของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และอุปนิสัย ที่ทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้โดดเด่นกว่าคนทั่วไป (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2557) และนัจภัค บูชาพิมพ์ ได้กล่าวถึง สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competency) ว่าเป็นความสามารถพิเศษของบุคคล ถือเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ในแต่ละบุคคล สะท้อนออกมาในรูปของพฤติกรรม ผลการทำงาน ซึ่งมีผลต่อทัศนคติการทำงาน และความสำเร็จในงานนั้น ๆ (นัจภัค บูชาพิมพ์, 2560) และสิริวดี ชูเชิด ก็ได้กล่าวถึง สมรรถนะบุคคล คือ ความสามารถของบุคลากรที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดที่มีความชำนาญ โดยสมรรถนะด้านนี้ไม่สามารถเรียนแบบกันได้ จึงอาจจะเป็นส่วนที่ทำให้รองผู้อำนวยการมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด (สิริวดี ชูเชิด, 2565)

3. การสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์เอกสาร และผลจากการวิจัยเชิงสำรวจในขั้นตอนที่ 4 และ ผลจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยการสัมภาษณ์ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาของรูปแบบ 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) แนวทางการประเมิน และจากการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า โดยภาพรวม ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักการของรูปแบบ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาโดยยึดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ และเป็นรูปแบบที่พัฒนาความเข้าใจและความสามารถด้านต่าง ๆ ของรองผู้อำนวยการโรงเรียน โดยใช้หลักบูรณาการ และการบริหารกลุ่มงานในสถานศึกษา ตามความเป็นจริงตลอดจนใช้กระบวนการ และวิธีการในการพัฒนาที่หลากหลาย

3.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มุ่งเน้นไปในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียน ในยุคปกติใหม่ ตลอดจนการสร้างความตระหนัก และเจตคติที่ดีรวมถึงการพัฒนาการใช้สมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.3 เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบไปด้วย คู่มือการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ และเอกสารประกอบการพัฒนา 3 เล่ม ประกอบด้วยเอกสารประกอบการพัฒนาเล่มที่ 1 สมรรถนะหลัก เอกสารประกอบการพัฒนาเล่มที่ 2 สมรรถนะประจำสายงาน และเอกสารประกอบการพัฒนาเล่มที่ 3 สมรรถนะส่วนบุคคล

3.4 กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วยการพัฒนา 3 ระยะตามทฤษฎี learning System (70:20:10) ระยะที่ 1 การอบรมให้ความรู้ ใช้เวลา 4 วัน โดยศึกษาและทำใบงานตามคู่มือ จำนวน 2 วัน (14 ชั่วโมง) และการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 วัน การฝึกปฏิบัติจริงใช้เวลา 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน รวม 45 วัน และการนิเทศติดตามทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในขณะที่ฝึกปฏิบัติในสถานศึกษาจริง และสร้างประสบการณ์จริงในสถานศึกษา

3.5 การวัดและประเมินผล ในขั้นตอนของการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีการประเมินตนเองก่อนและหลังเข้ารับการอบรม ในขั้นการฝึกปฏิบัติจริง มีการประเมินผล 5 ครั้ง ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้การสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ประสบความสำเร็จและน่าเชื่อถือ

จากผลการสร้างและพัฒนารูปแบบโดยส่วนใหญ่แล้วจะต้องมีหลักการของรูปแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบว่าต้องการที่จะพัฒนาอะไรกับใคร ประกอบไปด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง มีวิธีการและกระบวนการในการพัฒนาอย่างไร และจะมีการวัดผลประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าเมื่อพัฒนาไปแล้วบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ (ทิศนา แขมมณี และคณะ, 2547)

4. ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น จากการการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษายุคปกติใหม่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า ผลการประเมินสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ระหว่างรองผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียน ในระยะการปฏิบัติในสถานที่จริง หลังการพัฒนาครั้งสุดท้าย (ครั้งที่ 5) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ถือว่ามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีความก้าวหน้าโดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 83.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายสมรรถนะ พบว่า

4.1 สมรรถนะส่วนบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดโดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 85.42 ในส่วนขององค์ประกอบย่อย ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตัดสินใจที่รวดเร็ว เฉียบคมโดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 86.90 ส่วนองค์ประกอบย่อย ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถด้านดิจิทัล โดยอยู่ในระดับมากที่สุด การที่การตัดสินใจที่รวดเร็ว เฉียบคม มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่พึ่งได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนในช่วงเวลาเดือนตุลาคม 2566 ส่วนใหญ่พึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจากสถาบันอุดมศึกษา และเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีความมั่นใจในตนเอง จึงมีความคิดและกล้าตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ความสามารถด้านดิจิทัล ถึงแม้ว่าจะยังอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม รองผู้อำนวยการโรงเรียนก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการพึ่งพาเทคโนโลยีในการทำงานยุคใหม่รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์ ทำให้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการสร้างสรรค์นวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ซึ่งกล่าวถึง การสร้างและพัฒนากำลังคนด้านดิจิทัลภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐมีทักษะที่ควรให้การส่งเสริมและพัฒนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้จัดทำโครงการพัฒนาและประเมินทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (DIGITAL LITERACY) ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561)

4.2 สมรรถนะประจำสายงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับรองลงมาและอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความก้าวหน้า ร้อยละ 83.27 และในส่วนขององค์ประกอบย่อย ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสื่อสารและการจูงใจ โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 90.99 ส่วนองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารเชิงรุก โดยอยู่ในระดับมาก การที่การสื่อสารและการจูงใจ โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด เกิดจากรองผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาวเป็นบุคคลที่ชอบติดต่อและประสานสัมพันธ์ทั้งกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ในขณะเดียวกันการบริหารเชิงรุก โดยอยู่ในระดับมาก เพราะการบริหารเชิงรุกเป็นการจัดระบบงานในภาพรวมของหน่วยงาน ซึ่งต้องประมวลจากแนวคิดหรือทัศนคติของบุคคลหลายฝ่าย ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ทันตามความต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน นอกจากนี้ การดำเนินการเชิงรุกยังหมายถึงการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับงานด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดังกล่าว จึงใช้ ประโยชน์ในการป้องกันปัญหา หรือใช้ในการแก้ไขปัญหาแล้วแต่กรณีได้ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) และ Knezevich, S. J. ได้กำหนดบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้

ว่าต้องมีบทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาสถานศึกษา (Knezevich, S. J., 1984)

4.3 สมรรถนะหลัก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย และอยู่ในระดับมาก มีความก้าวหน้าน้อยที่สุด มีความก้าวหน้าร้อยละ 79.28 และในส่วนขององค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริการที่ดี โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 89.69 ส่วนองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การทำงานเป็นทีม โดยอยู่ในระดับมาก การบริการที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด และมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด เกิดจากที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนมีความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้บุคคลดังกล่าวเกิดความพึงพอใจและชื่นชมในการดำเนินการ ส่วนการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก แต่อยู่ในลำดับสุดท้าย เนื่องจากการที่รองผู้อำนวยการโรงเรียน โดยเฉพาะในการวิจัยครั้งนี้เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับการดำรงตำแหน่งใหม่อาจจะยังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

จากผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ซึ่งกล่าวถึง การสร้างและพัฒนากำลังคนด้านดิจิทัลภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐมีทักษะที่ควรให้การส่งเสริมและพัฒนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้จัดทำโครงการพัฒนาและประเมินทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (DIGITAL LITERACY) ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561) และแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน นอกจากนี้ การดำเนินการเชิงรุกยังหมายถึงการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับงานด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดังกล่าว จึงใช้ ประโยชน์ในการป้องกันปัญหา หรือใช้ในการแก้ไขปัญหาแล้วแต่กรณีได้ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) และ Knezevich, S. J. ได้กำหนดบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ต้องมีบทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาสถานศึกษา (Knezevich, S. J., 1984) นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้กล่าวถึงการทำงานเป็นทีม ว่าเป็นความตั้งใจอย่างแท้จริง ที่จะร่วมมือทำงานกับผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของทีม และทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม อาจเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม การสนับสนุนกลุ่ม การแก้ไขข้อขัดแย้ง การจัดการสาขา การจูงใจผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) และยังสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนดสมรรถนะการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนของสมรรถนะหลักผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2548)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1) องค์ประกอบสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก และ 14 องค์ประกอบย่อย 2) ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) สูงสุด คือ สมรรถนะส่วนบุคคล รองลงมา คือ สมรรถนะหลัก และต่ำสุด คือ สมรรถนะประจำสายงาน 3) องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการพัฒนา และแนวทางการประเมิน และจากการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบ และ 4) ผลการประเมินสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียนยุคปกติใหม่ ระหว่างรองผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียนในระยะการปฏิบัติในสถานที่จริง มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยที่พบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียน สามารถนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่ได้นี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนารองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือครูปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพต่อไป และ 2) ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และเป็นการสร้างแนวคิดทางการบริหารใหม่ ๆ ให้เกิดการพัฒนา

สถานศึกษาต่อไป ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดอื่น ๆ และ 2) ควรทำการวิจัยพัฒนาสมรรถนะของรองผู้อำนวยการโรงเรียน โดยสร้างรูปแบบการพัฒนา ครอบคลุมตามเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (KPA) ประกอบด้วย การประเมินด้าน ความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) และด้านเจตคติหรือคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ (Attitude) ของรองผู้อำนวยการ

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2547). กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนาและปัญหาข้องใจ. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

นัจภัค บูชาพิมพ์. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเมืองศรีสมเด็จ (พิมพ์คุรุราษฎร์บำรุง). (8 พ.ย. 2566). สมรรถนะที่คาดหวัง. (รินนา ราชชารี, ผู้สัมภาษณ์)

ยง ภู่วรวรรณ. (2565). โควิด 19 และระบาดวิทยา. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2566 จาก https://learningdq-dc.ku.ac.th/course/?c=1&l=3

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2557). สมรรถนะสำคัญของผู้บริหารมืออาชีพ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6(12), 165-184.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). กฎหมายและหนังสือเวียนของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

_____. (2563). เกณฑ์อัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/3238-23-3563.html

_____. (2564). ภาระงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item /3474-2021-08-30-11-22-42.html

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน: คู่มือสมรรถนะหลัก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

_____. (2561). ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://drive.google.c om/file /d/1F ufn8 4DF JVWVh 0Bbo jtSOVyZflkDR_2k/view?pli=1

สิริวดี ชูเชิด. (2565). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 12(1), 223-238.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2550). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้วย Competency-based HRM. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

Knezevich, S. J. (1984). Administration of Public Education. (4th ed.). New York: Harper and Row.

บทความวิจัย

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงาม โดยการใช้ใบหูกวาง*

GUIDELINES FOR PROMOTING LOCAL WISDOM IN TREATING DISEASES OF ORNAMENTAL FIGHTING FISH BY USING TERMINALIA CATAPPA LEAVES

เปรมณีย์ อริยะสันติชัย, ทยภณ อริยะสันติชัย, ศุภิชฌา อัศวนิเวศน์, ธันยวนันฐ์ ปุญญาธนรัตนะ*
Premmanee Ariyasantichai, Thayaphon Ariyasantichai, Supicha Assavaniwej, Tanyavanun Punyatanaratana*
นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย
Independent Scholar, Thailand
*Corresponding author E-mail: tanyavanun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตยารักษาโรคจากใบหูกวาง และแนวทาง การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดสวยงาม จำนวน 6 คน และกลุ่มผู้จำหน่ายน้ำสกัดจากใบหูกวางเพื่อสุขภาพปลากัด จำนวน 6 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและศึกษาภาคสนาม และนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการผลิตยารักษาโรคจากใบหูกวางประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1.1) กระบวนการคัดเลือกใบหูกวาง 1.2) กระบวนการผลิตน้ำหมักใบหูกวาง และ 1.3) สรรพคุณทางยา และ 2) แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง 2 ประเด็นหลัก 2.1) ด้านความรู้และภูมิปัญญา 2.2) ด้านเศรษฐกิจและด้านการจัดการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการขอความร่วมมือจากภาครัฐให้ช่วยสนับสนุนในด้านความรู้ด้วยการจัดทำและแจกจ่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ คู่มือ วิดิทัศน์ รวมถึงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการความรู้โรคที่เกิดขึ้นกับปลากัดสวยงาม การป้องกันและรักษาโรคปลากัดสวยงามจากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้านให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดสวยงาม และการพัฒนาการบริหารและการจัดการกลุ่มผู้จำหน่ายปลากัด โดยมีการวางแผนเกี่ยวกับการจำหน่ายน้ำใบหูกวางหมักทั้งหน้าร้านและทางออนไลน์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มเลี้ยงปลากัดนอกจากมีการส่งออกปลาไปยังต่างประเทศแล้ว ยังมีการต่อยอดทางเศรษฐกิจจากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การรักษาโรค, ปลากัดสวยงาม, ใบหูกวาง

Abstract

The purpose of this research is to study the production process of medicines from terminalia catappa leaves and guidelines for promoting local wisdom in treating diseases of ornamental fighting fish by using terminalia catappa leaves. It is qualitative research. The research tool was an in-depth interview form and focus groups. The group of key informants was divided into 2 groups: a group of 6 people who raised ornamental fighting fish and a group of 6 people who sold water extracted from terminalia catappa leaves for fighting fish health, totaling 12 people. Data were collected by studying documents, conducting field studies and analyzed descriptively. The results of this research found

* Received 12 September 2024; Revised 1 November 2024; Accepted 4 November 2024

that 1) The process of producing medicine from terminalia catappa leaves consists of 3 steps, 1) The process of selecting terminalia catappa leaves, 2) The process of producing fermented terminalia catappa leaves, and 3) Medicinal properties. 2) Guidelines for promoting local wisdom in treating diseases of ornamental fighting fish by using terminalia catappa leaves 2 main points: 1) Knowledge and wisdom 2) Economic and management aspects. To be used as information to request cooperation from the government sector to help support knowledge by preparing and distributing documents, publications, manuals, videos, as well as holding workshops on knowledge of diseases that occur with ornamental fighting fish. Prevention and treatment of ornamental fighting fish diseases using terminalia catappa leaves using local wisdom for ornamental fighting fish breeders. And the development of management and administration of the fighting fish distributor group, with a plan for selling fermented terminalia catappa leaves juice both in-store and online. In order to promote the fighting fish farming group, in addition to exporting fish to foreign countries, there is also economic expansion from terminalia catappa leaves through local wisdom.

Keywords: Promotion Guidelines, Local Wisdom, Disease Treatment, Ornamental Fighting Fish, Terminalia Catappa Leaves

บทนำ

ปลาสวยงามไทย เป็นหนึ่งในสินค้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามให้ควบคู่ไปกับการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพการเพาะเลี้ยง เพื่อสร้างสายพันธุ์ให้สวยงามแปลกใหม่ เพื่อผลักดันให้ปลาสวยงามไทยก้าวขึ้นไปอยู่ในระดับประเทศผู้ส่งออก ปลาสวยงามที่สำคัญอันดับต้น ๆ ในตลาดโลกมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งกระตุ้นธุรกิจปลาสวยงามควบคู่ไปกับการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์น้ำพื้นเมืองของไทยไม่ให้สูญพันธุ์ไปจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ปลาสวยงามที่ผลิตในประเทศไทยที่ได้รับความนิยมในตลาดต่างประเทศ เช่น ปลากัด ปลาหางนกยูง ปลาทอง ปลาหมอสี ปลาปอมปาดัวร์ เป็นต้น เป็นปลาที่ได้มาจากการเพาะเลี้ยงของเกษตรกร ซึ่งมีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามมากกว่า 700 ล้านบาท/ปี โดยปลากัดสวยงามของไทยได้รับความนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามของไทย มีความรู้ความชำนาญในการพัฒนาสายพันธ์ปลากัดจนเป็นที่ยอมรับของนักเลี้ยงปลาทั่วโลก นอกจากนี้มูลค่าการส่งออกปลาสวยงามในแต่ละปี พบว่า ปลากัดเป็นปลาสวยงามของไทยที่มีมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับ 1 ซึ่งปลากัดไม่ได้เป็นเพียงปลาที่เลี้ยงไว้เพียงชื่นชมความสวยงามเพียงเท่านั้น แต่เป็นปลาที่สร้างงาน สร้างรายได้มหาศาลในแต่ละปี รวมถึงมีการรวมกลุ่มของคนรักปลากัดมากมาย (Nation TV news team, 2022) และที่สำคัญ คือ ในปี พ.ศ. 2556 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนปลากัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สำคัญของไทย และจากการที่ปลากัดไทยมีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านพฤติกรรมการต่อสู้ ซึ่งนับเป็นสัตว์น้ำเพียงชนิดเดียวของไทยที่มีลักษณะดังกล่าว เหมาะกับการเป็นสัตว์น้ำประจำชาติเนื่องจากคล้ายกับลักษณะของคนไทยที่รักและหวงแหนชาติ ปกป้องแผ่นดินจากข้าศึก สู้รบอย่างกล้าหาญ ซึ่งแม้จะมีลักษณะดุดัน แต่ในยามสงบกลับอ่อนโยนนุ่มนวล สอดรับกับนิสัยคนไทย (Tokrisna, R. et al, 2015) ทำให้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562 ปลากัดได้รับการประกาศให้เป็นสัตว์น้ำประจำชาติ ซึ่งเป็นการกำหนดสัญลักษณ์เพื่อเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทย ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมถึงมิติด้านประโยชน์ใช้สอย โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงและการสรรหา นวัตกรรมด้านการเพาะพันธ์ ซึ่งนำไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์ และก่อให้เกิด

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ยิ่งทำให้ปลากัดได้รับความสนใจมากขึ้น (Department of Fisheries Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2019)

ปลากัดนั้นมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Betta splendens Regan หรือมีชื่อสามัญว่า Siamese fighting fish เป็นปลาพื้นเมืองของไทยที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำตื้น ที่นิยมเพาะเลี้ยงเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว เพื่อใช้ประโยชน์เกี่ยวกับความเพลิดเพลินโดยเลี้ยงไว้ดูเล่นและในด้านการกีฬากัดปลา ปัจจุบันประเทศไทยมีการเพาะเลี้ยงปลากัดกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นปลาน้ำจืดพื้นเมืองที่เลี้ยงและเพาะพันธุ์ได้ง่าย โดยผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ ปีละไม่น้อยกว่า 20 ล้านตัว มูลค่าการส่งออกปีละมากกว่า 200 ล้านบาท และประเทศไทยยังเป็นผู้ส่งออกอันดับ 5 ของโลก รองมาจาก ญี่ปุ่น สิงคโปร์ สเปน และอินโดนีเซีย โดยมีส่วนแบ่งในตลาดโลก 7.38% (Nation TV news team, 2022) โดยตลาดปลาสวยงามสำคัญที่นำเข้าปลากัดจากไทย ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา จีน สิงคโปร์ อิหร่าน ไต้หวัน ฝรั่งเศส ตามลำดับ (Department of Fisheries, 2016) อีกทั้งปลากัดได้รับความนิยมมากขึ้นจากปรากฏการณ์ภาพถ่ายปลากัดสู่การประชาสัมพันธ์ทั่วโลกผ่าน iPhone 6s และ iPhone 6s plus (Sermwatanakul, A., 2018) และเมื่อปี พ.ศ. 2562 คณะรัฐมนตรีได้ให้ปลากัดเป็นสัตว์น้ำประจำประเทศไทย ยิ่งทำให้ปลากัดได้รับความสนใจมากขึ้น (Department of Fisheries Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2019) ยุทธศาสตร์หลักของกรมการประมง เน้นเร่งความสามารถการผลิต การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อได้ผลิตภัณฑ์คุณภาพสูง ปลอดภัย ได้มาตรฐาน พร้อมผลักดันให้การเพาะเลี้ยง และอุตสาหกรรมการผลิตที่เป็นมิตรภาพกับสิ่งแวดล้อม และยั่งยืน ควบคู่กับการเพิ่มมูลค่า และศักยภาพการแข่งขันที่สอดรับกับความต้องการตลาดในบริบท New Normal รวมทั้งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าการประมง ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) (Department of Fisheries Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2023) สำหรับปัจจุบันมีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเลี้ยงปลากัดกับกรมประมง จำนวน 1,500 ราย และมีผู้ที่เลี้ยงรายย่อยที่ชื่นชอบการเลี้ยงปลากัดไทยมากกว่า 100,000 ราย เนื่องจากปลากัดไทยสามารถสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับชุมชนได้ รวมทั้งมีการเพาะเลี้ยงปลากัดเพื่อเอาไว้กัดแข่งขันเป็นกีฬา หรือนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน มอบเป็นของขวัญในวันพิเศษ รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นสัญลักษณ์ของไทย และนำไปใช้ ประกอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสะท้อนความเป็นไทยได้ (Sukcharoenpong, S. et al, 2017) ซึ่งแหล่งเพาะเลี้ยงปลากัดเพื่อการค้าของประเทศไทยมีมากที่กรุงเทพมหานคร นครปฐม ราชบุรี อ่างทอง กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี (Rodpan, S. et al, 2020) สำหรับปลากัดสวยงามที่ชาวต่างประเทศชื่นชอบความสวยงามมีสองสายพันธ์คือ สายพันธุ์แรก คือ ปลากัดครีบยาวหรือปลากัดจีน และสายพันธ์ที่สองคือปลากัดเขมร ซึ่งต่างประเทศรู้จักปลากัดในนาม Siamese fighting fish (Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2024) ปลากัดครีบยาวหรือปลากัดจีนเป็นปลากัดสายพันธุ์ที่พบขึ้นโดยบังเอิญขณะที่มีการพัฒนาปลากัดเพื่อให้ได้ปลามีลักษณะครีบยาวและใหญ่สีสวย ซึ่งปัจจุบันการเพาะพันธุ์ปลากัดจีนมุ่งเป้าหมายเน้นเพื่อการส่งออกเป็นหลัก เพราะชาวต่างประเทศชื่นชอบความสวยงามของหางที่แผ่กว้างได้ (Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2024); (Yutthakosa, W., 2017)

ภาพที่ 1 ปลากัดจีน (Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2024)

ปลากัดเขมร (Cambodain Betta) รูปร่างลักษณะสีสันสวยงามเช่นเดียวกันกับปลากัดจีน ตรงที่ปลายครีบจะมีสีขาวเห็นได้ชัด

ภาพที่ 2 ปลากัดเขมร (Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2024)

จากการที่ปลากัดจีนได้รับความนิยมมากขึ้นในต่างประเทศ จึงทำให้ปลากัดเขมรซึ่งมีความสวยงามคล้าย ๆ กับปลากัดจีนพลอยฟ้าพลอยฝนได้ส่งออกไปด้วยจึงทำให้ได้รับความนิยมมากขึ้นในต่างประเทศ และจากเดิมการเพาะปลากัดเพียงเพื่อการพนัน แต่ทุกวันนี้มีการหันมาทำการเพาะเลี้ยงปลากัด เอาไว้ดูเล่น เพื่อดูความสวยงามเพลิดเพลินตาด้วยและเพาะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสินค้าส่งออกต่างประเทศกันมากขึ้น โดยคาดว่าไทยสามารถส่งขายต่างประเทศนำรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับต้น ๆ ของปลาสวยงามไทยทั้งหมด โดยปลากัดเขมรมีราคาในการซื้อขายต่ำกว่าปลากัดจีน อย่างไรก็ตามทั้งปลากัดจีนและปลากัดจีนยังได้รับความนิยมกันมากในต่างประเทศ จากกระแสความต้องการเลี้ยงปลาสวยงามที่มีมากขึ้น เพราะสภาพทางเศรษฐกิจหรือสภาพทางสังคมทำให้เกิดความเครียดและหาทางออกโดยการหันมาหาสิ่งที่สวยงามหรือสิ่งที่จรรโลงใจกันมากขึ้นเพื่อช่วยผ่อนคลายอารมณ์จากการทำงานหนัก ทำให้ระยะเวลาที่ผ่านมา สัตว์น้ำในกลุ่มปลาสวยงามหลายชนิดรวมทั้งปลากัดสวยงามทั้งสองที่กล่าวมาแล้ว มีอนาคตที่ดีขึ้นจนทำให้ผู้เลี้ยงปลากัดสวยงามหันมายึดเป็นอาชีพและทำรายได้ดีพอสมควรเพราะปลากัดได้รับความสนใจ ไปเกือบทุกระดับในประเทศ รวมถึงตลาดใหญ่ทั่วโลกที่ต้องการปลากัดคุณภาพดีอีกมากด้วย (Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2024) ปลากัดที่เลี้ยงถูกวิธีมักไม่ค่อยเป็นโรค แต่ถ้าสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมัน (อุณหภูมิลดต่ำลง น้ำสกปรก) ปลากัดก็จะเป็นโรคได้ สำหรับโรคที่เกิดกับปลากัดนั้นมีหลายโรคทีเดียว ส่วนโรคที่เกิดจากแบคทีเรียนั้น โรควัณโรคปลาจะพบมากในปลากัด ทำให้ปลาน้ำหนักลดลง ไม่กินอาหาร สีซีดลง เกล็ดหลุด ผิวหนังเป็นแผล ครีบเปื่อย ขากรรไกรหรือกระดูกสันหลังบิดงอ ตาโปนหรืออาจหลุดออกมาได้ ถือว่าเป็นโรคที่รุนแรงมากเลยทีเดียว ซึ่งใบหูกวางที่เราพบเห็นอยู่ทั่วไปช่วยรักษาโรคที่เกิดในปลากัดได้ดีทีเดียว ซึ่งคุณประโยชน์ของใบหูกวางนี้ก็คือสามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรียได้ และยังสามารถกระตุ้นให้ปลากัดเก่ง รักษาแผลจากการต่อสู้ และรักษาปลาที่ไม่สบาย มีอาการตกใจ และไม่กินอาหารได้ ซึ่งปัจจุบันมีการนำใบหูกวางหรือน้ำสกัดใบหูกวางมาจำหน่ายเพื่อใช้ในการเลี้ยงปลากัด และการนำใบหูกวางมาใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงปลากัดสวยงามนับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่มีมานาน สมควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพต่อไป สหรับหูกวางนั้นเป็นพืชยืนต้นที่คนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์แค่เพียงการให้ร่มเงา แต่ความจริงแล้วใบของต้นหูกวางมีประโยชน์ในการใช้เป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ มีข้อมูลพบว่าใบของต้นหูกวางมีองค์ประกอบทางเคมีหลายชนิด เช่น เถา เซลลูโลส ลิกนิน เพนโทซาน อัลคาลอยด์ และแทนนิน เป็นต้น ดังนั้นจึงมีนักวิจัยทำการทดสอบประสิทธิภาพของน้ำสกัดใบหูกวางในการรักษาโรคติดเชื้อแบคทีเรียในปลากัดสวยงามที่เป็นหลักฐานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ที่สำคัญที่จะพิสูจน์หรือสนับสนุนแนวคิดของเกษตรกรในการใช้ใบหูกวางรักษาโรคติดเชื้อในปลากัดสวยงาม โดยใบหูกวางนั้นมีสารสำคัญตัวหนึ่งที่ชื่อว่า แทนนิน ซึ่งพบได้ในพืชหลายชนิด ส่วนใหญ่พบในส่วนที่เป็นใบ ฝัก และส่วนที่ปูดออกมาผิดจากปกติ เมื่อต้นไม้ได้รับอันตราย มีรสฝาด สามารถละลายน้ำได้ดี มีคุณสมบัติทำให้เกิดฤทธิ์สมานหรือมี

คุณสมบัติในการสมานแผล และต้านการอักเสบด้วย อีกทั้งยังมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียได้ (Yutthakosa, W., 2017)

จากหลักฐานการวิจัยเกี่ยวกับประโยชน์ของใบหูกวางที่กล่าวมาข้างต้น นับเป็นการสนับสนุนการนำใบหูกวางมาใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงและดูแลสุขภาพของปลาสวยงาม คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ใบหูกวาง” ซึ่งจะทำการศึกษาวิธีการในการใช้ใบหูกวางต่อสุขภาพของปลากัดสวยงามที่นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นของไทยที่มีมานานสมควรและสมควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพต่อไป เกี่ยวกับการนำใบหูกวางมาใช้ประโยชน์ต่อการดูแลและเลี้ยงดูปลากัดสวยงามเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้ใบหูกวางเพื่อบำรุงดูแลรักษาโรคจากแบคทีเรียที่ปลากัดมีความเสี่ยงที่จะเป็นได้อย่างถูกต้องและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบำรุงรักษาสุขภาพของพันธุ์ปลากัดสวยงาม เพื่อส่งเสริมการทำรายได้ทั้งการจำหน่ายปลากัดสวยงาม รวมถึงการนำใบหูกวางหรือน้ำสกัดใบหูกวางมาจำหน่ายเพื่อใช้ในปลากัดให้มากขึ้นทั้งในประเทศและการส่งออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชนและประเทศในมิติด้านประโยชน์ใช้สอยเพื่อที่จะเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ในอนาคต โดยเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้นอีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์และก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการผลิตยารักษาโรค จากใบหูกวางและแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ใบหูกวาง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรอยู่ในชุมชนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเข้าศึกษา (Inclusion Criteria) คือ เป็นผู้เพาะพันธุ์ปลากัด และกลุ่มผู้จำหน่ายน้ำสกัดจากใบหูกวางเพื่อสุขภาพปลากัด ในตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมา จำนวน 12 คน และแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เพาะพันธุ์ปลากัด จำนวน 6 คน ประกอบไปด้วย ได้แก่ ผู้เพาะพันธุ์ปลากัด เป็นกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดสวยงาม จำนวน 6 คน 2) กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการใช้ใบหูกระจงต่อสุขภาพของปลากัดสวยงาม เป็นกลุ่มผู้จำหน่ายน้ำสกัดจากใบหูกวางเพื่อสุขภาพปลากัดจำนวน รวมเป็น จำนวน 6 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยนี้ประกอบด้วย วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Questionnaire) ซึ่งได้ออกแบบข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ และมีพื้นฐานมาจากการศึกษา และทบทวนวรรณกรรม เครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ได้แก่ วิธีการใช้ใบหูกวางตลอดจนแนวทางการใช้ใบหูกวางต่อสุขภาพของปลากัดสวยงาม ซึ่งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของคำถามการสนทนากลุ่มและข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อคำถามให้ ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของภาษา มีการทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Pilot Study) โดยสัมภาษณ์กับกลุ่มสมาชิกที่ไม่ได้เป็นผู้เข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้และนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้เครื่องมือมาปรับปรุง แก้ไขเครื่องมือวิจัยก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด และเพื่อนำมาออกแบบแบบสัมภาษณ์เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน และมีความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแนวทางการใช้ใบหูกระจงต่อสุขภาพของปลากัดสวยงาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ และการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบเนื้อหาอย่างถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้เนื้อหา ที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่มีความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการผลิตยารักษาโรค จากใบหูกวาง

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้นำข้อมูลที่ได้มาสรุปโดยแยกเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) กระบวนการคัดเลือกใบหูกวาง 2) กระบวนการผลิตน้ำหมักใบหูกวาง และ 3) สรรพคุณทางยา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการคัดเลือกใบหูกวาง

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่กล่าวถึงการใช้ใบหูกวางแห้งทั้งสีแดงและสีเหลืองในการนำไปทำการผลิตน้ำหมักใบหูกวาง โดยน้ำสกัดใบหูกวางมีแทนนิน (Tannins) ชนิด hydrolysable tannin ในใบหูกวางซึ่งมีคุณสมบัติช่วยลดการอักเสบมีฤทธิ์ในการสมานแผลทำให้ปลากัดที่เลี้ยงมีผิวหนังแข็งแรง บาดแผลหายเร็วในใบสีแดงมากกว่าสีเหลือง ในทางปฏิบัติจึงควรเลือกใช้ใบหูกวางสีแดงในการทำน้ำหมักใบหูกวาง

ภาพที่ 3 ใบหูกวาง

ประเด็นที่ 2 กระบวนการผลิตน้ำหมักใบหูกวาง

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มสรุปได้ว่ากระบวนการผลิตน้ำหมักใบหูกวางแบ่งเป็น 2 วิธีการ ดังนี้

1. บางรายนำใบหูกวางแห้งที่คัดเลือกมาใส่ลงในภาชนะที่ใช้เลี้ยงปลาโดยตรง อาจเป็น ขวดแก้ว ตู้ปลา หรืออ่างปูน โดยอัตราส่วนของใบหูกวางและน้ำไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่ใช้อัตราส่วนประมาณ 1 ใบต่อน้ำ 20 ลิตร และสังเกตจากสีน้ำที่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน

2. บางรายนำใบหูกวางแห้งที่คัดเลือกมาประมาณ 10 - 20 ใบ แช่น้ำในบ่อที่ไม่มีปลาประมาณ 20 ลิตร เป็นเวลา 2 - 3 วัน หลังจากนั้นจึงจะนำน้ำหมักใบหูกวางที่ได้มาเติมลงในภาชนะเลี้ยงปลากัด สังเกตว่าน้ำมีสีน้ำตาลเจือจาง และทำการเปลี่ยนถ่ายน้ำวันละครั้งหรือวันเว้นวัน โดยเติมน้ำใบหูกวางใส่ลงไปด้วยทุกครั้ง ซึ่งการที่นำใบหูกวางใส่ลงในน้ำเลี้ยงปลาโดยตรงหรือการแช่น้ำไว้แล้วนำน้ำที่มีสีน้ำตาลที่ได้ไปใช้ในการเลี้ยงปลานั้นเป็นการใช้น้ำเป็นตัวทำละลายสารประกอบที่มีอยู่ในใบหูกวางโดยไม่ผ่านขั้นตอนการสกัดด้วยสารเคมีใด ๆ เลย น่าจะเป็นไปได้ว่าน้ำหมักใบหูกวางนั้นมีแทนนิน ชนิด hydrolysable tannin ในใบหูกวางซึ่งมีคุณสมบัติช่วยในการสมานแผลและต้านจุลชีพ ทำให้ปลาที่เลี้ยงมีผิวหนังแข็งแรง และทำให้บาดแผลหายเร็ว

ภาพที่ 4 ใบหูกวางแห้ง และน้ำหมักใบหูกวาง

ประเด็นที่ 3 สรรพคุณทางยา

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ผลที่ได้รับจากการใช้น้ำหมักใบหูกวาง นั้นจะทำให้ปลากัดสวยงามมีสุขภาพแข็งแรงทนทานต่อการเกิดโรคต่าง ๆ โดยมีฤทธิ์ในการช่วยยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ทำให้เกิดโรคกับปลากัดสวยงาม ช่วยรักษาแผลโดยการสมานแผลทำให้แผลหายเร็ว การเร่งสีปลาให้สวยงาม รวมถึงการลดความเครียดให้กับปลา โดยองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยในการยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรียและออกฤทธิ์คล้ายยาปฏิชีวนะ คือ แทนนิน (Tannins) ชนิด hydrolysable tannin ในใบหูกวาง ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยลดการอักเสบมีฤทธิ์ในการสมานแผลทำให้ปลากัดที่เลี้ยงมีผิวหนังแข็งแรง บาดแผลหายเร็ว เพราะคุณสมบัติของสารแทนนินในใบหูกวาง

2. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง สรุปได้ 2 ประเด็น 1) ด้านความรู้และภูมิปัญญา 2) ด้านเศรษฐกิจและด้านการจัดการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านความรู้และภูมิปัญญา

เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรพบปะกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรืออาจมีการติดต่อผ่านผู้นำกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัด เพื่อให้สามารถพูดคุย ช่วยเหลือแก้ปัญหา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้แก่กลุ่มผู้เลี้ยงปลากัด โดยให้ความรู้ทั่วไปและความรู้ที่มีประโยชน์ด้วยการจัดทำจัดเอกสาร สิ่งพิมพ์ คู่มือ วิดิทัศน์แจกจ่ายให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัด เน้นในเรื่อง การป้องกันและรักษาโรคปลากัดจากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงภาครัฐจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โรคที่เกิดขึ้นกับปลากัด การป้องกันและรักษาโรคปลากัดจากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ควรจัดในช่วงที่มีเวลาว่างจากการทำงาน

ประเด็นที่ 2 ด้านเศรษฐกิจและด้านการจัดการ

การพัฒนาการบริหารและการจัดการ กลุ่มผู้จำหน่ายปลากัด โดยมีการวางแผนเกี่ยวกับการจำหน่ายน้ำใบหูกวางหมักทั้งหน้าร้านและทางออนไลน์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มเลี้ยงปลากัดนอกจากมีการส่งออกปลาไปยัง

ต่างประเทศแล้ว ยังมีการต่อยอดทางเศรษฐกิจจากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้านหรือน้ำใบหูกวางหมัก เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นทำให้เศรษฐกิจของกลุ่มผู้จำหน่ายปลากัดดีขึ้น เป็นการสร้างรายได้ และอาชีพให้กับประชาชนในประเทศ เป็นต้น

อภิปรายผล

1. กระบวนการผลิตยารักษาโรค จากใบหูกวาง

การใช้ประโยชน์จากใบหูกวางในการดูแลสุขภาพของปลากัดสวยงามโดยกระบวนการผลิตยารักษาโรคที่มาจากแนวคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่มีการใช้ใบหูกวางในการเลี้ยงปลากัดมาเป็นเวลานาน โดยการทำน้ำใบหูกวางหมัก ซึ่งผู้เลี้ยงปลากัดและผู้จำหน่ายปลากัดได้กล่าวถึงประโยชน์จากใบหูกวางว่าช่วยทำให้ปลากัดมีสุขภาพที่ดี ปราศจากโรคภัยบางชนิด เช่น โรคจากเชื้อแบคทีเรีย รวมถึงการรักษาแผลบนผิวหนัง หรือแม้กระทั่งเรื่องของความสวยงามของสีปลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pimolrat, P. et al, Ko-sing, S. et al, Pimolrat, P. et al ที่พบว่า น้ำเป็นตัวทำละลายที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดในการสกัดใบหูกวางเนื่องจากสามารถยับยั้งและกำจัดแบคทีเรียได้ดี และมีค่าความเป็นพิษต่อลูกปลากัดต่ำ โดยสารที่ได้จากสกัดใบหูกวางที่ระดับความเข้มข้น 1,000 พีพี มีประสิทธิภาพในการรักษาโรคติดเชื้อแบคทีเรียชนิดสเตรปโตคอคคัสในปลากัด 88 เปอร์เซ็นต์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยในการยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรียและออกฤทธิ์คล้ายยาปฏิชีวนะ คือ แทนนิน (Tannins) ชนิด hydrolysable tannin ในใบหูกวาง ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยลดการอักเสบมีฤทธิ์ในการสมานแผลทำให้ปลากัดที่เลี้ยงมีผิวหนังแข็งแรง บาดแผลหายเร็ว เพราะคุณสมบัติของสารแทนนินในใบหูกวางที่ปริมาณสารแทนนิน อยู่ถึง 12.67 เปอร์เซ็นต์ (Pimolrat, P. et al, 2018); (Ko-sing, S. et al, 2018); (Pimolrat, P. et al, 2022) โดยสารแทนนินที่ได้จากใบหูกวางนี้มีรายงานว่า สามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ค่าคุณภาพน้ำจากที่ต่ำกว่ามาตรฐานกลับมามีค่าสูงกว่าค่ามาตรฐานกำหนด และช่วยลดปริมาณแบคทีเรียที่ปนเปื้อนในน้ำให้หมดไปภายใน 21 วัน สามารถช่วยลดการอักเสบมีฤทธิ์ในการสมานแผล มีสารแอนตีออกซิแดนซ์ และมีผลในการยับยั้งการเจริญของแบคทีเรีย เชื้อราทำให้ระยะที่มีการอักเสบ (Inflammatory Phase) ลดลงส่งผลให้บาดแผลเข้าสู่ขบวนการงอกขยายได้เร็วขึ้น โดยที่ใบหูกวางแห้งที่มีลักษณะสีแดงจะมีสารประกอบที่มีคุณสมบัติในการยับยั้งแบคทีเรียมากที่สุด อีกทั้งมีรายงานการศึกษาการใช้ใบหูกวาง เพื่อรักษาบาดแผลและโรคในปลากัด (Ko-sing, S. et al, 2018) สนับสนุนแนวคิด และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่การใช้ใบหูกวางในการเลี้ยงปลากัดมาเป็นเวลานาน จากการค้นพบทำให้ทราบว่า ใบหูกวางมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำและการยับยั้งแบคทีเรียในน้ำได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการนำเอาในหูกวางแห้งแช่ในขวดหมักปลากัด ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยป้องกันโรคให้ปลามีสุขภาพแข็งแรง อีกทั้งต้นหูกวางเป็นพืชยืนต้นที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แค่เพียงการให้ร่มเงา แต่ความจริงแล้วใบของต้นหูกวางนั้นมีประโยชน์ ในการใช้เป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ (Office of Agricultural Research Development (Great National Organization), 2021) เนื่องจากใบหูกวางนั้นมีสารสำคัญตัวหนึ่งที่ชื่อว่า แทนนิน ซึ่งพบได้ในพืชหลายชนิด ส่วนใหญ่พบในส่วนที่เป็นใบ ฝัก และส่วนที่ปูดออกมาผิดจากปกติ เมื่อต้นไม้ได้รับอันตราย มีรสฝาด สามารถละลายน้ำได้ดี มีคุณสมบัติทำให้เกิดฤทธิ์สมานหรือมีคุณสมบัติในการสมานแผล และต้านการอักเสบด้วย อีกทั้งยังมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของแบคทีเรียได้ (Yutthakosa, W., 2017)

2. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวางในการพัฒนาการบริหารและการจัดการ ต้องมีการเพิ่มช่องทางเพื่อจำหน่ายเพิ่มจากหน้าร้านผ่านช่องทางออนไลน์ด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มเลี้ยงปลากัดได้ขยายช่องทางการตลาด เช่น การซื้อขายออนไลน์ ผ่านสื่อโซเชียล มีการ

ส่งออกปลากัดรวมถึงน้ำหมักใบหูกวางไปยังต่างประเทศ เพื่อพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Phonphonpisit, A. et al กล่าวว่า ปัจจุบันมีการนำใบหูกวางหรือน้ำสกัดใบหูกวางมาจำหน่ายเพื่อใช้ในการเลี้ยงปลากัดผ่านช่องทางออนไลน์โดยจำหน่ายในราคาสูง ๆ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จะเป็นกระบอกเสียงจากชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือจากภาครัฐในการช่วยส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์จากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้านให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดสวยงามต่อไปในอนาคต (Phonphonpisit, A. et al., 2006)

สรุปและข้อเสนอแนะ

กระบวนการผลิตยารักษาโรคจากใบหูกวางที่นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้ปลากัด ปราศจากโรคภัยบางชนิด เช่น โรคจากเชื้อแบคทีเรีย รวมถึงการรักษาแผลบนผิวหนัง หรือแม้กระทั่งเรื่องของความสวยงามของสี โดยกระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการคัดเลือกใบหูกวาง 2) กระบวนการผลิตน้ำหมักใบหูกวาง และ 3) สรรพคุณทางยา รวมถึงแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคของปลากัดสวยงามโดยการใช้ ใบหูกวาง ที่ควรได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาครัฐในการช่วยส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประโยชน์จากใบหูกวางโดยภูมิปัญญาชาวบ้านให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดสวยงาม 2 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) ด้านความรู้และภูมิปัญญา และ 2) ด้านเศรษฐกิจและด้านการจัดการ และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดและผู้จำหน่ายปลากัดควรจัดตั้งเครือข่ายผู้เลี้ยงปลากัดเพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับประโยชน์ของใบหูกวาง และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านสื่อโซเชียลให้เพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งการประชาสัมพันธ์และอบรมด้านความรู้ที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดและผู้จำหน่ายปลากัดสวยงาม และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นโดยเก็บข้อมูลในกลุ่มปลากัดชนิดอื่น และควรศึกษาถึงผลประกอบการของผู้จำหน่ายปลากัดสวยงามในช่องทางหน้าร้านและช่องทางออนไลน์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับธุรกิจการจำหน่ายปลากัดสวยงาม

เอกสารอ้างอิง

Department of Fisheries. (2016). Report on the Import and Export of Beautiful Aquatic Animals at the Suvarnabhumi Airport Marine Inspection Fiscal Year 2016. Samut Prakan: Fishquarantine at Suvarnabhumi, Department of Fisheries.

Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2019). Fighting fish, national aquatic animal. Retrieved July 24, 2024, from https://www4.fisheries.go.th/dof/news_local /16/118018.

_____. (2023). 5-year operational plan 2023-2027, Fisheries Department. Retrieved September 29, 2024, from http://file.fisheries.go.th/d/4aa6f595fd/

_____. (2024). Betta splendens Regan. Retrieved September 29, 2024, from https://www.eto.ku.ac.th/neweto/e-book/fish/fightingfish.pdf

Ko-sing, S. et al. (2018). Application of India almond (Terminalia cattappa l.) Leaves extract powder to inhibit bacteria (Aeromonas hydrophila) in Siamese fighting fish (Betta splendens Regan). Agricultural Science Journal, 49(3), 85-91.

Nation TV news team. (2022). Thai ornamental fish generate income of 700 million baht/year. Retrieved September 27, 2024, from https://www.bangkokbiznews.com/ business/1007844

Office of Agricultural Research Development (Great National Organization). (2021). Malabar leaves are more useful than you think. Retrieved July 24, 2024, from https://blog.arda.or.th/639/other/%e0%b9%83%e0%b8%9a%e0%b8%ab%e0%b8%b9%e0%b8%81%e0%b8%a7%e0%b8%b2%e0%b8%87/

Phonphonpisit, A. et al. (2006). The study of Indian Almond Leaves (Terminalia catappa L.) on Siamese fighting fish (Betta splendens) and guppy (Poecilia reticulata) diseases treatment. In Research Report. Chulalongkorn University.

Pimolrat, P. et al. (2018). Extraction method and efficiency of Indian Almond Leave (Terminalia Catappa) Extract on Amount of ammonia reducing in water. In proceedings of 3rd National Conference on Informatics, Agriculture, Management, Bussiness Administration, Engineering, Science and Technology (Oral). CKMITL, Prince of Chumphon Campus.

Pimolrat, P. et al. (2022). Optimal concentrations of Tannin extract from Terminalia catappa leaves on tail Regeneration of Siamese fighting fish (Betta splendens). Journal of Agri. Research & Extension, 40(3), 106-115.

Rodpan, S. et al. (2020). Effect of Water pH from Dried Terminalia catappa Leaves on Increasing Male Ratio and Growth Performance of Halfmoon Fancy Betta Fish (Betta splendens). King Mongkut's Agr. J., 38(4), 511-518.

Sermwatanakul, A. (2018). Developing of Siamese fighting fish (Betta splendens) to Thai National aquatic animal. Electronic Thai Fisheries Gazette, 1(1), 160-198.

Sukcharoenpong, S. et al. (2017). The potential of producing and marketing ornamental fish in asean economic community. Veridian E-Journal, Silpakorn Universit, 10(2), 2426-2443.

Tokrisna, R. et al. (2015). Capacity building for Thai fish farmers towards ASEAN economic community: Status and outlook. In Research report. Kasetsart University.

Yutthakosa, W. (2017). Malabar leaves for treating diseases in fighting fish. Retrieved July 19, 2024, from https://www3.rdi.ku.ac.th/?p=38122

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา*

THE DEVELOPMENT OF A PROACTIVE LEARNING MANAGEMENT MODEL THROUGH PARTICIPATORY ACTION RESEARCH AT BAN KHUN KAMLANG SCHOOL IN PONG DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

วิชิต กลิ่นหอม
Wichit Klinhom
โรงเรียนบ้านขุนกำลัง พะเยา ประเทศไทย
Ban Khun Kamlang School, Phayao, Thailand
Corresponding author E-mail: wichit.k2976@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้น คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นครู 10 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน 2) พัฒนารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นครู 10 คน และ 4) ประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครู 10 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 คน และผู้ปกครองนักเรียน 50 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 2.1) บริบท 2.2) หลักการ 2.3) จุดมุ่งหมาย 2.4) เนื้อหา 2.5) กระบวนการ 2.6) การประเมินผล และ 2.7) ปัจจัยความสำเร็จ ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมิน ความถูกต้องครอบคลุม ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The objective of this research article is to investigate the essential data required for constructing a model to facilitate proactive learning management through participatory action research. Additionally, it aims to create a proactive learning management development

* Received 23 September 2024; Revised 22 October 2024; Accepted 24 October 2024

model using participatory action research, analyze the results of implementing this model, and assess its effectiveness. This research article seeks to: 1) Investigate the essential data required for constructing a model to facilitate proactive learning management through participatory action research, 2) Construct a model for the development of proactive learning management using participatory action research, 3) Analyze the results of implementing this proactive learning management model, and 4) Assess the efficacy of the developed model. The research process was carried out in four distinct phases: 1) Analyzing data collected from 10 teachers, and 2 school administrators 2) Constructing the model with insights from 5 experts, 3) Assessing the model's implementation with 10 teachers, and 4) Assessing the model with 2 school administrators, 10 teachers, 15 members of the school committee, and 50 parents. The research utilized a variety of data collection methods, such as questionnaires, interviews, and evaluation forms. The research findings indicate that teachers' current proactive learning management is at a moderate level, highlighting the need for further development in this area. The model consisted of seven components: context, principles, objectives, content, process, evaluation, and success factors. The evaluation conducted by experts indicates that the model is highly appropriate. The implementation of the model led to a notable enhancement in teachers' capacity to facilitate proactive learning. The evaluation of the model's accuracy, comprehensiveness, appropriateness, feasibility, and usefulness indicates that it is rated at the highest level of suitability.

Keywords: Model, Proactive Learning Management, Participatory Action Research

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านธรรมชาติและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลก คือ ต้องมีการพัฒนาทางการศึกษา การที่ทุกคนมีทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมโลกได้นั้นต้องได้รับการฝึกฝนเริ่มตั้งแต่เกิดในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เมื่อเจริญ เติบโตขึ้นก็จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมรอบด้าน การศึกษาเป็นกลไกที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้มีการปรับเปลี่ยนไปจากระบบการศึกษารูปแบบเดิมที่เน้นครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนฝ่ายเดียวไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองที่นักเรียนสามารถแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น (ยุภาลัย มะลิซ้อน และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2563)

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีการปรับลดระยะเวลาเรียนของภาควิชาการหรือภาคทฤษฎีลดลง แต่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาหลักที่นักเรียนควรรู้ตามมาตรฐานของหลักสูตรและให้ครูปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมากขึ้น ภายใต้โครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น ครูลดบทบาทการสอนด้วยการบอกเล่า การให้ข้อความรู้แก่นักเรียนโดยตรงไปเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จะทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ต้องเป็นครูแบบ Active Teach คือ สอนแบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมให้นักเรียนอยาก

เรียนรู้ตลอดเวลา เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยครูสามารถนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานตัวชี้วัด ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกรายวิชา รวมถึงการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้การพูด ฟัง อ่าน เขียนและสะท้อนคิด ซึ่งนักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทั้งการวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า อันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย โดยครูผู้สอนเลือกใช้กลวิธีและเทคนิคที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครูผู้สอนและระหว่างนักเรียนด้วยกัน (อนุสรา เฉลิมศรี, 2563) เป็นวิธีการหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participate) ในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Construct) โดยตัวผู้เรียนเอง และก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful Learning) รวมทั้งการจัดปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ได้ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย โดยมีกลยุทธ์การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ทั้งทางด้านสติปัญญาหรือการคิด ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ และด้านการรับรู้การเคลื่อนไหวร่างกาย หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกคือทำให้ผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้แสดงหา คัดสรรและสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้สูงสุด และสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือกันและให้ผู้เรียนแสดงออก มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างความรู้และการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (มนสิช สิทธิสมบูรณ์, 2565) ภายใต้การจัดการศึกษาปัจจุบันพบว่านักเรียนส่วนหนึ่งประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ นักเรียนบางส่วนมีผลการเรียนรู้ที่ลดหลั่นลงไปจากการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้ยังไม่สามารถตอบสนองหรือสอดรับกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งนี้ครูเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อผู้เรียน เพราะคุณภาพของผู้เรียนเป็นผลที่เกิดจากคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ของครู (สมจิต จันทร์ฉาย, 2557) การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถดังกล่าว ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นต้องเกิดจากการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีแบบแผนครอบคลุมเนื้อหา ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดถึงการเลือกใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้สอนที่มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จะเห็นแนวทางและวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและความหมายต่อชีวิต สร้างพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และการที่จะทำให้ครูเป็นผู้มีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาครูให้มีความสามารถดังกล่าว (กาญจน์ณิชา อิ่มสมบัติ และอภิชาติ เลนะนันท์, 2562) โดยครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน ทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบ Acitve Learning (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2557)

โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ให้ความสำคัญและดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามนโยบายพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ แต่ในการจัด การเรียนการสอนที่ผ่านมาครูผู้สอนยังคงสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่

ที่เหมาะสมกับผู้เรียน จัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหา ความจำ มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง จึงเป็นสาเหตุทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุนกำลัง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขั้นสูงและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และเพื่อให้การดำเนินงานบริหารสถานศึกษาเป็นไปตามนโยบายพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและเพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ควรนำมาใช้ทำให้การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิผล เพราะเป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนตามแนวทางที่บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน (สุชาดา สวัสดี และคณะ, 2562) สอดคล้องกับ ณัชชา สอนสมฤทธิ์ ที่ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษามีผลการทดสอบระดับชาติ (N - NET) สูงกว่าระดับประเทศเกือบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้นและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาบรรลุผล คือ ความร่วมมือ ความมุ่งมั่นและความตั้งใจจริงของกลุ่มเป้าหมาย และอาศัยกระบวนการและวิธีการพัฒนาที่หลากหลาย ผลการพัฒนาสามารถพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการออกแบบและนำวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น (ณัชชา สอนสมฤทธิ์, 2563)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้
1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบฯ	1. สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. สอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3. สัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี	ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้
2. การพัฒนารูปแบบฯ	1. ยก (ร่าง) รูปแบบฯ 2. ตรวจสอบคุณภาพของ (ร่าง) รูปแบบฯ	รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง
3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ	ทดลองใช้รูปแบบฯ กับกลุ่มผู้วิจัย 4 คน และครูโรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา จำนวน 10 คน	ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง
3. การประเมินรูปแบบฯ	ประเมินรูปแบบฯ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์	รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง (ฉบับสมบูรณ์)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

1. การสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร หนังสือ บทความเชิงวิจัย บทความเชิงวิชาการ งานวิจัยและเว็บไซต์ต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาลักษณะร่วมและหาข้อสรุปร่วม เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบ ขอบข่ายและกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา แหล่งข้อมูลเป็นครู จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษระเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านดู่ และโรงเรียนอนุบาลปง (บ้านนาปรัง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาลักษณะร่วมและหาข้อสรุปร่วม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้อง และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

1. การยก (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มายก (ร่าง) รูปแบบฯ ประกอบด้วย บริบท หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผลและปัจจัยความสำเร็จ

2. การตรวจสอบคุณภาพ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา แหล่งข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เป็นอาจารย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและผู้บริหารที่มีความรู้ ประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญ

เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เครื่องมือเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษา (ร่าง) รูปแบบฯ แล้วสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

แหล่งข้อมูลเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 4 คน และครู จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบประเมิน แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้อง และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

แหล่งข้อมูล จำนวน 77 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม กำหนดโครงสร้างและประเด็นรายการประเมินด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ ในแบบสอบถาม แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา นำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า ครูโรงเรียนบ้านขุนกำลังมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับปานกลาง มีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด และมีแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 4 ด้าน คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

ที่	รายการ	การปฏิบัติ			ความต้องการพัฒนา		
		$\bar{x}$	S.D.	สรุป	$\bar{x}$	S.D.	สรุป
1	ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้	3.16	0.48	ปานกลาง	4.70	0.46	มากที่สุด
2	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.49	0.67	ปานกลาง	4.65	0.48	มากที่สุด
3	ด้านการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้	3.33	0.65	ปานกลาง	4.79	0.41	มากที่สุด
4	ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนรู้	3.50	0.66	ปานกลาง	4.77	0.43	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**3.38**	**0.64**	**ปานกลาง**	**4.71**	**0.46**	**มากที่สุด**

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บริบท 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) เนื้อหา 5) กระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ ขั้นที่ 2 วางแผน ขั้นที่ 3 ปฏิบัติ ขั้นที่ 4 สังเกตการณ์ และขั้นที่ 5 สะท้อนผล 6) การประเมินผล และ 7) ปัจจัยความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนา การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาที่สุด

3. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า ครูโรงเรียนบ้านขุนกำลัง มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ที่	รายการ	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ครั้งที่ 3		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
1	การออกแบบการจัดการเรียนรู้	2.93	0.70	ปานกลาง	3.71	0.70	มาก	4.71	0.46	มากที่สุด
2	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.02	0.67	ปานกลาง	3.68	0.68	มาก	4.55	0.54	มากที่สุด
3	การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้	2.56	0.53	ปานกลาง	3.76	0.62	มาก	4.60	0.49	มากที่สุด
4	การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนรู้	2.91	0.65	ปานกลาง	4.12	0.61	มาก	4.74	0.44	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**2.90**	**0.67**	**ปานกลาง**	**3.79**	**0.68**	**มาก**	**4.64**	**0.50**	**มากที่สุด**

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความถูกต้องครอบคลุม	4.59	0.49	มากที่สุด
2. ด้านความเหมาะสม	4.61	0.49	มากที่สุด
3. ด้านความเป็นไปได้	4.65	0.48	มากที่สุด
4. ด้านความเป็นประโยชน์	4.70	0.48	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.64**	**0.48**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า ครูโรงเรียนบ้านขุนกำลังมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด และมีแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 4 ด้าน คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ อนุสรา เฉลิมศรี ที่กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นการจัด การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเป็นเพียงฝ่ายรอรับความรู้ โดยลักษณะของกิจกรรมมีความหลากหลาย กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ สงสัยใคร่รู้ สำรวจค้นหา ลงมือปฏิบัติกิจกรรมทั้งการอ่าน คิด เขียน อภิปราย ช่วยลดบทบาทการถ่ายทอดความรู้ของครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจกระตือรือร้นและพัฒนาทักษะการคิดในระดับสูง เน้นสร้างปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (อนุสรา เฉลิมศรี, 2563) และสอดคล้องกับ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร, มาลี โชติชัย ที่กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่าความสามารถในการจัด การเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 4 ด้าน ดือ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (เฉลิมพล สุปัญญาบุตร, 2562); (มาลี โชติชัย, 2563)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 บริบท องค์ประกอบที่ 2 หลักการ องค์ประกอบที่ 3 จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบที่ 4 เนื้อหา องค์ประกอบที่ 5 กระบวนการ องค์ประกอบที่ 6 การประเมินผล องค์ประกอบที่ 7 ปัจจัยความสำเร็จ และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบผ่านการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ ทั้งบริบท หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผลและปัจจัยความสำเร็จ ซึ่งเป็นลักษณะของรูปแบบที่ดี สอดคล้องกับ สิริรัชต์ แก้วงาม ที่กล่าวถึงลักษณะของรูปแบบที่ดีว่าควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ ควรใช้เป็นแนวทางในการทำนายผลที่จะเกิดขึ้น สามารถตรวจสอบได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ควรชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ใหม่ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่และเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา (สิริรัชต์ แก้วงาม, 2561)

3. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า ครูโรงเรียนบ้านขุนกำลัง มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นกระบวนการของรูปแบบที่มีความชัดเจน เป็นลำดับขั้นสอดคล้องกัน เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ ขั้นตอนที่ 2 วางแผน ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 4 สังเกตการณ์ และขั้นตอนที่ 5 สะท้อนผล โดยดำเนินการต่อเนื่อง 3 วงจร จึงทำให้ครูได้รับการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ กมลวรรณ คชายุทธ์ ที่กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนแสดงออกตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบถึงตัวเอง ก่อให้เกิดความพึงพอใจในกลุ่ม

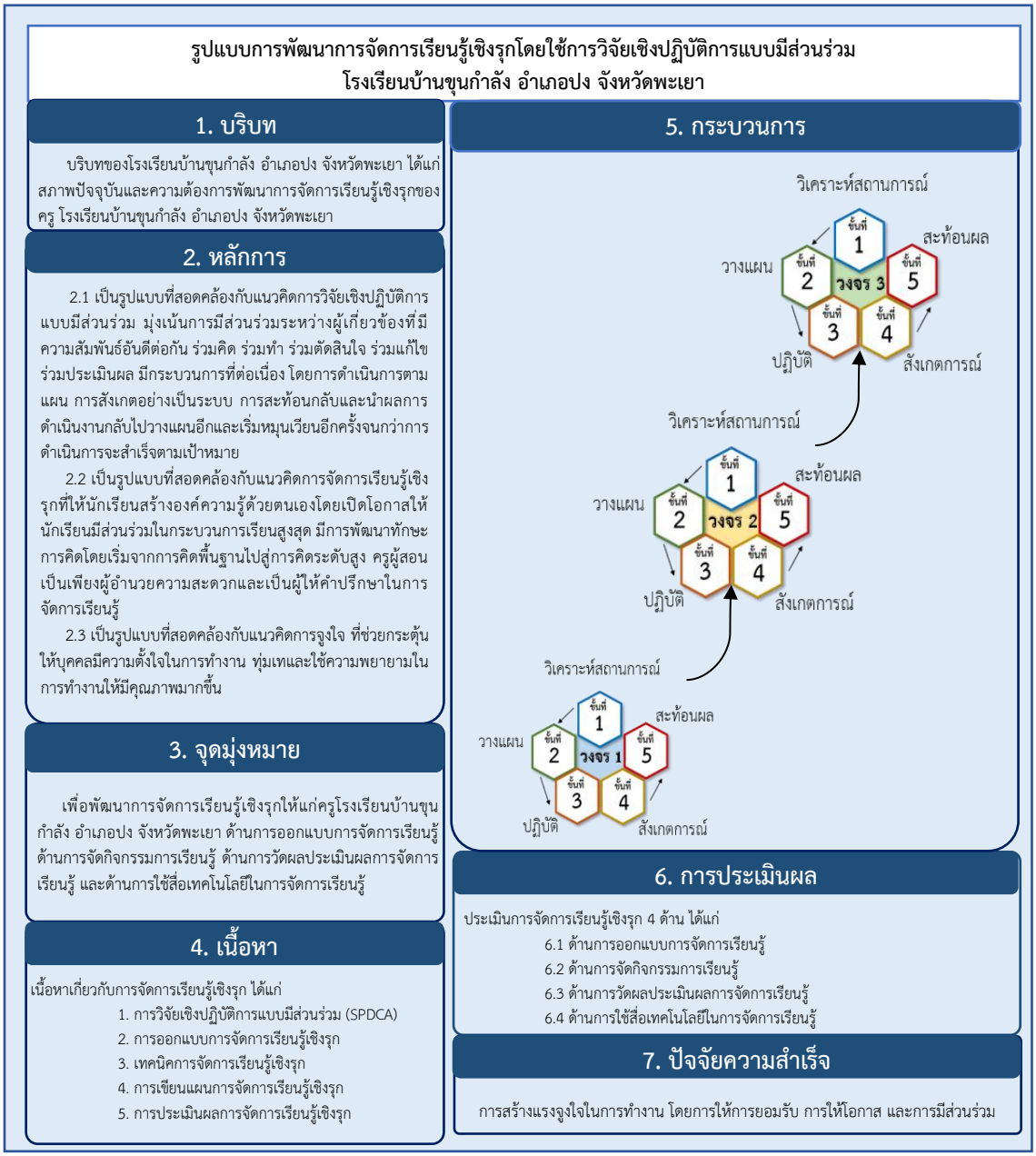
บุคคลและลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น (กมลวรรณ คชายุทธ์, 2561) และสอดคล้องกับ ณัฐนันท์ จาดคำ ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ในการวิจัย มีบทบาทในการร่วมกันปรับปรุงและพัฒนา (ณัฐนันท์ จาดคำ, 2562) สอดคล้องกับ ณัชชา สอนสมฤทธิ์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครูสามารถจัดการเรียนรู้บูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษามีผลการทดลองระดับชาติ (N - NET) สูงกว่าระดับประเทศเกือบทุกสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาบรรลุผล คือ ความร่วมมือ ความมุ่งมั่นและความตั้งใจจริงของกลุ่มเป้าหมายและอาศัยกระบวนการและวิธีการพัฒนาที่หลากหลาย ผลการพัฒนาสามารถพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้บูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการออกแบบและนำวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (ณัชชา สอนสมฤทธิ์, 2563)

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ผ่านการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านขุนกำลัง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 2 โรงเรียน การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยการยก (ร่าง) รูปแบบและตรวจสอบคุณภาพของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญอีก 5 ท่าน ที่ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา จึงทำให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ สอดคล้องกับ นรินทร์ บุตรพรม ที่แบ่งขั้นตอนการพัฒนารูปแบบออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยมาจัดทำรูปแบบ และ 2) การตรวจสอบหาความเที่ยงตรง โดยประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ทั้งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริง อาจใช้การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หรือการทดลองใช้รูปแบบ เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ (นรินทร์ บุตรพรหม, 2562) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุชาดา สวัสดี และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภูมิภาคตะวันออกโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพหลังการทดลองใช้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ด้านความเหมาะสมของรูปแบบและด้านความถูกต้องและความน่าเชื่องถือ พบว่า มีความเหมาะสมทุกด้าน (สุชาดา สวัสดี และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับ อิสริญญา ฉิมพลี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การ

พัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพบุคลากรครูโรงเรียนในสังกัดเมืองพัฒนาด้านการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพบุคลากรโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาด้านการวิจัยด้วยกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสอดคล้องในด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด (อิสริญญา ฉิมพลี, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขุนกำลัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บริบท 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) เนื้อหา 5) กระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ ขั้นที่ 2 วางแผน ขั้นที่ 3 ปฏิบัติ ขั้นที่ 4 สังเกตการณ์ และขั้นที่ 5 สะท้อนผล 6) การประเมินผล และ 7) ปัจจัยความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการใช้รูปแบบฯ พบว่า ครูโรงเรียนบ้านขุนกำลัง มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินรูปแบบฯ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรพัฒนาครูด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้เพิ่มเติม เนื่องจากเป็นด้านที่มีผลการประเมินต่ำกว่าด้านอื่น และ 2) ควรพัฒนาครูเพิ่มเติมในประเด็นที่มีผลการประเมินต่ำในแต่ละด้าน เช่น การวิเคราะห์ผู้เรียน และออกแบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดเกี่ยวกับหัวข้อหรือประเด็นที่กำหนด การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อนและผู้ปกครอง การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาครูด้านต่าง ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ คชายุทธ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

กาญจน์ณิชา อิ่มสมบัติ และอภิชาติ เลนะนันท์. (2562). การพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 13(3), 64-76.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณัชชา สอนสมฤทธิ์. (2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. คุรุสภาวิทยาจารย์, 1(3), 94-108.

ณัฐนันท์ จาดคำ. (2562). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนบรรยายภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคชุดรูปแบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นรินทร์ บุตรพรหม. (2562). รูปแบบการนิเทศภายในเพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาที่ยั่งยืนของสถานศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2557). การจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ ญี่ปุ่นและนิวซีแลนด์ ในรายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

มนสิช สิทธิสมบูรณ์. (2565). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาลี โชติชัย. (2563). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนบ้านหนองเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ยุภาลัย มะลิซ้อน และกาญจน์ เรืองมนตรี. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(8), 231-243.

สมจิต จันทร์ฉาย. (2557). การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: โรงพิมพ์เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สิริรัชต์ แก้วงาม. (2561). การพัฒนารูปแบบการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านฉู่ฉี่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุชาดา สวัสดี และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภูมิภาคตะวันออกโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 30(1), 11-21.

อนุสรา เฉลิมศรี. (2563). การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูประถมศึกษาด้วยการบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อิสริญญา ฉิมพลี. (2560). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพบุคลากรครูโรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาด้านการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

บทความวิจัย

แนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)*

MESSAGE DESIGN GUIDELINES IN HEALTH COMMUNICATION TO PROMOTE POSITIVE ATTITUDE AND REINFORCE WELL-BEING BEHAVIORS OF SOOK ENTERPRISE, THAI HEALTH PROMOTION FOUNDATION

ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา*, กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ
Thitirat Charoenyingwattana*, Kullatip Satararuji
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: thitirat@retailpassion.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวแทนองค์กร 6 คน ที่รับผิดชอบงานดูแลสุขภาวะของพนักงานและงานสื่อสารภายในองค์กร และกลุ่มผู้บริโภค 10 คน ที่เข้าร่วมโครงการภารกิจท้าคุณเปลี่ยน ลดพุง ลดโรค ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้บริหารศูนย์กิจการสร้างสุข 7 คน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย มาวิเคราะห์หาความสอดคล้องและความแตกต่างกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยสำคัญ 7 ประการ ในการออกแบบเนื้อหาสารที่ช่วยสร้างพฤติกรรมพึงประสงค์ทางสุขภาวะ ได้แก่ การระบุและการวิจัยผู้รับสารหลัก การวางกลยุทธ์การสื่อสาร การเลือกสิ่งเร้า การสร้างแรงจูงใจ การประเมินสภาพแวดล้อมและปัจจัย การระบุตัวแปรผลลัพธ์ และการใช้ตัวช่วยเสริมแรงในเนื้อหา อาทิ เทคนิคโน้มน้าวใจ หรือการใช้แหล่งข้อมูลและกลุ่มอ้างอิงที่หลากหลาย และแนวทางการออกแบบเนื้อหาสารให้เสริมสร้างพฤติกรรมด้านสุขภาวะต้องมีรูปแบบที่ใช้เผยแพร่ต่อได้ง่าย ระบุสิ่งจูงใจเพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการปรับพฤติกรรม จัดแบ่งเนื้อหากับประเด็นสุขภาพที่ชัดเจนพร้อมผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายและปัญหาทางสุขภาพ และมีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอต่อการพิจารณาตัดสินใจกระทำตามสิ่งที่เนื้อหาสารต้องการชักจูงใจ

คำสำคัญ: การสื่อสารสุขภาพ, การออกแบบเนื้อหาสาร, กลยุทธ์การสื่อสาร

Abstract

This research was designed to achieve the following objectives: 1) To study key factors in message design of health communication for Sook Enterprise and 2) To study message design

* Received 8 October 2024; Revised 3 November 2024; Accepted 6 November 2024

guidelines to foster positive attitude and promote well-being behavior. This qualitative research consists of in-depth interviews with two main target groups of Sook Enterprise, namely 6 individuals from a business-to-business group working in employee well-being and managing intra organizational communication, and 10 individuals from a business-to-consumer group participating in the "Mission Challenge: Reduce Belly Fat, Reduce Diseases" campaign of Thai Health Promotion Foundation and a focus group interview and workshop with Sook Enterprise's management committee, consisting of 7 members. The researcher synthesizes the data obtained from the literature review and relevant research works with the data collected from the in-depth interviews and focus group interviews toward comprehensive understanding to identify connections between ideas, explore relationships and summarize the study findings. The results show that there are 7 key factors in message design of health communication which are target group identification and study, communication strategy, stimuli, motivation, capability and resource appraisal, outcome variables, and cues in the message such as persuasive techniques and a variety of information sources and reference groups. The study also finds out that guidelines for designing health message to promote health behaviors must be in a format that is easy to disseminate. Stimulus must be included in the message to motivate behavioral change. The health message should be divided to align with specific health issues with outcomes linked to the recipient's goals and health problems. There must be sufficient supporting information for consideration and decision-making to act on what the message aims to motivate.

Keywords: Health Communication, Message Design, Communication Strategy

บทนำ

แม้ว่าความสำคัญของการสื่อสารสุขภาพจะมีปรากฏให้เห็นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ แต่ในสังคมยุคปัจจุบันที่ผู้คนหันมาให้ความสนใจและความใส่ใจในเรื่องสุขภาพมากยิ่งกว่าเคย ทำให้ความสำคัญของการสื่อสารสุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มสูงมากขึ้น โดยเป็นความสนใจนอกเหนือไปจากการรักษาอาการเจ็บป่วยและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ แต่ยังรวมไปถึงการพยายามสู้กับสังขาร การชะลอวัย และการลดภัยความเสี่ยงต่าง ๆ ตั้งแต่ภัยดั้งเดิมไปจนถึงโรคอุบัติใหม่มากมายที่มากระทบต่อสุขภาพ ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งจากภาครัฐที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพ การจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพและหลักประกันสุขภาพแก่ประชาชน รวมทั้งการป้องกันและแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขระดับโครงสร้าง ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกการพัฒนาประเทศ ไปจนถึงภาคเอกชนที่มีการวางนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในองค์กรเพื่อรักษาประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่พนักงานพึงได้รับ นอกจากนั้น ยังมีหน่วยงานอิสระจำนวนมากที่ทำงานด้านการเสริมสร้างสุขภาพในหลากหลายประเด็น หลากหลายมิติอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ร่วมกับการผลักดันและการนำเสนอของสื่อมวลชน จนหลายครั้งที่เนื้อหาด้านสุขภาพกลายเป็นกระแสแห่งความสนใจของสาธารณชน ซึ่งหนึ่งในหน่วยงานอิสระที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันประเด็นด้านสุขภาพให้กลายเป็นวาระแห่งชาติ คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2547)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกองทุน จัดตั้งขึ้นโดยมีหน้าที่ริเริ่ม

ผลักดัน กระตุ้น สนับสนุน และร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน คือ ทางกาย จิต ปัญญา และสังคม และร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่ โดยวางวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีขีดความสามารถ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อสุขภาวะ” และมีพันธกิจในการ “จุดประกาย กระตุ้น สาน และเสริมพลังบุคคลและองค์กรทุกภาคส่วนให้มีขีดความสามารถและสร้างสรรค์ระบบสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะ” ซึ่งแหล่งที่มาของเงินทุนหลักนั้นได้มาจากเงินบำรุงกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพซึ่งมาจากภาษีที่รัฐจัดเก็บจากผู้ผลิตและนำเข้าสุราและยาสูบในอัตราร้อยละ 2 ของภาษีที่ต้องชำระ ในการขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพนั้น จะมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีเพื่อให้การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ โครงการเชิงรุก เพื่อแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ และโครงการสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรมด้านสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2557)

“ศูนย์กิจการสร้างสุข” เป็นส่วนงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ที่จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564 จากกรอบการจัดทำแผนการปรับทิศทางการทำงานของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยเป็นหน่วยงานลักษณะพิเศษ มีลักษณะภารกิจเป็นผู้ให้บริการหรือปฏิบัติภารกิจด้วยตนเอง และไม่ซ้ำซ้อนกับส่วนงานอื่นที่ดำเนินการอยู่แล้ว มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ต้องใช้นวัตกรรมหรือการบริหารจัดการที่ทันสมัยแบบธุรกิจ อาจเรียกเก็บค่าสินค้าและบริการ แต่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก โดยศูนย์กิจการสร้างสุข ได้วางพันธกิจหลักไว้ 2 ประการ คือ 1) ขยายผลสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสุขภาวะให้เข้าถึงประชาชนผ่านกิจกรรมและผลิตภัณฑ์สุขภาวะที่สร้างสรรค์ และ 2) สานความร่วมมือและบริหารจัดการเครือข่ายให้เกิดการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาวะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมุ่งสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสุขภาวะและการมีส่วนร่วมให้ประชาชนไทยเข้าถึงการมีสุขภาวะ ผ่านการสื่อสาร การถ่ายทอดการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ด้วยการให้บริการและผลิตภัณฑ์นวัตกรรมสุขภาวะ ที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์กิจการสร้างสุขและภาคีเครือข่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ เข้าใจ และนำองค์ความรู้และเนื้อหาจากการสื่อสารไปปรับใช้เพื่อการมีสุขภาวะที่ดีได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การสื่อสารสุขภาพในประเทศไทยมีนัยยะของการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้น รวมทั้งพฤติกรรมการบริโภคสื่อในประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปแบบก้าวกระโดดในยุคดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้และแนวทางใหม่ในงานสื่อสารสุขภาพ รวมทั้งการดำเนินงานด้านการสื่อสารสุขภาพถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ของศูนย์กิจการสร้างสุข จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยแนวทางการออกแบบเนื้อหาสารที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานสื่อสารสุขภาพในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะที่สอดรับกับบริบทที่เปลี่ยนไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารในการสื่อสารสุขภาพ และเพื่อใช้ในการประกอบสร้างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีวิธีการหลัก 3 กลุ่มวิธี คือ 1) กำหนดตามข้อเสนอของนักวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพ 2) กำหนดจากงานวิจัยที่เคยมีมาที่มีปัญหาและการออกแบบการวิจัยคล้ายคลึงกัน และ 3) กำหนดโดยการให้เหตุผลภายในโดยใช้สถิติแสดงจุดอิ่มตัวในข้อมูล (Marshall, B. et al.,

2013) ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มวิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามข้อเสนอของนักวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ นักวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพได้เสนอขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ซึ่งมีความแตกต่างกันไป ซึ่งแบ่งออกตามกลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพ 5 กลุ่ม ตามที่ Creswell, J. W. จัดแบ่งไว้ และผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจงใจตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเป็นหลัก (Purposeful Sampling) โดยกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายของศูนย์กิจการสร้างสุข และกลุ่มที่ 3 เป็นตัวแทนซึ่งมีคุณสมบัติที่มีความรู้ มีประสบการณ์โดยตรง และมีประสบการณ์มาก เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ต้องการผู้ที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์มากกว่าบุคคลทั่วไป (Creswell, J. W., 2009); (ชาย โพธิสิตา, 2556); (Palinkas, L. A. et al., 2015)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายหลักของศูนย์กิจการสร้างสุขในส่วนของกลุ่มธุรกิจกับธุรกิจ (Business to Business) ประกอบด้วยผู้ที่รับผิดชอบงานในการดูแลสุขภาวะพนักงาน สวัสดิการเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ งานเตรียมความพร้อมและรับมือกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ เช่น โรคระบาด การเข้าสู่สังคมสูงวัย ความเครียด หรือโรคที่เกิดจากการทำงาน และงานสื่อสารภายในองค์กร จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากขนาดองค์กร แบ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีพนักงานตั้งแต่ 201 คนขึ้นไป องค์กรขนาดกลางที่มีพนักงานตั้งแต่ 51 - 200 คน และองค์กรขนาดเล็กที่มีพนักงานตั้งแต่ 1 - 50 คน ตามประกาศกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2562 กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มเป้าหมายของศูนย์กิจการสร้างสุขในส่วนของกลุ่มธุรกิจกับผู้บริโภค (Business to Consumer) ประกอบด้วยตัวแทนผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการภารกิจท้าคุณเปลี่ยน ลดพุง ลดโรค เป็นระยะเวลา 2 เดือน จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมกับโครงการอันดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ของศูนย์กิจการสร้างสุข (SOOK Enterprise) ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารกิจการของศูนย์กิจการสร้างสุข จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการสรรหาและคัดเลือกว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การพัฒนาชุมชน การสื่อสารมวลชน หรือการบริหาร เป็นผู้มีวิสัยทัศน์และเจตคติที่ดีต่อการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีความรู้ ความเข้าใจทั้งในองค์รวม และความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน อันเป็นประโยชน์ต่อกิจการของศูนย์กิจการสร้างสุข

เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร มาประกอบสร้างเป็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Questions) เพื่อสำรวจกระบวนการออกแบบเนื้อหาสาร เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับรู้ ความสนใจ องค์ความรู้ ทัศนคติ ความตั้งใจ และพฤติกรรมทางสุขภาวะ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและที่มีผลต่อการการสื่อสารสุขภาพแบบเสริมสร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้การสัมภาษณ์อภิปราย พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำกิจกรรมแบบมีโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจ และค้นหาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มร่วมกับการจัดเวิร์คชอปเชิงปฏิบัติการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มร่วมกับการจัดเวิร์คชอปเชิงปฏิบัติการด้วยตนเอง ซึ่งได้ดำเนินการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการสัมภาษณ์ตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ประสานการนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์รายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด สัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้จัดเตรียมไว้ในเครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยทำการบันทึกภาพขณะทำการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์หาความสอดคล้องและความแตกต่างกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการจัดเวิร์คชอปเชิงปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจ เชื่อมโยงประเด็นความคิด ค้นหาความสัมพันธ์ สรุปผลการศึกษา และพัฒนาเป็นโมเดลปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ทำการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้อง ก่อนที่จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) ที่ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยการนำแนวคิดหรือทฤษฎีที่แตกต่างกันมาใช้ ทั้งทฤษฎีด้านการสื่อสารสุขภาพ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และการสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม เพื่อตรวจสอบการตีความข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Source Triangulation) โดยใช้การเก็บข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อลดอคติที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในงานศึกษาวิจัยและทดสอบความสอดคล้องกันของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข มีอยู่ 7 ประการ ได้แก่

1.1 การระบุกลุ่มผู้รับสารที่ชัดเจน (Target Audience Profile) การศึกษาข้อมูลของผู้รับสารเป้าหมาย และการวิเคราะห์ผู้รับสารในลักษณะทางประชากรและสังคม (Sociodemographic) ภาวะทางจิตสังคม (Psychosocial) รูปแบบพฤติกรรม (Behavioral Characteristics) ในมิติที่ครอบคลุมถึงระดับความรู้เท่าทันเรื่องสุขภาวะ (Health Literacy) ความรู้ ความเชื่อ แรงจูงใจ และเป้าหมายด้านสุขภาพ ระดับการศึกษา สื่อที่ใช้เป็นประจำ รวมไปถึงการระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เป็นปัจจัยตั้งต้นในการออกแบบเนื้อหาสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปประยุกต์ในการออกแบบเนื้อหาสารที่สามารถกระตุ้นความสนใจ ออกแบบข้อมูลที่เหมาะสมและมีปริมาณเพียงพอสำหรับกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายเพื่อช่วยในการประเมินและตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม (Self-efficacy) ตามที่เนื้อหาสารวางวัตถุประสงค์ไว้ อย่างเช่น ตรีทิพนิภา บัวบาน ได้ให้ข้อมูลว่า การออกแบบโครงการภารกิจท้าคุณเปลี่ยน ลดพุง ลดโรค หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ควรต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายก่อนแล้วค่อยออกแบบโครงการที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับคนในกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน หรือมีการจัดโฟกัสกรุ๊ปเพื่อหารือและออกแบบโครงการร่วมกัน โดยอาจจะแบ่งกิจกรรมตามพฤติกรรมหรือวัตถุประสงค์ที่แต่ละกลุ่มเป้าหมายต้องการ เช่น บางกลุ่มต้องการลดน้ำหนัก เพราะน้ำหนักตัวเกินอย่างมาก บางกลุ่มอาจต้องการแค่ maintain น้ำหนักและเน้นสุขภาพมากกว่า ซึ่งจะทำให้กิจกรรมย่อย ๆ ในโครงการมีความแตกต่างกันไป เหมาะสม และตอบโจทย์สำหรับผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่ม (ตรีทิพนิภา บัวบาน, 2562)

1.2 กลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategy) ปัจจัยที่สำคัญอีกประการในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพ คือ กลยุทธ์การสื่อสาร ที่ปรากฏในขั้นตอนที่ 2 การสื่อสาร (Do) ของ ADD The framework ในส่วน The Five Ws of Message Design เรื่อง What ในการวางกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความชัดเจนในสิ่งที่สื่อสารและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในเฟสการประเมิน ให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่ายว่าการสื่อสารนี้ต้องการให้เขาทำอะไรและด้วยเหตุผลอะไร ใคร คือ ผู้ที่เหมาะสมที่สุดในการถ่ายทอดเนื้อหานี้ และวางแนวทางในการนำเสนอ เช่น ประโยชน์ที่จะได้รับ หรือการสูญเสียบางอย่าง และปฏิกิริยาตอบสนองที่จะเกิดกับกลุ่มเป้าหมาย หรือการสร้างแรงขับเคลื่อนให้เกิดการกระทำ นอกจากนั้น ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือวาระสุขภาพ สาเหตุของประเด็นสุขภาพ และกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ทั้งในส่วนที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว เป็นอีกหนึ่งวัตถุดิบที่สำคัญในการวางกลยุทธ์การสื่อสารโดยเกิดการเรียนรู้จากกรณีศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้งานออกแบบเนื้อหาสารมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.3 การเลือกสิ่งเร้า (Stimuli) หมายถึง วัตถุ การกระทำ หรือกระบวนการ ที่ผู้ออกแบบเนื้อหาสารใช้เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายสนใจต่อเนื้อหาสาร เพื่อกระตุ้นการรับรู้และความสนใจของกลุ่มเป้าหมายโดยพิจารณาเลือกจากองค์ประกอบข้อมูลของผู้รับสารหลัก (Target Audience Profile) และความสอดคล้องกับกลยุทธ์การสื่อสาร โดยผู้วิจัย พบว่า การใช้สื่อบุคคลเป็นสิ่งเร้าสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้รับสารได้เป็นอย่างดี ดังที่ รุ่งนภา สีชาติ ให้ความเห็นว่า ทาง HR จะวางแผนต้นปีว่าจะทำอะไรบ้าง ใช้งบเท่าไหร่ เวลาทาง HR ร่างแผนก็ดู trend ต่าง ๆ เรื่องสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายตามคนดัง ตามเทรนด์ (รุ่งนภา สีชาติ, 2565)

1.4 การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) คือ แรงขับเคลื่อนภายในที่เกิดจากการที่บุคคลมีการตีความเนื้อหาสาร คิด และเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของสาร ประกอบกับสิ่งเร้าทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อระดับความเข้มข้นของแรงจูงใจที่ผลักดันให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งผู้วิจัย พบว่า แรงจูงใจจากภายนอก อาทิ กลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลทางสังคมต่อกลุ่มเป้าหมายส่งผลต่อแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายกระทำหรืองดเว้นการกระทำ สอดคล้องกับที่ กรพล ภัคโชติธนากุล ให้ข้อมูลว่า ทุกวันนี้ก็จะแชร์คลิปออกกำลังกายในอินสตาแกรมและยูทูบบ้าง ทำให้เพื่อนที่อายุเท่ากันหันมาสนใจการออกกำลังกายบ้าง แต่ไม่ได้สอนหรือชวนโดยตรง (กรพล ภัคโชติธนากุล, 2562) การเลือกนำเสนอเนื้อหาที่จะสร้างแรงจูงใจ (Motivation) จะช่วยให้เนื้อหาสารสามารถสร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมบางอย่างหรืองดเว้นการทำพฤติกรรมบางอย่างได้ และการสื่อสารถึงข้อมูลที่มีโครงสร้างและเนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลลัพธ์จะส่งผลต่อการตัดสินใจทำพฤติกรรมนั้นและรักษาความต่อเนื่องในการแสดงพฤติกรรมนั้นได้

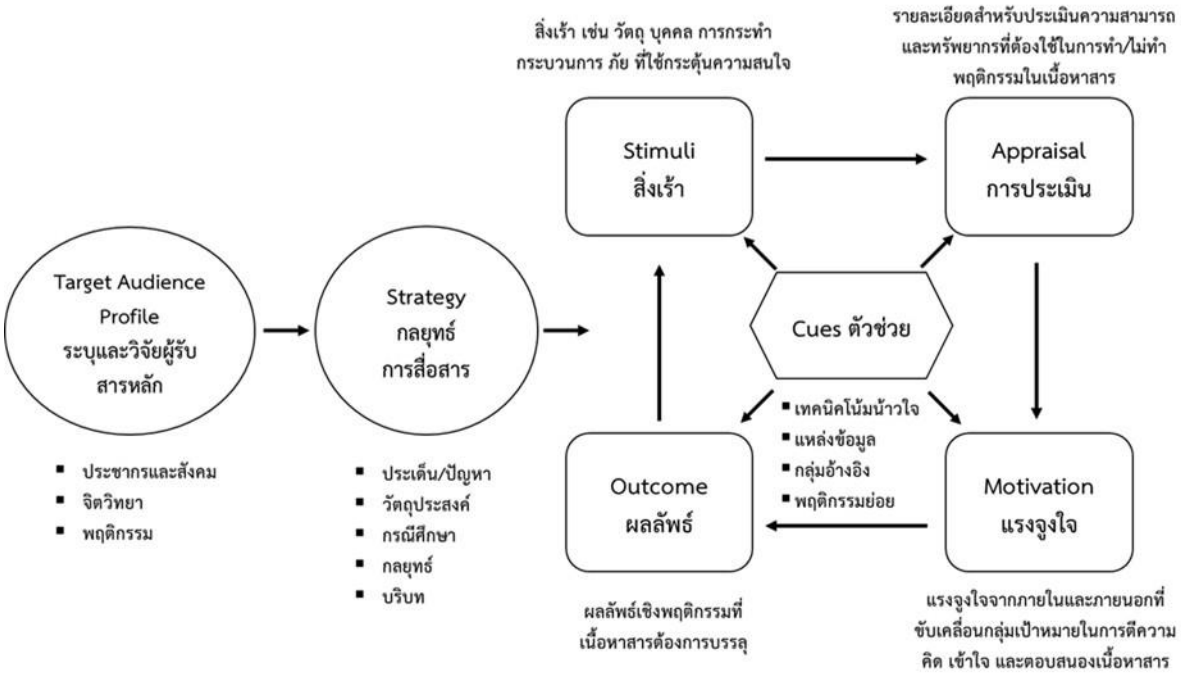
1.5 การประเมินสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ (Appraisal of The Environment and Resources) งานวิจัย พบว่า ระดับของแรงจูงใจจะส่งผลกดดันต่อบุคคลในการที่จะลงมือประเมินทรัพยากรของตัวผู้รับสาร และสภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดกลไกและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการสร้างพฤติกรรมเชิงบวกและหลีกเลี่ยงภัยคุกคามบางอย่าง โดยเฉพาะการประเมินความสามารถของตัวเองในการดำเนินการตามคำแนะนำที่ปรากฏในเนื้อหา (Self-efficacy) ดังที่ปรากฏในการวิเคราะห์เอกสารว่าเป็นปัจจัยสำคัญในทฤษฎี The Extended Parallel Process Model (EPPM) และแนวคิดของการสื่อสารสุขภาพเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Health Message) อย่างเช่น สิริมา วรรณฤดี กล่าวว่า โครงการลดพุง ลดโรคนี้มีกฎ กติกา แนวทางการปฏิบัติและกรอบเวลาที่ชัดเจนที่ผ่านมาใครจะเข้าร่วมหรือไม่เป็นความสมัคร แต่โครงการนี้เมื่อเข้าร่วมแล้วก็ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดกึ่ง ๆ บังคับ เพราะมีการเก็บคะแนนเพื่อเข้าร่วมโครงการในนามบริษัทด้วย ซึ่งการปฏิบัติตามแนวทางนี้จะเห็นผลเร็วและชัดกว่าการทำไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีกฎเกณฑ์หรือวินัย และกิจกรรมที่ให้ทำก็สนุก ยิ่งชวนเพื่อนพนักงานมาทำด้วยกันยิ่งสนุก (สิริมา วรรณฤดี, 2562)

1.6 ตัวแปรผลลัพธ์ (Outcome Variables) คือ ตัวชี้วัดที่นักสื่อสารสุขภาพใช้ในการประเมินผลกระทบของสิ่งเร้า (เนื้อหาสาร) ที่มีต่อกลุ่มผู้รับสาร ตัวแปรผลลัพธ์นี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความรู้ ทัศนคติ ความตั้งใจ และพฤติกรรม รวมทั้งการตอบสนองเชิงลบต่อการรณรงค์บางอย่างด้วยการปฏิเสธ ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัย พบว่า ผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสารหลัก (Key Message) เนื้อหาสารในงานสื่อสารสุขภาพนั้นต้องมีคำแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างน้อย 1 คำแนะนำ ที่ระบุถึงพฤติกรรมที่กลุ่มเป้าหมายหลักควรนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นการป้องกันโรคและความเจ็บป่วย หรือส่งเสริมสุขภาวะ โดยเน้นที่แนวทางการปฏิบัติมากกว่าข้อมูลหรือสถิติทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับที่ พงศ์ภัค ชีวกมล กล่าวว่า มองว่าโครงการของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โครงการนี้ดีมาก เนื่องจากเป็นการให้ความรู้จากต้นน้ำในเรื่องการดูแลสุขภาพ ดีกว่าการไปสร้างโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นเพื่อรักษาที่ปลายเหตุ การออกกำลังกายทำให้ร่างกายแข็งแรง ไม่สบายน้อยลง ไม่ต้องเบิกค่ารักษาพยาบาล จึงอยากส่งต่อความรู้สึกดีและประโยชน์ของการออกกำลังกายให้คนอื่น ๆ ต่อไป (พงศ์ภัค ชีวกมล, 2562)

1.7 ตัวช่วย (Cue) งานวิจัย พบว่า เนื่องจากบริบทและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลง ผันผวนอย่างรวดเร็ว รวมทั้งประเด็นสุขภาพที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนขึ้นมากจากโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อนและแตกต่างหลากหลาย ปัจจัยที่เป็นตัวช่วย (Cue) ที่ทำหน้าที่เสมือนการเข้าไปช่วยเสริมแรง (Reinforcement) และปรับแก้เนื้อหาสารระหว่างกระบวนการสื่อสาร (Intervention) ตั้งแต่การเริ่มต้นสื่อสารไปจนจบการสื่อสาร มีความจำเป็นและความสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่า งานสื่อสารสุขภาพเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการเปลี่ยนแปลงต้องใช้ระยะเวลาในการสื่อสารเพื่อนำผู้รับสารผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่การรับรู้ (Awareness) ความสนใจ (Interest) องค์ความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) ความตั้งใจ (Intention) และพฤติกรรม (Behavior) ตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากทฤษฎีและแนวคิดด้านการตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) ที่มุ่งเน้นนำเสนอแนวคิด ทัศนคติ และสร้างพฤติกรรมใหม่ให้กับผู้บริโภค ดังนั้น ระหว่างกระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสารอาจพบเจอตัวแปรหรือสถานการณ์ที่ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาร ผู้วิจัยจึงนำเสนอตัวช่วย (Cue) อาทิ เทคนิคโน้มน้าวใจอย่างการใช้ปริศนา ความกลัว หรือเรื่องเล่า การใช้แหล่งข้อมูลและกลุ่มอ้างอิงที่หลากหลาย อย่างที่ พงศ์ภัค ชีวกมล กล่าวว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีทีมวิทยากรที่ดี สามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดได้อีก และรูปแบบกิจกรรมดีขึ้นเรื่อย ๆ ในปีแรก ๆ ที่การไฟฟ้าจัดกิจกรรม เราเองก็ได้เชิญวิทยากรจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ไปให้คำแนะนำและบรรยาย พนักงานก็ชอบกันมาก เพราะวิทยากรเก่ง มีเทคนิคมาแชร์เยอะ (พงศ์ภัค ชีวกมล, 2562) และการแบ่งพฤติกรรมพึงประสงค์ออกเป็นพฤติกรรมย่อยอย่างเช่น ในโครงการภารกิจท้าคุณเปลี่ยน ลดพุง ลดโรค ดังที่ สิริมา วรรณฤดี กล่าวว่า ทาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีท่าให้เลือกทำในแต่ละกิจกรรม ซึ่งเหมาะกับทุกช่วงวัยและสมรรถภาพร่างกาย ใครไม่ไหวก็เลือกทำท่าง่าย ๆ ได้ ส่วนใครเก่งแล้วก็ทำท่าที่ท้าทายความสามารถได้ (สิริมา วรรณฤดี, 2562)

2. แนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม คือ การที่ผู้ส่งสารต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารให้มีรูปแบบที่น่าสนใจและสามารถเผยแพร่ต่อได้ง่าย อาทิ edutainment เกมส์ infographic หรือคลิปวีดีโอ ตามที่ ปรเมศวร์ มินศิริ ได้ให้ข้อสังเกตว่า การสื่อสารสุขภาพต้องปรับแล้วทำให้ได้เหมือน elevator pitch ที่ได้ใจความ สั้น กระชับ ทรงพลัง เปรียบเหมือนว่าเราเจอใครสักคนในลิฟท์แล้วต้องเล่าไอเดียของเราให้เค้าเกิดความสนใจให้ได้ในเวลาที่สั้นมาก ๆ เพราะกลุ่มเป้าหมายต้องรับข้อมูลเยอะมากในแต่ละวัน (ปรเมศวร์ มินศิริ, 2564) รวมถึงมีการให้หรือระบุสิ่งจูงใจในเนื้อหาสารเพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่นเดียวกับ วิไลพร เจตนจันทร์ ที่กล่าวว่า ศูนย์กิจการสร้างสุขควรนำเสนอสิ่งที่เป็น quick win เรื่อง สุขภาพ เป็นอะไรที่ลงมือทำตามได้ง่าย ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทำตามแล้วเกิดผลลัพธ์จริงได้ไม่ยาก ซึ่งกิจกรรม quick win แบบนี้จะเป็นการเริ่มต้นและสร้างกำลังใจที่ดีให้คนทำต่อ (วิไลพร เจตนจันทร์, 2564) และมีการจัดแบ่งเนื้อหาสารกับประเด็นสุขภาพที่ชัดเจนพร้อมระบุผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายและปัญหาทางสุขภาพของกลุ่มผู้รับสาร รวมทั้งมีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอต่อการพิจารณาของผู้รับสารที่จะตัดสินใจกระทำตามสิ่งที่เนื้อหาสารต้องการชักจูงใจ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนอออกมาเป็น “โมเดลปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข” ได้ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข มีความสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบเนื้อหาสารในงานสื่อสารสุขภาพของ Pettersson, R. ที่ได้ให้นิยามการออกแบบเนื้อหาสารว่า เป็นพื้นที่ขององค์ความรู้แบบสหวิทยาการ การออกแบบเนื้อหาสารที่ดีควรทำให้ง่าย ชัดเจน และสื่อสารแบบตรงไปตรงมา มีเหตุมีผลที่บอกถึงที่มาที่ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันกับ การสื่อสารประเภทอื่น ๆ กลุ่มสาขาวิชาการออกแบบเนื้อหาสารนั้น ส่วนประกอบหลักของการออกแบบเนื้อหาสาร คือ คำ (Words) ภาพ (Visuals) และรูปแบบ (Forms) ซึ่งส่วนประกอบหลักเหล่านี้อาจถูกนำมาใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกันในการออกแบบ การสร้างสรรค์ การถ่ายทอด และการตีความนั้น กระบวนการในการออกแบบเนื้อหาสารในงานสื่อสารสุขภาพได้มีการพัฒนากรอบแนวทางปฏิบัติ (Pettersson, R., 2012) โดย Suggs, S. L. et al. ซึ่งได้ออกรายงานที่ชื่อว่า Communicating Health Messages-A Framework to Increase the Effectiveness of Health Communication Globally ให้แก่ World Innovation Summit for Health โดยกระบวนการพัฒนาเนื้อหาสารในการสื่อสารสุขภาพ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ การประเมิน (Assess) การสื่อสาร (Do) และการอธิบาย (Describe) หรือที่เรียกว่า ADD The framework ซึ่งครอบคลุมกระบวนการสื่อสารตั้งแต่การเริ่มต้นค้นหาแนวคิดไปจนถึงการประเมินผล ซึ่งพบในกระบวนการพัฒนาเนื้อหาสารจากการศึกษาครั้งนี้ (Suggs, S. L. et al., 2015)

ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข คือ การดำเนินขั้นตอนค้นหาความต้องการ แรงจูงใจ และการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายก่อนการออกแบบเนื้อหาสาร ถือว่าเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้รับสารตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นกระบวนการสื่อสาร รวมทั้งยังทำให้ผู้ส่งสารได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับผู้รับสารซึ่งช่วยให้การออกแบบเนื้อหาสารมีประสิทธิภาพ และส่งผลทำให้การตอบรับจากกลุ่มเป้าหมายในภายหลังเป็นไปในเชิงบวก รวมทั้งในเนื้อหาสารมีการสร้างแรงจูงใจ

การให้สิ่งจูงใจ และการให้รางวัลเสริมเมื่อผู้รับสารแสดงพฤติกรรมพึงประสงค์ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Witte, K. et al. ที่ทำการสำรวจทฤษฎีและแนวคิดหลัก ๆ ด้านการสื่อสารสุขภาพเรื่องการออกแบบเนื้อหาสาร เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ โดยงานวิจัยได้พบ 4 กลุ่มตัวแปรของการออกแบบเนื้อหาสารในงานสื่อสารสุขภาพที่ทำงานสอดรับกันในรูปแบบที่พยากรณ์ได้ ได้แก่ ตัวแปร สิ่งเร้า (Stimuli) ที่ก่อให้เกิด แรงจูงใจ (Motivation) ที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรม (Action) (Outcome Variables) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการประเมินสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ (Appraisal of The Environment and Resources) (Witte, K. et al., 2001) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Murray, J. L. & Witte, K. ที่ได้ทำการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดหลัก ๆ ด้านการสื่อสารสุขภาพ แล้วนำมาจัดวางอยู่ในกรอบแนวคิดเรื่องการออกแบบเนื้อหาสาร พบว่า ทฤษฎีที่มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดในการออกแบบเนื้อหาสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ (Murray, J. L. & Witte, K., 2003)

ในส่วนแนวทางการพัฒนาเนื้อหาสารที่สร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมบางอย่างหรืองดเว้นการทำพฤติกรรมบางอย่างด้านสุขภาวะได้นั้น พบว่า เนื้อหาที่สามารถกระตุ้นความสนใจได้ต้องมีความสั้น กระชับ มีประเด็นที่ต้องการสื่อสารชัดเจน และสามารถให้ข้อมูลได้ว่าในการทำสิ่งที่แนะนำนั้นจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อะไร เนื่องด้วยปัจจุบัน ผู้บริโภคเผชิญกับปริมาณของข้อมูลจำนวนมหาศาลในแต่ละวัน รวมทั้งควรใช้ภาพนิ่งที่น่าสนใจประกอบเนื้อหาหรือเปรียบเทียบผลลัพธ์ก่อนและหลัง หรือจัดทำเนื้อหาในรูปแบบของคลิปวีดีโอที่แสดงขั้นตอนที่ปฏิบัติตามได้ง่าย หรือมีรูปแบบที่น่าสนใจและสามารถเผยแพร่ต่อได้ง่าย อาทิ edutainment เกมส์ infographic หรือคลิปวีดีโอ รวมถึงมีการให้หรือระบุสิ่งจูงใจในเนื้อหาสารเพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีการจัดแบ่งเนื้อหาสารกับประเด็นสุขภาพที่ชัดเจน พร้อมระบุผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายและปัญหาทางสุขภาพของกลุ่มผู้รับสาร และมีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอต่อการพิจารณาของผู้รับสารที่จะตัดสินใจกระทำตามสิ่งที่เนื้อหาสารต้องการชักจูงใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารสุขภาพเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Health Message) มีที่มาส่วนหนึ่งจากองค์ประกอบของทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุผล (The Theory of Reasoned Action) (Ajzen, I. & Fishbein, M., 1975) ที่เป็นทฤษฎีจูงใจเชิงจิตวิทยาที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมที่ควบคุมได้ด้วยตัวเอง (Volitional Control) และถูกนำมาใช้ในการออกแบบเนื้อหาสารเพื่อจูงใจ ต้นทฤษฎีมีการพัฒนามาจาก Theory of Attitude ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมของมนุษย์ การตัดสินใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ (วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตามที่ผู้วิจัยได้วางข้อสันนิษฐานในการวิจัยว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานสื่อสารสุขภาพมีช่องว่างทางความรู้ระหว่างการออกแบบเนื้อหาสารและการสร้างผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่วางไว้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาวะ ซึ่งสามารถใช้ “โมเดลปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข” เพื่อลดช่องว่างทางความรู้นั้นได้ ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ นักสื่อสารในสาขาการสื่อสารสุขภาพ (Health Communication) สามารถนำโมเดลนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ตามแนวทางดังต่อไปนี้ 1) การวางกรอบการทำงานออกแบบเนื้อหาสาร ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกเริ่มเมื่อนักสื่อสารได้รับภารกิจในการทำงานสื่อสาร การมีกรอบการทำงานที่ครอบคลุมปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการออกแบบเนื้อหาสารที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะช่วยเป็นแนวทางให้นักสื่อสารและคณะสามารถวางแผนการทำงาน กรอบระยะเวลาที่ต้องใช้ งบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็น รวมไปถึงการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการทำงานได้ดียิ่งขึ้น 2) การวางกลยุทธ์การสื่อสารในการสื่อสาร กลยุทธ์จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง วิธีการสื่อสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เทคนิค เครื่องมือ จังหวะเวลา เนื้อหา และช่องทางที่นักสื่อสารต้องใช้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ ได้ลงรายละเอียดในเชิงองค์ประกอบที่นักสื่อสาร

สามารถใช้เป็นตัวกำหนดในการหาข้อมูลเพื่อมาพัฒนาประกอบสร้างเป็นกลยุทธ์การสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นที่มาและข้อมูลแวดล้อมของประเด็นการสื่อสาร วัตถุประสงค์ที่ต้องคำนึงถึงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กรณีศึกษาของการสื่อสารในประเด็นดังกล่าวทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ และบริบทของการสื่อสารในครั้งนี้ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยภายนอกอย่าง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ และ 3) การพัฒนาเนื้อหาสาร โมเดลนี้ให้ความสำคัญตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกสิ่งเร้า (Stimuli) เพื่อกระตุ้นการรับรู้และความสนใจของกลุ่มเป้าหมายโดยพิจารณาเลือกจากองค์ประกอบข้อมูลของผู้รับสารหลัก (Target Audience Profile) และความสอดคล้องกับกลยุทธ์การสื่อสาร จากนั้นการเตรียมข้อมูลเนื้อหาที่หนักแน่นชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้รับสารได้ใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจ (Appraisal) ในการจะคล้อยตามคำแนะนำหรือเป้าหมายที่เนื้อหาสารต้องการจะสื่อสารหรือไม่ การเลือกนำเสนอเนื้อหาที่จะสร้างแรงจูงใจ (Motivation) จะช่วยให้เนื้อหาสารสามารถสร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์ และเสริมความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมบางอย่างหรืองดเว้นการทำพฤติกรรมบางอย่างได้ และการสื่อสารถึงข้อมูลที่มีโครงสร้างและเนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลลัพธ์จะส่งผลต่อการตัดสินใจทำพฤติกรรมนั้นและรักษาความต่อเนื่องในการแสดงพฤติกรรมนั้นได้

เอกสารอ้างอิง

กรพล ภัคโชติธนากุล. (20 ส.ค. 2562). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

ชาย โพธิสิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตรีทิพนิภา บัวบาน. (20 ส.ค. 2562). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

ปรเมศวร์ มินศิริ. (11 ก.พ. 2564). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

พงศ์ภัค ชีวกมล. (19 ส.ค. 2562). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

รุ่งนภา สีชาติ. (20 ม.ค. 2565). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. (2559). ความฉลาดทางดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2559 จาก https://cclickthailand.com/wp-content/uploads/2020/04/dq_FINAL.pdf

วิไลพร เจตนจันทร์. (11 ก.พ. 2564). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2547). การพัฒนาองค์ความรู้ การรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ Media Literacy for Health สู่หลักสูตรในระบบและนอกระบบการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2557). รายงานประจำปี 2557 กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สิริมา วรรณฤดี. (19 ส.ค. 2562). ปัจจัยสำคัญในการออกแบบเนื้อหาสารของการสื่อสารสุขภาพของศูนย์กิจการสร้างสุขสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ฐิติรัตน์ เจริญยิ่งวัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)

Ajzen, I. & Fishbein, M. (1975). Belief Attitude Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research. Reading, MA: Addison-Wesley.

Creswell, J. W. (2009). Research Design-Qualitative Quantitative and Mixed Methods Approaches. Thousand Oaks: Sage Publications.

Marshall, B. et al. (2013). Does Sample Size Matter in Qualitative Research?: A Review of Qualitative Interviews in is Research. Journal of Computer Information Systems, 54(1), 11-22.

Murray, J. L. & Witte, K. (2003). Handbook of health communication. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Palinkas, L. A. et al. (2015). Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 42(5), 533-544.

Pettersson, R. (2012). More ID Reading. Tullinge: Institute for Infology.

Suggs, S. L. et al. (2015). Communicating Health Messages A Framework to Increase the Effectiveness of Health Communication Globally. Retrieved September 25 , 2016, from https: / / www. imperial. ac. uk/ media/ imperial- college/ institute- of- global- health-innovation/public/Complex-health-messages.pdf

Witte, K. et al. (2001). Effective Health Risk Messages: A Step-by-Step Guide. California: Sage Publications.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*

DEVELOPING PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO ENHANCE ACTIVE LEARNING OF MAKUDMUANG RAJCHAVITTHAYALAI SCHOOL TEACHER'S UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

อรชุมา วงศ์ช่าง[1], เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์[2*]
Onchuma Wongchang[1], Chaowarit Jongkatkorn[2*]
[1]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ชลบุรี ประเทศไทย
[1]Under The Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong, Chonburi, Thailand
[2]คณะครุศาสตร์ มหาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ นครสวรรค์ ประเทศไทย
[2]Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Sawan Campus, Nakhon Sawan, Thailand
*Corresponding author E-mail: jachaowarit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 2) สร้างรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใช้การวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาองค์ประกอบและแนวทาง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 30 คน 2) การสร้างรูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน 3) การศึกษาผลการใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จำนวน 77 คน และ 4) การประเมินรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 341 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและแนวทางมี 4 อย่าง ได้แก่ 1.1) การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู 1.2) วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.3) การศึกษาชั้นเรียน และ 1.4) การวัดและประเมินผลรูปแบบ และ 2) รูปแบบมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู 2.2) วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2.3) การศึกษาชั้นเรียน และ 2.4) การวัดและประเมินผลรูปแบบ 3) ผลการใช้รูปแบบ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

* Received 6 September 2024; Revised 30 October 2024; Accepted 3 November 2024

Abstract

This research aimed to 1) Study the components and approaches 2) Create a model, 3) Study the results of using the model and 4) Evaluate the management model of the professional learning community to promote active learning for teachers. This research was a mixed methods and conducted in 4 phases: Phase 1 was to study the components and approaches, the target groups were 30 administrators and teachers 1Under The Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong, Phase 2 was to create a model, the target groups consisted of 13 experts, Phase 3 apply the model, the target groups consisted of 77 teachers of Makudmuang Rajchavittayalai school, Phase 4 evaluate the management model of the professional learning community to promote active learning for teachers, consisted of 341 administrators, teachers, students, parents and primary school board. The instruments used were questionnaires and assessment forms. Data were analyzed using content analysis, means, percentages, and standard deviations. The research results found that 1) The components and approaches to the management of professional learning communities to promote active learning consisted of 4 components: 1.1) Management of professional learning communities for teacher development, 1.2) Active learning management methods, 1.3) Classroom study, and 1.4) Measurement and evaluation of the model. 2) The model was composed of 4 components: 2.1) Management of professional learning communities for teacher development, 2.2) Active learning management methods, 2.3) Classroom study, and 2.4) Measurement and evaluation of the model.3) The results of using the model found that overall, teachers had the highest level of skills and ability to organize active learning. 4) The satisfaction of teachers and those involved in the administration of the professional learning community to promote active learning management found that overall were at the highest level of satisfaction.

Keywords: Administration Model, Professional Learning Community, Active learning

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และกำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 ความว่า ครูควรจัดเนื้อหาสาระโดยบูรณาการสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยจัดสภาพแวดล้อม สร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในกระบวนการต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) อาทิ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการคิด การฝึกปฏิบัติ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และกระบวนการเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ได้ดี (พิมพันธ์ เดชคุปต์ , 2562) การศึกษาที่ปรากฏในปัจจุบันยังผูกพันกับเนื้อหาสูง การจดและการท่องจำยังมีอยู่สูง การทดสอบความจำยังปรากฏอยู่ทั่วไป (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560) ในขณะที่กระบวนการคิด กระบวนการทำความรู้จักมนุษย์ กระบวนการทำความเข้าใจตนเองยังมีอยู่บ้างการสอนการติว การกวดวิชาในลักษณะการสรุปเนื้อหาสาระยังมีอยู่อย่างกว้างขวาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ให้เหตุผลสำคัญที่ผู้เรียนยังไม่สามารถเรียนรู้ในยุคใหม่ว่า การสอนส่วนใหญ่ยังเป็นรูปแบบการถ่ายทอด

ความรู้ซึ่งครูสอน เฉพาะความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงด้วยการบรรยายและตำรา อีกทั้งผู้เรียนขาดทักษะการคิดและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากปัญหาดังกล่าวสาเหตุเนื่องมาจากครูผู้สอนจัดการเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียนไม่ชัดเจน วิทยากร เชียงกูล จึงได้เสนอแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาไทยให้ก้าวทันโลกในศตวรรษที่ 21 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ต้องมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนกระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา ตามแนวการจัดการเรียนแบบกระตือรือร้น โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (วิทยากร เชียงกูล, 2559) นักเรียนจะเรียนได้ดีที่สุดเมื่อพวกเขามีส่วนร่วม ครูปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนจากการบอกให้ทำหรือการบรรยายไปสู่การสอนแบบใหม่ที่ปล่อยให้ผู้เรียนสอนตัวเอง โดยมีครูคอยแนะนำ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558) การสอนในศตวรรษที่ 21 จะเห็นภาพผู้เรียนที่มุ่งมั่นในการทำงานด้วยตนเอง จากการเขียนเป็นการบันทึกออนไลน์ การค้นคว้าบนอินเทอร์เน็ต การนำเสนอผลงานผ่านสื่อดิจิทัลหรือกำลังร่วมประเมินทักษะการทำงานร่วมกันและการนำเสนอผลงานของเพื่อน ๆ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นจัดว่าเป็นหลักการ (Principle) ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป และเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และ 2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (Bonwell, C. C. & Eison. J. A., 1991)

ปัจจุบันนับได้ว่า การพัฒนาครูยังไม่มีกระบวนการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้พัฒนาการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 คือ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน ที่เน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ช่วยให้เกิดพลังในการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนทุกระดับ ครูผู้สอนรวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือรวมพลัง ปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกัน และทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (DuFour, R., 2007) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการรวมตัวกันของครู อาจารย์ในโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้เรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ (21st Century Skills) โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารการศึกษาระดับประเทศ เข้าร่วมจัดระบบสนับสนุน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของศิษย์อย่างสม่ำเสมอเป็นวงจรต่อเนื่อง

จากหลักการแนวคิดและความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าวผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ที่ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้รับการยอมรับและเป็นต้นแบบด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ดังนั้น จึงได้พัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย รวมทั้งเป็นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทำให้การดำเนินงานของครูมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ตลอดจนทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีชุมชนครูเป็นกลุ่มขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา อันจะส่งผลให้การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของระบบการศึกษาไทยประสบผลสำเร็จและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

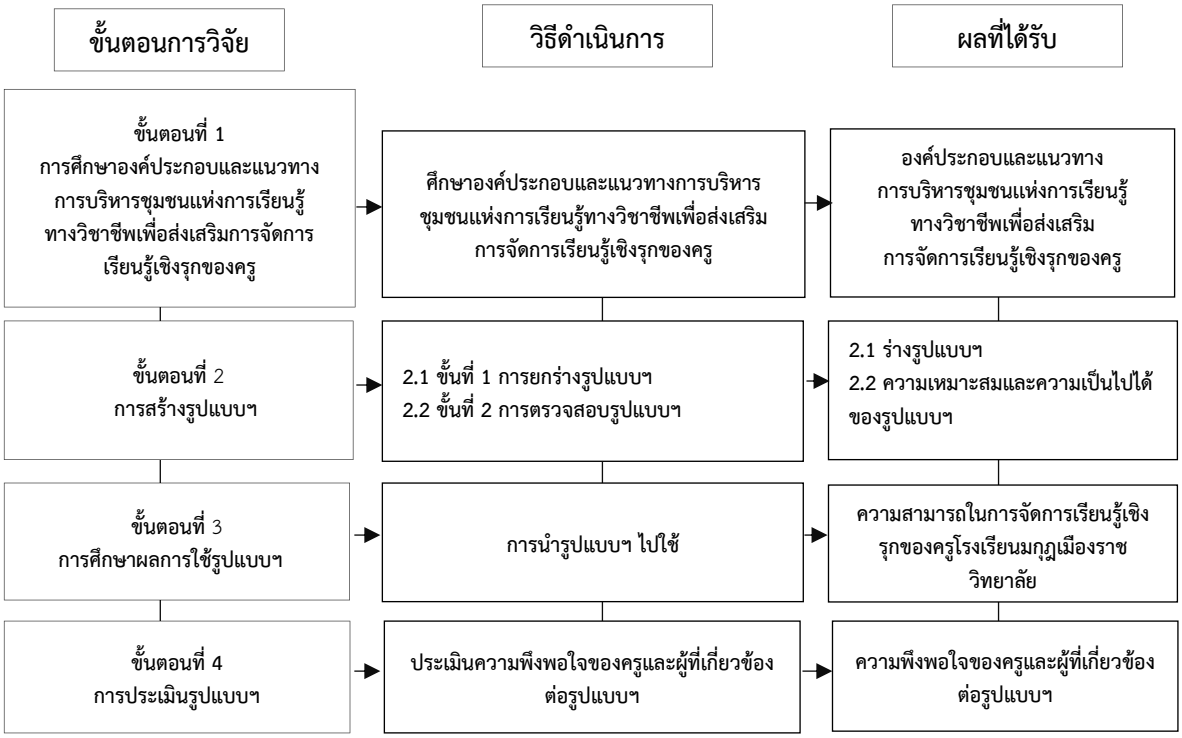
2. สร้างรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

3. ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

4. ประเมินรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธีผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

1.วิธีดำเนินการ

1.1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อนำมาร่างเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

1.2 นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบและแนวทางของรูปแบบ โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective

Congruence: IOC) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ .50 ขึ้นไป ปรากฏว่า ผลการหาค่า IOC ของแบบสอบถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00

1.3 ดำเนินการปรับแก้ข้อคำถามในแบบสอบถามตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ

1.4 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้ (Try Out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารการศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .80 โดยมีรายชื่อโรงเรียน

1.5 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปสอบถามกับผู้บริหารและครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 3 โรงเรียน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 6 คน และครู จำนวน 24 คน ในโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบและ แนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเผยแพร่ตำรา เอกสาร หรือเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และระดับความคิดเห็นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) ตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

1. วิธีดำเนินการ

1.1 ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสรุปได้เป็นร่างรูปแบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1.1 องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู

1.1.2 องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1.1.3 องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน

1.1.4 องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ

1.2 ดำเนินการระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

1.3 ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบและจัดทำคู่มือการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะ

ของผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้ใช้รูปแบบเข้าใจและสามารถนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปใช้ได้ ในการให้ผู้เกี่ยวข้องนำคู่มือไปใช้

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของรูปแบบ จำนวน 13 คน ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติ จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ด้านบริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 4 ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 5 ด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 6 ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน กำหนดคุณสมบัติโดยมีความรู้ประสบการณ์ในแต่ละด้าน อย่างน้อย 10 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องครอบคลุม และแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านคุณค่า มีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการประเมินรูปแบบ

3.2 ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินรูปแบบในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องครอบคลุม และแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านคุณค่า

3.3 หาคุณภาพของแบบประเมินรูปแบบและแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำมาปรับปรุง

3.4 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องครอบคลุม ของรูปแบบและแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และประสานการส่งหนังสือ วันและเวลาในการดำเนินสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ด้วยตนเอง และดำเนินการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นรวบรวมผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

1. วิธีดำเนินการ

1.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

1.2 หาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำมาปรับปรุง จากนั้นนำแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 77 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย และประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และหาแนวทางในการพัฒนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยกลุ่มเป้าหมาย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

1. วิธีดำเนินการ

1.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสร้างเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ

1.2 ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย และนำแบบประเมินความพึงพอใจไปใช้ในการสอบถามกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร จำนวน 2,326 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ครู จำนวน 77 คน นักเรียน จำนวน 1,122 คน ผู้ปกครอง จำนวน 1,122 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 341 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 1 คนครู จำนวน 10 คน นักเรียน จำนวน 165 คน และผู้ปกครอง จำนวน 165 คน

3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบมีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสร้างเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ และดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

3.2 หาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม และนำแบบประเมินความพึงพอใจไปสอบถามกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บแบบประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียน มกุฎเมืองราชวิทยาลัย ด้วยตนเอง และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1.1) การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง 1.2) การสนับสนุนมีความเป็นผู้นำร่วมกัน 1.3) การร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียน 1.4) การร่วมสังเกตชั้นเรียน 1.5) การมีส่วนร่วมของผู้รู้ 1.6) การร่วมทบทวนสะท้อนผล สะท้อนคิด และ 1.7) การร่วมแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี 2) องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใน 8 รูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ 2.1) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน 2.2) การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ 2.3) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 2.4) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 2.5) การเรียนรู้แบบร่วมมือ 2.6) การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 2.7) การเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT และ 2.8) การเรียนรู้ตามรูปแบบการประสานห้าแนวคิด 3) องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน เป็นกระบวนการศึกษาชั้นเรียน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 3.1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา เลือกปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน และกำหนดเป้าหมาย 3.2) การวางแผนพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 3.3) การสอนและสังเกตการสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียน และ 3.4) การประเมินปรับปรุงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ เป็นการประเมิน ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 4.1) ทักษะการจัดการเรียนรู้ 4.2) ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4.3) ทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4.4) ทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4.5) ทักษะการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน และองค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ

รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่าโดยภาพรวมครูมีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

องค์ประกอบที่	รายการประเมิน	ระดับทักษะความสามารถ (n = 77)		ความหมาย
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ทักษะการจัดการเรียนรู้	4.64	.66	มากที่สุด
2	ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.76	.67	มากที่สุด
3	ทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.70	.70	มากที่สุด
4	ทักษะการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.70	.74	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.72**	**.69**	**มากที่สุด**

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ที่	องค์ประกอบ	ระดับความคิดเห็น (n = 431)		ความหมาย
		$\bar{x}$	S.D.	
1	องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู	4.67	.72	มากที่สุด
2	องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.74	.70	มากที่สุด
3	องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน	4.75	.63.	มากที่สุด
4	องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ	4.73	.72	มากที่สุด
	เฉลี่ยทั้งด้าน	**4.72**	**.71**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่าโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู 2) องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใน 8 รูปแบบการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน เป็นกระบวนการศึกษาชั้นเรียน และ 4) องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ เป็นการประเมิน ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เนื่องมาจากในการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางมาสร้างเป็นรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยปรากฏว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูประถมศึกษามีสององค์ประกอบหลัก คือ (ก) แนวคิดและหลักการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ความร่วมมือของทีมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ การแบ่งปันวิธีปฏิบัติ ความมุ่งมั่นในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเงื่อนไขการสนับสนุนและการสร้างความสัมพันธ์

และ (ข) กระบวนการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นปรับปรุงแก้ไข (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559)

2. รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 ท่าน พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องมาจากในการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการสมัยใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียน แนวคิดในการพัฒนาครู และแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางมาสร้างเป็นรูปแบบ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ พบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก และพฤติกรรมความสามารถในการสอนภาษาไทยของครู 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถในการสอนภาษาไทย ด้านกลวิธีการสอน และด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้น ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูในระดับมาก (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ละดา ดอนหงษา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน “การส่งเสริมการอ่านเพื่อความเข้าใจ”: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนสงเปลือย” ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้และด้านความถูกต้อง ครอบคลุม (ละดา ดอนหงษา, 2558) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ อำนาท เหลือน้อย ที่ได้วิจัยรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล และวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ เรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร การทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์ร่วม และโครงสร้างการพัฒนาชุมชนส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ 2) ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความเหมาะสม (อำนาท เหลือน้อย, 2561)

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมครูมีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากครูได้รับการพัฒนาตามรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่เน้นกระบวนการพัฒนา วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การศึกษาชั้นเรียน และการวัดและประเมินผลรูปแบบ ส่งผลให้ครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร รอดพ่วง และคณะ ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ และการสร้างสรรค์

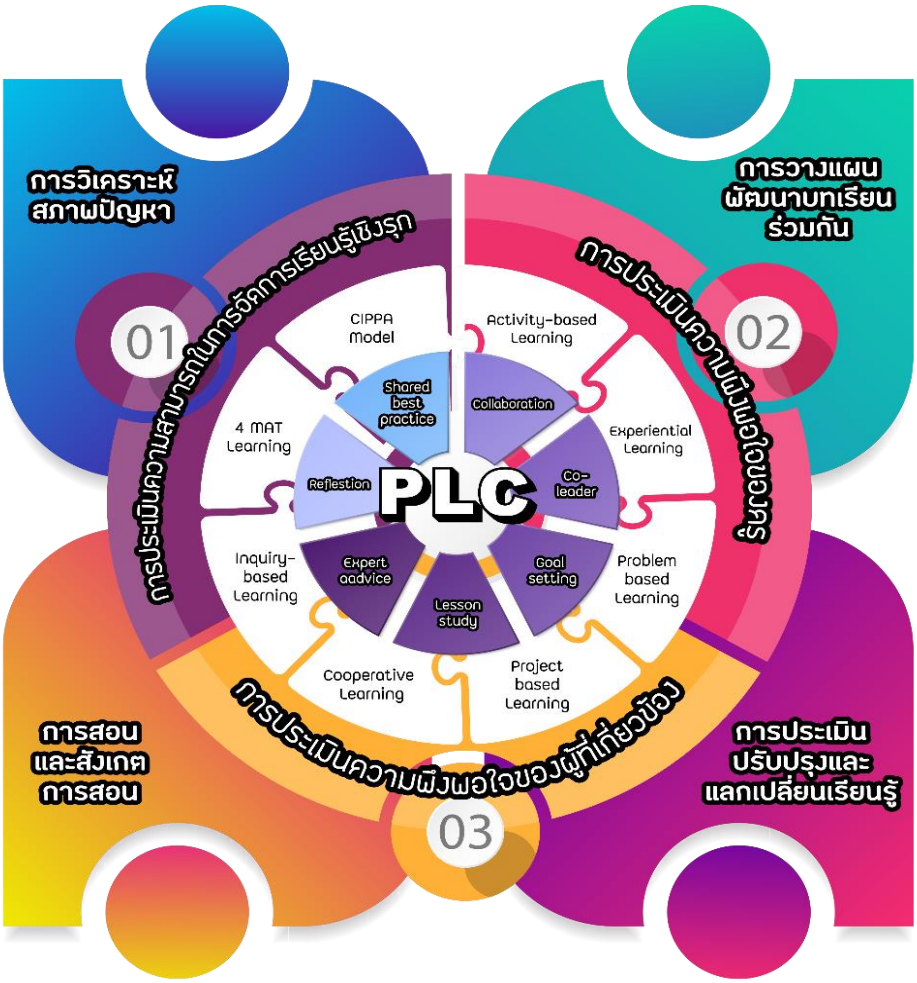
นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผลการนำรูปแบบไปทดลองใช้ พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ย ของคะแนนทักษะการจัดการเรียนรู้ การคิดอย่างเป็นระบบ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในภาพรวม ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 หลังใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพฯ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิผลของรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ (จิราพร รอดพ่วง และคณะ, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร เสรีรัตน์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการหลักและบทบาทสำคัญ และองค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ และ 2) คะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (บังอร เสรีรัตน์, 2560)

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการพัฒนาครูที่เป็นระบบและมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ครูร่วมมือรวมพลังกันเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาการพัฒนามีการโค้ชและการดูแล ให้คำปรึกษาจากเพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังตระหนักถึงการมีภาวะผู้นำร่วมกัน จนเกิดเป็นผู้นำร่วมของครูในการขับเคลื่อน สู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูทุกคนในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้มีความคล่องตัวในการพัฒนาการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิภรณ์ ขนอม ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยปรากฏ ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูในระดับมาก (สุธิภรณ์ ขนอม, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชยา ประจำ ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อกระบวนการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (วรัชยา ประจำ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู มี 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง (Collaboration) การสนับสนุนมีความเป็นผู้นำร่วมกัน (Co-leader) การร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียน (Goal

Setting) การร่วมสังเกตชั้นเรียน (Lesson Study) การมีส่วนร่วมของผู้รู้ (Expert Advice) การร่วมทบทวนสะท้อนผล สะท้อนคิด (Reflection) และการร่วมแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Shared Best Practice) องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใน 8 รูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-based Learning) การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based learning) การเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT (4 MAT learning) และการเรียนรู้ตามรูปแบบการประสานห้าแนวคิด (CIPPA Model) องค์ประกอบที่ 3 การศึกษา ชั้นเรียน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพ ปัญหา เลือกปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน และกำหนดเป้าหมาย การวางแผนพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การสอนและสังเกตการสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียน และการประเมินปรับปรุงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผล จำแนกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ทักษะการจัดการเรียนรู้ ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก และทักษะการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่า 1) องค์ประกอบและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครู องค์ประกอบที่ 2 วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบที่ 3 การศึกษาชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลรูปแบบ 2) รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้รูปแบบ พบว่าโดยภาพรวมครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น หากนำรูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัยไปใช้ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบสู่การเป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

จิราพร รอดพ่วง และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะ การจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบและการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรม: การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

บังอร เสรีรัตน์. (2560). รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 17(1), 115-122.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น จำกัด.

พิมพันธ์ เดชคุปต์. (2562). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). การศึกษาไทย 4.0: ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ละดา ดอนหงษา. (2558). การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน “การส่งเสริมการอ่านเพื่อความเข้าใจ”: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนสงเปลือย. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยราชธานี.

วรัชยา ประจำ. (2563). การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม. สพฐ. โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน โดยใช้ CIPPA Model. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15(3), 102-123.

วิทยากร เชียงกูล. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2557 - 2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สุธิภรณ์ ขนอม. (2559). รูปแบบการบริหารชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนภาษาไทยของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อำนาท เหลือน้อย. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Bonwell, C. C. & Eison. J. A. (1991). Active Learning: Creative Excitement in the Classroom. Washington, D.C.: ASHE-ERIC Higher Education Reports No. 1.

DuFour, R. (2007). Professional Learning Communities: ABandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Flops for High Levels of Learning. Middle School Journal, 39(1), 4-8.

บทความวิจัย

ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ*

MEDIA CREATION ARTS: MEDIA TO REVITALIZE THE IMAGE OF THE KOH TAO AREA IN SURAT THANI PROVINCE FROM THE CRIME OF FOREIGN TOURISTS

วันวิสาข์ พรมจีน*, พสชนันท์ บุญช่วย
Wanwisa Promjeen*, Poschanan Boonchuai
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand
*Corresponding author Email: wanwisa.pro@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศึกษาเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะในการสร้างสรรค์และใช้สื่อ และ 2) พัฒนากลยุทธ์และศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ ใช้การสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัย โดยการวิจัยทฤษฎีฐานราก เพื่อนำเสนอเป็นทฤษฎีที่เป็นกรอบแนวคิด อธิบายกระบวนการของเหตุการณ์ในประเด็นที่วิจัย และสรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าหลังจากเหตุการณ์อาชญากรรมจำเป็นต้องใช้การผสมผสานของเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะและสื่อในการสร้างสรรค์ โดยเน้นการสร้างเนื้อหาที่เชิงบวกและดึงดูดใจ การทำงานร่วมกับชุมชน และการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ในวงกว้าง การวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาที่เกาะเต่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงเรื่องราวให้เนื้อเรื่องในแอนิเมชัน การ์ตูนเล่ม และเกมกระดานมีการเชื่อมโยงกัน โดยอาจมีตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในทุกสื่อ ทำให้ผู้ชมและผู้เล่นรู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวของเรื่องราว โดยการผสมผสานเรื่องราวที่น่าติดตาม ยิ่งไปกว่านั้น การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการทำงานร่วมกับศิลปินและนักสร้างสรรค์ วิธีการเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความน่าสนใจให้กับเกาะเต่าและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาอีกครั้ง และ 2) การพัฒนากลยุทธ์และศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อฯ โดยใช้รูปแบบการเล่าเรื่องผ่านแอนิเมชัน การ์ตูนเล่ม และเกมกระดาน สามารถสร้างความสนใจและการรับรู้ในเชิงบวกให้กับเกาะเต่า อันจะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาที่เกาะเต่าได้อีกครั้ง

คำสำคัญ: ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ, การเล่าเรื่องข้ามสื่อ, การฟื้นฟูภาพลักษณ์, อาชญาวิทยา, ชุมชนท้องถิ่นเกาะเต่า

Abstract

This research aimed to 1) Analyze and study the tools and artistic strategies for creating and utilizing media and 2) Develop strategies and artistic techniques for media creation to restore the image of Koh Tao, Surat Thani Province, following a criminal case involving foreign

* Received 7 October 2024; Revised 5 November 2024; Accepted 7 November 2024

tourists. The study employed a systematic qualitative research method, using art-creation research and grounded theory to present a conceptual framework that explains the process and outcomes of the research topic. The research findings revealed that 1) Restoring the image of Koh Tao after the crime incident required a combination of artistic tools and media strategies, focusing on creating positive and appealing content, collaborating with the local community, and utilizing online media to disseminate information and raise awareness on a broader scale. Careful planning and execution helped build trust and attract tourists back to Koh Tao effectively. Additionally, integrating storytelling across multiple platforms, such as animation, comic books, and board games, where characters and events appeared in all media, gave audiences and players a sense of connection to a unified narrative. The incorporation of engaging storylines, new technologies, and collaboration with artists and creators further strengthened the appeal of Koh Tao, helping to restore confidence and draw tourists back. Moreover, 2) The development of strategies and artistic media creation through storytelling in animations, comic books, and board games successfully generated interest and positive awareness for Koh Tao, enhancing its image and attracting tourists to return.

Keywords: Media Creation Arts, Transmedia Storytelling, Image Revitalization, Criminology, Koh Tao Local Communities

บทนำ

เกาะเต่าถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และมีชื่อเสียงด้านดำน้ำ ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้กับจังหวัดและประเทศเป็นจำนวนมาก จากการศึกษา พบว่า มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเกาะเต่า จำนวน 547,710 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 92,727 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 454,983 คน ข้อมูลดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าเกาะเต่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจสูง ซึ่งสร้างรายได้ให้กับจังหวัดและประเทศได้จำนวนไม่น้อย รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า ใน พ.ศ. 2559 มีจำนวน 63,990 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นจาก 53,965 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2558 หรือคิดเป็นร้อยละ 18.57) ส่วนรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน คือ 15,145 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2559 (เพิ่มขึ้นจาก 14,088 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2558 หรือคิดเป็นร้อยละ 7.50) (สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561) กระแสการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ บนเกาะเต่าเจริญมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวและสร้างรายได้อย่างมหาศาล แต่ยังมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) แต่อย่างไรก็ตาม นับจากที่ได้มีการฆาตกรรมนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2557 (เอ็นไวโรเซล (ประเทศไทย), 2557) บริษัท เอ็นไวโรเซล (ประเทศไทย) จำกัดได้สำรวจความเห็นของนักท่องเที่ยวยุโรป รวมถึงนักท่องเที่ยวจากประเทศอังกฤษ จำนวน 1,835 คน จากเหตุการณ์ดังกล่าวพบว่า นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษทราบข่าวร้อยละ 94 ส่วนนักท่องเที่ยวประเทศอื่น ๆ ในยุโรป ทราบข่าวร้อยละ 73 มีผลทำให้นักท่องเที่ยวร้อยละ 39 ที่ทราบข่าวชะลอการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย สื่อเดลิเมล์ของอังกฤษได้ประโคมข่าวเรื่อง อันตรายของการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยมีการเปิดเผยข้อมูลสำคัญจากกระทรวงการต่างประเทศของสหราชอาณาจักรเปิดเผยว่าตั้งแต่ปี 2552 เป็นต้นมา นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ จำนวนถึง 11 คน ได้ถูกฆาตกรรมในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีคดีข่มขืนอีก 11 คดี การทำร้ายร่างกาย 6 คดี และมีชาวอังกฤษที่ถูกนำตัวไปยังโรงพยาบาลด้วยสาเหตุต่าง ๆ จำนวน

267 คน ทำให้นักท่องเที่ยวยุโรปชะลอการเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเต่าเป็นจำนวนมาก ในการที่ชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเต่าเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดปาร์ตี้ฟูลมูน ซึ่งในช่วงเทศกาลจัดปาร์ตี้ฟูลมูนอาจทำให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน ปัญหาด้านยาเสพติดตามมา เหตุการณ์ที่เกาะเต่าและการเปิดเผยข้อมูลอาชญากรรมด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากสื่อต่าง ๆ ทั่วโลกนำมาซึ่งภาพลักษณ์ทางลบเกี่ยวกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่มั่นใจต่อมาตรการรักษาความปลอดภัยของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายซึ่งย่อหย่อนและขาดประสิทธิภาพจนคดีสะเทือนขวัญจำนวนหลายคดียังไม่ได้รับการสะสาง อาชญากรผู้ก่อเหตุยังคงไม่ถูกจับกุมและดำเนินคดี (Thaihealthreport, 2558) จากสถิติคดีอาญาของสถานีตำรวจภูธรเกาะเต่าในปีงบประมาณ 2558 มีคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ จำนวนรับแจ้ง 14 คดี ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 8 คดี และคดีเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งผลิต ครอบครอง จำหน่ายและอื่น ๆ ปีงบประมาณ 2558 จำนวน 114 ราย ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 428 ราย (สถานีตำรวจภูธรเกาะเต่า, 2558)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศ (สทท.) และสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (แอตต้า) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ต่างออกมาแสดงความเป็นห่วงต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่อาจได้รับผลกระทบจากภาพลักษณ์ทางลบต่อเหตุอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่เกาะเต่า ปัญหาจากสถานที่เกิดเหตุ จากกรณีนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ 2 ราย ถูกทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต (สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ประกอบกับในช่วงปี 2557 ที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทยมีจำนวนลดลงจากปัจจัยภายนอกที่เป็นผลกระทบจากการตกต่ำของภาวะเศรษฐกิจโลก รวมถึงปัจจัยภายในประเทศ อันได้แก่ การประกาศใช้กฎอัยการศึกทุกพื้นที่จนรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ต้องกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เช่น การยกเว้นค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราประเภทนักท่องเที่ยว (Tourist Visa) ที่ถือหนังสือเดินทางจีนและหนังสือเดินทางจีนไทเปเป็นเวลา 3 เดือน ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2557 (สถาบันวิจัยและประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2558) เป็นต้น ในระหว่างปี 2557 - 2561 งานสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่คือช่องโหว่ที่ทำให้เกิดอาชญากรรมอย่างน้อย 7 ครั้ง ในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา โดยมีทั้งที่ตัดสินไปแล้ว และอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล หากพิจารณาเฉพาะกรณีที่มีการเสียชีวิตแบบไม่เป็นธรรมชาติของชาวต่างชาติ ในช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา จะพบว่า “หาดทรายรี” เป็นจุดหนึ่งที่เกิดเหตุกับชาวต่างชาติอย่างน้อย 7 กรณี (BBC NEWS ไทย, 2561) ซึ่งปัญหาอาชญากรรมที่เกาะเต่า สร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในสายตานักท่องเที่ยวต่างชาติ ส่งผลกระทบในหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นหลักได้รับผลกระทบจากรายได้ที่ลดลง เพราะนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นลดลง ทำให้การจองห้องพัก กิจกรรมดำน้ำ และบริการต่าง ๆ ลดลง ซึ่งกระทบต่อธุรกิจในพื้นที่ และนำไปสู่การเลิกจ้างและปัญหาการว่างงาน การลงทุนในท้องถิ่นก็ลดลง เพราะนักลงทุนกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย ส่งผลให้เศรษฐกิจหดตัวอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ยังเกิดผลกระทบทางสังคม ชาวบ้านประสบปัญหารายได้ลดลง นำไปสู่ความยากจน และความเครียดในชุมชน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอาชญากรรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งความแตกแยกในชุมชนจากการวิพากษ์วิจารณ์เชิงลบเกี่ยวกับเกาะเต่า นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเสื่อมโทรม

การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าจำเป็นต้องเน้นการพัฒนามาตรการรักษาความปลอดภัยที่เข้มแข็งพร้อมประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีจุดเด่น จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่และทำให้เกาะเต่าฟื้นตัวทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่าจากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น ควรมีกลยุทธ์การใช้สื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสกระทำความผิด การลดโอกาสการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพ การฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่โดยใช้กลยุทธ์ศิลป์สร้างสื่ออย่างแยบยล ซึ่งจะเป็นแนวทางหรือกรอบในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถป้องกันอาชญาวิทยาสามารถนำกลยุทธ์ศิลป์การสร้างสื่อที่ได้จากงานวิจัย ซึ่งจะเป็นแนวทางหรือกรอบการฟื้นฟูภาพลักษณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้กลยุทธ์การใช้สื่อควรจะมีการสร้างความร่วมมือทั้งภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการนำไปปฏิบัติจึงจะทำให้สามารถฟื้นฟูภาพลักษณ์การท่องเที่ยวได้โดยเฉพาะในพื้นที่เกาะเต่า เพื่อความยั่งยืนและสังคมปลอดภัยจากอาชญาวิทยา ผู้วิจัยได้ศึกษา และพบว่า การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) เป็นกลยุทธ์การสร้างสรรค์เนื้อหาที่สำคัญในการผลิตสื่อยุคดิจิทัล และสื่อคอนวอร์เจ้นท์ ที่ทุกการสื่อสารมาจากหลายช่องทาง ด้วยวิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลาย และสร้างประสบการณ์และการมีส่วนร่วมในการรับรู้ เพื่อเจาะกลุ่มคนที่หลากหลายแตกต่าง (Jenkins, H., 2021) Transmedia Storytelling นิยามเป็นคำไทยว่า “การเล่าเรื่องข้ามสื่อ” ด้วยเหตุผลที่กระบวนการสื่อสารเป็นการออกแบบการเล่าเรื่อง การใช้สื่อ และการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้รับสารเพื่อให้เกิดการเดินทางไปยังเนื้อหาจำนวนมาก ที่สร้างขึ้นอย่างมีแก่นเรื่องเชื่อมโยงกัน กระบวนการรับสื่อของผู้รับสารเป็นการประกอบต่อ “ประสบการณ์การรับรู้” การเลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เลือกจากเป้าหมายการสื่อสารเพื่อให้เกิดกระบวนการ “รู้สึก” ไปสู่ “การคิด” และกระตุ้นไปถึงการ “ลงมือทำ” ตามเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดผลจากกระบวนการสื่อสาร การออกแบบกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ จะเน้นให้คนต่อร้อยประสบการณ์จากสื่อหนึ่ง จากเรื่องราวหนึ่ง จากแพลตฟอร์มหนึ่ง ไปยังเรื่องอื่น ๆ เหมือนการต่อจิ๊กซอว์ที่เมื่อเดินทาง “ข้ามสื่อ” จนครบ จะได้ประสบการณ์ต่อเรื่องราวที่สมบูรณ์ที่สุด สื่อและเรื่องราวที่ผลิตในกระบวนการสื่อสารกระตุ้นประสบการณ์การรับรู้ในหลากหลายรูปแบบ และเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ให้ผู้รับสารกำหนดการรับรู้เลือกประสบการณ์ และต่อยอดประสบการณ์ในโลกเนื้อหาสู่ชีวิตจริงได้ ดังนั้น คำว่า Transmedia Storytelling เป็นภาษาไทยด้วยคำว่า “การเล่าเรื่องข้ามสื่อ” สะท้อนกระบวนการสื่อสารที่เน้นการเดินทางไปยังช่องทางสื่อต่าง ๆ เพื่อเก็บประสบการณ์การรับรู้ให้สมบูรณ์ (สกุลศรี ศรีสารคาม, 2561)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นในการสร้างสรรค์ผลงานสื่อที่ครอบคลุมถึงการฟื้นฟูภาพลักษณ์การป้องกันตนเองของนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายทราบถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดเหตุอาชญากรรม ทั้งนี้การฟื้นฟูภาพลักษณ์ชุมชนในพื้นที่ควรตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วม ในการสอดส่องพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เพราะอาชญาวิทยาอยู่ในบริบทของสังคม และมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม ดังนั้นการดำเนินการตามกรอบแนวคิดงานวิจัย จึงต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิด เหยื่อ และชุมชน อันจะนำมาเป็นทางในการแก้ไขและปรับปรุงปัญหาให้มีความสอดคล้องกับแนวทางของภาครัฐ และสามารถคุ้มครองนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศึกษาเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะในการสร้างสรรค์และใช้สื่อเพื่อการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์และศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัย (Practice-Based Research) การทำงานสร้างสรรค์โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ในสาขานั้น ๆ ทั้งนี้จะเน้นถึงความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและสร้างสรรค์ ที่แสดงออกด้วยความเป็นเอกลักษณ์ของผลงาน (Originality) หรือการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงาน

สร้างสรรค์ในสาขาศิลปะการออกแบบ โดยใช้การวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) การวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) ใน 4 กลุ่ม ได้แก่ Comic Books, Feature Films, Video Games และ Web Video Series จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลและร่างกรอบแนวคิดสำหรับประเมินรูปแบบการสร้างสรรค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน จะประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เกาะเต่า จำนวน 7 คน

ระยะที่ 2 ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์รหัส (Coding) ในการแยกแยะข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นแยกข้อมูลออกเป็นรหัส (Open Coding, Axial Coding และ Selective Coding) เพื่อนำไปสู่การพัฒนามโนทัศนศิลป์ที่บูรณาการข้ามช่องทางสื่อหลากหลาย

ระยะที่ 3 นำข้อมูลที่สังเคราะห์เป็นต้นแบบการสร้างสรรค์ผลงาน

หลังจากสรุปข้อมูลและวิเคราะห์ได้แนวคิด ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบสื่อสำหรับฟื้นฟูภาพลักษณ์เกาะเต่าผ่านการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จากนั้นจึงทดลองสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบการ์ตูนและแอนิเมชันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และประเมินคุณภาพผลงานกับผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 4 ประเมินผลและสรุปผลการทดลอง

การประเมินความเหมาะสมของ ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อฯ

1. นำผลงานศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อฯ ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นให้ผู้มีความเกี่ยวข้องกับปัญหา ในพื้นที่เกาะเต่าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กลุ่มที่ 1 ประเมินความเหมาะสม จำนวน 7 ท่าน โดยการเข้าไปพบทีละท่าน

2. นำผลงานศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อฯ ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นให้ผู้มีความเกี่ยวข้องกับปัญหา ในพื้นที่เกาะเต่าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กลุ่มที่ 2 ประเมินความเหมาะสม จำนวน 7 ท่าน โดยการเข้าไปพบทีละท่าน และตัวแทนนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 30 คน

3. นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้มีความเกี่ยวข้องกับปัญหา ในพื้นที่เกาะเต่าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มาปรับปรุงแก้ไข จนกระทั่งได้รูปแบบที่สมบูรณ์

4. นำผลงานสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์ให้กลุ่มตัวอย่างที่ 3 นักท่องเที่ยวต่างชาติ ผู้รับชมผลงานสำหรับใช้ในการศึกษา การออกแบบศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อฯ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ โดยกลุ่มเป้าหมายผู้ชมผลงานต้นแบบ เพื่อให้ได้คำตอบโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย ตรงตามเป้าหมายของการประเมินและการได้รับความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน กำหนดจำนวนผู้ให้ความร่วมมือ ตอบแบบประเมินและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เรียบร้อยสมบูรณ์ 365 ชุด เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติครั้งนี้ สามารถสรุปผลให้เห็นภาพตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ศึกษาเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะในการสร้างสรรค์และใช้สื่อเพื่อการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ต้องใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และมีความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจและเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของผู้ชม การใช้สีและภาพลักษณ์ การเลือกใช้สี ใช้สีสันที่สดใสและสีธรรมชาติ เช่น สีฟ้าของท้องฟ้าและทะเล สีเขียวของต้นไม้ เพื่อสร้างความรู้สึกสงบและปลอดภัย การใช้สีที่สื่อถึงความสดชื่นและพลังงาน เช่น สีเหลืองและสีส้ม เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร การออกแบบภาพลักษณ์ การใช้ภาพถ่ายและภาพวาดที่สวยงามของทัศนียภาพธรรมชาติและกิจกรรมที่น่าสนใจบนเกาะเต่า เช่น ดำน้ำ ชมพระอาทิตย์ตกดิน และวิถีชีวิตของชุมชน การสร้างกราฟิกและภาพวาดที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะเต่า เช่น สัตว์ทะเล ปะการัง และอาคารทรงไทย การเล่าเรื่อง (Storytelling) การสร้างเนื้อเรื่องที่ดึงดูดใจผ่านตัวละครที่หลากหลาย เล่าเรื่องที่มีการผจญภัยและการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ บนเกาะเต่า ผ่านตัวละครที่น่าสนใจและมีความสัมพันธ์กับผู้ชม การเน้นเรื่องราวของชุมชนและความพยายามในการฟื้นฟูพื้นที่หลังเหตุการณ์อาชญากรรมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ชม การใช้การเล่าเรื่องผ่านสื่อต่าง ๆ การทำวีดีโอสารคดีหรือแอนิเมชันที่บอกเล่าเรื่องราวของเกาะเต่า ทั้งในแง่มุมของความสวยงามและความพยายามในการฟื้นฟู การเขียนบทความหรือบล็อกที่เล่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีบนเกาะเต่า จากมุมมองของนักท่องเที่ยวจริง ๆ การใช้เสียงและดนตรี การเลือกใช้ดนตรี การใช้ดนตรีที่มีความไพเราะและสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เช่น ดนตรีแนวอะคูสติก ดนตรีบรรเลงที่เน้นเสียงธรรมชาติ การใช้ดนตรีที่มีจังหวะและพลังงานเพื่อกระตุ้นความตื่นเต้นและความสนุกสนาน เช่น ดนตรีแนวเร็กเก้หรือดนตรีพื้นบ้าน การใช้เสียงของธรรมชาติ เช่น เสียงคลื่นทะเล เสียงนกร้อง เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่สมจริงและผ่อนคลาย การบันทึกเสียงจากกิจกรรมต่าง ๆ บนเกาะเต่า เช่น เสียงการดำน้ำ เสียงการทำกิจกรรมของชุมชน การใช้เกมกระดาน การสร้างเกมกระดานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยและการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ บนเกาะเต่า เพื่อดึงดูดความสนใจของกลุ่มคนรุ่นใหม่ การทำงานร่วมกับชุมชน การจัดนิทรรศการและกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชน โดยเชิญนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนมาร่วมงาน การจัดกิจกรรมศิลปะที่ให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม

สรุป การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าหลังจากเหตุการณ์อาชญากรรมจำเป็นต้องใช้การผสมผสานของเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะและสื่อในการสร้างสรรค์ โดยเน้นการสร้างเนื้อหาที่เชิงบวกและดึงดูดใจ การทำงานร่วมกับชุมชน และการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ในวงกว้าง การวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาที่เกาะเต่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

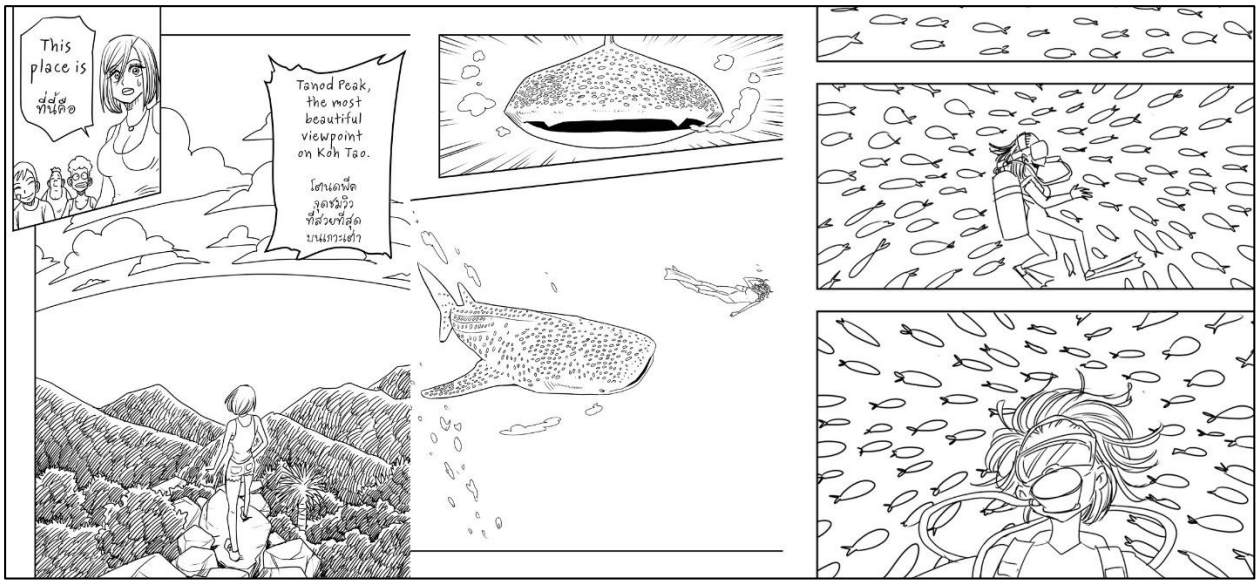
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์และศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ การใช้การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าจากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสามารถสร้างสรรค์ในรูปแบบแอนิเมชันการ์ตูนเล่ม และเกมกระดานได้ ดังนี้

แอนิเมชัน 2 มิติ ระยะเวลา 22 นาที โดย เนื้อเรื่อง สร้างเรื่องราวที่มีตัวละครหลักเป็นนักท่องเที่ยวหรือชาวบ้านที่มีประสบการณ์ที่น่าจดจำในเกาะเต่า เน้นการผจญภัย การค้นพบ และมิตรภาพ โดยมีการผสมผสานเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเอาชนะอุปสรรคและการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ การสร้างตัวละครพัฒนาตัวละครที่หลากหลายและน่ารัก เช่น นักท่องเที่ยวที่กล้าหาญ ชาวบ้านที่เป็นมิตร และสัตว์ทะเลที่มีเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความรักใคร่จากผู้ชม สถานที่ใช้ฉากทัศนียภาพที่สวยงามของเกาะเต่า เช่น ชายหาด ปะการัง และวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน เพื่อแสดงถึงความงดงามและความสงบสุขของพื้นที่

ภาพที่ 1 แอนิเมชัน 2 มิติ (2D Animation) “Stay Safe On Kho Tao” สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

การ์ตูนเล่ม (Comic Strip) จำนวน 78 หน้า เนื้อเรื่องเล่าเรื่องราวที่มีหลายมิติ โดยเน้นการผจญภัย การค้นพบ และการฟื้นฟู ซึ่งอาจมีการสำรวจเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของเกาะเต่า การสืบสวนและการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น หลังจากเหตุการณ์อาชญากรรมที่เกิดขึ้น การออกแบบภาพใช้ภาพวาดที่มีรายละเอียดและสวยงาม เพื่อดึงดูดผู้อ่านและสร้างบรรยากาศที่เสมือนจริงและน่าติดตาม โครงสร้างจัดทำเป็นการ์ตูนเล่มที่มีหลายตอน เพื่อให้เรื่องราวมีความลึกซึ้งและสามารถติดตามต่อเนื่องได้ พร้อมกับการใช้ภาพที่สวยงามและการเล่าเรื่องที่น่าตื่นเต้น

ภาพที่ 2 การ์ตูนเล่ม (Comic Strip) “Stay Safe On Kho Tao” สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

เกมกระดาน (Board Game) แนวคิดของเกมออกแบบเกมกระดานที่เน้นการผจญภัยและการฟื้นฟู โดยผู้เล่นต้องร่วมมือกันเพื่อสำรวจและแก้ไขปัญหาบนเกาะเต่า เช่น การฟื้นฟูธรรมชาติ การสร้างความสัมพันธ์กับ

ชุมชน และการค้นพบสมบัติที่ซ่อนอยู่ กฎกติกาสร้างกฎกติกาที่เน้นการทำงานร่วมกัน (Cooperative Gameplay) เพื่อให้ผู้เล่นรู้สึกถึงความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา การออกแบบใช้การออกแบบที่มีความสวยงามและสร้างสรรค์ โดยใช้ภาพวาดและองค์ประกอบที่สื่อถึงความงดงามของเกาะเต่า และเรื่องราวที่น่าติดตาม

ภาพที่ 3 เกมกระดาน (Board Game) “Stay Safe On Kho Tao” สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

การผสมผสานข้ามสื่อ การเชื่อมโยงเรื่องราวให้เนื้อเรื่องในแอนิเมชัน การ์ตูนเล่ม และเกมกระดานมีการเชื่อมโยงกัน โดยอาจมีตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในทุกสื่อ ทำให้ผู้ชมและผู้เล่นรู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวของเรื่องราว

การโปรโมตข้ามสื่อใช้การโปรโมตที่ผสมผสานระหว่างสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวและการรับรู้ในวงกว้าง เช่น การปล่อยตัวอย่างแอนิเมชันในช่วงที่เผยแพร่การ์ตูนเล่ม หรือการแจกเกมกระดานเป็นส่วนหนึ่งของการโปรโมตแอนิเมชัน

สรุป การใช้การเล่าเรื่องข้ามสื่อบนพื้นที่เกาะเต่าจากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในรูปแบบแอนิเมชัน การ์ตูนเล่ม และเกมกระดาน สามารถสร้างความสนใจและการรับรู้ในเชิงบวกให้กับเกาะเต่า โดยการผสมผสานเรื่องราวที่น่าติดตาม การออกแบบที่สร้างสรรค์ และการโปรโมตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาที่เกาะเต่าได้อีกครั้ง นอกจากนี้ผลงานแอนิเมชันควรมีระยะเวลาในการนำเสนอที่ยาวพอสมควร เพื่อให้ผู้ชมสามารถซึมซับความงดงามของธรรมชาติและเนื้อหาได้มากขึ้น โดยงานวิจัยเรื่องนี้มีการสร้างสรรค์ผลงานแอนิเมชัน 2 มิติ จำนวน 22 นาที และการ์ตูนช่องจำนวน 78 หน้า ยิ่งไปกว่านั้นควรมีการต่อยอดงานวิจัยนี้ไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่เคยเกิดเหตุอาชญากรรมเพื่อสร้างแนวทางฟื้นฟูภาพลักษณ์และการใช้สื่อที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. วิเคราะห์ศึกษาเครื่องมือและกลยุทธ์ศิลปะในการสร้างสรรค์และใช้สื่อเพื่อการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การใช้การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าจากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สามารถสร้างสรรค์ในรูปแบบแอนิเมชัน การ์ตูนเล่ม และเกมกระดานได้ ดังนี้ 1) แอนิเมชัน เนื้อเรื่อง เล่าเรื่องผ่านตัวละครหลัก เช่น นักท่องเที่ยวหรือชาวบ้านที่ผจญภัยและฟื้นฟูเกาะ เน้นทัศนียภาพที่สวยงามและความสงบสุข 2) การ์ตูนเล่ม (Comic Strip) เนื้อ

เรื่องเล่าเรื่องราวที่มีหลายมิติ โดยเน้นการนำเสนอเรื่องราวการผจญภัยและการแก้ปัญหาในท้องถิ่น โดยใช้ภาพวาดที่มีรายละเอียดและสวยงาม และดำเนินเรื่องในหลายตอน 3) เกมกระดาน (Board Game) ออกแบบเกมที่ผู้เล่นร่วมมือกันฟื้นฟูเกาะและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยเน้นการทำงานร่วมกัน (Cooperative Gameplay) 4) การผสมผสานข้ามสื่อ เชื่อมโยงตัวละครและเหตุการณ์ในทุกสื่อ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความเป็นหนึ่งเดียวในเรื่องราว และ 5) การโปรโมตข้ามสื่อ ใช้สื่อหลายช่องทางในการโปรโมต เช่น ปล่อยตัวอย่างแอนิเมชันพร้อมกับการเผยแพร่การ์ตูนเล่ม และแจกเกมกระดานในการโปรโมต ซึ่งจากการสร้างสรรค์สื่อทางศิลปะเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าจากคดีอาชญากรรมดังกล่าว ต้องใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และมีความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจและเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของผู้ชม สอดคล้องกับ ธาม เชื้อสถาปนศิริ ได้ศึกษาเรื่อง เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia: Story-telling) การเล่าเรื่องข้ามสื่อ คือ เทคนิคการเล่าเรื่องที่ใช้ประโยชน์จากการแบ่งเรื่องออกเป็นส่วนย่อย ๆ และผลิตเรื่องราวส่วนย่อย ๆ นั้นนำเสนอผ่านช่องทางสื่อที่แตกต่างกัน โดยที่เรื่องทั้งหมดนั้นต่างก็มีส่วนที่เป็นเนื้อหาสมบูรณ์ในตัวมันเองหรือไม่ก็ได้ และเรื่องต่าง ๆ สามารถนำมารวมกันเป็นเรื่องเดียวกันได้โดยผ่านประสบการณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ของผู้ชมหรือผู้ใช้งานสื่อ การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2558)

2. การพัฒนากลยุทธ์และศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อในการฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ พบว่า การใช้กลยุทธ์เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) สามารถสร้างผลกระทบเชิงปฏิบัติได้จริง โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อปรับภาพลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผลกระทบหลัก ได้แก่ 1) กระจายเนื้อหาหลายมุมมอง ใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วิดีโอ บล็อก และ Social Media เพื่อนำเสนอเรื่องราวเชิงบวกเกี่ยวกับการฟื้นฟูธรรมชาติ ความปลอดภัย และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งช่วยลดภาพจำด้านลบ 2) สร้างการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีบทบาท เช่น การแชร์ประสบการณ์ หรือเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในพื้นที่ 3) เนื้อหาเชิงบวก เล่าเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่ดีในชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้สึกเชิงบวกและเชื่อมโยงกับผู้ชม 4) สร้างแรงบันดาลใจ นำเสนอเรื่องราวของนักท่องเที่ยวหรือคนในชุมชนที่ฟื้นตัวจากวิกฤต ซึ่งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ชม 5) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน การทำงานร่วมกันจะช่วยนำเสนอเรื่องราวที่จริง และสะท้อนการพัฒนาของชุมชน 6) จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การจัดงานท้องถิ่นหรือแคมเปญเชิงอนุรักษ์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างภาพลักษณ์ใหม่ และ 7) ประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น การเล่าเรื่องข้ามสื่อยังสามารถปรับใช้ในพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรม โดยเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

การใช้กลยุทธ์เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) ผ่านแอนิเมชัน การ์ตูน และบอร์ดเกม สามารถช่วยป้องกันความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของเกาะเต่าในอนาคต โดยหน่วยงานภาครัฐและชุมชนสามารถดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างเรื่องราวเชิงบวก นำเสนอเรื่องการฟื้นฟูและพัฒนาเกาะ เช่น ความปลอดภัยและความร่วมมือของชุมชน ผ่านสื่อเพื่อเสริมความเชื่อมั่น 2) สร้างแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดเรื่องราวของคนท้องถิ่นที่มีบทบาทแก้ปัญหา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว 3) ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกม พัฒนาเกมที่สอนการรับมือสถานการณ์เสี่ยงและการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อใช้ในโรงเรียนและโปรโมตการท่องเที่ยวที่ปลอดภัย 4) ประชาสัมพันธ์ข้ามสื่อ ใช้แคมเปญการ์ตูนและแอนิเมชันเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย เช่น ครอบครัวและนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ โดยเน้นเรื่องอนุรักษ์ธรรมชาติและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม 5) ขยายการเข้าถึงผ่าน Social Media เผยแพร่เนื้อหาออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและนำเสนอความปลอดภัยของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6) สร้างความร่วมมือ รัฐบาลสนับสนุนการพัฒนาเนื้อหาข้ามสื่อที่เน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการป้องกันอาชญากรรม โดยทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และ 7) ส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรม สร้างเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อสร้างการตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน

อุปสรรคและข้อจำกัดในการใช้กลยุทธ์สื่อข้ามสื่อเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่ามีหลายประการ ได้แก่ 1) ด้านงบประมาณ การผลิตสื่อ เช่น แอนิเมชัน การ์ตูน และบอร์ดเกม มีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะหากต้องการคุณภาพระดับสูง การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพออาจลดคุณภาพของงานและไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ 2) ด้านความเชี่ยวชาญ การผลิตสื่อข้ามสื่อ เช่น แอนิเมชันและบอร์ดเกม ต้องใช้ทักษะเฉพาะทาง หากขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญ อาจส่งผลต่อคุณภาพและความน่าสนใจของเนื้อหา 3) ด้านระยะเวลา การผลิตสื่อต้องใช้เวลา หากใช้เวลานานเกินไป อาจทำให้การฟื้นฟูภาพลักษณ์ล่าช้าและพลาดโอกาสในการสร้างความเชื่อมั่นในระยะสั้น 4) ด้านการปรับตัวต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เหตุการณ์อาชญากรรมที่เกิดขึ้นทันทีอาจต้องการสื่อที่ตอบสนองอย่างรวดเร็ว ซึ่งสื่อที่ผลิตช้าจะไม่ทันกับสถานการณ์ 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน บางครั้งชุมชนอาจไม่มีความเข้าใจหรือไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการออกแบบสื่อ ทำให้เนื้อหาไม่สะท้อนความเป็นจริงของพื้นที่ 6) ด้านการเผยแพร่และเข้าถึง การเข้าถึงผู้ชมเป้าหมาย เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติ อาจมีข้อจำกัดในการประชาสัมพันธ์ ทำให้ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มที่ต้องการ 7) ด้านการแข่งขันในตลาด สื่อประเภทแอนิเมชัน การ์ตูน และบอร์ดเกมต้องแข่งขันกับสื่ออื่น ๆ การดึงดูดความสนใจของผู้ชมจึงต้องใช้การตลาดและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และ 8) ด้านการจัดการความคาดหวัง การใช้สื่อข้ามสื่อเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถฟื้นฟูภาพลักษณ์ได้ทั้งหมด เนื่องจากต้องใช้การทำงานหลายฝ่ายเพื่อให้เห็นผลลัพธ์ในระยะ อย่างไรก็ตาม การใช้กลยุทธ์เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) สามารถสร้างผลกระทบเชิงปฏิบัติ สร้างความสนใจและการรับรู้ในเชิงบวกให้กับเกาะเต่าได้จริง สอดคล้องกับสกุลศรี ศรีสารคาม ได้ศึกษาเรื่อง Producer's Guide to Transmedia Storytelling การเล่าเรื่องข้ามสื่อและกลยุทธ์เนื้อหาหลากแพลตฟอร์ม การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia Storytelling) เป็นกลยุทธ์ในการสร้างเนื้อหาที่ ได้ประโยชน์ 2 มิติ ผสานพลังไปด้วยกัน ซึ่งเป็นการสร้าง “คุณค่า” (Value) ให้กับการทำสื่อและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ทั้งโอกาสในเชิงคุณค่าต่อสังคมด้วยพลังการมีส่วนร่วม และ โอกาสในเชิงธุรกิจของรูปแบบการหารายได้จากหลายช่องทางและจากความผูกพันกับผู้รับสาร ผู้ผลิตสื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสมดุลของสื่อที่เป็นฟันเฟืองทางสังคมและความอยู่รอดของธุรกิจสื่อ (สกุลศรี ศรีสารคาม, 2565)

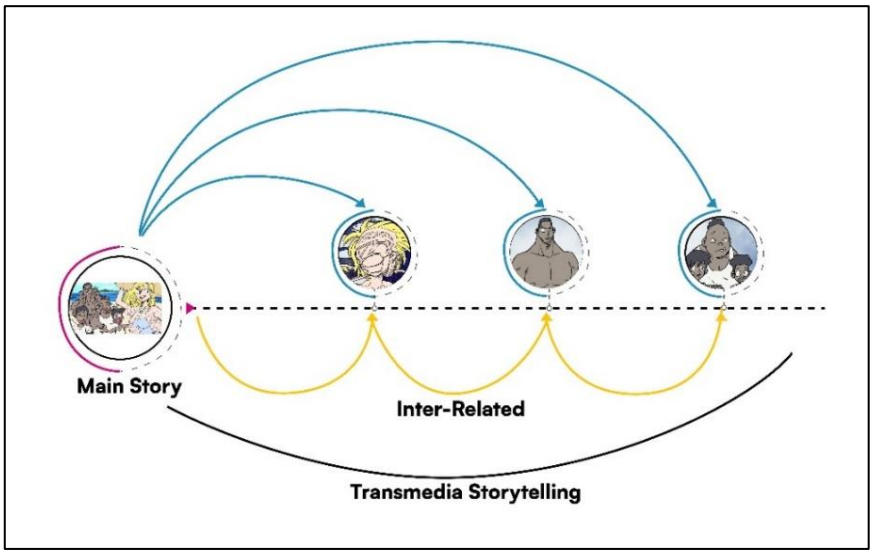
องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์การใช้สื่อในการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมแตกต่างจากการใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่องข้ามสื่อและมีความแตกต่างอย่างมาก เพราะการใช้ศิลปะในการข้ามสื่อถือเป็นแนวคิดใหม่ในการสร้างภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า การผลิตสื่อที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคจะทำให้การเล่าเรื่องและสื่อสารอย่างมีพลัง โดยสามารถใช้วิธีการดังนี้ การเล่าเรื่องโดยใช้องค์ประกอบหลากหลาย การ์ตูนเล่ม และแอนิเมชันเชิงสารคดี สร้างสารคดีที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นจริงของเกาะเต่า นำเสนอแง่มุมที่น่าสนใจ เช่น ความงดงามของธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกเล่าเรื่องราวเชิงบวก เรื่องราวความสำเร็จของธุรกิจท้องถิ่น กิจกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โซเชียลมีเดีย (Social Media) ในการเล่าเรื่องราวโดยผ่านภาพถ่ายและวิดีโอสั้น ๆ ที่เน้นถึงความสวยงามของเกาะเต่า และการฟื้นฟูหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การสร้างเนื้อหาที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ ใช้ภาพเคลื่อนไหว ใช้กราฟิกที่สวยงามและเข้าใจง่าย เพื่ออธิบายข้อมูลที่สำคัญ เช่น การปรับปรุงความปลอดภัย และมาตรการในการดูแลนักท่องเที่ยว การสร้างแบรนด์ด้วยเรื่องราว การสร้างแคมเปญการตลาดที่เล่าเรื่องราวผ่านตัวละครสมมติ หรือเรื่องราวที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์จริง เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกเชื่อมโยงและมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว การเล่าเรื่องของชาวบ้าน นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านและธุรกิจท้องถิ่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือนเกาะเต่าร่วมแชร์ประสบการณ์เชิงบวกผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) และสร้างแฮชแท็ก (Hashtag) ด้วยคำหรือวลีที่นำหน้าด้วยเครื่องหมาย # ซึ่งจะใช้โพสต์บนโซเชียลมีเดีย (Social Media) ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจหัวข้อเจอโพสต์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบน

เกาะเต่า โดยในการสร้างแคมเปญครั้งนี้ ผู้วิจัยจะสร้างเช่น แฮชแท็กที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและความงดงามของเกาะเต่า โดยมีแฮชแท็กต่าง ๆ ดังนี้ #SafeTravels #StaySafeonKhoTao #SafeKhoTao #SafeTravelsonKhotao #BesttimetoseeonKhoTao #FundamentalFund #TSRI #RMUTR #BA #DBT #DMK # BigFishResortKohTao #bigfishresortandrestaurant #kohtaothailand #beautyfullbeach #suratthanithailand #southofthailand #islandamazing #thailand #StaySafeonKhoTao

ยิ่งไปกว่านั้นจะมีการจัดกิจกรรมและแคมเปญ งานอีเวนต์และเทศกาล จัดกิจกรรมที่เชิญชวนนักท่องเที่ยวมาร่วมชมนิทรรศการงานสร้างสรรค์ทั้งในส่วนของการ์ตูนเล่ม แอนิเมชัน และบอดเกม จากโครงการวิจัย สร้างแคมเปญออนไลน์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการรักษาความปลอดภัย และการร่วมมือกับชุมชน สร้างคำขวัญหรือข้อความที่สั้น กระชับ และจดจำได้ง่ายในการเผยแพร่งานสร้างสรรคครั้งนี้จะใช้สโลแกน “Stay Safe on Koh Tao” เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้และการปฏิบัติตัวในสถานการณ์ที่อาจเกิดอันตรายการประชาสัมพันธ์สื่อผ่านชุมชน ทำความร่วมมือกับชุมชนในการเผยแพร่สื่อและเรื่องราวเชิงบวก การร่วมงานกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เชิญเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเล่าเรื่องและแชร์ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกาะเต่า การใช้การเล่าเรื่องข้ามสื่อจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาเยือนเกาะเต่าอีกครั้ง โดยเน้นการนำเสนอเรื่องราวเชิงบวกและความเป็นจริงที่น่าสนใจ

กล่าวโดยสรุป ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ศิลปะของการนำเสนอสาร แก่นแนวคิด และเส้นเรื่องไปสู่ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยการวางแผนที่ดี และการมีศิลปะในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างแยบยล พร้อม ๆ กับการใช้สื่อหลากหลายแพลตฟอร์ม นับเป็นปรัชญาทางการสื่อสาร การขยายสาระแห่งเรื่องเล่า และทำให้วงจรของเรื่องเล่าที่สร้างสรรค์ขึ้นถูกขยายออกไป เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับชมสามารถเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าด้วย นอกจากนั้นยังสามารถเลือกรับชมสื่อเพียงบางแพลตฟอร์มก็สามารถเข้าถึงสาระเนื้อหาได้ แต่หากสามารถเข้าถึงเรื่องเล่าได้ทุกแพลตฟอร์ม จะสามารถนำไปสู่ความพึงพอใจในโลกของเนื้อหาได้มากกว่า เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดและเข้าไปอยู่ในศูนย์กลางของโลกแห่งเรื่องเล่า “Stay Safe on Koh Tao”

ภาพที่ 4 โมเดลกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าหลังเหตุการณ์อาชญากรรมต้องใช้กลยุทธ์ศิลปะและสื่อที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์เนื้อหาด้านบวก การทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่เนื้อหาอย่างกว้างขวาง การวางแผนที่รอบคอบและการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมา ประเด็นด้านจริยธรรมมีความสำคัญ ต้องให้ความเคารพต่อผู้เสียหายจากเหตุอาชญากรรม โดยหลีกเลี่ยงการใช้เรื่องราวของพวกเขาเพื่อผลประโยชน์ในการฟื้นฟูภาพลักษณ์ รวมถึงการสื่อสารที่โปร่งใสและตรงไปตรงมา การสร้างเรื่องราวผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การ์ตูนและแอนิเมชัน ควรระมัดระวังในการเล่าเรื่องเพื่อไม่ให้ซ้ำเติมความเจ็บปวดของผู้เสียหาย และควรให้ความสำคัญกับการเยียวยาทางจิตใจแก่พวกเขาก่อน การพัฒนาชุดเนื้อหาที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกันอย่างยั่งยืน เช่น การเล่าเรื่องผ่านการ์ตูน แอนิเมชัน และบอร์ดเกม ควรสร้างเนื้อหาที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของเกาะเต่าอย่างชัดเจน เนื้อหาควรเชื่อมโยงกับการฟื้นฟูมาตรการรักษาความปลอดภัย การสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาสร้างความสนใจและมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการเล่าเรื่อง สรุป การใช้ศิลปะและสื่อข้ามสื่อเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของเกาะเต่าผ่านการ์ตูน แอนิเมชัน และบอร์ดเกม สามารถเสริมสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรม ความเคารพต่อผู้เสียหาย และการทำงานร่วมกับชุมชน จากการทดลองยังพื้นที่ที่เกิดจากคดีอาชญากรรมยังมีอีกมาก ผู้วิจัยเล็งเห็นว่านำไปต่อยอดทำการศึกษาวิจัยเจาะลึกเฉพาะประเภท การไล่ระดับอารมณ์ของอารมณ์ตัวละครและบรรยากาศสามารถช่วยสร้างอรรถรสเพื่อให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมกับการเล่าเรื่องมากขึ้น การสร้างสรรค์ผลงานขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญของผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นๆ ด้วย ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งหมด ข้อดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเป็นการชี้แนวทางในการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจศึกษาด้านนี้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับโครงการวิจัยมูลฐาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สัญญาเลขที่ FRB6742/2567 รหัสโครงการ 192968 โครงการวิจัยเรื่อง ศิลปะในการสร้างสรรค์สื่อ: เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์พื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2558). เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia: story-telling). วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า, 2(1), 59-88.

สกุลศรี ศรีสารคาม. (2561). สรุปโครงการพัฒนานวัตกรรมและองค์ความ รู้เพื่อผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (Thai Media Lab). กรุงเทพมหานคร: กองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.

สกุลศรี ศรีสารคาม. (2565). Producer's Guide to Transmedia Storytelling การเล่าเรื่องข้ามสื่อและกลยุทธ์เนื้อหาหลากแพลตฟอร์ม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).

สถานีตำรวจภูธรเกาะเต่า. (2558). สถิติคดีอาญาของสถานีตำรวจภูธรเกาะเต่าในปีงบประมาณ 2558 - 2559. สุราษฎร์ธานี: สถานีตำรวจภูธรเกาะเต่า.

สถาบันวิจัยและประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2558). สุขภาพคนไทย 2558 : อุบายขายสุขภาพ เมื่อสุขภาพเป็นสินค้า ยาคือเครื่องมือหากำไร. นครปฐม: สถาบันวิจัยและประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). โครงการศึกษาความเหมาะสมในการประกาศเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวและการรับฟังความคิดเห็นในการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและหมู่เกาะทะเลใต้ (เกาะสมุย เกาะพงัน และเกาะเต่า). เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก https://secretary.mots.go.th/policy/more_news.php?cid=45.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). ข้อมูลทรัพยากร: สถิตินักท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2551. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก https://data.go.th/dataset/stattourism.

สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2561). วิเคราะห์สรุปสถานการณ์จากชุดข้อมูลกลางของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก http://statdw.nso.go.th/surat/images/attachments/article/271/R_travel61.pdf.

สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). รายงานสถานการณ์และแนวโน้มเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพมหานคร: สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

เอ็นไวโรเซล (ประเทศไทย). (2557). เอ็นไวโรเซล บริษัทวิจัยยักษ์ใหญ่ของโลก เผยผลสำรวจ กรณีคดีเกาะเต่า ยันเมืองไทยยังน่าเที่ยว แต่ติดลบเรื่องภาพลักษณ์คนไทย [PR]. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก https://www.brandbuffet.in.th/2014/10/envirosell-survey-koh-tao/.

BBC NEWS ไทย. (2561). คดีเกาะเต่า: 4 ประเด็นน่าสนใจคดีอาชญากรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-45327318.

Jenkins, H. (2021). Transmedia Education: the 7 Principles Revisited. Retrieved June 10, 2023, from https://henryjenkins.org/blog/2010/06/transmedia_education_the_7_pri.html?rq=transmedia%20principle.

Thaihealthreport. (2558). 10 ปัญหาอาชญากรรมหนามยอกการท่องเที่ยวไทย. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2566 จาก https://www.thaihealthreport.com/file_book/2558-10-p-10.pdf.

บทความวิจัย

ประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม*

THE EXPERIENCES OF COPING WITH ILLNESS AND THE ESSENCE OF BUDDHIST PRINCIPLES APPLIED DURING ILLNESS BY PATIENTS WITH ADVANCED-STAGE COLORECTAL CANCER

อารยา เจรนุกุล[1] แสงเดือน พรมแก้วงาม[2*], กฤษณา รักษาโฉม[3], นงลักษณ์ อนันตอาจ[4]
Araya Jeranukul[1], Saengduean Phromkaewngam[2*], Kritsana Raksachom[3], Nongluk Ananta-ard[4]
[1]สถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Srisavarindhira Thai Red Cross Institute of Nursing, Bangkok, Thailand
[2]คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา ประเทศไทย
[2]School of Nursing, University of Phayao, Phayao, Thailand
[3]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย
[3]Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand
[4]โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[4]King Chulalongkorn Memorial Hospital, The Thai Red Cross Society, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: aomaom9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาประสบการณ์การเผชิญกับการเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยวิถีพุทธ จำนวน 22 ราย เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลบันทึกการเยี่ยม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ความน่าเชื่อถือของข้อมูลดำเนินการตามเกณฑ์ของลินคอนและกูบา ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์การเผชิญกับการเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม และแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วย มี 2 ประเด็น คือ 1) การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ได้แก่ 1.1) เรียนรู้กับการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย มีอาการหนัก โอกาสรอดชีวิตต่ำ รักษายาวนานต่อเนื่อง และต้องมีทุนทรัพย์ 1.2) ชีวิตเปลี่ยนแปลง: ด้านร่างกาย จิตใจ และการดำเนินชีวิต และ 1.3) ดูแลกายและใจเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วย โดยปรับเรื่องอาหารและการใช้ชีวิตในสังคม ค้นหาคำตอบของชีวิตและการเจ็บป่วย และเยียวยาใจ โดยมีครอบครัวและสังคมสนับสนุน และ 2) การบำบัดทุกข์ขณะเจ็บป่วยด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่ 2.1) เริ่มที่ใจจากมีความเชื่อและศรัทธาและเปิดใจเรียนรู้ 2.2) ยึดหลักธรรมเป็นสรณะ: พระไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม และ 2.3) หลักพุทธธรรมกับมุมมองในการบำบัดทุกข์ทางใจของผู้เจ็บป่วยต่างศาสนา ได้แก่ ไตรลักษณ์: สัจจธรรมของชีวิต และการทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

คำสำคัญ: ประสบการณ์, การเผชิญการเจ็บป่วย, แก่นสาระของพุทธธรรม, ผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม

* Received 8 October 2024; Revised 4 November 2024; Accepted 6 November 2024

Abstract

This research aimed to explore the experience of coping with illness among patients with advanced colorectal cancer and the essence of Buddhist principles applied during illness. This is a qualitative study, with key informants consisting of 22 patients with advanced colorectal cancer who participated in a project promoting quality of life through the Buddhist Way. The research tools included in-depth interviews. Data were collected from interviews, observations, and visitation records. The data were analyzed using content analysis and the credibility of the data was evaluated based on Lincoln and Guba's criteria. The research findings of the study revealed two main themes, including 1) Patients confronting their advanced colorectal cancer, which involved: 1.1) Learning to live with an incurable illness characterized by severe illness, low survival chances, prolonged and continuous treatment, and the need for financial resources; 1.2) Coping with life changes: physically, mentally, and in terms of daily living; and 1.3) Caring for the body and mind to better cope with the illness by adjusting diet and social life, finding answers about life and illness, and healing the mind; and 2) Alleviating suffering during illness with Buddhist principles, which involved: 2.1) Starting with the heart, having faith and belief, and being open to learning, 2.2) Adhering to Buddhist principles: the Three Characteristics and the law of karma, and 2.3) Using Buddhist principles and perspectives to alleviate the suffering of individuals from different religions, included the concept of the Three Characteristics: the truths of life and engaging in good deeds according to the patients' respective religious teachings.

Keywords: Experiences, Coping with Illness, The Essence of Buddhist Principles, Patients with Advanced-Stage Colorectal Cancer

บทนำ

มะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงเป็นมะเร็งที่พบบ่อยเป็นอันดับ 3 ในเพศชาย และอันดับ 2 ในเพศหญิง เสียชีวิตปีละ 5,476 คน และมีผู้ป่วยรายใหม่ปีละ 15,939 คน ซึ่งอัตราการเกิดโรคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2565) เมื่อเข้าสู่ระยะลุกลามจะไม่สามารถรักษาให้หายขาดแต่เป็นการรักษาเพื่อคงระดับคุณภาพชีวิต บรรเทาความทุกข์จากพยาธิสภาพของโรค ภาวะแทรกซ้อนและการรักษา เช่น การผ่าตัด การให้เคมีบำบัด การฉายรังสี และการให้ยามุ่งเป้า (Constantin, V. D. et al., 2023) การคุกคามของโรคที่รุนแรงส่งผลให้ผู้ป่วยต้องเผชิญกับความทุกข์ทางร่างกายจากอาการปวด อ่อนเพลียมาก นอนไม่หลับหรือหลับยาก ไม่อยากอาหาร และน้ำหนักลด (พรพิมล เลิศพานิช และคณะ, 2564); (Drury, A. et al., 2022)

กายที่เป็นทุกข์ส่งผลให้มีความทุกข์ทางใจ เช่น มีความวิตกกังวล กลัว (พัชรินทร์ แก้วรัตน์ และคณะ, 2560); (วราภรณ์ สาวิสิทธิ์, 2566) สูญเสียภาพลักษณ์จากการมีทวารเทียมที่หน้าท้อง (Colostomy) (Song, L. et al., 2020) ส่งผลกระทบทางสังคม เนื่องจากการมีถุงระบายที่หน้าท้องทำให้หลีกเลี่ยงการเข้าสังคมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Stavropoulou, A. et al., 2021) นอกจากนี้ บางรายไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจตามมา (Lim, C. Y. S. et al., 2021) ผลของการมีความทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจทำให้ความผาสุกทางจิตวิญญาณลดลง (Aktas, A. & Ugur, O., 2023) และคุณภาพชีวิตลดลง (Lim, C. Y. S. et al., 2021) ดังนั้น การเจ็บป่วยด้วยมะเร็งจึงมิใช่เป็นเพียงการรักษาโรค แต่รวมถึงการอยู่กับมะเร็งอย่างไรให้เข้มแข็ง ซึ่งการนำธรรมะมาใช้จะช่วยให้ทุกข์ทางใจลดลง (อธิพัฒน์ อธิพงษ์อาภรณ์, 2558)

พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดับทุกข์ทางใจจากการมีปัญญาเข้าใจธรรมชาติของชีวิตที่เป็นไปตามกฎของพระไตรลักษณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2565) คำสั่งสอนมุ่งนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติสุขและสังคมสงบสุข (ภูริเชษฐ์ สมพล และคณะ, 2565) แก่นแท้ของพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2554) ที่โยงความจริงของธรรมชาติสู่การใช้ประโยชน์ของมนุษย์ (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2562) ได้แก่ 1) ทุกข์ ที่เป็นสภาพตามธรรมชาติ คือ มีภาวะบีบคั้น คงสภาพไม่ได้ เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามสภาวะของไตรลักษณ์ 2) สมุทัย คือ สาเหตุของการเกิดทุกข์มาจากตัณหา 3 ได้แก่ ความโลภ โกรธ และหลง เนื่องจากความไม่รู้สภาวะของไตรลักษณ์ (อวิชชา) 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ และ 4) มรรค คือ หนทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งมี 8 ประการ ย่อส่วนลงมาเป็น “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564) ซึ่งหลักของศีล สมาธิ และปัญญาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพได้ (ปาริชาติ เปรมวิชัย, 2566) ดังนั้น หากผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ย่อมส่งเสริมสุขภาวะทางใจให้กับผู้ป่วยได้ จึงมีคำถามว่า ผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามนำหลักพุทธธรรมมาใช้อย่างไร

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีการศึกษาประสบการณ์การเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่ที่ได้รับยาเคมีบำบัด (พัชรินทร์ แก้วรัตน์ และคณะ, 2560) ประสบการณ์หลังผ่าตัดลำไส้ใหญ่ (Lovall, C. et al., 2024) ประสบการณ์การมีทวารเทียม (ชนิกา นิ่มสันต์, 2558); (Stavropoulou, A. et al., 2021); (Song, L. et al., 2020) และผู้รอดชีวิตจากมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรง (Lim, C. Y. S. et al., 2021) แต่ยังไม่พบประสบการณ์การเผชิญกับการเจ็บป่วยตั้งแต่ได้รับการวินิจฉัยครั้งแรกและการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ซึ่งการค้นหาประสบการณ์การเผชิญกับการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่ผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขนั้นเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการนำไปส่งเสริมสุขภาวะทางใจ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่มีเป้าหมายให้ประชาชนสุขภาพดี (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2561)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง ประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และลำไส้ตรงระยะลุกลาม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความเพื่อทำความเข้าใจต่อแก่นสาระสำคัญของปรากฏการณ์ที่ศึกษา จากผู้มีประสบการณ์ตรง (มณี อาภานันทิกุล, 2563); (Holloway, I. & Galvin, K., 2017)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ (Interpretative Phenomenological Qualitative Study)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามที่อยู่ระหว่างได้รับการรักษาด้วยเคมีบำบัด ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มารับการรักษาด้วยเคมีบำบัดที่หอผู้ป่วยนอกและหอผู้ป่วยใน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์คัดเข้า คือ 1) อายุ 20 - 70 ปี 2) นับถือศาสนาพุทธ 3) เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยวิถีพุทธทุกขั้นตอน ซึ่งมี 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมส่งเสริมปัญญาตามหลักพุทธธรรมแบบออนไลน์ และโปรแกรมสวดมนต์แบบออนไลน์ และ

4) มีความยินดีในการให้ข้อมูล เกณฑ์คัดออก คือ มีความเจ็บป่วยรุนแรงที่เป็นอุปสรรคต่อการร่วมกิจกรรมของโปรแกรม จำนวนผู้ให้ข้อมูลมี จำนวน 22 คน อยู่ในกลุ่มที่ร่วมโปรแกรมส่งเสริมปัญญาตามหลักพุทธธรรมแบบออนไลน์ จำนวน 11 คน และกลุ่มร่วมโปรแกรมสวดมนต์แบบออนไลน์ จำนวน 11 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย เป็นคำถามปลายเปิด เช่น “ขอให้ท่านเล่าประสบการณ์การเจ็บป่วยของท่านว่าเป็นอย่างไร ส่งผลกระทบกับท่าน อย่างไร” “ท่านนำหลักธรรมของศาสนาพุทธไปใช้อย่างไรขณะเจ็บป่วย” และ “ท่านคิดว่าหลักธรรมในเรื่องใดที่สามารถนำไปใช้ได้กับผู้ป่วยที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ” 2) เครื่องบันทึกเสียง จำนวน 2 เครื่อง 3) แบบ บันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ ประกอบด้วย วัน เวลา ที่ให้ข้อมูล ช่องทางการให้ข้อมูล ความรู้สึก บรรยากาศ ระหว่างสัมภาษณ์และสาระสำคัญ และ 4) แบบบันทึกการเยี่ยมขณะร่วมโปรแกรมของผู้ให้ข้อมูล การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยนั้น ทีมผู้วิจัยร่วมกันพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำไปขอความเห็นกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ที่เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา มะเร็ง และงานวิจัยเชิงคุณภาพ และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และปรับแนวทางการสัมภาษณ์อีกครั้งหลังสัมภาษณ์ในช่วงแรกเพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลโดยดำเนินการเก็บข้อมูลภายหลังโครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (COA No.0646/2023 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2566) และภายหลังได้รับอนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงข้อมูลการร่วมวิจัย ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย กิจกรรมของผู้ให้ข้อมูล ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ประโยชน์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับ การเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลโดยมีระบบการป้องกันการเข้าถึงข้อมูล การนำเสนอข้อมูลในภาพรวม การทำลายข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นการศึกษา ค่าชดเชยการเสียเวลาในการให้ข้อมูล ตอบข้อสงสัยจนผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ และขออนุญาตบันทึกเสียงก่อนการสัมภาษณ์

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เรียนเชิญผู้ที่ร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยวิถีพุทธให้ข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลหลังร่วมกิจกรรมของโครงการเสร็จสิ้นแล้ว และสอบถามความสมัครใจอีกครั้งเมื่อสิ้นสุดการร่วมกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 ถึง กันยายน 2567 นัดสัมภาษณ์ในวัน เวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก และเลือกช่องทางในการให้ข้อมูล มีผู้ให้ข้อมูล 19 ราย เลือกช่องทาง line application และ 3 รายเลือกช่องทาง zoom application ได้ขออนุญาตบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง ขณะสัมภาษณ์เปิดหน้าจอให้เห็นหน้าผู้ให้ข้อมูลและผู้สัมภาษณ์พร้อมสังเกตพฤติกรรม ใช้เวลาสัมภาษณ์ 45 - 60 นาที เป็นการสัมภาษณ์รายละ 1 ครั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันในทีมภายหลังสัมภาษณ์เสร็จแต่ละราย เพื่อหาประเด็นในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปและเป็นการทบทวนความเพียงพอของข้อมูล มีการขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มครั้งที่ 2 จำนวน 4 ราย และสัมภาษณ์จนข้อมูลอิ่มตัว ไม่มีข้อมูลใหม่ที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 22 เป็นการสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวิธีการของไดเคลแมนและอัลเลน (มณี อาภานันทิกุล, 2563); (Diekelmann, N. & Allen, D. A., 1989) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการบันทึกเทปมาถอดความแบบคำต่อคำ (Transcribed Verbatim) ร่วมกับข้อมูลจากบันทึกการเยี่ยมการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและการสวดมนต์ จากนั้นจัดระเบียบข้อมูลโดยเรียบเรียง กำหนดรหัส และเขียนสรุปการตีความข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละราย นำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันระหว่างทีมวิจัยจนได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกัน หลังจากนั้นสร้างประเด็นหลักและประเด็นย่อย พร้อมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลหลักและข้อมูลย่อย ทบทวนและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยบรรยายเนื้อหาตามประเด็นหลักที่ได้และใช้ประเด็นย่อยเป็นการสนับสนุน พร้อมทั้งนำบทสนทนา (Quotations) มาประกอบการ

บรรยาย ระบุรหัสผู้ให้ข้อมูลเพื่อรักษาความลับ โดย “b” หมายถึงผู้เข้าร่วมโปรแกรมสวดมนต์ และ “e” หมายถึงผู้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมปัญญาตามหลักพุทธธรรม

การตรวจสอบคุณภาพและความน่าเชื่อถือของการศึกษาใช้หลักของลินคอนและกูบา (Lincoln, Y. S. & Guba, E. G., 1985) โดยตรวจสอบคุณภาพและความน่าเชื่อถือ (Creditability) ของผลการศึกษาด้วยการเก็บข้อมูลหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต บันทึกภาคสนามและข้อมูลบันทึกติดตามการเยี่ยม ส่งสรุปผลการสัมภาษณ์ภายหลังการถอดเทปให้แก่ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบทุกราย (Member Checks) ส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ (Peer Debriefing) หลังจากทีมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์แล้ว มีการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (Confirmability) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ตรงในการนำวิถีพุทธไปใช้เพื่อให้มั่นใจว่าคำอธิบายบรรยายประสบการณ์มาจากประสบการณ์จริง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกให้เป็นระบบทุกครั้งภายหลังการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการตรวจสอบข้อมูลด้วยการถอดเทป แล้วนำข้อมูลมาทบทวนกับบันทึกภาคสนาม อ่านทวนซ้ำหลาย ๆ รอบ นำเสนอข้อมูลด้วยการอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ มีการรายงานการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อสามารถตรวจสอบเส้นทางการวิจัยได้ (Audit Trail) (Dependability)

ผลการวิจัย

ผลจากการค้นหาประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมในการนำไปใช้ขณะเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 22 ราย มีอายุเฉลี่ย 55.5 ปี (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.91) (22 - 69 ปี) เป็นเพศหญิง 14 คน (63.6%) เพศชาย 8 คน (36.4%) ส่วนใหญ่ได้รับการวินิจฉัยเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่ 15 ราย (68.22%) มะเร็งลำไส้ตรง 3 ราย (13.66%) มะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรง 2 ราย (9.1%) มะเร็งลำไส้ตรงและทวารหนัก 2 ราย (9.1%) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ พบว่า มะเร็งส่วนใหญ่ลุกลามไปที่ปอดอย่างเดียว 7 ราย (31.88%) ตับ 3 ราย (13.6%) กระดูก 2 ราย (9.1%) กระเพาะปัสสาวะ 1 ราย (4.5%) และต่อมหมวกไต 1 ราย (4.5%) และมีการลุกลามไปในหลายอวัยวะ ได้แก่ ไปที่ปอดและตับ 3 ราย (13.6%) ปอดและช่องท้อง 3 ราย (13.6%) ปอดและรังไข่ 1 ราย (4.5%) และปอด ตับ กระเพาะปัสสาวะ 1 ราย (4.5%)

2. ประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำไปใช้ขณะเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม พบสาระหลัก 2 ประเด็น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จัดประเด็นและกลุ่มประสบการณ์

ประเด็น (Themes)	หัวข้อ (Categories)	หัวข้อย่อย (Subcategories)
ประเด็นที่ 1 การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม	เรียนรู้กับการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย	เจ็บป่วยหนัก โอกาสรอดชีวิตต่ำ รักษายาวนาน ต่อเนื่อง และต้องมีทุนทรัพย์
	ชีวิตเปลี่ยนแปลง: ร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิต	ด้านร่างกาย: มีข้อจำกัดด้านการรับประทานอาหาร ท้องเสีย ปวด นอนไม่หลับ ด้านจิตใจ: ตกใจ ยอมรับไม่ได้ กลัวตาย ท้อแท้ สิ้นหวัง สูญเสียภาพลักษณ์ ด้านการดำเนินชีวิต: การใช้ชีวิตประจำวันมีการเปลี่ยนแปลงและมีข้อจำกัดในการเข้าสังคม
	ดูแลกายและใจเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วย	ปรับเรื่องอาหารและการใช้ชีวิตในสังคม ค้นหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตและการเจ็บป่วย เยียวยาใจตนเอง มีครอบครัวและสังคมเป็นแหล่งสนับสนุน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จัดประเด็นและกลุ่มประสบการณ์ (ต่อ)

ประเด็น (Themes)	หัวข้อ (Categories)	หัวข้อย่อย (Subcategories)
ประเด็นที่ 2 การบำบัดทุกข์ขณะเจ็บป่วยด้วยหลักพุทธธรรม	เริ่มต้นที่ใจ	มีความเชื่อและศรัทธา เปิดใจเรียนรู้
	ยึดหลักธรรมเป็นสรณะ: พระไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม	พระไตรลักษณ์ ทำให้เข้าใจแล้วยอมรับการเจ็บป่วย กฎแห่งกรรม การเจ็บป่วยเกิดจากกรรมที่เบียดเบียน จึงต้องสร้างความดีด้วย ทาน รักษาศีลและภาวนา
	หลักพุทธธรรมกับมุมมองในการบำบัดทุกข์ทางใจของผู้เจ็บป่วยต่างศาสนา	ไตรลักษณ์: สัจจธรรมของชีวิต การทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

จากตารางที่ 1 รายละเอียดของผลการศึกษามี ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม การเจ็บป่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้เรียนรู้ว่ากำลังเผชิญกับบการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องดูแลกายและใจของตนเองให้ดีที่สุดเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เรียนรู้กับการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย เจ็บป่วยหนัก โอกาสรอดชีวิตน้อย การเจ็บป่วยด้วยมะเร็งที่อยู่ในระยะลุกลามมีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตซึ่งรับรู้จากแพทย์ และผลของการลุกลามทำให้มีภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น

“ป้าเป็นเยอะ ... หมอบอกมะเร็งลุกลามไปหลายที่ ปอด มดลูก เค้าบอกว่าเราเป็นมาก ...90% มีโอกาสรอด 10% ต้องผ่าตัด” (นามสมมติ คุณ b6, 2567) หรือ *“ลุกลามไปหลายที่ แล้วมีติดเชื้อในกระแสเลือดหลังลำไส้อุดตัน ต้องผ่าตัดฉุกเฉิน...หมอบอกมันอันตรายมากค่ะ”* (นามสมมติ คุณ e7, 2567)

รักษายาวนาน ต่อเนื่อง และต้องมีทุนทรัพย์ การรักษามะเร็งระยะลุกลามเป็นการรักษาแบบผสมผสานที่ใช้ความต่อเนื่อง เช่น เคมีบำบัด รังสีรักษา การรักษาแบบมุ่งเป้า ซึ่งต้องใช้ทุนทรัพย์ ยกตัวอย่าง

“รักษามา 2 ปี...ไม่นึกไม่ฝันว่าต้องผ่า 5 ครั้ง... กระจายไปตับ ต่อมลูกหมาก.....เส้นเลือดอุดตันก่อนก็ต้องแก้ไข และย้ายทางออกของปัสสาวะออกทางหน้าท้องแทน โชคร้ายที่สุด คือ ต้องปิดก้น...รักษาด้วยเคมีบำบัดใช้เวลานาน...ต้องไป...ขาดไม่ได้ ถ้าขาด...ตาย...เป็นโรคนี้มันต้องมีเงินนะ ถึงจะรอด” (นามสมมติ คุณ e6, 2567) หรือ *“ตอนแรกฉายแสงก่อนแล้วผ่าตัด เสร็จก็ให้คีโม... แล้วมาเจอตรงปอดอีก...เลยมาให้คีโมที่ปอดต่อ”* (นามสมมติ คุณ b11, 2567)

ชีวิตเปลี่ยนแปลง: ร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิต เมื่อรับรู้ว่าเป็นมะเร็งระยะลุกลามแล้ว ต้องต่อสู้กับการเจ็บป่วยที่ทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการดำเนินชีวิต ด้านร่างกาย ส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในการรับประทานอาหาร ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“ผมทานข้าวไม่ได้หลังได้รับยา...ไม่รู้รส..ทานรสจัดแล้วแสบร้อนทั่วปาก” (นามสมมติ คุณ e5, 2567) หรือ *“การกินอยู่ไม่เหมือนปกติ...บางทีก็กินได้มาก..ได้น้อย...เรานึกอยากกินก็กินไม่ได้..... ปากอยากกินแต่รสมันรับไม่ได้ น้ำหนักมันก็มีน้ำหนักขึ้น ๆ ลง ๆ”* (นามสมมติ คุณ e4, 2567)

มีอาการท้องเสียจากพยาธิสภาพของโรคหรืออาการข้างเคียงจากยาเคมีบำบัด

“ท้องเสีย...ได้ยาฆ่าเชื้อมากินไม่ดีขึ้น ส่องกล้องดูเค้าบอกว่า ป้าเป็นมะเร็งระยะที่ 4” (นามสมมติ คุณ b5, 2567) บางรายท้องเสียรุนแรงถึงขั้นช็อค *“ช็อค ...เรียกรถโรงบาลมารับ ...ถ่ายไม่หยุด เราก็ไม่ได้กินของที่มันทำให้ท้องเสียมันเป็นจากยา”* (นามสมมติ คุณ b8, 2567)

มีอาการปวดจากหลายสาเหตุ เช่น ปวดท้อง

“หนูปวดท้องมาก ... ทนไม่ไหวมาหาหมอ เค้าเอกซเรย์แล้วพบลำไส้บวมและอุดตัน ผ่าตัดด่วนทำทวารเทียม” (นามสมมติ คุณ b3, 2567) หรือปวดทวารหลังผ่าตัด *“ทวารถูกเย็บปิดถาวร หมอบอกว่ามะเร็งลามไปถึงไส้ตรงใกล้ทวารหนัก มันก็จะเจ็บ เพราะว่าก้อนเนื้อที่ก้นจะมาหากัน ... โอ้ย มันทรมาน นั่งทับกันนาน ๆ มันเจ็บนอนตะแคงค่ะนอนหงายก็เจ็บ”* (นามสมมติ คุณ b4, 2567)

บางรายมีอาการนอนไม่หลับจากการคิดวิตกกังวลหรืออาการข้างเคียงของยาเคมีบำบัด

“มีนอนไม่หลับ ช่วงป่วยใหม่ ๆ คิดเรื่องโรค ...และมีช่วงหลังได้รับยา ก็จะนอนไม่หลับ” (นามสมมติ คุณ e3, 2567)

ด้านจิตใจ เมื่อรับรู้ว่าเป็นมะเร็งครั้งแรก มีอาการตกใจ กลัวความตาย ยอมรับกับการเจ็บป่วยไม่ได้ มีคำถามว่าทำไมถึงป่วย บางรายรู้สึกเศร้า ท้อแท้และสิ้นหวัง ต้องใช้เวลาในการทำใจยอมรับการเจ็บป่วย ดังนี้

“ตกใจ...ผมรู้สึกแข็งแรงอยู่เลย หลังผ่าตัดออกมาแล้วมีถุงสองถุง ตอนนั้น หมดอาลัยตายอยากเลย ชีวิตจะเป็นยังไงต่อไป ต่อมา ก็ค่อย ๆ ทำใจ แรก ๆ ก็ทำใจยากหน่อย ” (นามสมมติ คุณ e11, 2567)

“คนกลัวที่สุด คือ ความตายครับ รักษาแล้วกลัวไม่หาย กลัวตาย.... ใหม่ ๆ.... ผมยังกลัวตายอยู่นะ ...พอรักษามากว่า 2 ปี ..... ผมเริ่ม... เริ่มชัก.... เฮ้ยยังไงก็ได้ละ” (นามสมมติ คุณ e6, 2567)

“มันยังไม่ยอมรับกับโรคที่ตัวเองเป็นอยู่...เราก็ทำตัวดีมาตลอด...นั่งคิด...(ทำไม) เป็นที่ลำไส้?” (นามสมมติ คุณ e3, 2567)

การสูญเสียภาพลักษณ์เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งที่มีถุงที่หน้าท้อง ขาดความมั่นใจในการแต่งตัวและมีความกังวลเมื่อไปที่สาธารณะ

“ช่วงรักษาแรก ๆ... มันจะมีถุงหน้าท้อง... ทำให้เราขาดความมั่นใจเหมือนกัน...เวลาแต่งตัวแต่งอะไรมันก็จะต้องหาเสื้อผ้าที่ยาว ๆ หน่อย ดึงมาปิดท้องได้ แล้วกังวลว่าถุงจะรั่วเวลาไปข้างนอก” (นามสมมติ คุณ e4, 2567) หรือบางรายสภาพร่างกายเปลี่ยนไปจากอาการข้างเคียงของยาเคมีบำบัด *“จากที่ผมเคยสลวย มันก็ร่วงหมดหัวเลยค่ะ จุดเขียว ๆ ที่เท้าเต็มไปหมดเลยค่ะ เท้าเขียวมือเขียวเล็บเขียว เหมือนคนตายอะค่ะ”* (นามสมมติ คุณ b8, 2567)

ด้านการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไป ผู้ให้ข้อมูลที่มีทวารเทียมที่หน้าท้อง มีแบบแผนการขับถ่ายเปลี่ยนแปลง เพราะไม่สามารถควบคุมการขับถ่ายได้ ต้องดูแลถุงไม่ให้รั่ว กระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“มะเร็งลามไปที่กระเพาะปัสสาวะ...ตัดกระเพาะปัสสาวะทิ้ง การขับถ่ายผมควบคุมไม่ได้ เค้าจะไหลออกมาเอง ชีวิตต้องเดินไปกับสองถุง กระทบกับการใช้ชีวิตในแต่ละวันเลย ...อาบน้ำ แต่งตัว นั่งหรือนอน...งดกินอาหารก่อนนอน 3 ชั่วโมง ไม่ให้น้ำในถุงเต็มเดี๋ยวรั่ว” (นามสมมติ คุณ e11, 2567)

นอกจากนี้ พบว่า มีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตในสังคม เพราะกลัวติดเชื้อและต้องไปรับยาเคมีบำบัดที่โรงพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลเล่า

“ผมว่ามันก็ลำบากเหมือนกันครับ เพราะว่าอยู่บ้าน 10 กว่าวัน แล้วก็ต้องมานอนโรงบาล 2 - 3 วัน ... ชีวิตเรา จุดหนึ่งต้องอยู่โรงบาล... มันไม่มีความสุขหรอกครับ ... เราอยากไปไหนก็ไปไหนไม่ได้...เดี๋ยวจะติดเชื้อ” (นามสมมติ คุณ b2, 2567) บางรายทำงานไม่ไหวทำให้ตกงาน *“นี้ก็สามปี ที่ผมสู้แบบเดิม ๆ..... ผมไม่ได้ทำงานแล้ว เพราะร่างกายไม่ไหวจากการป่วยแบบนี้”* (นามสมมติ คุณ e11, 2567)

ดูแลกายและใจเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วย ปรับเรื่องอาหารและการใช้ชีวิตในสังคม เป็นการดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วยด้วยการปรับอาหาร เช่น รับประทานอาหารโปรตีนสูง และงดอาหารที่มีผลเสียต่อสุขภาพ งดดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ และใช้ชีวิตในสังคมให้เป็นปกติ ยกตัวอย่าง

“เห็ดเค้าว่ามีโปรตีนสูง ผมก็เลือกทานเห็ด” (นามสมมติ คุณ e2, 2567) *“อาหารบางอย่างที่ต้องงด ก็งด.. ดิบ ๆ สุก ๆ .. อาหารแปรรูป...พวกเนื้ยะ...งด....ผมก็ปรับตัวในการเข้าสังคม ไปทานข้าวกับกลุ่มเพื่อน แต่ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ เพื่อนก็เข้าใจนะ”* (นามสมมติ คุณ e6, 2567)

ค้นหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตและการเจ็บป่วย เมื่อรับรู้ว่าตนเองเจ็บป่วยด้วยมะเร็ง ผู้ให้ข้อมูลได้ทบทวนชีวิตเพื่อตอบคำถามว่า “ทำไมป่วย” ส่วนใหญ่นำเรื่องกฎแห่งกรรมมาอธิบายการเจ็บป่วยและการมีชีวิตรอด เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การกระทำผิดศีล หรือการทำบุญกุศล ดังผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“คือ เรา...ค้นหาสาเหตุของการเกิดโรค คิดว่าทำดีมาตลอดทำไมถึงเป็น” (นามสมมติ คุณ e3, 2567) และ *“พอเราป่วยขึ้นมา นั่งคิดว่า... เอ๊... เราก็ไม่ใช่คนชั่วนะ... อาจจะมีพลั้งเผลอไปบ้าง ไอ...ฆ่าส่งฆ่าสัตว์เนี้ยะ แต่ก็เข้าวัดไม่ขาด คนจะมีชีวิตอยู่นานหรือไม่เนี่ย อยู่ที่บุญวาสนาที่ทำมา”* (นามสมมติ คุณ e6, 2567)

เยียวยาใจตนเอง เป็นการรักษาใจตนเองให้สงบในช่วงเผชิญกับความเจ็บป่วย โดยค้นหาสิ่งยึดเหนี่ยวซึ่งเป็นหลักทางพุทธศาสนา เช่น สวดมนต์ ฝึกสมาธิ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“สวดมนต์บ้าง....พอเริ่มป่วย ใจมันก็หารังเย็น... สิ่งที่เรายึดเหนี่ยว ก็คือ ศาสนา” (นามสมมติ คุณ e3, 2567) หรือ *“การฝึกสมาธิและมีสติ...ระงับความวิตกฟุ้งซ่านได้ จิตใจเข้มแข็งแล้วร่างกายก็จะได้รับผลดีไปด้วยค่ะ”* (นามสมมติ คุณ e10, 2567)

การเผชิญกับการเจ็บป่วย ครอบครัวเป็นกำลังใจที่ดีสำหรับผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ การสนับสนุนจากสังคมช่วยประคองจิตใจ เช่น บุคลากรทางการแพทย์ให้ข้อมูลการดูแลตนเองขณะเจ็บป่วย และการจัดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยวิถีพุทธช่วยให้ “ใจเป็นบวก” ยกตัวอย่าง

“กำลังใจเป็นยาวิเศษครับ เป็นยาอายุวัฒนะเลย...จากครอบครัว ...ภรรยากับลูก....พี่น้องท้องเดียวกัน.... ทุกครั้งที่ผมไปนอนให้ยาเคมี...พี่ชายผมส่งไลน์....สู้ ๆ ไอน้องชาย...สู้” (นามสมมติ คุณ e4, 2567)

“พอเริ่มรักษา...คุณหมอเค้าให้คำตอบในทุก ๆ เรื่องที่เราถามได้ การให้ข้อมูลเนี่ยมีความสำคัญมากครับ ...คนที่ป่วยเป็นมะเร็งอ่ะ ส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้เรื่องนี้ ขั้นตอนการรักษา คุณทานอะไรได้บ้าง อะไรไม่ต้องทาน.... แล้วได้มาเจอโครงการวิถีพุทธพอดี ... มันก็เลยกลายเป็นบวก ไอ่ที่ติดลบมันก็หายไป” (นามสมมติ คุณ e9, 2567)

ประเด็นที่ 2 การบำบัดทุกข์ขณะเจ็บป่วยด้วยหลักพุทธธรรม พุทธศาสนาช่วยในเรื่องของจิตใจ ดังผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งเล่าว่า

“หลักพุทธศาสนา ช่วยเรื่องสุขภาพใจได้อย่างแน่นอนค่ะ” (นามสมมติ คุณ b1, 2567)

การบำบัดทุกข์ด้วยหลักพุทธธรรมขณะที่มีการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งจึงประกอบด้วย 3 หัวข้อ คือ 1) เริ่มต้นที่ใจ: ความเชื่อและศรัทธา เปิดใจเรียนรู้ 2) ยึดหลักธรรมเป็นสรณะ: พระไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม และ 3) หลักพุทธธรรมกับมุมมองในการบำบัดทุกข์ทางใจของผู้เจ็บป่วยต่างศาสนา ดังนี้

เริ่มต้นที่ใจ: มีความเชื่อและศรัทธา เปิดใจเรียนรู้ มีความเชื่อและศรัทธา การมีความเชื่อและศรัทธาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นของการนำหลักพุทธธรรมไปใช้เมื่อตนเองเจ็บป่วย เพราะความเชื่อและศรัทธาจะมีความมุ่งมั่นในการลงมือปฏิบัติ ดังนี้

“... อย่างน้อยเค้าต้องมีความเชื่อ ปฏิบัติตามคำสอน มีความตั้งใจจริง ผลที่ได้ก็จะรู้สึกดี” (นามสมมติ คุณ b10, 2567) *หรือ “มีพระเป็นที่พึ่ง... แล้วก็เราก็...ทำบุญ ทำดี ... ผลที่เราทำดีมันก็ตกมาที่เราดี...ที่เราทำมาก็จะส่งผลให้มันอาจจะช้าหรือเร็วก็แล้วแต่ แต่มันจะดีขึ้น รวมถึงการเจ็บป่วย”* (นามสมมติ คุณ b9, 2567)

เปิดใจเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้เปิดใจที่จะเรียนรู้เพื่อไม่ให้ทุกข์

“ผมไม่เคยทำมาก่อน อย่างแรก..ต้องเปิดใจก่อน แล้วศึกษา... สนทนาธรรม พวกเนี้ยจะทำให้เกิดความสงบ... ถ้าเค้าไม่เปิดใจเชื่อ เค้าก็จะอยู่ในทุกข์แบบเดิม ” (นามสมมติ คุณ e9, 2567)

ยึดหลักธรรมเป็นสรณะ: พระไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม พระไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มีมุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตและการเจ็บป่วยว่า มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ยึดเป็นของตนอย่างแท้จริงไม่ได้ ทำให้เกิดการยอมรับความจริงกับการเจ็บป่วย อยู่กับการเจ็บป่วยอย่างเข้าใจ รู้คุณค่าของการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ไม่ตั้งความหวังกับการเจ็บป่วย ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“ทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งอยู่และดับไป ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้ ไม่มีอะไรคงอยู่ตลอดไป หนูเคยตั้งความหวังไว้สูงว่าหนูจะหายขาดจากโรคร้าย พอเวลาผ่านไป ผ่านไป หนูยังอยู่ที่เดิม วน...วน...ในโรงพยาบาล เพราะหนูยังไม่หายและ...สุดท้ายหนูต้องยอมรับความจริง อยู่กับโรคของตัวเองอย่างเข้าใจ ตอนนี้หนูไม่ได้เศร้าค่ะ หนูดีใจที่อยู่อย่างรู้คุณค่าของชีวิตในแต่ละวัน หนูจึงคิดถึงคำว่าอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งที่เคยมีก็อาจจะไม่มี หนูกลับกลายเป็นไม่ตั้งความหวัง ... ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ตามจังหวะชีวิต” (นามสมมติ คุณ e8, 2567)

กฎแห่งกรรม ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องกฎแห่งกรรม โดยเชื่อว่าการเจ็บป่วยอาจเกิดจากการกระทำของตนตั้งแต่อดีตชาติหรือชาตินี้ จึงควรกระทำแต่ความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และเชื่อว่าผลของการกระทำจะทำให้ไม่เจ็บป่วยและมีอายุยืน ดังนี้

“เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ไม่รู้ว่าชาติไหนเราทำมานะ... รู้ชาตินี้อาจจะฆ่าสัตว์ไว้เยอะ... มันส่งผลให้ชาตินี้ ... เป็นโรคภัย มองคนที่ไม่เป็นโรคภัย...เค้าแข็งแรง ...แสดงว่าเค้าทำมาดี ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่เราคงทำอะไรไว้ไม่ดี” (นามสมมติ คุณ b9, 2567) หรือ *“ไม่เบียดเบียน ค่ะ จิตใจต้องคิดดี ส่งผล คือ ทำให้เราแบบสุขภาพแข็งแรงอายุยืน”* (นามสมมติ คุณ b10, 2567)

ผลของการมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตั้งใจทำความดีเพื่อให้ใจสงบสุข มีความอิ่มเอมใจ เช่น ทำบุญ

“เวลาที่เค้าให้ทำบุญ ...กฐินผ้าป่า เราทำแล้วเราสบายใจและมีความสุขค่ะ” (นามสมมติ คุณ b11, 2567) รักษาศีล *“ศีล 5 ปาณาติปาตา ไม่โกหก ไม่ประพฤติผิดในกาม การปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ให้ใจเราสงบ”* (นามสมมติ คุณ b6, 2567) สวดมนต์ภาวนา *“บทสวดโพชงค์เนี่ย...เป็นบทสวดที่ให้พรกับเรามีสุขภาพดี...ความสงบกำลังใจ”* (นามสมมติ คุณ b7, 2567) *และ “....วันหนึ่งที่เราไปเจอโน่นนี่นั่นมา แล้วใจมันไม่สงบ ... ปฏิบัติภาวนามันก็ทำให้เรารู้ใจ สงบใจ มันเย็น อิ่มเอมใจ”* (นามสมมติ คุณ e3, 2567)

หลักพุทธธรรมกับมุมมองในการบำบัดทุกข์ทางใจของผู้เจ็บป่วยต่างศาสนา ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อและศรัทธา จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในการแนะนำให้ไปปฏิบัติเพื่อดูแลสุขภาพใจของบุคคลต่างศาสนา ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า

“เรื่องศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนนะครับ เค้ามีแนวทางชี้นำให้ตามศาสนาเค้า” (นามสมมติ คุณ e6, 2567) และ *“นำไปใช้ยากนะ..ความเชื่อทางศาสนา...ไม่เหมือนกันครับ”* (นามสมมติ คุณ e1, 2566)

หลักพุทธธรรมในการบำบัดทุกข์ทางใจของผู้เจ็บป่วยต่างศาสนา คือ ไตรลักษณ์และการทำความดีตามคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ดังนี้

ไตรลักษณ์: สัจจธรรมของชีวิต การบำบัดทุกข์ทางใจจึงเป็นการปฏิบัติที่กระทำได้ทุกศาสนา นั่นคือ การนำสัจจธรรมแห่งชีวิตไปประยุกต์ใช้ในการบำบัดทุกข์ เช่น “ไตรลักษณ์” หรือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นสัจจธรรมของโลก สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตล้วนอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ ดังผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า

“หลักการบำบัดทุกข์ทางใจ... สัจจธรรมของโลก ...ก็คือนี่แหละ...ไตรลักษณ์... เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ... เป็นความจริงที่สามารถปรับใช้ได้กับทุกสิ่งอย่างบนโลกใบนี้...ไม่ว่าศาสนาอะไร” (นามสมมติ คุณ e3, 2567)

การทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ทุกศาสนาสอนให้มนุษย์สร้างคุณงามความดี เมื่อทำแล้วสบายใจ การสวดมนต์ การฝึกสมาธิและสตินั้นศาสนาอื่นก็ปฏิบัติเช่นกัน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี และสามารถทำตามศาสนาของเค้าไปได้เลย การสวดมนต์ทำแล้วสบายใจ ก็ให้เค้าสวดตามศาสนาของเค้าได้” (นามสมมติ คุณ b3, 2567) หรือ *“คนที่ไม่นับถือพุทธ สามารถนำสมาธิมาช่วยเรื่องสุขภาพใจที่เข้มแข็ง การฝึกสมาธิและมีสติตลอดเวลาจะทำให้เรารู้จักแยกแยะสิ่งที่มากระทบกับใจเราได้ เมื่อจิตใจดีและเข้มแข็งแล้วร่างกายก็จะได้รับผลดีไปด้วยค่ะ”* (นามสมมติ คุณ b10, 2567)

อภิปรายผล

ผลจากการค้นหาประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำไปใช้ขณะเจ็บป่วยด้วยมะเร็ง ลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม พบสาระหลัก 2 ประเด็น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ผลของการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้เรียนรู้กับการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หายซึ่งเป็นการเจ็บป่วยที่อาการหนัก มีความเสี่ยงสูงในการเสียชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ Constantin, V. D. et al. ที่อธิบายไว้ว่า การเจ็บป่วยที่เข้าสู่ระยะลุกลามมีการแพร่กระจายไปยังเนื้อเยื่อข้างเคียงทำให้มีภาวะแทรกซ้อน เช่น มีภาวะเลือดออกหรือการอุดตัน ส่งผลให้มีอัตราการเสียชีวิต (Mortality rate) สูง (Constantin, V. D. et al., 2023) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายมีการลุกลามของมะเร็งไปยังอวัยวะอื่นเพียงอวัยวะเดียวและหลายอวัยวะแต่มีภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Morris, V. K. et al. และ Constantin, V. D. et al. ที่กล่าวว่า การรักษามะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามเป็นแบบผสมผสานระหว่างการผ่าตัดกับการใช้ยาเคมีบำบัด รังสีรักษา หรือการรักษาด้วยยามุ่งเป้าในบางราย รวมถึงการแก้ไขภาวะแทรกซ้อนที่เป็นไปตามมาตรฐานการรักษามะเร็งระยะลุกลาม (Morris, V. K. et al., 2024); (Constantin, V. D. et al., 2023) ทำให้การรักษาต้องใช้เวลายาวนาน ต่อเนื่อง และใช้ทุนทรัพย์ในการรักษา การเจ็บป่วยส่งผลให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกายจะมีปัญหาที่ระบบทางเดินอาหาร การนอนหลับและปวด ซึ่งเป็นอาการที่เกิดจากการรักษาและการเจ็บป่วย สอดคล้องกับการศึกษาของ พรพิมล เลิศพานิช และคณะ, Drury, A. et al. ที่พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งระยะลุกลามจะรับประทานอาหารไม่ได้หรือไม่อยากอาหาร การทำงานของลำไส้ลดลง (พรพิมล เลิศพานิช และคณะ, 2560); (Drury, A. et al., 2022) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Constantin, V. D. et al. ที่กล่าวว่า อาการปวดเป็นภาวะแทรกซ้อนอย่างหนึ่งที่เกิดจากการลุกลามของมะเร็งหรือจากการรักษา (Constantin, V. D. et al., 2023) ในด้านจิตใจเมื่อรับรู้ว่าตนองเจ็บป่วยด้วยมะเร็ง มีอาการช็อค ยอมรับไม่ได้และกลัวความตายซึ่งเป็นระยะแรกในการตอบสนองต่อการรับรู้ข่าวร้ายและการสูญเสีย ที่อธิบายไว้ในแบบจำลองของ อลิสเบท คับเบลอร์-รอส (Kubler-Ross, E. & Kessler, D., 2014) ประกอบกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่รายงานว่า มะเร็งเป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ของโรคไม่ติดต่อ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ดังนั้น การรับรู้ว่าป่วยเป็นมะเร็งทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ยอมรับกับการเจ็บป่วย ซึ่งการไม่ยอมรับการเจ็บป่วยส่งผลให้ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายเพิ่มขึ้น (มะลิวรรณ กระโพธิ์, 2561); (Tipseankhum, N., 2016) นอกจากนี้ การมีทวารเทียมที่หน้าท้องทำให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Stavropoulou, A. et al. ที่พบว่า ผู้ป่วยที่มีทวารเทียมถาวรต้องไปห้องน้ำ บ่อยครั้งเพื่อระบายอุจจาระออกจากถุง (Stavropoulou, A. et al., 2021) ผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องดูแลกายและใจเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วยด้วยการปรับอาหารและการใช้ชีวิตในสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ Tabriz, E. R. et al. ที่พบว่า ผู้รอดชีวิต

จากมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงจะส่งเสริมสุขภาพตนเองในเรื่องอาหาร การพักผ่อน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงส่งเสริมความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Tabriz, E. R. et al., 2021) ซึ่งในเรื่องการปรับอาหารนั้น ปิยาภรณ์ อินทผลัญ และกนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์ อธิบายว่าผู้ป่วยที่ได้รับยาเคมีบำบัดจะต้องมีผลเลือดผ่านเกณฑ์ จึงต้องรับประทานอาหารให้เพียงพอ (ปิยาภรณ์ อินทผลัญ และกนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์, 2563) การค้นหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตและการเจ็บป่วยด้วยการทบทวนชีวิตเมื่อมีการเจ็บป่วยนั้น Tipseankhum, N. ได้สะท้อนว่าผู้ป่วยมีความต้องการทางด้านจิตวิญญาณ (Tipseankhum, N., 2016) ซึ่งจากการศึกษาของ Tabriz, E. R. et al. พบว่าหากความต้องการทางจิตวิญญาณได้รับการตอบสนองแล้วจะนำมาซึ่งการเติบโตทางจิตวิญญาณ (Tabriz, E. R. et al., 2021) นอกจากนี้ การได้รับกำลังใจจากครอบครัวและข้อมูลจากทีมสุขภาพ ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลปรับตัวต่อการเจ็บป่วยได้ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Lovall, C. et al., Stavropoulou, A. et al. ที่พบว่า ครอบครัวและทีมสุขภาพเป็นแหล่งสนับสนุนที่ช่วยให้ผู้ป่วยปรับตัวได้ดี (Lovall, C. et al., 2024); (Stavropoulou, A. et al., 2021) นอกจากนี้ ยังพบว่า โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยวิถีพุทธช่วยสนับสนุนในการรักษาใจนั้นอธิบายได้จากแนวคิดของ พระปลัดกมลมาศ เลขธมฺโม และคณะ ที่กล่าวว่า พุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยพุทธ (พระปลัดกมลมาศ เลขธมฺโม และคณะ, 2564) ดังนั้น โครงการจึงช่วยตอบสนองความต้องการของผู้ให้ข้อมูลที่มีพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวได้ดี

ประเด็นที่ 2 การบำบัดทุกข์ขณะเจ็บป่วยด้วยหลักพุทธธรรม ควรเริ่มต้นที่ใจด้วยการมีความเชื่อและศรัทธาและเปิดใจเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องจากความเชื่อและศรัทธา เป็นองค์ธรรมสำคัญที่กำหนดทิศทางของการปฏิบัติ (พระอธิการสมพร อนาลโย และคณะ, 2562) การยึดพระไตรลักษณ์และกฎแห่งกรรมมาใช้ในการเผชิญกับความทุกข์จากการเจ็บป่วยช่วยให้ยอมรับกับการเจ็บป่วยได้ ตรงกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่อธิบายไว้ว่าทุกข์เป็นสภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา เกิดความขัดแย้ง กดดัน ทนอยู่ไม่ได้ หากรู้ไม่เท่าทันแล้วจะเข้าไปยึดความทุกข์ตามธรรมชาตินี้มาเป็นทุกข์ของตน สาเหตุเกิดจากตัณหา คือ ทุกข์จากสิ่งที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามความต้องการ และอวิชชา คือ ไม่รู้ธรรมชาติของทุกข์ทำให้เกิดอุปาทาน หลงไปยึดมั่นกับสิ่งที่ปรารถนาจะให้เป็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2554) สำหรับการนำกฎแห่งกรรมมาใช้ลดทุกข์นั้น พระอธิการสมพร อนาลโย และคณะ ได้อธิบายว่า กฎแห่งกรรมมีความเชื่อเป็นพื้นฐานในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงต้องสร้างเหตุปัจจัยด้วยการกระทำ ทำให้มีความสุข (พระอธิการสมพร อนาลโย และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวไว้ว่า การทำกรรมดี เช่น การทำบุญทำทาน รักษาศีลและภาวนา เป็นการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับฆราวาส (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564) หลักพุทธธรรมในการบำบัดทุกข์ทางใจกับผู้ป่วยต่างศาสนาในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลนั้น พระไตรลักษณ์เป็นสัจจธรรมสามารถนำไปใช้ได้กับทุกศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของ ภูริเชษฐ์ สมพล และคณะ ที่กล่าวไว้ว่า ไตรลักษณ์เป็นสภาวธรรมที่เป็นจริงทางโลก มีลักษณะเหมือนกันกับสิ่งทั้งปวง คือ ทุกอย่างล้วนไม่เที่ยง คงอยู่มิได้ (ภูริเชษฐ์ สมพล และคณะ, 2565) จึงนำไปใช้ได้กับทุกศาสนาในการทำความเข้าใจธรรมชาติของชีวิต อย่างไรก็ตาม ความเชื่อต่อการเจ็บป่วยยังมีความแตกต่างกันในแต่ละศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของประทีป ฉัตรสุภางค์ ที่กล่าวไว้ว่า ศาสนายูดาห์อธิบายถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยเกิดจากการทำบาปของมนุษย์พระเจ้าทรงจึงลงโทษผู้กระทำความผิด (ประทีป ฉัตรสุภางค์, 2567) สำหรับการทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือช่วยบำบัดทุกข์ได้นั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ พระภัทธชาพงษ์ สิริภัทโท (กำชัยภูมิ) และคณะ ที่อธิบายไว้ว่าศาสนา คือ สิ่งยึดเหนี่ยวของมนุษย์ การนำหลักคำสอนของศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต จะทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข (พระภัทธชาพงษ์ สิริภัทโท (กำชัยภูมิ) และคณะ, 2564) ดังนั้น บุคคลที่มีศาสนาแตกต่างกัน ย่อมมีวิถีชีวิตที่ทำให้มีความสุขได้แม้เจ็บป่วย

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่จากการเผชิญหน้ากับความเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ทำให้มีความทุกข์ทั้งด้านกายภาพ จิตภาพ และการดำเนินชีวิต การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อรักษาใจที่ทุกข์จากการเจ็บป่วย เริ่มต้นจากการเปิดใจและมีความเชื่อและศรัทธา ทำความเข้าใจลักษณะของไตรลักษณ์และกฎแห่งกรรมเพื่อนำมาปฏิบัติให้ถูกต้อง ผลลัพธ์ที่ได้ คือ มีความสุขทางใจ มีกำลังใจในการดูแลรักษาตนเอง ดำเนินชีวิตอยู่กับโรคด้วยความเข้าใจและไม่ประมาทในการใช้ชีวิต ซึ่ง สามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทุกข์กายแต่ไม่ทุกข์ใจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า การค้นหาประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำมาใช้ขณะเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป มีอายุเฉลี่ย 55.5 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ได้รับการวินิจฉัยเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่มากที่สุด รองลงมา คือ มะเร็งลำไส้ตรง มะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรง มะเร็งลำไส้ตรงและทวารหนัก ตามลำดับ การลุกลามไปยังปอดมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ ตับ กระดูก กระเพาะปัสสาวะ และต่อมหมวกไต ตามลำดับ และมีการลุกลามไปในหลายอวัยวะซึ่งพบว่า ลุกลามไปที่ปอดและตับมากที่สุด รองลงมา คือ ปอดและช่องท้อง ปอดและรังไข่ และปอด ตับ กระเพาะปัสสาวะ ตามลำดับ และประสบการณ์การเผชิญการเจ็บป่วยและแก่นสาระของพุทธธรรมที่นำไปใช้ขณะเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม มีสาระหลัก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม ได้เรียนรู้กับการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หายซึ่งเป็นการเจ็บป่วยที่อาการหนัก มีความเสี่ยงสูงในการเสียชีวิต ประเด็นที่ 2 การบำบัดทุกข์ขณะเจ็บป่วยด้วยหลักพุทธธรรม ควรเริ่มต้นที่ใจด้วยการมีความเชื่อและศรัทธาและเปิดใจเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องจากความเชื่อและศรัทธาเป็นองค์ธรรมสำคัญที่กำหนดทิศทางของการปฏิบัติ โดยยึดพระไตรลักษณ์และกฎแห่งกรรมมาใช้ในการเผชิญกับความทุกข์จากการเจ็บป่วย การเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลามนั้นเป็นการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ส่งผลให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิต ต้องดูแลกายและใจเพื่อต่อสู้กับการเจ็บป่วย โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบรรเทาทุกข์ ได้แก่ เรียนรู้กับไตรลักษณ์เพื่อให้เข้าใจและการยอมรับการเจ็บป่วย

และนำเรื่องกฎแห่งกรรมมาเป็นแนวทางในการสร้างความดี ไม่เป็นผู้ไม่ประมาท และมีข้อเสนอ ดังนี้ ควรให้บริการสุขภาพผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และไส้ตรงระยะลุกลาม โดยบูรณาการหลักของไตรลักษณ์และไตรสิกขามาใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจของผู้ป่วย

เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2562). ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา. นนทบุรี: หจก.นิติธรรมการพิมพ์.

ชนิกา นิ่มสันต์. (2558). ประสบการณ์ชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และทวารหนักที่มีทวารเทียมทางหน้าท้องชนิดถาวรในโรงพยาบาลรามาธิบดี. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการสร้างเสริมสุขภาพ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นามสมมติ คุณ b1. (2 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (แสงเดือน พรมแก้วงาม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b10. (1 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b11. (7 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b2. (24 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b3. (24 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (แสงเดือน พรมแก้วงาม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b4. (27 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b5. (6 ก.พ. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b6. (13 ก.พ. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (แสงเดือน พรมแก้วงาม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b7. (13 ก.พ. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (นงลักษณ์ อนันตอาจ, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b8. (5 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (แสงเดือน พรมแก้วงาม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ b9. (13 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e1. (1 ต.ค. 2566). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (กฤษณา รักษาโฉม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e10. (19 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e11. (20 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (แสงเดือน พรมแก้วงาม, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e2. (21 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e3. (21 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e4. (13 ม.ค. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e5. (1 เม.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e6. (19 ก.พ. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e7. (30 เม.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e8. (13 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

นามสมมติ คุณ e9. (10 ก.ย. 2567). ประสบการณ์การเจ็บป่วยและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ขณะมีการเจ็บป่วย. (อารยา เจรนุกุล, ผู้สัมภาษณ์)

ประทีป ฉัตรสุภางค์. (2567). ชีวิต ความเจ็บป่วยและความตายในคริสต์ศาสนา. วารสารมหาจุฬาวิชาการ , 1(1), 76-87.

ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). นโยบายสาธารณเพื่อสุขภาพโดยใช้หลักพุทธธรรม. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(3), 203-211.

ปิยาภรณ์ อินทผลัญ และกนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์. (2563). การพยาบาลผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่และทวารหนักที่ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด. วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย, 13(2), 98-113.

พรพิมล เลิศพานิช และคณะ. (2560). ประสบการณ์ อาการ และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งระยะลุกลามที่ได้รับเคมีบำบัด. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 6(1), 45-55.

_____. (2564). ความสัมพันธ์ของความรุนแรงของอาการที่พบบ่อยทางคลินิกกับความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยมะเร็งระยะลุกลาม. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 41(3), 1-12.

พระปลัดกมลมาศ เลขธมฺโม และคณะ. (2564). กระบวนการส่งเสริมการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2567 จาก https://www.firstojs.com/index.php/JDW/article/view/1035/598

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2554). แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา (ทุกข์สำหรับเห็น - สุขสำหรับเป็น). (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา กระทรวงการศึกษา.

พระภัทธชาพงษ์ สิริภัทโท (ก่ำชัยภูมิ) และคณะ. (2564). ความสำคัญของการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(1), 279-286.

พระอธิการสมพร อนาลโย และคณะ. (2562). วิเคราะห์ ศรัทธาในระบบความเชื่อจากคำสอนของพระพุทธศาสนา. วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์, 6(1), 91-103.

พัชรินทร์ แก้วรัตน์ และคณะ. (2560). ประสบการณ์ชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งลำไส้ใหญ่ขณะรักษาด้วยเคมีบำบัด. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 11(1), 224-234.

ภูริเชษฐ์ สมพล และคณะ. (2565). วิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารนิสิตวัง, 24(2), 103-108.

มณี อาภานันทิกุล. (2563). การวิจัยปรากฏการณ์วิทยา: การประยุกต์ใช้ในการวิจัยทางการพยาบาล. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรารามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

มะลิวรรณ กระโพธิ์. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับความตายของผู้ป่วยมะเร็งระยะลุกลาม. ในวิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ สาวิสิทธิ์. (2566). ภาวะสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งระยะลุกลามกับการดูแลสุขภาพแบบประคับประคองของครอบครัวในชุมชนชนบท ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสาธารณสุขมูลฐาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), 38(1), 141-155.

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2565). ทะเบียนมะเร็งระดับโรงพยาบาล พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2567 จาก https://www.nci.go.th/e_book/hosbased_2564/index.html

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pra-muan-dhaama.pdf

_____. (2565). พุทธธรรมฉบับปรับขยาย (ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 24). เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/583

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2579) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2561). เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2567 จาก https://spd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/09/strategymoph61_v10.pdf.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). มิติหญิงชายในบริบทสังคมไทย 2566. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2567 จาก https://www.nso.go.th/public/e-book/Analytical-Reports/Report_Gender_2023/

อธิพัฒน์ อธิพงษ์อาภรณ์. (2558). ธรรมะกับโรคมะเร็ง สิ่งที่ไม่ไกลแค่ใช้ใจมอง. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2567 จาก https://www.rama.mahidol.ac.th/atrama/issue018/easy-living

Aktas, A. & Ugur, O. (2023). The effect of physical and psychological symptoms on spiritualwell-being and emotional distress in inpatient cancer patients. Supportive Care in Cancer, 31(473), 472-473.

Constantin, V. D. et al. (2023). Diagnosis and management of colon cancer patients presenting in advanced stages of complications. Journal of Mind and Medical Sciences, 10(1), 51-65.

Diekelmann, N. & Allen, D. A. (1989). The NLN criteria for appraisal of baccalaureate programs: A critical hermeneutic analysis. New York: National League for Nursing.

Drury, A. et al. (2022). Prevalence vs impact: A mixed methods study of survivorship issues in colorectal cancer. Quality of Life Research, 31(4), 1117-1134.

Holloway, I. & Galvin, K. (2017). Qualitative research in nursing and healthcare. (4th ed.). Chichester West Sussex: John Wiley & Sons.

Kubler-Ross, E. & Kessler, D. (2014). Finding the meaning of grief through the five stages of loss on grief and grieving. London: Simon & Schuster.

Lim, C. Y. S. et al. (2021). Colorectal cancer survivorship: A systematic review and thematic synthesis of qualitative research. Retrieved October 15 , 2024, from https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/ecc.13421

Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). Naturalistic Inquiry. Bevery Hills. California: Sage.

Lovall, C. et al. (2024). Patients' experiences of living with low anterior resection syndrome three to six months after colorectal cancer surgery: A phenomenological study. PLOS ONE, 19(7), 1-16.

Morris, V. K. et al. (2024). Treatment of metastatic colorectal cancer: ASCO Guideline. Journal of Clinical Oncology, 41(1), 678-700.

Song, L. et al. (2020). Body image mediates the effect of stoma status on psychological distress and quality of life in patients with colorectal cancer. Psycho-Oncology, 29(4), 796-802.

Stavropoulou, A. et al. (2021). "Living with a stoma": Exploring the lived experience of patients with permanent colostomy. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(16), 1-15.

Tabriz, E. R. et al. (2021). Health-promoting lifestyle in colorectal cancer survivors: A qualitative study on the experiences and perspectives of colorectal cancer survivors and healthcare providers. Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing, 8(6), 696-710.

Tipseankhum, N. (2016). Experiences of people with advanced cancer in home-based palliative care. Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 20(3), 238-251.

บทความวิจัย

การจัดการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา*

PUBLIC RELATIONS MANAGEMENT OF KHAO RUP CHANG MUNICIPALITY, SONGKHLA PROVINCE

มณี ศรีสมุทร[1*], วิทยาธร ท่อแก้ว[2], สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร[3]
Manee Srisamut[1*], Wittayatorn Tokeaw[2], Surasit Sreesamuth[3]
[1]นักวิจัยอิสระ ประเทศไทย
[1]Independent Researcher, Thailand
[2]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย
[2]School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand
[3]คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย
[3]Faculty of Fine and Applied Arts, Thaksin University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: Korphai2024@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาการจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา และ 3) ศึกษาการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง การวิจัยครั้งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงจำนวน 7 คน ได้แก่ผู้บริหาร นโยบาย นายกเทศมนตรี ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ หัวหน้าระดับปฏิบัติการ หัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่ ผู้ปฏิบัติการด้านงานประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเนื้อหามีการวางแผน ประกอบด้วย 1.1) วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย 1.2) กำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสาร ประกอบด้วย 1.2.1) การรับรู้และสร้างความเข้าใจ 1.2.2) มีส่วนร่วมในกิจกรรม และ 1.2.3) การรณรงค์ 1.3) กำหนดข้อความหลักประกอบด้วย 1.3.1) ออกแบบเนื้อหาชัดเจน 1.3.2) ใช้ความคิดสร้างสรรค์และเลือกใช้สื่อ และ 1.4) ติดตามประเมินผล ประกอบด้วย 1.4.1) การเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น และ 1.4.2) วิเคราะห์และปรับปรุง 2) การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสาร ประกอบด้วย 2.1) ผลิตเอง และ 2.2) จ้างผลิต โดยควบคุมคุณภาพและรายละเอียดของเนื้อหาก่อนเผยแพร่ และใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ Facebook TikTok แอปพิเคชัน อีบุ๊ค ไลน์กลุ่ม เลือกใช้จอแอลซีดี หอกระจายข่าว รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ วารสารประชาสัมพันธ์คชคีรี และผู้ใหญ่บ้าน และ 3) การจัดการองค์กรประกอบด้วย ประกอบด้วย 3.1) โครงสร้างของหน่วยงานประชาสัมพันธ์ ภายใต้กำกับกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ 3.2) รับผิดชอบโดยฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการ มีหัวหน้าฝ่าย ดูแลและติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ โดยคณะทำงาน มีแอดมินเพจFacebook เจ้าหน้าที่ TikTok ที่มีทักษะ และ 3.3) ประเมินการประสัมพันธ์ก่อน-หลังจัดกิจกรรม และติดตามผลจากจำนวนผู้เข้าถึงและการใช้สื่อ

คำสำคัญ: การจัดการการประชาสัมพันธ์, การประชาสัมพันธ์, การผลิตสื่อและเผยแพร่ข่าวสาร, การจัดการองค์กร, กลยุทธ์การสื่อสาร

* Received 29 October 2024; Revised 14 November 2024; Accepted 16 November 2024

Abstract

This research aims to 1) study the content management of public relations of Khao Rup Chang Municipality, Songkhla Province, 2) study the media production management and news dissemination of public relations of Khao Rup Chang Municipality, Songkhla Province, and 3) study the organization management of public relations of Khao Rup Chang Municipality. This qualitative research employs in-depth interviews with seven individuals directly involved in public relations, including policy administrators, the mayor, operational executives, directors of strategy and budget divisions, heads of operational departments, heads of service and dissemination, and public relations personnel. The findings reveal that: 1) Content Management: A strategic approach is undertaken, involving the following key processes: 1.1) Target Group Analysis: Identifying and understanding specific audience segments; 1.2) Communication Objective Setting: Establishing objectives such as 1.2.1) awareness and comprehension, 1.2.2) active participation in activities and 1.2.3) campaign goals; 1.3) Message Development: Formulating key messages with emphasis on 13.1) designing clear and accessible content and 1.3.2) leveraging creativity and media selection; 1.4) Monitoring and Evaluation: This includes 1.4.1) assessing participation and feedback and 1.4.2) analyzing data for continuous improvement; 2) Media Production and Dissemination Management: The municipality manages production through 2.1) in-house creation and 2.2) outsourcing, with stringent quality and content checks prior to distribution. Social media platforms (such as Facebook, TikTok, and Line), websites, applications, e-books, and additional channels like LCD screens, loudspeakers, mobile public relations vehicles, the Kochakiri Public Relations Journal, and village heads are utilized for dissemination; and 3) Organizational management includes 3.1) the structure of the public relations agency under the Strategy and Budget Division's supervision, 3.2) responsibilities assigned to the Academic Service and Dissemination Division, with a department head overseeing, monitoring, and evaluating performance, and a team of public relations officers, Facebook page admins, and skilled TikTok officers, and 3.3) evaluation of public relations efforts both before and after activities, with follow-up on the reach and media engagement based on access metrics.

Keywords: Public Relations Management, Public Relations, Media Production and News Release, Organization Management, Communication Strategy

บทนำ

การวางแผนการประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาภาพลักษณ์ขององค์กร ตลอดจนการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนอย่างเป็นระบบจะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้รับสารที่ชัดเจน (Grunig, J. E. & Hunt, T., 1984) เพื่อให้ผู้ส่งสารสามารถเลือกใช้สารและสื่อให้เหมาะสม การเพิ่มความรับรู้เกี่ยวกับนโยบายใหม่ การสร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่น หรือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016)

การจัดการผลิตและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนและการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ จัดทำเนื้อหาให้มีโครงสร้างทำให้เข้าใจได้ทันที การผลิตเนื้อหาที่มีคุณภาพและตรง

ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาควรมีความชัดเจน น่าสนใจ และสามารถดึงดูดความสนใจได้ (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) นอกจากการผลิตเนื้อหาที่มีคุณภาพการเลือกช่องทางการเผยแพร่ที่เหมาะสมช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอิงจากพฤติกรรมและความชอบของกลุ่มเป้าหมาย (Linton, I., 2018) เมื่อกำหนดกลุ่มประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจนแล้ว จำเป็นต้องมีการวางแผนการเผยแพร่ การเลือกใช้สื่อหรือการเลือกช่องทางการเผยแพร่ที่เหมาะสม เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อโทรทัศน์ ตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการกำหนดเวลาเผยแพร่ กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเผยแพร่เนื้อหาเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี รวมถึงการกำหนดตารางเวลาที่เหมาะสมและการประสานงานกับสื่อเพื่อให้เนื้อหาถูกเผยแพร่ตามที่วางแผนไว้ (Wilcox, D. L. et al., 2015) เมื่อเนื้อหาสาระได้เผยแพร่ไปแล้วหากมีการติดตามและประเมินผลช่วยให้สามารถวัดผลการประชาสัมพันธ์และปรับกลยุทธ์ตามความจำเป็น (Cutlip, S. M. et al., 2015)

เทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นอกจากบริหารงานตามวิสัยทัศน์ และนโยบายการพัฒนาเมืองของผู้บริหาร การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในงานของเทศบาลยุคใหม่ในยุคดิจิทัล การจัดการการประชาสัมพันธ์ การออกแบบเนื้อหาสาระการสร้างสรรค์และการใช้สื่อแบบผสมผสานหลากหลายที่ช่วยเพิ่มการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ (สมจิตร มุ่งมั่นดี, 2563) การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในการเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลนครในเขตภาคใต้ด้วยกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ พบว่าการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลายช่วยเพิ่มการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้เพื่อแสวงหาข้อมูล การจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง การสื่อสารขององค์กรท้องถิ่นในยุคดิจิทัล ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างเทศบาลกับประชาชน การจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง เพื่อสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็ว และทันสมัย ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึง เข้าใจ และสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง ร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบและยอมรับการพัฒนาเมืองภายใต้ความรู้สึกเป็นเจ้าของเมืองเขารูปช้างร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลาเพื่อศึกษาการจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1-3 เพื่อสร้างข้อสรุปและให้ความเห็นชอบตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจในสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 7 คนได้แก่ผู้บริหารนโยบาย นายกเทศมนตรี ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ หัวหน้าระดับปฏิบัติการ หัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่ ผู้ปฏิบัติการด้านงานประชาสัมพันธ์

เครื่องมือการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดโดยใช้คำถามจากกรอบการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3 ส่วน ประกอบด้วยคำถามหลัก 1) การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างเป็นอย่างไร 2) การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างเป็นอย่างไร และ 3) การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิจัยการจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง เนื้อหาเกี่ยวกับ 1) การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ 2) การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ 3) การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในฐานะผู้กำหนดแนวคิด นโยบาย วิธีปฏิบัติ และผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ รวมจำนวน 7 คน จาก 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้กำหนดแนวความคิดและนโยบาย ประกอบด้วย 1) นายกเทศมนตรีเทศบาลเมือง 1 คน 2) ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ และ 3) ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ 1 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) หัวหน้าระดับปฏิบัติการ หัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่ 1 คน และ 2) นักประชาสัมพันธ์ และทีมปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง 4 คน

ขอบเขตด้านเวลา เก็บรวมรวมข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2567

ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

นิยามศัพท์

การจัดการการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ และ การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์

จัดการเนื้อหาการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การวางแผนเนื้อหา การเลือกช่องทางการประชาสัมพันธ์สื่อสาร การออกแบบเนื้อหาที่น่าสนใจ และการประเมินผล

การจัดการการผลิตสื่อ หมายถึง การวางแผนการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ผลิตเอง และจ้างผู้ผลิต

การเผยแพร่ข่าวสาร หมายถึง การเลือกใช้สื่อ การเลือกกลุ่มเป้าหมายและเวลาในการเผยแพร่

การจัดการองค์กรการประชาสัมพันธ์ หมายถึง บทบาทหน้าที่ ทักษะความสามารถที่เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง แจ้งประเด็นคำถามหลักให้ทราบซึ่งได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการสัมภาษณ์ตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ประสานการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามประเด็นที่ได้จัดเตรียมไว้ในเครื่องมือ มีการจดบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ และจะหยุดสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลที่ได้มีการอิ่มตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ และประเด็นที่ศึกษา จากนั้นได้ตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ออกไป และดำเนินการตีความข้อมูลที่เหลือ โดยการสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยการ

การตรวจสอบข้อมูล

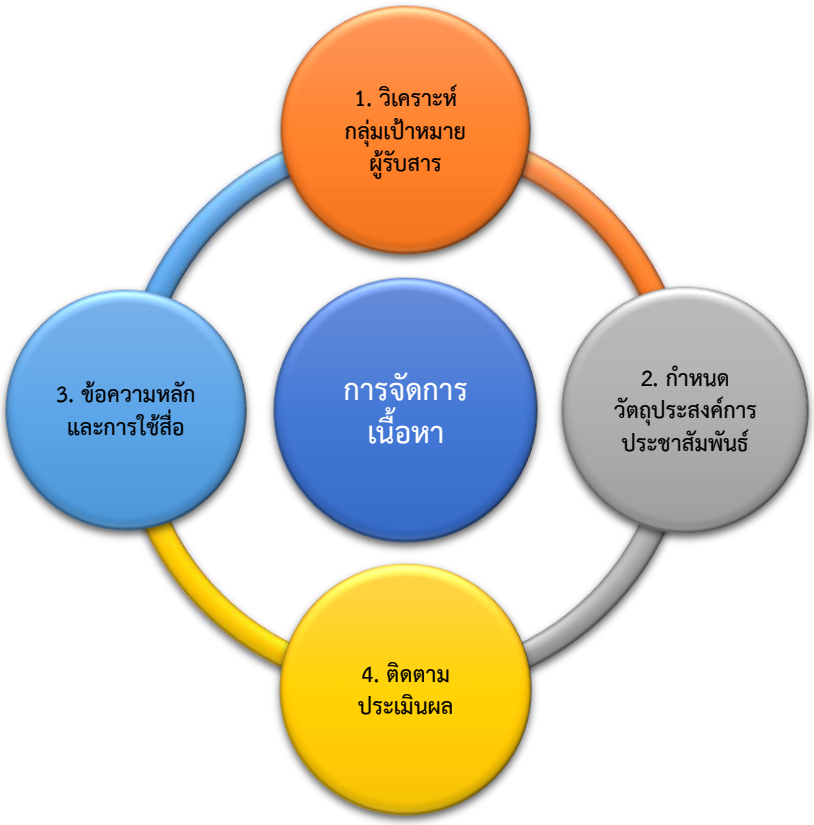
ดำเนินการการตรวจข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบ ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบด้านข้อมูลเพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้สัมภาษณ์ในหน่วยงานเดียวกัน ข้อมูลจะมีลักษณะเหมือนกันหรือไม่ 2) การจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด เปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บจากผู้วิจัยและจากเอกสารและเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันหรือไม่ จากการวิเคราะห์ และกระบวนการสรุปผล และ 3) การตรวจสอบการใช้วิธีการ (Triangulation)

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบกับข้อมูลจากข้อมูลการเผยแพร่จากเอกสารและเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล พิจารณาว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีเนื้อหาสาระเพียงพอที่จะตอบปัญหาการวิจัยหรือไม่เพื่อบูรณาการข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา มุ่งแสวงหาข้อค้นพบ การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ และ การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ โดยมีผลการวิจัยดังนี้

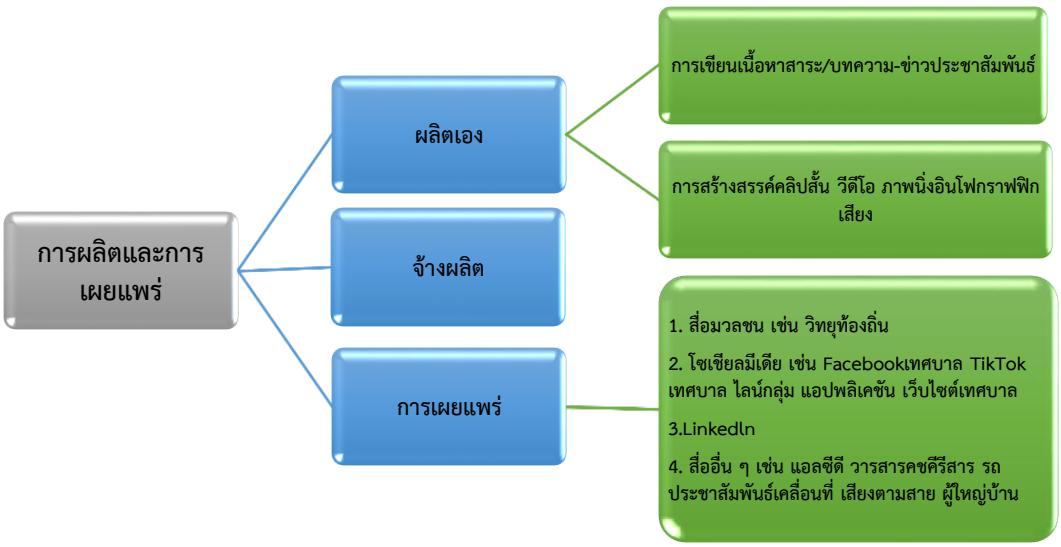
1. ผลการศึกษา การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง พบว่า มีการวางแผนเนื้อหาที่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดี โดยมุ่งเน้น 1) การวิเคราะห์ผู้รับสารแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1.1) กลุ่มวัยรุ่น 1.2) กลุ่มวัยทำงาน 1.3) กลุ่มผู้สูงอายุ และ 1.4) กลุ่มอาชีพต่าง ๆ 2) การวางแผนเนื้อหาโดยระบุเป้าหมายที่ชัดเจน ประกอบด้วย 2.1) สร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจโครงการใหม่ ๆ 2.2) สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ 2.3) การรณรงค์ด้านสาธารณสุขและด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันไข้เลือดออก-ยุงลาย การจัดการขยะ 3) กำหนดข้อความหลักและการเลือกใช้สื่อ ประกอบด้วย 3.1) ออกแบบเนื้อหาชัดเจน สั้น กระชับ เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา 3.2) ใช้ความคิดสร้างสรรค์ภาพ เสียง วิดีโอ อินโฟกราฟฟิกบทความนำเสนอที่ดึงดูดใจ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์เทศบาล Facebookของเทศบาล TikTokของเทศบาล แอปพลิเคชัน และไลน์กลุ่มเฉพาะ และ 4) ติดตามประเมินผล 4.1) การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน การแสดงความคิดเห็น และ 4.2) วิเคราะห์เพื่อประเมินความและปรับปรุง

ภาพที่ 1 แสดงการจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง

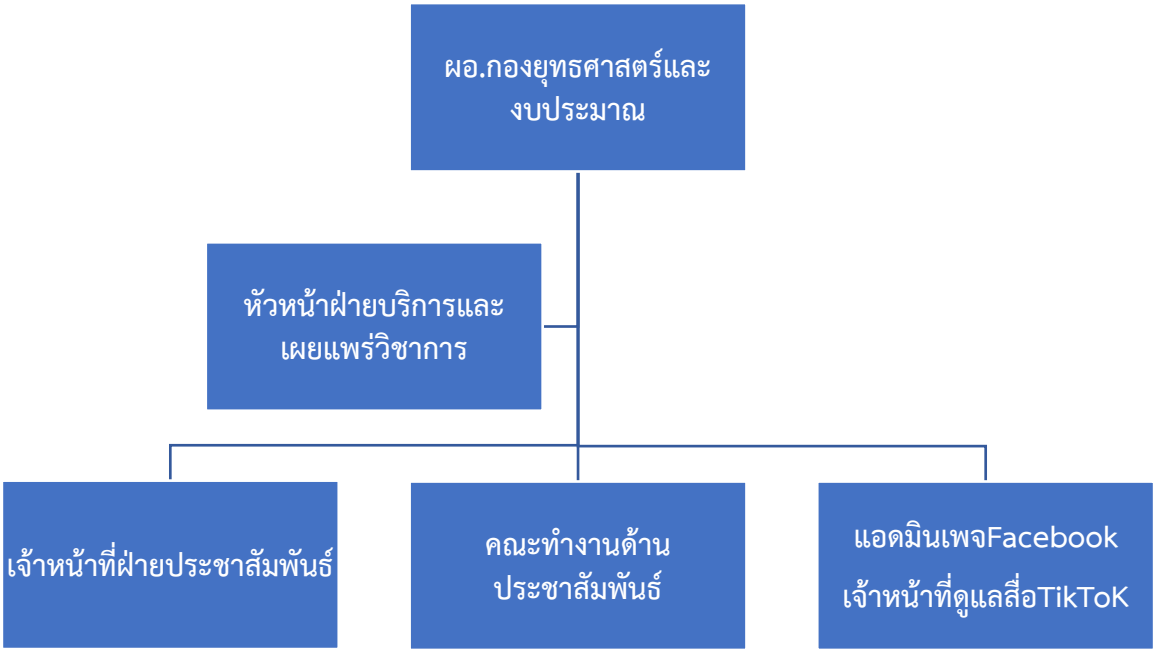
2. ผลการศึกษา การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง พบว่าการจัดการการผลิตสื่อ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ผลิตเอง โดยมุ่งเน้นการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เลือกใช้สื่อที่คุ้มค่า สามารถควบคุมคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการบริหารงานของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง ประกอบด้วย 1.1) เขียนเนื้อหา บทความ ข่าวกิจกรรม และตรวจสอบความถูกต้อง รวมถึงการแก้ไขที่จำเป็น ออกแบบกราฟิกสร้างสรรค์ภาพประกอบ สร้างสื่อTikTok เสริมเนื้อหาด้านกิจกรรมต่าง ๆ และ 1.2) สร้างสรรค์เนื้อหาคลิปสั้น วีดีโอ เสียง อินโฟกราฟฟิก บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์เทศบาล Facebookของเทศบาล ไลน์กลุ่ม และสร้างสรรค์ข่าวสารบนจอแอลซีดี รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ วิทยุท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน และจัดทำข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ บนแอปพลิเคชัน อีบุ๊ค รายงานประจำปี วารสารคชคีรีสาร และกิจกรรมในชุมชน และ 2) จ้างผลิต เช่น วิทยุท้องถิ่น วารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์คชคีรีสาร เว็บไซต์เทศบาลเมืองเขารูปช้าง แอปพลิเคชัน โดยฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการ ทำหน้าที่ผลิตเนื้อหาสาระและกำกับดูแลเพื่อให้การจัดการเนื้อหาสาระสอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง

การเผยแพร่ข่าวสารการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1 การเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมในการเผยแพร่ข่าวสาร เช่น เลือกใช้แอลซีดีประชาสัมพันธ์ข่าวสารบริเวณทางแยกเส้นทางหลักเข้าสู่ตัวอำเภอเมืองสงขลา รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ วารสารคชคีรีสาร สื่อมวลชน โดยเน้นสื่อวิทยุท้องถิ่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ของเทศบาล TikTok ของเทศบาล Facebookของเทศบาล แอปพลิเคชัน 2 การเผยแพร่ข่าวสารการประชาสัมพันธ์ วางแผนเผยแพร่ให้ตรงเวลาและตรงกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ผ่านสื่อมวลชน สื่อวิทยุท้องถิ่น เพื่อส่งข่าวประชาสัมพันธ์ ข่าวกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องประชาชนทั้งในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้างและพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้ข่าวสารและกิจกรรมของเทศบาลถูกเผยแพร่ 2) การใช้โซเชียลมีเดีย มุ่งเน้นไปที่วัยรุ่นเพื่อแชร์เนื้อหาผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น TikTok ของเทศบาล Facebook ของเทศบาล มุ่งเน้นกลุ่มทำงานและกลุ่มทั่วไป ไลน์กลุ่ม จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งข่าวสารเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มปั่นจักรยาน กลุ่มผู้สูงอายุ ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมาย และ LinkedIn การเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ อัปโหลดเนื้อหาบนเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และ 3) สื่ออื่น ๆ เช่นวารสารประชาสัมพันธ์คชคีรีสาร ป้ายแอลซีดี รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เสียงตามสายผู้ใหญ่บ้าน มุ่งเน้นประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้างเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ

ภาพที่ 2 แสดงการจัดการการผลิตและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง

3. ผลการศึกษาการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้างพบว่า หลักการสำคัญการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1) การกำหนดบทบาทตามความเชี่ยวชาญ 1.1) เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และ 1.2) การสร้างทีมที่มีความสามารถ เพื่อจัดตั้งในรูปแบบคณะทำงานการประชาสัมพันธ์ที่มีทักษะในการผลิตการเขียน การผลิตและการออกแบบสื่อใหม่ การถ่ายภาพนิ่ง และวิดีโอ การจัดการสื่อเฉพาะเช่น แอดมิน Facebook ของเทศบาล เจ้าหน้าที่ดูแลสื่อ TikTok ของเทศบาล และ 2) แบ่งบทบาทตามความรับผิดชอบกำหนดตามกรอบหน้าที่และทักษะความเชียวชาญของสมาชิกในทีมประชาสัมพันธ์ มีหัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการดูและรับผิดชอบ แบ่งเป็นงานประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ เช่น ประชาสัมพันธ์ก่อนจัดกิจกรรม และประเมินผลหลังจัดกิจกรรม เผยแพร่ผลงาน และนโยบายการพัฒนาตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมควบคุมรับผิดชอบและดำเนินการเพื่อเผยแพร่ดังกล่าว รวมถึงการต้อนรับชี้แจงและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ ให้คำปรึกษาแนะนำตอบปัญหาและชี้แจงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับงานในหน้าที่และแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานในหน่วยงานและปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมตรวจสอบความต้องถูกปรับแก้ก่อนการเผยแพร่ ภายใต้การกำกับดูแลของกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ

ภาพที่ 3 แสดงการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการจัดการ การประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา การจัดการเนื้อหาการจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสาร และการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง สอดคล้องกับทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจสื่อ (Uses and Gratifications Theory) มุ่งเน้นไปที่ผู้รับสารซึ่งมีความสามารถในการเลือกสื่อที่ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง

1. การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา พบว่า มีการวางแผนเนื้อหาที่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดี โดยมุ่งเน้นบริบทในเรื่องการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้รับสารในงานประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง มีความแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ

พฤติกรรม สามารถช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากปรับเนื้อหาและช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มเพื่อให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง การกำหนดข้อความหลักการเขียนบทความ ข่าวกิจกรรม อินโฟกราฟฟิก คลิปสั้น วีดีโอ เสียง และภาพสร้างสรรค์มีคุณค่าเข้าใจง่าย น่าสนใจ กระชับ ชัดเจน สื่อสารกับประชาชนในท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาสินี ศรีสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่องการจัดทำเนื้อหาสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการสื่อสารเนื้อหาที่ชัดเจนและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนช่วยให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สุธาสินี ศรีสวัสดิ์, 2561)

2. การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา พบว่า ในการจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ด้วยแนวคิดการจัดการ การประชาสัมพันธ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government Public Relations Management) เป็นการสื่อสารระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ มุ่งเน้นการใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทิน ด่านรุ่งโรจน์ ได้ศึกษาเรื่องการประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานีพบว่าการใช้สื่อที่เข้าถึงประชาชน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์และการประชุมชุมชน ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุทิน ด่านรุ่งโรจน์, 2561) การใช้สื่อของเทศบาลเมืองเขารูปช้างใช้ทั้งสื่อดั้งเดิม และสื่อใหม่ในสังคมออนไลน์ การเลือกใช้สื่อ เป็นการเพิ่มช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจ กิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ บทบาทของสื่อใหม่สังคมออนไลน์ สามารถสร้างความเข้าใจระหว่างองค์กรกับประชาชน เป็นการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mergel, I. ได้ศึกษาเรื่องการนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่นในสหรัฐฯ พบว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Twitter ช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน และสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นในบทบาทและการดำเนินงานขององค์กร เป็นต้น (Mergel, I., 2013) สอดคล้องกับบริบทในเรื่องการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง การใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ในสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Facebookของเทศบาล TikTokของเทศบาล E-book เสียงตามสาย แอปพลิเคชัน ไลน์กลุ่ม จอแอซีดี วารสารคชคีรีสาร รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ผู้ใหญ่บ้าน และวิทยุท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้การสื่อสารเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้ เป็นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์แบบผสมผสานหลายช่องทางช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee, G. & Van Deth, J. W. พบว่า การใช้สื่อประชาสัมพันธ์แบบผสมผสาน เช่น สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และการจัดประชุมชุมชน ในการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเกี่ยวกับนโยบายและโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การใช้สื่อหลายช่องทางช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lee, G. & Van Deth, J. W., 2017) และสอดคล้องกับบริบทในเรื่อง การใช้สื่อการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การสื่อสารสอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดเมืองน่าอยู่ เช่น การรณรงค์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการจัดการขยะ การรณรงค์ด้านสาธารณสุข จัดการไข้เลือดออก-ยุงลายในชุมชน เป็นการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา ชื่นบาน ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลาง พบว่าการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลาง สร้างความเข้าใจและสนับสนุนการ

มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน (ปรีชา ชื่นบาน, 2561) สอดคล้องกับบริบทในเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในพื้นที่ ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูล การใช้ Facebookของเทศบาล TikTokของเทศบาล แอปพลิเคชัน ไลน์กลุ่ม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมของเทศบาลได้สะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต ศิริวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Line ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและกิจกรรมของเทศบาลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว (พิชิต ศิริวรรณ, 2558) และงานวิจัยของ Graham, M. et al. The role of social media in local government crisis communications พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันในช่วงวิกฤตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชน โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน การสำรวจการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ (Graham, M. et al., 2015) สอดคล้องกับบริบทในเรื่อง การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ และประเมินติดตามผลของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง เช่น การประชาสัมพันธ์ก่อนการจัดกิจกรรม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การเข้าร่วมกิจกรรม การสื่อสารสร้างความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพ การใช้แอปพลิเคชัน เครื่องมือการเข้าถึงข้อมูลในยุคดิจิทัลเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนด้านข้อมูลการบริการ เป็นต้น

3. การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลาเพื่อศึกษาการจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา พบว่า มีการจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย การกำหนดบทบาทตามความเชี่ยวชาญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และการสร้างทีมที่มีความสามารถ แบ่งบทบาทตามความรับผิดชอบตามกรอบหน้าที่และทักษะความเชียวชาญของสมาชิกในทีม สอดคล้องกับบทความจาก Oxford Academic สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งบทบาทในองค์กร ซึ่งเกิดจากการมอบหมายงานเฉพาะให้ตามความเชี่ยวชาญและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในระบบองค์กร (Christensen, M. & Knudsen, T., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับประชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร มุ่งเน้น 1) การจัดการเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ มีการวางแผนเพื่อวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาสาระที่ชัดเจน ตรงประเด็น สร้างความน่าสนใจ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น 2) การจัดการการผลิตสื่อและการเผยแพร่ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ เลือกใช้สื่อที่คุ้มค่า สามารถควบคุมคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการบริหารงานของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง ผลิตเองและจ้างผลิต ใช้สื่อที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในแต่ละกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร และวางแผนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลายทั้งสื่อดั้งเดิม และสื่อใหม่ในสังคมออนไลน์ เช่น วัยรุ่นใช้สื่อสังคมออนไลน์ ขณะที่ผู้สูงอายุอาจรับข่าวสารผ่านวิทยุท้องถิ่น เสียงตามสาย รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น และ 3) การจัดการองค์กรในการประชาสัมพันธ์ประกอบด้วย 1) กำหนดบทบาทตามความเชี่ยวชาญ จัดตั้งในรูปแบบคณะทำงานการประชาสัมพันธ์ที่มีทักษะการเขียน การผลิตและการออกแบบสื่อใหม่ การถ่ายภาพนิ่ง และวิดีโอ การจัดการสื่อเฉพาะ เช่น Facebook TikTok เป็นต้น 2) แบ่งตามความรับผิดชอบ กำหนดตามกรอบหน้าที่และทักษะความเชี่ยวชาญของสมาชิกในคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ มีหัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการดูและรับผิดชอบ ภายใต้การกำกับดูแลของกอง

ยุทธศาสตร์และงบประมาณ เทศบาลเมืองเขารูปช้าง ข้อเสนอแนะ องค์กรปกครองท้องถิ่นยุคใหม่ควรใช้สื่อที่หลากหลายทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ในสังคมออไลน์ ควรสร้างและพัฒนาระบบแพลตฟอร์มดิจิทัลของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกการบริการและการสื่อสาร เช่น 1) การจัดทำเว็บไซต์ท้องถิ่นที่มีข้อมูลครบถ้วน สร้างแอปพลิเคชันที่ให้ประชาชนสามารถติดต่อสอบถาม แจ้งปัญหา หรือเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้สะดวก การพัฒนาระบบดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การใช้โซเชียลมีเดียอย่างเป็นระบบ เทศบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นควรออกนโยบายการใช้โซเชียลมีเดียที่ชัดเจน และมีการจัดการเนื้อหาที่เป็นระบบเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและประชาชน โดยใช้แพลตฟอร์มหลักอย่าง Facebook, TikTok, Line หรือ YouTube ในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ หรือกิจกรรมสาธารณะ ควรมีทีมงานดูแลช่องทางเหล่านี้อย่างมืออาชีพเพื่อให้ข้อมูลทันสมัย ตรงประเด็น และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน 3) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ สามารถใช้งานเครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ในด้านการจัดการสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลจากแพลตฟอร์มต่าง ๆ และการสร้างเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และ 4) การพัฒนาระบบการจัดการเนื้อหาอัตโนมัติ (Content Management System - CMS) หน่วยงานท้องถิ่นควรพัฒนาระบบการจัดการเนื้อหาแบบอัตโนมัติ เพื่อให้สามารถจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การสร้างเนื้อหาที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพ (Creative Content Creation) สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เนื้อหาควรครอบคลุมทั้งในรูปแบบข้อความ วิดีโอ กราฟิก หรือภาพยนตร์สั้น ที่มีความน่าสนใจและทันสมัย เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างการรับรู้ที่ดีจากกลุ่มเป้าหมาย การจัดการการประชาสัมพันธ์ควรมีพัฒนาการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านนโยบายที่เป็นระบบและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหน่วยงานท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา ชื่นบาน. (2561). การสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลาง. วารสารบริหารธุรกิจ, 10(2), 22-34.

พิชิต ศิริวรรณ. (2558). การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม, 5(1), 35-48.

สมจิตร มุ่งมั่นดี. (2563). การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในการเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลนครในเขตภาคใต้. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12(2), 75-89.

สุทิน ด่านรุ่งโรจน์. (2561). การประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(1), 101-120.

สุธาสินี ศรีสวัสดิ์. (2561). การจัดทำเนื้อหาสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 7(2), 89-102.

Christensen, M. & Knudsen, T. (2020). Division of roles and endogenous specialization. Industrial and Corporate Change, 29(1), 105-124.

Cutlip, S. M. et al. (2015). Effective public relations. (11th ed.). London, United Kingdom: Pearson.

Graham, M. et al. (2015). The role of social media in local government crisis communications. Public Relations Review, 41(3), 386-394.

Grunig, J. E. & Hunt, T. (1984). Managing public relations. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). Marketing management. (15th ed.). London, United Kingdom: Pearson.

Lee, G. & Van Deth, J. W. (2017). Public relations strategies in local government: Engaging citizens in municipal decision-making. Journal of Communication Management, 21(3), 238-252.

Linton, I. (2018). Public relations: Strategies and tactics. London, United Kingdom: Pearson.

Mergel, I. (2013). Social media adoption and resulting tactics in the U.S. federal government. Government Information Quarterly, 30(2), 123-130.

Wilcox, D. L. et al. (2015). Public relations: Strategies and tactics. (11th ed.). London, United Kingdom: Pearson.

บทความวิจัย

จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน: กรณีศึกษา ผู้ปฏิบัติงานชาวไทย-เมียนมาในธุรกิจค้าปลีกจังหวัดสงขลา*

CROSS-CULTURAL PSYCHOLOGY IN THE WORKPLACE: A CASE STUDY OF THAI-MYANMAR LABOR IN RETAIL BUSINESS SONGKHLA PROVINCE

ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, เจษฎา นกน้อย*
Tapat Borirakkitdamrong, Chetsada Noknoi*
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: chetsada@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา 2) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานที่มีผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมาปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกและผู้ปฏิบัติงานชาวไทยที่ปฏิบัติงานร่วมกับชาวเมียนมา ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ต้องทำงานร่วมกับชาวเมียนมาในสถานประกอบการมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี สถานประกอบการต้องมีการจดแจ้งต่อรัฐในการมีแรงงานต่างชาติร่วมปฏิบัติงาน และมีความเข้าใจในการทำงานร่วมกับชาวเมียนมาเป็นอย่างดี จำนวน 15 คน โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลามีความเข้าใจในวัฒนธรรมข้ามชาติของผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมาเป็นอย่างดี ทั้งในมิติของการทำงานและในมิติของวัฒนธรรมข้ามชาติ ปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมา คือ ปัญหาความแตกต่างในการสื่อสาร ปัญหาความแตกต่างในค่านิยมและพฤติกรรม ปัญหาการจัดการความขัดแย้ง ปัญหาการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร อาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรที่มีความหลากหลาย แนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานสามารถนำปัจจัยระดับบุคคลประกอบไปด้วย ความเชื่อในชาติพันธุ์ ความฉลาดทางวัฒนธรรม และสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม ปัจจัยระหว่างบุคคล ประกอบไปด้วย การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงาน และการจัดการความขัดแย้ง ปัจจัยในองค์กร ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำในองค์กร และการบริหารทรัพยากรบุคคลมาปรับใช้ได้

คำสำคัญ: จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม, วัฒนธรรมการทำงาน, ธุรกิจค้าปลีก, ชาวเมียนมา, สงขลา

Abstract

The objective of this research is twofold: 1) study the conditions and challenges of cross-cultural work between Thai and Myanmar employees, and 2) propose guidelines for developing cross-cultural psychology in workplaces where Thai and Myanmar employees collaborate. The primary informants are retail business operators and Thai workers who work with Myanmar workers. The criteria for selecting informants include having worked with Myanmar workers in the

* Received 30 October 2024; Revised 15 November 2024; Accepted 18 November 2024

establishment for no less than three years, the establishment must be registered with the state for employing foreign workers, and the informants must have a good understanding of working with Myanmar workers. A total of 15 informants were interviewed using semi-structured interviews. Data were analyzed using content analysis. The research findings indicate that retail business operators in Songkhla province have a good understanding of the cross-cultural aspects of Thai and Myanmar workers, both in terms of work and cross-cultural dimensions. The problems arising from cross-cultural work between Thai and Myanmar workers include communication differences, differences in values and behaviors, conflict management issues, and difficulties in adapting to organizational culture. These issues can lead to challenges in adapting to a diverse organizational culture. Approaches to developing cross-cultural psychology in the workplace can incorporate individual-level factors such as ethnic beliefs, cultural intelligence, and cross-cultural competence; interpersonal factors such as cross-cultural communication, workplace relationship building, and conflict management; and organizational factors such as organizational culture, leadership, and human resource management.

Keywords: Cross-Cultural Psychology, Working Culture, Retail Business, Burmese, Songkhla

บทนำ

การทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นเรื่องปกติในโลกธุรกิจในปัจจุบัน โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยและเมียนมาเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของการทำงานร่วมกันระหว่างสองวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น ค่านิยม ประเพณี และวิธีการสื่อสาร (Hofstede, G., 2020) การศึกษาในเรื่อง "จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานจากสองชาติที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจในบริบทนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยในการจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น แต่ยังสามารถส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในธุรกิจค้าปลีก (Trompenaars, F. & Hampden-Turner, C., 2012); (Phyo, M., 2021)

การศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมาในบริบทของการทำงานในธุรกิจค้าปลีกนั้น เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาธุรกิจค้าปลีก เนื่องจากการมีผู้ปฏิบัติงานหลากหลายวัฒนธรรมก่อให้เกิดการขยายขององค์กร เป็นการเปิดโอกาสให้เราได้สำรวจความเชื่อและพฤติกรรมที่มีผลต่อการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (House, J. R. et al., 2004) การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมาในประเทศไทยมีปัญหาและความท้าทายในหลายด้านเช่น การสื่อสารเนื่องจากภาษาที่แตกต่างกัน ความรู้สึกที่ไม่เท่าเทียมสภาพการทำงาน การขาดการเข้าถึงสิทธิ นอกจากนี้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังเป็นอุปสรรคในการปรับตัวร่วมกัน ดังนั้นการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างทางค่านิยมและพฤติกรรม จำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากองค์กรในการพัฒนาทักษะและส่งเสริมความร่วมมือเพื่อให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพ การศึกษาในประเด็นนี้จึงมีความสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทีมงานที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Rahman, A. & Tan, C., 2022); (Nguyen, T. T. et al., 2023)

ในบริบทของธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลา การทำงานร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมายังสามารถสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ (GLOBE, 2020) การใช้

แรงงานข้ามชาติในภาคธุรกิจค้าปลีกไม่เพียงแต่ช่วยเติมเต็มความต้องการแรงงานในตลาด แต่ยังสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างวัฒนธรรม การศึกษาในเรื่องนี้จึงสามารถนำไปสู่การพัฒนานโยบายและแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างพนักงานจากสองชาติ (GLOBE, 2020); (Smith, L. et al., 2022)

การศึกษาเรื่อง "จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน: กรณีศึกษา ผู้ปฏิบัติงานชาวไทย-เมียนมาในธุรกิจค้าปลีกจังหวัดสงขลา" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความเข้าใจในด้านจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานจากสองชาติ การสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้บริหารและพนักงานสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความสำเร็จในธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานที่มีผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมาปฏิบัติงานร่วมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีกลุ่มประชากร คือ ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกที่ทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานชาวเมียนมาในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกและผู้ปฏิบัติงานชาวไทยที่ปฏิบัติงานร่วมกับชาวเมียนมา ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ต้องการทำงานร่วมกับชาวเมียนมาในสถานประกอบการมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี สถานประกอบการต้องมีการจดแจ้งต่อรัฐในการมีแรงงานต่างชาติร่วมปฏิบัติงาน และมีความเข้าในในการทำงานร่วมกับชาวเมียนมาเป็นอย่างดี จำนวน 15 คน ประกอบไปด้วย ผู้ประกอบการ 12 คน และผู้บริหารหรือหัวหน้า 3 คน ซึ่งพบว่าข้อมูลมีการอิ่มตัว คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการให้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกัน (Cheawjindakarn, B., 2020)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นประเด็นคำถามสำหรับการพูดคุยสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อคำถามมีคะแนน IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรงและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มาถอดบทแบบคำต่อคำ (Word by Word) และอ่านบทสัมภาษณ์หลาย ๆ ครั้งเพื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ จากนั้นใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจัดกลุ่มประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่โดยอาศัยการจัดกลุ่ม โดยอิงทฤษฎี เพื่อให้มองภาพรวมของข้อมูลได้ชัดเจนมากขึ้น และเพื่อป้องกันข้อมูลตกหล่นระหว่างที่จัดกลุ่มข้อมูล และใช้การจำแนกโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอธิบายตีความหมาย หาความหมายเชิงสาเหตุของข้อมูล โดยคำนึงถึงความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล โดยไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้วิจัย หรือสรุปตามความเห็น

ของผู้วิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระเบียบข้อมูลให้อยู่ในลักษณะของการพร้อมใช้ โดยมุ่งเน้นไปที่การตีความและหาข้อสรุป และการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมมากน้อยเพียงใด เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลและจัดประเด็นจากการตีความแล้ว ได้ข้อมูลที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยมีความต่างไปจากเดิมมากน้อยเพียงใด (Joungtrakul, J. & Ferry, K. N., 2021)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา

ผลการศึกษา พบว่า สภาพจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งการปฏิบัติงานร่วมกันจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถอธิบายได้ใน 2 มิติ คือ

1. มิติของการทำงาน

ในลักษณะทัศนคติต่อการทำงานพบว่า ผู้ปฏิบัติงานชาวเมียนมามีความอดทนและทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่ มักให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นหลัก มีความเคร่งครัดในเรื่องเวลามากกว่าผู้ปฏิบัติงานชาวไทย และมักจะตรงเวลาอย่างเคร่งครัด มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่สงบ และมักปกปิดอารมณ์ของตนเอง มีการให้ความเคารพผู้อาวุโสอย่างเคร่งครัด และมักรักษากฎเกณฑ์ทางสังคมอย่างเคร่งเครียด มีลักษณะการสื่อสารและทำงานเป็นทีมที่ค่อนข้างระมัดระวัง เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งต่างกับผู้ปฏิบัติงานชาวไทยที่มักให้ความสำคัญกับความสุขและการมีชีวิตส่วนตัวนอกเหนือจากการทำงาน มักให้ความยืดหยุ่นในเรื่องเวลา ไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดมากนัก มีการให้ความเคารพผู้อาวุโสค่อนข้างชัดเจน แต่อาจมีความเป็นกันเองมากกว่า มีการแสดงออกทางอารมณ์ค่อนข้างเปิดเผยและตรงไปตรงมา พูดตรงไปตรงมาอย่างชัดเจน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า *“...คนพม่าเวลาทำงานจะขยันมากทุ่มเทกับงาน เต็มที่กับการทำงานตามเวลางาน เมื่อถึงเวลาทำงานก็จะเริ่มทำงานทันที เมื่อเลิกงานก็พร้อมจะเลิกงานทันที มีความเคร่งครัดในเรื่องเวลาและข้อตกลงในการทำงานมาก...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E3, 2567) *“...คนเมียนมาขยันทำงานมากกว่าคนไทย อาจเพราะต้องจากที่บ้านมาทำงานหาเงินและส่งกลับไปที่บ้าน วันหยุดก็ยินดีที่จะทำงานเป็นอย่างมากเมื่อรู้ว่าจะได้ค่าจ้างมากกว่าปกติ...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E6, 2567) *“...ชาวเมียนมาจะให้ความสำคัญกับความอาวุโสมาก มีความนอบน้อม ในขณะที่หัวหน้ามอบหมายงานหรือตักเตือนในข้อผิดพลาดจะน้อมรับและยินดีปฏิบัติ ไม่ค่อยแสดงสีหน้า อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเมื่อสอบถามจากคนอื่นก็ได้ทราบว่าเขาให้ความเคารพและให้เกียรติผู้เป็นหัวหน้างานมาก...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M3, 2567)

2. มิติของวัฒนธรรมข้ามชาติ

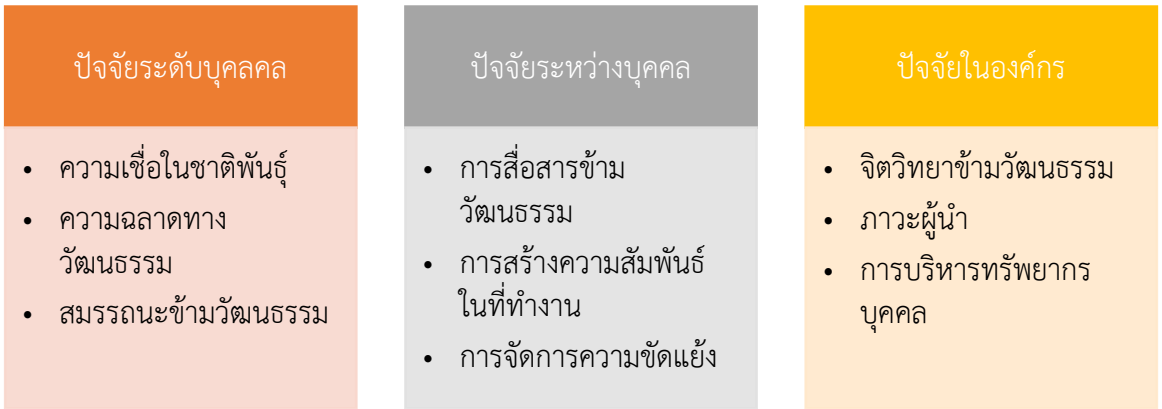
โดยทั่วไปวัฒนธรรมข้ามชาติของชาวเมียนมาจะให้ความสำคัญกับลำดับชั้นในสังคม เมียนมามีความเข้มงวดมากกว่า การตัดสินใจมักมาจากผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้ใต้บังคับบัญชามักไม่แสดงความเห็นขัดแย้งโดยตรง ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวเป็นสิ่งสำคัญในการทำธุรกิจและการทำงาน มีแนวโน้มที่จะชอบกฎระเบียบที่ชัดเจน และอาจรู้สึกไม่สบายใจกับสถานการณ์ที่คลุมเครือหรือไม่แน่นอน ให้ความสำคัญกับการวางแผนระยะยาว การอดออม และการลงทุนในอนาคต โดยเฉพาะในด้านการศึกษาของลูกหลาน อาจมีความท้าทายมากกว่าในการปรับตัว โดยเฉพาะหากมาจากพื้นที่ชนบทที่มีการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกน้อย เนื่องจากชาวเมียนมาที่มาปฏิบัติงานในไทยล้วนมาจากหลากหลายชาติพันธุ์ อาจเผชิญความเครียดมากกว่าในการปรับตัว โดยเฉพาะในเรื่องภาษา อาหาร และวิถีชีวิตที่แตกต่าง มีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันและการทำงาน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า *“...คนพม่าให้ความสำคัญกับระบบเจ้านาย-ลูกน้องมาก ผู้ปฏิบัติงานจึงมีความนอบน้อมกับหัวหน้างานมาก...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E2, 2567) *“...ให้ความสำคัญกับครอบครัวมาก วางแผนเป็นอย่างดี พอทำงานได้ค่าจ้างก็จะไปซื้อทองคำเก็บไว้ เพื่อส่งกลับบ้านบ้าง เก็บออมบ้าง ...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E10, 2567) *“...ช่วงแรกที่ทำงานร่วมกันพบว่า การกำหนดข้อตกลงไม่ชัดเจน เช่น ขอบเขตงาน เวลาทำงาน ทำให้เกิดปัญหาในการทำงานมาก...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M3, 2567) *“...มีปัญหากับเรื่องของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมการทานอาหารที่แตกต่างจากคนไทยอย่างสิ้นเชิง...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M2, 2567) *“...คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมของชาติตน สังเกตได้จากไหว้พระเก่งมาก ร่วมกันสร้างเจดีย์ที่เลียนแบบคล้าย ๆ เจดีย์ชเวดากองที่วัดคลองแห...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E11, 2567)

จากการศึกษาสภาพจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมจะพบถึงปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมา พบว่าปัญหามักเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งผลกระทบต่อการสื่อสารและความสัมพันธ์ในที่ทำงาน สามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้ ปัญหาความแตกต่างในการสื่อสาร ที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความสับสนในการสื่อสาร ปัญหาความแตกต่างในค่านิยมและพฤติกรรม ที่อาจทำให้เกิดความตึงเครียดเมื่อมีการตัดสินใจหรือการแสดงความคิดเห็น ปัญหาการจัดการความขัดแย้ง เนื่องจากชาวไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและพยายามรักษาความสงบ ในขณะที่ชาวเมียนมาอาจมีการแสดงออกที่ตรงไปตรงมามากกว่า ทำให้เกิดความไม่สบายใจในทีม และปัญหาการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร อาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรที่มีความหลากหลาย

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานที่มีผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา

แนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานของชาวไทยและเมียนมา เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและการปรับตัวระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความหลากหลาย และนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างพนักงานไทยและเมียนมา จากการศึกษาพบว่าแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานที่มีผู้ปฏิบัติงานชาวไทยและเมียนมา ควรคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในการทำงาน ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย แสดงองค์ประกอบได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในการทำงาน

1. ปัจจัยระดับบุคคล

ความเชื่อในชาติพันธุ์ ความเชื่อในชาติพันธุ์มีผลต่อการทำงานร่วมกันในองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของชาวไทยและเมียนมา ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ชาวไทยมักให้ความสำคัญกับ

ความสัมพันธ์และการสร้างความไว้ใจในที่ทำงาน ขณะที่ชาวเมียนมาอาจมีลำดับชั้นที่ชัดเจนมากกว่าในองค์กร การเข้าใจความเชื่อเหล่านี้จะช่วยให้สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรส่งเสริมการทำงานข้ามวัฒนธรรม โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและลดอคติระหว่างกลุ่ม

ความฉลาดทางวัฒนธรรม หรือความสามารถในการปรับตัวและทำงานร่วมกับบุคคลจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมถึงการเข้าใจและเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชาวไทยอาจต้องพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมเพื่อเข้าใจวิธีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาของชาวเมียนมา ในขณะที่ชาวเมียนมาอาจต้องเรียนรู้การใช้ภาษาที่สุภาพและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงานดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรส่งเสริมการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม เช่น การฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำงานข้ามวัฒนธรรม และการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานได้เรียนรู้วัฒนธรรมใหม่

สมรรถนะข้ามวัฒนธรรมหรือความสามารถในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงทักษะในการสื่อสาร การจัดการความขัดแย้ง และการทำงานเป็นทีม ชาวไทยและชาวเมียนมาต้องใช้ทักษะการฟังและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถเข้าใจและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรสรรหาบุคคลและพัฒนาสมรรถนะในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า *“...ชาวเมียนมาให้ความสำคัญกับลำดับชั้นในการทำงาน หัวหน้าลูกน้องการคุยเล่นระหว่างหัวหน้าและลูกน้องคนไทยจึงเป็นเรื่องแปลกสำหรับชาวเมียนมา...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E1, 2567) *“...การทาแป้งขมิ้นบนใบหน้าของผู้หญิง การนุ่งผ้าถุงของผู้ชาย เป็นสิ่งที่ปกติสำหรับชาวเมียนมา สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องยอมรับในความแตกต่าง...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E3, 2567) *“...เมื่อทำงานไประยะหนึ่ง เขาก็เริ่มมีการปรับตัว ใส่เสื้อเหมือนคนไทย ผู้หญิงก็ทาแป้งขมิ้นบางลงเพื่อไม่ให้สังเกตชัด หรือทาเมื่อเลิกงานแล้วและอยู่ในที่พักเท่านั้น เพื่อให้มีความกลมกลืนกับคนไทย...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M3, 2567)

2. ปัจจัยระหว่างบุคคล

การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม พบว่า ชาวไทยมักใช้การสื่อสารที่อ้อมค้อมและมีการใช้ภาษาที่สุภาพ ในขณะที่ชาวเมียนมาอาจมีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมามากกว่า ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการสื่อสาร ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เพื่อให้พนักงานเข้าใจวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับเพื่อนร่วมงานจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานร่วมกัน ชาวไทยมักให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน เช่น การทักทายและการแสดงความเคารพต่อกัน ในขณะที่ชาวเมียนมาอาจมีการสร้างความสัมพันธ์ที่เน้นการเคารพต่อผู้ใหญ่และลำดับชั้น ดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ เช่น การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์หรือกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้พนักงานได้มีโอกาสรู้จักและเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

การจัดการความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานร่วมกัน ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นเมื่อชาวไทยรู้สึกว่าชาวเมียนมาพูดตรงไปตรงมาเกินไป ในขณะที่ชาวเมียนมาอาจรู้สึกว่าชาวไทยไม่ชัดเจนในการสื่อสาร ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง โดยเน้นการสื่อสารที่เปิดกว้างและการฟังอย่างตั้งใจ เพื่อให้พนักงานสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า *“...ชาวเมียนมาจะมีการสื่อสารตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม จนบางครั้งทำให้รู้สึกไม่เป็นมิตร...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E3, 2567) *“...ในช่วงแรกของการทำงานร่วมกันแทบจะไม่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างทำงานจนมีแต่ความขรึม...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M3, 2567)

3. ปัจจัยในองค์กร

จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมามีความสำคัญในหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรซึ่งมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมองค์กรของไทยอาจเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมา ในขณะที่เมียนมาอาจเน้นความเป็นระเบียบวินัยและการสื่อสารที่ตรงไปตรงมามากกว่า ดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยส่งเสริมการสื่อสารที่ชัดเจนและการทำงานเป็นทีม

ภาวะผู้นำในองค์กรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้นำ วัฒนธรรมไทยมักเน้นความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะที่เมียนมาอาจเน้นการใช้อำนาจตามลำดับชั้นมากกว่า อาจทำให้เกิดความไม่พอใจและความสับสนในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถปรับตัวเข้ากับความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยการสร้างแรงจูงใจและการมอบหมายงานที่เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน

การบริหารทรัพยากรบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพนักงานและสร้างความพึงพอใจในที่ทำงาน คนไทยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงาน ในขณะที่เมียนมาเน้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบมากกว่า ดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกควรมีนโยบายการบริหารงานทรัพยากรบุคคลที่ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำงานข้ามวัฒนธรรมและการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานได้พัฒนาตนเอง

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า *“...การทำงานร่วมกันจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง การสื่อสารที่ตรงไปตรงมาทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E9, 2567) *“...ในการทำงานร่วมกันทุกคนต้องเปิดใจยอมรับความแตกต่าง ในช่วงแรกจะมีตกใจกันบ้าง แต่ก็ต้องมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน...”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M2, 2567)

อภิปรายผล

การศึกษาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน: กรณีศึกษา ผู้ปฏิบัติงานชาวไทย-เมียนมาในธุรกิจค้าปลีก จังหวัดสงขลา สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติของแรงงานไทยและเมียนมา พบว่า มีความแตกต่างที่สำคัญในทัศนคติและพฤติกรรมทางการทำงาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแรงงานชาวเมียนมามีความเคร่งครัดในเรื่องของเวลา มีความอดทนสูง และทุ่มเทให้กับงาน พร้อมทั้งให้ความเคารพผู้อาวุโสอย่างมาก ในทางตรงกันข้าม แรงงานชาวไทยมักให้ความสำคัญกับความสุขส่วนบุคคลและมีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลามากกว่า การศึกษายังระบุว่า ระบบลำดับชั้นและความเคารพต่อผู้มีอำนาจเป็นสิ่งที่ชาวเมียนมาให้ความสำคัญ และพวกเขามีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับครอบครัวและชุมชน การวางแผนระยะยาวเพื่ออนาคต โดยเฉพาะในด้านการศึกษาของลูกหลาน ถือเป็นสิ่งสำคัญ การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่อาจเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับความแตกต่างทางภาษา อาหาร และวิถีชีวิต ความเข้าใจเหล่านี้สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของพนักงานจากวัฒนธรรมทั้งสองได้ดียิ่งขึ้นสอดคล้องกับทฤษฎีของ Hofstede, G. ที่แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมประจำชาติของพนักงานมีผลกระทบต่อการแสดงออกในองค์กรของบริษัทอย่างมีนัยสำคัญ และวัฒนธรรมประจำชาติที่ติดตัวมาของพนักงานนั้นไม่ง่ายที่องค์กรณ์จะไปเปลี่ยนแปลง (Hofstede, G., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Numnuan, S. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง พื้นที่วัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าใน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า วัฒนธรรมในการทำงานของชาวเมียนมาจะมีความอดทนในการทำงานสูง เป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง และให้ความสำคัญกับความอาวุโสในการทำงาน (Numnuan, S. et al., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Muenjanchoey, R. ได้ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้กับการรู้เรา รู้เขา เข้าใจ และเข้าถึงวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรในบรรษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนในประเทศเมียนมา พบว่า คนเมียนมามีความตรงไปตรงมาในการสื่อสาร และมีความผูกพันกับครอบครัวมาก รักครอบครัวมาก (Muenjanchoey, R., 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ Ratchompoo, S. & Cadchumsang, J. ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะพลเมืองโลกและการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาในเขตเมืองขอนแก่น พบว่า คนเมียนมาที่เข้ามาทำงานมีความขยันและมีการวางแผนการเก็บเงิน (Ratchompoo, S. & Cadchumsang, J., 2020) และ Muenjanchoey, R. ได้ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้กับการทำงานของบุคลากรบรรษัทข้ามชาติไทยในประเทศเมียนมา พบว่า ผู้ประกอบการมีส่วนสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม (Muenjanchoey, R., 2022)

2. ปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมและแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวเมียนประกอบไปด้วย ปัญหาความแตกต่างในการสื่อสาร ปัญหาความแตกต่างในค่านิยมและพฤติกรรม ปัญหาการจัดการความขัดแย้ง และปัญหาการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร อาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรที่มีความหลากหลาย โดยแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานสามารถดำเนินการได้โดยใช้ปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยระดับบุคคล ประกอบไปด้วย ความเชื่อในชาติพันธุ์ ความฉลาดทางวัฒนธรรม และสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม ปัจจัยระหว่างบุคคล ประกอบไปด้วย การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงาน และการจัดการความขัดแย้ง ปัจจัยในองค์กร ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำในองค์กร และการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Berry, J. W. et al. ที่ว่า จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมมนุษย์โดยคำนึงถึงการได้รับอิทธิพลจากบริบททางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของการทำงานทางด้านจิตวิทยาในบุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมที่หลากหลายและกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์นิยม โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางจิตสังคม นิเวศวิทยา และชีววิทยา (Berry, J. W. et al., 2002) และแนวคิดของ Suphaphon, N. จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานในวัฒนธรรมที่แตกต่าง จะต้องมุ่งเน้น วิธีการทางจิตวิทยาด้วยวิธีการฝึกทักษะในการรับวัฒนธรรม ทำให้บุคคลมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานอย่างมีประสิทธิผล และต้องมีทักษะระหว่างบุคคล และเข้าใจในการแสดงอันมาจากวัฒนธรรมข้ามชาติ เพื่อลดความขัดแย้ง และการจัดการภายในองค์กร เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน (Suphaphon, N., 2009) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Muenjanchoey, R. ที่ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมการทำงานของชาวเมียนมาและชาวไทยในบริษัทไทยในประเทศเมียนมา พบว่า การทำงานร่วมกันระหว่างชาวไทยและเมียนมาจะพบกับปัญหาความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ความขัดแย้งในการทำงาน และการปรับตัวเข้าหากัน (Muenjanchoey, R., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Van Thac Dang, T. & Chou, Y.-C. ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจภายนอก การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน ความไว้วางใจของนายจ้าง ความสามารถในการทำงานของตนเอง และการปรับตัวทางวัฒนธรรมข้ามสายงาน: การศึกษาเชิงประจักษ์ของคนงานชาวเวียดนามในไต้หวัน พบว่า แรงจูงใจภายนอก การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน และความไว้วางใจของนายจ้าง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ประสิทธิภาพในตนเองต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม (Van Thac Dang, T., & Chou, Y.-C., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Nimet, K. & Betül Şükür, F. ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมและจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน พบว่า คำว่าจิตวิญญาณในที่ทำงานและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ และทั้งสองอย่างเริ่มต้นด้วยทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ (Nimet, K. & Betül Şükür, F., 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ Yang, C. ได้ศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางวัฒนธรรมเชิงสร้าง

แรงบันดาลใจและความเป็นอยู่ที่ดีในสถานที่ทำงานข้ามวัฒนธรรม: การศึกษาแรงงานข้ามชาติในไต้หวัน พบว่า การมีความฉลาดทางวัฒนธรรมจากการสร้างแรงจูงใจนั้นสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำงานในระดับที่สูงขึ้นและระดับความเหนื่อยล้าในการทำงานที่ลดลง โดยผู้บริหารจะเป็นตัวกลางในการสร้างความสัมพันธ์นี้ การมีความฉลาดทางวัฒนธรรมทำให้พนักงานสามารถเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งช่วยให้พนักงานสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการทำงานและความเหนื่อยล้าในการทำงาน (Yang, C., 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ Poo-Udom, A. & Lertbuasin, S. ได้ศึกษาเรื่องแบบจำลองแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมระดับ 5 ดาวระหว่างประเทศไทยและเมียนมาร์ผ่านการบริหารจัดการข้ามวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัยจูงใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ได้แก่ การปรับตัวในการมีปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวในการทำงาน และความสัมพันธ์เชิงบวกโดยอ้อมกับประสิทธิภาพในการทำงาน การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานของ (Poo-Udom, A. & Lertbuasin, S., 2022) สอดคล้องกับการศึกษาของ Sangsawat, J. & Oraphan, P. ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ พบว่า ปัจจัยการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ (Sangsawat, J. & Oraphan, P., 2022) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Charoensukmongkol, P. & Phungsoonthorn, T. ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความฉลาดทางวัฒนธรรมของผู้บริหารระดับสูงต่อบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนความหลากหลายและทัศนคติในการทำงานของแรงงานข้ามชาติเมียนมาในประเทศไทย พบว่า ผลการวิจัยสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญต่อผลกระทบในทางบวกของการรับรู้ความฉลาดทางวัฒนธรรมของผู้บริหารต่อสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความหลากหลาย นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความหลากหลายยังมีความสัมพันธ์ในทางลบและมีนัยสำคัญกับการรับรู้การเลือกปฏิบัติ ยิ่งไปกว่านั้น ผลกระทบของการรับรู้ความฉลาดทางวัฒนธรรมของผู้บริหารต่อการรับรู้การเลือกปฏิบัตินั้นได้รับการยอมรับอย่างสมบูรณ์โดยสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความหลากหลาย (Charoensukmongkol, P. & Phungsoonthorn, T., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมข้ามชาติของแรงงานไทยและเมียนมา ในมิติการทำงานร่วมกัน มีความแตกต่างที่สำคัญในทัศนคติและพฤติกรรมทางการทำงาน ในมิติของวัฒนธรรมข้ามชาติพบว่าปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่อาจเป็นความท้าทาย ดังนั้นความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมช่วยให้สภาพแวดล้อมการทำงานร่วมกันของพนักงานจากวัฒนธรรมทั้งสองได้ดียิ่งขึ้น ปัญหาจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมาพบว่ามีปัญหาความแตกต่างในการสื่อสาร ปัญหาความแตกต่างในค่านิยมและพฤติกรรม ปัญหาการจัดการความขัดแย้ง และปัญหาการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร ที่ทำให้เกิดความปัญหาในการปรับตัวเข้ากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กร จากการศึกษามีข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลาควรทราบถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีนโยบายในการจัดการและสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่จะต้องปรับตัวในการทำงานร่วมกับแรงงานข้ามชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการลดความขัดแย้งในที่ทำงานและการจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืน สำหรับแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดสงขลาสามารถดำเนินการได้โดยคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยในองค์กร ดังภาพที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการผู้ปฏิบัติงานข้ามชาติ เพื่อจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและลดความเสี่ยงจากความไม่เข้าใจกันในที่ทำงาน นอกจากนี้ผู้ประกอบธุรกิจอื่น ๆ ที่มีความใกล้เคียงยังสามารถนำแนวทางในการพัฒนาจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานไปปรับใช้กับธุรกิจได้ สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงนโยบายและการเปรียบเทียบจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงานในกลุ่มแรงงานข้าม

ชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะแรงงานในกลุ่ม CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam) หรือแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม ที่มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในอาเซียน ซึ่งแรงงานในกลุ่มนี้มีความหลากหลายทั้งในมิติของวัฒนธรรมข้ามชาติ และมิติของการทำงานข้ามวัฒนธรรม แรงงานในกลุ่มนี้ที่จะมีส่วนสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจในอนาคตข้างหน้าเมื่อประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงวัยเต็มตัว และควรศึกษาประเด็นการจัดการข้ามวัฒนธรรมในประเด็นผู้ประกอบการไทยและลูกค้าชาวต่างชาติ หรือกลุ่มลูกค้าแรงงานข้ามชาติที่มาใช้บริการร้านค้าปลีก

เอกสารอ้างอิง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E1. (11 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E10. (15 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E11. (15 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E2. (11 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E3. (12 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E6. (13 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ E9. (14 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M2. (11 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ M3. (12 ส.ค. 2567). จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรมในที่ทำงาน. (ธภัทร บริรักษ์กิจดำรง, ผู้สัมภาษณ์)

Berry, J. W. et al. (2002). Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. (2nd ed.). New York: Cambridge University Press.

Charoensukmongkol, P. & Phungsoonthorn, T. (2022). He Effect of Cultural Intelligence of Top Management on Pro-Diversity Work Climate and Work Attitudes of Myanmar Migrant Workers in Thailand. Equality, Diversity and Inclusion, 41(5), 760-777.

Cheawjindakarn, B. (2020). Qualitative Case Study Research Techniques. Academic and Reserch Journal of Liberal Art, 13(25), 103-118.

GLOBE. (2020). An Overview of the 2004 Study: Understanding the Relationship Between National Culture, Societal Effectiveness and Desirable Leadership Attributes. Retrieved July 14, 2024, from https://globeproject.com/study_2004_2007.html

Hofstede, G. (2020). Culture's consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. Thousand Oaks: Sage Publications.

House, J. R. et al. (2004). Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies. Thousand Oaks: Sage Publications.

Joungtrakul, J. & Ferry, K. N. (2021). Data Management in Qualitative Research. Research Community and Social Development Journal, 15(2), 1-12.

Muenjanchoey, R. (2020). Working Culture of Myanmar and Thai People in the Thai Companies in Myanmar. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University, 15(3), 151-166.

_____. (2022). Learning and Working of Thai Multinational Corporation Personnel in Myanmar. Damrong Journal of The Faculty of Archaeology Silpakorn University, 21(1), 141-164.

_____. (2023). Getting to Know Themselves and Yourself': Understanding and Accessingthe Colleague Culture of Personnel in Thai Multinational Corporations that Invest in Myanmar. Journal of Liberal Arts, Thammasat University, 23(2), 839-857.

Nguyen, T. T. et al. (2023). Enhancing Workplace Performance through Cultural Diversity. Journal of Organizational Behavior, 44(2), 243-259.

Nimet, K. & Betül Şükür, F. (2023). Cross-Cultural Difference and Spirituality in the Workplace. in Özsungur, F. & Bekar, F. (ed.) Spirituality Management in the Workplace (pp. 103-129). Leeds, England, United Kingdom: Emerald Publishing Limited.

Numnuan, S. et al. (2021). Cultural Area of Burmese Migrant Workers in Surat Thani Province. Nakkhabut Paritat Journal, 13(2) , 20-31.

Phyo, M. (2021). Cultural Dynamics and Workplace Conflicts: A Study on Myanmar Workforce. Journal of Cross-Cultural Psychology, 52(3), 456-473.

Poo-Udom, A. & Lertbuasin, S. (2022). The Motivational Model of Job Performance for Five-Star Hotel Employees between Thailand and Myanmar through Cross-Cultural Management. Journal of Thai Hospitality & Tourism, 17(1), 77-94.

Rahman, A. & Tan, C. (2022). Cross-Cultural Training and Development in Multinational Companies. Journal of International Business Studies, 53(1), 101-119.

Ratchompoo, S. & Cadchumsang, J. (2020). Cosmopolitanism and Transnational Migration of Myanmar Migrant Workers in KhonKaen City. Journal of Liberal Arts Maejo University, 8(1), 137-155.

Sangsawat, J. & Oraphan, P. (2022). Intercultural Communication Factors Influencing Thai National Flight Attendants Overseas Cross- Cultural Adaptation. Sripatum Chonburi Academic Journal, 19(2), 115-129.

Smith, L. et al. (2022). Retail Workforce Diversity in Thailand: A Case Study. International Journal of Human Resource Management, 33(4), 789-805.

Suphaphon, N. (2009). Psychology for Cross-Cultural Work. Humanities Review, 19(1), 35-43.

Trompenaars, F. & Hampden-Turner, C. (2012). Riding the Waves of Culture: Understanding Diversity in Global Business. (3rd ed.). London: Nicholas Brealey Publishing.

Van Thac Dang, T., & Chou, Y.-C. (2020). Extrinsic Motivation, Workplace Learning, Employer Trust, Self-Efficacy and Cross-Cultural Adjustment: An Empirical Study of Vietnamese Laborers in Taiwan. Personnel Review, 49(6),1232-1253.

Yang, C. (2023). Motivational cultural intelligence and well-being in cross-cultural workplaces: a study of migrant workers in Taiwan. Employee Relations, 45(3), 743-761.

บทความวิจัย

การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา*

ECO-FRIENDLY COMMUNITY WASTE MANAGEMENT IN SONGKHLA PROVINCE

พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว)*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ประสิทธิ์ รักนุ้ย, วนิดา เหมือนจันทร์
Phrakru Nitithambundit (Suriya Kongkawai)*, Pairat Chimhad, Prasit Ruknuiy, Wanida Mueanjan
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย
Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand
*Corresponding author E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 2) เสนอแนวทางการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ได้แก่ 1) ผู้บริหาร นักวิชาการสุขาภิบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและด้านสาธารณสุข ภาคเอกชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 25 คน โดยการสัมภาษณ์เฉพาะเจาะจง และ 2) ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน โดยการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนาตามบริบทที่ต้องการศึกษา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการขยะของชุมชน คือ การใช้วิธีการฝังกลบโดยใช้เครื่องจักรของเทศบาลเกลี่ยและบดอัด แต่ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น เนื่องมากจากประชาชนบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ได้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมต่อท้องถิ่นตนเองในอนาคต ก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ขยะที่ทิ้งไม่เป็นที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์และลดคุณภาพชีวิตของประชาชน และ 2) แนวทางการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดาจังหวัดสงขลา ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ 2.1) ส่งเสริมการลดปริมาณขยะ การส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 2.2) ปรับปรุงระบบการจัดเก็บ ขนส่ง และกำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพ 2.3) สร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการขยะ 2.4) ลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดการขยะ และ 2.5) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน

คำสำคัญ: การจัดการขยะ, แนวทาง, เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, ชุมชน, จังหวัดสงขลา

Abstract

This research article aimed to 1) Examine the current issues of waste management in environmentally friendly communities and 2) Propose approaches for waste management in environmentally friendly communities in Sadao Municipality, Songkhla Province. This research was qualitative, utilizing in-depth interviews and focus group discussions. The researcher purposively selected key informants, including 1) 25 individuals such as municipal executives, sanitation academics, environmental health and public health specialists, private sector representatives, community leaders, and local residents, through targeted interviews; and 2) Eight individuals,

* Received 6 October 2024; Revised 14 November 2024; Accepted 16 November 2024

including administrators, staff, and community leaders involved in waste management, through focus group discussions. Data were analyzed through descriptive analysis based on the context under study and the research objectives. The research findings revealed that 1) Community waste management primarily involved landfill disposal using municipal machinery for spreading and compacting. However, waste volume increased due to a lack of knowledge and awareness among some residents about future environmental risks, leading to pollution that impacts public health. Improper waste disposal degraded the landscape and reduced the quality of life for residents. 2) The proposed approaches for environmentally friendly waste management in Sadao Municipality, Songkhla Province, involving the community, private sector, and government agencies, included: 2.1) Promoting waste reduction and the use of reusable products; 2.2) Improving the efficiency of waste collection, transportation, and disposal systems; 2.3) Raising community awareness and encouraging participation in waste management processes; 2.4) Investing in necessary waste management infrastructure; and 2.5) Fostering collaboration among communities, government agencies, and the private sector.

Keywords: Waste Management, Guidelines, Environmentally Friendly, Community, Songkhla Province

บทนำ

โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยมาอย่างยาวนาน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะที่ยั่งยืนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์ ในปี 1992 UNEP ได้จัดการประชุมสุดยอดโลกเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่เมืองริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหลักการการจัดการขยะที่ยั่งยืนที่รู้จักกันในชื่อ “หลักการริโอ” หลักการเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการลดการผลิตขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ และการรีไซเคิล รวมถึงการกำจัดขยะอย่างปลอดภัย (ฐานข้อมูลกองการต่างประเทศ, 2566) ตั้งแต่นั้นมา UNEP ได้ทำงานร่วมกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อพัฒนาและดำเนินการแผนการจัดการขยะที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการลดขยะ การปรับปรุงการจัดเก็บและการขนส่งขยะ และการพัฒนาเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ขยะมูลฝอยเป็นหนึ่งในปัญหามลพิษสำคัญของประเทศไทย ซึ่งได้รับการกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง เพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานตามมาตรการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลาจึงได้จัดทำโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” ขึ้น เพื่อให้หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้รับทราบแนวทางการดำเนินงาน และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนและภาคเอกชนในการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา, 2565) และให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่ได้กำหนดเป้าหมายด้านความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้หลายประการ ซึ่งรวมถึงการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) เป้าหมายเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการริโอและความพยายามของ UNEP ในการส่งเสริมการจัดการขยะที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนดังกล่าวเน้นถึงความจำเป็นในการลดการผลิตขยะโดย

การส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนและการลดการใช้บรรจุภัณฑ์ เพิ่มการนำกลับมาใช้ใหม่และการรีไซเคิลโดยการจัดตั้งจุดรวบรวมขยะรีไซเคิลและให้การสนับสนุนโครงการรีไซเคิล ปรับปรุงการจัดเก็บและการขนส่งขยะโดยการจัดหาถังขยะที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพ พัฒนาเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยการสำรวจและลงทุนในเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่ปลอดภัยและยั่งยืน รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการให้การศึกษาและการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะที่เหมาะสม รวมถึงการจัดตั้งโครงการอาสาสมัครเพื่อการจัดการขยะ (ฐานข้อมูลกองการต่างประเทศ, 2566)

จังหวัดสงขลามีทั้งหมด 16 อำเภอ ซึ่งมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นแผนพัฒนาที่กำหนดทิศทางความต้องการพัฒนาในอนาคตภายใต้มิติต่าง ๆ และมีความสอดคล้องกับสภาวการณ์ของท้องถิ่นในปัจจุบัน ทั้งนี้ มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้การพัฒนาบังเกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายที่แถลงไว้ต่อสภา นอกจากจะต้องสอดรับกับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นและสภาวการณ์ในปัจจุบันแล้ว สิ่งสำคัญยังจะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับอำเภอ ระดับจังหวัดไปจนถึงระดับประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดการประสานบูรณาการการจัดการสนองตอบต่อปัญหาความต้องการของประชาชนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การพัฒนาเกิดผลสัมฤทธิ์ มีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยรวมสูงสุด ในสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมระบบกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลในจังหวัดสงขลา รวบรวมขยะมูลฝอยจากเทศบาลเมืองสะเดา เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ เทศบาลตำบลปาดัง เทศบาลตำบลคลองแงะ เทศบาลตำบลสำนักขาม องค์การบริหารส่วนตำบลพังลา เทศบาลตำบลนาทวี เทศบาลตำบลนาทวีนอก องค์การบริหารส่วนจังหวัดเขามีเกียรติ องค์การบริหารส่วนตำบลปริก องค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหมอ องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักแต้ว องค์การบริหารส่วนตำบลคลองทรายและบริษัทเอกชน มีปริมาณเอกชนขยะมูลฝอยเข้าระบบฯ ประมาณวันละ 78 ตัน (เทศบาลเมืองสะเดา (ทม.สะเดา) จ.สงขลา, 2566) เขตเทศบาลในจังหวัดสงขลา จึงได้พัฒนานโยบายเตรียมพร้อมการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายด้านความยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้แก่ การลดการผลิตขยะ เพิ่มการนำกลับมาใช้ใหม่และการรีไซเคิล ปรับปรุงการจัดเก็บและการขนส่งขยะ พัฒนาเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการจัดการขยะ ซึ่งการดำเนินการตามนโยบายนี้คาดว่าจะช่วยให้ชุมชนในจังหวัดสงขลาสามารถลดผลกระทบจากขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชน และบรรลุเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา โดยเลือกพื้นที่เทศบาลเมืองสะเดาในการศึกษาวิจัยเนื่องจากผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดาจังหวัดสงขลา ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่การสร้างความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอยและการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงได้ร่วมกันเสนอแนวทางสู่การสร้างเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา เป็นงานวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สู่การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและการปฏิบัติการ คือ ผู้บริหารเขตเทศบาลในจังหวัดสงขลา ได้แก่ เทศบาลอำเภอสะเดา จำนวน 1 คน นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข จำนวน 1 คน คณะกรรมการชุมชน/แกนนำร่วมขับเคลื่อน จำนวน 8 คน และตัวแทนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย จำนวน 13 คน รวมจำนวน 25 คน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลจังหวัดสงขลา หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ประธานชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชน จำนวน 4 คน ภาคเอกชน คือ ตัวแทนบริษัทถาวรอุตสาหกรรมยางพารา 1982 จำกัด และตัวแทนบริษัทเซฟสกิน เมดดิคอล แอนด์ ไซเอนทิฟิก (ประเทศไทย) จำกัด จำนวน 2 คน รวมจำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. เอกสารทางวิชาการ ตำรา ข้อมูลจากการค้นคว้า ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และเป็นการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การศึกษาค้นคว้า และกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดลักษณะคำถามแบบปลายเปิด โดยมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาและและแนวทางการจัดการขยะของชุมชนในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา

3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยกำหนดประเด็นจากข้อคำถามที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ ไม่แน่ชัด เพื่อช่วยทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ขึ้น

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยขั้นตอน คือ 1) ศึกษารวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา 2) วิเคราะห์ทำความเข้าใจ และกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ 3) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปตรวจประเมินหาความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และ 4) ผู้วิจัยปรับแก้ไขตามคำแนะนำจนสมบูรณ์และนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการขอความร่วมมือสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากกลุ่มผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสะเดา และ 2) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยต้นสังกัด จากนั้นได้ทำการประสานงานเพื่อขอนัดหมายตกลงวันเวลาสถานที่รูปแบบในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงเพื่อยืนยันข้อมูลการตกผลึกองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมที่ได้สรรสร้างการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว จากนั้นรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำมา

ดำเนินการถอดเทป วิเคราะห์ข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลเหล่านั้นอย่างละเอียด จับประเด็นใจความสำคัญหลัก จัดกลุ่มข้อมูล พิจารณาเชื่อมโยงความเหมือนและความแตกต่าง แล้วจึงนำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดในรูปแบบความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนในพื้นที่บางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของขยะ ซึ่งขยะมีอยู่ด้วยกัน 4 ชนิด คือ 1) ขยะย่อยสลายได้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ในครัวเรือน 2) ขยะรีไซเคิลเป็นขยะเหลือใช้นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 3) ขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซ็นต์ แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ และ 4) ขยะทั่วไปเป็นขยะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ และประชาชนในพื้นที่บางส่วนที่มีความรู้เป็นอย่างดี แต่พบว่า ประชาชนไม่ได้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมต่อท้องถิ่นตนเองในอนาคต ดังข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า

“ก่อนหน้านี้ไม่มีความคิดที่จะเก็บขยะ (ขวดพลาสติก) ขาย “แต่รู้นะว่าขายได้” เหมือนขาดแรงจูงใจ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 6, 2567)

“ปัญหาขยะเป็นปัญหาโลกแตก เพราะขยะเกิดมาคู่กันกับคน อยากให้เทศบาลมีการจัดการขยะอย่างจริงจัง” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 15, 2567)

จากตัวอย่างข้อมูลดังกล่าว นำไปสู่ปัญหา ดังนี้ 1) ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น พบว่า ปริมาณขยะในเขตเทศบาลของจังหวัดสงขลา มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเติบโตของประชากรและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ 2) การจัดการขยะที่ไม่เหมาะสม เช่น การทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ การเผาขยะ และการฝังกลบขยะโดยไม่ได้รับการควบคุม ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน 3) การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและความร่วมมือที่ไม่เพียงพอ และ 4) การขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เขตเทศบาลขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการจัดการขยะ เช่น โรงงานกำจัดขยะและศูนย์รีไซเคิล และผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ 2) ปัญหาสุขภาพ การสัมผัสกับขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะสามารถนำไปสู่ปัญหาสุขภาพต่าง ๆ เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง และโรคติดเชื้อ 3) ความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์ ขยะที่ทิ้งไม่เป็นที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์และลดคุณภาพชีวิตของประชาชน และ 4) การสูญเสียทรัพยากร ขยะจำนวนมากที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลได้ถูกฝังกลบหรือเผา ทำให้สูญเสียทรัพยากรที่มีค่า

ปัจจุบันการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสะเดาจังหวัดสงขลา ใช้วิธีการฝังกลบโดยใช้เครื่องจักรของเทศบาลเกลี่ยและบดอัด และมีการนำรถดับเพลิงไปจอดเตรียมเพื่อป้องกันเหตุไฟไหม้บ่อขยะในช่วงหน้าร้อน ซึ่งปริมาณขยะของเทศบาลเมืองสะเดามี 2 บ่อ ซึ่งเต็มแล้ว และได้หางบประมาณสำหรับทำบ่อขยะบ่อที่ 3 โดยคาดการณ์ว่าการดำเนินงานจะใช้เวลาประมาณ 2 ปี (พ.ศ. 2567 - 2568) เมื่อบ่อขยะบ่อที่ 3 สามารถเปิดใช้งานได้ ก็จะช่วยบรรเทาปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต่อวันที่มากขึ้นเรื่อย ๆ จะได้มีบ่อขยะบ่อที่ 3 บรรเทาไปก่อน ทั้งนี้ยังมีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ขนาด 8 เมกะวัตต์ ที่คาดการณ์ว่าจะแล้วเสร็จน่าจะภายในปี พ.ศ. 2570 สำหรับปริมาณขยะตกค้างเทศบาลเมืองสะเดามีประมาณ 600,000 - 700,000 ตัน เนื่องจากทำมา 20 ปี ที่อยู่ในบ่อของเทศบาลเมืองสะเดาอย่างเดียว สำหรับการกำหนดขอบเขตงานและรายละเอียด (TOR) ที่เทศบาลเมือง

สะเดากำหนดไว้ คือ จะต้องรื้อบ่อขยะของเทศบาลใกล้เคียงด้วย เช่น เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ รวมถึงอีกหลาย ๆ ที่มีการทิ้งในบ่อลูกรังเก่า (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1, 2567)

2. เสนอแนวทางการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา

เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องมีการดำเนินการเชิงกลยุทธ์ที่ครอบคลุมซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

2.1 การลดปริมาณขยะ ส่งเสริมการลดปริมาณขยะโดยการรณรงค์ให้ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว การส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ และการจัดตั้งโครงการปุ๋ยหมัก

2.2 การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงระบบการจัดเก็บ ขนส่ง และกำจัดขยะ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น ระบบการจัดเก็บแบบแยกประเภทและโรงงานกำจัดขยะ

“อยากให้ทางเทศบาลมีถังขยะที่แยกสีเพื่อใส่ขยะได้ถูกประเภท ตนเองอาศัยในชุมชนบ้านทุ่ง 2 มีการตั้งกองทุนธนาคารขยะซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี ถนนหนทางเริ่มสะอาดขึ้นมีขยะน้อยลง มีภาพเด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่เดินเก็บขวดพลาสติก นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่ชุมชนจะมีการจัดการในเรื่องขยะอย่างจริงจัง แต่มาตรฐาน ISO 14000 จะเหมาะกับองค์กรใหญ่ ๆ ด้วยระบบการจัดเก็บจะต้องมีความรู้และมีค่าใช้จ่าย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 22, 2567)

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการขยะ โดยจัดการอบรม การประชุม และกิจกรรมจิตอาสา ขับเคลื่อนการจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในเรื่องการใช้น้อย ใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ กลุ่มเป้าหมายมีทั้งเด็ก เยาวชนและชุมชน ซึ่งเมื่อได้รับความรู้คาดว่าจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นโดยเฉพาะขยะที่เป็นพิษ (หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย กระป๋องสเปรย์)

“การจัดการขยะจากต้นทาง คือ จากบ้านเรือน เป็นการแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด แต่ต้องร่วมด้วยช่วยกันทั้งเทศบาลและชุมชน อาจจะมีอุปสรรคในการบริหารจัดการบ้าง มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ กรรมการชุมชนและหรือ อสม. ร่วมพูดคุย สร้างความเข้าใจที่จะต้องเห็นความสำคัญของปัญหาขยะอย่างจริงจัง ร่วมกันคิดเพื่อสร้างมูลค่าของขยะให้เกิดขึ้น รวมพลังให้เห็นว่าขยะเป็นเรื่องของคนทุกคนจนเป็นวาระแห่งชาติ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4, 2567)

2.4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดการขยะ เช่น ธนาคารขยะในชุมชน โรงงานกำจัดขยะ ศูนย์รีไซเคิล และสถานที่กำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะ

2.5 การทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาและดำเนินการกลยุทธ์การจัดการขยะที่ครอบคลุม เช่น ในด้านกฎหมายการจัดการขยะควรมีบทลงโทษหากมีการละเมิด เช่น การเผาขยะ การทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ทำให้น้ำดื่มปนเปื้อนและอากาศเป็นพิษ ในเรื่องถังขยะแบบเปียก (ก้นรั่ว) เพื่อใส่ขยะอินทรีย์อยากให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนให้มีทุกบ้าน

“การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น แต่ชุมชนหรือบ้านเรือนเป็นต้นเรื่องของการเกิดขยะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันทุกฝ่ายจะส่งผลดีต่อชุมชนในภาพรวม โดยเฉพาะขยะรีไซเคิลที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าได้ กองทุนธนาคารขยะจะรองรับในส่วนนี้ ในอนาคตจะเห็นภาพในทุกชุมชนของเทศบาลจะมีกองทุนนี้เกิดขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 11, 2567)

ทั้งหมดนี้เป็นแนวทางการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสงขลา ซึ่งเน้นการสร้างความตระหนักในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะเพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

จากการศึกษา “การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา” ครั้งนี้ สามารถนำประเด็นต่าง ๆ มาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนในพื้นที่บางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของขยะ และประชาชนในพื้นที่บางส่วนที่มีความรู้เป็นอย่างดี แต่พบว่า ประชาชนไม่ได้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมต่อท้องถิ่นตนเองในอนาคต จึงนำมาสู่ปัญหาอย่างเช่น ปริมาณขยะในเขตเทศบาลเมืองสะเดามีที่การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเติบโตของประชากร และการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสม เช่น การทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ การเผาขยะ และการฝังกลบขยะโดยไม่ได้รับการควบคุม ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษิต แจ่มศรีและอนุรัตน์ อนันทนาธร ซึ่งพบว่า ปัญหาและข้อจำกัดของการจัดการขยะมูลฝอยการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย 1 ในปัญหาสำคัญที่ค้นพบ ได้แก่ ด้านจิตสานึกและการมีส่วนร่วมของประชาชน (ภูษิต แจ่มศรี และอนุรัตน์ อนันทนาธร, 2566) และยังมีความสอดคล้องกับ สภาพปัญหาการจัดการขยะในชุมชนบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี พบว่า ในชุมชนทิ้งขยะแบบไม่ถูกวิธี เช่น การทิ้งขยะแบบกองรวมกัน การทิ้งแบบกระจัดกระจายในชุมชน การทิ้งขยะตามพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ข้างถนน หรือตามพื้นที่ในวัด ตามที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และร้านค้าทั่วไปในชุมชน ทำให้เกิดการหมักหมมและเป็นมลพิษ ส่งผลเสียต่อภูมิทัศน์ในชุมชน (พิณะเวช คงยั่งยืน และคณะ, 2567) เพราะการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพชีวิตของชุมชนโดยรอบ (สุริยะ หาญพิชัย และจันทร์ฉาย จันทร์ลา, 2561)

2. แนวทางการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลเมืองสะเดาจังหวัดสงขลา ได้แก่ 1) การลดปริมาณขยะ เช่น ส่งเสริมการลดปริมาณขยะโดยการรณรงค์ให้ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว 2) การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงระบบการจัดเก็บ ขนส่ง และกำจัดขยะ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างความตระหนักในกระบวนการจัดการขยะ โดยดำเนินการในรูปแบบของการจัดโครงการจัดการอบรม การประชุม และกิจกรรมจิตอาสา เนื่องจาก มีความเป็นไปได้สูงว่าการที่ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมดังกล่าว จะสามารถทำให้ประชาชนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของขยะได้ดี 4) การพัฒนาลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดการขยะ เช่น ธนาคารขยะในชุมชน และสถานที่กำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะ 5) การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาและดำเนินการกลยุทธ์การจัดการขยะที่ครอบคลุม ซึ่งจากการศึกษาของ ภูษิต แจ่มศรี และอนุรัตน์ อนันทนาธร พบว่า แนวทางในการพัฒนาในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การยกระดับนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการขยะมูลฝอย การพัฒนาความพร้อมของทรัพยากรทางการบริหารจัดการ สร้างความตระหนักคิดและการบูรณาการการทำงานอย่างส่วนร่วมและพัฒนาและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการและกฎหมาย (ภูษิต แจ่มศรี และอนุรัตน์ อนันทนาธร, 2566) และควรมีการประชาสัมพันธ์นโยบายเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะพลาสติกผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะผ่านสื่อโซเชียล และควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้นโยบายต่าง ๆ จากภาครัฐและการจัดการขยะพลาสติก (วัลย์นภา ฮวบเอี่ยม และคณะ, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกป้องสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการเชิงกลยุทธ์ที่ครอบคลุมซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนนี้และสร้างชุมชนที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น สภาพปัญหาของการจัดการขยะ เนื่องมาจากการขาดความรู้ของชุมชนบางส่วน และขาดการให้ความสำคัญต่อการจัดการขยะ จึงมีพฤติกรรมการทิ้งขยะที่ส่งผลมีปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น เกิดการหมักหมมและเกิดมลพิษ และทำให้ทางหน่วยไม่สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะในจังหวัดสงขลา จึงมีแนวทางดำเนินการ ได้แก่ 1) การลดปริมาณขยะ รณรงค์ให้ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว 2) ปรับปรุงระบบการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการในรูปแบบโครงการจัดการอบรม การประชุม และกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมจิตอาสา สร้างความตระหนักรู้ 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ก่อตั้งธนาคารขยะในชุมชน และ 5) การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐ ควรใช้กฎหมายการจัดการขยะอย่างจริงจัง และ 2) ควรนำแนวทางการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา มาใช้เป็นนโยบายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง และสร้างการตระหนักรู้ในทุกโครงการที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่เทศบาลภายในจังหวัด และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรนำการศึกษาวิจัยการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา ไปศึกษาวิจัยในหน่วยงานอื่น และ 2) ควรนำการศึกษาวิจัยไปต่อยอดการวิจัยโดยการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

ฐานข้อมูลกองการต่างประเทศ. (2566). โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP). เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2566 จาก https://fad.mnre.go.th/th/mph/content/365

เทศบาลเมืองสะเดา (ทม.สะเดา) จ.สงขลา. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) เพิ่มเติม/เปลี่ยนแปลง ครั้งที่ 3. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 จาก https://sadaocity.go.th/files/com_strategy/2023-08_8a65064e38fc647.pdf

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1. (24 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 11. (29 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 15. (30 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 22. (30 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4. (28 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 6. (29 เม.ย. 2567). การจัดการขยะของชุมชนในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

พิณะเวช คงยั่งยืน และคณะ. (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะกรณีศึกษา ชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 30(2), 408-417.

ภูษิต แจ่มศรี และอนุรัตน์ อนันทนาธร. (2566). ปัญหาข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย. วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย, 15(1), 123-139.

วัลย์นภา ฮวบเอี่ยม และคณะ. (2566). การรับรู้นโยบายการจัดการขยะพลาสติกและพฤติกรรมการจัดการขยะพลาสติกของผู้บริโภคเครื่องดื่มกลุ่มเจเนอเรชั่นวาย. วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 1(1), 1-19.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. (2565). สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา เร่งขับเคลื่อนการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐจังหวัดสงขลาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ. เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2566 จาก https://www.songkhla.go.th›news›detail›data

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf

สุริยะ หาญพิชัย และจันทร์ฉาย จันทร์ลา. (2561). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 12(1), 67-85.

บทความวิจัย

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

STRATEGIES FOR DRIVING BUDDHISM PROPAGATION IN THE CHANGING CONTEXT OF INNOVATION AND MODERN INFORMATION TECHNOLOGY FOR REACHING DIVERSE TARGET GROUPS SURAT THANI PROVINCE

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี*, วีรนุช พรมจักร์
Punnapong Wongnasri*, Weeranuch Promjuk
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Surat Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: lekpunnapong16@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) สร้างกลยุทธ์ 3) ถ่ายทอดกลยุทธ์ และ 4) สร้างคู่มือการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ มีจำนวน 306 คน จากการคำนวณของ Krejcie & Morgan ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 55 คน จากการคัดเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหา ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ในสถานการศึกษาแทบจะไม่มีอ่านเลย ผู้มีหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา ไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเท่าที่ควร พุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดล้วนแล้วแต่มีอายุมาก ทำให้ต้องใช้การเผยแผ่แบบเดิม ซึ่งไม่สามารถครอบคลุมและเข้ากับยุคสมัย 2) การสร้างกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ตัวแปร 7 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กับการกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พระสอนศีลธรรม และบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนผ่านในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง และ 4) สร้างคู่มือการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ความเปลี่ยนแปลง, กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย, นวัตกรรม, เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

Abstract

This research aimed to 1) study the problems and needs in propagating Buddhism, 2) create strategies, 3) transfer strategies, and 4) create a manual for propagating Buddhism in the

* Received 24 October 2024; Revised 14 November 2024; Accepted 18 November 2024

context of changes in innovation and modern information technology to reach various target groups of the Sangha in Surat Thani Province. This research was conducted as a research and development. The quantitative sample consisted of 306 people, calculated by Krejcie & Morgan, using a questionnaire to collect data. The qualitative sample consisted of 55 people, selected by specific method. The statistics used in the research were percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The research results found that 1) the problems were that students in educational institutions hardly read, those responsible for propagating religion did not have much knowledge and ability, and Buddhists who went to the temple were all old, requiring the use of traditional propagation methods, which could not cover and keep up with the times. 2) Creating a strategy to propagate Buddhism found that 7 variables had a statistically significant positive relationship at the .05 level, and 7 independent variables had an intra-variable correlation coefficient. The value is between .402 and .528, with a positive relationship with statistical significance at the .01 level. 3) Disseminate strategies for driving the propagation of Buddhism with stakeholder groups, teaching monks morality, and integrating it into teaching through the Bachelor of Political Science program in the field of Government Administration, and 4) create a manual for driving the propagation of Buddhism using a digital platform.

Keywords: Buddhism Propagation, Change, Diverse Target Groups, Innovation, Modern Information Technology

บทนำ

วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบัน มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นตัวกลางระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัลหรือการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศหรือการใช้สื่อออนไลน์เข้ามาแก้ปัญหาและช่วยอำนวยกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่จำเป็นต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยมีเทคโนโลยีเป็นฐานความรู้คอยอำนวยความสะดวกและปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (ยืน ภู่วรวรรณ, 2562) รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้คนในสังคมต้องปรับตัวเข้าสิ่งแวดล้อมดิจิทัล ซึ่งสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีอิทธิพลจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนได้สร้างรอยต่อเชื่อมจากห้องเรียนสู่การเรียนรู้ในบริบทจริงผ่านช่องทางการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโลกออนไลน์และเป็นตัวผลักดันที่สำคัญในการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ ในมุมมองภาคการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างมากโดยตรง สามารถเป็นเครื่องมือในการขยายโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกเพศทุกวัย (ธานินทร์ อินทรวิเศษ, 2562) พระพุทธเจ้าทรงตระหนักในเหตุ 3 ประการ อยู่เสมอและในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการเป็นปฐม ประกอบด้วย 1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา 2) ทรงวินิจฉัยถึงความต้องการของเขา และ 3) ทรงหยั่งรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบหลักในการปฏิบัติ การแสดงธรรมให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ สักการะ แสดงหลักธรรมคำสอนแบบยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือน ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมวลมหาชน สอนด้วยเหตุผลเป็นศาสนาที่มีในโลกที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่าให้คิดตรึกตรองเสียให้ดีก่อน

แล้วจึงเชื่อให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผลและผลทุกประการย่อมมาจากเหตุถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะของการมีความอะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้ (ปิ่น มุทุกันต์, 2533) คือ 1) งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การปกครอง สิ่งแวดล้อม และประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศนาบรรยายธรรม การบรรยาย การสนทนา ธรรมีกถา การนำฝึกปฏิบัติ การนำเป็นพุทธมามกะ การเยี่ยมเยียนพุทธศาสนิกชน การนำพัฒนาท้องถิ่น การสาธิตและการเป็นผู้นำในกิจกรรมทางศาสนา 2) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำใน การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ 3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม 4) การเผยแผ่ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ วารสาร (journal) หรือทางนิตยสาร การเผยแผ่ธรรมและงานการอบรมเผยแผ่ในต่างประเทศ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป การน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ศาสนกิจการเป็นธุระในการจัดการศึกษา การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และ 2) ศาสนกิจการเป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา, 2540)

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้มีสาระ คือ กิจการเผยแผ่พระศาสนาของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน มีการดำเนินการดังนี้ (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (ช่วง วรปุญโญ), 2540) 1) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนตามความประสงค์และโอกาสต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน 2) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทาง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่น ในโอกาส ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ 3) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูตในแดนไกล งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยงานสงเคราะห์ชาวพุทธมามกะ ผู้เยาว์และโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น 4) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ยุวพุทธิสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การ

บรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธศาสนาในสถานรักษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ 5) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ วัดบางวัดได้จัดให้มีปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสรงน้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัดและการก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะพัฒนาก้าวหน้าไป ชาวพุทธที่ปฏิบัติธรรมและเข้าถึงธรรมะในระดับหนึ่งแล้ว ย่อมตระหนักดีว่าการสวดมนต์ไหว้พระจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปีติสุขและความอิ่มเอิบทางใจ ปีติสุขจากการปฏิบัติธรรมดังว่านี้จะช่วยคุ้มครองและขัดเกลาจิตวิญญาณและนำพาตัวเขาให้รอดพ้นไปจากอิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยีที่หลั่งไหลเข้ามาในยุคปัจจุบัน (ประสิทธิ์ พฤกษาจารสิริ, 2560)

พระพุทธศาสนา ได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมาอย่างยาวนานจนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้เชื่อมโยงให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะพบว่าการส่งผ่านข้อมูลระหว่างกันนั้นจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่สามเกิดความเสียหายได้ จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ในระยะยาว และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อพุทธศาสนาและกระแสจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีผลกระทบ ทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลกโดยรวมอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ระมัดระวังย่อมจะซึ่งเกิดผลดังต่อไปนี้ (บริษัท ดาต้าเซ็ต จำกัด, 2555) 1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรมยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่ายมีผลก่อให้เกิดโลกที่ไร้พรหมแดน หากเมื่อพิจารณาศีลธรรมของแต่ละประเทศพบว่ามีความแตกต่างกันประเทศต่าง ๆ บุคคลผู้อยู่ร่วมกันได้ด้วยจารีตประเพณี โดยมีศีลธรรมความดีงามของแต่ละประเทศนั้น ๆ มีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดีไปยังประเทศต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลในประเทศนั้น ๆ ที่นับถือศาสนาอันแตกต่างกันออกไป 2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลหรือรูปภาพต่อสาธารณะชนอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือยังไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องออกสู่สาธารณะชนได้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ซึ่งการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ จึงได้มีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองและควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง 3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วจากกระบวนการสื่อสารและจากการทำงานในระบบต่าง ๆ ที่สำคัญยังมีอีกด้านหนึ่งกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางด้านสังคม ย่อมมีการพบปะสังสรรค์กันนั้นโอกาสอาจน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่แต่ในอินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ Facebook Line เป็นต้น 4) ย่อมเกิดผลการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางด้านการขโมยข้อมูลสารสนเทศ การขโมยความลับ การหลอกลวง การกลั่นแกล้งบนสื่อออนไลน์ รวมถึงการบ่อนทำลายข้อมูลจากการใช้โปรแกรมไวรัสหลากหลายรูปแบบเป็นต้น 5) ย่อมเกิดผลต่อการยอมรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ย่อมทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรมด้านการแต่งกาย ด้านการบริโภคด้วยการมอมเมาเยาวชนในรูปแบบของการเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งผลกระทบการพัฒนาอารมณ์ด้านจิตใจของเยาวชน ทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรมวิธีเดิมของแต่ละประเทศซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยและคณะสนใจจะศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ทั้งนี้เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่

หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล และการนำผลการวิจัยและข้อค้นพบใหม่ไปประยุกต์ใช้ทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี
3. เพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อนำผลการวิจัยไปสร้างคู่มือการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้ดำเนินการใน 4 ระยะ

ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยมีประชากร จำนวน 11 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,500 รูป/คน และใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระยะที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 306 รูป/คน ตามตารางการคำนวณของ Krejcie & Morgan (เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์, 2550) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถาม จำนวน 306 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ความเชื่อมั่น ความเป็นปรนัย และค่าอำนาจจำแนก (r)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร (Literature Review) การสำรวจสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน การลงพื้นที่สำรวจแบบสังเกตการณ์วิถีชีวิตสังคมทั่วไป รวมถึงการสัมภาษณ์ประชาชนในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายจาก 11 ตำบล ๆ ละ 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 55 รูป/คน ซึ่งแบ่งออกเป็นตัวแทนฝ่ายคฤหัสถ์ จำนวน 25 คน และแบ่งเป็นตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ จำนวน 30 รูปโดยใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การคัดเข้า และเกณฑ์การคัดออก 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม จำนวน 13 คน พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงกับผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกชุดเดียวกันกับที่ใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้มาจากการคำนวณตามการคำนวณของ Krejcie & Morgan ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 55 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติและความเหมาะสมด้านความรู้ ความสามารถ ความชำนาญหรือการมีประสบการณ์ที่ตรงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. จากการสรุป ประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ควรมีวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างมากหมายและควรชำนาญในการสอนแบบเก่าที่หลากหลายอยู่แล้วด้วย

ประเด็นที่สอง ควรสร้างสื่อและขยายการเผยแผ่ในเชิงรุก เพราะปัจจุบันเราตั้งรับกันมาก ไม่ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารมาปฏิบัติการในการเผยแผ่เชิงรุกเทคโนโลยีมีน้อย ควรที่สนับสนุนให้มากกว่านี้

ประเด็นที่สาม ปัจจุบันตำราเรียนเกี่ยวกับศาสนาของนักเรียน นักศึกษา ในสถานการศึกษาแทบจะไม่มีอ่านเลย ผู้มีหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา ไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเท่าที่ควร

ประเด็นที่สี่ สื่อการสอน การนำเสนอ ควรปรับให้ทันยุคทันสมัย และมีความเข้าใจง่ายควรมีการสอนศาสนาคู่กับการเรียน

ประเด็นที่ห้า คณะสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้ดีกับเยาวชน แต่พุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดล้วนแล้วแต่มีอายุมาก จึงต้องใช้แบบเดิม ๆ อยากให้มีต่อไป การหาวิธีการหรือการประยุกต์การเผยแพร่ให้เหมาะสมกับบริบทโดยยึดหลักธรรมคำสอนในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน ต้นแบบทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแผ่หลาย

ประเด็นที่หก ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชุมชนน้อยมากสมควรออกไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาในชุมชนให้มากขึ้นให้รีบเร่งดำเนินการด่วน

2. จากการศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ ต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญ 5 ประการที่เน้นถึงเหตุผลและความต้องการที่จำเป็นสำหรับการศึกษาดังกล่าว 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป: ด้วยความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของนวัตกรรมและเทคโนโลยี วิธีที่ผู้คนใช้ข้อมูลและเชื่อมต่อถึงกันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ด้วยการศึกษากลยุทธ์พระสงฆ์สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังบุคคลที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่สอง การเข้าถึงที่เพิ่มขึ้น: นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ทำให้การเข้าถึงและเผยแพร่ความรู้ง่ายกว่าที่เคย ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้เพื่อทำให้ผู้ฟังในวงกว้างสามารถเข้าถึงคำสอนทางพุทธศาสนาได้มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์หรืออุปสรรคด้านภาษา

ประเด็นที่สาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่: คนรุ่นใหม่มักจะเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากกว่าและอาศัยแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับข้อมูลและการสื่อสารเป็นอย่างมาก ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในการมีส่วนร่วมและดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจะช่วยรักษาความต่อเนื่องของประเพณี

ประเด็นที่สี่ การส่งข้อความและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย: ด้วยการศึกษากลยุทธ์คณะสงฆ์สามารถรับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการส่งข้อความที่มีประสิทธิภาพและวิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย วิธีนี้สามารถช่วยสร้างเนื้อหาที่ได้รับการปรับแต่งซึ่งตรงใจกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ทำให้พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องและดึงดูดผู้ชมที่หลากหลายมากขึ้น

ประเด็นที่ห้า การสร้างชุมชนและการทำงานร่วมกัน: นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มอบโอกาสในการสร้างชุมชนเสมือนจริงและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถสำรวจวิธีสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์และเครือข่ายที่อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบ การสนับสนุน และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย

เมื่อผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความ

เปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ 1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา 3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต 4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ 7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบันได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349 และสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

3. สามารถถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ตคณะผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมการเพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับการกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พระสอนศีลธรรม และบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนผ่านในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จำนวน 7 ด้าน คือ 1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา 3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต 4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ 7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ 1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา 3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต 4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ 7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบันได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349 และสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับ พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทฺธิญาณเมธี) พบว่า พระธรรมจาริกจะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ไม่เหมือนกับการเผยแผ่โดยทั่วไป จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงพื้นที่เพื่อพัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูงทั้งด้านกายและใจหลักธรรมที่พบว่านำมาบูรณาการมากที่สุดคือ หลักสังคหวัตถุเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นก่อน เป็นการนำเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุด ร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่นเมื่อเข้าถึงจึงได้ใช้หลักการพัฒนาทั้งด้านกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนาและปัญญาภาวนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือประโยชน์ทั้งแก่ตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังฆะประโยชน์ผู้อื่นคือราษฎรบนพื้นที่สูงในพื้นที่ต่าง ๆ และประโยชน์ สาธารณะ คือองค์กรพระธรรมจาริก ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา 3) รูปแบบการเผยแพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระธรรมจาริกใช้หลักสังคมสงเคราะห์ (หลักสังคหวัตถุ, พรหมวิหารธรรม) นำเข้าไปสู่พื้นที่ราษฎรบนพื้นที่สูงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เน้นรูปแบบที่ตายตัวเหมือนกันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วไปโดยอาศัยหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มากกว่าเชิงรับเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และภาคีเครือข่ายผ่านเครือข่ายออนไลน์ (Online) หนุนเสริมช่วยเหลือทั้งส่วนของการบริจาคเงินและเครื่องอุปโภคบริโภคและจิตอาสา (Volunteer) ในกิจกรรมของพระธรรมจาริกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์และนโยบายขององค์กร (พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทฺธิญาณเมธี, 2561)

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ 1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา 3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต 4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ 7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ พระณปวร โทวาท ที่ศึกษาพบว่า ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยมีโครงสร้างองค์กรและการปฏิบัติงานตามแผน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและการสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้มีความสามัคคีกัน ข้อจำกัดที่

พบคือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การสร้างทัศนคติของบุคคลากรที่มีต่อองค์กรยังไม่ประสบความสำเร็จการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย 1) การปรับทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม และหมายรวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน 2) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม 3) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การวร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดหาร 4) มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน (พระณปวร โทวาท, 2560) และข้อค้นพบจากการวิจัย (New Finding) จากการสรุปประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลประมวลผลการวิจัย พบว่า การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) และแอปพลิเคชัน (Application) บนมือถือเพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย พัฒนาการนำเสนอออนไลน์ที่น่าดึงดูดและเป็นมิตรต่อผู้ใช้ โดยให้สามารถเข้าถึงตำราหลักธรรมคำสอน คู่มือการทำสมาธิ และข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่น สิ่งนี้จะช่วยให้ผู้คนจากภูมิหลังที่แตกต่างกันสามารถสำรวจพุทธศาสนาได้ตามสะดวกและเชื่อมต่อกับผู้ที่มีความคิดเหมือนกันผ่านระบบออนไลน์หรือกลุ่มสนทนาเพื่อส่งเสริมการสนทนาและการสนับสนุนสำหรับผู้ที่สนใจในพุทธศาสนา มีการสร้างเนื้อหามัลติมีเดียที่น่าดึงดูดเพื่อทำให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงได้มากขึ้นและมีส่วนร่วมกับผู้ชมในวงกว้าง พัฒนาวิดีโอ พอดแคสต์ (Podcast) และเนื้อหาเชิงโต้ตอบที่ทำให้แนวคิดที่ซับซ้อนง่ายขึ้น แนะนำเทคนิคการทำสมาธิและแบ่งปันเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคลผ่านพุทธศาสนา ร่วมมือกับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติธรรมและศิลปินชาวพุทธเพื่อสร้างเนื้อหาคุณภาพสูงที่โดนใจผู้คนทุกวัยและภูมิหลังทางวัฒนธรรม การแบ่งปันแหล่งข้อมูลมัลติมีเดียเหล่านี้ผ่านช่องทางต่าง ๆ และปลูกฝังชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งและสนับสนุนชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มศึกษา แวดวงการทำสมาธิ และการรวมตัวทางสังคมที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้เชื่อมต่อกับผู้อื่นที่มีความสนใจเหมือนกันและสำรวจพุทธศาสนาร่วมกัน จัดเวิร์คช็อป (Workshop) การพักผ่อน และการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับความท้าทายร่วมสมัยและนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้กับคำสอนทางพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีพื้นที่สำหรับการเติบโตส่วนบุคคล ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นตัวเร่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่ประชากรที่หลากหลาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและข้อเสนอแนะของวิจัยนี้เสนอให้หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงที่เกี่ยวข้อง หันมาใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสื่อสารและส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้ความสำคัญในการสร้างมาตรฐานเพื่อป้องกันไม่ให้สื่อดิจิทัลกลายเป็นช่องทางที่มีผลกระทบเชิงลบต่อศาสนาและสถาบันพระสงฆ์หนึ่งในปัญหาหลักคือความแตกต่างระหว่างพระสงฆ์รุ่นเก่ากับพระรุ่นใหม่ พระสงฆ์รุ่นเก่ามักไม่คุ้นเคยกับสื่อดิจิทัลและบางท่านไม่เห็นความจำเป็นในการใช้งาน แต่สำหรับพระรุ่นใหม่ แม้จะมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี แต่การใช้งานบางกรณีอาจก่อให้เกิดความไม่เหมาะสมและอาจเป็นแหล่งที่นำไปสู่กิเลสดังนั้น การศึกษาและส่งเสริมให้พระสงฆ์รุ่นเก่ามีความเข้าใจและเปิดใจยอมรับการใช้สื่อดิจิทัล ในขณะเดียวกันควรมีการอบรมพระสงฆ์รุ่นใหม่ให้ใช้สื่ออย่างมีจริยธรรมและสอดคล้องกับหลักศาสนา จึงมีความจำเป็นที่สำนักงานพระพุทธศาสนาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างมาตรฐานกลางในการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสมและปลอดภัย ทั้งนี้เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนสื่อดิจิทัลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับและควรศึกษาเรื่อง

จริยธรรมการใช้สื่อโซเชียลและทักษะการใช้ชีวิตในยุคสังคมดิจิทัลเพิ่มเติม และควรศึกษาประเด็นความรุนแรงบนโลกโซเชียล และความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มเติม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากจากทุนวิจัยงบแผ่นดิน ทุนวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2540). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธานินทร์ อินทรวิเศษ. (2562). เทคโนโลยีและนวัตกรรมกับการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University, 12(6), 478-494.

บริษัท ดาต้าเซ็ต จำกัด. (2555). เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับพระพุทธศาสนา ICT and Buddhism. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2565 จาก https://www.ryt9.com/s/prg/1501698

ประสิทธิ์ พฤกษาจารสิริ. (2560). พระพุทธศาสนากับโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2565 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_426555

ปิ่น มุทุกันต์. (2533). มุมสว่าง. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มีเดียโฟกัส.

พระณปวร โทวาท. (2560). ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสยาม.

พระมหาศิวกร ปญฺญาวชิโร และคณะ. (2563). บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 6(1), 116-131.

ยืน ภู่วรวรรณ. (2562). เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้: รูปแบบ ต้นแบบ. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2565 จาก https://www.tla.or.th/images/Presentation_62/DigitalTechnology_VS_KM-Template.pdf

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (ช่วง วรปุญฺโญ). (2540). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

บทความวิจัย

การวิเคราะห์อภิมานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน*

META ANALYSIS OF STRATEGIC RELATIONSHIPS IN FROZEN SEAFOOD BUSINESS MANAGEMENT FOR COMPETITIVE ADVANTAGE UNDER THE CONCEPT OF BLUE ECONOMY

ถิรวุฒิ แสงมณีเดช*, อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ, ปิรันธ์ ชิณโชติ, อภิเชษฐ์ ขำเลิศ, นงลักษณ์ เพิ่มชาติ, กุลยา อนุโลก
Thirawut Saengmaneedech*, Apiluck Thammawimutti, Pirun Chinachot, Apichet Khamlert, Nongluck Permchart, Kulaya Anulok
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย
Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand
*Corresponding author E-mail: thirawut.article@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างของอิทธิพลการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินซึ่งเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้า การวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์อภิมาน และแบบจำลองสมการโครงสร้าง ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2567 จำนวน 45 เรื่อง ที่รวบรวมจากฐานข้อมูลออนไลน์ เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัย และ แบบประเมินคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) การจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต และการกระจายสินค้ามีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน ($r = 0.469$, 0.260 และ 0.2509 ตามลำดับ) 2) การจัดการทรัพยากร และการกระจายสินค้า มีสหสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับกระบวนการผลิต ($r = -0.971$ และ -0.980, $p < .05$) 3) กระบวนการผลิตและและการส่งมอบสินค้ามีสหสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการกระจายสินค้า ($r = -0.956$ และ -0.952, $p < .05$) และ 4) การส่งมอบสินค้ามีสหสัมพันธ์ทางลบกับความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.997$, $p < .05$) โมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงซับซ้อนระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ถูกต้อง ร้อยละ 92 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของข้อมูล ข้อมูลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งที่ต้องการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์อภิมาน, การจัดการห่วงโซ่อุปทาน, อาหารทะเลแช่แข็ง, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, เศรษฐกิจสีน้ำเงิน

* Received 4 October 2024; Revised 18 November 2024; Accepted 21 November 2024

Abstract

This research aimed to develop a structural equation model (SEM) to analyze the influence of supply chain management on the competitive advantage of frozen seafood businesses under the blue economy concept which was the concept to promote the sustainable use of marine and coastal resources. The study explored the causal relationships between resource management, production processes, distribution, and delivery. A meta-analysis and structural equation modeling approach was employed to analyze data from 45 related studies collected from online databases published in 2014 - 2024. The research instruments were research data form and a quality assessment form. The results showed that: 1) Resource management, production process and distribution had a statistically significant positive relationship with competitive advantage (r = 0.469, 0.260 and 0.2509, respectively) 2) Resource management and distribution had a statistically significant negative relationship with production process (r = -0.971 and -0.980, p < .05) 3) Production process and delivery had a statistically significant negative relationship with distribution (r = -0.956 and -0.952, p < .05) and 4) Delivery Had a statistically significant negative relationship with competitive advantage (r = -0.997, p < .05). The developed model could accurately explain the complex relationships between the factors in supply chain management that affect competitive advantage, with an accuracy rate of 92% which shows data consistency. This information can be applied to develop appropriate strategies for stakeholders in the frozen seafood industry aiming to enhance their competitiveness.

Keywords: Meta Analysis, Supply Chain Management, Frozen Seafood, Competitive Advantage, Blue Economy

บทนำ

ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ อุตสาหกรรมประมงโลกมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมากจากในอดีตโดยมีปัจจัยหนุนต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีการประมง และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการประมง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านอุปกรณ์การประมง การเดินเรือ กระบวนการผลิตสินค้า ในตลาดผู้บริโภคขณะนี้ มีสินค้าอาหารทะเลมากมายที่จัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคหลากหลายประเภท เช่น อาหารทะเลสดแช่แข็ง หรืออาหารทะเลแปรรูป ตลอดจนอาหารทะเลกระป๋อง ธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมง รวมถึงธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งจึงได้รับอานิสงค์จากการพัฒนาของอุตสาหกรรมประมงเช่นกัน (FAO, 2024) ธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่ดีเยี่ยมและมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างต่อเนื่องในอนาคตอันเป็นผลพวงจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมประมงและพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคที่หันมารับประทานอาหารที่สะดวกรวดเร็วในการเตรียมอาหาร ตลาดอาหารทะเลแช่แข็งทั่วโลกมีมูลค่ารวมอยู่ที่ประมาณ 82,537.3 ล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2565 และคาดการณ์ว่ามูลค่าของตลาดจะเติบโตถึง 137,265.5 ล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2575 โดยมีอัตราการเติบโตต่อปี (CAGR) ร้อยละ 5.3 ต่อปี ในระหว่างปี พ.ศ. 2566 - 2575 (Allied Market Research, 2023) แสดงให้เห็นว่าธุรกิจอาหารแช่แข็งเป็นธุรกิจที่มีมูลค่ามหาศาลและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การเติบโตของมูลค่าตลาดอาหารทะเลแช่แข็งยังสะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นระหว่างธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง กล่าวคือบรรดาผู้ผลิตและจัดจำหน่ายอาหารทะเลแช่แข็งอาจจะมุ่งมั่นพัฒนากระบวนการผลิต และสินค้าของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความสามารถในการสร้างรายได้และกำไรจากการแข่งขันเพิ่มขึ้นเนื่องจากเล็งเห็นการเติบโตและ

ขยายตัวของตลาดว่าเป็นโอกาสทางธุรกิจที่สำคัญ ขณะเดียวกันก็เป็นไปได้สูงว่าจะมีผู้แข่งขันรายใหม่เข้าสู่ตลาดเพื่อหวังจะเติบโตในธุรกิจนี้ สร้างความท้าทายให้กับผู้แข่งขันรายเดิมในตลาดที่จะต้องคิดค้นกลยุทธ์การแข่งขันใหม่ ๆ ในการดำเนินธุรกิจเพื่อกุมความได้เปรียบทางการแข่งขันต่อไป (Barney, J. B., 1997) การจัดการห่วงโซ่อุปทานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเนื่องจากการจัดการที่ดีจะสามารถช่วยให้ธุรกิจกำกับดูแลกระบวนการต่าง ๆ กิจกรรม ทรัพยากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทั้งหมด ตั้งแต่การรับวัตถุดิบอาหารทะเลจากพ่อค้าชาวประมง การควบคุมกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ อาหารทะเลแช่แข็งไม่เสีย อยู่ในสภาพที่น่ารับประทาน จนไปถึงการส่งมอบอาหารทะเลแช่แข็งไปยังผู้บริโภคเพื่อรับประทาน

การจัดการห่วงโซ่อุปทานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริการจัดการตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการต้นน้ำไปจนถึงกระบวนการปลายน้ำซึ่งการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพจะสามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและเพิ่มโอกาสในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่ธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง การจัดการห่วงโซ่อุปทานเกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการของสินค้าและบริการองค์รวมเพื่อให้สินค้าหรือบริการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค อีกทั้งยังช่วยให้สนับสนุนความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ (Harsasi, M. & Minrohayati, N. A., 2017); (Panigrahi, S. S. & Bahinipati, B., 2019) การจัดการห่วงโซ่อุปทานยังช่วยให้ธุรกิจสามารถลดต้นทุนในกระบวนการผลิตโดยกำจัดกระบวนการที่ไม่เป็นจำเป็นเพื่อลดต้นทุนของธุรกิจ ช่วยให้ธุรกิจเกิดสภาพคล่องในการดำเนินกิจการยิ่งขึ้น (Basuki, M., 2021) กล่าวอีกนัย คือ การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการห่วงโซ่อุปทานจะช่วยให้ธุรกิจสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เช่น การมีสินค้าหรือบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด หรือ การลดต้นทุนในกระบวนการซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจมีกำไรหรือรายได้มากขึ้น เป็นต้น ธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งที่กำลังพิจารณาปรับปรุงหรือแก้ไขแนวทางการจัดการจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินซึ่งเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน (The Commonwealth, n.d.)

จากความสำคัญข้างต้น ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยต้องการพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างของอิทธิพลการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลซึ่งเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันดุเดือด และมีตลาดมูลค่ามหาศาลรองรับ ผลการศึกษานี้สามารถช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งพัฒนาแนวทางหรือกลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ธุรกิจเกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน นำไปสู่โอกาสในการเติบโตของธุรกิจในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้างของอิทธิพลการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) และแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL Program: Linear Structure Relationship Model) เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง โดยใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น Google Scholar, Pub Med และ Science Direct คำสำคัญที่ใช้ในการค้นหา คือ Supply Chain Management (เพื่อค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทาน) Frozen Seafood Business (เพื่อเจาะจงในบริบทของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง) Competitive Advantage (เพื่อเน้นถึงการได้เปรียบทางการแข่งขัน) และ Blue Economy (เพื่อรวมแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินในการวิจัย) จากการค้นหาผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น Google Scholar, Pub Med และ Science Direct พบงานวิจัย จำนวน 150 เรื่อง ที่เกี่ยวข้อง

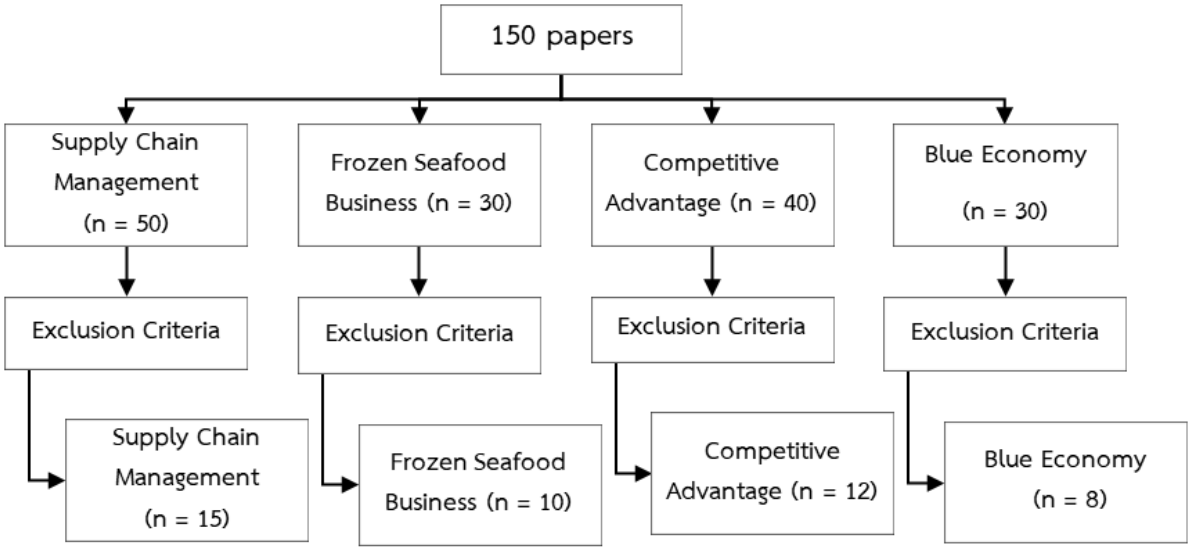
2. กระบวนการคัดเลือก (Inclusion and Exclusion Criteria) มีดังนี้

2.1 เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)

งานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง โดยสืบค้นจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (Thai JO) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) ฐานข้อมูล Google Scholar และฐาน ข้อมูลโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุด อุดมศึกษาในประเทศไทย (Thai LIS Digital Collection: TDC) ใชคำสำคัญสำหรับการสืบค้น คือ “แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน” และ “การได้เปรียบทางการแข่งขัน” จำกัดข้อมูลเผยแพรระหว่าง พ.ศ. 2557 - 2567 พบงานวิจัยทั้งหมด จำนวน 150 เรื่อง

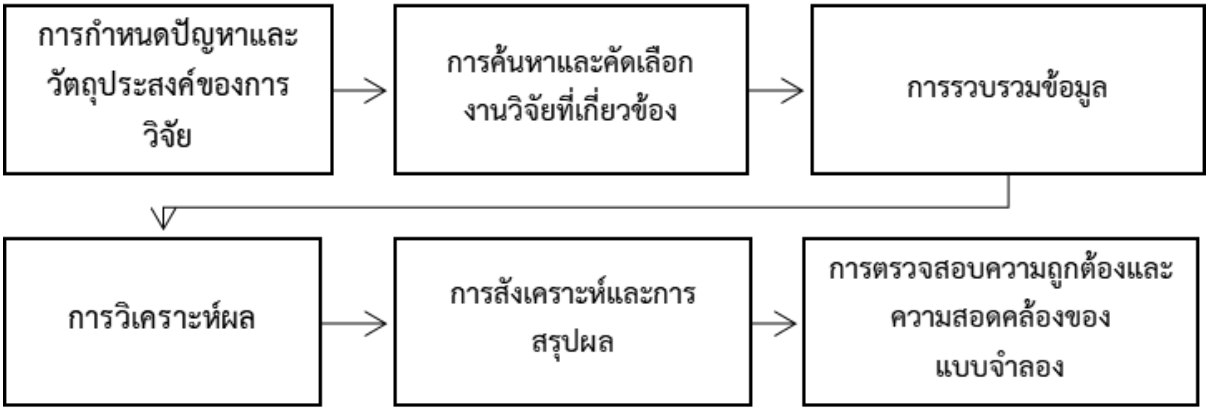
2.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

คัดออกงานวิจัยที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง คัดออกงานวิจัยที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ ไม่ใช่งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ไม่ใช่งานวิจัยเกี่ยวกับการได้เปรียบทางการแข่งขัน คัดออกงานวิจัยที่มีตัวแปรอิสระมากกว่าหรือน้อยกว่างานวิจัยที่ศึกษา และตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2567 พบว่า จำนวนบทความที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 45 บทความ มีรายละเอียดของขั้นตอนการคัดเลือกงานวิจัยหรือบทความ ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 1 แสดง ขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยหรือบทความที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ในการศึกษานี้ พบว่า มีงานวิจับหรือบทความที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 150 เรื่อง ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2567 ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Supply Chain Management จำนวน 50 เรื่อง Frozen Seafood Business จำนวน 30 เรื่อง Competitive Advantage จำนวน 40 เรื่อง และ Blue Economy จำนวน 30 เรื่อง เมื่อพิจารณาโดยใช้เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Supply Chain Management จำนวน 15 เรื่อง Frozen Seafood Business จำนวน 10 เรื่อง Competitive Advantage จำนวน 12 เรื่อง และ Blue Economy จำนวน 8 เรื่อง ที่ใช้สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดการรวิเคราะห์อภิมาน

ภาพที่ 2 แสดง กรอบแนวคิดการรวิเคราะห์อภิมาน การศึกษานี้เริ่มจากการกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยค้นหาและคัดเลือกงานวิจัยหรือบทความที่เกี่ยวข้องโดยใช้เกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออกที่กำหนด เมื่อได้งานวิจัยหรือบทความสำหรับการสังเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยนำผลการศึกษาของแต่ละงานวิจัยหรือบทความมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งตามกรอบวิจัยโดยศึกษาความสัมพันธ์ตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัย จากนั้นจึงสังเคราะห์และสรุปผลการศึกษา และ ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของแบบจำลองที่ผู้วิจัยพัฒนาตามลำดับ

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ การจัดการทรัพยากร (REM) กระบวนการผลิต (PRO) การกระจายสินค้า (DIS) การส่งมอบสินค้า (DEL)

3.2 ตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต จำนวน 5 ตัวแปร คือ ต้นทุนและราคา (COST) คุณภาพ (QUA) นวัตกรรม (INN) ความเชื่อมั่นในด้านการจัดส่ง (DER) และ ระยะเวลาที่เข้าสู่ตลาด (TM)

ตารางที่ 1 จำนวน 45 บทความ ที่รายงานอิทธิพลของการจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้าอาหารทะเลแช่แข็ง ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

ตัวแปรต้น / ตัวแปรตาม		ความได้เปรียบทางการแข่งขัน		การจัดการทรัพยากร		กระบวนการผลิต		การกระจายสินค้า		การส่งมอบสินค้า	
		DE	IE	DE	IE	DE	IE	DE	IE	DE	IE
Supply Chain (n = 15)	การจัดการทรัพยากร	15	5				7		5		4
	กระบวนการผลิต	14	5						5		4
	การกระจายสินค้า	14	5				5				6
	การส่งมอบสินค้า	13	4				4		5		
Frozen Seafood (n = 10)	การจัดการทรัพยากร	9	3				4		3		2
	กระบวนการผลิต	8	2						2		2
	การกระจายสินค้า	9	3				2				3
	การส่งมอบสินค้า	6	2				2		2		
Competitive Advantage (n = 12)	การจัดการทรัพยากร	12	2				3		4		3
	กระบวนการผลิต	12	6					2	3		3
	การกระจายสินค้า	12	5				5				3
	การส่งมอบสินค้า	9	3				3	1	2		
Blue Economy (n = 8)	การจัดการทรัพยากร	4	2				1		1		
	กระบวนการผลิต	3	2					2			1
	การกระจายสินค้า	4	2				2			1	
	การส่งมอบสินค้า	2	1				1	1			

หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) IE = อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) TE = อิทธิพลรวม (Total Effect)

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ การจัดการทรัพยากร (REM) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) 40 บทความ และอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 12 บทความ ส่วนกระบวนการผลิต (PRO) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน 37 บทความ และอิทธิพลทางอ้อม 15 บทความ การกระจายสินค้า (DIS) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) 39 บทความ และอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 15 บทความ การส่งมอบสินค้า (DEL) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) 30 บทความ และอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 10 บทความ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนากระบวนการผลิตที่ดีสามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการประเมินคุณภาพงานวิจัย

เครื่องมือการวิจัยแบ่งเป็น 2 แบบ คือ 1) แบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัย และ 2) แบบประเมินคุณภาพ งานวิจัยโดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินจึงสร้างแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยและแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา (Content Validity) พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) สูงกว่า .50 แสดงว่า ใช้ได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์อภิมานเพื่อวิเคราะห์ ความต่างแบบของขนาดอิทธิพล และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลของปัจจัยแต่ละปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งที่มีความแตกต่างกันตามคุณลักษณะงานวิจัย และ 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ร่วมกับการใช้สมการเชิงโครงสร้าง (MASEM) เพื่อหาค่าประมาณค่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์รวม และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาสมการหาความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์ด้วย สมการเชิงโครงสร้าง (Steinmetz, H. & Block, J., 2022)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน มีคำสำคัญที่ใช้ในการค้นหา คือ Supply Chain Management, Frozen Seafood Business, Competitive Advantage และ Blue Economy จากการค้นหาผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น Google Scholar, Pub Med และ Science Direct ข้อมูลเผยแพรระหว่าง พ.ศ. 2557 - 2567 พบงานวิจัยทั้งหมด จำนวน 150 เรื่องที่เกี่ยวข้อง และได้มีการคัดออกงานวิจัยที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง รวมถึงคัดออกงานวิจัยที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ ไม่ใช่งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ไม่ใช่งานวิจัยเกี่ยวกับการได้เปรียบทางการแข่งขัน คัดออกงานวิจัยที่มีตัวแปรอิสระมากกว่าหรือน้อยกว่างานวิจัยที่ศึกษา และตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2567 พบว่า จำนวนบทความที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ 45 บทความ ที่รายงานอิทธิพลของการจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้าอาหารทะเลแช่แข็ง ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์อิทธิพลตามคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

ผลการศึกษาคุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง จำนวน 45 เรื่อง ภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลงานวิจัยทั้งหมดอยู่ในช่วง (Effect Size) 0.165 ถึง 0.419 ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลของงานวิจัย ทั้งหมดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Q = 330.0, df = 32, P-Value < 0.001, I^2 = 99.84, H^2 = 75.06, Tau^2 = 0.086) โดยตัวบ่งชี้ทุกตัวสอดคล้องกับเกณฑ์ ด้วยเหตุนี้สมเหตุสมผลที่จะพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ขนาดอิทธิพลของแต่ละงานวิจัยกับตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 เกณฑ์และการแปลผล

ตัวบ่งชี้	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผล
Q	ถ้า Sig เป็น Heterogeneity ถ้าไม่ Sig เป็น Homogeneity (p < .05)	330.0	ความแตกต่างของงานวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ (Heterogeneity)
df	ค่าองศาอิสระ	32	สอดคล้อง
p	< .05	<0.001	ความแตกต่างของขนาดอิทธิพลระหว่างงานวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ
I^2	ความต่างแบบของผลการศึกษา (> 75)	99.84	ประมาณร้อยละ 99.84 ของความแปรปรวนในขนาดอิทธิพลเกิดจากความแตกต่างระหว่างงานวิจัยมากกว่าจากความบังเอิญ

ตารางที่ 3 เกณฑ์และการแปลผล (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผล
H^2	ค่าร้อยละความแปรปรวน ของ Effect Size มี 3 ระดับ คือ 25%, 50% และ 75%	75.06	มีความแปรปรวนของ Effect Size ในระดับสูง
Tau^2	-0.10 ถึง +0.10	0.086	ความแปรปรวนระหว่างงานวิจัยต่ำ ซึ่งหมายความว่าขนาดอิทธิพลมีความสม่ำเสมอค่อนข้างมาก

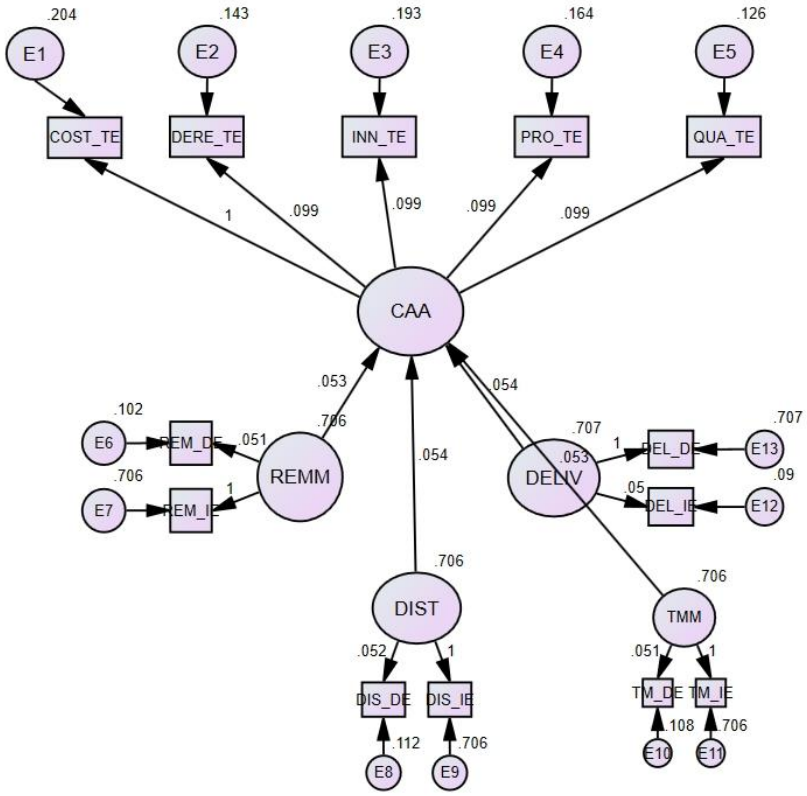
จากตารางที่ 2 พบว่า แสดงการวิเคราะห์ทางสถิติของความไม่เป็นเนื้อเดียวกัน (Heterogeneity) ในงานวิจัยต่าง ๆ โดยมีการวัดตัวชี้วัดหลายประการ เช่น ขนาดอิทธิพล (Effect Size) และค่าความแปรปรวน รายละเอียดของตัวชี้วัดหลักมี ดังนี้ Q = 330.0 df = 32, P-Value < 0.05, I^2 = 99.84, H^2 = 75.06, Tau^2 = 0.086) อธิบายได้ว่า Q (สถิติ Heterogeneity) ค่าที่ได้ คือ 330.0 แสดงให้เห็นว่ามีความไม่เป็นเนื้อเดียวกันในงานวิจัยที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่าโมเดลไม่ได้มีขนาดอิทธิพลที่คล้ายคลึงกันและมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ องศาอิสระ (df = 32) สอดคล้องกับจำนวนงานวิจัยหรือการเปรียบเทียบที่นำมาวิเคราะห์ ค่า P-Value = 0.0086 บ่งบอกว่าความแปรปรวนในขนาดอิทธิพลไม่เกิดจากความบังเอิญ แต่เกิดจากความแตกต่างระหว่างงานวิจัย สถิติ I² ค่าที่ได้ คือ ร้อยละ 99.84 แสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ 99 ของความแปรปรวนทั้งหมดในขนาดอิทธิพลเกิดจากความไม่เป็นเนื้อเดียวกันระหว่างงานวิจัย มากกว่าที่จะเกิดจากความผิดพลาดแบบสุ่ม และ Tau^2 มีค่าเท่ากับ 0.086 ซึ่งเป็นค่าความแปรปรวนที่ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นว่าขนาดอิทธิพลของงานวิจัยต่าง ๆ มีความสม่ำเสมอค่อนข้างมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง

ตารางที่ 4 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

ตัวบ่งชี้	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผล
Q	ถ้า Sig เป็น Heterogeneity ถ้าไม่ Sig เป็น Homogeneity (p < .05)	559.322	ความแตกต่างของงานวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ (Heterogeneity)
df	ค่าองศาอิสระ	32	สอดคล้อง
p	< .05	<0.001	ความแตกต่างของขนาดอิทธิพลระหว่างงานวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ
I^2	ความต่างแบบของผลการศึกษา (> 75)	94.28	ประมาณร้อยละ 94.28 ของความแปรปรวนในขนาดอิทธิพลเกิดจากความแตกต่างระหว่างงานวิจัยมากกว่าจากความบังเอิญ
H^2	ค่าร้อยละความแปรปรวน ของ Effect Size มี 3 ระดับ คือ 25%, 50% และ 75%	17.48	มีความแปรปรวนของ Effect Size ในระดับต่ำ
Tau^2	-0.10 ถึง +0.10	0.167	ความแปรปรวนระหว่างงานวิจัยต่ำ ซึ่งหมายความว่าขนาดอิทธิพลมีความสม่ำเสมอค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของโมเดล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่า (χ^2 = 559.322, df = 32, P-Value < 0.001 , CFI = 0.000, RMSEA = 0.516) และตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง สามารถอธิบายความแปรปรวนของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง ได้ประมาณร้อยละ 94.28 แสดงผลดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง หลังปรับโมเดล

ตารางที่ 5 เมทริกซ์สหสัมพันธ์รวมระหว่างตัวแปรเมทริกซ์สหสัมพันธ์รวมระหว่างตัวแปร

	TM_DE	TM_IE	DEL_IE	DEL_DE	DIS_DE	DIS_IE	REM_DE	REM_IE	QUA_TE	PRO_TE	COST_TE
TM_DE	0.2615	0.0413	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0002	0.0412	0.0009
TM_IE	0.0413	1.4489	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0412	0.0009	0.0009
DEL_IE	0.0000	0.0000	0.2555	1.4494	0.0414	0.2628	0.2595	0.0410	0.0412	0.2812	0.2955
DEL_DE	0.0000	0.0000	0.0408	0.0414	0.0414	0.2555	1.4488	1.4488	0.2651	0.2955	0.2720
DIS_DE	0.0000	0.0000	0.0414	0.0414	1.4481	0.0000	0.0000	0.0000	0.0001	0.2720	0.3135
DIS_IE	0.0000	0.0000	0.0408	0.2595	0.0000	0.0001	0.0001	0.0001	0.0009	0.3135	0.0009
REM_DE	0.0000	0.0000	0.0004	0.2651	0.0001	0.0001	0.0410	0.0410	0.0009	0.0009	0.0009
REM_IE	0.0000	0.0000	0.0004	0.2812	0.0001	0.0001	0.0410	0.0410	0.0009	0.0009	0.0009
QUA_TE	0.0000	0.0000	0.0004	0.2955	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0009	0.0009	0.0009
PRO_TE	0.0002	0.0412	0.0024	0.2720	0.0001	0.0009	0.0001	0.0001	0.0009	0.0009	0.0009
COST_TE	0.0002	0.0412	0.0023	0.3135	0.0009	0.0009	0.0009	0.0009	0.0009	0.0009	0.0009

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงค่าผลกระทบทางตรง (DE-Direct Effect) และผลกระทบทางอ้อม (IE-Indirect Effect) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง ค่าทั้งหมดในตารางสามารถอธิบายได้ ดังนี้

ผลกระทบทางตรง (DE-Direct Effect) ได้แก่ เวลาในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด (TM) มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยอื่น ๆ ในแบบจำลอง ด้วยค่า 0.2615 ซึ่งหมายถึงว่าเมื่อเวลาในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด (TM) เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ตัวแปรที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นโดยไม่ผ่านตัวแปรอื่น และการส่งมอบสินค้า (Delivery) มีผลกระทบทางตรงสูงถึง 1.4494 ต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระบบ นั่นแสดงว่าการจัดการการส่งมอบที่ดีจะส่งผลอย่างชัดเจนต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยตรง

ผลกระทบทางอ้อม (IE-Indirect Effect) ได้แก่ เวลาในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด (TM_IE) มีผลกระทบทางอ้อมต่อตัวแปรอื่น 0.0413 ซึ่งหมายถึงว่าเวลาในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด (TMIE) เพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบทางอ้อม ในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับผลกระทบทางตรง

การส่งมอบสินค้า (DEL_IE) มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.2555 หมายถึง ผลกระทบทางอ้อมของการส่งมอบสินค้าผ่านตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าการส่งมอบสินค้ามีการเชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นในระบบผ่านเส้นทางที่ไม่ใช่ผลกระทบตรง

ผลกระทบรวม (TE-Total Effect) ได้แก่ การจัดการทรัพยากร (REM) มีผลกระทบโดยตรงอย่างมากต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแบบจำลอง โดยมีค่า DE สูงถึง 1.4488 และ ผลกระทบรวมของกระบวนการผลิต (PRO_TE) มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.2812 ซึ่งหมายถึงผลกระทบรวมของกระบวนการผลิตผ่านตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าการส่งมอบสินค้ามีการเชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นในระบบผ่านเส้นทางที่ไม่ใช่ผลกระทบตรง และผลกระทบทั้งหมด (รวมทั้งทางตรงและทางอ้อม) ของต้นทุนและราคา (COST_TE) มีอิทธิพลต่อปัจจัยในระบบ

ตารางที่ 6 ภาพรวมจำนวนบทความวิชาการที่รายงานอิทธิพลของการจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้าอาหารทะเลแช่แข็ง ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	DE (อิทธิพลทางตรง)	IE (อิทธิพลทางอ้อม)	TE (อิทธิพลรวม)	SE (ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน)	R^2
REM	CA	0.435	0.357	0.700	0.357	0.922
DIS	CA	0.585	0.251	0.585	0.251	0.935
DEL	CA	0.585	0.251	0.585	0.251	0.676
PRO	CA	0.700	0.41	0.585	0.41	0.848

หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) IE = อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)

จากตารางที่ 5 พบว่า แสดงถึงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากร การผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้า โดยตารางนี้แสดงค่าทางสถิติต่าง ๆ ได้แก่

อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) ของตัวแปรต้นต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวแปร ตัวแปรกระบวนการผลิต (PRO) มีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.700 ตัวแปรการกระจายสินค้า (DIS) และการส่งมอบสินค้า (DEL) มีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.585 และตัวแปรการจัดการทรัพยากร (REM) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) เท่ากับ 0.435

อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ผ่านตัวแปรแฝงอื่น ๆ โดยกระบวนการผลิต (PRO) มีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.410 การจัดการทรัพยากร (REM) มีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.357 การกระจายสินค้า (DIS) มีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.251 และการจัดส่งสินค้า (DEL) มีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.251

อิทธิพลรวม (Total Effect) ที่ได้จากการรวมอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม โดยการจัดการทรัพยากร (REM) มีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.700 กระบวนการผลิต (PRO) มีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.585 การกระจายสินค้า (DIS) มีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.585 และ การจัดส่งสินค้า (DEL) มีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.585

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) ที่สัมพันธ์กับอิทธิพลแต่ละตัวแปร ซึ่งกระบวนการผลิต (PRO) มีค่า SE เท่ากับ 0.410 การจัดการทรัพยากร (REM) เท่ากับ 0.357 การกระจายสินค้า (DIS) เท่ากับ 0.251 และการจัดส่งสินค้า (DEL) เท่ากับ 0.251

R^2 ค่าความแปรปรวนที่สามารถอธิบายได้โดยโมเดล ซึ่งการกระจายสินค้า (DIS) มีค่า R^2 เท่ากับ 0.935 การจัดการทรัพยากร (REM) เท่ากับ 0.922 กะบวนการผลิต (PRO) เท่ากับ 0.848 และ การจัดส่งสินค้า (DEL) เท่ากับ 0.676

อภิปรายผล

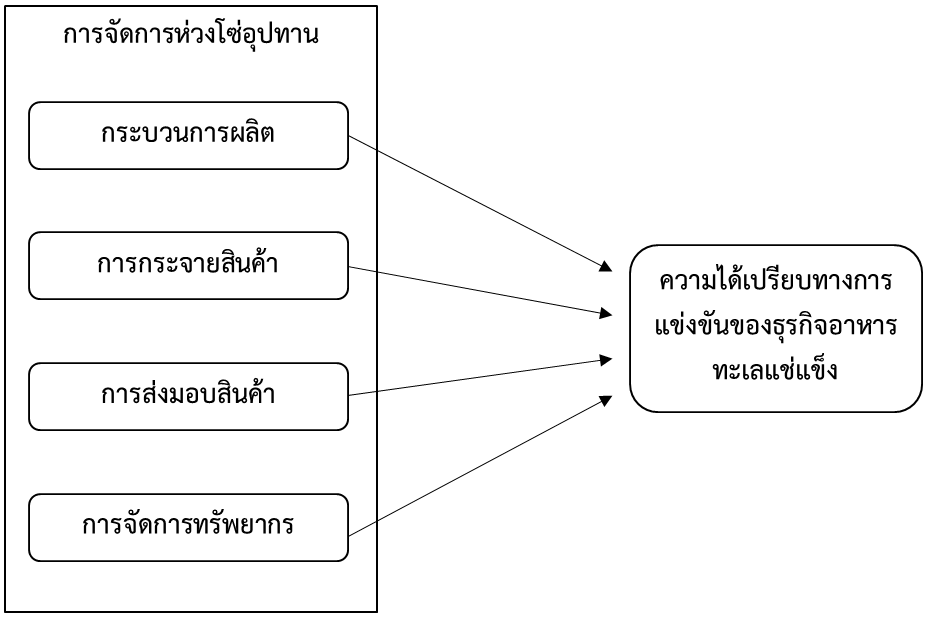
การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อภิมานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน จากการวิเคราะห์ในแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการทรัพยากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยการจัดการและวางแผนทรัพยากรเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดจะทำให้สินค้าหรือบริการของธุรกิจเกิดมูลค่าเพิ่ม และลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด ส่งผลให้ธุรกิจสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเหนือคู่แข่ง (Agustian, K. et al., 2023) อย่างไรก็ตาม การจัดการทรัพยากรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับกระบวนการผลิต ในขณะที่กระบวนการผลิตมีผลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีการประยุกต์เทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตทันสมัยมาใช้ จะช่วยให้ธุรกิจลดข้อผิดพลาดของกระบวนการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ช่วยให้ต้นทุนในการดำเนินธุรกิจลดลงในระยะยาวและเกิดความสภาพคล่องทางการเงินมากขึ้น (Hair, J. F. et al., 2010); (Ismayilov, V. et al., 2021) อย่างไรก็ตาม กระบวนการผลิตส่งผลเชิงลบต่อการกระจายสินค้า การกระจายสินค้าส่งผลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่มีผลเชิงลบต่อกระบวนการผลิต และสุดท้าย การส่งมอบสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงลบทั้งต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและการกระจายสินค้า

ทั้งนี้ การจัดการห่วงโซ่อุปทาน มีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากร กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า และการส่งมอบสินค้าให้ตรงต่อเวลา (Kuwornu, J. K. M. et al., 2023) การจัดการห่วงโซ่อุปทานเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการจัดการกระบวนการทั้งหมดต้นแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยธุรกิจสามารถจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ด้วยการลดต้นทุนการผลิตจากการกำจัดกระบวนการที่ไม่จำเป็นออกไป การนำเสนอสินค้าหรือบริการให้แตกต่างหรือมีคุณค่ามากกว่าสินค้าหรือบริการของคู่แข่ง รวมถึงการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้ลูกค้าในเวลาอันรวดเร็วหรือตรงต่อเวลาเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า (Hailu, A. & Tembo-Mwanaumo, E., 2023); (Li, S. et al., 2006) โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกัน แสดงให้เห็นว่าตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง สามารถอธิบายความแปรปรวนของความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ ธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินได้ โดยการส่งเสริมกระบวนการผลิตให้มีความเสถียร การกระจายสินค้าไปยัง

ผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพและลดต้นทุนธุรกิจ ให้ความสำคัญกับการส่งมอบสินค้าให้ตรงเวลา และมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาพที่ 3 การจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

ภาพที่ 3 แสดง องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยซึ่ง พบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วย กระบวนการผลิต การกระจายสินค้า การส่งมอบสินค้า และการจัดการทรัพยากร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ใช้การวิเคราะห์อภิมานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า การจัดการทรัพยากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับกระบวนการผลิต ในขณะที่กระบวนการผลิตมีผลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่ส่งผลเชิงลบต่อการกระจายสินค้า การกระจายสินค้าส่งผลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่มีผลเชิงลบต่อกระบวนการผลิต และสุดท้ายการส่งมอบสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงลบทั้งต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและการกระจายสินค้า แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงซับซ้อนของปัจจัยต่าง ๆ ได้ร้อยละ 92 ของความแปรปรวน ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและนโยบายสำหรับธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็งควรมุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความผิดพลาด รวมถึงการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยควรมีการตรวจสอบแนวทางการจัดการทรัพยากรเพื่อศึกษาอุปสรรคและโอกาสในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม จะช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันแก่ธุรกิจอาหารทะเลแช่แข็ง นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านนวัตกรรมและมาตรฐานคุณภาพสินค้าระดับสากล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก

ด้วยการจัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมกระบวนการใหม่ ๆ ที่เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร และส่งเสริมกรอบความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคเอกชน และ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้การจัดการห่วงโซ่อุปทานแบบบูรณาการ ทั้งนี้ ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรับตัวของธุรกิจในช่วงวิกฤต ความร่วมมือในเครือข่ายอุตสาหกรรม และพฤติกรรมผู้บริโภคในตลาดอาหารทะเลแช่แข็ง เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการดำเนินธุรกิจที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

Agustian, K. et al. (2023). Human Resource Management Strategies in Achieving Competitive Advantage in Business Administration. Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN), 1(2), 108-117.

Allied Market Research. (2023). Frozen Seafood Market Size, Share, Competitive Landscape and Trend Analysis Report, by Type, By Form, By Distribution Channel: Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2023 - 2032. Retrieved September 15, 2024, from https://www.alliedmarketresearch.com/frozen-seafood-market

Barney, J. B. (1997). Gaining and Sustaining Competitive Advantage. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.

Basuki, M. (2021). Supply Chain Management: A Review. Journal of Industrial Engineering and Halal Industries, 2(1), 9-12.

FAO. (2024). FAO Report: Global fisheries and aquaculture production reaches a new record high. Retrieved September 15, 2024, from https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-report-global-fisheries-and-aquaculture-production-reaches-a-new-record-high/en

Hailu, A. & Tembo-Mwanaumo, E. (2023). Supply Chain Management Practice and Competitive Advantage: Systematic Literature Review. Logistic and Operation Management Research (LOMR), 2(2), 44-57.

Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. (7th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Harsasi, M. & Minrohayati, N. A. (2017). The impact of supply chain management practices on competitive advantage. International Journal of Economic Policy in Emerging Economies, 10(3), 122-134.

Ismayilov, V. et al. (2021). Influence of internal production conditions on the efficiency and competitiveness of enterprises. Future Business Journal, 7(1), 1-10.

Kuwornu, J. K. M. et al. (2023). The adoption of sustainable supply chain management practices on performance and quality assurance of food companies. Sustainable Futures, 5,100103. doi:10.1016/j.sftr.2022.100103.

Li, S. et al. (2006). The impact of supply chain management practices on competitive advantage and organizational performance. Omega, 34(2), 107-124.

Panigrahi, S. S. & Bahinipati, B. (2019). Sustainable supply chain management: a review of literature and implications for future research. Management and Environmental Quality, 30(5), 1001-1049.

Steinmetz, H. & Block, J. (2022). Meta-analytic structural equation modeling (MASEM) : New tricks of the trade. Management Review Quarterly, 72(3), 605-626.

The Commonwealth. (n.d.). Sustainable Blue Economy. Retrieved September 15, 2024, from https://thecommonwealth.org/bluecharter/sustainable-blue-economy

บทความวิจัย

สถานการณ์ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน*

THE SITUATION AND ATTITUDES TOWARDS EMPLOYMENT AND VOCATIONAL TRAINING FOR PEOPLE WITH HEARING DISABILITIES

ณัฐชานันท์ ไตรวัฒนวงษ์
Natchanan Traiwattanawong
นักวิจัยอิสระ ประเทศไทย
Independent Researcher, Thailand
Corresponding author E-mail: natchanan.tr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน 2) ศึกษาทัศนคติการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือคนพิการทางการได้ยิน 100 คน วิธีการสุ่มแบบอ้างอิงบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่เข้าถึงยาก ต้องสื่อสารผ่านล่ามภาษามือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผ่านการทดสอบกับคนพิการทางการได้ยินจำนวน 20 คน ก่อนใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์การประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยินเป็นดังนี้ 1) ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีความต้องการประกอบอาชีพ ร้อยละ 70 อุปสรรคสำคัญในการประกอบ อาชีพคือการสื่อสาร มีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 90 คน เคยเข้ารับการฝึกอาชีพ ร้อยละ 61 แต่มีผู้ไม่เคยเข้ารับการฝึกอาชีพสูงถึง ร้อยละ 39 อุปสรรคในการเข้าฝึกอาชีพที่สำคัญที่สุดคือ สื่อการสอนไม่เหมาะสม มีสัดส่วนถึง ร้อยละ 85 2) คนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพในระดับดีมาก โดยมีความเห็นว่าการมีอาชีพจะทำให้สามารถดูแลตนเองและครอบครัว ภูมิใจในตัวเอง ลดความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การกำหนดแนวทางส่งเสริมการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการทางการได้ยินควรมุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพิการทางการได้ยิน อาทิ ลักษณะความพิการ การสื่อสาร สื่อที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางและโอกาสที่เหมาะสมกับการเข้าถึงของคนพิการทางการได้ยิน

คำสำคัญ: คนพิการทางการได้ยิน, การประกอบอาชีพ, คนพิการ, คุณภาพชีวิต, ทัศนคติ

Abstract

This research aims to: 1) examine the current situation of employment and vocational training for people with hearing disabilities, and 2) explore attitudes towards employment among individuals with hearing disabilities. This quantitative study involves a sample of 100 individuals with hearing disabilities, selected through referral and expert sampling due to the difficulty of accessing this population. Communication required the use of sign language interpreters, and a questionnaire was used as the primary research instrument. The questionnaire was pre-tested with a group of 20 individuals with hearing impairments before full deployment. Data were

* Received 5 October 2024; Revised 15 November 2024; Accepted 18 November 2024

analyzed using percentages, mean values, and standard deviation. The findings revealed the following regarding the employment and vocational training status of people with hearing disabilities: 1) Seventy percent of participants were unemployed but expressed a desire to work, with communication barriers identified as a major obstacle by 90% of respondents. While 61% had attended vocational training, 39% had not, with inappropriate instructional materials cited as the most significant barrier by 85% of participants. 2) Participants displayed highly positive attitudes towards vocational training and employment, emphasizing that employment enables them to support themselves and their families, fosters self-esteem, reduces inequality, and leads to improved quality of life. Therefore, strategies to promote employment for people with hearing disabilities should prioritize understanding factors specific to hearing disabilities, such as the nature of the disability, communication needs, and appropriate learning materials. Such understanding will contribute to the development of effective pathways and opportunities accessible to people with hearing disabilities.

Keywords: People with Hearing Disabilities, Employment, People with Disabilities, Quality of Life, Attitude

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นปัจจัยหลักที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศในทุกระดับ ประเทศชาติใดมีมนุษย์ที่พร้อมด้วย ศักยภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือว่าประเทศนั้นเป็นประเทศที่พัฒนาและประสบผลสำเร็จ การพัฒนาประเทศจะสามารถขับเคลื่อนได้ ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ หากมนุษย์มีความเท่าเทียมกันทางด้านร่างกาย จิตใจก็จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาได้ (Athanasou, J., 2014) แต่ในสังคมยังมีมนุษย์ที่ขาดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งมีอุปสรรคต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 "คนพิการ" หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556 , 2556) ซึ่งความพิการนั้นมีด้วยกันหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย ด้านการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ด้านการมองเห็น ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม สติปัญญาการเรียนรู้ ด้านออทิสติก คนพิการมีความสามารถและสิทธิในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ การศึกษาที่เท่าเทียมดังคนปกติโดยทั่วไป (สุวภา จรดล และโชคชัย สุทธาเวศ, 2556) เพียงแต่คนพิการจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ตามความเหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท คนพิการย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน คนพิการต้องการการยอมรับและนับถือในวิถีชีวิตของคนพิการ สามารถมีวิถีชีวิตอิสระและประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเองมีความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถช่วยเหลือสังคมได้ซึ่งคนพิการสามารถพัฒนา ได้ตามศักยภาพถ้าการพัฒนาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นตอบสนองความต้องการจำเป็น และหากคนพิการได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาจน

สามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้แล้ว จะทำให้คนพิการไม่รู้สึกเป็นภาระกับสังคมไปจนตลอดชีวิต (อนัญญา เจียนรัมย์, 2557)

จากการรายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2565 พบว่า คนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 2,204,207 คน เป็นผู้พิการที่สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 50,993 ราย ร้อยละ 5.93 ของจำนวนคนพิการวัยแรงงานทั้งหมด และเมื่อแบ่งตามประเภทคนพิการพบว่า เป็นผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ร้อยละ 18.60 ของผู้พิการทั้งหมด (จำนวน 410,106 คน) และผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย เป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน ร้อยละ 25.59 (จำนวน 104,965 คน) (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2566) จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้การในประเทศไทยมีจำนวนมาก ผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายนั้น มีจำนวนมากเป็นอันดับ 2 ของคนพิการทั้งหมด จากพระราชบัญญัติส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้พิการ พบว่าปัญหาการทำงานของผู้พิการ เกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน หนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหา คือ การเตรียมความพร้อมในการเข้าทำงานของผู้พิการ คนพิการที่จะเข้าสู่ระบบการทำงานได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการศึกษา หรือการฝึกอาชีพให้ผู้พิการ เพื่อที่จะให้ผู้พิการได้มีทักษะหรือความรู้เกี่ยวกับการทำงาน ให้ผู้พิการได้มีโอกาสในการทำงานได้อย่างเท่าเทียมผู้ที่มีร่างกายปกติ ซึ่งการทำงานในระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบราชการ ภาคเอกชน ก็จะมีเงื่อนไข หรือข้อจำกัดที่มีความแตกต่างกันของหน่วยงาน

คนพิการทางการได้ยิน เป็นกลุ่มคนพิการที่มีอวัยวะที่มีความสมบูรณ์เรื่องของการเคลื่อนไหวและการมองเห็นรวมถึงสติปัญญา เพียงแต่มีความพิการทางด้านการได้ยิน ดังนั้น การศึกษาสถานการณ์ด้านการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน การเข้ารับการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน และทัศนคติการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน เพื่อที่จะสามารถนำผลการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมให้คนพิการทางการได้ยินสามารถประกอบอาชีพตามศักยภาพของคนพิการ และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนพิการทางการได้ยินได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน
2. เพื่อศึกษาทัศนคติการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรในขั้นตอนการสำรวจ ได้แก่ คนพิการทางการได้ยินที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 20 คน จังหวัดราชบุรี จำนวน 20 คน จังหวัดนนทบุรี จำนวน 20 คน และจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 20 คน รวมตัวอย่างคนพิการทางการได้ยินจำนวน 100 คน การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบอ้างอิงบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่เข้าถึงยาก ต้องมีล่ามภาษามือในการสื่อสาร

เครื่องมือในการศึกษา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร เป็นคำถามชนิดเลือกตอบ จำนวน 6 ข้อ 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพ เป็นคำถามชนิดเลือกตอบ จำนวน 6 ข้อ 3) ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ชนิด 5 ระดับ จำนวน 7 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อกลุ่มตัวอย่างผ่านสมาคมคนหูหนวกในพื้นที่และล่ามภาษามือ โดยผู้วิจัยจะอบรมข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามให้ล่ามภาษามือเข้าใจตรงกันกับผู้วิจัย และผู้วิจัยจะเป็นผู้สอบถามกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองโดยให้ล่ามภาษามือแปลข้อมูลแบบสอบถามจากผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มีการรวบรวมไว้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งประกอบไปด้วยการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยจะใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการนำเสนอและอธิบายข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

จากการสำรวจสถานการณ์ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานการณ์การประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน

1.1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา

	จำนวน	**ร้อยละ**
เพศ		
ชาย	43	43.00
หญิง	57	57.00
อายุ		
20 - 30	55	55.00
31 - 40	15	15.00
41 - 50	21	21.00
51 ปีขึ้นไป	9	9.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	14	14.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	20.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	33	33.00
ปริญญาตรี	31	31.00
สูงกว่าปริญญาตรี	2	2.00
รวม	**100**	**100.00**

ตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57 เพศชาย ร้อยละ 43 ส่วนใหญ่เป็นอายุอยู่ระหว่าง 20 - 30 ปี ร้อยละ 55 รองลงมาอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 21 อายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 15 และอายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 9 และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 33 รองลงมามีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 31 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 20 ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 14 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 2

1.2 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถในการอ่านหนังสือ การเขียนหนังสือ และการสื่อสารภาษามือ

	จำนวน	**ร้อยละ**
ความสามารถในการอ่านหนังสือ		
ไม่ได้	13	13.00
ได้	87	87.00
ความสามารถในการเขียนหนังสือ		
ไม่ได้	10	10.00
ได้	90	90.00
ความสามารถในการสื่อสารภาษามือ		
ไม่ได้	9	9.00
ได้	91	91.00
รวม	**100**	**100.00**

ตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน สามารถอ่านหนังสือได้ ร้อยละ 87 อ่านหนังสือไม่ได้ ร้อยละ 13 เขียนหนังสือได้ ร้อยละ 90 เขียนหนังสือไม่ได้ ร้อยละ 10 และ สามารถสื่อสารภาษามือได้ ร้อยละ 91 สื่อสารภาษมือไม่ได้ร้อยละ 9

1.3 ข้อมูลด้านการมีงานทำและความต้องการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจการประกอบอาชีพและความต้องการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า คนพิการทางการได้ยิน ร้อยละ 70 มีการประกอบอาชีพ ในขณะเดียวกันจากข้อมูลการทำงานนั้นมีสัดส่วนคนพิการทางการได้ยินสูงถึงร้อยละ 30 ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และจากคนพิการทางการได้ยินที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพ สูงถึงร้อยละ 73.33 และจากการศึกษาอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า อุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยินนั้น คนพิการทางการได้ยินมากกว่าร้อยละ 70 จะประสบอุปสรรคในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการไม่มีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพ ไม่มีอาชีพที่สามารถทำได้ในพื้นที่ที่อยู่อาศัยรวมถึงการไม่มีข้อมูลหรือการไม่รู้ว่าจะสามารถประกอบอาชีพใดได้บ้าง นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน คือ การมีปัญหาด้านการสื่อสาร ที่มีสัดส่วนถึงร้อยละ 90

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีงานทำและความต้องการทำงาน

	จำนวน	**ร้อยละ**
การประกอบอาชีพ		
ไม่มี	30	30.00
มี	70	70.00
รวม	100	100.00
ความต้องการประกอบอาชีพ		
ไม่ต้องการ	8	26.66
ต้องการ	22	73.33
รวม	**30**	**100.00**

ตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพร้อยละ 70 และไม่ได้ประกอบอาชีพร้อยละ 30 โดยเมื่อศึกษาความต้องการประกอบอาชีพของผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 30 คน ต้องการที่จะประกอบอาชีพสูงถึงร้อยละ 73.33 และไม่ต้องการที่จะประกอบอาชีพร้อยละ 26.66

1.4 ข้อมูลด้านอุปสรรคการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอุปสรรคการประกอบอาชีพ (n=100)

อุปสรรคในการประกอบอาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความรู้เพียงพอ	78	78.00
ไม่มีงานทำในพื้นที่อยู่อาศัย	82	82.00
ไม่รู้ว่าจะทำงานอะไร	87	87.00
มีปัญหาทางด้านการสื่อสาร	90	90.00

ตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ส่วนใหญ่มีอุปสรรคในการประกอบอาชีพจากการมีปัญหาทางด้านการสื่อสาร ร้อยละ 90 รองลงมาคือไม่รู้ว่าจะทำงานอะไร ร้อยละ 87 ไม่มีงานทำในพื้นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 82 และไม่มีความรู้ดีพอ ร้อยละ 78

1.5 ข้อมูลด้านการฝึกอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า คนพิการทางการได้ยินเคยเข้ารับการฝึกอาชีพ ร้อยละ 61 แต่ก็ยังมีผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอาชีพสูงถึงร้อยละ 39 โดยมากกว่าครึ่งจะเข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพของรัฐ (ร้อยละ 52.45) รองลงมาจะฝึกอาชีพจากสื่อออนไลน์ (ร้อยละ 31.15) และฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพเอกชน (ร้อยละ 16.40) จากการศึกษาอุปสรรคเกี่ยวกับการเข้ารับการฝึกอาชีพ พบว่า มากกว่าร้อยละ 70 ของคนพิการทางการได้ยินจะพบกับอุปสรรคหรือปัญหาในการเข้ารับการฝึกอาชีพ ทั้งในด้านของไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกอบรมอาชีพ ทำให้ไม่ทราบว่ามีการจัดการฝึกอาชีพที่ใด ไม่มีหัวข้อที่น่าสนใจในการฝึกอาชีพ มีค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้ารับการฝึกอาชีพสูง และจากการศึกษาข้อมูลพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าฝึกอาชีพที่สำคัญที่สุด คือ สื่อการสอนที่ไม่เหมาะสม โดยมีสัดส่วนถึงร้อย 85

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้ารับการฝึกอาชีพ สถานที่ฝึกอาชีพ ปัญหาการฝึกอาชีพ (n=100)

	จำนวน	ร้อยละ
การเข้ารับการฝึกอาชีพ		
ไม่เคย	39	39.00
เคย	61	61.00
รวม	**100**	**100.00**
สถานที่ฝึกอาชีพ		
ศูนย์ฝึกอาชีพของรัฐ	32	52.45
ศูนย์ฝึกอาชีพเอกชน	10	16.40
สื่อออนไลน์	19	31.15
รวม	**61**	**100.00**

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้ารับการฝึกอาชีพ สถานที่ฝึกอาชีพ ปัญหาการฝึกอาชีพ (n=100) (ต่อ)

	จำนวน	ร้อยละ
อุปสรรคเกี่ยวกับการเข้ารับการฝึกอาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีหัวข้อที่สนใจ	77	77.00
สื่อการสอนไม่เหมาะสม	85	85.00
มีค่าใช้จ่ายสูง	80	80.00
เดินทางลำบาก	82	82.00
ไม่รู้ว่าอบรมที่ไหน	**72**	**72.0**0

ตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เคยเข้ารับการฝึกอาชีพ ร้อยละ 61 ไม่เคยเข้ารับการฝึกอาชีพร้อยละ 39 โดยผู้ที่เคยเข้ารับการฝึกอาชีพจำนวน 61 คน เข้ารับการฝึกอาชีพที่ศูนย์ฝึกอาชีพของรัฐ ร้อยละ 52.45 เข้ารับการฝึกอาชีพศูนย์ฝึกอาชีพเอกชน ร้อยละ 16.40 และเข้ารับการฝึกอาชีพจากสื่อออนไลน์ ร้อยละ 31.15 และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการฝึกอาชีพด้านสื่อการสอนที่ไม่เหมาะสม ร้อยละ 85 ด้านการเดินทางลำบาก ร้อยละ 82 ด้านค่าใช้จ่ายที่สูง ร้อยละ 80 ด้านไม่มีหัวข้อที่สนใจ ร้อยละ 77 และไม่รู้ว่าอบรม/ฝึกอาชีพที่ไหน ร้อยละ 72

2. ทัศนคติของคนพิการต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ

2.1 ทัศนคติของคนพิการต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ

การสำรวจทัศนคติด้านการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า คนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพในระดับดีมากทั้งในภาพรวม และทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพในทุกด้าน โดยคนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพจะนำไปสู่การมีอาชีพที่ดี มีความมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้น โดยสื่อภาษามือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้สามารถเข้าถึงการฝึกอาชีพได้ นอกจากนี้คนพิการทางการได้ยินยังมีความเห็นว่า การมีอาชีพจะนำไปสู่การมีความสามารถในการดูแลตนเองและครอบครัว เป็นความภาคภูมิใจของคนพิการ เป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและจะทำให้คนพิการทางการได้ยินสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามทัศนคติของคนพิการต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ (n=100)

	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปรผล
การฝึกอาชีพจะนำไปสู่การมีอาชีพที่ดีได้	4.40	.569	**มากที่สุด**
การฝึกอาชีพจะนำไปสู่ความมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้น	4.41	.588	**มากที่สุด**
สื่อภาษามือจะสามารถทำให้เข้าสู่การฝึกอาชีพได้ดีขึ้น	4.48	.577	**มากที่สุด**
การมีอาชีพจะทำให้สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้	4.55	.575	**มากที่สุด**
การมีอาชีพทำให้เกิดความภาคภูมิใจของคนพิการ	4.47	.627	**มากที่สุด**
การมีอาชีพจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี	4.37	.691	**มากที่สุด**
การมีอาชีพจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม	4.54	.540	**มากที่สุด**
รวม	4.46	.475	**มากที่สุด**

ตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ ในภาพรวมระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.46 ($\bar{X}$ = 4.46, SD = .475) และเมื่อศึกษาทัศนคติต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยการมีอาชีพจะทำให้สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ ค่าเฉลี่ย 4.55 ($\bar{X}$ = 4.55, SD = .575) การมีอาชีพจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ค่าเฉลี่ย 4.54 สื่อภาษามือจะสามารถทำให้เข้าสู่การฝึกอาชีพได้ดีขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.48 ($\bar{X}$ = 4.48, SD = .577) การมีอาชีพทำให้เกิดความภาคภูมิใจของคนพิการ ค่าเฉลี่ย 4.47 ($\bar{X}$ = 4.47, SD = .627) การฝึกอาชีพจะนำไปสู่ความมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.41 ($\bar{X}$ = 4.41, SD = .588) การฝึกอาชีพจะนำไปสู่การมีอาชีพที่ดีได้ ค่าเฉลี่ย 4.40 ($\bar{X}$ = 4.40, SD = .569) การมีอาชีพจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ค่าเฉลี่ย 4.37 ($\bar{X}$ = 4.37, SD = .691)

อภิปรายผล

1. สถานการณ์การประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน

การประกอบอาชีพและความต้องการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน คนพิการทางการได้ยินมากกว่าครึ่งประกอบอาชีพอยู่ในปัจจุบัน แต่สัดส่วนคนพิการทางการได้ยินที่ไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบันสูงถึงร้อยละ 30 และคนพิการทางการได้ยินกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพมากกว่าร้อยละ 70 ซึ่งในประเทศไทยมีหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการพยายามผลักดันให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพได้ตามทักษะความสามารถและความต้องการ แต่จากข้อมูลกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2565 พบว่า คนพิการที่สามารถประกอบอาชีพได้แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวนมากถึง 81,502 ราย ร้อยละ 9.56 ของจำนวนคนพิการทั้งหมด ดังนั้น การศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพ ของคนพิการทางการได้ยินจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำข้อมูลจากการศึกษาไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมให้คนพิการทางการได้ยินสามารถเข้าถึงโอกาสในการประกอบอาชีพได้ แต่อุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยินนั้นมีหลายประการ อาทิ การไม่มีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพ ไม่มีอาชีพที่สามารถทำได้ในพื้นที่ที่อยู่อาศัย รวมถึงการไม่มีข้อมูลหรือการไม่รู้ว่าจะสามารถประกอบอาชีพใดได้บ้าง นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน คือ การมีปัญหาด้านการสื่อสาร จากการศึกษาอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยินนั้น เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับคนพิการทุกประเภท โดยเฉพาะปัญหาทางด้านการสื่อสารที่เป็นอุปสรรคสำคัญของคนพิการทางการได้ยิน เนื่องจากคนพิการทางการได้ยินเป็นผู้ที่ต้องใช้ภาษามือในการสื่อสาร ซึ่งนอกจากการสื่อสารกันเองในกลุ่มคนพิการก็มีอุปสรรค จากรูปแบบของภาษามือที่มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องที่ รวมถึงการสื่อสารกับบุคคลทั่วไปที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษามือกับคนพิการทางการได้ยิน มีความจำเป็นต้องมีล่ามภาษามือช่วยสื่อสาร

การฝึกอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า คนพิการทางการได้ยินเคยเข้ารับการฝึกอาชีพ ร้อยละ 61 แต่ก็ยังมีผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอาชีพสูงถึงร้อยละ 39 โดยมากกว่าครึ่งจะเข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพของรัฐ (ร้อยละ 52.45) รองลงมาจะฝึกอาชีพจากสื่อออนไลน์ (ร้อยละ 31.15) และฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพเอกชน (ร้อยละ 16.40) จากการศึกษาอุปสรรคเกี่ยวกับการเข้ารับการฝึกอาชีพ พบว่า มากกว่าร้อยละ 70 ของคนพิการทางการได้ยินจะพบกับอุปสรรคหรือปัญหาในการเข้ารับการฝึกอาชีพทั้งในด้านของไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกอบรมอาชีพ ทำให้ไม่ทราบว่ามีการจัดการฝึกอาชีพที่ใด ไม่มีหัวข้อที่น่าสนใจในการฝึกอาชีพ มีค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพรวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้ารับการฝึกอาชีพสูง และจากการศึกษาข้อมูลพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าฝึกอาชีพที่สำคัญที่สุด คือ สื่อการสอนที่ไม่เหมาะสม โดยมีสัดส่วนถึงร้อย 85 การฝึกอาชีพเป็นหนึ่งวิธีการที่จะทำให้คนพิการทางการได้ยินนั้นมีทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต แต่ในขณะเดียวกัน จากข้อมูลการศึกษากลับพบว่า คนพิการทางการได้ยินจำนวนไม่น้อยที่ไม่เคยรับการ

ฝึกอาชีพ โดยมีอุปสรรคในการเข้าถึงการฝึกอาชีพหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องของสื่อการสอนที่ไม่มีความเหมาะสมกับคนพิการทางการได้ยิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ของคนพิการทารการได้ยิน ดังนั้น หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน จึงควรทำผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการทางการได้ยิน สามารถเข้าถึงการฝึกอาชีพ และนำไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับธีรภัทร กิจจารักษ์ พบว่า ข้อจำกัดของการประกอบอาชีพ คือความยากลำบากในการเดินทาง การขาดความรู้เรื่องแหล่งทุนในการสนับสนุน อุปสรรคในการประกอบอาชีพ คือ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ การขาดความร่วมมือของกลุ่มสมาชิก เป็นต้น และควรได้รับการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ (ธีรภัทร กิจจารักษ์, 2561) และสอดคล้องดารณี ศักดิ์ศิริผล และบัณฑิตา ลิขสิทธิ์ พบว่า การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่อาชีพนั้นโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญที่จัดเตรียมสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ทักษะทางอาชีพ ความสนใจในอาชีพ และความถนัดทางอาชีพ ทั้งนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ดารณี ศักดิ์ศิริผล และบัณฑิตา ลิขสิทธิ์, 2561)

2. ทัศนคติของคนพิการต่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ

ทัศนคติด้านการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน พบว่า คนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพในระดับดีมากทั้งในภาพรวม และทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพในทุกด้าน โดยคนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพจะนำไปสู่การมีอาชีพที่ดี มีความมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้น โดยสื่อภาษามือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้สามารถเข้าถึงการฝึกอาชีพได้ นอกจากนี้คนพิการทางการได้ยินยังมีความเห็นว่า การมีอาชีพจะนำไปสู่การมีความสามารถในการดูแลตนเองและครอบครัว เป็นความภาคภูมิใจของคนพิการ เป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและจะทำให้คนพิการทางการได้ยินสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Maritz, A. & Laferriere, R. ที่พบว่า การฝึกอาชีพของคนพิการจะนำไปสู่โอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการได้ (Maritz, A. & Laferriere, R., 2016) นอกจากนี้จากการศึกษาของ สานนท์ ด่านภักดี และจุฬาพร ศรีรังสรรค์ ที่พบว่า การสร้างแนวทางในการฝึกอาชีพให้แก่คนพิการ เป็นการให้โอกาสทางสังคมได้มีโอกาสในการฝึกอาชีพและพัฒนาตนเอง นำไปสู่การได้อยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปในสังคม (สานนท์ ด่านภักดี และจุฬาพร ศรีรังสรรค์, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับวราภรณ์ คำนนท์ ทุติยภูมิ พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตคนพิการ (วราภรณ์ คำนนท์, 2560) และจากการศึกษาของ เจนจิรา เจนจิตรวาณิช ที่พบว่า ความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ คือ ความสามารถในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ (เจนจิรา เจนจิตรวาณิช, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

คนพิการทางการได้ยินมีความต้องการที่จะประกอบอาชีพ แต่มีอุปสรรคในการประกอบอาชีพ อาทิ การไม่มีความรู้เพียงพอ ไม่มีอาชีพในพื้นที่อยู่อาศัย ไม่มีข้อมูลหรือไม่รู้ว่าจะสามารถประกอบอาชีพใดได้บ้าง และปัญหาด้านการสื่อสาร การฝึกอาชีพเป็นหนึ่งวิธีการที่จะทำให้มีทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต แต่ในขณะเดียวกัน คนพิการทางการได้ยินจำนวนไม่น้อยที่ไม่เคยรับการฝึกอาชีพ โดยมีอุปสรรคในการเข้าถึงการฝึกอาชีพ อาทิ ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกอบรมอาชีพ ไม่ทราบว่ามีการจัดการฝึกอาชีพที่ใด ไม่มีหัวข้อที่น่าสนใจในการฝึกอาชีพ มีค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้ารับการฝึกอาชีพสูง และสื่อการสอนที่ไม่เหมาะสม คนพิการทางการได้ยินมีทัศนคติว่าการฝึกอาชีพจะนำไปสู่การมีอาชีพที่ดี มีความมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้น การมีอาชีพจะนำไปสู่การมีความสามารถในการดูแลตนเองและครอบครัว เป็นความภาคภูมิใจ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการแต่ละประเภท โดยคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ การฝึกทักษะและศักยภาพของคนพิการแต่ละประเภท เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงการพัฒนาทักษะและโอกาสในการประกอบอาชีพ ควรมีการจัดการอบรมการฝึกอาชีพให้คนพิการทางการได้ยิน โดยเน้นรูปแบบ สื่อ ที่คนพิการทางการได้ยินสามารถเข้าถึงได้อย่างแท้จริง และควรจะให้ความสำคัญกับอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน เพื่อให้คนพิการทางการได้ยินสามารถประกอบอาชีพได้โดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ ประเด็นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากกลุ่มคนพิการทางการได้ยินเท่านั้น ในการศึกษาต่อไปควรมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประกอบการเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ในมุมมองของสถานประกอบการ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของคนพิการทางการได้ยิน เพื่อที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการส่งเสริมการประกอบอาชีพได้ตรงกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ และควรมีการศึกษากลุ่มคนพิการประเภทอื่น ๆ เพิ่มเติม ให้ทราบถึงสถานการณ์การประกอบอาชีพ อุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการในแต่ละประเภท นำไปสู่การพัฒนาการประกอบอาชีพของคนพิการในทุกประเภทได้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2566). สถานการณ์คนพิการ 31 มีนาคม 2566 (รายไตรมาส). เรียกใช้เมื่อ 9 มิถุนายน 2566 จาก https://dep.go.th/th/law-academic/knowledge-base/disabled-person-situation

เจนจิรา เจนจิตรวาณิช. (2562). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 27(1), 111-136.

ดารณี ศักดิ์ศิริผล และบัณฑิตา ลิขสิทธิ์. (2561). การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่อาชีพ. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมการศึกษา, 12(2), 25-33.

ธีรภัทร กิจจารักษ์. (2561). การส่งเสริมการประกอบอาชีพอาระให้กับผู้พิการทางสายตาด้อยโอกาสในจังหวัดเพชรบูรณ์: การประสานและการนำนโยบายไปปฏิบัติ. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13(3), 309-320.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. (2556). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก หน้า 1 (29 มีนาคม 2556).

วราภรณ์ คำนนท์. (2560). คุณภาพชีวิตของผู้พิการในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสำนักป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น, 24(3), 42-53.

สานนท์ ด่านภักดี และจุฬาพร ศรีรังสรรค์. (2562). รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพคนพิการจังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 9(1), 134-146.

สุวภา จรดล และโชคชัย สุทธาเวศ. (2556). การจัดบริการด้านการจ้างงานของรัฐแก่คนพิการ. วารสารวิทยบริการ, 24(3), 18-32.

อนัญญา เจียนรัมย์. (2557). ความต้องการได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิทยบริการหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 25(1), 63-70.

Athanasou, J. (2014). The impact of disability status on education and work in Australia. Australian Journal of Career Development, 23(2), 100-104.

Maritz, A. & Laferriere, R. (2016). Entrepreneurship and self-employment for people with disabilities. Australian Journal of Career Development, 25(2), 45-54.

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี*

FACTORS AFFECTING THE ELECTION VOTES OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES 2023 IN PATHUM THANI PROVINCE, THAILAND

สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร
Suthinan Suwanvijitr
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Political Science, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand
Corresponding author E-mail: raungdech122@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบถึงระดับของปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี และ 2) สร้างสูตรหรือสมการพยากรณ์คะแนนเสียงเลือกตั้งจากปัจจัยทั้ง 8 ด้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน มีค่าความเชื่อมั่น 0.892 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.28 ระดับน้ำหนักคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ค่าเฉลี่ย 85.51 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อาชีพ เขตเลือกตั้งต่างกันตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า คุณสมบัติส่วนตัวผู้สมัคร นโยบายพรรค รายชื่อบุคคลที่เสนอเป็นนายกรัฐมนตรี การรับรู้ข่าวสาร มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ดังนี้ ผู้ชนะการเลือกตั้ง = 14.307 (ค่าคงที่) + 0.383 (นโยบายพรรค) + 0.391 (คุณสมบัติส่วนตัวผู้สมัคร) + 0.198 (ชื่อบุคคลที่เสนอเป็นนายกรัฐมนตรี) - 0.156 (การรับรู้ข่าวสาร) และ 2) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยส่วนใหญ่อธิบายว่า คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร นโยบายพรรคการเมือง รายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง ระบบอุปถัมภ์ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

คำสำคัญ: การได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566, จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This research aims to 1) know the level of factors affecting the election votes of members of the House of Representatives 2023 in Pathum Thani Province 2) To create a formula or equation for predicting election vote scores from 8 factors, Used a mixed methods research method. Quantitative research collects data by questionnaire. From a sample of 400 people, the confidence value was 0.892, data were analyzed using statistics such as frequency, percentage,

* Received 27 October 2024; Revised 18 November 2024; Accepted 21 November 2024

mean, standard deviation, T-test, ANOVA and Multiple regression analysis. and qualitative research Data were collected using an interview form. from key informants there were 10 people, analyzed using content analysis. The research results revealed that 1) Quantitative research results Level of factors affecting decision making the overall picture is at the highest level ($\bar{x}$ = 4.28). The weighted score of factors affecting decision making has an average of 85.51. Analysis of the relationship between personal factors. It was found that voters of different occupations and constituencies make decisions significantly differently at the 0.05 level. Multiple regression analysis of the factors influencing decision-making. It was found that candidate's personal qualifications, party policies, name of the proposed prime minister candidate, information awareness. affects the receipt of votes significantly at the 0.05 level, a forecast equation can be created as follows. Election winner = 14.307(Constant value) + 0.383 (party policies) + 0.391 (candidate's personal qualifications) + 0.198 (name of the proposed prime minister candidate) - 0.156 (information awareness) 2) Qualitative research results found that from interviews with key informants, most of them explained that candidate's personal qualifications, party policies, name of the proposed prime minister candidate, information awareness, patronage system and interpersonal relationships, affects the receipt of votes.

Keywords: Election Votes, Members of The House of Representatives, Pathum Thani Province.

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ครั้งที่ 27 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 เมื่อกล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ผ่านการสังเคราะห์และวิเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาด้วยปัจจัยหลายประการที่หล่อหลอมพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถแบ่งได้กว้าง ๆ อันได้แก่ 1) ปัจจัยระดับบุคคล คือ รายได้ การศึกษา เพศ อายุ อุดมการณ์ทางการเมือง บุคลิกลักษณะ ความฉลาดทางอารมณ์ ประสบการณ์ 2) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม คือ อัตลักษณ์ทางสังคม ชาติพันธุ์ ศาสนา อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์) และ 3) ปัจจัยทางการเมือง คือ การสังกัดพรรคการเมือง คุณสมบัติผู้สมัคร นโยบายพรรค กลยุทธ์การรณรงค์ ภาวะเศรษฐกิจ โดยปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเลือกของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นกุญแจสำคัญสำหรับนักการเมือง (Kulachai, W. et al., 2023) ผู้สมัครรับเลือกตั้งพยายามจะใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยการใช้ทั้งวิธีการที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง เป็นที่ทราบกันดีว่าในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องใช้เงินจำนวนมากในการนำมาใช้จ่ายเพื่อหาเสียง ทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2537) สำหรับข้อมูลที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม จากเดิมที่เป็นสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมืองและมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากภาคเกษตรกรรมเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรม จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดปทุมธานี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด(Gross Province Product : GPP) 428,278 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2567) บริบทดังกล่าวจึงเป็นพื้นที่ช่วงชิงทางการเมืองระดับชาติ (Political Contestation) ที่ท้าทายของแต่ละพรรคการเมืองอย่างแท้จริง เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดปทุมธานี ระหว่างปี 2562 และ ปี 2566 มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจาก 55,595 คน เป็น 72,780 คน มีจำนวนเขตหรือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้น 1 เขต และมีจำนวนหน่วยเลือกตั้งในจังหวัดเพิ่มขึ้น 272 หน่วย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า

เพิ่มขึ้น 84,161 คน คิดเป็นร้อยละ 2.96 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567) อนึ่ง ตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พบว่า ผู้สมัคร ส.ส. พรรคก้าวไกล สามารถได้รับชนะเลือกตั้ง จำนวน 6 เขตเลือกตั้งคือ เขตเลือกตั้งที่ 1, 2, 3, 4, 6 และ 7 จากจำนวนทั้งหมด 7 เขตเลือกตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดปทุมธานีมีผู้สมัคร ส.ส. จากพรรคก้าวไกล (ชื่อเดิม พรรคอนาคตใหม่) โดยสามารถชนะในเขตเลือกตั้งที่ 3 เพียงเขตเดียว สะท้อนให้เห็นว่า พรรคการเมืองเดิมที่เคยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ปี 2562 ไม่สามารถได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในการเลือกตั้งในปี 2566

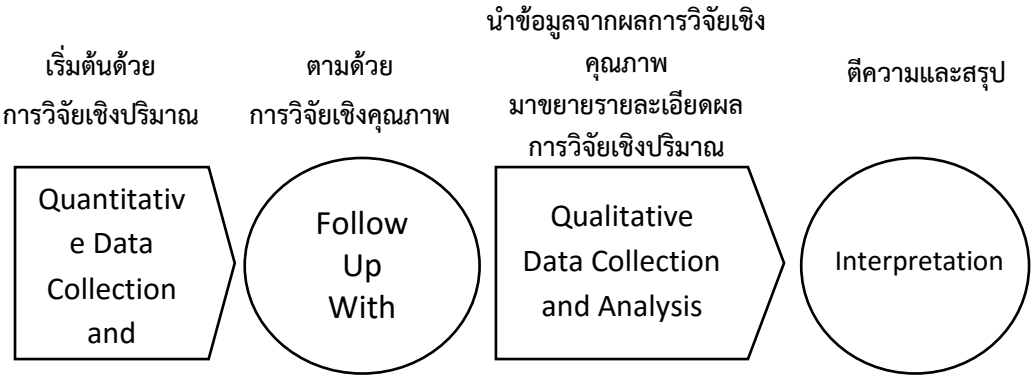
ดังนั้น ภายหลังทราบผลการเลือกตั้งจึงเป็นโจทย์ต่อไปว่า ปัจจัยใดที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทนทำหน้าที่ในระดับชาติ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผลที่ได้จะเป็นการสะท้อนปัจจัยการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนเชิงพื้นที่ และเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงระดับของปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อสร้างสูตรหรือสมการพยากรณ์คะแนนเสียงเลือกตั้งจากปัจจัยต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ในรูปแบบเรียงลำดับเชิงการอธิบาย (Explanatory Sequential Design) ของ Creswell, J. W (Creswell, J. W., 2011). ตามวิธีนี้เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อน ทำให้ได้ภาพรวม หลังจากนั้นใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเพื่อตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยที่ไม่สามารถตอบได้ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจบลงด้วยการตีความร่วมกันทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 การออกแบบแบบเรียงลำดับการอธิบาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) ที่จัดให้มีขึ้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี ทั้งหมดจำนวน 962,891 คน จากจำนวน 7 เขตเลือกตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Yamane, T. (Yamane, T., 1973) ตัวอย่างจำนวนขั้นต่ำที่สุดที่ต้องทำการวิจัย คือ 400 ตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน โดยแบ่งออกเป็น เขตเลือกตั้งที่ 1 จำนวน

55 คน เขตเลือกตั้งที่ 2 จำนวน 58 คน เขตเลือกตั้งที่ 3 จำนวน 52 คน เขตเลือกตั้งที่ 4 จำนวน 55 คน เขตเลือกตั้งที่ 5 จำนวน 60 คน เขตเลือกตั้งที่ 6 จำนวน 61 คน และ เขตเลือกตั้งที่ 7 จำนวน 59 คน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยบรรยาย อธิบาย และตีความเกี่ยวกับบรรดาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ตนประสบอย่างไร ขณะที่ Morse (Morse, J. M., 2000) แนะนำว่า การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลในกรณีการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenology) และสัมภาษณ์แต่ละคนหลายครั้ง ควรมีประมาณ 6-10 ราย ส่วน Moser, A., & Korstjens, I. แนะนำว่า การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลในกรณีการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ควรมีการสัมภาษณ์อย่างน้อยประมาณ 10 ราย (Moser, A., & Korstjens, I., 2018) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาถึงความอิ่มตัวของข้อมูลประกอบด้วยเช่นกัน การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน ได้แก่ 1) อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 2 คน 2) ตัวแทนศูนย์ประสานงานสาขาพรรคการเมือง จำนวน 1 คน 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 1 คน 4) นักข่าวสายการเมือง จำนวน 1 คน 5) ตัวแทนกลุ่มงานจัดการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วม จำนวน 1 คน 6) กำนันตำบล จำนวน 1 คน 7) ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 6 ข้อ เป็นการใช้มาตรวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 8 ด้าน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งเป็นเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบ Likert Scale และ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและการได้รับคะแนนเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 42 ข้อ โดยให้เติมตัวเลข ตั้งแต่เลข 0-100 เป็นการใช้มาตรวัดเป็นแบบช่วงมาตรา (Interval Scale) 2) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ จำนวน 4 ข้อ และ ส่วนที่ 2 ปัจจัยการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จำนวน 8 ข้อ โดยแบบสัมภาษณ์กำหนดให้มี 3 ตัวเลือก (ใช่, ไม่ใช่, ไม่แน่ใจ) แล้วให้อธิบายเหตุผลประกอบ เพื่อให้สามารถนำเนื้อหามาจัดกลุ่มประเด็นคำตอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยดำเนินการแจกและเก็บคืนแบบสอบถามด้วยตัวเอง ทั้งนี้หากผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อสงสัย ผู้วิจัยจะชี้แจงหรือแนะนำทันที 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยการแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและประโยชน์ของงานวิจัย และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการจดบันทึก บันทึกเสียง ก่อนนำเข้าสู่ประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS ดังนี้ (ก) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ (ข) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยสถิติ T-test และ ANOVA (ค) ใช้สถิติเพื่อสร้างสมการทำนายหรือสูตรด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือให้มีความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ขึ้นไป 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วจึงนำมาการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการตีความสร้างข้อสรุป และนำผลการจัดกลุ่มประเด็นคำตอบมาอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.62 เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอายุระหว่าง 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.22 มีการศึกษาอยู่ในระดับ

ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 43.65 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 23.67 อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.03 และเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 17.09

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง 8 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.28 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร (ส.ส.) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.39 รองลงมาคือ ด้านพรรคการเมืองที่สังกัด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.32 ลำดับถัดมาคือ ด้านนโยบายพรรคการเมือง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.30 ลำดับถัดมาคือ ด้านอิทธิพลและผลต่างตอบแทน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.28 ลำดับถัดมาคือ ด้านระบบอุปถัมภ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.27 ลำดับถัดมาคือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.26 ลำดับถัดมาคือ ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.22 และลำดับสุดท้ายคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.17 ตามลำดับ

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลน้ำหนักคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 85.51 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร (ส.ส.) มีค่าเฉลี่ย 87.76 รองลงมาคือ ด้านพรรคการเมืองที่สังกัด มีค่าเฉลี่ย 86.32 ลำดับถัดมา คือ ด้านนโยบายพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ย 86.08 ลำดับถัดมา คือ ด้านอิทธิพลและผลต่างตอบแทน มีค่าเฉลี่ย 85.54 ลำดับถัดมา คือ ด้านระบบอุปถัมภ์ มีค่าเฉลี่ย 85.43 ลำดับถัดมา คือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ย 85.20 ลำดับถัดมา คือ ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี มีค่าเฉลี่ย 84.44 และลำดับสุดท้ายคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ย 83.34 ตามลำดับ

4. สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอาชีพที่ต่างกัน และเขตเลือกตั้งแตกต่างกันมีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ขณะที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนแตกต่างกัน มีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน

5. สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้ที่ได้รับคะแนนอันดับ 1 (ชนะการเลือกตั้ง ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) มาจากปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ด้านนโยบายพรรคการเมือง ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์กันในทางบวกที่ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยรายละเอียดดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน ของผู้ที่ได้รับคะแนนอันดับ 1

Model	b	SE_b	β	t	p-value
ค่าคงที่	14.307	4.648		3.078	0.002
ด้านนโยบายพรรคการเมือง (POLICY)	0.383	0.034	0.393	11.278	0.000*
ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร (PERSONAL)	0.391	0.049	0.245	7.917	0.000*
ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี (CANDIDATE)	0.198	0.037	0.177	5.367	0.000*
ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง (INFORMATION)	-0.156	0.049	-0.117	-3.158	0.002*
SE_{est} = ±10.789; Durbin-Watson = 1.503					
R = 0.545; R^2 = 0.297; F = 91.038; DF = 4; Sig = 0.000					

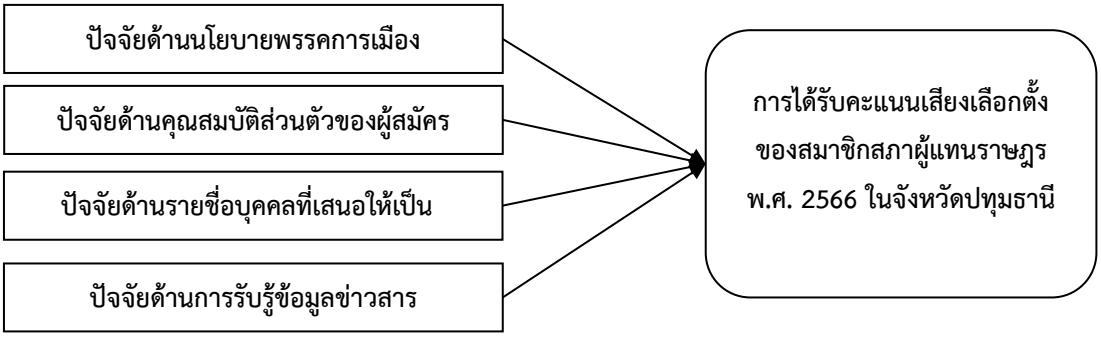
* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ในการสร้างพยากรณ์ ผู้วิจัยได้เลือกโมเดล 4 มาใช้ พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด จำนวน 4 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีประสิทธิภาพของการพยากรณ์ได้ร้อยละ 54.50 (R = 0.545) นั้นคือตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวแปรร่วมอธิบายความแปรปรวนของผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นอันดับ 1 ได้ร้อยละ 29.70 (R^2 = 0.297) ดังนี้

สมการถดถอยในรูปของคะแนนดิบ = 14.307 + 0.383 (POLICY) + 0.391 (PERSONAL) + 0.198 (CANDIDATE) - 0.156 (INFORMATION)

สมการถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน = 0.393(POLICY) + 0.245(PERSONAL) + 0.177(CANDIDATE) - 0.117(INFORMATION)

เมื่อ Obtaining the VOTE1 = การได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุดเป็นอันดับ 1
POLICY = ด้านนโยบายพรรคการเมือง
PERSONAL = ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร
CANDIDATE = ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี
INFORMATION = ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ภาพที่ 2 ผลหลังการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของผู้ที่ได้รับคะแนนอันดับ 1

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ตอบว่า ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ส.ส. ด้านนโยบายพรรคการเมือง ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง ด้านระบบอุปถัมภ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

อภิปรายผล

ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายผลเฉพาะปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง จำนวน 5 ปัจจัย และปัจจัยที่มีประเด็นแย้งกันระหว่างผลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งแตกต่างกัน

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เพศ อายุ ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิรัชยา เคล้าดี และคณะ ที่ผลการวิจัยบางส่วนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ การศึกษา อาชีพที่ต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาไม่แตกต่างกัน

(จิรัชยา เคล้าดี และคณะ, 2564) การวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนต่างกัน มีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ขณะที่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีเขตเลือกตั้งต่างกัน มีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งที่ 1 ถึง เขตเลือกตั้งที่ 7 มีความเห็นต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานีมีความแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ โดยไม่ยึดโยงกับระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นสำคัญ

2. คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.39) โดยเหตุผลว่า ผู้สมัคร ส.ส. จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิเหมาะสม มีความรอบรู้ เป็นผู้ที่คนทั่วไปในพื้นที่รู้จัก เสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ให้กับพื้นที่ เป็นผู้ที่บุคลิกภาพ วิสัยทัศน์ มุมมองและความคิดโดดเด่น เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรม จริยธรรมสูง และเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแน่วแน่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง**อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05** สอดคล้องกับงานของ ชนิกานต์ ใสยเกื้อ ที่ผลการวิจัยบางส่วนพบว่า คุณลักษณะของผู้สมัครมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอำเภอนบพิตำมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ชนิกานต์ ใสยเกื้อ, 2565) สอดคล้องกับงานของ พัชราภรณ์ ศิริพงษ์ พบว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคลเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (พัชราภรณ์ ศิริพงษ์, 2559) สอดคล้องกับงานของ รชต จุฑาผิว ที่พบว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคลเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง อย่างมีสำคัญที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ (รชต จุฑาผิว, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยพบว่า 1) คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ส.ส. ที่มีความน่าสนใจ มีความนิยมจากผลงานในพื้นที่ที่ผ่านมาพอสมควร จะทำให้ดึงดูดคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีภาพลักษณ์ที่ดีและสามารถเชื่อมโยงกับประชาชนในพื้นที่ได้ดี ก็มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งเช่นกัน 3) คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ส.ส. พรรคการเมืองจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพราะจะมีผลต่อปัจจัยอื่น ๆ ตามมาพอสมควร 4) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีประวัติการทำงานที่โดดเด่นหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ ผู้สมัครที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเมือง หรือการให้บริการชุมชนมักจะได้รับการสนับสนุน 5) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีทักษะในการสื่อสารที่ดี และการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้สมัครเข้าถึงและดึงดูดคะแนนเสียงจากประชาชนได้ ผู้สมัครที่สามารถอธิบายแนวคิด นโยบาย และวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจนและมีเสน่ห์ จะได้รับความสนใจมากขึ้น 6) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความสุภาพ มีความเข้าใจในปัญหาของประชาชน และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจและดึงดูดคะแนนเสียง 7) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ อาจได้รับคะแนนเสียงมากขึ้น เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักจะสนับสนุนบุคคลที่พวกเขารู้จักและเคยมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน 8) ผู้สมัคร ส.ส. ที่มีความกล้าตัดสินใจ มีความซื่อสัตย์และความน่าเชื่อถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมองหา หากผู้สมัครที่มีความกล้าตัดสินใจ ความซื่อสัตย์ และเป็นที่เชื่อถือได้มักได้รับคะแนนเสียงมากกว่า

3. นโยบายพรรคการเมืองมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านนโยบายพรรคการเมือง มีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.30) โดยเหตุผลว่า การที่ข้อเสนอนโยบายครอบคลุมประเด็นในหลากหลายมิติ เป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติได้จริง นโยบายของพรรคชัดเจน จำง่าย เข้าใจง่าย นโยบายการดำเนินกิจกรรมของพรรค เป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ นโยบายตรงกับความต้องการ/แก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และนโยบายของพรรคแปลกใหม่ แตกต่าง และมีแนวทาง

ที่สร้างสรรค์มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้านนโยบายพรรคการเมืองส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 สอดคล้องกับงานของ รชต จุฑาผิว ที่พบว่า ปัจจัยด้านพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (รชต จุฑาผิว, 2559) สอดคล้องกับงานของ พัชราภรณ์ ศิริพงษ์ ที่พบว่า ประเด็นพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมีผลต่อการคะแนนเสียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อธิบายได้ว่า ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนอันดับ 1 นั้น หลักสำคัญที่เป็นเหตุให้ตัดสินใจ คือ “นโยบาย” ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจไปลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชน (พัชราภรณ์ ศิริพงษ์, 2559) สอดคล้องกับงานของ ศักดิ์ดา ตันคชสาร และคณะ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งคือ “นโยบายพรรค” (ศักดิ์ดา ตันคชสาร และคณะ, 2563) สอดคล้องกับงานของ ชนิกานต์ ใสยเกื้อ ผลการวิจัยบางส่วนพบว่า กลุ่มผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งครั้งแรก (new voter) ตัดสินใจเลือกตั้งเมื่อได้ทราบนโยบายพรรคการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ชนิกานต์ ใสยเกื้อ, 2565) สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยพบว่า 1) นโยบายพรรคการเมืองเป็นข้อเสนอหรือแผนดำเนินการชัดเจน จะทำให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมาก 2) นโยบายพรรคการเมืองที่ยึดโยงกับประชาชน หรือสามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่นั้น ทั้งด้านการศึกษา ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการจัดบริการสุขภาพ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และด้าน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน จะทำให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น 3) นโยบายพรรคการเมืองจะเป็นตัวชี้วัดคุณภาพหรือมันสมองของพรรคการเมืองผ่านการนำเสนอบรรดานโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ ทำให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น 4) นโยบายของพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการได้รับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากการตอบสนองต่อความต้องการ สร้างการเปลี่ยนแปลง การเสนอทางเลือกใหม่ และการสื่อสารที่ดีสามารถส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและสร้างความนิยมมากขึ้น 5) นโยบายพรรคการเมืองมีผลอย่างมากต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพราะนโยบายเหล่านี้เป็นตัวแทนของวิสัยทัศน์และการแก้ปัญหาที่พรรคการเมืองนำเสนอให้กับประชาชน

4. รายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.22) โดยเหตุผลว่า รายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สร้างความไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนยอมรับการวิจารณ์ และการตรวจสอบจากสังคม เป็นผู้ที่มีความสง่างาม วางตัวอย่างเหมาะสม สามารถสร้างความประทับใจ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีวาทศิลป์ สามารถสื่อสารกับบุคคลทุกระดับในสังคม และในต่างประเทศ เป็นผู้มีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้ที่มีความสามารถ ฉลาดรอบรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ นอกจากนี้ ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยพบว่า 1) รายชื่อบุคคลที่เสนอเป็นนายกรัฐมนตรี จะช่วยเสริมความเชื่อมั่นและกระตุ้นให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสนับสนุนพรรคการเมืองทำให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น 2) ในบางกรณี การเสนอชื่อบุคคลใหม่ที่ไม่เคยมีบทบาทในการเมืองมาก่อน อาจทำให้ประชาชนมองว่าเป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงทิศทางของประเทศ ในทางกลับกันหากบุคคลที่เสนอชื่อมีบทบาทเดิมและเคยดำรงตำแหน่งมาแล้ว ก็อาจถูกมองว่าเป็นการสนับสนุนความต่อเนื่องของนโยบาย 3) บุคคลที่เสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีมักต้องเผชิญกับการคาดหวังจากสังคมในเรื่องความสามารถในการแก้ปัญหาสำคัญ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากบุคคลนั้นสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้ดีก็จะเป็นแรงผลักดันในการเพิ่มคะแนนเสียงให้กับพรรค 4) บุคคลที่เป็นผู้นำพรรคและถูกเสนอเป็นนายกรัฐมนตรีมักมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของพรรคทั้งในด้านนโยบายและกลยุทธ์ หากประชาชนเห็นว่าบุคคลนั้นมี

ความสามารถในการประสานงานและนำพาพรรคไปสู่ความสำเร็จ รายชื่อบุคคลนั้นจะส่งผลให้พรรคได้รับความนิยมมากขึ้น 5) รายชื่อบุคคลที่เสนอเป็นนายกรัฐมนตรี สามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างจากพรรคคู่แข่ง หากบุคคลนั้นมีคุณสมบัติหรือความสามารถที่เหนือกว่าคู่แข่ง ก็จะช่วยดึงดูดคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ยังไม่ตัดสินใจ 6) บุคคลที่ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีมีภาพลักษณ์ที่ดี มีความสามารถ หรือมีประวัติที่น่าเชื่อถือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจเลือกพรรคนั้น เพราะต้องการเห็นบุคคลนั้นเป็นผู้นำประเทศ

5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.26) โดยเหตุผลว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งจากญาติ พี่น้อง คนรู้จัก การได้รับทราบข้อมูลจากแผ่นพับ ป้ายหาเสียง หรือโปสเตอร์ผู้สมัคร การได้รับทราบข้อมูลจากสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ รถแห่หาเสียง เสียงตามสายของชุมชน การได้รับทราบข้อมูลจากการเปิดเวทีปราศรัย หรือมีทีมผู้ช่วยหาเสียง และได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 สอดคล้องกับงานของ ธนภูมิ โภชน์เกาะ พบว่า การติดตามข่าวสารทางการเมืองที่ต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พร้อมทั้งเสนอแนะว่า การหาเสียงแบบพบปะประชาชน หรือใช้แผ่นป้าย โปสเตอร์ ควรเพิ่มการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ จะสามารถเข้าถึงประชาชนได้ (ธนภูมิ โภชน์เกาะ, 2565) สอดคล้องกับงานของ ระวิวรรณ ชินอ่วม และคณะ ผลการวิจัยบางส่วน พบว่า สื่อมีอิทธิพลมีนัยสำคัญในการรับรู้ของประชาชนต่อการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2566 (ระวิวรรณ ชินอ่วม, และคณะ, 2566) และงานของ น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ ที่พบว่า การรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้งที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ, 2567) สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยพบว่า 1) ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งช่วยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจถึงนโยบายของพรรคการเมือง บุคคลที่เสนอเป็นนายกรัฐมนตรี และรายละเอียดของการเลือกตั้ง การรับรู้ข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตัดสินใจได้ตรงกับความต้องการและความเชื่อของตน 2) ข้อมูลข่าวสารช่วยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเปรียบเทียบตัวเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น นโยบายของพรรค ผลงานของผู้สมัคร และความสามารถของพรรคในการดำเนินการตามนโยบาย การได้รับข้อมูลที่เพียงพอช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลและมีความมั่นใจ 3) การสื่อสารข้อมูลข่าวสารช่วยในการสร้างภาพลักษณ์และการรับรู้ของพรรคการเมืองและผู้สมัคร ข้อมูลที่เผยแพร่ในสื่อสามารถสร้างความนิยมและความเชื่อมั่นในพรรคหรือผู้สมัครได้ 4) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารช่วยในการตอบสนองต่อข้อสงสัยหรือมีข้อกังวลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น การตอบคำถามเกี่ยวกับนโยบาย การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการทำงานของผู้สมัคร หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง 5) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งที่ชัดเจนและถูกต้องช่วยลดความไม่แน่ใจและความสับสนในการลงคะแนนเสียง หากมีข้อมูลครบถ้วนจะรู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจ 6) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตอบสนองต่อการรณรงค์และการโฆษณาของพรรคการเมืองและผู้สมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ได้รับสามารถส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง

6. ระบบอุปถัมภ์มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านระบบอุปถัมภ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27) โดยเหตุผลว่า เป็นผู้มีเครือข่าย เป็นตระกูลการเมือง หรือเป็นกลุ่มบ้านใหญ่ เป็นผู้ให้ความอุปการะต่าง ๆ นานา มาโดยตลอด เป็นผู้มีบริวาร/ทีมงานคอยให้ความช่วยเหลือหรือเคยใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือ เป็นผู้เอื้อประโยชน์ สร้างความเจริญมาสู่พื้นที่ เป็นผู้มีธุรกิจในพื้นที่ สร้างงาน สร้างโอกาส อาจมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้านระบบอุปถัมภ์ ไม่มีนัยสำคัญ ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง สอดคล้องกับงานของ พัชราภรณ์ ศิริพงษ์ ที่พบว่า ประเด็นระบบอุปถัมภ์ ไม่นัยสำคัญต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้ง (พัชราภรณ์ ศิริ

พงษ์, 2559) ขัดแย้งกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยพบว่า 1) ผู้สมัครที่มีการสนับสนุนจากผู้นำทางอุดมการณ์หรือผู้มีอิทธิพล สามารถช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ ช่วยในการหาเสียงและเพิ่มโอกาสในการได้รับคะแนนเสียง 2) ระบบอุปถัมภ์มักเกี่ยวข้องกับการให้ประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน โครงการพัฒนา หรือสิ่งของที่มีค่า ผู้สมัครที่ให้ประโยชน์เหล่านี้กับชุมชนจะมีโอกาสได้รับคะแนนเสียงมากขึ้น 3) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีด้วยการให้การสนับสนุนหรือความช่วยเหลือแก่ประชาชนสามารถช่วยเพิ่มความนิยมของผู้สมัคร และทำให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 4) ระบบอุปถัมภ์สามารถส่งเสริมการสนับสนุนทางการเมืองโดยการสร้างกลุ่มการสนับสนุนที่แข็งแกร่งและมีการจัดระเบียบอย่างดี ซึ่งจะช่วยในการรวบรวมคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง 5) การให้การสนับสนุนกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างความภักดีและการสนับสนุนที่มั่นคงจากฐานผู้สนับสนุน มีผลต่อการลงคะแนนเสียงในระยะยาว 6) ระบบอุปถัมภ์อาจเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรในการหาเสียง เช่น การจัดกิจกรรม การเผยแพร่โฆษณา และการจัดการประชุมที่ช่วยเพิ่มการรับรู้ของผู้สมัครและทำให้มีโอกาสในการดึงดูดคะแนนเสียงมากขึ้น 7) ในบางกรณี ระบบอุปถัมภ์อาจโดยการสร้างความไม่เท่าเทียมในโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุน ทำให้ผู้สมัครที่ไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์ได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่า

7. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17) โดยเหตุผลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน หรือ รู้จักคุ้นเคยกันส่วนตัว เป็นผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้านต่าง ๆ เป็นผู้กว้างขวางหรือมาจากนักการเมืองในระดับพื้นที่ เป็นผู้ที่สังคมเคารพนับถือ หรือศรัทธา และเป็นผู้ที่ตนให้ความเคารพนับถือ/เกรงใจ อาจมีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไม่มีนัยสำคัญ ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งสอดคล้องกับงานของ รชต จุฑาผิว ที่พบว่า เครือญาติหรือพรรคพวก ไม่มีนัยสำคัญต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (รชต จุฑาผิว, 2559) ขัดแย้งกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยพบว่า 1) ความสัมพันธ์ที่ดีและเครือข่ายการสนับสนุนที่แข็งแกร่งสามารถช่วยให้ผู้สมัครได้รับการสนับสนุน 2) ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีและการมีชื่อเสียงที่ดีในชุมชนสามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้สมัคร 3) ผู้สมัครที่มีความสัมพันธ์ที่ดีในระดับต่าง ๆ สามารถเข้าถึงทรัพยากรเพิ่มเติม เช่น การเงิน การจัดกิจกรรมหาเสียง และการสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ ทำให้การหาเสียงมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) ความสัมพันธ์ที่ดีช่วยให้ผู้สมัครสามารถเข้าใจและตอบสนองต่อข้อกังวลและความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ดีขึ้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจรู้สึกว่าเสียงของพวกเขาจะได้รับการตอบสนองอย่างจริงจังจากผู้สมัคร 5) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มอิทธิพลหรือผู้นำในพื้นที่สามารถส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียง 6) ความสัมพันธ์ส่วนตัวและความภักดีที่มีต่อผู้สมัครสามารถช่วยในการสร้างฐานผู้สนับสนุนที่มั่นคง 7) ความสัมพันธ์ที่ดีสามารถช่วยในการกระจายข่าวสารและการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนจากบุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลสามารถช่วยในการแพร่กระจายข้อมูลและเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับผู้สมัคร

นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยังพบว่า กรณีผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า ไม่แน่ใจ ในบางประเด็น อันเนื่องมาจากผู้สมัคร ส.ส. หรือพรรคการเมืองไม่สามารถสื่อสารนโยบายให้ประชาชนเข้าใจได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นำไปสู่การเลือก “ไม่ประสงค์ลงคะแนน” ผู้สมัคร ส.ส. หรือพรรคการเมืองใด

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง 8 ด้าน พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณมีนัยสำคัญทางสถิติ 4 ด้าน ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีผลต่อการลงคะแนนเสียง 6 ด้าน ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ครั้งนี้ 1) ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร พรรคการเมืองควรมีวิธีพิจารณาบุคคลผู้ที่มีความเหมาะสม มีวิธีการคัดเลือกที่มาอย่างเข้มข้น และมีระบบแสดงข้อมูลพื้นฐานผู้สมัครที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ 2) ด้านนโยบายพรรคการเมือง พรรคการเมืองควรมีการเผยแพร่นโยบายหลากหลายช่องทาง 3) ด้านรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคการเมืองควรให้ความสำคัญและความรอบคอบในการพิจารณาบุคคลที่เสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรี และ 4) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง ควรเพิ่มการจัดทำเนื้อหาที่เข้าถึงได้สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มเปราะบาง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล และข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรมีขยายขอบเขตให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น หรืออาจใช้คู่เปรียบเทียบโดยพิจารณาถึงความใกล้เคียงกัน เพื่อให้มีฐานข้อมูลที่ละเอียดเพิ่มมากขึ้น 2) ควรพิจารณาตัวแปรอุบัติเหตุทางการเมือง หรือสถานการณ์โรคระบาด เพื่อเตรียมแนวทางการเตรียมรับมืออย่างมีประสิทธิภาพ 3) ควรพิจารณากลุ่มตัวอย่างผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากกลุ่มเปราะบาง ทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ เพื่อสะท้อนอีกมุมมองหนึ่งของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้

เอกสารอ้างอิง

จิรัชยา เคล้าดี และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารรัชภาคย์, 15(41), 259-272.

ชนิกานต์ ใสยเกื้อ. (2565). พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(5), 129-145.

ธนภูมิ โภชน์เกาะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 5(1), 16-28.

น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ. (2567). ปัจจัยที่มีผลในการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสตูล. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยสยาม.

พัชราภรณ์ ศิริพงษ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดชลบุรี. วารสารราชนครินทร์, 13(2), 181-192.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2537). ระบบการทุจริตการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม.

รชต จุฑาผิว. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกาฬสินธุ์ เขต 1. วารสารราชนครินทร์, 13(2), 193-201.

ระวิวรรณ ชินอ่วม และคณะ. (2566). การรับรู้ของประชาชนต่อปัจจัยที่ส่งผลกับการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2566. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 12(1), 118-126.

ศักดิ์ดา ตันคชสาร และคณะ. (2563). ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 9(2), 390-404.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2567 จาก https://www.ect.go.th/web-upload/1xff0d34e409a13ef56eea54c52a291126/ m_document/2646/22104/file_download/883fcacca344107aa3dfe9681e327db8.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2567). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป 14 พฤษภาคม 2566. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2567 จาก https://www.ect.go.th/ect_th/th/db_119_ect_th_download_14

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2567). แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2567, from http://www.pathumthani.go.th/new_web/webplan/index.html

Creswell, J. W. (2011). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. New Delhi: PHI Learning Private Limited.

Kulachai, W. et al. (2023). Factors Influencing Voting Decision: A Comprehensive Literature Review. Social Sciences, MDPI, 12(9), 1-16.

Morse, J. M. (2000). Determining Sample Size. Qualitative Health Research, 10(1), 1-5.

Moser, A. & Korstjens, I. (2018). Series: Practical guidance to Qualitative Research. Part 3: Sampling, Data Collection and Analysis. European Journal of General Practice, 24(1), 9-18.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.) Tokyo, Harper International Edition.

บทความวิจัย

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE STRENGTHENING THE RELIGIOUS DEVELOPMENT NETWORK TO SUPPORT THE PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA OF SURAT THANI PROVINCE

พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพเพชร)*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว), พระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)

Phrapalat Manowat Dhammachoto (Phaphet)*, Pairat Chimhad, Phrakru Nitithambundhit (Suriya Kongkawhai), Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: manowat1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ 2) พัฒนากระบวนการเครือข่ายศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ 3) เสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนจากสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (ปสฤทธ์ เขมงฺกโร) และกระทรวงมหาดไทย รวมถึงการลงนามความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบรรเทาทุกข์ โดยจัดตั้งโครงการ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน” ที่เน้นการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบรรเทาทุกข์ที่ครอบคลุมทั้งการแจกสิ่งของที่จำเป็นและการจัดศูนย์พักพิง 2) กระบวนการพัฒนาศาสนกิจ มุ่งเสริมสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านการตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดและการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับประชาชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3) การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจ ได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการจัดอบรม สัมมนา และการประชาสัมพันธ์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานสาธารณสงเคราะห์ ช่วยให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและเข้มแข็งขึ้น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อขยายเครือข่ายการช่วยเหลือให้ครอบคลุมและเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างเครือข่าย, การพัฒนาศาสนกิจ, งานสาธารณสงเคราะห์

Abstract

This research article aims to 1) analyze the context of social welfare initiatives 2) develop processes for a religious activity network to support the advancement of social welfare initiatives and 3) strengthen the development network for religious work to support the social welfare

* Received 7 November 2024; Revised 23 November 2024; Accepted 25 November 2024

efforts of the clergy in Surat Thani province. This is a qualitative study, utilizing data analysis from documents and in-depth interviews with 26 selected key informants. The findings revealed that 1) The context of social welfare work led by the clergy in Surat Thani province, supported by Somdet Phramahathiracharn (Pasarit Khemmongkaro) and the Ministry of Interior, includes cooperation agreements with various organizations for relief initiatives. A project titled "Buddhist Way, Community Way" was established, focusing on the revival of local wisdom and sustainable community development based on the principles of a sufficiency economy. This project has offered comprehensive relief, including the distribution of essential goods and the establishment of shelter centers. 2) The process for developing religious work aims to create a strong network among temples, communities, and other agencies. This is achieved by forming temple development committees and organizing religious events to foster community collaboration and relationships. The goal is to enhance happiness and improve quality of life for the people by using local resources effectively and maximizing their benefits. 3) Strengthening the development network for religious work has built closer relationships among the clergy, community, and government agencies. This has involved training sessions, seminars, and public awareness efforts that increase the efficiency of social welfare operations, enhancing their flexibility and resilience. It focuses on inclusive participation to expand the support network, making assistance accessible to a wider population.

Keywords: Network Strengthening, Religious Work Development, Public Welfare Work

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมของบ้านเมืองและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม ที่แตกต่างไปจากอดีตอย่างมาก ด้วยความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ทำให้ผู้คนหันมาใช้เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น รวมถึงสนใจในกิจกรรมทางสังคมที่มีลักษณะสมัยใหม่ (พระไพศาล วิสาโล, 2555) ความสนใจและการให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนและการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของประชาชนลดลง ขณะเดียวกันพระสงฆ์เองก็ได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยการนำเทคโนโลยีและวิธีการสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมในงานเผยแผ่ธรรม รวมถึงนำเสนอค่านิยมและความเชื่อร่วมสมัยเพื่อให้เข้าถึงใจคนมากขึ้น ถือเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่มีเป้าหมายเพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548) เพื่อให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนในสังคมได้มากขึ้น ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมและ การปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต การใช้เทคโนโลยีและการนำวิธีการสมัยใหม่มาใช้เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ อย่างไรก็ตาม วิธีการปฏิบัติใหม่เหล่านี้ยังอาจก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ ความศรัทธาของผู้คน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว การเสริมสร้างเครือข่ายและพัฒนาศาสนกิจในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย จำเป็นต้องพิจารณาและแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การขาดการสื่อสารและประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2564) การขาดแคลนทรัพยากรทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ไม่สามารถขยายขอบเขตหรือพัฒนาได้อย่างเต็มที่

(พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี, 2565) 3) พระสงฆ์บางรูปขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการโครงการสาธารณสงเคราะห์ ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ 4) การขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีเครือข่าย ทำให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ (อาทิตย์ อธิปญฺโญ) และปุระวิชญ์ วันตา, 2563) 5) การขาดระบบการประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงหรือพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ, 2563)

ดังนั้น พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี 4 ประการ คือ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการและการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่น ๆ 3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ และ 4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2539) จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว จึงสอดคล้องกับกรอบในการดำเนินการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) สงเคราะห์ ได้แก่ การให้การสงเคราะห์สาธารณชน เพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยเข้าไปให้ความช่วยเหลือวัดและประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ มีอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น ทั้งด้านกายภาพ โดยการมอบปัจจัย 4 มีการช่วยเหลือด้วยสิ่งของข้าวสาร อาหารแห้ง และ ด้านจิตใจ โดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบสาธารณภัย 2) เกื้อกูล ได้แก่ การที่คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอกับการอยู่อาศัยและดำเนินชีวิตของคนชุมชน เช่น การจัดการป่า (ปลูกป่า, บวชป่า, อนุรักษ์ป่า) การจัดการน้ำ (ฝายต้นน้ำ, ขุดบ่อน้ำ) การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การไถ่ชีวิตโค-กระบือ เพื่อการเกษตร 3) พัฒนา ได้แก่ คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้หลักธรรมมาประยุกต์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น จัดพื้นที่ วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชน การเกษตรวิถีพุทธ ศาสตร์พระราชา กลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์ การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน และ 4) บูรณาการ ได้แก่ คณะสงฆ์ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการร่วมกันพัฒนา แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ผสานพลังผ่านภาคีเครือข่าย เช่น ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ โรงเรียนผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ การตั้งกองทุน ช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเครือข่ายจิตอาสาด้านสาธารณสงเคราะห์ (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, 2561)

คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2561 - 2564) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ ซึ่งในปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีวิสัยทัศน์ คือ “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้น ได้อาศัยแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นต้นแบบในการกำหนดทิศทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งภาระงานด้านสาธารณสงเคราะห์นั้น ได้จัดทำแผนส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย (บวร) โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่าย

ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก 3) เพื่อพัฒนาความร่วมมือให้มั่นคง ต่อเนื่อง ยั่งยืน (คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565) ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชน เช่น พระครูวิสุทธิวุฒิคุณ เจ้าคณะอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พร้อมด้วยคณะสงฆ์ทั้งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดชุมพร และประชาชน จัดคาราวานธารน้ำใจ 20 คันรถ เดินทางไปแจกถุงยังชีพ พร้อมมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการกระจายสิ่งของช่วยเหลือให้ถึงมือพี่น้องประชาชนที่ประสบภัย เป็นต้น นอกจากนั้น ยังได้มีการดำเนินงานต่าง ๆ ได้แก่ จัดทำระบบภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนาของจังหวัด จัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรคณะสงฆ์และหน่วยงานภายนอก กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน (บวร) จัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนาภาค 9 เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาโดยมีเป้าหมายสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนผ่านความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย (บวร) แต่การดำเนินงานยังคงมีอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดทรัพยากรที่เพียงพอ การเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายที่ไม่ราบรื่น รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่พร้อมสำหรับกระจายความช่วยเหลือ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางพื้นที่ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร ส่งผลให้แผนงานบางส่วนไม่บรรลุตามเป้าหมาย การแก้ไขจำเป็นต้องเสริมสร้างการประสานงานและการสนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถึงการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นการวิเคราะห์ พัฒนาและสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีเป้าหมาย คือ การเป็นต้นแบบการพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 26 รูป/คน เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ตรงตามประเด็นการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้เสนอลำดับขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 รูป, คณะกรรมการฝ่ายงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม 5 รูป, นักวิชาการพระพุทธศาสนา 5 รูป, นักวิชาการพัฒนาชุมชน 3 คน, นักวิชาการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 3 คน และคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 หนใต้ 5 รูป โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้ มีประสบการณ์ และเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือในประเด็นที่สัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ (In-depth interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

3. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือเริ่มต้นจากการนำเอาวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของแนวคำถาม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 ด้านการพัฒนาสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ด้านเนื้อหาและทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ด้านระเบียบวิธีวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 - เดือนกรกฎาคม 2567 รวมระยะเวลา 10 เดือน หลังจากการตรวจและสรุปผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative Analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้างต้นมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงเอกสารโดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนอย่างเต็มที่จากสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (ปสฤทธ์ เขมงฺกโร) กรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นประธานขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์แห่งคณะสงฆ์ไทย ภายใต้การประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงมหาดไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จะเห็นได้จากการร่วมลงนามเพื่อสร้างพลังความร่วมมือที่มีคุณค่าและยั่งยืน มีการประชุมและการดำเนินงานและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลุกพลังความรู้รักสามัคคี ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม ด้วยการบรรเทาทุกข์และเสริมสร้างความสุขของประชาชนตามหลักแห่งความเมตตาธรรม เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลังความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดย พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ภูริปญฺโญ) ได้ให้ข้อมูลว่า

“การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในจังหวัดและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่เป็นระบบและยั่งยืน โดยโครงการ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน” ได้ถูกจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช การสร้าง “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยการ

เชื่อมประสานความร่วมมือของวัด ชุมชน โรงเรียน และส่วนราชการ เพื่อการพึ่งพาตนเองให้แข็งแกร่งและสร้างความร่วมมือที่มีความหมายตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น”

(พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ภูริปญฺโญ), 2567)

นอกจากนี้ นายมงคล บุญเลิศ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มีเป้าหมายการช่วยเหลือสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครภาคีเครือข่ายต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความสุขร่มเย็น”

(มงคล บุญเลิศ, 2567)

นอกจากนั้นยังพบว่าการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง อันเกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งระหว่างคณะสงฆ์ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 11 สุราษฎร์ธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม

การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชาชน กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นภาคีเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการสร้างพุทธวิถีที่ยั่งยืนและเชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคในการดำเนินสาธารณสงเคราะห์ เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลการปรับปรุงแผนการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีการขับเคลื่อนงานใน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการบรรเทาทุกข์เบื้องต้น พบว่า การประสานงานและความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชนเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบกับความยากลำบากและภัยพิบัติต่าง ๆ ด้วยการจัดหาสิ่งของและอาหารจำเป็นสำหรับผู้ประสบภัย พระสงฆ์จะรวบรวมทรัพยากรจากชุมชนและผู้มีจิตศรัทธา จากนั้นจะแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นเช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง ยา และน้ำดื่มไปยังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในพื้นที่ จัดตั้งศูนย์อพยพและพักพิงชั่วคราวในวัดต่าง ๆ เป็นการเตรียมสถานที่ที่ปลอดภัยให้กับผู้ประสบภัยพิบัติ ซึ่งในช่วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยในช่วงเวลาที่รอการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ การร่วมมือกับเครือข่ายต่างในการบรรเทาทุกข์เบื้องต้น แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีของเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรเทาทุกข์เบื้องต้นของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน พบว่า มีแนวทางหลักที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกต้นไม้และการรักษาป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดการกัดเซาะดิน การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนการใช้พลังงานที่ไม่ยั่งยืน การรณรงค์คัดแยกขยะและโครงการรีไซเคิลเพื่อลดปริมาณขยะและปัญหาการจัดการขยะในชุมชน การพัฒนาสถานที่ในวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างบ่อเก็บน้ำและระบบน้ำหยดเพื่อการเกษตร รวมถึงการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมป่าไม้และองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการทั้งหมดมุ่งเน้นเพิ่มความยั่งยืนให้กับชุมชนและวัด โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

1.3 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ พบว่า ได้ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีและการผสมผสานเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดการพึ่งพาสารเคมีในชุมชน สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ข้าว สมุนไพร และผลไม้ เพื่อเพิ่มมูลค่าและการตลาด จัดการอบรมเกี่ยวกับการเกษตรทางธรรมชาติและกระบวนการผลิต เพื่อเสริมความรู้และทักษะในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคา รวมถึงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อส่งเสริมการออมและการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพตามหลักธรรมชาติเพื่อส่งเสริมสุขภาพในชุมชนและสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานทั้งหมดเน้นการผสานหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลสูงสุด

1.4 ด้านการผสานพลังเครือข่ายหรือหุ้นส่วน พบว่า คณะสงฆ์เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อเข้าใจความต้องการและปัญหาของชุมชน จัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคี การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดและการประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการพัฒนาชุมชน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการข้อมูล การสร้างศูนย์การเรียนรู้ในวัด และการสนับสนุนการบริจาคเพื่อบรรเทาทุกข์ การดำเนินงานทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนและการสาธารณะสงเคราะห์ในพื้นที่

2. กระบวนการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้เสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมีการดำเนินงานอย่างครบวงจร โดยเริ่มจากการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเพื่อเข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชน และจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการที่มีความหลากหลายในการวางแผนและประสานงานกิจกรรมพัฒนาชุมชนและวัด ซึ่งพระครูวิสุทธิวุฒิคุณ (วรวุฒิ ญาณวุฑฺโฒ) ได้ให้ข้อมูลว่า

“คณะสงฆ์ได้จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานศาสนาและเทศกาล เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดต่าง ๆ ผ่านการประชุมและสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ศาสนกิจของคณะสงฆ์ในแต่ละวัดโดยส่วนใหญ่มีการดำเนินอย่างต่อเนื่องในรูปแบบการอนุเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม เช่น การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและการชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของเมื่อเกิดภัยพิบัติ การดำเนินงานทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการผสานหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมเน้นการประสานงานร่วมกันกับผู้นำชุมชน ซึ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน”

(พระครูวิสุทธิวุฒิคุณ (วรวุฒิ ญาณวุฑฺโฒ), 2567)

จากนั้น ยังกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน รวมถึงการอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้สถานที่ของวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล และการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญ คณะสงฆ์เป็นผู้นำและชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของที่จำเป็นในการใช้งานเช่น เสื้อผ้าและยารักษาโรค เมื่อประชาชนประสบภัยเช่นไฟไหม้หรือน้ำท่วม

ด้วยการที่พระสงฆ์และชาวบ้านร่วมมือกันในการช่วยเหลือจึงทำให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสังคมในทุก ๆ ภาวะเฉพาะเจาะจงให้ความสนใจเป็นที่สุด

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุมและสัมมนาเป็นวิธีที่ดีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนา การเยี่ยมเยียนชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของวัดช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความร่วมมือที่แน่นแฟ้น ยังเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่มีความสำคัญ โดยนางประวิว พรมมานอก ได้ให้ข้อมูลว่า

“การเสริมสร้างเครือข่ายนั้น ได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดที่ประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาสที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้มีการมีกลุ่มงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยพระสงฆ์และประชาชนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดการศาสนพิธี และการพัฒนาชุมชน จะช่วยให้การทำงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น จัดอบรมและสัมมนาอย่างต่อเนื่องและในโอกาสต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาชุมชน และการสอนธรรมะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายและการพัฒนาศาสนกิจเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐบาลและองค์กรเอกชนที่มีเป้าหมายการทำงานใกล้เคียงกันจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสมัยใหม่ในการประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายกับชุมชนออนไลน์ให้เป็นที่รับรู้รับทราบในวงกว้างช่วยในการขยายงานและเครือข่ายให้เพิ่มมากขึ้น”

(ประวิว พรมมานอก, 2567)

ดังนั้น การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน เช่น การบวช การทำบุญประจำปี และการจัดงานประเพณีท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและวัด การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจจึงต้องการการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบ รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการบรรเทาทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการบรรเทาทุกข์ การจัดการทรัพยากร การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้วยพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในฐานะพุทธศาสนิกชนที่คอยอุปถัมภ์บำรุงวัดและพระสงฆ์เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านประสบความเดือดร้อนพระสงฆ์ก็จะเข้าไปมีบทบาทในการบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของบริบูรณ์ บูรกรณ์ และวิบูลย์ แมนสถิตย์ ที่ได้ระบุไว้ว่า การนำตนเข้าไปผูกพันกับชุมชนมาจากชุดของความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนชุดหนึ่ง ได้แก่ การทำงานมาจากแรงจูงใจที่เกิดจากภายในเพราะสัมผัสกับบริบททางสังคมที่มีตนเองอาศัยอยู่ประสบการปัญหาบางประการและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องเข้าไปคลี่คลายปัญหามากที่สุด ลักษณะงานมักจะเป็นงานการสังเคราะห์เป็นหลัก (บริบูรณ์ บูรกรณ์ และวิบูลย์ แมนสถิตย์, 2554) นอกจากนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยเรื่องเทคนิคการจัดการงาน

สาธารณสงเคราะห์ของวัดดีบอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ของพระครูวิภัชธรรมวิสิฐ (วิรัช วิรโช) พบว่า จุดเน้นการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ 1) ระดับการจัดการและโครงสร้างองค์กรการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มักจะมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีความร่วมมือที่เข้มแข็งจากทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาจมีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อสนับสนุนศาสนกิจโดยตรง ในขณะที่วัดดีบอนยังเผชิญกับปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ยังไม่เต็มที่ 2) ความซับซ้อนของปัญหาสังคม วัดดีบอนเน้นการจัดการกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก เช่น การช่วยเหลือด้านอาหารหรือการเกื้อกูลสถานที่ให้ชุมชนใช้งาน ในทางกลับกัน คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจมีการวางแผนเชิงรุกในระยะยาว เช่น การสร้างเครือข่ายสุขภาพหรือการฝึกอบรมให้ความรู้ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) การสร้างความยั่งยืน วัดดีบอนมุ่งเน้นการช่วยเหลือในรูปแบบของการให้บริการและความช่วยเหลือที่ตรงไปตรงมา แต่ยังขาดการวางแผนเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ส่วนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถต่อยอดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน 4) การตอบสนองต่อสถานการณ์ปัจจุบัน คณะสงฆ์ในสุราษฎร์ธานีอาจให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสังคมในปัจจุบัน เช่น การแพร่ระบาดของโรคระบาดหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ในขณะที่วัดดีบอนเน้นการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก (พระครูวิภัชธรรมวิสิฐ (วิรัช วิรโช), 2567)

2. กระบวนการเครือข่ายศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเน้นการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชน ซึ่งช่วยให้การจัดหาและจัดส่งสิ่งของเบื้องต้น การจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวในวัด และการสนับสนุนทางจิตใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างเครือข่ายกับองค์กรการกุศลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูหลังภัยพิบัติและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนยังเป็นการบ่งชี้ถึงการใช้ทรัพยากรและความร่วมมือที่มีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการ บทบาทการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ช่วยทำให้การขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุดมสิทธินายก และ พระมหานิกร ฐานุตฺโร ที่ระบุว่าพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลด เหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี ร่วมกับภาคีเครือข่าย อาทิเช่น สาธารณสุขจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การดูแลสุขภาพทั้งทางกายและ ทางใจ แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (พระอุดมสิทธินายก และพระมหานิกร ฐานุตฺโร, 2562) นอกจากนี้ มีความแตกต่างกับงานวิจัยของพระพรประเสริฐ ติสฺสวโร ได้ระบุว่าในการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในระดับจังหวัดมีความซับซ้อนมากกว่า เนื่องจากเป็นการทำงานในระดับที่ใหญ่ขึ้นและมีการเชื่อมโยงกับหลายภาคส่วน รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ขณะที่การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในระดับอำเภอ อาจเน้นการจัดการภายในวัดและชุมชนโดยตรง แต่ยังขาดการบูรณาการกับหน่วยงานที่หลากหลาย (พระพรประเสริฐ ติสฺสวโร, 2566) รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการปลูกต้นไม้ รักษาป่า ติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ และการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการอบรมเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของการผสานหลักธรรมกับการนำมาบูรณาการกับงานสาธารณสงเคราะห์ โดยเริ่มต้นในพื้นที่วัดเป็นส่วนใหญ่และมีการขยายผลในพื้นที่สาธารณะเช่นพื้นที่ป่าริมทะเล ซึ่งช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพงพัฒน์ ใหม่จันดี ที่เปิดเผยกรณีพระนักสิ่งแวดล้อมจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการผสมผสานความรู้หลายมิติ ดำเนินกิจกรรมครอบคลุมทุกด้าน ใช้ความศรัทธาเชื่อมโยงเครือข่าย และมีระบบคิดที่ประสานเชื่อมโยงอย่างองค์รวม นอกจากนี้ยังใช้หลักธรรมนำการสร้าง

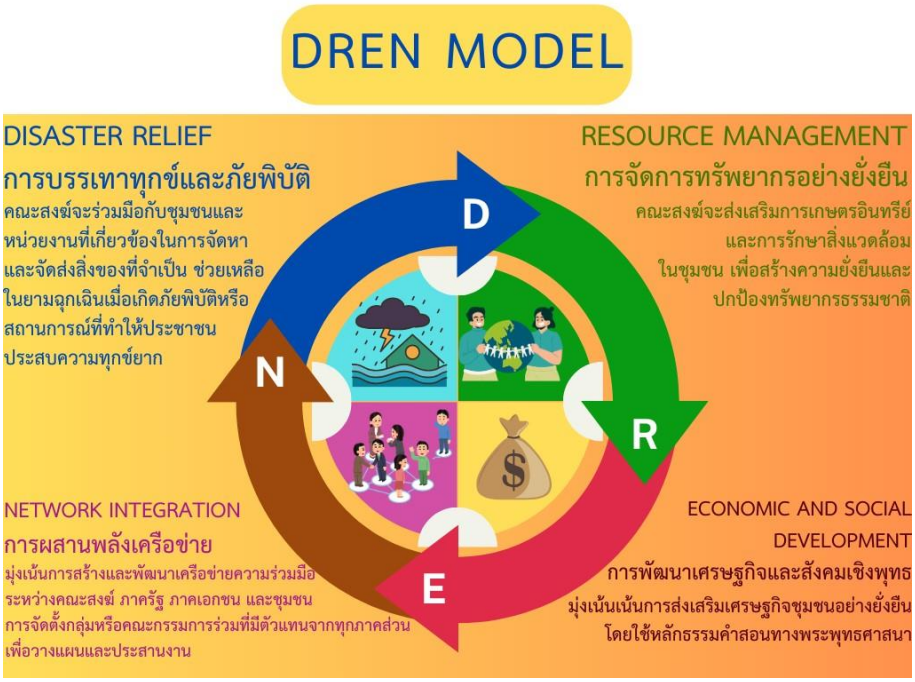
เครือข่าย และอาศัยคุณสมบัติของพระนักสิ่งแวดล้อมร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (พงษ์พัฒน์ ใหม่จันทร์ดี และคณะ, 2565) ส่วนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายสนับสนุนส่งเสริมด้านการเงินและการเยียวยาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในเศรษฐกิจชุมชนและส่งเสริมสุขภาพตามหลักธรรมชาติ การสร้างเครือข่ายพัฒนาศาสนกิจเพื่อรวมหลักธรรมคำสอนกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประพันธ์ สิริปญฺโญ และคณะ ที่แสดงให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงรายที่ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับหลักการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ร่วมกับผู้นำเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ประสบความสำเร็จและชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น (พระมหาประพันธ์ สิริปญฺโญ และคณะ, 2559) และมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย ของพระมหาชินภัทร ฉินฺนาลโย ช่วงเวลาฉุกเฉินหรือยากลำบากเป็นหลัก ในขณะที่การเสริมสร้างเครือข่ายในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจเน้นการวางแผนงานระยะยาวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน เช่น การส่งเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพในหลายมิติ (พระมหาชินภัทร ฉินฺนาลโย, 2567)

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า วัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้พัฒนาความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและการดำเนินกิจกรรม การจัดประชุมและสัมมนา การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัด รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายออนไลน์ ทำให้การพัฒนาศาสนกิจมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกับงานวิจัยของพระมหาพชร กิตฺติวรเมธี และคณะ เรื่อง การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว ที่มีรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นโครงสร้างและระบบชัดเจนและมีการใช้หลักการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการบริหารจัดการกิจกรรม โดยมีการประชุมวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ (พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี และคณะ, 2566) ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือมากกว่าในการสนับสนุนงานสาธารณสงเคราะห์ โดยไม่ได้กล่าวถึงการนำหลักการบริหารจัดการเชิงระบบที่ชัดเจนมาใช้

แม้ว่าการพัฒนาศาสนกิจจะประสบความสำเร็จในหลายด้าน แต่ยังมีปัญหาที่ต้องการการแก้ไขเพิ่มเติม เช่น การขาดทรัพยากร งบประมาณ ความรู้เฉพาะด้าน และการสนับสนุนจากรัฐและชุมชน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากร การฝึกอบรมทักษะ การสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาระบบการประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจต้องการการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบ รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ **DREN Model** มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์

1. D: Disaster Relief (การบรรเทาทุกข์และภัยพิบัติ) ได้แก่ มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือในยามฉุกเฉินเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือสถานการณ์ที่ทำให้ประชาชนประสบความทุกข์ยาก คณะสงฆ์จะร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดหาและจัดส่งสิ่งของที่จำเป็น เช่น อาหาร น้ำดื่ม ยา และเสื้อผ้า รวมถึงการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวในวัดเพื่อเป็นที่พักพิงของผู้ประสบภัย

2. R: Resource Management (การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน) ได้แก่ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการปลูกป่า การอนุรักษ์น้ำ การจัดการขยะ และการใช้พลังงานหมุนเวียน คณะสงฆ์จะส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์และการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ

3. E: Economic and Social Development (การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ) ได้แก่ มุ่งเน้นเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การสนับสนุนการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ การส่งเสริมการออมและการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน คณะสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาทักษะและการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน

4. N: Network Integration (การผสานพลังเครือข่าย) ได้แก่ มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน การจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการร่วมที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเพื่อวางแผนและประสานงาน การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในวัด

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี และพัฒนากระบวนการเครือข่ายศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าว โดยพบว่าการดำเนินงานเน้นความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เช่น การบรรเทาทุกข์ การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพุทธ และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนใน

จังหวัด การดำเนินงานมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของเครือข่าย ซึ่งข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร ควรเน้นการพัฒนาโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การอนุรักษ์น้ำ และการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและวัด 2) การสนับสนุนและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมการออมและการพัฒนาอาชีพในชุมชน รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3) การสร้างความร่วมมือ ในเครือข่าย ควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อประสานงานและวางแผนกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารและความร่วมมือ ในเครือข่าย 4) การพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และชุมชน ควรจัดอบรมและสัมมนาในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาชุมชน และการสอนธรรมะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการดำเนินงาน รวมถึงการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ 5) การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน: ควรมีการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและศาสนาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศาสนกิจและการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจและการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม.

คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2565). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ. 2561 - 2564). เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2565 จาก http://www.buddhism4.com

บริบูรณ์ บูรกรณ์ และวิบูลย์ แมนสถิตย์. (2554). รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชน ของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประวิว พรมมานอก. (21 มิ.ย. 2567). การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)

พงษ์พัฒน์ ใหม่จันทร์ดี และคณะ. (2565). การจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(1), 361-377.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2539). การคณะสงฆ์และพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2555). ทางธรรม พุทธศาสนากลางกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: โพสต์บุ๊กส์.

พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ภูริปญฺโญ). (14 มิ.ย. 2567). การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)

พระครูวิภัชธรรมวิสิฐ (วิรัช วิรโช). (2567). เทคนิคการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดดีบอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(2), 343-356.

พระครูวิสุทธิวุฒิคุณ (วรวุฒิ ญาณวุฑฺโฒ). (15 มิ.ย. 2567). กระบวนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)

พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ (อาทิตย์ อธิปญฺโญ) และปุระวิชญ์ วันตา. (2563). การเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 11(1), 52-65.

พระพรประเสริฐ ติสฺสวโร. (2566). การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 8(3), 237-247.

พระมหาชินภัทร ฉินฺนาลโย. (2567). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ: 7(1), 211-223.

พระมหาประพันธ์ สิริปญฺโญ และคณะ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย. JOURNAL OF LANGUAGE, RELIGION AND CULTUR, 3(1), 89-108.

พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี. (2565). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี และคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ , 6(3), 55-69.

พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ. (2563). พระสงฆ์การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ : บทบาทและความสำคัญ. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(1), 357-366.

พระอุดมสิทธินายก และพระมหานิกร ฐานุตฺโร. (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(4), 1-2.

พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ. (2564). สังคมวิทยาของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทวิเคราะห์ว่าด้วยงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 25-38.

มงคล บุญเลิศ. (20 มิ.ย. 2567). กระบวนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธมฺมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)

บทความวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1*

A STUDY OF MEDIA INFORMATION AND DIGITAL TECHNOLOGY LITERACY FACTORS FOR TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL ON SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK AREA 1

อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ[1*], ณัฏฐเมธร์ ดุลคนิต[2], ปราศรัย เจตสันต์[2], พรพรรษ อัมพรพฤกษ์[2], กนิษฐา มุ่งประสิทธิชัย[2]
Alongkorn Ausawasowan[1*], Natthameth Dulkanit[2], Prasai Jhetson[2], Pornpat Aumpornphute[2], Kanista Mungprasittichai[2]
[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand
[2]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Secondary Educational Service Area Office, Area 1, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: alongkorn.au@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 2) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ จำนวน 1,212 คน และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จำนวน 500 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทัน สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าพิสัยของไอเกนอยู่ระหว่าง 4.892 - 52.882 และมีค่าความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 65.608 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล และ 2) โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 = 24.713, *df* = 17, p-value = 0.101, ค่า GFI = 0.989, ค่า AGFI = 0.972 และค่า RMSEA = 0.028)

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล, ครูและบุคลากรทางการศึกษา

* Received 7 November 2024; Revised 23 November 2024; Accepted 25 November 2024

Abstract

The purposes of this research were to: 1) exploratory factor analysis of the components of media information and digital technology literacy for teachers and educational personnel on secondary educational service area office Bangkok area 1, and 2) examine the validity of the measurement model of media information and digital technology literacy for teachers and educational personnel on secondary educational service area office Bangkok area 1, using a survey research method. The sample consisted of teachers and educational personnel of the secondary educational service area office Bangkok 1, It was divided into 1,212 participants for exploratory factor analysis and 500 participants for confirmatory factor analysis, selected through stratified random sampling. Data was collected through a questionnaire on media information and digital technology literacy. Data collection involved quantitative methods. exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, mean, and standard deviation were used for data analysis. The research findings were as follows: 1) The exploratory factor analysis of components of media information and digital technology literacy for teachers and educational personnel were the eigen values in the range between 4.892 – 52.882 and the sum of squared score loading cumulative was 65.608, The consisted of three components: The first component involved the use of media information and digital technology literacy for educational management. The second one pertained to respecting human rights in the digital world. The last one related to respecting laws in the digital world. and 2) The measurement model of media information and digital technology literacy for teachers and educational personnel was consistent with perceptual data (χ^2 = 24.713, *df* = 17, p-value = 0.101, GFI = 0.989, AGFI = 0.972, RMSEA = 0.028).

Keywords: Factor Analysis, Media Information and Digital Technology Literacy, Teacher and Educational Personnel

บทนำ

โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นโลกที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมากกับการใช้ชีวิตของผู้คนไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทางสังคม พลเมืองในยุคดิจิทัลจึงต้องมีความพร้อมรับมือต่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมโลกดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมในการสืบค้นสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจการรับรู้สื่อสารสนเทศอย่างรู้เท่าทัน การมีความรับผิดชอบและความสามารถในการใช้สื่อสารสนเทศได้อย่างปลอดภัย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (นิตยา วงศ์ใหญ่, 2560)

การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศดิจิทัล (Media and Information Literacy) เป็นความสามารถของผู้ใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึง เข้าใจ ประเมินคุณค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และสร้างสรรค์เนื้อหาในรูปแบบของสื่อที่มีความหลากหลายผ่านการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ รวมไปถึงพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ที่อยู่ภายใต้การมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและจริยธรรมในการสร้างและแบ่งปันความรู้ หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมถึงการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันในสังคม โดยในปัจจุบันสื่อและสารสนเทศดิจิทัลต่างถูกใช้งานเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมอยู่บ่อยครั้งเนื่องจากสามารถเข้าถึงผู้คนจำนวน

มากได้อย่างรวดเร็วจากการมีจำนวนผู้ใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก สื่อและสารสนเทศดิจิทัลจึงเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้ชีวิตและการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้คนในยุคดิจิทัล ดังนั้นสถาบันการศึกษาและคุณครูซึ่งถือเป็นพลเมืองที่มีพลังจึงควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนของพลเมืองดิจิทัลให้มีคุณภาพ มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและใช้สื่อและสารสนเทศดิจิทัลอย่างปลอดภัยเพื่อใช้ในการทำประโยชน์ให้กับสังคม (อุษา บิ๊กกิ้นส์, 2555); (บุปผา บุญสมสุข, 2566) แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล (MIDL) จึงเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญที่จะช่วยให้พลเมืองรู้ว่าจะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล สารสนเทศและการปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ อย่างไร รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิของตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกสมัยใหม่ ไปจนถึงการเข้าใจถึงผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อสังคม และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเหล่านี้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก การเป็นพลเมืองเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก และการเป็นพลเมืองของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความแตกต่างจากการเป็นพลเมืองในศตวรรษก่อน การใช้ชีวิตในสังคมเมืองเปลี่ยนแปลงขยับขยายไปเป็นการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ และเป็นจุดที่ถือว่าได้ขยายแนวคิดของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างออกไปจากเดิม (Choi, M. , 2016); (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นจึงมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างของความรู้และทักษะการปฏิบัติโดยเฉพาะจากอิทธิพลที่ได้รับจากสื่อที่ต้องอาศัยการสร้างภูมิคุ้มกัน การเสริมพลัง การมีส่วนร่วมสร้างสรรค์และการใช้องค์ความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ ที่หลากหลายมาใช้ประโยชน์ในการตีความสื่อและสารสนเทศ (นันทิยา ดวงภุมเมศ และนิธิดา แสงสิงแก้ว, 2563) เนื่องจากเป็นความสามารถดังกล่าวต้องการผสมผสานกันระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติในการพัฒนาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญของทั้งสองส่วนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อและสารสนเทศไปใช้นั้นย่อมต้องอาศัยการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาร่วมด้วยเช่นกัน (Wuyckens, G. et al, 2022); (Leaning, M. , 2019) และจากแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นฐาน ต้องการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) และมาตรฐานตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กำหนดให้ต้องสามารถปฏิบัติงานดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนและรายวิชา และใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนรายบุคคล เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการคัดสรร สร้าง พัฒนา สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีผ่านการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย หรือวิธีการอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภารกิจของครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานซึ่งต้องเป็นไปภายใต้กรอบของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2565 พระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 เช่นกัน

ปัจจุบันการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านการศึกษา บุคลากรทางด้านการศึกษายังขาดทักษะและความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาร่วมใช้ในการปฏิบัติงาน จึงควรมีการส่งเสริมความรู้และ เน้นเสริมสร้างทักษะผ่านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ปาหนัน เวฬุวัน, 2564) และถ้าหากสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถเกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศมากเท่าใดก็จะมีโอกาสในการใช้งานเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศได้เต็มตามศักยภาพและคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น (วรศักดิ์ สีดามล, 2560) จากการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 1 ที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นยังพบปัญหาและความท้าทายเกี่ยวกับการขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลสู่การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุนทรัพยากรและการพัฒนาทักษะต่าง ๆ รวมทั้งสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้สำหรับพัฒนาผู้เรียน และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสู่โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศยังเป็นทักษะจำเป็นสำหรับพลเมืองในยุคดิจิทัลในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจึงจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของครูในการสร้างพลเมือง ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศและเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ได้รับด้วยเช่นกันเพื่อนำไปสู่การใช้งานเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไปได้อย่างเหมาะสม (วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา, 2564)

การขับเคลื่อนและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลจึงของครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงต้องอาศัยการทบทวนตัวชี้วัดให้เหมาะสม เท่าทันกับสถานการณ์และสอดรับกับเป้าหมายของการพัฒนาพลเมืองดิจิทัล เพื่อทำให้เกิดการใช้ทรัพยากร สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพและช่วยสร้างความตระหนักของการเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับบุคลากรในองค์กรให้มีการดำเนินกิจกรรมที่มีความเท่าทันกับนวัตกรรมและความรวมเร็วด้านเทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบที่แน่นอนของความสามารถดังกล่าวด้วยข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนา ครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1
2. เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 5,044 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 1,212 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร (μ) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ความคลาดเคลื่อน (E) ที่ ±5% ที่จำนวนประชากร

5,000 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย จำนวน 1,212 คน (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2559) และได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบและดำเนินการสร้างแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 62 ข้อ โดยแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) คือ ระดับการปฏิบัติเป็นประจำ (5) บ่อยครั้ง (4) นาน ๆ ครั้ง (3) บางครั้ง (2) และไม่เคยปฏิบัติ (1)

2. ผู้วิจัยนำแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ที่ผ่านเกณฑ์โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.666 - 1.000 ซึ่งมีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดจำนวน 54 ข้อ การนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

3. ผู้วิจัยนำแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 54 ข้อไปทดลองใช้ (Tryout) กับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่ผ่านเกณฑ์โดยมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ทั้งนี้แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดจำนวน 40 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .334 - .761 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient: α) รายฉบับเท่ากับ .826 ซึ่งถือว่าแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2562)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการส่งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และได้รับการตอบกลับของแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลตามจำนวนที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) โดยใช้รูปแบบการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principle Component Analysis (PCA) และใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจจำนวนองค์ประกอบโดยใช้กฎของ Kaiser, H. F. โดยใช้เกณฑ์พิจารณาที่ค่า Eigenvalues มากกว่า 1.000 และใช้การหมุนแกนแบบ Orthogonal ด้วยวิธีการหมุนแกนแบบ Varimax (Kaiser, H. F. , 1958) และวิเคราะห์ข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (*M.*) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แสดงว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แสดงว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50

แสดงว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แสดงว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก และ 4.51 - 5.00 แสดงว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 5,044 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 500 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตามหลักการของ Hair, J.F. et al ในการพิจารณาขนาดตัวอย่าง ถ้าหากตัวแปรสังเกตได้บางตัวมีค่าการร่วม (Communality) น้อยกว่า .50 และเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุดเท่ากับ 500 คน (Hair, J. F. et al., 2010) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามกลุ่มโรงเรียน (Strata) และกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบบอิงสัดส่วน (Proportionate Sample) ตามสัดส่วนของประชากรที่มีความมากน้อยแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มโรงเรียน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งได้สร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยระยะที่ 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการส่งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลไปยังสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และได้รับการตอบกลับของแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลตามจำนวนที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างลิสเรล (Lisrel) ผู้วิจัยได้กำหนดการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของตัวแปรสังเกตได้โดยใช้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมด และผู้วิจัยได้พิจารณาความสอดคล้องและกลมกลืนของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์จากเกณฑ์ดังนี้ 1) ค่าไคสแควร์ (Chi-Square: χ^2) โดยต้องไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 2) ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2/df) ต้องมีค่าน้อยกว่า 2.00 3) ดัชนีระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) และ 4) ดัชนีระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) ต้องมีค่ามากกว่า .90 และ 5) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ต้องมีค่าน้อยกว่า .05 (สุวิมล ติรกานันท์, 2555)

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ได้ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ค่าไคเซอร์-มีเยอร์-โอคิน (Kaiser-Meyer-Olkin: KMO) พบว่า ค่า KMO เท่ากับ .926 มีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมอย่างมากในการวิเคราะห์องค์ประกอบ 2) ตรวจสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์ของข้อคำถามของแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้ง 40 ข้อ พบว่า ข้อคำถามมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป (Bartlett's Test: χ^2 = 17859.917, *df* = 780, p-value = .000) 3) ค่าความพอเพียงของการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยรวม (Measure of Sampling Adequacy: MSA) เท่ากับ .902 และ 4) ค่าพิสัยความพอเพียงของการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (MSA) ระหว่าง .834 - .970 แสดงว่า ข้อคำถามของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลทุกข้อที่นำมาใช้ในการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principle Component Analysis (PCA) พบว่า องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าไอ เกน (Eigenvalue) มากกว่า 1.000 มีอยู่จำนวน 3 องค์ประกอบ โดยที่องค์ประกอบที่ 1 มีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนสะสมได้มากที่สุดถึงร้อยละ 52.882 ส่วนองค์ประกอบที่ 2 มีความสามารถในการอธิบายความสะสมได้ร้อยละ 7.834 และองค์ประกอบที่ 3 มีความสามารถในการอธิบายความสะสมได้ร้อยละ 4.892 และเมื่อพิจารณาค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalue) ของทุกองค์ประกอบแล้วพบว่า ทุกองค์ประกอบสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ถึงร้อยละ 65.608 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการหมุนแกนด้วยวิธีมุมฉาก (Orthogonal Rotation) แบบ Varimax และพิจารณาแยกข้อคำถามตามองค์ประกอบ โดยพิจารณาค่าน้ำหนักของข้อคำถามว่ามีค่ามากที่สุดอยู่ในองค์ประกอบใด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบต้องมีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป พบว่า ข้อคำถาม จำนวน 40 ข้อ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.499 - 0.823 ทั้งนี้จากผลการวิจัย พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา (MIDL for T&E) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา (F_LIT) องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล (F_RTH) และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล (F_LAW) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

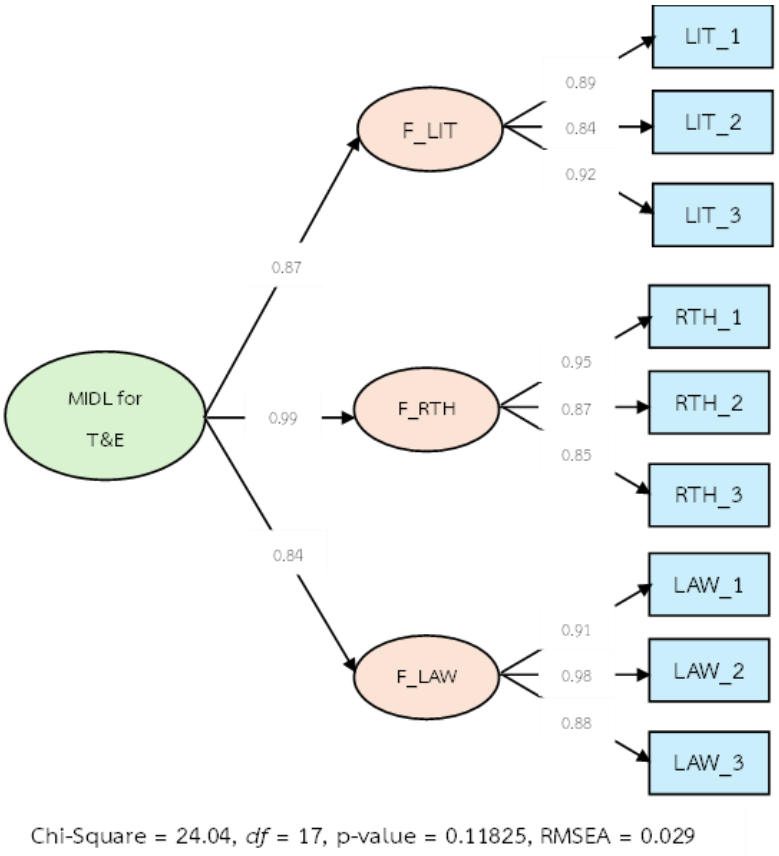
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา (n = 1,212)

องค์ประกอบ	*M.*	S.D.	แปลความหมาย
องค์ประกอบที่ 1	4.205	0.569	มาก
องค์ประกอบที่ 2	4.096	0.623	มาก
องค์ประกอบที่ 3	4.080	0.622	มาก
โดยภาพรวม	4.127	0.545	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.127, S.D. = .545) และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.205, S.D. = .569) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัลอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.096, S.D. = .623) และลำดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัลอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.080, S.D. = .622)

2. การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Confirmatory Factor Analysis: Second Order) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 24.713, *df* = 17, p-value = 0.101, ค่าสถิติไคสแควร์ χ^2/df = 1.453, ค่า GFI = 0.989, ค่า AGFI = 0.972, และค่า RMSEA = 0.028 และเมื่อพิจารณาความสอดคล้องและกลมกลืนตามเกณฑ์ พบว่า โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากทุกค่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ดังรายละเอียดภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา (MIDL for T&E) มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ					R^2
	b	SE	t	FS	SC	
LIT_1	0.513	-	-	0.492	0.891	0.794
LIT_2	0.517	0.015	34.505	0.154	0.841	0.707
LIT_3	0.576	0.020	28.169	0.760	0.920	0.846
RTH_1	0.594	-	-	0.801	0.945	0.894
RTH_2	0.597	0.020	30.313	0.258	0.869	0.755
RTH_3	0.580	0.020	29.068	0.167	0.854	0.730
LAW_1	0.581	-	-	0.500	0.906	0.821
LAW_2	0.621	0.018	34.736	1.322	0.976	0.952
LAW_3	0.574	0.014	42.014	0.346	0.881	0.776
องค์ประกอบ						
F_LIT	0.870	0.044	19.974	-	0.**870**	0.757
F_RTH	0.990	0.038	26.217	-	0.9**90**	0.981
F_LAW	0.838	0.043	19.356	-	0.**838**	0.703

หมายเหตุ ค่า b หมายถึง ค่า Factor Loading, ค่า SE หมายถึง ค่า Standardized Solution, ค่า t หมายถึง ค่า t-test, ค่า FS หมายถึง ค่า Factor Score Regression, ค่า SC หมายถึง ค่า Completely Standardized Solution และค่า R^2 หมายถึง ค่า Squared Multiple Correlation

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.703 - 0.981 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยองค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล (F_RTH) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปแบบคะแนนมาตรฐานสูงที่สุดเท่ากับ 0.981 มีความแปรผันร่วมกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับสูงที่สุด (ร้อยละ 98.10) โดยตัวบ่งชี้ RTH_1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบคะแนนมาตรฐานสูงที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.945 มีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบการเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัลอยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 89.40) รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา (F_LIT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปแบบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.757 มีความแปรผันร่วมกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 75.70) โดยตัวบ่งชี้ LIT_3 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบคะแนนมาตรฐานสูงที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.920 มีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบการใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 84.60) และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล (F_LAW) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปแบบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.838 มีความแปรผันร่วมกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 70.30) โดยตัวบ่งชี้ LAW_2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบคะแนนมาตรฐานสูงที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.976 มีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบการเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัลในระดับสูงมาก (ร้อยละ 95.20) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

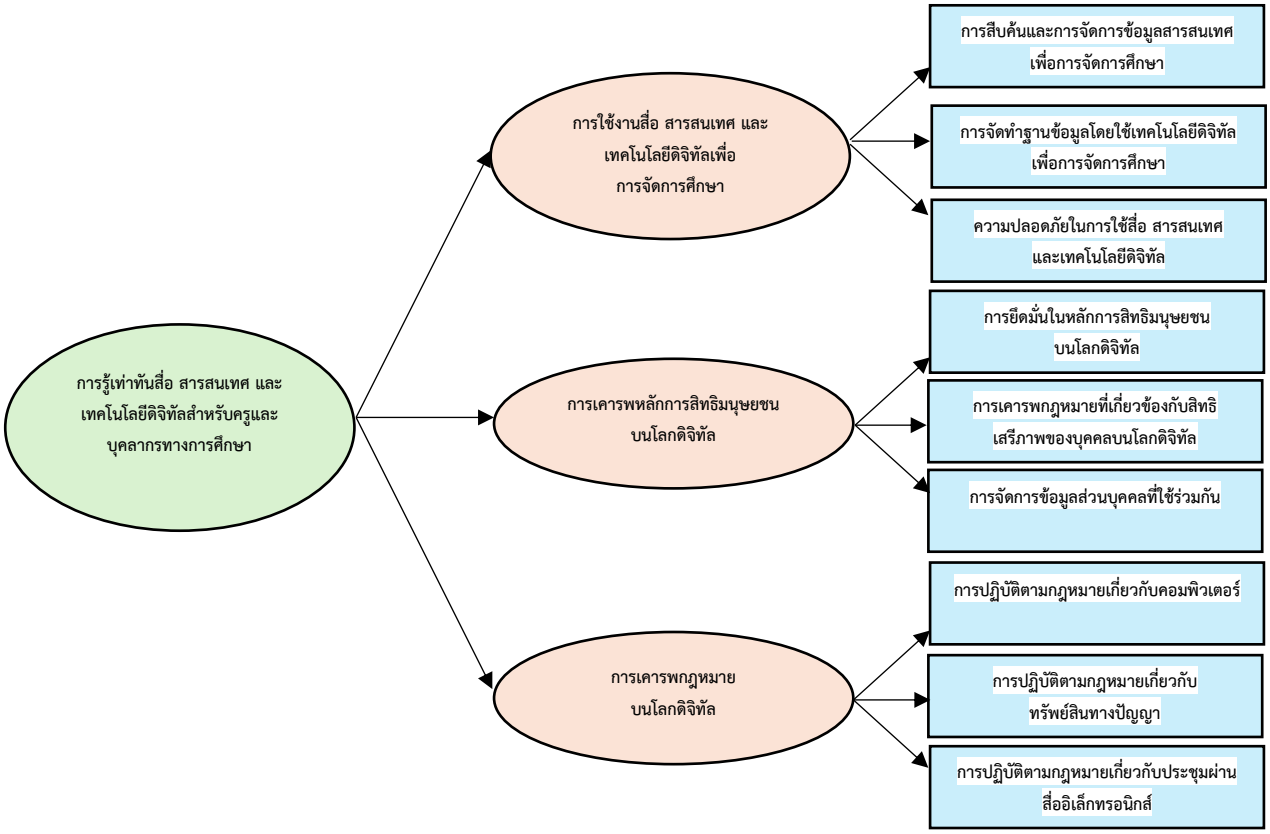
1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา (MIDL for T&E) มีค่าพิสัยของไอเกนอยู่ระหว่าง 4.892 - 52.882 และมีค่าความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 65.608 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล และครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.127, S.D. = .545) เนื่องจากการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล (MIDL) มีความสำคัญและมีการกำหนดเป็นนโยบายและหลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สรภัส น้ำสมบูรณ์ ที่พบว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศนั้นเป็นความสามารถของผู้ใช้งานที่ต้องมีความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์เนื้อหาสาระต่าง ๆ ประเมินความน่าเชื่อถือ และสร้างสรรค์สื่อและสารสนเทศภายใต้บริบทที่มีความหลากหลาย รวมถึงต้องมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม มีการเคารพกฎหมาย เคารพผู้อื่นในการอยู่ร่วมกัน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (สรภัส น้ำสมบูรณ์, 2562) ทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัชรี มนัสสนิท และคณะ ที่พบว่า องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศที่มีความสำคัญนั้นประกอบด้วย 1) การเลือกรับสารอย่างมีวิจารณญาณโดยตระหนักถึงอิทธิพลและผลกระทบของสื่อ มีสติ และรู้เท่าทัน ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม รับสื่อที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์และหลากหลาย รวมถึงมีความถูกต้อง 2) ความรู้และการตระหนักเกี่ยวกับสื่อที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน และ 3) การเลือกเปิดรับสารที่จะต้องเข้าถึงสื่อ เปิดรับสื่อและสารสนเทศจากหลายแหล่งข้อมูล เปิดรับสิ่งที่มีประโยชน์และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ (วัชรี มนัสสนิท และคณะ, 2562) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉัตรเมือง เผ่ามานะเจริญ และคณะ ที่พบว่า การใช้สื่อและสารสนเทศออนไลน์นั้นผู้ใช้งานต้องรู้ถึงมารยาทในการใช้งาน ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้ผู้ใช้งานเกิดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการใช้สื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ได้ (ฉัตรเมือง เผ่ามานะเจริญ และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Arafah, B., & Hasyim, M. ที่พบว่า การใช้สื่อสารสนเทศดิจิทัลส่วนใหญ่จะเป็นการค้นหาข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ในฐานะของแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ แต่ก็ต้องระมัดระวังข้อมูลหลอกลวงบนโลกดิจิทัลที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว เนื่องจากผู้ใช้งานมีเป็นปริมาณมากและทุกคนกลับมีศักยภาพในการสร้างข่าว การหลอกลวง และการแพร่กระจายของข่าวสารออกไปได้ รวมไปถึงการทำความเข้าใจประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และวิพากย์วิจารณ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อปกป้องตนเองจากการได้รับข้อมูลที่ผิด ๆ หรือหลอกลวง (Arafah, B. & Hasyim, M., 2022)

2. โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 = 24.713, *df* = 17, p-value = 0.101, ค่า GFI = 0.989, ค่า AGFI = 0.972, ค่า RMSEA = 0.028) ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเหมาะสมและมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yu, T. K. et al. ที่พบว่า ลักษณะของภารกิจงานที่ต้องปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดิจิทัล ประสบการณ์การใช้งาน และความเชี่ยวชาญในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้ใช้งานสื่อและ

สารสนเทศบนโลกดิจิทัลต่างก็มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศและทักษะการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (Yu, T. K. et al., 2017) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Park, H. et al. ที่พบว่า ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นความรู้แบบสหวิทยาการที่นักศึกษาหรือผู้ประกอบวิชาชีพในทุกแขนงต้องมีซึ่งประกอบด้วย 1) การมีความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศอันเป็นข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่บนโลกอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นการอ่านและแปลความหมาย การรับสารและการส่งสาร 2) ความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ความรู้ด้านอื่น ๆ เฉพาะสาขาวิชาชีพ ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีความจำเป็นในการนำไปประยุกต์และถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงผู้ที่ประกอบอาชีพในทุกวิชาชีพ (Park, H. et al., 2021)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ทำให้ได้องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การสืบค้นและการจัดการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษา 2) การจัดทำฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา และ 3) ความปลอดภัยในการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การยึดมั่นในหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล 2) การเคารพกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลบนโลกดิจิทัล และ 3) การจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่ใช้ร่วมกัน และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 2) การปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และ 3) การปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล
สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการรู้เท่าทัน สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีค่าพิสัยของไอเกนอยู่ระหว่าง 4.892 - 52.882 และมีค่าความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 65.608 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล และองค์ประกอบที่ 3 การเคารพกฎหมายบนโลกดิจิทัล และครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (*M.* = 4.127, S.D. = .545) และ 2) โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 = 24.713, *df* = 17, p-value = 0.101, ค่า GFI = 0.989, ค่า AGFI = 0.972, ค่า RMSEA = 0.028) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การนำผลการวิจัยไปใช้ สามารถนำเอาองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะของการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นหรือกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้ Upskills และ Reskills เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถในการทำงานของตนเองได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรเมือง เผ่ามานะเจริญ และคณะ. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 6(2), 8-21.

นันทิยา ดวงภุมเมศ และนิธิดา แสงสิงแก้ว. (2563). การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล: “หลักการ” และ “เครื่องมือ” เพื่อเสริมสร้างเด็กและเยาวชนพลเมืองรู้เท่าทันสื่อ. วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์, 24(3), 54-67.

นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 10(2), 1630-1642.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วีริยาสาส์น.

บุปผา บุญสมสุข. (2566). การวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านกิจกรรมการผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนสังคมในรายวิชา RSU160 รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล. วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์, 27(1), 8-18.

ปาหนัน เวฬุวัน. (2564). การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานของฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid - 2019). ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาการบริหารงานภาครัฐ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). คู่มือพลเมืองดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

วรศักดิ์ สีดามล. (2560). ปัญหาและแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วัชรี มนัสสนิท และคณะ. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยกรณีศึกษา: เยาวชนในจังหวัดเชียงราย. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 12(6), 279-299.

วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2564). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับครูสังคมศึกษา. วารสารอินทนิลทักษิณสาร, 16(1), 25-51.

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2559). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์.

สรภัส น้ำสมบูรณ์. (2562). การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลของนักศึกษาครู. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 12(3), 978-997.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. (2566). ข้อมูลจากระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2566 จาก https://eoffice.sesao1.go.th/info/school-group

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). เอกสารเผยแพร่ผลสำรวจสถานการณ์รู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลของประชาชนไทย ประจำปี พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก https://resourcecenter.thaihealth.or.th/media/K3xx

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 – 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก https://www.obec.go.th/archives/813787

สุวิมล ติรกานันท์. (2555). การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2562). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษา บิ๊กกิ้นส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 26(80), 147-162.

Arafah, B. & Hasyim, M. (2022). Social Media as a Gateway to Information: Digital Literacy on Current Issues in Social Media. Webology, 19(1), 2491-2503.

Choi, M. (2016). A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. Theory & Research in Social Education, 44(4), 565-607.

Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. (7th Edition). New York: Pearson.

Kaiser, H. F. (1958). The varimax criterion for analytic rotation in factor analysis. Psychometrika, 23(3), 187-200.

Leaning, M. (2019). An approach to digital literacy through the integration of media and information literacy. Journal of Media and Communication, 7(2), 4-13.

Park, H. et al. (2021). A scientometric study of digital literacy, ICT literacy, information literacy, and media literacy. Journal of Data and Information Science, 6(2), 116-138.

Wuyckens, G. et al. (2022). Untangling media literacy, information literacy, and digital literacy: A systematic meta-review of core concepts in media education. Journal of Media Literacy Education, 14(1), 168-182.

Yu, T. K. et al. (2017). Understanding factors influencing information communication technology adoption behavior: The moderators of information literacy and digital skills. Computers in Human Behavior, 71(1), 196-208.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปสั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่ พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด) .....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง .....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)